

Henri Charriere eski bir kürek mahkûmu, islemediği bir cinayetin sırtına yıkılması sonucu kürek cehennemi

Güyan'a gönderilmiş. Yıllar süren mahkûmluğu süresince bir tek şey için yaşamış: Kaçmak.

Sonunda

hedefine ulaşmış da.

«Kelebek», Charriere'in basından geçenlerin öyküsü. Yayınlanır yayınlanmaz bütün dünyada büyük ilgiyi karsılayan eser, Birleşik Amerika'da 5,5 milyon, Fransa ve Almanya'da birer milyondan fazla satarak tütün satış rekorlarını kırdı. Yazarına da altmışından sonra büyük bir servet kazandırdı. «Kelebek» in film hakkı karşılığında da 500.000 dolar alan Henri Charriere, baş rol için Amerikalı aktör Steve McQueen'in seçildiğine memnun. «Yine de, bu işi çok iyi beceren Alain Delon ya da Jean - Paul Belmondo'yu tercih ederdim», diyor.

Henri Charriere şu sıra, İspanya'nın lüks bir sahil kasabasındaki villâsında serüvenlerinin devamını tamamlamakla meşgul.

e yayınlanırsa

KELEBEK PAPPDLDON # Henri Charriere'nin romanı # e ya- c<

yınları: 20 Copyright: robert laffont/o.n.k. ajans/e yayın- >,J

İlan 0 Birinci Baskı: Eylül 1969, ikinci Baskı: Ocak 1970, §S

üçüncü Baskı: Mart 1970 • Dördüncü Baskı: Mayıs 1970, <*

Besinci Baskı: Nisan 1971, Altıncı Baskı: Temmuz 1972 9 Q-D

Kapak: Kemal Kaldı, H. Bosch • Dizgi: Güryay, Baskı: Si

Melek Site Matbaası, Cilt: Alibaba Ciltevi. E

YAYINLARI, -2 s idare: Ankara Caddesi 13/2.

Telefon: 26 8142, Dağıtım: Narhbahçe Sokak 19 Kat 3, Tel.: 27 87 20, Kısa Adres: Posta

Kutusu 12 — İstanbul.

Henri Charriere Kelebek

roman

türkçesi aydil balta

e yayınları

1967 Temmuzunda, servetini sıfıra indiren büyük yer sarsıntısından bir yıl sonra, altmış yaşlarında bir genç

adam Alber-tine Sarrazin'den söz edildiğini duymasa bu kitap yazılmıyacaktı. Sarrazin, tepeden tırnağa ısıltı, gülümseme ve yüreklilik dolu bir kara elması.

Bir yıl içinde, ikisi cezaevi günleriyle kaçışlarını anlatan üç kitap yazmış; bütün dünyaya ün salmıştı.

Altmış yaşlarındaki genç adamın adı ise Henri

Charriere'di; çok uzaklardan geliyordu. Kürekten, daha da

açık konuşmak gerekirse, 1933 yılında gönderildiği Fransız Günay'ının baskenti Cayenne'den. Evet, Charriere sabıkalının tekiydi ama islemediği bir cinayetten ötürü müebbet kürek cezasına çarptırılmıştı.

Bir zamanlar «çevre» de «Papillon - Kelebek» adıyla anılan, Ardec-he'li bir öğretmen ailesinin çocuğu olan ve 1906 yılında doğan Charriere şimdi Venezuela'lı. Venezüella ulusu, bakısını ve verdiği sözü, sabıka kayıtlarına üstün tutmuş ve kürek cehenneminden kaçmak için girdiği on üç yıllık mücadelenin geçmisten

çok bir geleceği ortaya koyduğuna inanmıştı.

1967 yılının Temmuz ayında Charriere Caracas'daki Fransız kitaplığına uğrayıp Albenine Sarrazin'in «ASTRAGALE» adlı kitabını satın aldı. Kitabın üzerine geçirilen ek kusakta «123. Bin» yazılıydı.

Charriere

bunu okudu ve kendi kendine: «Dyi be, dedi bu yavru kırık bacağıyla zulalı yerlere gizlenip 123.000 kitap

sat-tıysa ben, otuz yıllık serüvenlerimle üç katını satarım.»

Charriere'inki mantıklı bir muhakemeydi ama, aynı zamanda da çok tehlikeliydi. Çünkü, Albertine'in başarısından bu yana, yayıncıların masaları düzünelerle cezaevi anısından geçilmiyordu, üstelik hiç birinin de basılma umudu yoktu. Çünkü serüvenlerin, felâketlerin, haksızlığın en asırısı bile iyi bir kitap ortaya çıkarmaya yetmiyordu. Bir de yazmayı bilmek, okurun, yazarın yaşadığı ve gördüklerini görmesi, hissetmesi ve içten oradaymış gibi iste Charriere, bu yönden talihli çıktı. Serüvenlerini yazmayı bir kere bile düşünmemisti: O bir eylem, hayat, sıcaklık adamıylı; kurnaz bakıslı, sıcacık. Biraz hısırtılı, güneylilere özgü sesiyle saatlar boyu dinlenebilirdi. Evet dinlenebilirdi, çünkü Charriere esine raslanmıyacak kadar güzel anlatıyordu; bütün iyi hikayeciler gibi. Ve mucize gerçekleşti: Her türlü edebî iliski ve hırstan arınmış (bana yazdığı mektupta söyle diyordu: «Serüvenlerimi size yolluyorum, meslekten birine yazdırırsınız.») yazıtları, dostlarına hikâye anlatırmış gibi. Charriere sanki karsınızda görölüyor, hissediliyor, yasanıyor ve bir sayfanın sonunda

tuvalete gittiğini yazmaktaysa (kürek cehenneminde tuvalet, çok önemli ve sayısız faydalar sağlayan bir yerdir) sayfayı çevirmek zorunda kalıyorsunuz.

Tuvalete giden o değil, sizsiniz.

«ASTRAGALE» ı okuduktan üç gün sonra, bir solukta ilk üç defteri yazıyor. Bunlar çizgili okul defterleri.

Kendi gözünde, bütün ötekilerden çok daha büyük önem taşıyan bu yeni serüveniyle de ilgili birkaç öğüt alacak kadar duraladıktan sonra, 68 yılı basında devamını yazmaya koyuluyor, iki ay içinde on üç defter

doldurup isini bitiriyor.

Tıpkı Albertine'inki gibi, onun romanının müsveddelerini de, Eylül ayında posta bana ulaştırdı.

Yayımcı

Jean-Jacques Pauvert ile birlikte Albertine'i üne kavuşturmustuk. Charriere de kitabını bana emanet ediyordu.

Anıların henüz kıpkırmızı iziyle yazılmış, cosku dolu, değişik ve Fransız olmayan daktilolar tarafından temize çekilen bu kitaba, pek dokunmadım desem yeridir. Yalnız noktalama isaretlerini yerli yerine koydum, anlaşılmaz hale gelen bazı Dspanyolca deyimleri attım; kulaktan kapma üç ya da dört dili, Caracas'da her gün konuşmanın verdiği alışkanlıkla ortaya çıkan bazı anlam karışıklıklarını ve devrik cümleleri düzelttim.

Gerçeğe uygunluğuna gelince, buna her zaman kefilim. Charriere Paris'e iki kere geldi ve uzun uzun konustuk. Günler ve geceler boyunca hem. Tabîî, aradan otuz yıl geçince bazı ayrıntılar insanın belleğinden kaybolmuş ya da değişmiş olabilir. Ayrıntılardaki bu değişiklikler üzerinde durulmayacak kadar

önemsizdir. Ama Charriere'in, kürek cehenneminin gelenek ve görenekleriyle dehseti konusunda hiç bir abartmaya gitmediğini anlamak için Profesör Dev6ze'in «CAYENNE» (Juliard, coll. Archives, 1965) adlı

eserine basvurmak yeter de artar bile.

Mahkûmların ve cezaevi yöneticilerinin tümünün adlarını değiştirmeyi uygun bulduk. Çünkü bu kitabın amacı bazı ki-

8

silere saldırmak değil, birtakım tipleri ve bir dünyayı ortaya koymak. Tarihler için de durum aynı: Bazıları doğru, bazıları da olayın geçtiği çağı iyi kötü belirtmeye yarıyor. Bu kadarı da yeter zaten. Çünkü Charriere bir tarih eseri yazmak istemedi, günü gününe, yaşadığı gibi, tüm katılığı ve inancıyla capcanlı bir

gerçeği kâğıda geçirdi. Bu gerçek bir toplumun sabıkalılara karşı haklı olarak kendini korumasıyla uygar bir

ulusa yarasmıyacak kadar kötü baskı yöntemleri arasında ölçüsüz asırlığı kabul etmeyen adamın olağanüstü destanıdır.

Metni ilk okuyup soluğu kesilenlerden ve eski edebiyatla yenisi arasındaki ilişkiyi anlatırken beğeni nedenlerini belirten Jean - Francois Revel'e tesekkür etmek isterim.

JEAN - PIERRE CASTELNAU.

BDRDNCD DEFTER:

DNSANI BOZULMAYA DTEN YOLLAR

AĞIRCEZA MAHKEMESD...

SAMAR öylesine zorluydu ki, on üç yıl sonra kendimi toplayabildim. Gerçekten de, alıılmış samarlardan değildi, üstelik bu samarı atmak için bir kaç kişi birlesmisti.

26 ekim 1931 günündeyiz. Bir yıldır yattığım Conciergerie cezaevinin hücrelerinden sabah sekizde çıkarıldım. Sinekkaydı tras oldum, iki dirhem bir çekirdek giyindim, iyi bir terzinin elinden çıkma elbise bana zarif bir hava veriyor. Kılığıma son katkıyı da, beyaz bir gömlekle soluk mavi bir kravat yapıyor. Yirmi besindeyim ama yirmi gösteriyorum.

«Centilmen d görünüşümle biraz kösteklenmise benzeyen

jandarmalar bana efendice davranıyorlar.

Kelepçelerimi bile çıkardılar. Bes jandarmayla birlikte altı kişi,

çıplak bir odada iki sıraya oturmusuz. Dışarda hava kapalı. Karsımızda, mahkeme salonuna açılması gereken bir kapı var. Paris'in Seine Adliye Sarayında bulunuyoruz.

Kısa süre sonra cinayetle suçlanacağım. Avukatım. Raymond Hubert, «Size karşı elle tutulur hiç bir

13

delilleri yok; dedi, beraat edeceğiz, buna güveniyorum.» özellikle bu «beraat edeceğiz» sözüne

gölümsüyorum. Sanki sayın avukatım da sanık olarak ağır-ceza mahkemesinin karsısına çıkarılmış, mahkûmiyet kararı verilirse benimle birlikte cezayı çekecekmiş gibi.

Bir mübasir kapıyı açtı; bizi içeri çağırdı, ardına kadar açık iki kanadın arasında dört jandarmayla çevrelenmiş, yanda onbası, koca salona giriyorum. Silleyi oturtmak için her şeyi kan kırmızıya boyamışlar.

Halıları, kocaman pencerelerdeki perdeleri, az sonra beni yargılayacak olan görevlilerin giysilerini bile.

— Baylar, Yargıçlar kurulu!

Sağdaki kapıdan, pespese altı kişi çıkıyor.

Kafalarında takkeleriyle başkan ve mahkemenin diğer bes üyesi.

Ortadaki iskemlenin yanına vardığında başkan duruyor, yardımcıları sağına ve soluna geçiyorlar.

Herkesin ayakta durduğu salonda etkileyici bir sessizlik var. Mahkeme heyeti ve onunla birlikte herkes

yerine oturuyor.

Tombul yanaklı, elmacık kemikleri kıpkırmızı başkan, en ufak bir duyguyu açığa vurmada, sert bir havayla gözlerimin içine bakıyor. Adı Bevin, Sonradan, mahkemeyi büyük bir tarafsızlıkla yönetecek, bu

tutumuyla çekirdekten yetismiş bir hukuk adamı olarak, tanıklar ve polislerin anlattıklarına pek inanmadığını gösterecek. Hayır, suratıma inen samarda onun sorumluluğu yok, yalnız bu tokadı bana

sunmakla yetinecek.

Bassavcının adı Pradel, Baroya kayıtlı bütün avukatların çok çekindiği bir savcı bu. Fransa ve anavatana

bağlı denizasırlı ülkeler cezaevlerinin, giyotine en çok adam gönderen kisisi olarak çok kötü bir ün yapmış. Pradel, kamu temsilcisi, Resmî suçlayıcı, insanlıkla uzak yakın ilgisi yok. Yasayı, Teraziiyi temsil ediyor, Teraziiyi dilediği gibi kullanan. Terazinin kendine doğru eğilmesi için de elinden geleni yapan bir adam. Gözleri akbabalarınki gibi, gözkapaklarını hafifçe kısıp bakışlarını ayırmadan bana tepeden bakıyor.

Bu

tepeden bakma önce, onu benden daha yükseğe otur-

14

tan kürsüsünden, sonra da büyük bir küstahlıkla tasıdığı en az bir metre seksen boyundan geliyor.

Kızıl

pelerinini çıkarmıyor, takkesini önüne koyuyor. Kürek gibi koca koca ellerine dayanıyor. Bir altın halka evli olduğunu gösteriyor, küçük parmağında da, yüzük niyetine iyice parlatılmış bir mih var.

Duruma hakim olabilmek için, hafifçe bana doğru eğiliyor. «Aslanım, elimden kurtulacağını sanıyorsan yanıyorsun, der gibi. Ellerimin birer kartal pençesi olduğu anlaşılmıyor ama seni paralayacak tırnaklarım

ruhumun içindeki yerlerine iyice yerleştiler. Bütün avukatlar benden çekiniyorsa, hukuk adamları arasında

da çok tehlikeli bir bassavcı olarak ün yapmışsam, bunun nedeni avımı elimden hiç kaçırmayı-sımdır.»

«Senin suçlu ya da suçsuz olman bana vız gelir, yalnız sana karşı olan ne varsa, Montmartre'da sürdüğün

serseri hayatı, polisin sağladığı tanıklar, polis memurlarının sözleri, hepsinden yararlanmalıyım.

Sorgu

yargıcının bir araya getirdiği bu iğrenç birikimle, jüri üyeleri tarafından toplum dışına itilmen için seni yeterince tiksindirici gösterebilmeliyim.»

Düs görmüyorsam, onu gerçekten bütün açıklığıyla duyar gibiyim. "Dnsan yiyen» bu adam beni çok etkiliyor.

«Bırak kendini sanık, hele kendini hiç savunmaya kalkma: «Seni, "Çürümüslük yoluna" sokacağım.»

«Jüri üyelerine güvenmediğini umarım. Hiç hayale kapılma. Bu on iki kisi, hayatla ilgili hiç bir şey bilmez.

«Karsında oturan su adamlara bak. Uzak bir tasra sehrinden Paris'e getirilen su on iki ağayı iyi görüyor musun? Hepsi de küçük burjuva, tüccar, emekli.

Onları teker teker çizmenin gereği yok. Yirmi bes yasını

je Montmartre'da sürdüğün hayatı anlayacaklarını sanacak kadar, safdil değilsin ya? Onların gözünde

Pigalle ve Blanche Alanı cehennemin ta kendisi,
gece yasayan bütün insanlar da toplum dsmanları.
Seine

Ağırceza Mahkemesinde jüri yeliğine seşilmekle
çok gururlanıyorlar. Üstelik, emin ol ki, hepsi de dar
kafalı birer küçük burjuva olmanın acısını çekiyor.

15

«Ve sen, genç yakısıklı karsılarına çıkıyorsun. Seni,
Montmartre gecelerinin Don Juan'ı olarak çizmekte
en

ufak sakınca göreçeğime inanmazsın ya? Böylece,
başlangıçta jüri üyelerini sana dsman
edeceğim.Çok iyi

giyimlisin, yoksul giysiler içinde mahkemeye
gelmeliydin, iste bu noktada bir taktik hatası yaptın.
Sıklığını

kıskandıklarını da görmüyor musun? Elllerine geçeni
sırtlarına geçirmisler, dsnde bile terziye elbise
diktirdiğini gören yok içlerinde.»

Saat on, mahkemenin başlamasına hazırız.

Karsımda altı hukuk adamı var, içlerinde bassavcı da,
seytanca

iktidarını, zekâsını, on iki kisilik jüri üyelerini, daha
başlangıçta suçlu olduğuma, kreğin ya da giyotinin
günün kararı olabileceğine inandırmakta kullanacak.
Kadın satan birinin, Montmarte çevresi hakkında
polise bilgi veren bir gammazın ldrlmesi suçuyla

yargılanacağım. Ellerinde en ufak bir delil yok ama suç isleyen her yakalayıda sirmalarına sırma katan aynasızlar, cinayeti benim islediğimi söyleyecekler. Delil yokluğuunda da, kuskuya yer bırakmıyacak kadar

«gizli» bilgiler edindiklerini savunacaklar. Polein adında, Orfevres rıhtımının 36 numarasında hazırladıkları

bir tanık, bir plâk, iddia makamının en etkin adamı olacak, durmadan yalan söylediğinde belirttiğimden, baska bir ara, büyük bir tarafsızlıkla bana soracak : «Bu tanığın yalancı olduğunu söylüyorsunuz. Peki.

Ama

neden yalan söylesin?»

— Sayın Başkan, tutuklanmamdan bu yana geceleri gözüme uyku girmiyorsa, bunun nedeni Yavsak Roland'ı

öldürmüs olmam değil. Bu isi ben yapmadım çünkü. Benim de öğrenmeye çalıştığım sey sizinkinin aynı, yani bu tanığı sınırsız şekilde üstüme yüklemeye ve iddia makamı güçsüzlestikçe, onu güçlendirecek yeni

unsurlar sağlamaya iten nedenleri bilmek.

Düsündüm, tasındım ve su sonuca vardım Sayın Başkan :

«Polisler, onu büyük bir suç islerken yakalayıp kendisiyle pazarlığa oturdular. «Sen Kelebek denen herifin

hesabını gör, biz de bu isi unutalım», dediler.

Sözlerinin gerçeğe ne denli uygun olduğunu, o sıra kestiremiyordum. Namuslu ve sabıkasız biri ola-
16

raK tanıtılan Poiein, birkaç yıl sonra tutuklanarak kokain kaçakçılığından hüküm giyecekti.

Avukatım beni savunmaya çalışıyordu ama bassavcının hakkından gelecek yetenekte değildi.

Yalnız Avukat

Bouffay, duyduğu içten nefretle kısa bir süre bassavcıyı güç duruma soktu. Ne yazık ki bu da fazla sürmedi

ve Pradel'in ustalığı, bu düelloyu da zaferle kapanmasını sağladı. Bu etkileyici kisinin esit ve birer yardımcı

gibi davrandığı jüri üyeleri gururdan sisiniyor, Pradel de onları durmadan pohpohlu-yordu.

Gecenin on birinde, satranç partisi sona ermisti. Beni savunanlar mat olmuşlardı. Suçsuz olan ben mahkûm edilmistim.

Bassavcı Pradel tarafından temsil edilen Fransız toplumu, yirmi bes yasındaki bir genci hayatın dışına itiyordu. Fiyatta indirim yaptıkları da yoktu ha! Zengin yemek, Başkan Bevin'in renksiz sesiyle önüme konuyordu.

— Sanık, ayağa kalk!

Kalktım, salonda büyük bir sessizlik hüküm sürüyordu, soluklar kesilmisti, yüreğim, her zamankinden biraz

daha hızlı atıyordu. Jüri üyelerinden bazıları bana bakıyor, bazıları da baslarını önlerine eğiyorlardı.

Utanç

içindeydiler sanki.

— Sanık, jüri üyeleri, bir tanesinin dışında geri kalan soruların hepsine «evet» cevabını verdiler.

«Evet» diye cevaplandırmadıkları tek soru, cinayeti kasıtlı olarak işlemiş olmanız. Bu nedenle, müebbet kürek cezasına çarptırıldınız. Söyleyecek bir şeyiniz var mı?

Kılım kıpırdamadı, duruşum her zamanki gibi, dayandığım bölmenin tahtasını biraz daha fazla sıkıyorum yalnız.

— Sayın Başkan, evet söyleyecek şeyim var.

Gerçekten suçsuzum ve polis tarafından çevrilen bir dolabın kurbanıyım.

Dyi giyimli kadınların, ağırceza mahkemesinin önde gelen konuklarının kösesinden kulağıma bir mırıltı geliyor. Sesimi yükseltmeden sunları söylüyorum :
— Siz, sağlığa zararlı heyecanları tatmak için buraya gelen cicili bicili hanımlar, susun. Güldürü soketebtk
17/2

na erai. Bir cinayet, polisiniz ve adaletiniz tarafından mutlu sona bağlandı. Memnun olmanız gerekir!

— Jandarmalar, dedi Başkan, götürün.

Kapıdan çıkmadan haykıran sesi duydum : «üzülme adamım, gelir seni orada bulurum!» Bu ses, tüm sevgisini haykıran yiğit Nenette'imın sesi. Salonda bulunan dostlar alkışlıyorlar. Hepsi cinayet konusunda

gerçeğı biliyor ve polisle pazarlığa oturup kimseyi ele vermediğimden benimle öğündüklerini gösteriyorlar.

Mahkeme öncesi oturduğumuz küçük odaya döndüğümüzde jandarmalar kelepçeleri geçiriyorlar, içlerinden biri, kısa bir zincirle, sağ bileğimi sol bileğine bağlıyor. Tek kelime yok. Sigara istiyorum. Onbası bir sigara uzatıp yakıyor. Sigarayı dudaklarıma her götürüs ve çekisimde, onbası, hareketimi

kolaylaştırmak için kolunu kaldırıp indirmek zorunda. Ayakta, sigaranın aşağı yukarı dörtte üçünü içiyorum. Kimsenin ağzını açtığı yok. Onbasıya dönüp: «Hadi bakalım, yolcu yolunda gerek», diyen ben oluyorum.

Bir düzüne kadar jandarmanın esliğinde merdivenleri inip Adliye Sarayının iç avlusuna varıyoruz. Bizi bekleyen cezaevi arabası orada. Arabanın içinde on kadar sıra var, bu sıralara oturmak mümkün. Onbası «Conciergerie cezaevine,» diyor.

Conciergerie Cezaevi

Kraliçe Marie-Antoinette'in ölmeden hemen önce kaldığı satoya vardığımızda jandarmalar beni basgardiyana teslim ediyorlar. O da zimmet makbuzunu imzalayıp beni teslim alıyor.

Jandarmalar bir şey

söylemeden uzaklaşıyorlar, yalnız sasırtıcı bir şey oluyor, onbası kelepçeli ellerimi sıkıyor.

Basgardiyana soruyor bana:

— Kaç yıl verdiler?

— Müebbet.

— Yok canım? Jandarmalara bakıyor ve sözlerimin doğru olduğunu anlıyor. Basından nice olay geçen, durumunu çok iyi bilen bu ellilik zindancı, yine de benim için su iyi sözleri söylemekten kendini alamıyor :

18

— Vay namussuz herifler! Çıldırmış hepsi! Tatlılıkla kelepçelerimi çıkarıyor. Duvarları ses geçirmeyen idam mahkûmlarına, delilere, çok tehlikeli tutuklulara ya da müebbetlere ayrılan hücreye

kadar götürmek dostluğunu gösteriyor. Kapıyı
üstüme kilitlerken :

— Dayan Kelebek, diyor. Bir takım esyaları yanına
alacak, eski hücrende yediğin yemekleri burada da
yiyebileceksin. Dayan!

— Sağol baba. Dnan bana, cesaretim büyük ve mebbetliğimin gırtlaklarında kalacağını umuyorum. Birkaç dakika sonra kapım tıkırdıyor. «Ne var?» Bir ses bana cevap veriyor: «Hiç benim ben, kapına bir levha asıyorum.»

— Niçin? Ne yazılı o levhada? «Müebbet kürek. Çok dikkat edilmeli.»

Kendi kendime dsnyorum : Bunlar gerçekten oynatmıs. Yoksa tepeme inen ığın beni, intihara sürükleyecek kadar sasırttığını mı sanıyorlar?

Yrekliyim, yürekli olacağım. Her seyle, herkesle mücadele

edeceğim. Yarından tezi yok, ise koyulacağım.

Sabah kahvemi içerken, kendi kendime sordum : Cezayı temyiz edecek miyim? Neden? Baska bir mahkeme

karsısında talihim dönebilir mi acaba? Bunun için yitirilecek zaman ne olacak? Bir yıl, belki on sekiz ay...

Niçin : Mebbetlik yerine yirmi yıl için mi?

Kaçmaya çok kararlı olduğumdan cezanın ykseklіğini hiç önemsemiyor ve bir mahkûmun

Ağırce-za

Mahkemesi Baskanına sorduğu soruyu hatırlıyorum :

«Sayın bayım, Fransa'da müebbet kürek kaç yıl sürüyor

acaba?»

Hücremde dolanıp duruyorum. Avutmak için bir telgraf karıma, bir telgraf da beni, herkese karşı tek basına korumaya çalışan kızkardesime yolluyorum. Her şey bitti, perde kapandı. Yakınlarım her halde benden çok acı çekiyorlar, zavallı babam, o tasra sehrinde, ba kadar ağır bir yükü tasımanın acısını duyuyor.

İrkiliyorum : Dyi ama ben suçsuzum yahu! Suçsuzum, ama kimin gözünde? Evet, kimin gözünde suçsuzum ben? Kendi kendime : Sakın suçsuz olduğunu

19

anlatmaya kalkayım deme, diyorum, seninle çok dalga geçerler sonra. Dümbüğün teki için müebbeti yemek ve üstelik onu bir baskasının temizlediğini söylemek fazla gırgır olur. En iyisi, çeneni tutman. Tutukluluğum sırasında, gerek emniyette gerekse Conciergeire cezaevinde bu kadar ağır bir cezaya çarptırılacağımı düşünmediğim için, «insanı bozulmaya, çürütmeye iten yollar» üzerinde pek kafa patlatmamıştım.

iyi. Yapılacak ilk iş, cezaevinde bulunan ve gelecekte benimle birlikte kaçmayı kabul edebilecek adamlarla ilişki kurmak.

Bir Marsilyalı olan Dega'yı seçtim. Berberde onu nasıl görebilirdim acaba? Her gün trasa geliyordu. Ben de

berbere gitmek istediğimi bildirdim. Gerçekten de, oraya vardığımda, yüzü duvara dönük Dega'yı gördüm.

Bekleme süresini uzatmak için, çaktırmadan sırasını baskasına verirken gördüm hem. Mahkûmlardan birini

itererek hemen yanına geçtim. Çabucak :

— Ne var ne yok Dega? diye sordum.

— isler yolunda Kelebek. On bes yıl yedik, ya sen?

Basına esaslı is açtıklarını duydum.

— öyle müebbetlik olduk.

— Kararı temyiz edecek misin?

— Hayır. Asıl gereken iyi tıkınıp beden eğitimi yapmak. Gücünü yitirme Dega, sağlam kaslara mutlak ihtiyacımız

olacak. Yüklü müsün?

— Yüklüyüm, Sterlin olarak bir onluğum var (*) Ya sen?

— Tek kapiğim yok.

— Benden sana bir öğüt: Yükünü almaya bak.

Avukatın Hubert mi? Hıyarın teki, sana tüp müp getiremez.

Dolu bir tüple karını Dante'ye yolla, tüpü Zengin Dominik'e versin, eline varacaktır.

— Sssst, herif bize bakıyor.

— Ne o, fırsattan faydalanıp lâk lâk ediyorsunuz demek?

— önemli değil, dedi Dega. Hasta olduğunu söylüyor da.

(•) 1932 nin 10.000 Frank'ı, 1971 de de 5.000 frank (15.000 T.L.) sayılabilir.

20

— Nesi vary Ağırcezadan verdikleri midesine mi oturmuş? Sisko gardiyan bir kahkaha atıverdi. Hayat bu iste. «Çürümeye, bozulmaya giden yirmi bes yasındaki bir çocukla» alay edip kahkahalarla gülünüyordu.

Tüp elime vardı. Alüminyumdan ve pırıl pırıl bir tüptü bu, tam ortasından açılıyordu. Dönce geçmiş iki bölmesi vardı, içine, gıcır gıcır bes bin altı yüz frank konmuştu. Verdiklerinde, bas parmak kalınlığında ve altı santim uzunluğundaki tüpü öptüm; evet, kışırma sokmadan önce öptüm. Göden barsağında yol alması

için derin bir soluk aldım. Barsak benim kasam.

Çırılçıplak soyabilir, bacaklarımı ayırabilir, öksürtebilir,

iki büklüm yapabilirler ama içimde bir şey olup olmadığını anlayamazlar. Kalın barsakta tüpüm iyice yükseldi. Benden bir parça oldu artık, içimde taşıdığım o tüp hayatım, kurtuluşum... intikam yolu.

Çünkü

öc almayı gerçekten düşünüyorum! Hatta, intikamdan başka şey düşünmediğimi de söyleyebilirim.

Dıarda hava karanlık. Hücremde tek basıma-yım.
Tavandaki koca ampul, kapıdaki küçücük delikten
içeri

bakan gardiyanın beni görmesini sağlıyor. Bu güçlü
ısı gözlerimi kamastırıyor. Mendilimi katlayıp
gözlerimin üstüne koyuyorum, çünkü ısı gözlerimi
gerçekten yaralıyor. Madenî bir yatak üzerine
konmuş

siltede yatıyorum, yastığım yok, korkunç
mahkemenin bütün ayrıntıları gözlerimin önüne
geliyor.

Bu arada, uzun hikâyemin sonraki bölümlerinin, mücadelede beni ayakta tutan temellerin anlaşılabilmesi için biraz lâfı uzatmam ve canlı canlı gömüldüğüm ilk günlerde aklıma ve gözlerimin önüne gelenleri uzun uzadıya söylemem gerekiyor. Kaçtığımda basımın çaresine nasıl bakacağım? Simdi içi para dolu tüpü de ele geçirdiğimden, kaçacağımdan bir an bile süphem yok. İlk yapacağım iş mümkün olduğu kadar kısa sürede Paris'e dönmek. Sonra da Polein denen yalancı tanığı, ardından olayın baslıca sorumlusunu gebertmek. Ama iki sorumluyu gebertmek yeterli değil, öldürmem gereken olayın tüm sorumluları. Hiç olmazsa mümkün olduğu kadar çok sayıda sorumlu. Bi-21

„„„. ^ ur^»^^.y IIIII.

ris. Bir sandığa mümkün olduğu kadar çok patlayıcı madde koyacağım. Ne kadar bulacağımı bilemem : On, on bes, belki de yirmi kilo. Çok adam öldürmek için ne kadar patlayıcı madde gerektiğini de araştıracağım.

Dinamit mi? Hayır, daha baska bir sey. Neden nitrogliserin olmasın? En iyisi, bu isi bilenlere danışmak.

Ama aynasızlar bana güvenebilirler, yeterince, hepsini uçuracak kadar patlayıcı koyacağım. Gözlerim hep kapalı, rahat ettirmek için de mendilim üzerlerinde. Zararsız görünümlü, ama patlayıcı madde dolu sandığı ve sandığı patlatacak olan iyice ayarlı saati gözümün önüne getirebiliyorum. Dikkat, sandığın saat tam sabahın onunda, Orfevres rıhtımı 36 numaranın birinci katındaki cinayet masası salonunda patlaması gerekiyor. O saatte, emir almak ve söylenenleri dinlemek üzere, salonda en az yüz elli aynasız toplanır. Kaç basamak çıkmak gerekiyordu? Yanılmamalıyım.

Sandığın sokaktan patlaması gereken yere kadar gelisini çok iyi, saniyesi saniyesine ayarlamak gerekli. Sandığı kim taşıyacak? Bu isi de ben üzerime alacağım. Taksiyle Emniyet Müdürlüğünün önüne gelecek ve nöbet tutan iki aynasıza, sert bir sesle : «Su sandığı toplantı salonuna çıkarın, arkanızdan geliyorum, diyeceğim. Komiser Dupont'a, sandığı, bas müfettis Dubois'nin yolladığını bildirin, benim de gelmek üzere olduğumu söyleyin.»

Dyi ama dediğimi yapacaklar mı? Ya bu enayi yığını içinde en zekilerinden iki polise raslarsam? O zaman çabalarım bosa gitti demektir. Baska bir şey bulmalıyım.

Arıyor, durmadan yeni bir şey arıyorum. Yüzde yüz güvenebileceğim bir çareyi kafamdan bulup çıkaracağıma da inanıyordum.

Biraz su içmek için yerimden kalktım. Bu kadar uzun süre düşünmekten basım ağrımaya başlamıştı.

Bu kez, mendille gözlerimi kapatmadan uzandım, dakikalar ağır ağır akıp gidiyordu. Ya bu ısı, bu ısı, hey

Ulu Tanrım! Mendili ıslatıp yeniden gözlerimin üstüne koydum. Serin su iyi geliyor, suyun ağır-

22

lığıyla mendil gözkapaklarıma daha iyi yapıştıyordu.

Bundan böyle, hep aynı şeyi yapacağım.

Gelecekteki intikamımı hazırladığım bu uzun sa-atlar o kadar acılı ki, tasarımı uygulamaya başlamışım gibi geliyordu. Her gece ve günün bir bölümünde, sanki cezaevinden kaçıp kurtulmuşum gibi, Paris sokaklarında geziniyordum. Emindim, kaçacak ve dönecektim Paris'e. Tabii, yapacağım ilk iş Rolein'in, ardından da aynasızların hesabını görmektir. Ya jüri üyeleri, o deyyus alayı rahat yaşamaya devam edecek

miydi? Evine dönmüş olmalıydı moruk alayı, hem de görevlerini yapmış olmanın verdiği büyük gönül rahatlığıyla, önemli biri olduklarına inanmış, kenr dilerini bekleyen taras taras saçlı karılarına ve komsularına sisinmek ve iyice tıkmak üzere dönüyorlardı evlerine.

Peki, jüri üyelerine ne yapacaktım? Hiç, Heriflerin hepsi de zavallı. Yargıç olmak için hazırlanmamıslar bile. Jüri üyesi bir emekli jandarma ya da gümrük memuruysa jandarma ya da gümrükçü gibi davranır. Sütçüyse de, sıradan bir herif gibi. On ikisini de tavlamakta en ufak bir güçlük çekmeyen bassavcının görüsünü körü körüne izlediler. Gerçekten sorumlulukları yok onların. Bu konudaki yargılama sona erdi ve

karar verildi : Jüri üyelerine hiç bir kötülük yapmıyacağım.

Yıllar önce gerçekten kafamı kurcalayan, olanca yorgunluğu ve korkunç açıklığıyla hatırladığım bu düşünceleri yazarken, bir hücreye atılan genç adamı, mahkûm edildiği mutlak sessizlik ve yalnızlık çılgınlığa dönüşmeden önce ne denli bir hayalî yasantiya sürükleyebilir, hatırlıyorum, öylesine yoğun, öylesine canlı bir yasanti ki, insan kelimenin tam anlamıyla ikilesiyor. Uçuyor ve dilediği yerde geziniyor.

Evi, babası, anası, ailesi, çocukluğu, hayatının çeşitli dönemleri yeniden yaşıyor. Ve sonra, özellikle düşünce zenginliğinin uydurduğu seyler öylesine inanılmayacak kadar canlı bir yaratıcılığın ürünü ki, bu

akıl almaz ikilesmede bütün düslediklerini gerçekten yasadığı inancına varıyor.

Aradan otuz altı yıl geçti, hayatımın o anlarında

23

düşündüklerimi dile getiren kalemim, belleğimi hiç zorlamadan ilerliyor.

Hayır, jüri üyelerine kötülüğüm dokunmayacak. Ya bassacvı? Ha, onu kaçırmamak gerek. Hem bassavcı

için, Aleksandre Dumas tarafından verilen, hazır bir reçetem var. Tıpkı «Monte Kristo» daki gibi yapmak, hücreye konup açlıktan ölmeye terkedilen adamlarla el ele verip harekete geçmek.

Evet, bassavcı gerçekten sorumlu. Kızıl giysili o akbaba, kendisini en korkunç şekilde öldürebilmemi gerektirecek kadar çok kötülük yaptı. Evet, buldum, Polein ve aynasızlardan sonra, özellikle o yırtıcı kusun icabına bakacağım. Bir ev kiralayacağım. Evin, kalın duvarlı ve sağlam kapılı bir mahzeni olmalı. Kapı yeterince kalın değilse, silte ve kırıkla destekle^ yip ses geçirmez hale getireceğim. Evi kiraladım, bassavcının yerini bulup kaçıracağım onu. Daha önce duvara halkalar mıhlıyacağımdan eve getirir getirmez

zincire vuracağım. Ondan sonra da gel keyfim qel! Tam karsısındayım, kapalı gözkapaklarımın ardından onu akıl almaz biçimde ve belirginlikle görüyorum.

Evet, mahkemede bana baktığı gibi bakıyorum bassavcıya. Görüntü öylesine açık ve ortada ki, soluğunun sıcaklığını yüzümde duyuyorum. Çok yakındayım çünkü, yüz yüzeyiz, neredeyse birbirimize dokunacak gibiyiz.

Atmaca gözleri, üzerine tuttuğum bir fenerin ışıyla kamasmıs, çılgına dönmüs. Kıpırmızı yüzünden koca

koca ter damlaları akıyor. Evet, ona sorduğum soruları, verdiği cevapları duyuyorum. O anı, büyük bir siddetle yasıyorum.

— Alçak, tanıdın mı beni? Benim ben, büyük bir keyifle müebbetliğe gönderdiğin Kelebek, üstün eğitimden

geçmiş bir adam olmak için bunca yıl çalışıp gecelerini Roma hukuku ve diğer hukuk kitapları üzerinde

geçirmeye değer miydi sanıyorsun? Lâtince ve Yunanca öğrenmeye, gençliğinin en güzel yıllarını iyi bir

hatip olma uğrunda harcamaya değer miydi? Gele gele nereye geldin namussuz herif? Yeni ve iyi bir toplumsal yasa yaratmaya mı? Kalabalıkları, barısın dünyanın en iyi seyi olduğuna inandır-

24

maya mı? Essiz bir din felsefesi ortaya atmaya mı? Ya da üstün üniversite eğitiminle, baskalarını doğru yola

sokup kötülük yapmaktan vazgeçmelerini sağlamaya mı? Söylesene, bilgini insanları kurtarmak için mi kullandın, yoksa boğmak için mi?

«Bunların hiç biri için değil, seni harekete getiren bir tek eğilim var? Yükselmek, durmadan yükselmek eğilimi, iğrenç mesleğinin çeşitli basamaklarını çıkmak eğilimi. Senin gözünde en büyük zafer, kürek

cehennemine herkesten çok adam yollamak, cellâda ve giyotine hiç durmadan kurban sağlamak.

«Deibler (*) biraz minet duygusu tasısa, sana her yılın sonunda en iyi sampanyadan bir kasa göndermelidir.

Domuz oğlu domuz, bu yıl fazladan bes, altı kelle uçurduysa senin sayende değil mi? Her sey bir yana, duvardaki halkalara sıkı sıkı zincirlenmiş olarak seni ben elde tutuyorum. Gülümseyisin gözlerimin önünde,

evet, iddianamenin ardından mahkûmiyet kararım okunduğunda takındığın zafer kazanmış komutan edasını görüyorum. Dün gibi geliyor bana, oysa aradan yıllar geçti. Kaç yıl? Yirmi mi? Otuz mu? Ne oluyor bana böyle? Neden on yıl? Neden yirmi yıl? Çimdikle bir yerini Kelebek, güçlüsün, gençsin, karnında bes bin altı yüz frank var. iki yıl, evet müebbet hapsin iki yılını yatacaksın, fazla değil.

Yemin

ediyorum kendi kendime.

Hadi, hadi? Palavracı oluyorsun Kelebek! Bu hücre, bu sessizlik seni çılgına sürüklüyor. Sigaram da kalmadı. Sonuncuyu dün içtim. Yürüyeceğim. Her sey bir yana, ne gözlerimi kapamaya ihtiyacım var, ne

de olup bitenleri görebilmek için gözlerime mendil örtmeye. Tamam iste, yerimden kalkıyorum.

Hücremin

uzunluğu dört metre, yani kapıdan duvara dört ufak adım. Ellerim arkamda, yürümeye koyuluyorum. Ve baslıyorum yeniden konusmaya :

— Peki. Dediğim gibi, zafer kazanmış komutan gülüsünü görüyorum. Ama bu gülüsü, acı bir sırtmaya

çevireceğim! Üstelik senin, benden üstün bir yanın var: Ben bağıramıyorum, sen bağırabilirsin. Bağır, bağır, dilediğin gibi elinden geldiği kadar yük-

(*) Deibler: 1932 lerin çok ünlü cellâdı.

25

sek sesle bağır. Sana ne mi yapacağım? Dumas'ın reçetesi ne mi? Seni açlıktan mı öldüreceğim? Yok, böylesi sana çok hafif gelir. Önce gözlerini oyacağım. Ne? Yine zafer kazanmış havalara mı bürünüyorsun, gözlerini oyarsam hiç olmazsa beni görememek üstünlüğünü sağlayacağını, öte yandan da acılarını gözbebeklerinden

okuma zevkinden yoksun kalacağımı mı sanıyorsun?

Haklısın, gözlerini oymamalıyım, hiç olmazsa ilk ağızda oymamalıyım.. Göz oyma işi daha sonraya bırakılmalı.

«Dilini koparacağım dilini, o korkunç, bıçak gibi keskin! Hayır, hayır, bıçak gibi değil ustura gibi keskin

dilini! Basarılı meslek hayatın uğruna orospulas-mıs dilini. Karına, çocuklarına, metresine tatlı sözler de

söyleyebilen dilini. Metresin olabilir mi? Senin bir dostun olur ancak. Pasif, iktidarsız bir cinsel sapıktan başka şey olamazsın ki. Gerçekten de, dilini koparmakla ise başlamalıyım, çünkü, beyninden sonra gelen cellât o. Başarıyla kullandığın dilin sayesinde, jüriyi, sorulan sorulara «evet» cevabını vermeye kandırdın.»

« O dille, aynasızları sağlıklı, kendilerini görevlerine adanmış kişiler olarak ortaya koydun; o dil sayesinde, tanığın uydurma hikâyesi ayakta kalabildi. Yine o dil yüzünden, on iki jüri üyesinin gözüne Paris'in en tehlikeli adamı olarak göründüm. ıO düzenbaz, o usta, o inandırıcı, olayları ve her şeyi değiştirmeye alışkın dilin olmasa, Blanche alanındaki Grand Cafe'nin tıraşında oturmuş kımıldama gereği bile duymuyordum şimdi. Dolayısıyla, dilini koparmaya kararlıyım. Ama neyle koparmalı?»

Yürüyor, yürüyorum, basım dönüyor ama hep onunla yüzyüzeyim... derken, birdenbire ısık sönüyor ve cılız bir gün ışığı, penceredeki tahtanın aralıklarından içeri süzulebiliyor.

Nasıl? Sabah oldu mu? Geceyi intikam almakla mı geçirdim? Ne güzel saatlerdi ama onlar? Bu uzun gece,

ne kadar da kısa geldi bana!

Yatağıma oturmuş dinliyorum. Çıt yok. Mutlak bir sessizlik. Zaman zaman kapımda hafif bir «tık».

Gürültü

yapmamak için ayağına terlik geçirmis, ufak kapağı iterek görünmeden beni seyretmesini sağla-

26

yan deliğe gözünü uyduran gardiyan bu.

Fransız Cumhuriyetinin düşünüp tasınıp bulunduğu mekanizma, ikinci asamasında. Çok da iyi çalışıyor, çünkü

ilk asamada basına dert açabilecek bir adamı ortadan yok etti. Ama bu kararı da yetmiyor. A-damın hemen ölmemesi, bir intiharla elinden kurtul-maması gerek. Ona ihtiyaç var! Mahkûmlar olmasa, Cezaevleri Genel Müdürlüğü ne iş yapacak? Olur iş mi? Dolayısıyla, herifi gözden kaçırmayalım. Baska memurların yasamasını sağlayan kürek cehennemine ulaması gerek. Yeniden duyulan «tık» beni

güldürüyor.

Meraklanma saloz, elinden kaçmıyacağım. Hiç olmazsa sandığın gibi, intiharla kaçmıyacağım.

Bir tek isteğim var, mümkün olduğu kadar sağlam yaşamaya devam etmek ve Tanrı'nın da yardımıyla beni

göndermek hıyarlığında bulunduğunuz Fransız Güyan'ına varabilmek.

Her an kapımdaki deliğin kapağını tıkırdatan benim yaslı gardiyanım, meslekdaşlarının süt çocuğu olmadıklarını biliyorum. Kürek cehennemindeki gardiyanların yanında sen, iyi bir aile babası kalırsın. Bunu

uzun zamandan beri biliyorum, çünkü kürek cehenneminin yaratıcısı Napolyon, «Bu haydutların basına

kimi diyeceksiniz?» sorusuna : «Onlardan daha haydut olanları!» cevabını vermiş. Sonraları, kürek cehenneminin yaratıcısı Napolyon'un yalan söylemediğini gördüm.

Takur tukur, kapımın tam ortasında, yirmi santim boyunda ve yirmi santim enindeki delik açıldı.

Kahveyle

yedi yüz elli gram ağırlığında bir ekmek uzattılar.

Mahkûm olduğumdan lokantaya gitme hakkım yok, ama

parasını vererek sigara ve basit bir kantinden birkaç parça yiyecek alabilirim. Bir kaç gün daha geçsin, hiç bir şey kalmıyacak. Conciergerie kalebentliğine giris, baska bir sey değil. Paketi 6.60 frank olan bir Lucky

Strike sigarasını keyifle t  t  r  yorum. Dki paket satın aldım,   zerimde bulunabilecek b  t  n parayı harcıyorum, nasıl olsa mahkeme masraflarını   detmek i  in alacaklar hepsini.

Ekme  in i  inde buldu  um bir pusulada Dega, temizlenme yerine gitmemi s  yl  yor: «Bir kibrit ku-
27

tusu i  inde     tane bit var.» Kibritleri çıkarıyor, bitleri buluyorum!      de sisko, sa  lıklı. Bunun ne anlama geldi  inden haberim var. Bitleri gardiyana g  sterece  im, ertesi g  n siltem dahil, neyim var neyim yoksa

toparlayıp beni buhar odasına sokacaklar. Bizim d  sımızdaki b  t  n asalakları   ld  rmek amacıyla. Ger  ekten de, Dega'yı ertesi sabah buhar odasında buluyorum. Orada gardiyan da yok. Yalnızız.

— Sa  ol Dega. Sayende t  p elime vardı.

— Rahatsız etmiyor ya?

— Hayır.

— Tuvalete her gidisinde, yerine yerleştirmeden   nce iyice yıka.

— Olur, Su ge  irmedi  ini sanıyorum,     nk   iyice katlanarak i  ine konan paralar sapasa  lam. Oysa t  p,

yedi g  nden beri i  imde.

— Sa  lam oldu  u anlasılıyor.

— Ne yapmayı d  s  n  yorsun Dega?

— Deli numarası yapacağım. Küreğe yollanmak istemiyorum. Burada, Fransa'da, belki sekiz, on yıla paçayı kurtarırım. Bir takım ilişkilerim var, cezamın en az bes yılının bağışlanabileceğim sanıyorum.

— Yasın kaç?

— Kırk iki.

— Çıldırdın mı sen? Onbes yılın onunu yattın mı lesin çıkacak dışarı. Küreğe gitmekten korkuyor musun yoksa?

— Evet, kürekten korkuyorum, bunu sana söylemekten utandığım da yok. Biliyor musun, Güyan korkunç bir yerdir. Her yıl mevcudun yüzde sekseni yok olur. Yeni bir kafilé eskisinin yerini alır, her kafilédeki mahkûm sayısı da bin sekiz yüzle iki bin arasındadır. Cüzzama yakalanmazsan hiç affetmeyen sarı'

hummaya tutulursun. Bütün bunlardan paçanı kurtarsan, kışındaki para dolu tüpü almak için gebertirler, ya da kaçmaya çalışırken öldürülürsün, inan bana Kelebek, cesaretini kırmak için söylemiyorum ama, bes

ilâ yedi yıllık küçük cezalar çektikten sonra Fransa'ya dönen kürek mahkûmlarını tanıdım, bunun ne olduğunu biliyorum. Hepsi gerçek birer paçavraydı. Yılın dokuz ayını hastanede geçirirler, kürek

cehenneminden kaçmanın da, pek çok kişinin
sandığı ka-

28

dar kolay bir iş olmadığını hep anlatırlar.

— Sana inanıyorum Dega, ama kendime de güvenim
var. Orada uzun süre kalmıyacağımdan eminim.

Denizciyim ben, denizi iyi bilirim, tüymekte fazla
gecikmiyeceğimi göreceksin. Ya sen, on yıl
kalebentliğe

katlanabileceğim mi sanıyorsun? Bes yılını sildiler
diyelim, o da sağlam değil ya, dayanabileceğinden,
mutlaka bir yalnızlık içinde çıldırmadan
durabileceğinden emin misin? Ben, kitapsız, dışarı
çıkmadan,

kimseyle konuşmadan yirmi dört saati altmış dakikayla değil altı yüz dakikayla çarpmalısm. Yine de çok uzağında kalırsın gerçeğin.

— Mümkündür. Ama sen gençsin, ben kırk iki yasındayım.

— Dinle Dega, sen neden çekmiyorsun? Diğer kürek mahkûmlarından mı yoksa?

— Açıkçası evet Kelebek. Herkes milyoner olduğumu biliyor, bunu bildikten sonra, içimde elli ya da yüz

bin papel taşıdığımı sanarak öldürmeleri isten değil.

— Dinle, seninle bir anlasma yapalım mı? Sen çılgınlık yapmıyacağına söz ver, ben de her zaman yanında

olacağıma söz veriyorum. Birbirimize omuz veririz. Hem güçlüyüm, hem de eliçabuk. Çok genç yasta kavga

etmeyi öğrendim, iyi de bıçak kullanırım. Dolayısıyla, mahkûmlar yönünden için rahat etsin : Saygı görmekten öte, çekinecekler bizden. Kaçmaya gelince, kimseye ihtiyaç yok. Senin de mangırın var, benim

de, pusulaya bakmayı ve açık denizde yelken kullanmayı bilirim. Daha ne istiyorsun.

Dikkatle gözlerimin içine baktı. Kucaklastık ve öpüştük. Anlasma imzalanmıştı.

Az sonra kapı açıldı. O dengiyle kendi yoluna gitti, ben de kendi yoluma. Birbirimizden pek uzak değildik, ara sıra berberde, doktorda ya da pazar günleri kilisede görüşebilirdik.

Dega, sahte Millî Savunma tahvilleri isinde yakayı ele verdi. Kalpazanın teki, bu tahvilleri akıl almak mükemmellikle hazırlamıştı 500 franklık tahvillerin yazısını ustalıkla siliyor, üstüne, yine farkedil-meyecek

mükemmellikte 10.000 frank yazıyordu. Kâğıt aynı olduğundan, bankalar ve tüccarlar, bu tahvil-
29

leri büyük bir güvenle alıyorlardı. Bu is yıllardan beri devam ediyor ve malî polis nereye basvuracağını bilmiyordu. ,O ara, Brioulet adlı biri suç üstü yakalandı. Louis Dega ise, rahat rahat güneydeki «çevre» nin

önde gelen kisilerinin toplandığı, yeryüzünün en sahtekâr yolcularının randevu verircesine bulustuğu Marsilya'daki barının basında oturuyordu.

Dega, 1929 yılında milyonerdi. Bir gece, iyi giyimli, genç ve güzel bir kadın bara uğradı. Bay de-ga'yı sordu.

— Benim hanımefendi, ne istiyorsunuz? Lütfen arka odaya geçin.

— Ben Brioulet'nin karısıyım. Sahte tahvil satmaktan, Paris'te cezaevinde yatıyor. Sante cezaevinde

kendisiyle görüştüm, bana barın adresini verdi ve avukatın parasını ödeyebilmek için sizden yirmi bin frank

istememi söyledi.

iste o an, Fransa'nın en usta düzenbazlarından olan ve tahvil isinde oynadığı rolü bilen bir kadının sebep olabileceği tehlikeyle karsı karsıya kalan Dega verilmemesi gereken tek cevabı buldu :

— Hanımefendi, sözünü ettiğiniz adamı hiç tanımıyorum. Paraya ihtiyacınız varsa orospuluk yapın. Bu

güzellikle, ihtiyacınızdan fazlasını kazanırsınız.

Hakarete uğrayan zavallı kadın, gözyaşları içinde bardan kosarak çıktı, gitti. Olayı kocasına anlattı.

Çok

sinirlenen Brioulet'de, ertesi gün, bütün bildiklerini sorgu yargıcına kustu ve sahte tahvilleri temin eden adam olarak Dega'yı gösterdi. Fransa'nın en usta polislerinden kurulu bir ekip Dega'nın pesine düştü.

Bir ay

sonra, Dega, kalpazan, hakkak ve on bir suçortağı, aynı saatte ve değişik yerlerde yakalanarak içeri tıkıldılar. Seine Ağırceza Mahkemesinin karsısına çıktılar, durusmaları on dört gün sürdü. Her sanık ünlü bir

avukat tarafından savunuluyordu. Brioulet sözlerini hiç geri almadı. Sonuçta, yirmi bin sefil frank ve

aptalca bir söz uğruna, Fransa'nın en usta sahtekârı, yıkılmış, on yas ihtiyarlamış halde on bes yıl ağır hapse hüküm giydi. Bu adam, kendisiyle bir ölüm-kalım anlasması yaptığım adamdı.

Avukatım Raymond Hubert beni görmeye geldi.

30

Canlılığı pek kalmamış. Kendisine en ufak bir kırgınlığım yok.

... Bir, iki, üç, dört, bes, geri dön. Kapıdan hücre penceresine gidip gelerek saatlar geçirdim. Sigara içiyor, bilinçli, dengeli ve her seye katlanmaya hazır hissediyordum kendimi. Simdilik düşünmemeye söz verdim.

Savcıyı olduğu yerde, duvardaki halkalara zincirlenmiş, tam karsımda, ne yoldan geberteceğimi kestiremediğim bir halde bırakalım.

Birden bir çığlık, umutsuz, tiz, cançekisircesine korkunç bir çığlık hücremden duyuldu. Bu da ne oluyordu?

iskence gören bir adamın çığlıklarıydı sanki bunlar.

Oysa burası Emniyet Müdürlüğü de değildi. Olup biteni

anlamak mümkün olmuyordu. Gecenin göbeğinde çınlayan bu çığlıklar beni allak bullak etti. Ses geçirmeyen kapının ardından duyulabilmesi için, ne denli güçlü olmalıydı. Belki de adam, delinin tekiydi, insan hiç bir şey duymadığı bu hücrelerde çıldırmak o kadar kolaydı ki. Kendi kendime yüksek sesle

konusuyor, sorular soruyorum : «Sana ne bundan? Kendini düşün, yalnız kendini, bir de yeni ortağın Dega'yı.» Eğilip kalkıyorum, sonra göğsüme güçlü bir yumruk indiriyorum. Canım çok acıdı, demek sapasağlamım : Kol kaslarım mükemmel isliyor. Ya bacaklarım? Onları da kutla, on altı saatten beri yürüyorsun, yorgunluğunu duymadın bile. Çinliler, insanın basına düşen su damlalarını kesfetmisler, Fransızlarsa sessizliği. Her türlü vakit geçirme olanağını yok ediyorlar. Ne kitap, ne kâğıt, ne kalem kalın demir parmaklıklı pecere tahtalarla iyice kapatılmış, birkaç ufak delik iyiden iyiye ölgün bir ışığın içeri sızmasını sağlıyor.

Bu iç parçalayıcı çığlıkla çok etkilenmiş, kafese kapatılmış yırtıcı bir hayvan gibi dolanıp duruyordum. Herkes tarafından terkedilmiş ve canlı canlı gömülmüş hissediyordum kendimi. Evet yapayalnızdım, kulağıma gelen, yürek paralayıcı bir çığlıktan ibaretti. Kapı açıldı. Yaslı papaz göründü. Yalnız değilsin, bir papaz var, orada tam karşında.

— Dyi geceler yavrum. Daha önce gelemediğim için kusuruma bakma, izindeydim. Nasılsın?» Ve iyi
31

yürekli papaz, hiç aldırmadan hücreme girdi ve ot siltemin üstüne oturdu.

— Nerelisin?

— Ardecche'li.

— Annen baban hayatta mı?

— Annem, ben on altı yasındayken öldü. Babam beni çok severdi.

— Ne is yapardı?

— Öğretmenlik.

— Yasıyor mu?

— Evet.

— Yasadığına göre, ondan söz ederken neden geçmiste kalmıs gibi konuşuyorsun?

— O yasıyorsa da, ben ölü sayılırım.

— Yok canım, böyle seyler söyleme? Suçun ne?

Bir an, suçsuz olduğumu söylemenin gülünçlüğü
aklımdan simsek gibi geçiyor ve çabucak
yapıştırıyorum

cevabı :

— Polis bir adam öldürdüğümü söylüyor, polis
söylediğine göre de doğru demektir.

— öldürdüğün adam tüccar mıydı?

— Hayır, karı satan biriydi.

— Demek, «çevre» de olup biten bir olay yüzünden
seni müebbet küreğe mahkûm ettiler? Anlamıyorum.
Taammüden mi?

— Hayır. Sadece adam öldürme.

— inanılır gibi değil, zavallı yavrum. Senin için ne
yapabilirim? Benimle birlikte dua etmek ister misin?

— Muhterem peder, özür dilerim ama en ufak bir dinî
eğitim görmedim, dua etmeyi bilmem.

— Ne önemi var yavrum, ben senin için dua ederim.
Ulu Tanrı, vaftiz edilmiş olsun olmasın, bütün
evlâtlarını sever. Söyleyeceğim her sözü tekrarlar
mısın?

Gözleri o kadar tatlı, yuvarlak yüzü öylesine aydınlık,
iyilik dolu ki, isteğini geri çevirmeye utanıyorum,
yere çömeldiği için de onun yaptığını yapıyorum.

«Göklerdeki Tanrımız...» Gözlerime yaslar doluyor,
bu

yasları farkedene iyi yürekli rahip küt parmağıyla
yanağımdan koca bir gözyası alıyor, dudaklarına
götürüp

içiyor yasımı.

32

— Yavrum, dktğn gzyasları, bugün Tanrı'-nın senin aracılığıyla bana yollayabileceğİ armağınların en

büyüğüdür. Tesekkür ederim.» Doğrulurken beni alnımdan öpüyor.

— Ağlamayalı ne kadar oluyor?

— On dört yıl.

— Neden on dört yıl?

— Son olarak annemin öldüğü gün ağlamıstım. Elimi avuçlarına alıyor ve : «Sana bu kadar acı ektirenleri bağİsla», diyor.

Elimi çekip kurtarıyorum avucundan ve bir sıçrayısta istemeksizin kendimi hücrenin ortasında buluyorum.

— Hayır, benden bunu istemeyin. Asla kimseyi bağİslayamam. Hem size bir sey söyleyebilir miyim muhterem peder? Her gün, her gece, her saat, her dakika vaktimi, ne zaman, nasıl, ne yoldan beni buraya

gönderenleri ldrebileceğimi dsnmekle geçiriyorum.

— Söylüyor ve söylediklerine inanıyorsun yavrum.

Gensin, çok gençsin. Yaslandıka cezalandırmaktan ve

intikam almaktan vazgeersin.

Otuz dört yıl sonra, onun gibi dsnmekteyim.

— Senin için ne yapabilirim? diye tekrarlıyor papaz.

- Ancak bir suç isleyebilirsiniz muhterem peder.
- Ne gibi bir suç?
- 37 numaralı hücreye gidip Dega'ya avukatı aracılığıyla Cean cezaevine gönderilmek üzere bir dilekçeyle basvurmasını söyleyebilirsiniz. Aynı şeyi ben bugün yaptım. Bir an önce Conciergerie'den kurtulup Güyan'a gidecek kafilelere adam veren büyük merkezlere ulaşmak gerek. Çünkü ilk gemi kaçarsa, bir ikincisinin hareket etmesi için, iki yıl daha hücrede beklemek gerekecek. Onu gördükten sonra da buraya dönmelisiniz muhterem peder.
- Örneğin, dua kitabını unuttuğunuzu söylersiniz. Cevabı bekliyorum.
- Neden, Güyan denen o korkunç yere gitmekte bu kadar acele ediyorsun?

Ulu Tanrı'nın bu gerçek seyyar satıcısına,
karkolebek

33/3

5>ımuai\ı papaca DaKiyor ve Dana inanet
etmeyeceğinden emin :

— Daha çabuk kaçabilmek için muhterem peder,
cevabını veriyorum.

— Tanrı yardımcındır yavrum, bundan eminim,
hayatını yeniden kuracağımı da hissediyorum. Bak,
sende

iyi bir insanın gözleri var, ruhun da soylu. 37

numaralı hücreye gidiyorum. Cevabı bekle.

Papaz çabucak döndü. Dega dediklerimi yapacaktı.

Papaz dua kitabını, ertesi sabaha kadar bende
bıraktı.

Bugün essiz bir günes ısını parıldadı, hücremin her
kösesi aydınlandı. Bu muhterem adam sayesinde.

Tanrı varsa, neden yeryüzünde bunca değişik
insanın yasamasına izin veriyor? Savcı, polisler,
Polein gibiler

ve papaz, Conciergerie cezaevinin papazı.

Dilekçelerin cevabı gelmekte gecikmedi. Bir hafta
sonra, sabahın dördünde, yedi kişi Conciergerie
cezaevinin koridoruna sıralandık. Gardiyanlar, tam
kadro, hazır.

«Soyunun!» Ağır ağır üstümüzdekileri çıkarmaya
koyulduk. Hava bozuktı, tüylerim diken diken oldu.

— «Elbiseleri önünüzde bırakın. Geri dönüp bir adım atın!» Herkes bir paketle karsılastı.

— «Giyinin!» Az önce sırtımdaki pamuklu gömleğin yerini kaskatı bir ham bez, güzel elbiseminkinin de bir

aba ceket ve pantolon aldı. Ayakkabılarım kayboldu, onların yerine ayaklarımı bir çift tahta pabuca soktum. O güne kadar görünüşümüz, normal bir adaminkinden farksızdı. Diğer altı kişiye göz attım :

Ne

korkunçtu görünüşleri: Herkesin kisiliği tarihe karışmıştı : Dki dakikada kürek mahkûmlarına dönüvermistik.

— «Sağa dön ve sıraya gir! Dleri ars!» Yirmi kadar gardiyanın refakatinde avluya vardık ve sırayla bir cezaevi arabasının daracık bölmesine tıkıldık.

Beaulieu adını taşıyan, Cean merkez cezaevinin yolunu tuttuk.

34

Cean Cezaevi

.Oraya varır varmaz doğru müdürün odasına götürüldük, imparatorluk çağındaki çalışma masalarının esi,

bir metre yükseklikteki bir kürsünün ardına tünemisti.

— Hazırool! Müdür sizlerle konuşacak.

— Mahkûmlar, Güyan'a gitmeden önce bir süre burada tutulacaksınız. Burası, ağır hapis cezasına

çarptırılanların yattığı bir yerdir. Bir saniye bile konuşmak yok, ziyaret ve mektup da yok. Ya boyun eğersiniz, ya biçerim hepinizi. Bunlardan biri Güyan'a giden kapıdır, diğeri de mezarlığa giden. Uygunsuz davranışınız görülürse; en ufak suç katıksız ekmek ve suyla altmış gün hücre cezasına çarptırılır. Kimse, üst üste iki hücre cezasına dayanamamıştır.

Anlayana sivrisinek saz!

ispanya'ya kaçıp oradan Fransa'ya iade edilen Delifisek Pierrotra'ya döndü :

— Ne is yapardınız?

— Boğa güresçisiyim müdür bey.

Cevaba sinirlenen müdür haykırdı : «Askerce götürün su herifi!» Göz açıp kapayana dek, boğa güresçisi

yere yuvarlandı, dört - bes gardiyan tarafından coplandı ve bizden hızla uzaklaştırıldı. «... alayı, bir kisinin üstüne bes kisi saldırıyorsunuz, üstelik elinizde cop da var, itoğlu itler», diye haykırdığı duyuldu,

ölümcül yara alan hayvanın hırıltısını andıran bir «Ah!» sesi isitildi, sonra ortalığa büyük bir sessizlik çöktü.

Yalnız yerde sürüklenen bir seyin betona sürtündükçe çıkardığı hısırtı geliyordu kulağımıza. Bu olaydan da ders almayan, hiç bir seyden ders alamaz demektir. Dega yanımda, pantolonuma dokunmak

için parmağını, tek parmağını hafifçe oynatıyor. Ne demek istediğini anlıyorum : «Güyan'a sağlam varmak

istiyorsan ayağını tetik bas.» On dakika sonra, yeraltında iğrenç bir hücreye atılan Delifisek Pierrot'nun

dışında hepimiz, cezaevinin disiplin bölümüne yerlestirildik.

Talih, Dega'yı benim yanımdaki hücreye düşürdü.

Daha önce de, boyu bir doksanın üstünde, tek gözlü, elinde sığır sinirinden kırbacıyla kızıl saçlı bir

35

devle tanıştırıldık. Bu adam, gardiyanların emrinde çalışan ve mahkûmlara iskence eden bir tutukluydu. Mahkûmların da en büyük korkusuydu. Gardiyanlar, onun sayesinde yorulmadan istedikleri adamı kırbaçlatıyor, sopa attırıyor, öte yandan, ölen olursa cezaevi yönetmeliğine en ufak bir sorumluluk yüklenemi-yordu.

Sonradan, revirde kaldığım kısa süre içinde, bu hayvanlasan insanın hikâyesini öğrendim. Cellâdını bu

kadar iyi seçmesini bilen cezaevi müdürünü de, arada kutlayalım. Söz konusu herif tasocağı işçisiydi. Günün birinde, yasadığı Fransa'nın kuzeyindeki küçük şehirde, karısıyla birlikte kendini öldürmeye karar

verdi. Bu is için de, oldukça iri bir dinamit lokumu kullandı. Altı katlı binanın ikinci katında, karısının yanına uzandı. Kadın uyuyordu. Sigarasını yaktı, bununla, kendi basıyla karısının bası arasında, sol avucunda tuttuğu fitili atese verdi. Müthis bir patlama oldu. Sonuç : Karısı öylesine küçük parçalara ayrılmıstı ki, bu parçaları kasık kasık toplamak gerekti. Binanın bir bölümü yıkıldı, üç küçük çocukla

yetmiş yaşlarında bir kadın, yıkıntılar altında kalarak can verdiler. Geri kalanlar da ağır ya da hafif yaralar aldı.

Tribouillard adındaki bizim canavara gelince, küçük parmağıyla basparmağının yarısı dışında sol elinin büyük bir bölümünü, sol gözüyle sol kulağını yitirdi. Basından da, kafatasının delinip beyin ameliyatı geçirmesini gerektirecek kadar ağır bir yara aldı. Mahkûm olusundan bu yana da, cezaevinin disiplin bölümündeki hücrelere bakıyordu. Bu yarı deli, yetki alanı içindeki bölgeye düşen zavallılara dilediğini yapıyordu.

Bir, iki, üç, dört, bes, geri, dön... bir, iki, üç, dört, bes, geri dön... ve böylece, duvardan hücre kapısına bitip tükenmek bilmeyen bir gidip gelme baslıyordu. Gündüzleri kimsenin yatmaya hakkı yoktu. Sabahın besinde, tiz bir düdük sesi herkesi uyandırıyordu. Kalkmak, yatağı yapmak, yıkanmak, yürümek ya da duvara mihlanmış bir arkalıksız iskemleye oturmak gerekliydi. Kimsenin gündüzleri yatmaya hakkı

36

yoktu. Cezaevi yönetmeliği öylesine inceden inceye hazırlanmıştı ki, yatak duvara kadar kalkıp bir çengelle tutturulabiliyordu. Böylece tutuklu, kaçamak da olsa uzanamaz, daha rahat gözetlenebilirdi.

Bir, iki, üç, dört, bes... günde on dört saat yürüyüş. Bu devamlı hareketin kendiliğindenliğini sağlamak

için, eller arkada, bası ne eğerek ne hızlı ne de yavaş yürümek, aynı uzunluktaki adımlarla hücrenin bir

ucunu sol ayak önde, diğer ucunu da sağ ayak önde almayı öğrenmek gerekiyordu.

Bir, iki, üç, dört, bes... Hücreler, Conciergerie cezaevinden daha iyi aydınlatılmıstı, disiplin bölümüyle

cezaevi dısdan gelen bir takım gürültüler duyulabiliyordu. Gece, elma sarabıyla kafayı tütsülemenin

mutluluğu içinde evlerine dönen işçilerin sarkıları ve ıslık sesleri bile isitilebiliyordu.

Noel armağanımı aldım : Pencereyi rten tahtaların aralığından, kardan bembeyaz kesilmiş ovayı ve pırıl pırıl bir mehtabın aydınlattığı birkaç koca ağa gördüm. Noel'de satılan, benzerine çok rastladığımız bir

kartpostal diyebilirdi insan. Rüzgârın sarstığı ağaçlar silkinip kardan örtülerini atmıslardı, bu sayede daha rahat grlebiliyorlardı. Kara lekeler halinde, iyice ortaya çıkıyordu ağaçlar. Herkes için Noel'di, hattâ cezaevinin bir bölümünde yatanlar için bile...

Yönetmenlik, kürek mahkûmları için de fedakrlık yapmıstı

: Herkese iki büyük parça çukolata alma hakkı tanındı. Dikkat edilsin, iki ufak tablet değil, iki büyük parça

diyorum. Bu iki parça Aiguebelle ukula-tasıyla 1931 yılı Noel gecesini kutladım...

... Bir, iki, üç, dört, bes... Adaletin baskısı beni rakkas haline getirdi, hücrede gidip gelmek bütün dünyam. Matematik olarak hesaplanmış. Hücrede hiç, ama hiç bir şey bırakılmayacak. Tutuklunun, kendini

oyalamaması gerek. Penceredeki aralıktan bakarken yakalansam ağır bir cezaya arptırılabilirim. Aslında hakları da pek yok değil, nasılsa onların gözünde yasayan bir ölüyüm. Ne hakla bir doğa görüntüsüne bakıp

kendimi oyalayabilirim? Bir kelebek uçuyor. Uçuk mavi üzerine incecik bir siyah çizgisi var.

Penceremin

hemen yanında, kelebeğin az ötesinde isleri ne? üsüyüp cezaevine girmek istemedilerse bu kıs

37

günesi ikisini de çılgına çevirmiş denebilir. Kısın bir kelebek, hortlamış bir yaratıktır. Nasıl da ölmemiş?

Ya

bu arı, neden kovanından kaçmış? Buraya yaklaştı, ne kadar bilinçsiz bir gözüpeklik. Neyse ki bizim tek

gözlünün kanatları yok, aksi halde uzun süre yasıyamazlardı.

Bu Tribouillard, can yakmaktan zevk alan korkunç herif, onunla basımın belâya gireceğini hissediyorum.

Bu iki tatlı hayvancığın ziyaretinin ertesi günü revire gidecek hastalar listesine yazıldım. Daha fazla dayanmama imkân yok, yalnızlıktan boğuluyorum, bir insan yüzü görmek, tatsız da olsa bir ses isitmek zorundayım. Bir ses olsun yeterki, bir sey duyayım. Koridorun dondurucu soğuşunda, çırılçıplak, yüzüm duvara dönük, burnum üört parmak ötede, doktora çıkmak için sırasını bekleyen sekiz kisilik dizinin sonndan bir önceki kisisiydim. Dnsan görmek istiyordum...

basarmıştım iste! Çekiçii adam adıyla anılan Julot'ya bir seyler mırıldanırken tek gözlü bizi yakaladı. Bu kızıl saçlı yabaninin tepkisi müthis oldu. Kafama arkadan indirdiği müthis bir yumrukla beni iyice sersemletti, yumruğun geldiğini görmediğimden burnumu duvara vurdum. Kan fısırdı. Yerimden doğrulunca (yuvarlanmıştım da) söyle bir sil-kindim ve basıma geleni hatırlamaya çalıştım, itiraz eder gibi

bir hareket yapınca, bu fırsatı kollayan tek gözlü, karnıma indirdiği tekmeyle beni yere serdi ve sığır sinirinden kamçısıyla kırbaçlamaya koyuldu. Julot bu kadarına dayanamadı. Herifin üstüne atıldı ve müthis bir kavga başladı. Julot alta düştüğünden, gardiyanlar olup biteni kayıtsızlıkla izliyorlardı.

Yerimden

doğrulmustum ama kimsenin bana aldıracağı yoktu. Çevreme bakınıp bir silâh bulmaya çalıştım. Birden

koltuğunda öne doğru eğilip bekleme odasından,
koridorda olup biteni görmeye çalışan doktoru ve
aynı

zamanda da, su buharının etkisiyle yerinden hop
kalkıp hop oturan büyük tencerenin kapağını gördüm.

Bu

koca, mineli tencere doktorun odasını ısıtan kömür
sobasının üstüne konmuştu. Buharı da, herhalde
havayı

temizlemeye yarıyordu.

O an, büyük bir çabuklukla tencereyi iki kulpun-
38

dan yakaladım, elimin yanmasına rağmen
bırakmadım ve Julot ile uğrasmaktan beni
farkedemeyen tek

gözlünün suratına kaynar suyu boca ettim. Herifin
gırtlığından korkunç bir çığlık yükseldi. Kaynar su

hedefine oturmustu. Yerlerde yuvarlanıyor, sırtındaki üç kat yünü birbiri ardından güçlükle çıkarıyordu. Sıra        kaza a geldiğinde, derisi birlikte y   ld . Y n kaza ın boynu, dardı, basını çıkarmak için harcadığı g  le göğüs derisi, boyun derisinin bir parçası ve yana ının derisi kazakla birlikte çıkıverdi.

Tek

g    de haslanmıs, görmez olmuşt . Sonunda iğrenç bir g r n ste, her yanından kanlar damlayarak, cılk

yaralar içinde ayağa kalktı. Julot da bu fırsattan yararlanıp apıs arasına müthis bir tekme oturttu. Dev yere yı ıldı, kusmaya, a zından köpükler saçmaya koyuldu. Hesabı tamamdı. Bizimse, biraz beklemekle kaybedecek hiç bir seyimiz yoktu.

Olayı izleyen iki gardiyan, üstümüze saldıramı-yacak kadar yüreksiz kisilerdi. Takviye almak için ortalığı velveleye verdiler. Her yandan adam kostu.

Üzerimize dolu gibi cop ya maya başladı. Talihim varmıs ki

kısa sürede bayıldım da fazla acı duymadım.

Ayıldı ımda kendimi iki kat yerin dibinde, çırılçıplak ve su dolu bir hücrenin içinde buldum. Ağır ağır toparlanıyordum. Elim acılar içinde gövdemde gezindi. Basımda en azından on il  on bes sis vardı.

Saati

hiç bilmiyorum. Burada ne gece vardı ne gündüz, ne de ısı. Duvara vurularak çıkarılan sesi duydum, epey uzaklardan geliyordu.

Güm, güm, güm, güm, güm, güm. Bu sesler, telefon ziliydi. Konusmak istiyorsam, iki kere de benim duvara vurmam gerekiyordu. Vuracaktım duvara ama neyle? Karanlıkta, isime yarayabilecek bir şey seçemiyordum. Yumrukla haberleşmek imkânsızdı, çünkü ses yeterince uzağa gitmiyordu. Biraz daha az karanlık olduğundan, kapının bulunduğu yer sandığım köseye doğru yürüdüm. O ana kadar görmediğim

demir parmaklıklara tosladım. El yordamıyla, hücrenin benden bir metre uzaktaki bir kapıya erismemi

engelliyordu. Böylece, tehlikeli bir tutuklunun, yanına giren kişiye dokunmaması sağlanıyordu,

39

çünkü onu dövebilmek için parmaklığı açmak gerekliydi.

Darbeler zaman zaman kulağıma geliyordu. Beni kim çağırabilirdi ki? Yakalanırsam basına kötü şeyler gelebilirdi bu adamın, ama cevap almaya da hak kazanmıstı. Yürürken yuvarlanıp ağzımı burnumu kırmama ramak kaldı. Katı ve yuvarlak bir seye basmıstım. Elimi değdirdim, bu tahta bir kasıktı. Hemen

kaptım ve cevap vermeye hazırlandım. Kulağım duvara yapısmıs, bekledim. Güm, güm, güm, güm, güm,
nokta, güm, güm, — Cevap verdim : Güm, güm. Bu iki vurus, benimle konuşmayı isteyen kisiye : Konus, seni dinliyorum, demeye geliyordu. Darbeler yeniden duyuldu: Güm, güm, güm... alfabenin harfleri hızla birbirini izliyordu... a, b, c, d, e, f, g, h, ı, i, k.. nokta. K harfinde durdu. Bütün gücümle bir kere duvara vurdum : Güm. Böylece K harfini anladığımı belirtmiş oldum. Ardından e, l, sonra yine bir e geldi. Bana «Kelebek, ne var ne yok? diyordu. Bir arızan var mı? Benim tek kolum kırık.» Arayan Julot idi. Yakalanmayı düşünmeden, iki saati askın bir süre konustuk. Karsılıklı bir seyler söyleyebilmek için yanıp tutusuyorduk. Bir yerimin kırılmadığını, basımın sis içinde olduğunu, ama yara almadığımı anlattım. Bacağımdan çekilerek aşağı indirildiğimi görmüştü, her basamakta basımın bir kere betona tos-ladığını söylüyordu. O, kendini hiç kaybetmemisti. Tribouillard'ın ağır yaralandığından emindi, yün kazakların da yardımıyla yaranın epey derinleştğini sanıyordu. Tribouillard uzun bir süre kendini toplayamazdı. Çabucak vurulan ve tekrarlanan üç darbe, bir bokluk olduğunu haber verdi. Sesi kestim. Gerçekten de, kısa bir süre sonra kapı açıldı. Biri bağırdı :

— Hücrenin dibine çekil itoğlu! Hücrenin dibine
hazrola geç!

Konusan tek gözlünün görevini devralan tutukluydu.
«Benim adım Batton (*). Görüyorsun tam isi-
(*) «Bâton» şeklinde yazıldığında, Fransızca sopa
anlamına gelir.

40

me uygun bir adım var.» Koca bir denizci feneriyle
hücreyi ve çıplak gövdeyi aydınlattı.

— Sunları giy. Yerinden kıpırdama. Al sana su ve
ekmek. Hepsini birden yeme, çünkü yirmi dört saat
baska bir şey verilmeyecek (*).

Deli gibi haykırıyordu. Sonra feneri kendi yüzüne
kaldırdı. Gülümsediğini, yüzünde en ufak bir kötülük
izi

bulunmadığını gördüm. Parmağını dudaklarına
götürdü ve getirdiği giysileri gösterdi. Herhalde,
gardiyan

koridordaydı, böylece bana, kendisinin düşman
olmadığını anlatmak istiyordu.

Gerçekten de, ekmek topağının içinde koca bir parça
haslanmış et, pantolonun cebinde de bir servet — bir
paket sigarayla, bir kavli çakmak — buldum.

Hücrede böyle armağanlar milyonlara bedeldi. Bir
yerine iki

gömlek, bir de ayak bileklerine kadar inen bir yün iç
fanilâsı getirmisti. Batton denen adamı hayatım

boyunca hatırlayacağım. Bütün bunları Tribouillard'ın canına okumam karşılığında armağan etmişti anlaşılan. Olaydan önce kendisi, tek gözlünün yardımcısıydı. Simdi, benim sayemde onun yerini almıstı.

Yükselmesini bana borçluydu, minnetini böyle gösteriyordu.

Seslerin nereden geldiğini anlamak için büyük bir sabır gerektiğinden, gardiyanlar çok tembel olduklarından, bu isi de ancak görevli mahkûm yapabileceğinden, Batton'dan yana gönlümüz rahat, Julot

ile bol bol görüşüyorduk. Bütün gün, birbirimize telgraf üstüne telgraf yağdırdık. Onun ağzından, çok yakında Güyan'a doğru yola çıkacağımızı öğrendim : En fazla, üç ya da dört ayımız vardı.

Aradan iki gün geçti, hücrelerimizden çıkarılıp iki yanımızda birer gardiyanla müdürün odasına götürüldük.

Tam kapının karşısındaki masanın başına üç kişi oturmustu. Bir çeşit mahkemeydi bu. Müdür başkanlık görevini üstüne almıştı, müdür yardımcısıyla bas gardiyan da üyeydiler.

— Hah ha! Demek geldiniz aslanlar? Ne diyorsunuz bakalım?

Julot'nun yüzü sapsarıydı, gözleri sismisti, ate-
(*) Bir ekmeğin ağırlığı 750 gramdı.

41

sinin iyice çıktığı belli oluyordu. Üç gün önceki kırılan koluyla, çok acı çektiği muhakkaktı.

Alçak sesle cevap verdi : «Bir kolum kırık.»

— Eh siz istediniz kolunuzun kırılmasını. Dnsanlara saldırmanın ne demek olduğunu da böylece öğrenirsiniz.

Doktor geldiğinde görürsünüz kendisini. Bir haftadan önce görüneceğini de pek sanmıyorum. Bu bekleme belki isinize yarar, canınızın acısı size bîr seyler öğretir. Herhalde sizin gibi bir herif için, özel doktor çağıracağımı sanmıyorsunuz? Bekleyin, cezaevi doktoru gelince size bakar. Kolunuzdaki kırık, yeni bir

emre kadar arkadasınızla birlikte hücre cezası çekmenize engel değil.

Julot gözlerimin içine baktı : «Bu iyi giyimli bey, insanların hayatına pek az değer veriyor galiba» der gibiydi.

Yeniden basımı müdüre çevirdim ve baktım. Konusmak istediğimi sandı. «Bu karar hosunuza gitmedi

mi? Bir diyeceğiniz mi var?» diye sordu.

Kendisine cevap verdim : «Hiç bir diyeceğim yok müdür bey, sadece suratınıza tükürme ihtiyacını duyuyorum. Ama tükürüğümü kirletmekten korktuğum için bu isi yapamıyorum.»

O kadar sasırdı ki kıpkırmızı kesildi, ne dediğimi hemen anılamadı. Ama basgardıyan anlamıstı. Emrindekilere bağırdı :

— Götürün sunu, iyice ıslatın! Bir saat sonra yerlerde sürüklenerek özür dilerken görmek istiyorum bu herifi. Yola getirmeli! Pabuçlarımın altını ve üstünü yalatarak temizleteceğim ona. Size güveniyorum, acımadan vurun.

Dki gardıyan sağ kolumu, ikisi de sol kolumu kıvırdı. Ellerim kürek kemiklerime kadar kalkmış halde, yüzükoyun yere yatırııdım. Sol elimin isaret parmağını sağ elimin bas parmağıyla birlestiren bir kelepçe

taktılar ve basgardıyan, bir hayvan gibi, saçlarıma yapısıarak beni yerden kaldırdı.

Bana neler yaptıklarını sizlere anlatmamın hiç gereği yok. Ellerim arkada, tam on bir gün kelepçeli kaldığımı söylemek yeter. Hayatımı Batton'a borçluydum. Her gün hücreme, yönetmelik gereğince verilmesi emredilen ekmek topağını atıyordu ama ellerimi

kullanamadığımdan ekmeği doğru dürüst yiyemiyordum. Basımla parmaklığa kısıtırsam bile, ısıramıyordum

ekmeği. Ama Batton, beni hayatta tutacak kadar ekmek parçası da atıyordu hücrenin içine.

Ayağımın ucuyla ekmek parçalarını küçük bir yığın haline getiriyor, yüzükoyun uzanıp bir köpek gibi yutuyordum ekmekleri. En ufak kırıntıyı bile yitirmemek için, her parçayı çiğniyordum.

yfon ikinci gün gelip kelepçe çıkarıldığında demir, yer yer sisen etlerimle kaplanmıstı. Basgardıyanın ödü patladı, üstelik ben de acıdan bayılmıstım. Beni ayılttıktan sonra revire götürdüler ve oksijenli suyla her

yanımı temizlediler. Hastabakıcı, bir tetanos iğnesi yapılmasında directti. Kollarım tutulmustu, eski halfne bir türlü gelemiyordu. Yarım saati askın bir süre kâfuru ile oğulduktan sonra kollarımı iki yanıma sarkıtabildim.

Yeniden hücreye indim ve basgardıyan, on bir ekmek topağını görünce : «Kendine ziyafet çekeceksin;

dedi. Ama çok garip, on bir günde pek zayıflamamış gibisin...»

— Çok su içtim sef! dedim.

— Ha şimdi anlaşıldı. Artık, kendine gelmek için bol bol ye.» Ve çekti, gitti.

Zavallı salak! On bir günden beri bir şey yemediğimden emin olduğu için söylüyordu bunu. Bu kadar uzun

süre bir açlıktan sonra da fazla tıkınırsam hazımsızlıktan'ölebilirim. Her neyse, o umduğıuyla kalacaktı.

Aksama doğru Batton, bana tütünle birkaç yaprak getirdi. Dumanı, hiç çalışmayan kalorifer bq-rusunun deliğine üfleyerek durmadan sigara içtim. Delik hücreyi ısıtmıyordu ama hiç olmazsa bu faydası vardı.

Daha sonra da Julot'yu çağırdım. On bir gündür ağzıma bir şey koymadığımı sanıyor ve yavas yavas yememi

öğütlüyordu. itin birinin sifremizi çözebileceğini düşünüp ona gerçeğı açıklamaktan çekini-yordum.

Kolu

alçıdaydı, morali yerindeydi, iyi dayandığım için de beni kutluyordu.

Ona bakılırsa hareket tarihi ya.kırjdı. Hastabakıcı, hareketten önce kürek mahkûmlarına yapılacak asının

geldiğini söylemişti. Genellikle asılar, hareket-

42

43

ten bir ay önce gelirdi. Bu Julot epey ihtiyatsızdı, içi para dolu tüpümü kurtarıp kurtarmadığımı da soruyordu, bana.

Evet kurtarmıştım tüpümü, ama bu serveti korumak için neler yaptığımı anlatamam. Kıçım akıl almaz yaralar içindeydi.

Hücreden çıkarıldığımızda bir şey bilmiyorduk. Dudaklarımın ucuyla sorduğum : «Neler oluyor?» sorusuna, berber, cevap bile vermek istememisti. Pis suratlı bir herif: «Hücreden kurtulduğumuzu sanıyorum, dedi. Belki de, cezaevini denetlemeye gelen bir müfettisten korkuyorlar. Onu bunu bilmem ama, önemli olan hayatta kalmak.» Her birimizi normal hücrelere götürdüler, öğlen yemeğinde, kırk üç günden bu yana ilk sıcak çorbayı içtim, çorbanın içinde bir tahta parçası buldum. Tahtanın üzerinde : «Sekiz gün sonra yola çıkıyoruz, yarın ası var», yazılıydı. Kimdi bana bu tahta parçasını gönderen? Bunu hiç öğrenemedim. Herhalde, bize durumu haber vermek dostluğunu gösteren bir tutukluydu. Birimizden birimiz öğrenirsek herkesin duyacağını da biliyordu. Mesajın bana gelisi, herhalde büyük bir rastlantı sonucuydu. «Haberini herkese ilet.» Hemen durumu telefonla Julot'ya bildirdim. Bütün gece, sürüp giden telefon konuşmalarını duydum. Ben, haberi verip susmustum. Yatağымda rahatım yerindeydi. Basımın derde girmesini istemiyordum. Yeniden hücreye dönmek kâbus

gibi geliyordu. Hele bugün, her zamankinden fazla.

DKDNCD DEFTER

GUYANA DOĞRU

SADNT - MARTDN - DE - RE

AKSAM Batton, üç paket «Gauloises» sigarası-la
bir kâğıt geçirdi. Kâğıtta : «Kelebek, hakkımda
dostça

duygularla buradan ayrılacağını biliyorum.

Gardiyanların emrindeyim ama, cezalandırılanların
canını,

mümkün olduğu kadar az acıtmaya çalışıyorum.

Dokuz çocuğum var, bir an önce aftan faydalanmayı
düşündüğüm için bu görevi kabul ettim. Tanrıya
emanet ol. Basarılar. Hareket öbür gün...» yazılıydı.

Gerçekten de, ertesi gün, bizleri otuzar kişilik gruplar
halinde disiplin bölümünün koridoruna topladılar.

Caen sehrinden gelen hastabakıcılar, bizi tropikal
hastalıklara karşı asıladılar. Her birimize üç ayrı ası
ve

iki litre süt düşüyordu. Dega yanımdaydı. Epey de
düşünceliydi. Asılandıktan sonra bizi hücreye
atamayacaklarını bildiğimizden, konuşma yasağına
hiç aldırmıyorduk. Sehirden gelen hastabakıcılar
yüzünden bir şey yapamayan gardiyanların gözü
önünde, alçak sesle gevezelik ediyorduk. Dega
bana :

— Hepimizi birden götürecek kadar araba var mı
acaba ellerinde? diye sordu.

— Hiç sanmıyorum.

— Saint - Martin - de - Re epey uzak, günde alt-

44

45

mıs kisi tasısalar on gün sürer. Çünkü, yalnız burada altı yüz kisi var.

— Önemli olan asılanmamız. Bu da, listeleme bizim bulunduğumuzu, kısa süre sonra Güyan'a doğru yola çıkacağımızı gösterir. Cesaret Dega, yeni bir dönem başlıyor. Benim sana güvendiğim gibi, sen de bana güven.

Memnunlukla parıldayan gözlerle bana bakıp elini koluma koyarak tekrarlıyor: «Anca beraber, kanca beraber Kelebek.»

ilk yolculuğumuzla ilgili, anlatılmaya değer bir şey yok. Yalnız, arabanın içindeki bölmelerde boğulacak gibi oluyorduk. Gardiyanlar, içeri hava girmesi için kapıları biraz aralamaya bile razı gelmediler, La Rochelle sehrine vardığımızda, yol

arkadaşlarımızdan ikisi boğularak ölmüş bulundu.

Saint - Martin - de - Re bir adadır, karayla bu ada arasındaki yolu bir tekneyle asmamız gerekiyordu.

Rıhtıma yığılan avanaklar, iki zavallı ölünün

bulunmasına tanık oldular. Bize de herhangi bir düşmanlık

belirtisi göstermediler. Jandarmalar bizi, ölü ya da diri, eksiksiz teslim etmek zorunda bulunduklarından, cesetleri bile gemiye yüklediler.

Yol pek uzun sürmüyor ama biraz deniz havası alabildik. Dega'ya : «Havada firar kokusu var!» dedim.

Gülümsedi. Yanımızdaki Julot:

— Evet, dedi, firar kokuyor. Ben, bes yıl önce kaçtığım yere dönüyorum. On yıl önce beni ele veren herifi

gebertmek üzereyken, enayi gibi enselendim.

Birbirimize yakın durmaya bakalım. Çünkü Saint - Martin - de - Re'de, herkesi, rasgele onar kisilik gruplar halinde hücrelere koyacaklar.

Julot yanıliyordu. Oraya vardığımızda iki kisiyle birlikte onun da adı okundu, baska yere götürdüler.

Üçü

de Güyan'dan kaçıp Fransa'da yakalanan tutuklulardı ve ikinci kez kürek cehennemine gidiyorlardı.

Onar kisilik gruplar halinde, hücrede bizler için yeni bir bekleme dönemi başladı. Sigara içip konusabiliyorduk, iyi de kayıntı çıkıyordu. Bu dönem özellikle paramızı içine koyduğumuz tüp yönünden tehlikeliydi. Nedeni bilinmeden birden çağrılıyor, çırp-lak soyulup aranıyorduk. Tabanlara varana dek

göv-

46

denin en ufak girintisine çıkıntısına bakıyorlar, sonra da giysiler didik didik ediliyor ve ardından «Giyinin!»

emri veriliyordu. Yeniden dönüyorduk geldiğimiz yere.

Hücre yemekhane ve sıraya girip saatlerce yürüdüğümüz avlu. Bir ki, bir, ki. Yüz elli kişilik sıralar halinde

yürütülüyorduk. Oldukça uzun bir diziye bu, tahta pabuçlar takırdıyordu. Konusmak yasaktı, çıt çıkmayacaktı. Sonra: «Dağlırı!» emri duyuluyordu. Herkes yere çöküyor, bağlı bulunduğu toplumsal sınıfın

meydana getirdiği topluluğa katılıyordu. En basta, «çevre»nin adamları vardı. Bunların nereden geldiklerine bakılmazdı: Korsikalı, Marsilyalı, Toulouse'lu, Brötanyalı, Paris'li, v.s. olabiliyorlardı.

Dçlerinde bir

Ard-eche'li bile vardı, o da bendim. Ardeche'lileri sevindirecek bir şey daha söylüyeyim, bin sekiz yüz kişilik tutuklu kalabalığında bizim oralılar iki kişiydi: Karısını öldüren bir orman koruyucusuyla ben.

Sonuç:

Ar-deche'liler namuslu kişilerdir. Diğer gruplar rastgele oluşuyordu, çünkü içimizdeki bönlerin sayısı uyanıklardan çok daha fazlaydı. Beklemeyle geçen bu günlere «inceleme, gözetleme günleri» adı da verilebilir, inceden inceye gözetlendiğimiz de doğru. Bir öğleden sonra, kendimi güneşe verip oturduğum sıra yanıma biri geldi. Gözlüklü, ufak tefek ve zayıf bir

adamdı. Nereli olduğunu çıkarmaya çalıştım ama, birbirine benzeyen giysilerimizle bu isi basarmak çok güçtü.

— Kelebek sen misin? Çok belirgin bir Korsikalı ağzıyla konuşuyordu.

— Evet benim. Ne istiyorsun?

— «Kenefe gel!» dedi ve yürüdü gitti.

— Bak bu herif esaslı biri, dedi Dega. Dağlarda is gören bir haydut olduğu muhakkak. Senden ne isteyebilir?

— Anlıyacağız bakalım.

Avlunun ortasındaki keneflere yürüdüm ve iseme numarası yaptım. Adam yanımdaydı, aynı isi görür gibiydi. Benden yana bakmadan:

— Pascal Marta'nın enistesiyim, dedi. Beni görmeye geldiğinde, bir seye ihtiyacım olursa sana basvurmamı

ve kendisinden selâm götürmemi söyledi.

47

— Doğrusu, Pascal dostumdur. Ne istiyorsun?

— Tüpü taşıyamaz oldum: Dizanterim var, Kime vereceğimi bilemiyorum, çalınmasından ya da gardiyanların eline geçmesinden korkuyorum. Yalvarırım Kelebek, birkaç gün benim için taşı sunu.» Ve

benimkinden çok daha kalın bir tüp gösterdi. Benim de kıcımda tüp taşıyıp taşımadığımı öğrenmek

istememesinden ve tuzak kurmasından korktum, iki t p taşıyıp ta-sıyamıyacağımı bilmediğimi söylesem, durumu öğrenecekti. Bunun  zerine, soğukkanlılıkla, kendisinden sordum:

— Kaç para var içinde?

— Yirmi bes bin frank.

Baska sey sormadan tertemiz olan tüpü aldım ve gözünün önünde, bir adamın ikisini birden taşıyıp taşıyamıyacağını d s nmeden, kıcıma soktum. Bu isi basarıp basaramayacağımı da bilmiyordum.

Doğrudum, pantolonumu çektim... isler yolundaydı, rahatsız değildim.

Gitmeden  nce:

— Adım Ignace Galgani, dedi. Sağol Kelebek.

Dega'nın yanına döndüm ve onu kenara çekip durumu anlattım.

—  ok ağır değil ya?

— Hayır.

1—  yleyse konuşmayalım bir daha.

G yan'dan t y p yakalananlarla, mümkünse Ju-lot ya da Guittou ile iliski kurmaya çalışıyorduk. Bilgi edinme pesindeydik: Nasıldı oraları, nasıl bakılıyordu tutuklulara, bir dostla birlikte kalabilmek için neler yapmak gerekliydi; v.s. Bir raslantı sonucu garip bir adama, esine az raslanan türden birine tosla-dık. Kürek cehenneminde dünyaya gelmiş bir Korsikalıydı. Babası orada gardiyandı ve anasıyla birlikte Salut

adasında yasıyordu, üç adadan biri olan Ro-yale adasında dünyaya gelmişti (diğer iki ada, Saint-Joseph ve Seytan adasıydı) ve kaderin bir cilvesi sonucu, gardiyan oğlu değil de kürek mahkûmu olarak aynı yere dönüyordu.

Hırsızlık suçundan on iki yıl kürek cezasına çarptırılmıştı. On dokuz yasındaydı, aydınlık yüzlü, açık renk ve dost yüzlü bir çocuktı. Degr ile, kazaya uğ-

48
radığını hemen anladık. «Çevre»yi pek az biliyordu ama, bizi nelerin beklediği konusunda her türlü bilgiyi verebilecek kadar faydalıydı. On dört yıl geçirdiği adalardaki hayatı anlattı, örneğin, dadısının, Altın miğferin güzel sözleri uğruna Butte'de bıçakla düello yaptığı Güyan'a düşen ünlü bir haydut olduğunu söyledi

Bize çok değerli öğütler de verdi: Kaçmak istiyorsak, kıtadan kirisı kırmalıydık, çünkü adalardan tüymek imkânsızdı. Sonra «tehlikeli» damgasını da yememeliydik, böyle bir damgayla, ilk varacağımız liman olan

Saint - Laurent - de Maroni'de hemen hücreye tıkalılabıldık. Hem de uzun bir süre, ya da hayat boyu. Genellikle, kürek mahkûmlarının yüzde besinden azı nakledilirdi adalara. Diğerleri Amerika kıtasında

kalırlardı. Adalar çok daha sağlıklıydı. Oysa Dega'nın anlattığı gibi, kıta, her çeşit hastalık ölüm, cinayet, v.s. ile insanın kanını yavas yavas emen bir iğrençlik, bir rezalet yuvasıydı.

Dega ile, adalara nakledilmeyi umuyorduk. Ama gırtlığımda bir düğüm oluştu: Ya tehlikeli diye mimlenirsem? Müebbet hapis cezası, Tribouillard ve müdür olayıyla hapi yutmustum anlaşılan!

Günün birinde, bir söylenti dolastı: Her ne sebeple olursa olsun, revire gitmemeliydik. Çünkü, yolculuğa katlanamıyacak kadar güçsüz olanlar zehirlenerek öldürülüyordu. Bu söylentinin palavra olması gerekiyordu. Gerçekten de, tutuklulardan Parisli Francis la Passe düşüncemizi doğruladı. Revirde bir zehirlenme olmuştur ama, revirde çalışan kardeşi adamın neden zehirlendiğini Francis'e anlatmıştı. Revirde intihar eden herif ünlü bir kasa hırsızıydı ve söylentiye göre, birinci dünya savaşında, Fransız gizli

servisleri hesabına Cenevre ya da Lausanne'deki Alman elçiliğini soymuştu. Kasadan çıkardığı, büyük önem

tasıyan vesikaları da Fransız gizli ajanlarına teslim etmişti. Bu iş için, aynasızlar onu, bes yıllık mahkûmiyetini çektiği cezaevinden çıkarmışlardı.

1920 yılından sonra da, herif, yılda bir ya da iki is
görüp rahat rahat yasıyordu. Her yakalanışında
Fransız

Millî Emniyetine gözdağı veriyor, onlar da kasa
hırsızını hemen salıveriyorlardı. Ama bu kez,
evdekelebek

49/4

I

ki hesap çarşıya uymamıştı. Yirmi yıl ağır hapis
cezasına çarptırılmıştı, bizlerle birlikte Güyan'a
sürülmesi

gerekiyordu. Kafileye katılmamak için hasta
numarası yapıp revire yatmıştı. Yine Francis la
Passe'in

kardesine göre, bir siyanür hapiyle da hesabı
tamamlanmıştı. Artık Fransız Millî Emniyeti ve çelik
kasalar

rahat bir uyku çekebilirlerdi.

Kimi gerçek, kimi palavra, ama bir sürü hikâyeyle
doluydu bu avlu. Her neyse, dinliyorduk bütün
anlatılanları, vakit geçiyordu böylece.

Gerek avluda, gerekse hücredeyken kenefe
gidersem, para dolu tüpleri koruyabilmek için Dega'yı
da

yanıma alıyordum. Dsimi görürken önümde duruyor
ve beni, meraklı bakışlardan gizliyordu. Bir tüp çok
belâlı istiyordu, üstelik bende iki tane vardı. Galgani'-nin
hastalığı da gitgide artıyordu. Dsin burasında hâlâ

çözemediğim bir sır var ki onu nakletmek istiyorum: ikinci soktuğum tüp hep sonradan çıkardı, ilk soktuğum da hemen önceden. Karnımda nasıl bir dönüş yapıp sıralarını koruyorlardı bilmiyorum ama böyleydi iste.

Dün, berberde tras olurken Clousiot'yu öldürmek istediler. Kalbinin yakınına iki bıçak yedi. Bir mucize sonucu ölmedi, kurtuldu. Dostlarından biri aracılığıyla hikâyeyi öğrendim. Oldukça meraklıydı, bir gün ayrıntılarıyla anlatmayı düşünüyorum. Bu cinayet bir hesaplasmaydı aslında. Clousiot'yu öldüremeyen adam ise, altı yıl sonra, yediği mercimeğe konan «potasyum bikromat» yüzünden Cayenne'de can verecekti. Hem de korkunç acılar içinde. Otopsi sırasında doktora yardım eden hastabakıcı, on santimetre

uzunluğunda bir barsak parçası göstermişti bize. Bu ka-darcık bir parçada tam on yedi delik vardı. Dki ay sonra da, bu adamın kaatili hasta yatağında ölü bulundu. Kimin tarafından öldürüldüğü ise asla ortaya

çıkmadı.

Saint-Martin-de-Re'ye geleli on iki gün oluyor. Kale tıklım tıklım dolu. Gece gündüz, kaleyi çevreleyen yolda nöbet tutuluyor.

Dusta yıkanırken, iki kardeş arasında korkunç bir kavga çıktı. Köpekler gibi döğüstüler, biri bizim hücreye

kondu. Adı Andre Baillard, Cezalandıramazlar diyor bana, çünkü suç cezaevi yönetmenliğinin:

50

Gardiyanlar, her ne pahasına olursa olsun, iki kardesi karsılastırmama emri almışlar. Kardeşlerin hikâyesi

öğrenildiğinde bu emrin nedeni anlaşıyor.

Andre, epey parası olan yaşlı bir kadını öldürmüştü, mangırı da kardesi Emile saklıyordu. Emile, hırsızlık suçundan yakayı ele verip üç yıl yedi. Bir gün, diğer tutuklularla koğusta yatarken, kendisine sigara parası

göndermeyen kardesine iyice bilendi ve her şeyi ağzından geçirerek Andre'yi inim inim inleteceğini söyledi:

Çünkü yaşlı kadını öldüren kendisi değil Andre'ydi, o sadece parayı saklıyordu. Dışarı çıktığında kardesine

bes kurus bile koklatmıyacaktı. Tutuklulardan biri yemedi içmedi, duyduklarını cezaevi müdürüne yetistirdi, is fazla uzamadan Andre enselendi ve iki kardes ölüm cezasına çarptırıldı. Sante cezaevinin idam mahkûmları bölümünde, yanyana iki hücreye yerleştirildiler. Dkisi de ölüm cezasının müeb-bete çevrilmesi için dilekçe vermisti. Kırk üçüncü gün Emile'inki kabul edildi. Andre'nin isteği ise reddedildi.

Yine de, Andre'ye acıdıklarından, Emile ölüm hücrelerinden baska yere nakledilmedi, iki kardes, her gün, ayakları prangalı, birbiri ardından yürüyüşe çıkarıldı. Kırkaltıncı gün, sabahın dört buçuğunda, Andre'nin hücre kapısı açıldı. Cezaevi müdürü, zabıt kâtibi, Andre'nin kellesini isteyen savcı, herkes hazırды, infaz saati gelip çatmıstı. Tam müdürün konuşmaya hazırlandığı sıra, Andre'nin avukatı, pesinde baska biriyle kostu geldi ve müdüre bir kâğıt uzattı. Herkes koridora çekildi. Andre'nin gırtlacağı öylesine büzülmüştü ki tükürdüğünü yutamıyordu. Mümkün değildi, infazı başladıktan sonra durdurmak. Durduruldu oysa. Ancak ertesi gün, saatlarca süren merak ve korkudan sonra Andre, infazdan bir gün önce Cumhurbaskanı Doumer'in, Gorguloff tarafından

öldürüldüğünü öğrendi. Doumer hemen de ölmemisti. Avukat, bütün gece kliniğin önünde nöbet tutmuş, ayrıca Adalet Bakanına da durumu haber vererek, baskan infaz saatin-dan önce ölürse (dört buçuk-bes arası) icra yetkisine sahip en yüksek kisinin yokluğundan ötürü infazın geri bıraktırılmasını isteyeceğini

bildirmisti. Doumer dördü iki gece öldü. Avukat durumu Adalet Bakanlığına haber verip infazın geri bıraktırılması gerektiği-

51

ni bildiren yazılı emri taşıyan memurla birlikte taksiye atlamış, ancak Andre'nin hücre kapısının açılmasından üç dakika sonra yetisebilmisti. iki kardesin cezası müebbet hapse çevrildi. Yeni baskanın

seçileceği gün, avukat, Versailles sarayına kostu. Albert Lebrun'-un seçildiği anlasılınca yeni baskana af

talebini sundu. Bir baskan, kendisine sunulan ilk af dilekçesini hiç geri çevirmemisti: «Lebrun kâğıdı imzaladı, diyerek sözünü bitirdi. Andre, iste böyle dostum, capcanlı ve sapasağlam, Güyan'ın yolunu tuttum.» Giyotinden kurtulan bu adama bakıyor ve bütün çektiklerimin karsımdakinin katlandığı iskenceler

yanında hiç kaldığını düşünüyordum.

Yine de, onunla hiç dostluk etmedim. Parasını çalmak için zavallı bir ihtiyar kadını öldürdüğünü düşünmek midemi bulandırıyor. Üstelik talihi, sonuna kadar da yaver gidecekti. Daha sonra, Saint Joseph adasında kardesini öldürdü. Kürek mahkûmlarından bir çoğu da bunu gördü. Emile, bir kayanın üzerinde ayakta durmuş oltayla balık avlıyor ve yaptığı isten başka şey düşünmüyordu. Güçlü dalgaların gürültüsü, bütün diğer sesleri örtüyordu. Andre arkadan kardesine yaklaştı, elinde, üç metre boyunda kalın bir bambu vardı. Kardesinin sırtına dayayıp itmesiyle suya düşürmesi bir oldu. Emile'in balık avladığı yerde köpekbalıkları kaynıyordu. Emile, az sonra onlara yem olmustu bile. Aksam içtimasında görünmeyince, kaçtığına hükmedildi ve kayıtlara öyle geçti. Bir daha da sözü edilmedi. Sadece adanın yukarısında hindistancevizi toplayan dört-bss kürek mahkûmu olayı izleyebilmisti. Tabiî, görevlilerin dışında herkes durumu öğrendi. Bir daha da Andre Baillard'ın bası derde girmedi.

«Dyi davranışından ötürü» bulunduğu yerden tahliye edildi. Saint-Vincent-du-Maroni'de imtiyazlı bir hayat sürüyor, tek basına, küçük bir hücrede yasıyordu. Günün birinde, kürek mahkûmlarından biriyle dalastı ve

hileyle adamı hücreesine davet etti, kalbine bir bıçak sokarak öldürdü. Mesru müdafaa halinde cinayet islediği kabul edildi, beraat etti. Güyan'daki kürek cehennemi kaldırıldığında, yine hep «iyi davranışından ötürü» cezasının geri kalan bölümü bağışlandı.

52

Saint-Martin-de-Re tutuklu doludur. Bunlar iki bölüme ayrılırlar: Sekiz yüz, çok çok bin kadar kürek mahkûmu ve dokuz yüz sürgün. Kürek mahkûmu olmak için önemli bir sey yapmak, hiç olmazsa büyük bir

suç işlemek gerekir. En hafif ceza, yedi yıldır, kademeli olarak müebbet'e kadar gider, ölüm cezası bağışlanan bir mahkûm müebbet'e çarptırılır.

Sürgünlerin ise durumu daha değişiktir. Üç ilâ yedi sabıkası

olan bir adam sürgün edilebilir. Bunların tümünün doğru yola dönmesi imkânsız birer hırsız olusu, toplumun kendini koruma gereğini duymasını doğururlar. Yine de, uygar bir ulus için, ikinci derecede bir

sürgün cezasına basvurmak utanç vericidir. Sık sık ele geçtikleri için beceriksiz sayılabilecek küçük hırsızlar vardır ki bunlar sürgüne gönderilirler —o çağlarda sürgüne gitmek müebbetten farksızdı— Oysa

hırsızlıkla geçirdikleri hayat boyunca, on bin franktan fazlasını çalmamışlardır bile. Dste bu nokta, fran-sız uygarlığının en büyük saçmalığıdır. Bir ulus, toplumun basını ağrıtan kisileri çok çabuk yok etmek ve

onlardan hemen öc almak hakkına sahip değildir. Bu adamlar, insanlık dışı cezalara çarptırılmaktan çok tedavi edilmesi gereken kisilerdir.

Sant-Msrtin-de-Re'ye geleli on yedi gün oluyor. Bizi kürek cehennemine götürecek geminin adını da öğrendik: La Martiniere. Bin sekiz yüz yetmiş mah-kâm taşıyacak. Sekiz ya da dokuz yüz kürek mahkûmu,

bu sabah kale avlusunda toplandı. Bir saattan beri, onar kisilik diziler halinde, avlunun dikdörtqeni-ni dolduruyoruz. Bir kapı açıldı, bildiğimiz gardiyanlardan çok daha değişik giyimli adamlar görüldü. Gök

mavisi, asker üniformasını andıran giysiler var sırtlarında. Üstelik bu giysiler, çok da iyi dikilmiş.

Ama hem

jandarmadan, hem askerden farklı bu adamlar.

Hepsinin belinde enli kemerler var, bu kemerlerden birer

tabanca kılıfı sarkıyor. Silâhın kabzası açıkta.

Sayıları, aşağı yukarı seksen. Bazılarında sırmalı seritler var.

Derileri gnesten yanmıs, otuz besle elli arası, her yastan adam var içlerinde. Yaslılar, kendilerini önemseyip sisinerek göğüs kabartan gençlerden daha sevimli. Seksen kisilik grubun kurmay başkanlığına

Saint-Martin-de-Re kalesi müdürü, bir jan-

53

darma albayı, sömürge kılığında -dört doktor ve beyaz cbbeli iki papaz refakat ediyor. Jandarma albayı

eline bir huni alıyor ve ağzına götürüyor. «Hazr-ol» komutu bekliyoruz, ilgisi yok. Bağırıyor:

— Hepiniz bu uyarıyı dikkatle dinleyiniz. Su dakikadan sonra, yönetim merkezi Cayenne olan, Fransız

Gyan'ı cezaevi yönetmenliğini temsil eden Ada-Jet Bakanlığı yetkililerinin sorumluluğu altına giriyorsunuz. Sayın Binbası Barrot, burada hazır bulunan sekiz yüz on altı hkmlyle listelerini size teslim ediyorum. Hepsinin burada bulunup bulunmadığına bakar mısınız?

Hemen yoklama baslıyor. «Bilmem kim? Burda; Bilmem kim: Burda, v.s.» Yoklama iki saat sürüyor, eksik

yok. Sonra, törenin tamamlanması için ortaya getirilen küçük bir masa üzerinde, devir-teslim işlemine ve

imzaların atılmasına geçiliyor.

Binbası Barrot'da, albayıinki kadar sırma var. Ama sirmaların rengi altın sarısı, oysa jandarma kuvvetlerinde

sirmaların rengi gümüşî. Bu kez huniyi o ağzına götürüyor:

— Hükümlüler, artık böyle çağrılacaksınız: Hükümlü bilmem kim, ya da su numaralı hükümlü. Kaç numaralı hükümlü olduğunuzu da yakında öğreneceksiniz. Bundan böyle küreğe mahkûm edilenlerin özel

yasalarına, özel yönetmeliğine, gerektiğinde sizinle ilgili kararlar almaya yetkili iç mahkemelerin yetkisine bağlısınız. Bu bağımsız mahkemeler, kürekte islediğiniz suçlar yüzünden, sizi ölüm cezasından

basit hesap cezasına kadar, her çeşit mahkûmiyete çarptırabilir. Tabi bu hapis ya da hücre cezaları, yönetmenliğe bağlı çeşitli yerlerde uygulanır.

Karsınızda gördüğünüz üniformalı kisilere «mubassır» denir.

Kendilerine bir sey soracağınız zaman «Mubassır Bey» diyeceksiniz. Yemekten sonra, hepinize gerekli giysilerle dolu bir denizci torbası verilecek. Torbanın içinde her sey var, baska esyanız olmayacak. Yarın La Martiniere gemisiyle yola çıkıyorsunuz. Birlikte yolculuk edeceğiz. Uzaklara gideceğinize üzölmeyin. Güyan'da yaşamak Fransa'da hücre cezası çekmekten iyidir. Konusabilir, oyun oynayabilir, sarkı söyleyebilir, sigara içebilirsiniz; davranışlarınızda bir kö-

54

IUIU(\ yuiunııctoc uajıınt ubıuu uv, yııııı&i., ımjıocı çekismelerinizi çözömllemek için Güyan'a varmayı beklemenizi istiyorum. Yolculuk sırasında disiplin çok sağlam olmalı, bunu anlıyacağınızı umarım. Aranızda, yolculuğa dayanamıyacak kadar bitkin olanlar varsa revire çıksınlar. Yolculuğa katılacak doktorlar tarafından muyene edileceklerdir. Hepinize iyi yolculuklar dilerim.»

Tören sona ermisti.

— Söyle bakalım Dega, ne düşünöyorsun?

— Üstesinden gelinmesi gerekli en büyük tehlikenin, öteki kürek mahkûmları olduğunu söylerken haklıymısım Kelebek. «Kisisel çekismelerinizi çözömek için Güyan'a varmayı beklemenizi istiyorum»,

sözleri her şeyi anlatmaya yetiyor. Orada ne cinayetler oluyor kimbilir?

— Hiç sıkma tatlı canını, bana güven. Francis la Passe'ı bulup sordum: «Kardesin yine revirde mi çalışıyor?» - «Evet, dedi azlılardan değil o, sürgün edilenlerden.»

— Kendisiyle en kısa zamanda bağlantı kur, sana bir nester versin. Para istiyorsa fiyatı söylesin, hemen öderim.

Dki saat sonra, sapasağlam çelik saplı bir nester edinmistim. Tek hatası biraz fazla uzun olmasıydı ama

oldukça tehlikeli bir silâhtı.

Avlunun ortasındaki tuvaletlerin yakınında oturdum.

Birini yollayıp Galgani'yi çağırttım. Tüpünü geri vermek istiyordum, ama sekiz yüz kişiyle dolu, büyük bir kargasalık içindeki bu avluda adam bulmak çok güçtü. Buraya vardığımızdan beri ne Julot'yu görmüştük, ne Guittou'yu ne de Suzini'yi.

Ortak bir yasantının faydaları, yepyeni bir toplumda yaşamak, konuşmak, o topluma bağlı bulunmak. Eh buna toplum adı verilirse. (O kadar çok söyleyecek, dinleyecek, yapacak şey var ki, insan düşünce zaman bile bulamıyor. Günlük hayata oranla geçmişin ne kadar uzakta kaldığını ve ikinci plâna geçtiğini

gördükçe, Güyan'a vardığımızda kimliğimizi, neden ve nasıl oraya düştüğümüzü unutarak bir tek seyle,

kaçmakla ilgileneceğimizi sanıyordum.

Yanıliyormusum. Her seyden önce insanı uğrastıran en

55

önemli sey hayatta kalmaya bakmakmıs. Nerede aynasızlar, jüri üyeleri, mahkeme heyeti, görevliler karım, babam, dostlarım? Hepsi capcanlı, yüreğimdiki yerlerine yerlesmisler. Ama yola çıkıs heyecanı,

bilinmeyen bir yere doğru gidis, yeni dostluklar ve tanıdıklarla eskilerin önceki kadar önemi kalmamıs gibi.

Ama bu da basit bir izlenim, istediğimde, beynim her birine ayrılan çekmeceyi açtığında, yeniden karsımda olacaklar.

iste Galgani, bana doğru getiriyorlar, çünkü merceği andıran gözlüklerle bile çevresini pek iyi göremiyor. Sağlık durumu sanki daha iyi. Yanıma yaklaşıyor, bir sey demeden elimi sıkıyor.

— Tüpü geri vermek istedim de, diyorum. Artık iyisin, tüpü taşıyabilir, kendin saklıyâbilirsin. Yolculuk süresince bu benim için büyük sorumluluk, hem birbirimize yakın olup olamayacağımız, Güyan'da görüşüp

görüsemeyeceğimiz bile belli değil. Dolayısıyla tüpü geri almak en iyisi.» Galgani, hüzünle bakıyor bana.

— Hadi, gel helaya da vereyim tüpünü.

— Hayır, istemiyorum, sende kalsın. Armağın ediyorum onu sana, artık senindir.

— Neden böyle söylüyorsun.

— Tüp uğruna öldürülmeyi istemiyorum. Para yüzünden öldürülmektense parasız yaşamayı yeğ tutarım.

Sana veriyorum, çünkü benim paramı korumak için hayatını tehlikeye atmanın hiç anlamı yok, hiç olmazsa

kendi paran için olsun.

— Korkuyorsun Galgani. Seni tehdit eden oldu mu? Para tasıdığından şüphe eden mi var?

— Evet, üç Arap hiç durmadan beni izliyor. Bunun için seni hiç aramadım, aramızda bir ilişki bulunduğunu anlamalarını istemedim, ister gece olsun ister gündüz, ne zaman helaya gitsem üçünden biri yanıma geliveriyor. Bir şeyin farkında değilmiş gibi, tüp tasımadığımı da gösterdim onlara, her seye rağmen gözetlemekten vazgeçmiyorlar. Tüpümü baska birinin taşıdığını düşünüyorlar, kimin taşıdığından haberleri

yok. Ne zaman tüpün geri verileceğini anlamak için de pesimde geziniyorlar.

Galgani'ye bakıyor, dehset içinde olduğunu, ger-
56

çekten çok sıkıştırıldığını anlıyorum. Soruyorum ona: «Daha çok avlunun neresinde dolasırlar?» «Mutfak ve çamasırhane yakınında», cevabını veriyor. «Peki, sen dur burada. Yok yok, benimle gel.»

Onunla birlikte üç Arap'a doğru yürüyorum.

Takkemin içinde yerleştirdiğim nesteri çıkardım, sapı avucumda,

keskin tarafı gizli. Gerçekten, söylediği yere yaklaştığımızda üçünü de görüyorum: Üç Arap ve Girando adlı bir Korsikalı. Durumu hemen anladım: Çevre tarafından uzaklaştırılan Korsikalı isi Araplara

anlatmıs. Galgani'nin, Pascal Marta'nın enistesini olduğunu, içi para dolu bir t p taşıyacak kadar yüklü sayılmak gerektiğini bilmemesi imkânsızdı.

— Eee Mokran, isler yolunda mı?

— Sağol Kelebek, sen nasılsın?

— Yok aslanım, benimkiler pek yolunda değil, Galgani'nin dostum olduğunu söylemek için sizinle g r smeye geldim. Basına bir is gelirse, ilk nallan diyecek sensin Girando; ardından sizler, gelirsiniz.

Bu

sözlerimi nasıl istersiniz öyle kabul edin.

Mokran doğruldu. Boyu benimki kadar, asağı yukarı bir yetmiş dört, üstelik de geniş omuzlu. Verdiğim gözdağı gururuna dokunmus olmalı, kavgaya baslamak için davranıyor ama ben, hemen pırı! pırıl nesteri

 ıkarıveriyorum. Nester avucumda:

— Kımıldanırsan köpek gibi gebertirim, diyorum. Herkesin üstünün durmadan arandığı bir yerde beni sil hl  görmek Mokran'ı ürkütüyor, tutumum ve sil hımın uzunluğu da onu çok etkiliyor.

— Kavga etmek için değil tartısmak için yerimden kalktım, diyor. Yalan söylediğini bilmiyorum ama, dostlarının önünde zevahiri kurtarmasına yardım etmek de benim çıkarıma uygun. Kibarca, bir çıkıs yolu

gösteriyorum ona: ,

— Peki. Tartısmak için ayaklandığına göre...

— Galgani'nin dostun olduğunu bilmiyordum, ineğin biri sanmıstım, anlamın gerekir Kelebek, yolsuz kaldığımızı göre tüymek için para bulmak zorundaydık.

— Elbette! Hayatını kurtarmak için mücadele etmek senin hakkın Mokran. Yalnız bu adamın dokunulmazlığı olduğunu  ğrendin. Baska yerde bul yolunu.

57

|

Mokran elini uzatıyor, sıkıyorum, uttttı ucuz Kurtuldum, eğer herifi  ld rseydim yarın G yan'a gidemiyecektim.

Bir hata yaptığımı neden sonra anlamıstım. Galgani de benimle birlikte yürüyordu. Kendisine:

«Bu olaydan kimseye söz etme, dedim. Dega Babanın basıma eksimesini, beni azarlamasını istemiyorum.»

Tüpünü geri alması için Galgani'yi kandırmaya çalıyorum:

— Yarın, yola çıkmadan önce, diyor.» Ertesi gün o kadar iyi sinmiş ki, kışımnda iki tüple, kendisini göremeden G yan'ın yolunu tutuyorum.

Son gece, hücrede on bir kisiyiz, hiç kimse ağzını açmıyor. Hepimiz, Fransa topraklarında son günümüzü

geçirdiğimizi düşünüyorum. Herkes, Fransa'yı bir daha görmemek üzere geride bırakmanın ve bilinmedik bir rejimle yönetilen meçhul topraklara doğru yol almanın hüznü içinde.

Dega konuşmuyor. Koridora bakan ve her yerden biraz daha esintili olan parmaklıklı kapının yanında benimle birlikte oturuyor. Doğrusu büyük bir saskınlık içindeyim. Bizi bekleyenler konusunda öylesine ilgisiz seyler duyduk ki memnun mu, üzgün mü, yoksa umutsuz mu olmak gerektiğini kestiremiyorum. Bu

hücrede yakınıma oturanların hepsi de «çev-re»nin adamları. «Çevre»den sayılmayacak tek kişi, Güyan'da

dünyaya gelen küçük Korsikalı. Bu adamlar kendilerinden geçmiş gibi. Durumun ciddiliği hepsini susturmuş. Sigara dumanları, koridor havasının çektiği bir bulut gibi çıkıyor hücreden. Gözlerinin yanmasını istemeyenler duman bulutundan daha alçakta oturmalı. Andre Baillard'ın dışında kimse uyumuyor. Hayatını son anda kurtarmış olması Biallard'-ın bu davranışını doğruluyor. Onun için her şey,

umut bile edilemeyecek bir cennet.

Hayatımın filmi bir serit gibi gözlerimin önünden geçiyor: Sevgi dolu, eğitime büyük önem veren, görgülü

ve soylu bir aile çevresindeki ocukluğum, kır
Çiçekleri, ırmakların mırıltısı, bahçemizin bol bol
verdiği
cevizlerin, seftali ve eriklerin tadı; her ilkbaharda
kapımızın önünde açan mimozanın kokusu; evimizin
içi
dısı, yakınlarımin davranışları, hızla gözümün
önünden geçip gidiyor. Beni çok seven anne-
58
min, ardından da babamın her zamanki oksayıcı tatlı
sesi, oyuna çağırmak için bahçeden bana seslenen
babamın av köpeği Clara'nın havlamaları; hayatımın
en güzel anlarındaki yoldaslarım çocukluğumun
küçük

kız ve oğlan çocukları, görmeyi düşünmeden
seyrettiğim bu film, bilinçaltımın bana rağmen
harekete
geçirdiği bu film makinesi, geleceğin bilinmeyen
günlerine doğru yola çıkmadan önce beklemeye
geçen
son geceyi tatlı bir heyecanla dolduruyor.
Her şeyi enine boyuna düşünmenin sırasıdır. Yasım
yirmi altı, sağlık durumum çok iyi. Karnımda bes bin
altı yüz frangı benim, yirmi bes bini Galgani'-nin
olmak üzere bol para var. Dega'nın içinde taşıdığı
ise on
bin frank. Kırk bin frangım olduğunu düşünebilirim,
çünkü Galgani parasını burada koruyamadıktan
sonra,
gemide ya da Güyan'da haydi haydi koruyamaz.
Bunu bildiğinden gelip almadı tüpünü. Galgani'yi de
yanıma almak şartıyla bu paradan faydalanabilirim.
Ona yardım etmem zorunlu, çünkü para benim değil
onun. Parayı onun iyiliği için harcıyaca-ğım ama, ben
de yararlanacağım. Kırk bin frank çok para, cezasını
çekmekte olan mahkûmlardan, serbest
bırakılanlardan ve gardiyanlardan bir sürü suçortağı
satın
alabilirim.

Yaptığım hesabın sonunda çıkardığım bilanço olumlu. Guyana varır varmaz. Dega ve Galgani ile birlikte

kaçmalıyım. Kafamı, hep bu konuda işletmem gerek. Çelik sapının soğukluğunu hissetmenin mutluluğuyla, nesteri yokluyorum. Böyle tehlikeli bir silâhı taşımak insana güven veriyor. Araplarla aramda geçen olay sırasında, silâhımın faydası görüldü. Sabahın üçüne doğru, hücrenin parmaklıkları önüne yelken bezinden on bir torba sıralandı, her biri ağzına kadar dolu, üzerlerinde de bir etiket. Parmaklıkların içine sarkan torbalardan birinin etiketini okuyorum: C... Pierre, yas otuz, boy bir metre yetmiş üç, bel kırk iki, ayak kırk bir, numara X... Bu Pierre C... bizim Delifisek Pierrot, Paris'te islediği cinayetten ö-türü yirmi yıl kürek cezasına çarptırılan bir Bordeaux'-lu.

Onu iyi tanıyorum, mert bir çocuk, «çevre»den, hilesi hurdası yok. Torbanın üzerindeki etiket, Gü-

59

yan'daki kürek cehennemi yönetmeliğinin ne kadar iyi çalıştığını ortaya koyuyor. Giysilerin göz kararıyla dikildiği kısıladan ne kadar farklı. Burada her şey kayıtlı, herkes üstüne uygun gelen giysiler edinecek. Torbadaki aralıktan Güyanda yasıyan kürek mahkûmlarının giysilerinin beyaz üzerine, enine kırmızı çizgili olduğunu görüyorum. Bu giysiyle kimse gözden kaçmaz.

Dsteyerek, kafamda mahkemenin, jüri üyelerinin ve savcının görüntüsünü canlandırmaya çalışıyorum.

Ama

beynim bana boyun eğmiyor, bu nedenle de hep normal görüntüler sunuyor. Conciergerie ya da Beaulieu'deki

günleri, yaşadığım gibi, bütün canlılığıyla hatırlamak için yalnız, yapayalnız kalmak gerektiğini anlıyorum. Bu bana büyük bir rahatlık veriyor, beni bekleyen toplum hayatının baska ihtiyaçlar, baska tepkiler, baska tasarılar ortaya çıkaracağıının farkındayım.

Delifisek, Pierrot parmaklığa sokulup soruyor: «Ne haber Kelebek, iyi misin?»

— Ya sen?

—: Ben, hayat boyu Amerika'ya gitmeyi düşün-mistim. Kumarbaz olduğumdan, gerekli parayı bir türlü toplayamadım. Eh, aynasızlar bu yolculuğu bana bedava sundular. Fransa'da on bes yıl hücrede yatmaktansa,

Güyan'a gitmeyi yeğ tutuyorum.

— Yine de isin sonu önemli Pierrot, öyle değil mi? Fransa'nın bir kösesinde kapatıldığım hücrede çıldırman

ya da düskünlükten can vermen cüzzam ya da sarı hummadan gebermenden bin kere kötü. Benim görüşüm bu.

— Benimki de, dedi Pierrot.

— Bak, su etiket sana ait.

Eğiliyor, okuyabilmek için dikkatle bakıyor ve heceliyor: «Bu elbiseyi giymek için sabırsızlanıyorum torbayı

açsam da giyinsem, nasılsa kimse bir sey demez.

Nasıl olsa içindeki esya benim.»

— Bırak da sırasını bekle. Su ara basını derde sokmanın gereği yok. En ufak bir dırıltı istemiyorum.»

Anlıyor ve parmaklığın önünden çekiliyor.

Louis Dega bana bakıyor: «Yavrum, bu son gecemiz, diyor. Yarın güzel ülkemizden ayrılacağız.»

60

I

«Bu güzel ülkenin adaleti pek güzel değil Dega. Belki bizimki kadar güzel olmayan, ama ayağı sürçen-lere çok daha insanca davranan ülkelere rastlarız.»

Gerçeğe ne kadar yakın düşündüğümü o an bilmiyordum,

gelecek haklı olduğumu gösterecekti. Yeniden sessizlik çöktü hücreye.

Güyan'a Hareket

Saat altıda hazırlık başladı. Görevli mahkûmlar bize kahve getirdiler, sonra dört gardiyan görüldü. Bugün beyaz elbiseler giyinmişler, tabancaları yine bellerinde, içlerinden birinin soi kolunda üç sırman V vardı,

omuzu apoletsizdi.

— Hükümlüler, ikiser ikiser koridora çıkacaksınız. Herkes torbasını arayıp bulacak, adlarınız torbaların üzerinde yazılı. Torbayı alıp duvarın dibine çekilin, çantanız önünüzde yüzünüz koridora dönük olsun. Torbalarımız önümüzde sıraya girmek için yirmi dakika geçmesi gerekti.

— Soyunun, giysilerinizi tulumunuzun kollarıyla bağlayarak bir çıkın yapın. Tamam. Sen topia çıkınları ve hücreye koy... Giyinin, sırtınıza bir don, bir yünlü fanila, bir çizgili pantolon, bir ceket geçirin, çoraplarınızla pabuçlarınızı da giyin... Herkes isini bitirdi mi?

— Evet mubassır bey.

— Peki. Yünlü uzun ceketi, yağmur ya da soğuktan korunmak için torbadan çıkarıp yanınıza alın.

Torbalar

sol omuza... ikiserle kolda ardımdan* yürüyün.

Sırmalı önde, ikisi yanda, dördüncüsü de en arkada küçük dizimiz avlunun yolunu tuttu. Dki saat içinde de

sekiz yüz on kürek mahkûmu sıralandı. Dçlerinde Louis Dega ile benim, kürekten kaçan Julot, Gai-gani ve

Santini'nin bulunduğu kırk kisinin adı okundu. Bu kırk kisi, onarlık sıralar halinde dizildi. Her dizinin başında bir mubassır var. Ne zincire vurulan görülüyor, ne de bileğine kelepçe takılan, üç metre ötemizde,

kırk jandarma geri geri yürüyor. Elde silâh bizi kolluyorlar, yol boyu böyle gidecek, her birine palaskasından tabancasını çeken baska bir jandarma yol gösterecek.

Kalenin kocaman kapısı açılıyor» dizi ağır ağır
61

ilerliyor. Kaleden çıkanların sayısı arttıkça, elde makineli, jandarmalar kafiye katılıyor, iki metre açıktan mahkûmları izliyorlar. Büyük bir meraklı kalabalığını, jandarmalar, mahkûmlardan uzakta

tutuyor. Yolda giderken, evlerden birinin
penceresinden hafifçe ıslık alındığını duyuyorum.

Basımı

kaldırdığımda, pencerelerden birinde karım Nenette
ile dostum An-toine D...'yi görüyorum. Dega'nın
karısı

Paul ile dostu Antonie Giletti baska bir pencerede.
Dega da onları gördü, bakışlarımız pencerelere
dikildi,

yürüyebildiğimiz kadar yürüyoruz. Karımı ve yıllar
sonra Marsilya'da bir bombardımanda ölen dostum.

Antoi-ne'ı son görüşüm. Kimse konuşmadığından
ortalıkta sessizlik hüküm sürüyor. Ne hükümlü, ne
mubassır, ne jandarma, ne de meraklı kalabalığı
gerçekten yürek paralayıcı olan bu anı bozmaya
cesaret

ediyor, herkes bu bin sekiz yüz kisinin, bir daha
dönmemek üzere normal hayattan uzaklaştırıldığının
farkında.

Gemiye biniyoruz. Biz, kırk kisilik ilk dizi ambara,
demir parmaklıklarla çevrili bir kafese götürülü-yoruz.
Kafesin önünde bir tabelâ var. Okuyorum: «1
numaralı koğuş, özel tutuklular. Tetik durmalı ve
devamlı

gözetlenmen.» Herkese bir hamak veriliyor.

Hamakları asmak için kafesin içinde bir sürü çengel
var. Biri

beni öpüyor, Julot bu. O isini biliyor, on yıl önce de aynı yolculuğu yaptı. Nasıl davranmak gerektiğinden haberi var. Bana:

— Çabuk söyle gel, diyor. Torbanı, hamağını asacağın çengele tak. Burası iki kapalı lumbozun yanı, ama

denize açıldığımızda lumbozlar açılacak ve kafesin her yerinden daha çok hava alacağız.

Dega'yı ona tanıtıyorum. O sıra biri yaklaşıyor Julot adamın yolunu kesip: «Güyan'a sağ varmak istiyorsan

buraya yaklasma. Anladın mı?» diyor —«Anladım,» diye cevap veriyor beriki.— «Nedenini de biliyorsun değil mi,», «Evet.» — «öyleyse al voltanı.» Herif uzaklaşıyor. Dega, bu kuvvet gösterisinden memnun, üstelik memnunluğunu gizlemiyor: «Dkinizin yanında rahat rahat uyuyabilirim.» Julot su cevabı veriyor ona: «Deniz kıyısında tek penceresi açık bir evde, bizimle olduğundan daha rahat, daha güvenli olamazdın.»

62

Yolculuk on sekiz gün sürdü. Anlatılmaya değer olay bir tek: Bir gece, korkunç bir çığlık herkesi uyandırdı. Adamın biri, sırtında bıçakla ölü bulundu. Bıçak aşağıdan yukarı savrulmuş, adamdan önce hamağı delip

geçmişti. Korkunç bir silâh olan bu bıçağın uzunluğu yirmi santimdi. Hemen yirmi bes otuz mubassır

tabancalarıyla tüfeklerini üzerimize doğrultarak haykırdılar: «Çırılçıplak soyunun, çabuk!» Hepimiz soyunduk, üzerimizi arıyacaklarını anlamıştım. Nesteri çıplak olan sağ ayağımın altına koydum, keskin ağzı ayağımı kesmesin diye de sağ bacağımdan çok sola verdim ağırlığımı. Ayağım nesteri gizliyordu. Dört kişi kafese girdi, elbiselerle pabuçların içini aramaya koyuldular. Dçeri girmeden silâhlarını bıraktılar, kapı üzerlerine kilitlendi ama dışarıdan da göz altında tutuluyorduk, silâhlar hep üstümüzdeydi. Seflerden biri: «Dlk kıpırdayan kendini ölmüs bilsin», dedi. Aramada üç bıçak, iyice sivriltilmiş iki kalın çivi, bir mantar açacak, bir de altın para tüpü bulundu. Altı kişi, çırılçıplak ortaya çıkarıldı. Kafile baskanı Binbası Barrot, yanındaki iki doktor ve gemi kaptanıyla çıkageldi. Aynasızlar kafesten çıkınca herkes, emir dinlemeden giyinmişti. Nesteri ayağımın altından alabildim. Mubassırlar, dibe çekilmişlerdi. Barrot ortada duruyordu, ötekiler merdivenin yanında yer aldılar. Tam karsılarında çırılçıplak altı mahkûm esas durusa geçmişti.

Aramayı yapan mubassırlardan biri, bıçakların sahibini göstererek:

— Bıçak bunun, dedi,

— Evet, benim.

— Peki, dedi Barrot. Yolculuğu makinelerin üstündeki hücrelerden birinde yapacak.

Çiviler, mantar açacakları, ya da bıçakların sahipleri de gösterildi, hepsi de malına sahip çıktı. Çırılçıplak, yanlarında iki gardiyanla merdiveni tırmandılar sonra.

Yerde bir bıçakla altın tüp duruyordu: Her ikisine karşılık da bir tek adam vardı. Gençti, yirmi besinde var yok. Sağlam yapılı, en azından bir seksen boyunda, mavi gözlüydü.

Altın tüpü uzatan gardiyan:

— Bu senin değil mi? dedi.

— Evet benim.

Tüpü eline alan Binbası Barrot:

— içinde ne var? diye sordu.

— üç yüz Dngiliz Lirası, iki yüz dolar, beser kıratlık iki elmas.

— Peki, doğru mu bakalım.» Tüp açıldı. Diğerleri de binbasının çevresine toplandığından içinden çıkanı görmedik. Yalnız, «Doğru. Adın ne?» dediklerini duyduk:

— Salvidia Romeo.

— Dtalyan mısın?

— Evet efendim.

— Tüp için ceza görmeyeceksin ama bıçak için göreceksin.

— Özür dilerim, bıçak banım değil.

— Böyle konuşma, bıçak pabucunun içinde bulundu, dedi aynasız.

— Tekrar ediyorum ki, bıçak bana ait değil.

— Demek ben yalancıyım?

— Hayır, yanılıyorsunuz.

— Peki öyleyse, bıçak kimin? diye sordu. Binbası Barrot. Senin değilse baska birinin olması gerekiyor.

— Benim değil, o kadar.

— Sıcaktan haslanacağın bir hücreye atılmak istemiyorsan söyle bıçağın kime ait olduğunu.

— Bilmiyorum.

— Benimle dalga mı geçiyorsun ulan? Pabucunun içinde bıçak bulunuyor, kimin olduğu belli değil.

Enayi mi

sandın beni? Ya bıçak senindi, ya da pabucunun içine kimin koyduğunu bilirsin. Cevap ver.

—Benim değil, kimin olduğunu sylemek de bana dsmez. Ben gammaz değilim. Yüzümde gardiyanlarınkine

benzeyen bir yan görebildiniz mi?

— Mubassır, vurun su herifin bileğine kelepçeleri. Disipline aykırı davranışının hesabını vereceksin.

Svariyle kafile komutanı aralarında konustular.

Süvari ikinci kaptana bir emir verdi, adam kosarak yukarı

ıktı. Az sonra elinde bilek kalınlığında bir ip ve deniz suyuyla dolu bir tahta kovayla dev yapılı, Brötanyalı bir tayfa göründü. Bizim italyana diz ktrp merdivenin son basamağına bağladılar. Tayfa

64

bilek kalınlığındaki ıpı Kovaya daldırdı ve ağır ağır, bütün gücüyle, zavallı mahkmın kaba etlerine, beline, sırtına vurmaya basladı. Mahkûmun ağzından en ufak bir ses çıkmıyor, sessizliğinde

kafesimizdekiler-den birinin protesto haykırısı duyuldu:

— Itoğlu itler!

Bu sözler, herkesin haykırmaya baslamasına yetti de arttı bile: «Kaatiller! Namussuzlar! Kokusmus

herifler!» Susmazsak üzerimize ates açmakla gözdağı veriyorlardı ama biz daha beter bağıırıyorduk. Birden

binbası bağıırdı:

— Su buharı verin!

Tayfalar bir takım tekerlekleri çevirdiler ve ardından güçlü buhar sütunları üzerimize fısırdı. Göz açıp kapayınca dek herkes kendini yerde buldu. Buhar göğüs yüksekliğinde fısıkırıyordu. Hepimiz ortak bir korkuya kapıldık, haslananlar yakınmaya korkuyordu, bu is bir dakika bile sürmedi ama herkesin gözünü yıldırıdı.

— Anladığınızı sanırım efeler! En ufak bir olayda buhar fısırtırım. Tamam mı? Kalkın ayağa!

Aramızda yalnız üç kisi fena halde yanmıstı. Revire kaldırdılar. Kırbaçlanan yanımızda bırakıldı. Altı yıl sonra benimle birlikte kaçmağa kalkacak ve ölecekti. On sekiz günlük yol boyunca, Güyan hakkında bilgi alacak, genel bir bilgi edinecek fırsatı bulduk. Julot bizi uyarmak için elinden geleni yapmıstı ama hiç bir şey sandığımız gibi olmayacaktı orada, örneğin, Saint

Laurent-du Maroni'nin kıyıda yüz yirmi kilometre içerde, Maroni adlı ırmağın kenarındaki köy olduğunu

biliyorduk. Anlatıyordu Julot:

— Cezaevi, Güyan'ın merkezi olan bu köyün içindedir. Bu merkezde mahkûmlar, sınıflara ayrılırlar.

Sürgünler, hemen yüz elli kilometre ötede bulunan Saint Jean cezaevinin yolunu tutarlar. Kürek mahkûmları da üçe bölünür:

«— Oraya varır varmaz adları okunan çok tehlikeliler, Salut adalarına yollanmak üzere disiplin bölümündeki hücrelere atılırlar. Adada kalma süreleri ya zamanla kayıtlıdır, ya da hayat boyudur. Bu adalar Saint - Laurent'dan bes yüz kilometre uzaklıktadır.

kelebek

65/5

En büyüğüne Royale, dışarıyla bağlantısı kesilen hücre mahkûmlarının konduğu adaya Saint - Joseph, en

küçüğüne de Seytan adı verilir. Kürek mahkûmları, Seytan adasına gönderilmez. Seytan adasındakiler, genellikle siyasî mahkûmlardır.

«— Tehlikeli sayılanlar ikinci sınıfa girer: Bunlar Saint - Laurent'daki kampta kalır, bahçıvanlık ve tarım

isleriyle uğrasrlar. Dhtiyaç duyuldukça aralarından birkaçı en belâlı kamplar olan Orman Kampı, Charvin, Cascade, Crique Rouge ve ölüm kampı diye adlandırılan 42. Kilometre'ye gönderilirler.

— Normal sınıfa giren hükümlüler yönetmenliğin emrinde, mutfak işlerinde, köyün ve kampın temizlenmesinde ya da diğer çeşitli işlerde kullanılır. Marangozhane, boyahane, demirhane, elektrik, hallaçlık, terzilik atölyeleriyle çamasırhane bunlardan faydalanılan yerlerdir.

«— En önemli an, adaya varacağımız andır. Hemen çağırılıp hücreye konan hükümlü Adalardan birine gönderilir mutlaka; her türlü tüyme fırsatı kaybolmuş demektir. Tek kurtuluş yolu hemen yaralanmaz, dizlerini ya da karnını bereleyip hastanenin yolunu tutmak ve oradan kaçmayı denemektir. Adalara yollanmaktan, her ne pahasına olursa olsun, uzak durmak gerekir. Bir umut kaynağı daha: Eğer sizi adalara

götürecek gemi hazır değilse, hastabakıcıya para teklif edebilirsiniz. Hastabakıcı, eklem yerlerinize iğneyle terebantın asılayabilir, sidiğe bulanmış bir saç telini, mikrop kapması için etinize sokabilir. Ya da

kükürt koklatıp doktora, atesinizin kırka çıktığını söyleyebilir. Birkaç günlük bekleme süresi içinde, ne pahasına olursa olsun, hastaneye kapağı atmak gerekir.

— Eğer adınız okunmaz da diğerleriyle birlikte kamp barakalarında kalırsanız, harekete geçecek zamanı bulursunuz. Bu durumdakilerin kamp içinde görev almaması gerekir. Muhasebeciye rüşvet verir, köyde lâğımcılık, çöpçülük ya da oralı sivil müteahhidin bıçkı atölyesinde is bulabilirsiniz. Çalışmak için her sabah kamp dışına çıkan ve akşam dönen kisi, köyde yasıyan eski kürek mahkûmları ve Çinlilerle ilişki

kurup kaçıs hazırlıkları yapabilir. Köyün çevresinde-
66

ki kamplardan da uzak durulmalıdır: Orada kalanlar kısa sürede geberip gider. Hiç bir mahkûmun üç aydan

faz^a dayanamadığı kamplar da vardır. Ormanın içindeki bu kamplarda çalışan hükümlü, günde bir metre

küp odun kesmek zorundadır.

Bütün bu değerli bilgileri Julot yol boyu bizlere anlattı durdu. O her seye hazırlıkdıydı. Kürekten kaçtığı için doğru hücrenin yolunu tutacağını da biliyordu. Bunun için de, tüpünün içinde bir küçük bıçak, daha doğrusu bir çakı taşıyordu. Gemi limana vardığında bıçağı çıkarıp dizini yaracaktı. inerken de herkesin

gözü önünde yere yuvarlanacaktı. Rıhtımdan doğru hastaneye götürüleceğini umuyordu. Gerçekten de umduğu gibi oldu.

Saint - Laurent - Du - Maroni

Mubassırlar, üstlerini değiştirmek için nöbeti arkadaşlarına bıraktılar. Sırtlarında beyaz elbiseler ve

kasketlerinin yerine de koloniyal sapkalar giymis olarak geri döneceklerdi. Julot: «Geliyoruz artık» dedi.

Bütün lumbozlar kapatıldığından içerisi dayanılmayacak kadar sıcaktı. Buğulu camların ötesinden

yesillikler seçilebiliyordu. Demek Maroni Irmağına girmistik. Suları çamurluydu. Önümüzde uzanan balta

girmemis orman yemyesil ve çok heybetliydi.

Geminin düdüğüyle tedirgis olan kuslar

havalanıyordu. Ağır

ağır ilerliyor, bu kopkoyu, sık ve bol yesilliği rahatça

inceliyebiliyorduk. Çinko damlı ilk ahsap kulübeler

görünmüştü. Kadınli erkekli zenciler, kapılarının

önünde geminin geçisini izliyorlardı. Geminin «insan

yükünü» bosaltmasına alışkındılar, bize hiç bir «hos

geldiniz» isareti yapmaya yeltenmiyorlardı. Üç düdük

sesi, pervane gürültüleri yaklaştığımızı gösterdi,

sonra makinelerin sesi kesildi. Sinek uçsa duyulurdu.

Kimse konuşmuyordu. Julot bucağını açmış pantolonunun dizini yırtıyor, kumasın kenarlarını iyice didikliyordu.

Güverteye çıktığında dizini yaracaktı —ardında kan izi bırakmamak için— Mubassırlar kafeslerin kapısını açtılar, üçerle kolda güverteye dizildik. Dega, ortada Julot ve ben, dördüncü sıradaydık.

Güverteye çıkıldı. Saat iki buçuktu, müthis bir güneş

SI-

67

fır numaraya traslı basımı ve gözlerimi iyice rahatsız etti. Rıhtıma dizildikten sonra iskeleye doğru yöneldik, öndekilerin iskeleye ayak basmaları yüzünden sıranın bir an duralamasından yararlanıp Julot'nun

torbasını sırtında tutuyordum. Julot iki eliyle dizinin derisini çekti ve bıçağı daldırarak yedi-sekiz santimlik bir yara açtı. Bıçağı bana geçirdi ve torbasını topladı. Tam tahta iskeleye ayak bastığımız sırada kendini

yere attı ve aşağı kadar yuvarlandı. Hemen kaldırdılar, yaralandığını görünce de sedyecileri çağırdılar.

Senaryo önceden düşünüldüğü şekilde geçmişti; Julot, iki sedyeci tarafından götürülüyordu.

Rengârenk bir

kalabalık merakla bize bakıyordu. Zenciler, sütlü kahve rengi olanlar, Kızılderililer, Çinliler, Beyaz

süprüntüler (bu Beyazlar cezalarını tamamlamış eski kürek mahkûmları olmalıydılar) toprağa ayak basan herkesi dikkatle inceliyor ve diğerlerinin ardına sıralanıyordu. Mubassırların ötesinde iyi giyimli siviller,

yazlık giysileri içinde kadınlar, çocuklar; baslarında koloniyal sapkaları, yeni gelenlere bakıyorlardı. Dki yüz

kisi olduğumuzda, katile yola koyuldu. On dakika kadar yürüdük, kalaslardan yapılma, yüksek bir kapıya

vardık. Kapının üstünde: «Saint - Laurent - du Maroni Cezaevi - 3000 Kisi» yazılıydı. Kapı açıldı, onarlık

sıralarla içeri girdik. «Bir ki, bir, ki ars!» Sürüyle kürek mahkûmu gelisimizi izlemeye çıkmıştı, iyi görebilmek için pencerelere ya da koca tasların tepesine tünemişlerdi.

Avlunun ortasına vardığımızda yeni bir komut duyuldu: «Durr! Torbaları önünüze koyun. Hey, sapkaları

dağıtsanıza!» Her birimize hasır sapkalar verildi, bu sapkajara gerçekten de ihtiyacımız vardı. Dki, üç kisi günes çarpmasından yere devrilmisti bile. Kolu kalabalık bir aynasız listeyi eline aldığından, Dega ile

bakıstık. Julot'nun söylediklerini hatırlamıstık, önce Guitto'nun adı okundu: «Suraya geç!» Dki mubassır hemen onu çevirip götürdüler. Suzini'ye, ardından da Girasol'e aynı sey yapıldı.

— Jules Pingnard!

— Jules Pignard (bizim Julot) yaralandı ve hastaneye götürüldü.

68

— Peki.» Bunlar adalara gidecek olanlar, ardından mubassır devam etti:

— iyi dinleyin. Adını okuyacağım, sırtında torba-sıyla öne çıkacak ve su sarı barakanın, 1 numaralı olanın önünde yerini alacak. Bilmem kim, burada, v.s. Dega, Pierrot ve ben, diğerleriyle birlikte barakanın önüne sıralandık. Kapı açıldı, aşağı yukarı yirmi metre uzunluğunda, dikdörtgen biçiminde koğusa girdik.

Koğusun ortasında, aşağı yukarı iki metre eninde bir geçit vardı; sağında ve solunda da, bastan sona kadar

uzanan bir demir çubuk. Yatak - hamak yerine geçen çadır benzeri, bu çubuklarla duvar arasına gerilmisti, her çadır bezinin de bir örtüsü varısı. Herkes dilediği yeri seçti. Dega, Delifisek Pierrot, Santori, Frandet ve ben yanyana yerleştik, hemen arkadaş toplulukları kuruldu. Koğusun iki ucuna yürüdüm: Sağda duslar,

solda kenefler, esmelerden su akıyor.

Pencerelerin parmaklıklarına asılıp ardımızdan gelen öteki

hükümlülerin dağıtımını izledik. Louis Dega, Delifisek Pierrot ve ben hayatımızdan memnunduk; bir koğusa yerleştirildiğimize göre, hücreye atılmıyacağız demek. Yoksa, Julot'un anlattığı gibi, çoktan hücrede olurduk. Aksam bese doğru isimiz bittiğinde herkes memnundu. Grandet:

— Amma garip, dedi. Bu kafileden kimseyi hücreye atmadılar. Garip ama böylesi daha iyi tabii, dedi ve midemizi bulandırdı. Grandet, koca bir kasayı yürüten adamdır. Yaptığı is bütün Fransa'yı kahkahalarla güldürmüştür.

Tropiklerde gündüz ve gece birden bastırır, ne tan atar, ne alacakaranlık çöker. Aksamın altı buçuğunda

hava karariverirdi. Altı buçukta, iki yaslı kürek mahkûmu, getirdikleri gaz lâmbalarını tavandaki engellere

astılar. Bu fenerlerin ısığı pek zayıftı. Koğusun dörtte üçü karanlıkta kalıyordu. Dokuzda herkes uyudu; ilk heyecan geçmiş, millet sıcaktan baygın düsmüştü.

Havada, en ufak bir kıpırtı yoktu, herkes donla yatıyordu. Dega ile Delifisek Pierrot'un arasına uzanmış, fısıldayarak konuşuyorduk. Sonra uykuya kaldık.

Ertesi sabah, kalk borusu çaldığında hava karanlıktı.
Herkes kalktı, yıkandı ve giyindi. Kahveyle

69

t f

i' J -I

birlikte hepimize bir somun ekmek verdiler. Ekmeği,
sahanı ve esyaları yerleştirmek için herkesin
basucuna,

duvara bir tahta akılmıştı. Dokuzda iki mubassırla
genç, çizgisiz beyaz elbise giymis bir kürek
mahkûmu içeri girdi. Aynasızların ikisi de Korsikalıydı,
memleketlileri olan mahkûmlarla kendi dillerinde
konuşuyorlardı. Bu süre içinde de hastabakıcı,
koğusta geziniyordu. Yanıma geldiğinde:

— Nasılsın Kelebek? diye sordu. Beni tanıdın mı?

— Hayır.

— Ben Cezayirli Sierra'yım. Paris'te, Dante'nin
yerinde tanışmıştık.

— Ha, şimdi tahırladım. Ama sen 29 da buraya
gönderildin. Simdi 33 yılındayız, hâlâ tüyemedin mi?

— Kaçmak o kadar kolay mı sanıyorsun? Hasta
listesine yazıl. Yanındaki dostun mu?

— Evet Dega dostumdur.

— Onu da yazıyorum. Sen Kelebek, dizanteriye
yakalandın. Sen ihtiyar, astım nöbetleri geçiriyor-sun.

Saat

on birde, revirde görürüm sizi. Konusacaklarımız var.» Yoluna devam ederken yüksek sesle bağıırıyordu:

«içinizde hasta olan var mı?» Parmağını kaldıranların yanına gidiyor ve adlarını listeye geçiriyordu.

Tekrar önümüzden geçtiğinde, yanında, yüzü iyice yanmış ihtiyar bir mubassır vardı:

— Kelebek, sana sefim mubassır - hastabakıcı Bartiloni'yi tanıtıyorum. Bay Bartiloni, su ikisi size sözünü ettiğim dostlar.

— Peki Sierra, hastaneye geldiklerinde icabına bakarız. Bana güvenebilirsiniz.

Saat on birde gelip koğustan bizi aldılar. Dokuz kisiydik. Yürüyerek kamp barakalarının arasından geçtik,

ötekilerden yeni ve beyaza boyalı üzerinde bir kırmızı haç bulunan barakaya vardığımızda içeri girdik;

altmış kadar hükümlünün sıralandığı bekleme odasına geçtik. Bekleme odasının her kösesinde, iki mubassır

konmustu. Sierra, sırtında bembeyaz bir doktor gömleğiyle göründü. «Siz, siz, siz, geçin,» dedi bize. Girdiğimiz odanın doktor odası olduğunu hemen anladık, ihtiyarlar ispanyolca konustu. Bu ispanyolu birden

tanıdım: Fernandez'di

yahu, Paris'in Madrit kahvesinde üç Arjantinliyi
temizleyen Fernandez. Aralarında biraz konustular,
sonra

Sierra onu bekleme odasının yanındaki bölmeye
geçirip yanımıza döndü.

— Kelebek, dur seni bir öpeyim. Sana ve dostuna
yardım edebildiğim için çok memnunum. Bakın, ikiniz
de hücre cezasına çarptırıldınız. Kelebek, seninki
müebbet. Dega, seninki de bes yıl. Arpanız var mı?

— Var.

— Bana beser yüz frank verin, yarın sabah
hastaneye yatacaksınız. Sen dizanteriden. Sen de
Dega, gece

kapıyı vur, ya da daha iyisi nöbetçilerden birini
çağırın ve Dega'nın boğulacak gibi olduğunu
söyleyin. Geri

kalanı ben üzerime alıyorum. Kelebek, senden
istediğim bir şey var. Kaçacaksan zamanında bana
haber

ver ki bileyim. Haftalığı yüz franktan ikinizi de bir ay hastanede tutabilirler. Hemen harekete geçmelisiniz.

Fernandez keneften çıktı, gözümüzün önünde Sierra'ya bes yüz frank verdi. Ben çıktığımda da bin değil,

bin bes yüz frank uzattım ona. Bes yüzü geri verdi. Fazla diretmedim. Bana:

— Verdiğin para aynasız için, dedi. Ben senden para almam. Dost değil miyiz?

Ertesi sabah, Dega ben ve Fernandez, hastanenin kocaman koğuslarından birine yerleştik. Dega geceyarısı

hastaneye götürüldü. Bizim koğusa bakan otuz bes yaşlarında bir hastabakıcı, adı da Chatal. Üçümüzle ilgili olarak, Sierra'dan bütün gerekli bilgileri almıs. Doktor uğradığında önüne koyacağı pisliğim amip dolu

olacak. Dega için de, doktora çıkmadan önce biraz kükürt yakıp basını havluyla örterek koklatacak.

Fernandez'in bir yanağı davul gibi: Yanağının içinı ısırmıs, bir saat boyunca da bütün gücüyle üflemis durmus. Hem o kadar iyi üflemis, yanağını öyle sisirmis ki bir gözü kapanmıs. Koğus barakanın birinci

katında, içinde çoğu dizanterili asağı yukarı yetmis hasta var. Hastabakıcıya, Julot'nun nerede olduğunu

sordum.

— Tam karsıdaki binada, diyor. Haber götürmemi ister misin?

70

71

H

— Evet. Kelebek'le Dega'nın hastanede yattığını söyle. Pencereye çıksın.

Hastabakıcı, koğusa, dilediği zaman girip çıkabiliyor. Bu isi için de kapıyı vurması yeter, bir Arap açıyor ona kapıyı. Bu Arap kapıcı, mubassırların yardımcılığını yapan bir mahkûm. Kapının sağında ve solundaki

iskemlelerde üç mubassır, silâhları dizlerinin üzerinde, oturuyorlar. Pencere parmaklıkları raylardan

yapılma. Bu parmaklıkların nasıl kesileceğini düşünüyor, pencerelerden birinin basına çökü-yorum. Bizim binayla Julot'un arasında güzel çiçeklerle dolu bir bahçe var. Julot pencerede beliriyor, elindeki kara tahtaya tebesirle: AFERDN yazmış. Bir saat sonra, hastabakıcı bana Julot'dan bir mektup getiriyor.

Mektupta Julot: «Sizin koğusa geçmeye çalışıyorum, diyor. Basaramazsam siz benimkine gelmeye bakın. Nedeni, yattığınız koğusta düşmanlarınızın bulunması. Demek hastaneye geçebildiniz? Cesaret, hepsinin

hakkından geleceğiz.» Birlikte, çok acı çektiğimiz Caen'ın Bealieu cezaevi olayı, Julot ile çok sıkı dostluk

bağlarıyla bağlanmamıza yol açtı. Julot, bir kütük uzmanıydı. Bu nedenle de kendisine «çekiçli adam» denirdi. Güpegündüz, en güzel mücevherlerin kuyumcu vitrinine yayıldığı saatte arabasıyla görünürdü.

Yardakçısının kullandığı araba durur, yalnız motor çalışmaya devam ederdi. Elinde koca bir kütükle Julot

arabadan iner, bir vuruşta vitrini parçalayıp mümkün olduğu kadar çok mücevher kaparak arabaya atlar, son hızla kaçar. Lyon, Angers Tours, Le Havre şehirlerinde başarıyla iş gördükten sonra Paris'in büyük bir

kuyumcusunu gözüne kestirmiş ve öğleden sonra üç buçukta, aşağı yukarı bir milyon franklık mücevher götürmüştü. Kimliğinin neden ve nasıl anlaşıldığını bana hiç anlatmadı. Yirmi yıl hapse mahkûm oldu ve dört yılın sonunda kaçtı. Bize anlattığı gibi, Paris'e dönerken yakalandı. Malına yataklık yapan adamı arıyordu, adam kızkardesine vermesi gereken parayı vermemisti. Herif Julot'nun, evi yakınında gezindiğini görünce polise haber vermisti. Julot yeniden enselendi ve bizimle birlikte Güyan'a döndü.

Hastaneye gireli bir hafta oluyor. Dün Chatal'a iki yüz frank verdim, ikimizi de hastanede tutması için her hafta ödememiz gereken para bu. Saygı uyandırmak için tütünün olmayan hastalara tütün dağıtıyoruz.

Altmış yaşlarında bir sabıkalı Carora adlı Marsilyalı bir adam Dega ile dost oldu. Dega'nın akıl hocası neredeyse. Günde birkaç kere, çok parası var da bu durum köyde biliniyorsa (Fransa'dan gelen gazetelerden herkes, büyük soygunları okuyabilirdi) kaçmaması gerekli diyordu. Birlikte kaçacağı kisiler, kışındaki tüpü yürütmek için onu öldürebilirlerdi, Dega, ihtiyar Carora ile aralarında geçen konuşmaları

bana anlattı. Yirmi yıldır buradan kıpırda-yamadığına göre, ihtiyarın bir boka yaramayacağını söylemeye çalıştım ama tınmadı. Dega, ihtiyarın anlattıklarıyla çok etkilendi. Elimden geldiğince onu desteklemeye, inancım ile ayakta tutmaya çalışırken bayağı üzülüyordum.

Sierra'ya bir pusula gönderdim ve Galgani'yi bana yollamasını istedim. Uzun sürmedi, ertesi sabah Galgani

hastaneye yattı ama parmaklıksız bir koğusa. Nasıl etmeli de tüpünü ona geçirmeliydim? Galgani ile mutlaka konuşmam gerektiğini Chatal'a açtım, kaçış hazırlığı yapmakta olduğumuzu hissettirmeye çalıştım

biraz. Nöbet değİstirileceği sırada Galgani'yi verandaya çıkaracak ve para istemeden, pencereden benimle konuşacaktı. Galgani öğlende pencerenin altına getirildi, tüpünü avucuna koydum. Gözümün önünde, ayakta, tüpü yerleştirdi. Ağlıyordu, iki gün sonra bana yolladığı dergiyi aldım, içinden bes tane binlikle üzerinde «Sağol» yazılı bir kâğıt çıktı. Dergiyi bana getiren Chatal paralan görmüştü. Sözüünü etmedi ama, bir sey armağan etmek istediğimde geri çevirdi.

— Kaçmak istiyoruz, dedim ona. Bizimle gelir misin?

— Hayır Kelebek, baska biriyle sözlestim. Ortağım çıktığında, bes ay sonra kaçmayı deneyeceğim. Hem daha hazırlıklı, hem daha emin olacak böylesi. Sen hücreye atılacağından acele etmene hak veriyorum ama, bu demir parmaklıklardan kurtulmak

73

epey güç, olacak. Yardım konusunda bana güvenme, isimi tehlikeye atmak istemem. Burada, sakın sakın arkadaşımın çıkmasını bekliyorum.

— Peki Chatal. Hayatta açık sözlü olmalı, ben de bundan böyle sana hiç bir seyden söz etmem.

— Yine de, dedi, pusulalarını götürür, istediklerini yaparım.

— Sağol Chatal.

O gece makineli tüfek sesleri duyuldu. Çekiçli adamın kaçtığı, ancak ertesi gün anlasıldı, iyi bir dosttu.

Tanrı yardımcısı olsun, herhalde fırsatı çıkmış, o da bunu kaçırmamıştı. Dostum için böylesi çok daha iyiydi.

On bes yıl sonra, 1948 de Haiti'deyim. Yanımda Venezuellalı bir milyoner, kumar imtiyazı almak üzere

gazino müdürüyle görüşmeye gelmistik. Bir akşam bol sampanya içtiğimiz gece kulübünden çıkıyor-duk.

Yanımızdaki kızlardan biri kömür gibi karaydı ama tasralı saygıdeğer Fransız ailelerin kızları kadar iyi eğitim görmüştü. Bana:

— Büyük annem bir «vodu» rahibesidir, yaşlı bir Fransızla yasar, dedi. Fransız Cayene'den kaçmış, yirmi yıldır büyük annemle birlikte, durmadan kafayı çekiyor, adı da Jules Marteau (*).

Birden ayılıverdim:

— Aman yavrum, beni hemen büyükannenin yanına götür.

Haiti ağzıyla, bizi son hızla götüren soförle konuşuyorduk. Isıltılar içindeki bir barın önünden geçiyorduk.

«Dur!» dedim soföre. Bara girip bir sise per-no, iki sise sampanya, iki sise de rom aldım. —

«Gidebiliriz.»

Denizin kıyısında, beyaz boyalı, kırmızı kiremitli sipsirin bir evin önünde durduk. Deniz suyu merdivene

kadar ulasmıstı. Kız kapıyı vurdu, bembeyaz saçlı, uzun boylu bir zenci kadın kapıya çıktı. Sirtında, ayak

bileklerine kadar inen bir entari vardı. Kadınlar aralarında kendi dilleriyle konustular. Sonra kadın bana:

«Dçeri girin efendim, dedi. Burası sizin eviniz sayılır.» Tertemiz, kus ve balık dolu, karpit lâmbasıyla

aydınlatılan bir salona girdik.

(*) Marteau: Fransızca çekiç anlamına gelir.

— Julot'yı mu görmek istediniz? Simdi gelir, Jules, Jules! Bak, seni görmek isteyen biri var!

Kürekte kılığımızı hatırlatan, mavi çizgili pijama giymis, çıplak ayaklı bir adam göründü.

— Ne o Kartopu, bu saatte beni görmeye gelen münasebetsiz de kim? Kelebek mi, olur sey değil!

Boynuma sarıldı:

— Yaklastır lâmbayı Kartopu, dedi, dostumun yüzünü bir göreyim. Ta kendisi, sensin demek herif! Sensin ha! Hosgeldin öyleyse, evim, azıcık param, kadınının torunu, hepsi sana ait. Bir isaretine bakar. Pernoyu sampanyayı, romu arka arkaya devirdik. Ama o sıra Julot sarkı söylüyordu.

— Adamları yere vurduk ya herif; Görüyor musun, serüven gibisi yok. Ben Kolombiya. Panama, Kosta - Rika ve Jamaika'dan geçtim. Asağı yukarı da yirmi yıldır buradayım, bir erkeğin Taslayabileceği en iyi kadın olan Kartopu ile de çok mutluyum. Ne zaman gidiyorsun? Epey kalacak mısın burada?

— Çok değil, bir hafta kadar.

— Ne isin var?

— Gazinonun müdürüyle anlasma yapıp kumar isini üstümüze almaya çalışıyoruz.

— Dostum, hayat boyu benimle birlikte bu marsık yatağında kalmanı isterim. Yalnız, gazino müdürüyle bağlantı kurduysan herifle is yapmaya kalkma. Durumun iyiye gittiğini görürse seni öldürtür.

— Verdiğin öğüte çok tesekkür ederim.

— Sana gelince Kartopu, turistlere yaptığından çok değişik bir «vodu» ayini hazırla. Dostum için, gerçek bir «vodu» ayini!

Her neyse, Julot kaçtı. Ben, Ferrandez ve Dega hâlâ bekliyorduk. Zaman zaman, dikkati çekmeden pencerelerdeki parmaklıkları inceliyordum. Bunlar gerçek birer raydı, kesilmesi imkânsızdı, is kala kala kapıya kalıyordu. Gece gündüz, üç silâhlı mubassır koruyordu bu kapıyı. Julot'nun kaçısından bu yana, nöbet daha da sıklaşmıştı. Devriyeler sık sık birbirini izliyor, doktor sevimsizlesiyordu. Artık Chatal koğu-
sa

günde iki kere iğne yapmak ve atesimize bakmak için uğruyordu, ikinci bir hafta daha geçti, iki yüz frangı

yine ödedim. Dega, kaçısın dışında her şeyden

74

75

söz ediyordu. Dün nesterimi gördü ve sordu:

— Hâlâ üzerinde mi taşıyorsun. Neden?» Canım sıkkın cevap verdim:

— Canımı ve gerektiğinde seninkini korumak için taşıyorum.

Fernandez ispanyol değil, Arjantinli, insan olarak çok iyi, gerçek bir serüven asıklısı, ama ihtiyar

Carora'nın gevezelikleriyle o da etkilendi. Bir gün Dega ile söyle konuştüğünü duydum: «Söylenenlere bakılırsa, sağlık yönünden en iyi yer adalarmıs.

Burası gibi değilmiş oraları, hava çok daha serinmiş.

Dnsan

bu koşusta bile dizanteri olabilir, kenefe girip
ıkarken mikrop kapmak o kadar kolay ki. Yetmis
kisilik
koşusta, her gün dizanteriden bir, iki kisi ölür. isin
garip yanı da, hepsi aksam değil, öğleden sonra
sular

çekilmeye başladığında canverirler. Bir hastanın sabah öldüğü görülmemistir. Neden mi? Doğanın bir sırrı iste.

Bu gece Dega ile münakasa ettik. Ara sıra, kapıya bakan Arabın ihtiyatsızlık edip içeri girdiğini ve yüzü örtülü hastaların örtüsünü çektiğini söyledim. Basına bir sey vurup bayılabilir, birimiz giysilerini sırtımıza geçirebilirdik (Hepimizde gömlek ve sandaldan baska sey yoktu nasılsa). Bu kılıkla dışarı çıktım mı, aynasızlardan birinin silâhını kapardım kolayca.

Sonra bu silâhla onları tehdit eder, koğusa tıkar ve kapıyı

üstlerine kilitlerdim. Hastane duvarının Maroni Irmağına bakan yönünden yere atlar, suya dalar ve akıntıya

kendimizi bırakıp sürüklenirdik. Sonrasını da kaçtıktan sonra düşünürdük artık. Paramız da olduğuna göre

bir gemi ve yığınla yiyecek satın alıp denize açılırdık nasılsa, ikisi de plânımı kesinlikle geri çevirdiler, üstelik elestirdiler de. Dste o an, iyiden iyiye gevsediklerini anladım, büyük bir hayal kırıklığına kapıldım.

Günler geçiyordu.

Hastaneye gireli, neredeyse üç hafta oluyor.

Kaçabilmek için önümüzde on, bilemedin on bes gün

kalıyordu. Bugün 21 Kasım 1933, tarihi bir gün.
Koğusa Saint - Martin'de, berberde öldürölmek
istenen

adam, Clousiot giriyor. Gözleri kapalı, irin dolu, pek
bir sey gördüğü yok. Chatal koğustan çıktıığında
yanına gidiyorum. Çabucak, diğér mahkûmların on
bes

76

gün önce adalara gönderildiklerini, kendisinin
unutulduğunu anlatıyor. Üç gün önce görevlilerden
biri

durumu ona bildirmis. O da gözlerine hintyağı
damlatmış, irin dolan gözleri sayesinde de hastaneye
yatabilmiş. Kaçmak için can atıyor. Her seye,
gerekirse ölüme bile hazır olduğunu söylüyor, yeter
ki

buradan kaçabilsin, üç bin frangı var. Gözleri sıcak
suyla yıkandığında gayet iyi görmeye başlayacak.
Kaçmak için düşündüklerimi kendisine anlatıyorum,
iyi buluyor plânımı, yalnız mubassırları sasırtmak için
iki - üç kisi birden çıkmak gerektiğini söylüyor. Yatak
ayaklarını sökebilir, ellerimizde demir çubuklarla
nöbetçileri bayıltabiliriz. Ona kalırsa, elimize tüfek
bile geçirsek ates edeceğimize inanmazdı nöbetçiler.
Bağırıp yirmi metre kadar ötede, Julot'nun kaçtığı
barakalarda nöbet tutan aynasızları yardıma
çağırırlardı.

77

ÜÇÜNCÜ DEFTER

DLK KAÇIS

HASTANEDEN TÜYÜYORUZ

BU aksam Dega'nın, ardından da Fernandez'in yakasına yapıştım. Dega, yaptığım projeye güvenmediğini, hücre cezasından kurtulmak için de büyük bir para ödemeye hazır olduğunu belirtti. Bunun için de, böyle

bir teklif aldığını Sierra'ya bildirmemi, mümkün olup olmadığını öğrenmemi istiyordu. Chatal, aynı gün pusulamı götürdü ve cevabını getirdi: «Hücre cezasını kaldırtmak için kimseye para verme, diyordu Sierra.

Bu cezaya Fransa'dakiler karar verir, kimse, hatta cezaevi müdürü bile kaldıramaz. Eğer hastanede büyük

umutsuzluk içindeyseniz, adalara giden MANA adlı geminin yola çıkışının ertesi günü kaçmayı deneyebilirsiniz.»

Adalara doğru yola çıkmadan önce sekiz gün kadar hücrede kalacağız, belki böylesi, hastanedeki koğusta

fırsat kollamaktan daha iyi. Aynı pusulada Sierra, istersem, hastanenin ardına, bizi kaçırarak bir tekne hazırlayabilecek durumda eski bir kürek mahkûmunu benimle görüstüreceğini de belirtiyordu. Yıllar önce

tahliye edilen bu Toulon'lu eski mahkûmun adı
Jesus'dü, iki yıl önce de Doktor Bourat'nın kaçısını
hazırlamıstı. Kendisiyle görülebilmem için, özel
cihazların bulunduğu bir pavyonda ciğerlerimin filmini
aldırmam gerekiyordu. Pavyon hastanenin içindeydi
ama, aynı gün röntgene gitmek üzere sahte

78

bir izin kâğıdı hazırlayan eski mahkûmlar da içeri
girebiliyordu. Yalnız, röntgene girmeden önce tüpü
çıkarmamı da sıkı sıkı öğütledi. Doktor akciğerlere
bakarken daha aşağılara göz gezdirmek de
isteyebilirdi.

Sierra'ya ulaştırdığım pusulada, Jesüs'ü röntgene
yollamasını, Chatal'ın icabına bakıp aynı gün benim
de

aynı yerde bulunmamı sağlamasını belirttim. Sierra o
aksam haberi verdi, öbür gün saat dokuzda
pavyonda
olacaktım.

Ertesi gün Dega ile Fernandez, hastaneden çıkmak
istediler. MANA sabah yola koyulmustu. Kamptaki
hücrelerden kaçabilmeyi umuyorlardı, kendilerine
basarılar diledim, tasarladığım plânda en ufak bir
değişiklik yapmadım ama.

Jesus'ü gördüm. Kupkuru, yanık tenli yüzünde iki
korkunç yara olan eski bir kürek mahkûmuydu. Bir
gözü

karsısındakine baktıkça yasarıyordu hep. Suratı kötü, bakısı kötüydü. Bana hiç güven vermedi, gelecekte haklı olduğum anlaşılabilecek. Çabucak konuşuyoruz: — Sana dört, en fazla bes kisi alabilecek bir tekne hazırlarım. Bir fıçı tatlı su, yiyecek, kahve, bir de tütün koyarım tekneye. Üç kızıl derili küreği, bos un torbaları, yelkeni ve floku dikebilmen için de iğne iplik bulurum. Ayrıca da bir pusula, bir palta, bir bıçak, bes litre de Güyan romu. Bütün hepsine karşılık iki bin bes yüz frank alırım. Mehtap daha üç gün sürer. Kabul edersen, dört gün sonra seni teknenin içinde, gecenin on birinden sabahın üçüne kadar beklerim. Tam sekiz gün süreyle. Sonra beklemem. Tekne

hastanenin iki duvarının birleştii yerin tam
karsısında olacak. Duvara tutunarak ilerle, çünkü iki
metre
ötesinde bile olsan tekneyi göremezsin.» Adama pek
güvenim yok ama yine de evet diyorum.
— Parayı görelim, diyor Jesus.
— Sierra ile yollarım.» El sıkısmadan ayrılıyor.
Pek parlak bir başlangıç değil.
Saat üçte Chatal, parayı Sierra'ya götürüyor. Tam iki
bin bes yüz frank. Kendi kendime: «Galgani
sayesinde
bu parayı gözden çıkarabildim, diyorum, gerçekten
bir kumar. Allah vere de, herif bu parayla sabahtan
aksama dek kafayı tütülemese!»

79

Clousiot çok memnun, kendine, bana ve planı-ma
güveniyor. Kafasını kurcalayan bir tek şey var: Arap
her

gece değil ama, sık sık koğusa giriyor. Ancak geç
saatlarda pek görünmüyor ortalıkta. Baska bir sorun
daha: Kendisine teklif yapmak için kimi seçmeli?
Nice «çevre»sinden bir Korsikalı var, adı Biaggi.

1929 dan

beri Güyan'da, sıkı denetlenen koğusta bulunma
nedeni de birini öldürmüs olması. Tutuklu olarak

yargılanmayı bekliyor burada. Clousiot ile birlikte, kendisiyle konusup konusamıyacağımızı, meseleyi ne

zaman açabileceğimizi düşünüyörüz. Biz alçak sesle tartısıırken on sekiz yasında, kadın kadar güzel yüzlü bir oğlan yanımıza yaklaşıyor. Adı Matu-rette, idam cezasına çarptırılmış, genç yasından ötürü —on yedi—

cezası müebbete çevrilmiş. Suçu da, bir taksi soförünü öldürmek. Biri on altı, diğeri on yedi yasında olan

iki arkadaş, Ağırcezada birbirlerini suçlayacaklarına, cinayeti islediklerini söylüyorlardı. Oysa soförde bir tek kursun yarası vardı. Durusmaları sırasındaki bu tutumları, onları, bütün kürek mahkûmlarının gözünde

çok sevimli yapmıstı.

Kadinsı görünüsüyle yanımıza yaklasan Matu-rette, incecik sesiyle ates istedi. Sigarasını yaktıktan baska, ona dört sigarayla bir kutu da kibrit armağan ettim.

Tahrik edici bir gülümsemeyle tesekkür etti, uzaklaşmasını bekledik. Birden Clousiot: «Kelebek be, dedi, galiba kurtulduk. Arap istediğimiz zaman ve saatte koğusa girecek. Bu is çantada keklik.

— Nasıl?

— Gayet basit: Küçük Maturette'le konusup A-rabi kendine âsık etmesini söyleyeceğiz. Bilirsin.

Araplar genç oğlanlara bayılırlar. Bu merakını da bildikten sonra, oğlanla yatmak için her gece koğusa girmesi isten değil. Arabın, isimize gelen geç saatlarda koğusta olması da Maturette'in cilve yapması ve görölmekten korktuğunu söylemesiyle mümkün.

— Dsi bana bırak.

Maturette'e doğru yürüyorum, beni davetkâr bir gülümsemeyle karşılıyor. O ilk tebessümüyle beni ağına

düşürdüğü kanısında. Hemen giriyorum söze:

«Yanılıyorsun, çabuk gir kenefe.»

80

Kenere aogru yürüyor, oraaa Dasııyorum anıai-maya:

— Söylediklerimin tek kelimesini tekrarlarsan kendini ölmüs bil. Meseleyi anlatıyorum: Bizim için sunu, sunu ve sunu, su kadar paraya yapar mısın?

Yapmazsan ne kadar istersin? Bize yardım etmekle mi

yetinirsin? Yoksa birlikte gelmek mi istersin?

— Sizinle gelmek isterim oldu mu?» Sözleştik, anlastık. El sıkıstık.

Maturette yattı, ben de Clousiot ile bir seyler konustuktan sonra uzandım, Saat sekizde, Maturette pencerenin önüne oturdu. Arabi çağırması bile gereksiz, herif kendiliğinden sokuluyor, aralarında alçak

sesle bir konuşma başlıyor. Saat onda Maturette yorganın altına girdi. Biz, tek gözümüz açık dokuzdan beri uyuma numarası yapıyoruz zaten. Arap koğusa giriyor iki tur atıyor ve bir ölü buluyor. Kapıyı vuruyor, az sonra içeri giren sedyeciler ölüyü kaldırıyorlar. Bu ölüm olayı bizim isimize yarayacak, çünkü Arabın, gecenin hangi saatında olursa olsun koğusta gezinmesini doğrulayacak. Bizim öğütlerimizi dinleyen Maturette, ertesi akşam on birde Araba randevu verdi. Kapıcı o saatta göründü, küçüğün yatağı önünden geçti, uyandırmak için ayaklarından çekti, sonra keneflere doğru yürüdü. Maturette onu izledi. Bir çeyrek sonra Arap döndü, doğru kapıya yürüdü ve çıktı. Ardından da Maturette, bize bir şey söylemeden gitti, yattı. Ertesi gün de aynı şey tekrarlandı ama, saat on ikide, isler yolunda, A-rap, bizim oğlan ne zaman isterse o zaman gelecek.

27 Kasım 1933, tokmak olarak kullanılabilecek iki karyola ayağı hazır, öğleden sonra dörtte Sierra'dan haber bekliyorum. Hastabakıcı Chatal, mektupsuz dönüyor. Sadece: «Francois Sierra, Jesus'un sözleştiginiz

verde seni beklediğini bildirdi, dedi. Talihin açık olsun.» Aksam sekizde de Maturette Arap'a:

— Gece yarısından sonra gel, dedi. Çünkü o saati geçirince, çok daha uzun bir süre birlikte kalabiliriz. Arap da, gece yarısından sonra geleceğini söyledi. Tam gece yarısı her şey hazır. On ikiyi çeyrek geçe

Arap

göründü, doğru Muterette'nin yatağına yöneldi, ayaklarından çekip kenefe yürüdü. Clousiotkelebek 81/6

dan hiç ses gelmiyor. Ben kenef kapısının ardına gizleneceğim, Clousiot da dikkatini çekmek için Arabın

üstüne yürüyecek. Yirmi dakikalık bir beklemeden sonra her şey, çabucak olup bitiyor. Arap keneften çıkıyor Clousiot ile karsılaştığında sasırıp:

— Gecenin bir saatinde koğusun ortasında dikilmiş ne yapıyorsun? diye soruyor. Git yat.

Aynı anda da karyola ayağı beynine iniyor ve Arap
çıt çıkarmadan yuvarlanıyor. Hemen elbiselerini
giyiyor,
pabuçlarını ayaklarıma geçiriyorum. Arabi yatağın
altına çekiyoruz, iyice gizlemeden önce çabuk
ayılmaması için ensesine bir kere daha vuruyorum.
Hesabı tamam.

Koğustan seksen kisinin bir teli kıpırdamadı.
Ardımda Clousiot ve Maturette, hızla kapıya
yöneliyor ve
vuruyorum. Nöbetçi açıyor, tokmağımı salladığım
gibi küüt! indiriyorum kafasına. Tam karsısındaki
silâhını

düşürüyor, uykuya dalmıs olmalı. Kendine gelmeden
onu da bayıltıyorum. Benimkilerin sesi çıkmadı.
Yalnız Clousiot'nunki yere yuvarlanmadan önce bir
«Ah!» çekti. Benimkiler iskemlelerine baygın
yayılmışlar, üçüncüsü boylu boyunca yere uzanmış.
Soluğumuzu kesiyoruz. Bizce bu «Ah!» sesini
duymayan

yok. Gerçekten de ses epey yüksekti ama kimsenin
kıpırdadığı yok. Herifleri koğusa sokmuyor, silâhlarını
alıyoruz yalnız. Clousiot önde, oğlan ortada, ben
geride, bir fenerin güç aydınlattığı merdivenlerden
iniyoruz. Clousiot demir parçasını atmış, benimki sağ
elimde, sol elimle karabinayı tutuyorum. Asağıda

kimseler yok. Çevremizde gece mürekkepten farksız. Nehire doğru uzanan duvarı seçebilmek için çok dikkatli bakmak gerek, hızla ilerliyoruz. Duvara vardığımızda çömeliyorum. Clousiot duvara çıkıp ata binercesine

oturuyor ve önce Maturette'i, ardından beni yukarı çekiyor. Karanlıkta, duvarın öbür yanına atlıyoruz. Clousiot bir çukura düşüp ayağını incitiyor. Maturette'le benim arızamız yok. Doğruluyoruz, atlamadan önce tüfeği fırlattık attık. Clousiot doğrulmaya çalışıyor, ama yapamıyor bu işi, bacağını

kırdığını söylüyor. Maturette'i onunla bırakıp elimi duvara sürerek uca kadar kosuyorum. Ortalık öylesine

ka-

82

ranlık ki, iki duvarın birleştiği uca vardığımda kolumun bosluğa düştüğünü farketmeyip yüzüstü yuvarlanıyorum. Nehirden doğru gelen sesi de o sırada duyuyorum iste:

— Siz misiniz?

— Evet. Sen misin Jesus?

— Benim.

Bir an kibritini yakıyor. Bulunduğu yeri göz kararıyla kestirebildim, suya girip yanına varıyorum. Sandalda iki kisi oturuyor.

— Önce sen çık. Kimsin?

— Kelebek.

— iyi.

— Jesus, geri dönmek gerekiyor, arkadaşım duvardan atlarken bacağını kırdı.

— Al öyleyse su küreği de çek.

Üç kızılderili küreği suya gömölüyor ve hafif tekne, arkadaşların bulunması gereken yerle bizi ayıran yüz metreyi çabucak alıyor. «Clousiot!» diye sesleniyorum.

— Konusma Tanrı askına, diyor Jesus. Göbek, çakmağını çaksana.» Kıvılcımlar çıkıyor, bizimkiler gördü kıvılcımları. Clociot Lyon usulü ıslık çalıyor dislerinin arasından. Bu ıslık hiç gürültü yapmıyor, ama

çok rahat duyulabiliyor. Sanki bir yılan ıslığı. Durmadan ıslığı çaldığından doğru yattığı yere varıyoruz.

Göbek iniyor, Clousiot'yu kucaklayıp kayığa yerleştiriyor. Sonra Maturette'le Göbek atlıyorlar. Bes kisiyiz

tekne, su bordanın iki parmak altına kadar yükseliyor.

— önceden haber vermeden en ufak bir hareket yapmayın, diyor Jules. Kelebek sen kürek çekmeyi bırak,

küreği dizlerinin üstüne koy. Dpi çöz Göbek!»

Akıntının da yardımıyla tekne, hızla gecenin karanlığına

dalıyor.

Bir kilometre ötede, eski bir dinamonun çok kötü aydınlattığı cezaevinin önünden geçerken nehrin tam ortasındayız, akıntıya kapılmış akıl almaz bir hızla yol alıyoruz. Göbek de küreğini sudan çıkardı. Yalnız Jesus küreğinin bir ucuyla teknenin dengesini sağlıyor. Kürek çekmiyor bile, tekneye yön veriyor. «Artık konuşabilir, sigara içebilirsiniz, diyor Je-
83

sus. Sanırım isler yolunda gitti. Kimseyi öldürmediğinizden emin misiniz?»

— Hay Allah belânı versin! Beni uyuttun Jesus! diyor Göbek. Bana çok kolay bir kaçış olduğunu söyledin, anladığım kadarıyla hücre cezasına çarptırılanlar tüyüyor.

— Evet öyle Göbek. Sana söylemedim, çünkü yardım etmezdin. Oysa benim de bir adama ihtiyacım vardı.

Dertlenme. Enselenirsek her şeyi ben üzerime alırım.

— öyle olması daha doğru Jesus. Bana verdiğin yüz kâğıt için biri ölürse kellemin gitmesini, yaralanırsa müebbetlik olmayı istemem.

— Göbek, diyorum, ikinize bin franklık bir armağanım var.

— Bak bunu beklemiyordum adamım. Çok iyisin. Sağol, köyde açlıktan geberiyoruz. Hapisten kurtulmak

içerde yatmaktan bin beter, insan içerde yatarken her gün kayıntı çıkıyor, bedavadan da façasını düzüyorlar.

— Çok acı çekmiyorsun ya? diyor Jesus. Clousiot'ya.

— iyiyim, diyor Clousiot. Ama kırık bacağımla ne yaparız Kelebek?

— Bakarız icabına. Nereye gidiyoruz Jesus?

— Nehrin ağzında otuz kilometre gerideki bir ufak koya sizi gizleyeceğim. Sekiz gün orada kalır, beklersiniz. Maroni'den çıktığınız gece denize vardığınıza inanmaları gerekiyor, insan avcıları motorsuz teknelerle dolasırlar, onlar çok daha tehlikeli. Yakınıınızda bir yerde duruyorlarsa, ates yakmak, konuşmak, öksürmek basınıza belâ açabilir. Aynasızların teknesi ise motorlu, sizi gizleyeceğim koya da giremezler. Tekneleri karaya oturur çünkü. Hava aydınlanıyor. Sabahın dördüne doğru, yalnız Jesus'ün bildiği yeri uzun aramalardan sonra buluyor ve birbirine geçmiş ağaçların arasına dalıyoruz. Tekne yesillikleri yatırıyor, geçtikten sonra da bitkiler doğruluyor ve sık bir yerde ardında bizi gizliyor. Bu bitki örtüsünün ötesinde, bir teknenin ilerlemesine yetecek kadar su bulunduğunu anlaması için, insanın sihirbaz olması gerek. Bir saat süreyle, dalları iterek

84

f

ilerliyor, ormanın derinliklerine dalıyoruz. Birden kendimizi kanala benzer bir yerde buluyor ve duruyoruz.

Suyun kıyısı yemyesil otlarla kaplı ve tertemiz ağaçlar dev gibi. Saat altı ama gün ısı ı yaprakların arasından içeri pek s z lemiyor bile. Bu heybetli kubbenin altında, hiç bilmediğimiz binlerce hayvanın sesi

 ınılıyor. Jesus «Sekiz gün burada beklemeniz gerekli, diyor. Yedinci gün size yiyecek getirece im.»

Sık

ağaçların altından asa ı yukarı iki metre uzunluğunda bir yerli kayı ı çıkartıyor. Sular yükseldiğinde, bununla Saint Laurent'a dönecek.

Artık, kıyıda yatan Clousiot ile u rasalım. Sirtında gömlekten baska sey olmadığından bacakları  ıplak. Baltayla kuru dalları tahta parçası haline getiriyoruz. Göbek, Clousiot'nun bacağına asılıyor. Clousiot boncuk boncuk terliyor ve birden «Dur!» diyor, şimdi daha az acımaya başladı. Kemi in yerine oturmus olması gerek. «Tahtaları kırık baca ın iki yanına koyuyor ve teknedeki kenevir ipliyle ba lıyoruz.

Clousiot

şimdi daha rahat. Jesus dört gömlek, dört pantolon, dört tane de y n ceket almıs. Maturette'le Clousiot giyiniyorlar, ben Arabın giysilerini de istirmiyorum. Rom içiyoruz. Hareketimizden bu yana devirdi imiz ikinci sise, içimizi ısıtıyor.

Göbek: «Yolcu yolunda gerek, diyor. Söz verdiğiniz bin k  ıt nerede?» Bir k seye çekilip az sonra, gıcır

gıcır bir binlikle dönüyorum.

— Hosça kalın, sekiz gün bir yere kıpırdamak yok, diyor Jesus. Yedisinde buradayız. Sekizinde denize açılırsınız. Bu süre içinde yelkeni, floku dikin tekneyi düzeltin, her şeyi yerli yerine koyun, dümenin menteseleri takılı değil, onları da takın. On gün geçer de geri dönmezsek köyde tutuklandık demektir. Dsin içinde nöbetçiye saldırma da olduğundan, epey gürültü kopmustur.» öte yandan Clousiot, tüfeği duvarın

dibine bırakmadığını söylüyor. Duvarın ötesine fırlatılmış, nehrin bu kadar yakında olduğunu bilemediğinden tüfek suya düsmüs olmalı. «Böylesi daha iyi, diyor Jesus. Silâh bulunmazsa insan avcıları

bizi silâhlı sanırlar. Sizin için en büyük tehlike onlardan geleceği için de, korkacak bir şey kalmaz. Dnsan

avcılarında bir tabanca, bir de kısa kılıç vardır, tü-
85

teklilerden çekinecek ve fazla ileri gidemeyeceklerdir. Eyvallah.» Gizlendiğiniz yeri bulurlarsa tekneyi bırakıp sudan uzaklasıncaya kadar ormanda yürümek ve pusulada kuzeyi bulup hep o yönde ilerlemek

gerekli. Dki üç günlük bir yürüyüş sonunda, talihimiz varsa, «Charvein» adlı ölüm kampına Taslayabiliriz.

Orada birine para verip Jesus'e bulunduğumuz yeri bildirmek gerekli, iki eski mahkûm uzaklaşıyor. Bir kaç

dakika sonra tekneleri gözden kayboldu, ne bir ses duyuluyor, ne bir şey görülebiliyor.

Gün ısığı, ağaçların arasından hiç görölmemis bir şekilde sızıyor. Günesi tepeden alan ve aşağıdan en ufak

bir ısın geçirmeyen kemerler altındayız sanki. Hava iyiden iyiye ısınıyor. Maturette, Clousiot ve ben yalnızız. İlk yaptığımız şey gülmek: isler tereyağından kıl çekercesine oldu. Tek dert Clousiot'nün bacağı.

Kendisine bakılırsa, bacağı ağaç dallarıyla sarıldığından beri durumu çok daha iyi. Hemen kahve

ısıtabiliriz. Bir ates yakıyor, birer kupa kahvenin içine ham seker koyup içiyoruz. Çok güzel geliyor.

Dünden beri o kadar büyük güç harcamıyorsunuz ki, ne esyalara bakacak halimiz var, ne de tekneye göz gezdirecek. Gerekeni daha sonra yaparız, özgürüz, özgür. Güyan'a varalı tam otuz yedi gün oluyor. Bu işi

başarıyla sonuçlandırırız müebbetliğim pek kısa sürmüs olacak. «Sayın Başkan, Fransa'da müebbet hapis

kaç yıl sürer?» diyor ve bir kahkaha koyuveriyorum. Müebbete mahkûm Maturette de gülüyor. Clousiot:

«Simdiden zafer sarkıları söylemeyelim dostlar, diyor. Henüz Kolombiya'dan çok uzaktayız. Yanık ağaç kütüklerinden yapılan bu tekne, denize pek dayanacak gibi gelmiyor bana.»

Cevap vermiyorum, açık konuşmak gerekirse, son ana kadar bu kayığın, bizi, esas teknenin bulunduğu yere

götürecek bir yerli kayığı olduğunu sanmıştım.

Yanıldığımı anlayınca da, ilk anda dostlarımı ürkütmemek

için bir şey söylememistim, öte yandan, Jesus durumu garipsemediğine göre, genellikle kaçmak için kullanılan tekneleri hiç bilmediğimi göstermek istememistim.

Bu ilk günü konuşmak ve orman <tenen bu yabancı yere alışmakla geçirdik. Maymunlarla çeşit çe-
86

sit minik sincaplar tepemizde takla atıp duruyorlardı.

Yabanî ve küçük bir domuz türü olan «baquire» sürüsü nehir kıyısına, su içip yıkanmaya indi. Sayıları en az iki bin kadardı. Suya dalıyor, yüzüyor, sarkan

küçük kökleri koparıyorlardı. Nereden çıktığı
anlaşılmayan bir timsah göründü, bir domuzun
bacağını
yakaladı. Hayvan başladı bağırmaya, derken
diğerleri timsahın üstüne çullandılar, koca ağzının
kenarlarını
ısırmaya koyuldular. Timsahın her kuyruk darbesinde
bir domuz, sağa ya da sola uçuyordu. Bir tanesi
kendinden geçti ve arka üstü suda yüzmeye koyuldu.
Arkadaşları onu hemen yediler. Koyun suları kana
bulandı. Bu görüntü tam yirmi dakika sürdü, timsah
suya dalıp kaçtı. Bir daha da çıkmadı ortaya.
iyi uyuduk, sabah kendimize kahve pisirdik.
Soyunmus tekne de bulduğum Marsilya sabunuyla
suya girip
yıkandım. Maturette, nesretle önce benim,
ardından da Clousiot'nün sakalını iyi kötü tras etti.
Maturette'in sakalı yok. Giymek üzere ceketimi
aldığımda üstünden kılla, mor-siyah koca bir
örümcek
düştü. Kıllar çok uzun ve platin rengi bir küçük
yuvarlakla son buluyor, örümcek en azından yarım
kilo
gelmeli, kocaman bir şey, tiksintiyle eziyorum.
Tekne de, küçük su fıçısı dahil ne varsa dışarı
çıkardık. Ama

suyun rengi eflâtun, sanırım Jesus bozulmasın diye fazlaca permanganat koymus. Sıkı sıkı kapatılmış siselerde kibrit çöpleri ve çöplerin yanmasını sağlayan ecza sürülmüş kibrit kutu kenarları vardı.

Pusula,

bir okullu pusulası, yalnız kuzeyi, güneyi, doğuyu ve batıyı gösteriyor, derecesi yok. Direğin yüksekliği ancak iki buçuk metre geldiğinden, un torbalarını trapez biçiminde dikip ucuna bir ip ekliyoruz,

ikizkenar

üçgen biçiminde bir de flock yapıyoruz, dalgalara karşı teknenin basını yüksek tutmayı sağlayacak.

Direği yuvasına yerleştirirken teknenin dibinin pek sağlam olmadığını farkediyorum. Direğin girdiği yuva yenmiş ve iyiden iyiye asınmış. Dümenin sağlam durmasını sağlayacak kapı menteselerini tutan vidaları

takarken, tereyağına girercesine gömülüyor vidalar tahtaya. Bu tekne çürümüş. Jesus namussuzu bizi ölüme gönderiyor. Dçim kanıyarak durumu diğer-

87

lerine de gösteriyorum, onlardan bir şey saklamaya hakkım yok. Ne yapabiliriz? Jesus tekrar geldiğinde, bize daha emin bir tekne bulmaya zorlarız. Bu iş için silâhını kaparız, ben yanıma bıçağımla baltayı alırım, Jesus'la birlikte köyde yeni bir tekne aramaya çıkarım. Bu aslında büyük bir kumar, ama tabutla denize

açılmaktan daha tehlikesiz. Yiyecek yönünden durumu muz daha iyi. Bir damacana zeytinyağı ile manyoka

unu dolu kutular var. Bu kadarıyla insan epey yol alır. Bu sabah garip bir olaya tanık olduk: Kursunî suratlı bir maymun sürüsü, kara ve kıllı suratlı bir baska maymun sürüsüyle döğüstü. Kavga sırasında çevreye sıçrayan dallardan biri de bizim Maturette'in kafasını

buldu, ceviz büyüklüğünde bir sis oluver-di.

Bes gün dört gecedir buradayız. Bu gece ortalığı seller götürdü. Yabanî muz yapraklarıyla yağmurdan korunmaya çalıştık. Su parlak yaprakların üzerinden akıp gidiyordu, ayaklarımızın dışında bir yerimiz ıslanmadı. Sabah kahve içerken Jesus'ün ne büyük bir cani olduğunu düşünüyordum.

Tecrübesizliğimizden

yararlanıp bize bu çürümüs tekneyi sokmak ne korkunç! Bes yüz, ya da bin frank için üç insanı mutlak bir

ölüme gönderiyor. Bize baska bir tekne bulmasını sağladıktan sonra, Jesus'ü öldürüp öldürmeyeceğimi düşünüyorum.

Alakargaların çığlıkları küçücük dünyamızı allak bullak ediyor, öylesine tiz ve rahatsız edici sesler ki bunlar, Maturette'den palayı kapıp giderek bir göz atmasını istiyorum. Bes dakika sonra görünüyor ve

pesinden gelmemi isaret ediyor. Teknenin bes yüz metre kadar ötesinde bir yere varıyoruz ve iri bir horozdan iki kere büyük, nefis bir sülünü havada asılı buluyorum. Bir kementle tutulmuş, tek bacağından bir dala bağlı, aşağı sarkıyor. Dç parçalayıcı sesleri kesmek için bir pala darbesiyle boynunu uçuruveriyorum.

Hayvanı elimle tartıyorum, en azından bes kilo ağırlığında. Horozları gibi mahmuzları var. Sülünü yemeye karar veriyoruz ama düşününce, tuzağı birinin kurduğu ve bunun gibi birkaç tane daha bulunması

gerektiği aklımıza geliyor. Bir göz atalım ba-

88

kalım. Geri dönüyor ve garip bir seyle küçük koyun on metre kadar gerisinde, otuz santim yüksekliğinde, birbirine geçmiş sarmasık ve yapraklardan meydana getirilmiş bir çitle karsılasıyoruz. Bu çit su boyunca ilerliyor. Zaman zaman bir küçük kapıya rasgeliniyor, kapıdaki tahta parçacıklarıyla gizlenmiş pirinç telden kement de ucundan, esnek bir ağaç dalına bağlanmış. Hemen hayvanın çite takılıp geçit bulmak için çit

boyu ilerleyeceğini anlıyorum. Kapıya rasladığında girecek bir ayağı tele takılacak ve esnek dalı harekete

getirecek. Ve hayvan, tuzakları kuran avcı gelene kadar da havada asılı kalacak.

Bu bulus epey canımızı sıktı. Çit eni konu bakımlı olduğuna göre eski değildi, ele geçmek tehlikesiyle karşı

karsıyaydık. Gündüzleri ates yakmamamız gerekiyordu, nasılsa avcı da geceleri, gelmezdi.

Tuzakların

bulunduğu yeri devamlı gözetlemek için nöbet tutmaya karar verdik. Tekne dalların altında gizli nasılsa,

yiyeceklerimizle tüm araç-gereçlerimiz de sık ormanda.

Ertesi sabah onda ben nöbetçiyim. Gece sülünü ve horozu andıran hayvanı yedik. Haslama üçümüze de çok

iyi geldi. Haslanmış bile olsa, et nefisti. Her birimiz ikiser sahan devirdik. Evet, az önce de dediğim gibi sabah ben nöbetçiydim ama, çok iri kara ve her biri koca koca yaprakları dev boyutlu yuvalarına taşıyan manyoka karıncaları merakımı uyandırdı. Nöbeti möbeti unuttum gitti. Bu karıncaların boyu bir buçuk santim kadar var, üstelik de bacakları epey uzun, yani yüksekte duruyorlar. Her biri, koca koca yaprakları

taşıyabiliyor. Yapraklarını kopardıkları bitkiye kadar peslerinden gidiyoruz ve orada büyük bir örgüt ile karsılaşıyorum. Bir kere, parçaları hazırlayan ve görevleri kesicilik olan karıncalar var. Büyük çabuklukla

koca bir muz yaprağını kesiyor, inanılmaz bir ustalıkla bu yaprağı parçalara ayırıyorlar, parçalar yere

düşüyor. Asağıda, aynı türden ama biraz daha değişik bir dizi karınca var. Çenelerinin bir yanı gri çizgili.

Yarım halka olmus, taşıyıcı karıncaları denetliyorlar. Taşıyıcılar sağdan sırayla geliyor ve soldaki karınca yuvasına gidiyorlar. Sıraya girmeden önce yüklerini sırtlıyor, ancak, yüklenip sıraya

89

girmekte gösterdikleri acelecilik yüzünden tıkanmalara yol açıyorlar. Bunun üzerine de polis karıncalar

duruma hakim oluyor ve işçilerden her birinin alması gereken yeri gösteriyorlar. Bir işçi karıncanın ne suç islediğini anlayamadım ama sıradan çıkarıldı, jandarmalık görevini üstlenen iki karınca da, basından ve

gövdesinin altından onu kestiler. Polisler iki işçi karıncayı durdurdular, işçiler yüklerini kenara bıraktılar,

ayaklarıyla yerde açtıkları çukura öldürülen karıncanın bası gövdesinin üst ve alt parçaları kondu, üstü

toprakla örtüldü.

Güvercinler Adası

Bu küçücük dünyaya bakmak ve askerleri izleyerek denetimlerini yuvanın girişine kadar sürdürüp sürdürmediklerini anlamak öylesine ilgimi uyandırmıstı ki, bir ses:

— Kıpırdarsan kendini ölü bil. Dön geri! deyince sasjrdım kaldım.

Belden yukarısı çıplak, haki sortlu, ayağında bir çift kırmızı deri çizme bulunan bir adamdı bu. Elinde bir çifte tutuyordu. (Orta boylu ve tıknazdı, güneste iyice yanmıstı. Bası çıplaktı, gözleri ve burnu koyu mavi, dövmele bir maskeyle kaplıydı. Tam alnının ortasına da dövmeyle bir karafatma yapılmıstı.

— Silâhlı mısın?

— Hayır.

— Yalnız mısın?

— Hayır.

— Kaç kisisiniz?

— Üç.

— Beni arkadaşlarının yanına götür.

— Götüremem, çünkü birinde tüfek var, niyetini öğrenmeden seni öldürmek istemem.

— Öyle mi? Kımıldama yerinden ve alçak sesle konus bakalım. Hastaneden kaçan üç mahkûm sizler misiniz?

— Evet.

— Kelebek hanginiz?

— Benim

— Eh öyleyse, kaçısınla köyde gerçek bir ihti-

lâl yaptığını herkese anlatabilirsin? Cezasını
tamamlayıp, köyde yasayan eski mahkûmlardan
yarısı

tutuklandı.» Yanıma yaklastı, tüfeğinin namlusunu
yere eğip elini uzattı ve: «Ben maskeli gezen
Brötanyalı-yım, sana sözümü eden çıktı mı hiç?

— Hayır ama, insan avcısı olmadığınız ortada.

— Haklısın, «hokko» (*) yakalamak için buralara
tuzak kurarım. Kaplan, tuzağa düşenlerden birini
yemis

olacak, daha önce siz bulup mideye indirmediy-seniz
tabîî.

— Biz yedik.

— Kahve içer misin? Sırtında taşıdığı çantada bir
termos var, bana biraz kahve veriyor, kendi de içiyor.
«Gel de dostlarımla tanış», diyorum ona. Geliyor,
bizimle oturuyor. Tüfek numarasını anlayınca tatlı
tatlı gülüyor. Bana: «Neden inandım biliyor musun?
diyor. Herkes yanınıza tüfek aldığınıza inandığından
hiç bir insan avcısı pesinize düşmek istemedi.»

Yirmi yıldır Güyan'da yaşadığını söylüyor bize, kürek
cehenneminden kurtulan da bes yıl olmuş. Kırk bes
yasında. Yüzüne döğmeyle böyle bir maske
yaptırmak enayiliğini gösterdiğinden Fransa'daki
hayat artık

onu ilgilendirmiyor. Ormana bayılıyor ve ormanda geçinip gidiyor. Geçim kaynağı da yılan derisi, kaplan

postu, kelebek kolleksiyonu. özellikle canlı «hokko» avı. Hani o yediğimiz kus. Dki yüz elli franga satıyor tekini. Parasını vermeyi teklif ediyorum, kızıyor ve reddediyor. Dste bize anlattıkları: «Bu yabanî kus bir orman horozu. Tabiî hayatında ne tavuk görmüs, ne horoz, ne de insan. Bir tane yakaladım mı hemen köye

götürüyor ve kümesi olan birine satıyorum. Kümesi olanlar «hokko» ararlar hep. Tamam mı. Hava kararırken hayvanı koyarsın kümesin içine. Sabah kapıyı açtın mı bakarsın en önde durmus, sanki çıkan

horozlarla tavukları sayıyor. Peslerinden gidiyor, onlar gibi karnını doyururken sağına, soluna, yukarı, aşağı, çevresindeki sık ağaçlıklara bakıyor. Esi bulunmaz bir çoban köpeği. Aksam

(*) Hokko: Amerikan hindisi ya da kara hindi denilen bir çesit Sri kus.

91

yine geçiyor kapının kenarına, bir ya da iki tavuğun eksik geldiğini nasıl anlıyor bilinmez. Anılıyor ama. Ve gidip onları buluyor. Dster horoz olsun, ister tavuk, saatinde kümese girmelerini sağlamak için hepsini

gagalayarak içeri sokuyor. Fare, yılan, örümcek, kırkayak, çıyan gibi ne kadar zararlı hayvan varsa hepsini

öldürüyor. Havada bir yırtıcı kus görmesin, hemen bütün hayvanları otların arasına gizleyip canavara karşı

çıkıyor. Bir daha ayrılmıyor kümesten.» Bu olağanüstü kusu, biz de adi bir horoz gibi yalayıp yutmustuk.

,
Maske takan Brötanyalı, Jesus, Göbek ve otuz kadar eski mahkûmun Saint - Laurent jandarma nezarethanesine atıldığını anlatıyor. Kaçtığımız binanın çevresinde dolasan biri olup olmadığı araştırılıyor.

Arap da jandarma nezarethanesinin hücrelerinden birinde. Tecrit edilmiş, bizimle işbirliği yapmakla suçlanıyor. Basına vurduğumuz iki darbe fazla iz yapmamış, oysa aynasızların kellesinde sisler var. «Mahkûmları kaçırmakla uğrasmadığımı bildiklerinden bana ilismediler hiç,» diyor Brötanyalı. Sonra da

Jesus'ün, namussuzun teki olduğunu söylüyor. Teknenin sözünü ettiğimde bir göz atmak istiyor. Görür

görmez de basıyor kalayı:

— Yahu, bu herif sizi dosdoğru mezara gönderecekmiş! Bu tekne, açık denizde bir saatten fazla gitmez,

ilk siddetli dalgada ikiye bölünüverir. Sakın bununla yola çıkmayın, intihar olur.

— öyleyse ne yapalım?

— Mangırın var mı?

— Var.

— Ne yapman gerektiğini sana söyleyeceğim. Daha da iyisi, sana yardım edeceğim. Bu yardımı hak ediyorsun! Sırf dostlarıyla birlikte kurtulmanı sağlamak için yardım edeceğim hem. Ne pahasına olursa

olsun, köye yaklaştırmayacaksınız bir kere. iyi bir tekne bulmak için de Güvercinler Adasına gitmek zorundasınız. Bu adada aşağı yukarı iki yüz cüzzamlı yasar. Orada gardiyan ya da musabbır gibi biri de yok,

sağlıklı kisiler gitmez. Güvercinler Adasına, doktor bile hiç uğramaz. Her gün sabah sekizde bir tekne, yirmi dört saatlik yiyeceklerini getirir. Hasta-92

nede çalışan hastabakıcı, adanın cüzzamlı iki hastabakıcısına bir sandık ilâç bırakır, bu cüzzamlı hastabakıcılar da rahatsızlanan olursa onlara bakar.

Na gardiyan, ne insan avcısı, ne de papaz uğrar adaya. Cüzzamlılar, elleriyle yaptıkları ottan kulübelerde yasarlar. Bir araya geldikleri kocaman bir de

toplantı salonları vardır. Günlük yiyeceklerine renk katmalarını sağlayan ördek ve kaz gibi kümes

hayvanları beslerler. Adanın dışında resmen bir şey çıkaramazlar, satamazlar ama Saint - Laurent, Saint

-

Jean ve Hollanda Güyan'ın Albina sehrindeki Çinlilerle el altından iş görür, kaçakçılık yaparlar. Hepsi de

tehlikeli birer kaatildir. Birbirlerini öldürdükleri ender görülür, ama gizlice adadan çıktıklarından çeşitli suçlar işler, işlerini bitirince de adaya dönüp sinerler. Bu tür gezilere çıkmak için de, komşu köyde duran birkaç yelkenli tekneleri var. En büyük suç, tekne sahibi olmaktır. Aynasızlar, Güvercinler Adasına gelen

ya da giden ufacık bir kayığa bile ates açarlar. Bu nedenle de, cüzzamlılar, teknelerini tasla doldurup batırırlar. Tekneye ihtiyaç duyduklarında dibe dalıp tasları bosaltırlar, tekne de su yüzüne çıkar. Adada Fransa'nın her bölgesinden ve her ırktan insan vardır. Sonuç: Elindeki tekne ancak Maroni ırmağında yol almanı sağlar, o da, fazla yüklenmemek şartıyla! Denize açılmak için başka bir tekne edinmelisin, bu iş

için de en iyisi Güvercinler Adasına gitmektir.

— Nasıl gidebiliriz oraya?

— Söyle. Ada görünene kadar ben sana nehirde yol gösteririm. Tek basına bulamaz, yolunu sasırırsın sen.

Nehrin ağzı aşağı yukarı yüzelli kilometre geride, dolayısıyla da geriye doğru gitmemiz gerekecek. Ada, Saint - Laurent'dan da elli kilometre uzak. Seni mümkün olduğu kadar yakına getireceğim. Sonra yanımıza

alacağımız bir yerli kayığına atlayıp geri dönerim,
sen adada basının çaresine bakarsın.

— Neden bizlerle birlikte adaya gelmiyorsun?

— Hayatım, dedi Brötanyalı, cezaevi yönetmeliğinin teknesinin uğradığı iskeleye bir kere ayak bastım. Gündüz gözüyle gördüklerim bana yetti ve arttı bile. Kusura bakma dostum, hayatta bir daha bu adaya ayak basmam. Öte yandan onların yakınında dur-

93

ma*, cuzzamıııaria Konusmak ve pazarlık etmek
dayanabileceğim bir sey değil. Dolayısıyla sana
faydadan

çok zararım dokunur.

— Ne zaman yola çıkıyoruz?

— Hava kararırken.

— Saat kaç Brötanyalı?

— Üç.

— Peki öyleyse, ben biraz uyuyacağım.

— Hayır, neyin var neyin yoksa tekneye yüklemen ve düzene koyman gerekir.

— Ne gereği var. Bos tekneyle gider, sonra döner burada mallarımıza bekçilik eden Clousiot'yu alırım.

— Dmkânsız. Gündüz gözüyle bile olsa asla bulamazsın burayı, üstelik gündüz, nehirde görünme-melisin de. Henüz pesinizi bırakmadılar. Nehirde dolasmak çok tehlikeli.

Aksam oluyordu. Gitti kayığı getirdi, bizim teknenin arkasına bağladık. Clousiot, dümen yerine kullandığımız küreği kapam Brötanyalı'nın yanında, Ma-turette ortada, ben öndeyim. Güçlükle koydan çıkıyoruz, ırmağı vardığımızda karanlık iyiden iyiye ç k yor. Koyu kırmızı, koca bir günes deniz yönünden

Brötanyalı: «Cezirin sonu, diyor. Bir saat sonra med kendini hissettirecek, ondan yararlanarak Ma-roni'yi çıkacak, böylece zorlanmadan, yükselen suların itmesiyle adaya çabucak varabileceğiz.» Karanlık birden

anlastık, teklemekten çekiyoruz. Maturette elinden geleni yapıyor. Nehrin ortasını tuttukça, yükselen suların bizi ittiğini daha iyi hissediyoruz. Hızla kayıyo-

94

TUZ değİSİKLIK ner yaım öcuane uı uuyulaınıyui.
Yükselen suların gücü artıyor ve bizi gitgide daha
hızla itiyor. Altı saat sonra adanın çok yakınındayız,

doğru üstüne gidiyoruz. Asağı yukarı nehrin ortasında belki biraz sağı doğru koca bir leke. «iste orası»

diyor Brötanyalı alçak sesle. Hava pek karanlık değil, ama nehri kaplayan sis yüzünden bizi farketmek epey güç olmalı. Yaklaşıyoruz. Kayaların biçimi iyiden iyiye seçildiğinde, Brötanyalı teknesine atılıyor ve

çabucak çözüyor ipi. Alçak sesle: «Talihiniz açık olsun dostlar!» demekle yetiniyor.

— Sağol.

— Bir sey değil canım.

Brötanyalının idaresinden çıkan tekne doğru adanın üstüne düşüyor. Biraz düzeltmeye ve yönünü değiştirmeye çalışıyorum ama basaramıyorum, akıntının sürüklemesiyle sulara sarkan bitkilerin içine dalıveriyorum.

Kürekle frenlemeye çalışmama rağmen öylesine hızla geldik ki, dallar ve ağaç yaprakları yerine bir kayaya raslasam tekneyi parçalayacak, yiyecek, araç-gereç, her şeyi yitirecektik. İvlaturette suya atlıyor, tekneyi çekiyor ve kendimizi koca bir bitki örtüsünün altında buluyoruz. Çekiyor, çekiyor, bağlıyoruz tekneyi. Biraz rom içiyoruz, sonra ben dostlarımı teknede bırakıp tırmanıyorum.

Pusula elimde, bir sürü dal kırıp yola çıkmadan önce yanıma aldığım un torbası parçalarını sağı sola

ilistirerek ilerliyorum. Bir ısıık görüyor, birden sesler duyuyor ve üç kulübe farkediyorum. ilerliyor, kendimi nasıl tanıtacağımı kestiremeden ellerine düsmeyi tasarlıyorum. Bir sigara yakıyor. Isığın üzerime tutulduğu sıra, küçük bir köpek de havlayarak saldırıyor, bacaklarımı ısırarak için atlıyor, zıplıyor.

«Allah

vere de köpek cüzzamlı olmasa, diyorum kendi kendime. Hay enayi hay, hiç köpekte cüzzam olur mu?»

— Kim o? Kim var orada? Marel, sen misin?

— Kürekten kaçan biri var.

— Burada isin ne? Malımızı mı çalmaya geldin?

Yoksa çok malımız mı var sanıyorsun?

— Hayır, yardıma ihtiyacım var.

— Bedava mı, yoksa pesin para karşılığı mı?

95

— ııı çeneni De tsayKus. Kulübelerden dört gölge fırlıyor.

— Ağır ağır yaklas arkadaş, bahse girerim, tüfekli kaçak sensin. Tüfek yanındaysa yere bırak, burada senin

için en ufak tehlike yok.

— Evet, o adam benim ama tüfek yanımda değil.»

Yürüyorum, iyice yanlarına yaklastım, hava karanlık ve yüz hatlarını seçemiyorum. Sersem sersem elimi uzatıyorum, tabî kimse bana dokunmuyor. Böyle bir

hareketin burada yapılmadığını neden sonra anlıyorum: Hastalıklarını bana da bulastırmak istemiyorlar.

— Kulübeye girelim,» diyor Baykus. Bu kulübe, masanın üstüne konmuş bir yağ kandiliyle aydınlatılıyor.

— Otur.

Arkalıksız, saman kaplı bir iskemleye çöküyorum. Baykus üç yağ kandili daha yakıyor ve birini tam önümdeki masanın üstüne bırakıyor. Hindistancezivi yağıyla yakılan bu kandilin fitilinden çıkan koku mide bulandırıcı. Ben oturuyorum, onlar bes kisi ayakta, yüzlerini göremiyorum, önümde lâmba yandığından benim yüzüm seçiliyor, onların da istediği bu. Baykus çenesini tutmasını hatırlatan ses:

— Yılan balığı, diyor, git bak bakalım büyük eve.

Oraya getirmemizi isteyip istemediklerini anla.

Toussaint da kabul ediyorsa, cevabını çabuk getir.

Dostum, burada sana hiç bir sey ikram edemeyiz.

Çiğ

yumurta içmek istersen baska tabî.» önüme, içi yumurta dolu bir sepet koyuyor.

— Yemem, sağolun.

Sağımda, çok yakınıma biri oturuyor ve o an, ilk kez bir cüzzamlı yüzü görüyorum. Korkunç bir sey, basımı

evirmemek ve duyduğum tiksintiyi ona
göstermemek için büyük çaba harcıyorum. Burun
erimis gitmis, ne
kemik kalmıs ne et. Yalnız suratın ortasında bir delik
var. Dikkat edilsin, iki delik demiyorum, tek, iki
franklık büyüklüğünde bir delik. Alt dudağının sağ
yanı yenmis, upuzun ve sarı üç dis, açıkta üst çene
kemiğine girip çıkıyor.. Bir tek kulağı var, Sargılı elini
masanın üstüne koyuyor. Bu, adamın sağ eli. iki
parmaklı sol eliyle kalın ve upuzun bir puro

tutuyor Puroyu herhalde olgunlaşmamış tütün yaprağından yapmışlar, çünkü rengi yeşilimtrak. Sol gözünün göz kapağı var, sağda o da yok. Derin bir yara gözden başlayarak bütün alnı geçip sık, ak düsmüs

, saçların arasında kayboluyor.

Çok boğuk bir sesle: «Sana yardım ederiz dost, diyor. Benim gibi olmanı istemem.»

— Sağol.

— Adım Korkusuz Jean, Paris'in dış mahallelerindenim. Güyan'a geldiğimde senden yakısıklı sağlıklı ve

çok daha güçlüydüm. On yılda bak ne hale geldim.

— Sana bakan yok mu?

— Var. «Sumogra» yağı iğnelerine baslayalı beri daya iyiyim. Bak.» Basını çevirip yüzünün sol yanını gösteriyor: «Bu taraf kurumaya başladı.»

Büyük bir acıma hissi duyuyor ve dostluğumu belirtmek için sol yanağına dokunmaya kalkıyorum.

Hemen

kendini arkaya atıyor ve: «Bana dokunmak istediğin için teşekkür ederim, diyor, ama bir cüzzam-ıya asla dokunma, sahanından yemek yiyip kupasından su içmeye yeltenme.» Simdilik bir tek cüzzamlı yüzü görmüs

durumdayım, bakışlarımdan kaçmamak yürekliliğini gösteren cüzzamlının yüzü.

— Nerede o?» Kapının esiğinde, cüceden kabaca bir küçük adamın gölgesi:

— Toussaint ve diğerleri onu görmek istiyorlar. Merkeze getir.

Korkusuz Jean doğruluyor ve bana : «Pesimden pel," diyor. Dört, bes kisi önden, ben Korkusuz Jean'la

yanyana, diğerleri de arkamızdan karanlığa dalıveriyoruz. üç dakika kadar sonra bir küçük alana vardığımızda, ay ısığı alanı andıran bu yeri aydınlatıyor. Burası adanın dümdüz tepesi. Ortada bir ev var.

Dki penceresi aydınlık. Kapının önünde yirmi kadar adam bizi tekliyor, onlara doğru yürüyoruz. Kapiya vardığımızda, bize yol vermek için kenara çekiliyorlar. On metre uzunluğunda ve dört metre eninde, diktörtgen biçiminde bir salon burası, içinde odun yakılan sömineyi andırır bir de ocağı var. Ocak, hepsi de

aynı yükseklikte, dört koca tasla çevrilmiş. kelebek

97/7

içerisini iki büyük lüks lâmbası aydınlatıyor. Aralıksız iskemlede oturan, yası belirsiz, bembeyaz yüzlü bir adam. Ardındaki sıraya bes altı kisi ilismis. Simsiyah gözleri var.

— Ben Korsikalı Toussaint'im, diyor. Sen de Kelebek olmalısın.

- Evet.
- Burada haberler çabuk duyulur, senin harekete gemen kadar abuk. Tüfeği nereye gizledin?
- Irmağa attık.
- Neresine?
- Tam hastahane duvarının karsısına, kaçtığımız yerin altına.
- Öyleyse bulunabilir!
- Sanırım, çünkü oralarda su pek derin değil.
- Nereden biliyorsun?
- Yaralı arkadaşımı tekneye tasımak için suya girmek zorunda kaldık.
- Nesi var?
- Bir bacağı kırık.
- Ne yaptın ona?
- Ortadan blnms kalın dallan bacağının iki yanına koyup bir çesit alçı yaptım.
- Acı çekiyor mu?
- ekiyor.
- Nerede?
- Teknenin içinde.
- Yardım istediğini sylemissin. Nasıl bir yardım istiyorsun?
- Dstediğim bir tekne.
- Yani sana bir tekne vermemizi mi istiyorsun?
- Evet bedelini ödeyecek kadar da param var.
- Peki, sana kendi teknemi satacağım. Çok iyi ve yepyeni durumda, geçen hafta Albina'dan arakladım.

Tekne değil, neredeyse bir transatlantik. Tek eksiği var, salması. Salması yok amma sana iki saat içinde esaslı bir salma uydururuz. Geri kalan her şeyi tamam, yekesiyle birlikte dümeni, dört metre yüksekliğinde bir direği ve yepyeni bir keten yelkeni var. Kaç para verirsin?

— Buradaki fiyatlardan hiç haberim yok, sen ne istediğini söyle?

98

— Ödeyebilirsen üç bin frank ödeyemezsen git yarın aksam tüfeği bul getir. Ben de karşılığında sana tekneyi veririm.

— Hayır. Para ödemek daha iyi.

— .Oldu, anlastık. Pire, kahve versene!

Beni almaya gelen, cüceden biraz kabaca Pire, ocağın üstündeki duvara çakılı tahtaya doğru yöneldi. Tertemiz ve pırıl pırıl bir teneke masrapa aldı, içine kahve koyup atese oturttu. Az sonra atesten aldı, tasların yakınında duran kupalara kahve bosalttı. Tousaint eğilerek yerdeki kupaları alıyor ve arkasında

oturanlara geçiriyordu. Pire masrapayı bana uzattı ve : «Korkmadan içebilirsin, dedi, çünkü bu masrapa konuklarımız içindir. Hastalardan hiç biri bununla kahve içmez.»

Masrapayı kaptım, bir yudum kahve içtim ve dizimin üstüne koydum. Tam o sıra, masrapaya yapışık parmağı farkettim. Ne olduğunu anlayamadan bakınırken Pire :

— Hay Allah dedi, yine bir parmağım gitti. Nereye düştü körolasica?

— Burada», dedim masrapanın üstünü göstererek. Pire parmağını masrapanın üzerinden alıp atese attı, masrapayı bana uzatarak :

— Rahatça içebilirsin, dedi, benimki kuru cüz-zam. Parçalar halinde kopuyorum, çürümüyorum, bulasıcı da değil.» Yanık et kokusu geldi burnuma. Herhalde Pire'nin parmağı, diyorum kendi kendime.

«Sular çekilinceye kadar burada kalmak zorundasın. Hava kararana dek beklemen gerekli, diyor, Tousaint.

Dostlarına haber ver. Yaralıyı kulübelerden birine taşı, neyin var neyin yoksa kıyıya çıkar ve tekneyi batır.

Sana kimse yardım edemez, nedenini de anlamıs olmalısın.» Hızla dostlarımın yanına dönüyorum. Clousiot'yu sırtlayıp bir kulübeye taşıyoruz. Bir saat sonra her şey kıyıya indirilmiş, araç-ge-reç büyük bir özenle dizilmiş. Pire, tekneyle küreklerden birinin kendisine verilmesini istiyor. Veriyorum tekneyi, iyi bildiği bir yerde batırıyor. Gece çabuk geçiyor. Kulübede üçümüzden baska kimse yok. Toussaint'in gönderdiği yeni battaniyelerin üzerinde

99

yatıyoruz. Kalın kâğıtlar içinde geldi bu battaniyeler. Yatarken, Maturette'le Clousiot'ya, adaya ayak bastığımdan bu yana olup bitenleri ve Toussaint'le yaptığım anlasmayı ayrıntılarıyla anlatıyorum.

Clousiot,

hiç düşünmeden, sersemce bir lâf ediyor: «Demek kaçışımız altı bin bes yüz franga mal oldu. Sana bu paranın yarısını vereyim Kelebek yani üzerimdeki üç bin frangı."

— Çingene hesaplarının sırası değil. Param olduğu sürece harcarım. Bittiğinde gereğini düşünürüz.

Hiç bir cüzzamlı kulübemizden içeri adımını atmıyor. Gün doğduğunda Toussaint görülüyor : «Günaydın.

Rahatça çıkabilirsiniz dışarı. Burada kimse sizi rahatsız etmez. Adanın yukarısında, bir hindistancevizi

ağacının tepesine çıkardığımız nöbetçi de çevreyi kolluyor. Nehirde aynasız dolu teknelerin dolasıp dolasmadığına bakıyor. Simdilik görünürde bir şey yok. Ağaçta beyaz bir bez asılı durduğu sürece ortalıkta

kimse görünmüyor demektir. Bir şey fark edince ağaçtan inip haber verecek. Elinizle kavun koparıp canınız

istediğinde yiyebilirsiniz.»

— Toussaint, diyorum ona, salma ne olacak?

— Revir kapılarından biriyle salma yapacağız. Kapı, ağır yılan ağacı tahtasındandır. Salma iki kanattan çıkar. Karanlıktan yararlanarak tekneyi tepeye çıkardık bile. Gelip görebilirsin.

Teknenin durduğu yere gidiyoruz. Bes metre uzunluğunda, nefis bir şey bu. Biri direğin geçmesi için

ortasında delinmiş, iki oturacak yeri var. Oldukça da ağır, Maturette'le birlikte yerinden oynatmaya epey güçlük çekiyoruz. Yelken ve ipler yepyeni. Yanına, su fıçısı ve öbür yükleri bağlamak için halkalar mihlanmış, ise koyuluyoruz, öğlende, tersine çevrilmiş teknenin kışından basına kadar uzanan salma uzun

vidalarla omurgaya kenetleniyor.

Çevremizde toplanan cüzzamlılar, ses çıkarmadan çalışmalarımızı izliyorlar. Toussaint ne yapmak gerektiğini anlatıyor, biz de söylediklerini uyguluyoruz. Toussaint'in yüzünde hiç yara yok, normal bir yüz

gibi geliyor insana konustuğunda yalnız yüzü-
100

nün solyanı hareket ediyor. Anlatıyor durumunu, Pire'nin hastalığı gibi onunki de kuru cüzzam. Göğsü ve

sol kolu felçli, kısa bir süre sonra sağ bacağının da hareketsiz kalacağını sanıyor. Sağ gözü, cam gibi hareketsiz. Bu gözle görebiliyor ama oynatamıyor. Çalışırken Toussaint ile konuşuyorum. Baska ağzını açan

yok. Yalnız bir kere, salmayı omurgaya sıkı sıkı vidalamaktan faydalandığımız, revirin esyalarından sökülen

menteseleri almak üzereyken, cüz-zamlılardan biri: «simdilik dokunma, bırak orada kalsın, diyor.

Menteselerden birini sökerken elimi kestim, iyice sildiğim halde üzerinde kan izleri var.» Bir baska cüzzamlı menteselerin üstüne rom döküp iki kere yakıyor. «Simdi, diyor adam, alabilirsin.» Biz çalışırken,

Toussaint de, cüzzamlılardan birine dönüyor: «Sen bu yolculuğu kaç kere yaptın? Kele-bek'le iki arkadaşı

bir sey bilmiyorlar. Onlara bildiğın kadarını anlat.»

Adam hemen baslıyor bize bilgi vermeye :

— Aksamın ilk saatlarında sular çekilir. Cezir saat üçte baslar. Altıya doğru, hava kararırken baslayan akıntı seni üç saat içinde, nehrin ağzının yüz kilometre kadar yakınına getirir. Durman gerektiğinde saat

dokuz olacak. Kıyıdaki ağaçlardan birine tekneyi bağlayarak altı saat süreyle suların yükselmesini bekleyecek ve sabahın üçünü bulacaksın. Tam üçte de yola çıkma; akıntı hemen kaybolmaz. Sabahın dört

buçuğunda ırmağın ortasını bul. Elli kilometrelik yolu alabilmek için, gün doğana kadar bir buçuk saatin kalıyor. Bu bir buçuk saatlik sürede ne ya-pabilirsen yaparsın. Saat altıda, gün doğarken denize açılman gerekli. O sıra aynasızlar seni görse bile pesinden yetisemezler, tam suların yükseldiğı sıra varırlar nehrin ağzına. Geçemezler, oysa sen en tehlikeli yer olan nehrin ağzını tam zamanında asmıs olursun.

Seni gördüklerinde onların bir kilometre ilerisinde olmalısın, iste bu bir kilometre hayatını kurtaracaktır. Teknede bir yelken var. Buraya geldiğin kayıkta durum nasıldı?

— Bir yelken bir de flock vardı.

— Simdiki tekne ağır, iki flock birden çekebilir. Birini trinketa olarak, teknenin burnundan direğin al-

101

tına çekebilirsin, öbürünü de önden balon gibi sisirir ve burnun iyice kalkmasını sağlarsın. Bütün yelkenleri

fora et, nehrin denize karıştığı yerde her zaman azgın dalgalara doğru ilerle. Teknenin dengesini sağlamak

için arkadaşlarını içine yatır, sen de dümen yekesine sıkı sıkı yapıs. Yelkeni tutan ipi sakın bacağına dolama, tekne bordasına özel olarak ip için mihlanan halkadan geçir ve bir kere bileğine dolayarak tut.

Rüzgârın siddetiyle gelen dalganın iyiden iyiye kabardığını ve teknenin yana yatarak alabora olma tehlikesi

geçirdiğini görürsen bırak ipi mipi, göreceksin teknen hemen doğrulacak. Eğer arkadan yelkene hakim olamazsan bırak rüzgârda çalkalansın dursun, sen burundan flock ve trinketa ile rüzgârı alarak ilerle.

Ancak

mavi sulara vardığında yelkeni düzeltebilir yeniden hızlanabilirsin. Yolu biliyor musun?

— Hayır. Sadece Venezzeuella ile Kolombiya'nın kuzey-doğuya rasladığından haberim var.

— Tamam ama, dikkat et de karaya vurma. Tam karsına rastlayan Hollanda Güyan'ı ile ingiliz Güyan'ı,

kaçakları Fransız Güyan'ına iade ederler. Trinidad seni geri vermez, ama on bes günde topraklarını terketmeye mecbur eder. Venezzeuella ise bir, iki yol isinde çalıştırdıktan sonra geri gönderir.

Anlatılanları can kulağıyla dinliyordum. Zaman zaman kaçmayı denediğini söyledi sonra, ama cüz-zamlı

olduğundan hemen iade ediliyordu. İngiliz Güyan'ın baskenti Georgetown'dan ileri gitmemisti.

Cüzzam

yalnız ayaklarında farkedilebiliyordu, hiç parmağı kalmamıstı, üstelik de ayakları çıplaktı. Toussaint verilen öğütleri tekrarlamamı istedi, hiç teklemenden anlattım. Tam o sıra Korkusuz Jean : «Peki, dedi, açık denizde rotası ne olacak?» Kimse konusmadan anlattım :

— Üç gün kuzey-kuzey-doğu yapacağım. Akıntının da etkisiyle aslında bu kuzey-kuzey olacak.

Dördüncü

gün kuzey-batıya kıracağım, doğrudan doğruya batıyı tutabileceğim böylece.

— Aferin, dedi cüzzamlı. Ben, son kaçışımda iki gün kuzey-doğuyı tuttum ve İngiliz Güyan'ına düştüm. Üç gün kuzeyle, Trinidad ya da Barbados'un

102
kuzeyinsen geçersin, bir çırpıda, farkına bile varmadan Venezüella'yı asar ve Curaçao, ya da Kolombiya'ya varırsın.

Korkusuz Jean sordu : «Toussaint, tekneni kaçaya sattın?»

— Üç bine, dedi Toussaint. Pahalı mı?

— Hayır, bunun için sormadım. Bütün istediğim fiyatı öğrenmekti. Bu parayı ödeyebilir misin Kelebek?

— Evet.

— Baska paran kalıyor mu?

— Hayır, bütün paramız bu kadar. O da dostum Clousiot'nun parası.

— Toussaint, sana tabancamı satayım, dedi.

Korkusuz Jean. Bu adamlara yardım etmek istiyorum. Kaçaya

alırsın?

— Bin franga, dedi Toussaint. Ben de onlara yardım etmek istiyorum.

Korkusuz Jean'a bakan Maturette :

— Yaptığınız iyiliğe çok tesekkür ederiz, dedi.

— «Sağolun», diye lâfa karıştı Clousiot da. Ve ben, o an, yalan söylemenin utancı içinde :

— Hayır, dedim, senden böyle bir sey kabul edemeyiz. Hem hiç gereği de yok.»

Korkusuz Jean yüzüme baktı ve :

— Hiç olmaz olur mu, dedi, üç fin frank çok para. Oysa tekneyi size bu fiyata vermekle Toussaint en azından iki bin frank zarara giriyor. Gerçekten essiz bir tekne bu. O size böyle bir dostluk ettiğine göre, ben de bir seyler yapmalıyım.» iste on an gözler yasartıcı, bir sey oluyor: Baykusun yere bıraktığı sapkanın içine cüzzamlılar para atmaya koyuluyorlar. Kâğıt ve madenî para yağıyor. Dört yandan cüzzamlı çıkıyor, her biri de bir sey bırakıyor. Utanca boğuluyorum. Clousiot'nun üç bin frangından baska paramız

olduğunu da söyleyemem! Ne yapmalı Ulu Tanrım, bu kadar büyük bir soyluluğa karşı benim yaptığım alçaklık. «Yalvarırım, yapmayın bu fedakârlığı!» El yerine iki parmaksız kütüğü kalmıs, bastan ayağa çürüyen bir zenci : «Para, yasamamıza yaramıyor, dedi. Hiç utanç duymadan kabul et. Para yalnız kumarda, bir de ara sıra Albina'dan gelen cüzamlı karılar-

103

la yatmakta isimize yarıyor.» Bu cümle içimi ferahlatıyor ve param olduğunu itiraf etmeme engel oluyor.

Cüzzamlılar iki yüz yumurta hasladılar. Yumurtaları, üzerinde kırmızı bir haç bulunan sandıkla getiriyorlar.

O sandık, sabah içine ilâç doldurulup adaya bırakılan sandık. Sırttan bağlı, en azından otuz kilo çeken iki, canlı deniz kaplumbağası, yaprak halinde tütün, kibrit çöpü ve eczalı kâğıtlarla dolu iki sise, elli kilo kadar çeken bir çuval pirinç, iki çuval mangal kömürü, revirde kullandıkları bir primus ocağı, bir damacana da

gazyağı veriyorlar ayrıca. Bu sefil topluluk durumumuza acıyor ve basarımıza katkıda bulunmak istiyor.

Sanki onlar da bizimle birlikte kaçıyorlar. Tekneyi geldiğimiz yerin yakınına çektiler. Sapkada biriken para

sayıldı, sekiz yüz on frank çıktı. Toussaint'e sadece bin iki yüz frank borcum kalıyor. Clousiot tüpünü bana

veriyor, herkesin önünde açıyorum tüpü. Dçinde bir binlik, dört tane de bes yüzlük var. Toussaint'e bin bes

yüz frank uzatıyorum,    yüzünü geri veriyor ve ardından :

— Tabancayı da al, diyor. Sana armağan ediyorum. Her seyi göze aldınız, son anda sil hınız olmadığı için

basarisızlı a u ramanız haksızlık olur. Kullanmak zorunda kalmayaca ınızı umarım.

 nce ona, ardından ötekilere nasıl tesekkür edeceğimi bilemiyorum. Hastabakıcı da, içinde pamuk, alkol,

aspirin, gazlı bez, tend rdiyot, makas, fl ster bulunan bir kutu hazırladı. Bir baska cüzzamlı, iyice rendelenmis ince tahtalar ve yepyeni, k  ıdı a ılmamıs iki sargı bezi getiriyor. Clousiot'nun baca ındaki

tahtaları ve sargıyı de istirmem için uzatıyor bana.

Bese doğru yağmur başladı. Korkusuz Jean :

«Talihiniz varmıs, diyor. Hemen yola çıkabilir ve yarım saat

kazanabilirsiniz, bu yağmurda sizi kimse görmez.
Sabahın dört buçuğunda yola çıkınca da, nehrin
ağzına

çok daha az yolunuz kalmıs olur.»

— Saati nasıl öğreneceğim? diye soruyorum ona.

— Yükselip alçalısına göre, sular sana saati
bildirecek», cevabını veriyor. Tekneyi suya
indiriyoruz. Bizi

buraya kadar getiren kayıkla ilgisi yok. Bütün
yükümüzle birlikte içine bindiğimizde, bordası, suyun
en az kırk santim üstünde kalıyor. Yelkenle sarılı
direk teknenin içine yatırılmış, denize açılırken
takacağız onu. Dümeni ve yekesini takıyoruz,
oturabilmem için önüme sarmasıklardan yapılma bir
minder

konuyor. Sargısını değiştirmek istemeyen Clousiot
için de, teknenin dibinde battaniyelerden bir yuva
hazırladık. Ayaklarımın dibinde, benimle tatlı su
fiçisinin arasında. Maturette teknenin burnuna
geçiyor.

Kayıкта, hiç duymadığım büyük bir güven hissi içime
doluyor hemen.

Yağmur devam ediyor. Irmağın ortasını bulmam
gerekli ama biraz daha sola, Hollanda Güyan'ı
kıyısından

yana kaymalıyım. Korkusuz Jean :

— Talihiniz açık olsun!» diyor. Toussaint de, tekneyi
ayağıyle itiyor suya.

— Sağol Toussaint, sagol Jean, hepinize binlerce tesekkür!» Dki buçuk saat önce başlayan ve gitgide hızlanan akıntıya kapılarak çabucak gözden kayboluyoruz.

Yağmur devamlı yağıyor, on metre ileriye görmek imkânsız, önümüzde iki küçük ada olduğundan, Maturette burundan iyice sarkmış, kayalara çarpmamızı önlemek için gözünü ileri dikmiş. Hava iyiden iyiye

karardı. Bizimle birlikte, ama neyse ki biraz daha yavaş giden koca bir ağaç, kısa süre dallarıyla yolumuzu

kesiyor. Kolayca kurtuluyor ve en azından saatte otuz kilometreyle ilerliyoruz. Sigara ve rom içiyoruz. Cüzzamlılar bize hasırla örtülü altı «chianti» sisesi verdiler, ama siseler rom dolu. Garip bir durum, hiç birimiz cüzzamlılarda dikkatimizi çeken iğrenç yaralardan söz etmiyoruz. Konusmamızın tek konusu, onların iyiliğı, cömertliğı, dürüstlüğü, bizi Güvercinler Adasına götüren maske takan Brötanya-lıya raslamamızın ne büyük bir kısmet olduğu. Yağmur hızını gitgide artırıyor, iliklerime kadar ıslandım ama yün ceket o kadar iyi ki, ıslansa da insanı sıcak tutuyor. Üsümüyoruz, yalnız dümeni tutan el yağmur altında uyusuyor.

— Su sıra, diyor Maturette, saatta kırk kilometreyi asan bir hızla gidiyoruz. Sence, yola çıkalı ne kadar oluyor?

104

105

— Söyliyeyim, diyor Clousiot. Bekle biraz : Üç saat bir çeyrek.

— Çıldırdın mı? Nereden biliyorsun?

— Hareketimizden bu yana durmadan saydım. Otuz dokuz karton parçası var elimde. Her birini beser dakikadan hesaplarsan üç saat bir çeyrekten beri yoldayız demektir. Yanılmadıysam, on bos - yirmi dakika

sonra duracak ve gerilemeye başlayacağız.

Dümeni sağa kırıyorum, nehri ortadan geçip

Hollanda Güyan'ı kıyılarına yanasmak niyetindeyim.

Biz kıyıya

değmeden akıntı durdu. Artık ne ilerliyor, ne de geriliyoruz. Yağmur devam ediyor. Sigara içmiyor, konuşmuyor, fısıldasıyoruz : «Küreği al da çek biraz.» Ben bile, dümeni sağ bacağımla tutup kürek çekiyorum. Hafifçe dokunuyoruz kıyıya, dallara yapısıp tekneyi ağaçların altına çekiyoruz. Bitki örtüsünün

karanlığı içindeyiz. Irmak kursunî, sisle kaplı. Med ve ceziri hesaplamadan ırmağın nerde bitip denizin nerede başladığını söylemek imkânsız.

Büyük yolculuk başlıyor

Suların yükselmesi altı saat devam ediyor. Bir buçuk saat da bekleme süresi koysak yedi saat uyuyabilirim

demektir. Çok heyecanlıyım ama uyumam gerektiğini de biliyorum. Denize açıldığımda, bir daha uyuma fırsatı kimbilir ne zaman çıkacak? Fıçıyla direk arasına uzanıyorum, Maturette, oturacak yerle fıçının arasına, çadır gibi, bir battaniye geriyor ve ben, örtünün altında uyuyor, uyuyorum. Bu deliksiz uykuyu ne bir d s, ne yağımur, ne de rahatsız yatışım bölebiliyor. Uyuyor, Maturette d rtene kadar uyuyorum : — Kelebek, hareket saati geldi sanıyoruz. Suların çekilmesi baslıyalı çok oluyor. Teknenin burnu denize dönük, akıntı parmaklarımın altında hızla yol alıyor. Yağımur durmus, ay ısığı yüz metre kadar ilerisini, ot, ağı  k t ğı ve bir takım karaltılar sürükleyen ırmağı görmemizi sağılıyor. Irmakla

denizin ayrıldığı çizgiyi seçmeye çalışıyorum.
Bulduğumuz yerde rüzgâr yok, acaba ırmağın
ortası

rüzgârlı mı? Siddetli mi rüzgâr? Ağaçların altından
çıkıyoruz, tekne koca bir köke bağlı. Göki

06

yüzüne bakarak deniz kıyısını, ırmağın bitip denizin
başladığı yeri kestirebiliyorum. Sandığımızdan çok
daha fazla yol almıyorsunuz, ırmağın ağzına on kilometre
bir sey kaldığını sanıyorum. Rom sisesinden okkalı
birer

yudum çekiyorum. Buraya mı takacaktık direği? Evet,
direği kaldırıyoruz, yuvasına sımsıkı oturuyor.
Yelkeni açmadan, direğin çevresine dolayarak
yükseltiyorum. Gerekli gördüğüm an Maturette
tarafından

çekilmek üzere trinketa ile flok da hazır. Yelkeni
açmak için onu direğe bağlayan ipi sarmak yeterli.
Bu isi

ben, oturduğum yerden yapacağım. Maturette elinde
bir kürekle öne geçti, ben de öbür küreği kapıp
arkada yerimi aldım. Kıyıyı bütün gücümüzle itmemiz
ve hızla ayrılmamız gerekiyor, yoksa akıntı bizi yine
aynı yere atacak.

— Dikkat! Tanrı'nın yardımıyla ileri!

— Tanrı'nın yardımıyla, diye tekrarlıyor Clousiot.

— Kendimi senin ellerine tevdi ediyorum, diye tamamlıyor Maturette.

Ve kopuyoruz kıyıdan. Birlikte baslıyoruz kürek çekmeye küreği sulara iyice gömüp asılıyorum, Maturette

de bütün gücünü harcıyor. Kolayca uzaklaşıyoruz.

Kıyıdan yirmi metre açılmadan akıntı bizi yüz metre ileri

sürüklüyor. Birden rüzgârı duyuyoruz ve bizi ırmağın ortasına itiyor.

— Trinketa ile floku çek ve sıkı bağla.

Rüzgâr iki küçük yelkene doluyor tekne bir yarıs atı gibi sahlanıp ok gibi ileri atılıyor. Saat yola çıkmadan önce hesapladığımızdan daha ileri olmalı, çünkü ırmak birden gün gibi aydınlanıyor, iki kilometre kadar

solumuzda kalan Hollanda Güyan'ı kıyılarını kolayca seçebilmek mümkün. Tam karsımızda, dalgaların beyaz köpükleri görülebiliyor.

— Hay Allah, geç kaldık! diyor Clousiot. Denize açılacak kadar zaman bulabileceğimizi sanıyor musun?

— Bilmem.

— Denizdeki dalgalar ne kadar yüksek, tepeleri de amma köpüklü bak! Sakın yanılmıs olmayalım.

— imkânsız, ben denize doğru hızla inen bir takım seyler görüyorum.

Maturette : «Açılamayacağız, diyor, zamanında yetisemiyeceğiz ırmağın ağzına.»

— Kapa çeneni de flokla trinketa iplerinin yanında otur. Sen de kes sesini Clousiot!

Piyuuuuuv... Piyuuuuuv... üzerimize ates ediliyor, ikincisinin nereden geldiğini kolayca anladım. Bizim aynasızlardan gelmiyor, Hollanda Güyan'ından geliyor bu kursunlar. Yelkeni fora ediyorum, birden öyle

sisiyor ki neredeyse bileğimden çekip beni de götürecektir. Tekne kırk bes dereceden de fazla yatıyor.

Mümkün olduğu kadar çok rüzgâr alıyorum, güç de değil, nasılsa bol bol esiyor. Piyuuuv... piyuuuv... piyuuuu, sonra sesler kesiliyor. Hollanda kıyılarından uzaklaşıp, Fransa kıyılarına yaklastık, ates bu nedenle kesildi herhalde.

Siddetli rüzgâra kapılmış, basdöndürücü bir hızla gidiyoruz. ,0 kadar hızlı gidiyoruz ki, ırmağın ağzına varıyoruz birden, birkaç dakika sonra Fransız kıyılarına degeceğiz neredeyse. Kıyıya doğru bir takım

adamların kosustuğu açıkça görülüyor. Hafifçe dönüyorum, mümkün olduğu kadar hafif, bütün gücümle de

yelkenin ipine asılıyorum, önümüz dümdüz, flokla trinketanın da yeri kendiliğinden değişiveriyor. Gemi

kıydan uzaklaşıyor, yelkeni bırakıyoruz. Offff, nihayet kurtulduk! On dakika sonra ilk dalga yolumuzu

kesmeye çalışıyor, onu kolayca asıyoruz. Sonra teknenin ırmakta çıkardığı fıst fıst sesi taka-taka-tak oluveriyor. Dyice yüksek olmalarına rağmen, dalgaları, birdirbir oynayan bir çocuk çevikliğiyle asıyoruz.

Taka taka-tak, gemi titremeden, sallanmadan inip çıkıyor. Yüksek bir dalganın üzerinden asıp suya çarparken omurganın çıkardığı tak sesinden baska sey yok.

— Yasasın! Yasasın! Kurtulduk! Açıldık denize! diye haykırıyor Clousiot ciğerlerini paralarcasına.

Ve gücümüzün çeşitli unsurlara karşı elde ettiği bu zaferi aydınlatmak için Tanrı, göz kamastırıcı bir tanyeri sunuyor bizlere. Dalgalar, hep aynı düzenle birbirini izliyor. Denizde ilerledikçe gitgide alçalıyorlar. Su çok çamurlu. Tam karsıda, kuzeyde kapkara. Daha sonra masmavi kesilecek,. Pusulaya bakma gereğini duymuyorum, güneş sağ omuzumun üstünde,

108

dosdoğru gidiyorum ama tekne daha az yatıyor, çünkü yelkenin ipini gevsettim. Pek siskin değil şimdi. Büyük serüven başlıyor.

Clousiot doğruluyor. Çevresini iyi görebilmek için basını ve gövdesini dışarı çıkarmak istiyor. Maturette,

sırtını fıçıya dayayıp tam karsıma oturmasına yardım ediyor. Sonra bir sigara yakıp bana uzatıyor, karşılıklı t  t  r  yoruz.

— içkiyi ver de denize a ılısımızı bir ıslatalım! diyor Clousiot.

Maturette    teneke kupaya rom dolduruyor, tokusturuyoruz. Maturette solumda oturuyor, bakısıyoruz,

ikisinin de y  z   mutlulukla aydınlanmış, benimki de onlarınkine benziyor herhalde. Derken Clousiot:

— Kaptan, diyor, l  tfen nereye gitti imizi s  yler misiniz?

— Tanrı'nın izniyle Kolombiya'ya.

— Allah belâmı versin ki Tanrı izin verir, diyor
Clousiot.

Günes hızla yükseliyor, kurumamız güç olmuyor.

Hastane gömleği Arapların bornosuna döndü.

Islandığından da bası serin tutuyor ve güneş
çarpmasını önlüyor. Deniz masmavi, dalgalar üç
metre

yüksekliğinde ve iyice uzun, rahatça yolculuk
etmemizi sağlıyorlar. Rüzgârın siddeti devam ediyor,
kıydan

hızla uzaklaşıyoruz. Arada bir ardıma göz atıyor,
karanın ufukta gitgide kaybolusunu izliyorum. Bu
yesil

bitki örtüsü, biz uzaklastıkça güzelliğinin sırrını
ortaya koyuyor. Ardıma bakarken kötü karsıladığımız
bir

dalga bana görevimi ve gerek arkadaşlarımın,
gerekse kendi hayatımın sorumluluğunu yüklediğimi
hatırlatıyor.

— Bir pilâv yapalım bakalım, diyor Maturette.

— Ben fırına göz kulak olurum, diye atılıyor Clousiot,
sen de tencereye bakarsın.

Benzin damacanası öne iyice yerleştirilmiş. Teknenin
burnunda bu yüzden sigara içmek yasak. Yağlı pirinç
iyi kokuyor, iki kutu sardalya ile karıştırıp sıcak sıcak
yiyoruz, üstüne de bir kahve. «Bir yudum rom atalım

mı?» Dstemiyorum, hava çok sıcak. Üstelik içkiye çok düskün de değilim. Clousiot bana durmadan sigara

sarıyor, yakıp uzatıyor. Teknede yedi-
109

ğimiz ilk yemek çok iyi geçti. Günesin vardığı yerden, saatin onu bulduğu sonucunu çıkarıyoruz. Açık denizde henüz bes saat yol almı-sınız, ama teknenin altındaki denizin çok derin olduğu hissediliyor.

Dalgaların yüksekliği iyice azaldı, teknenin dibi suya çarpmadan, onları ikiye bölerek ilerliyoruz. Hava nefis. Gündüz, insanın devamlı puslaya ihtiyaç duymadığını anlıyorum. Zaman zaman puslanın ibresine

bakarak günesin yerini buluyor ve rotamı buna göre düzenliyoruz, böylesi daha kolay. Devamlı güneşe bakmak gözlerimi çok yoruyor. Bir güneş gözlüğü edinmeyi düşünmediğim için çok pısmanım.

Birden Clousiot: «Hastanede sana raslamıs olmam ne büyük kısmet!» diyor.

— Kısmetli olan yalnız sen değilsin ki, senin gelmen de benim için büyük kısmet sayılır.» Dega ile Fernandez'i düşünüyorum... evet demis olsalardı, su sıra bizimle birlikte olacaktardı.

— Pek emin değilim, diyor Clousiot. Arabi istediğin an koöusa çekmek ikimizin basaracağı is değildi.

— Doğru, Maturette'in de bize faydaları dokundu. Kabiliyetli, yürekli ve becerikli olduğu için kendisini

yanımıza aldığıma çok memnunum.

— Sağolun, diyor Maturette de, genç yasım ve kadınsı davranıslarıma rağmen bana güvendiğiniz için

ikinize de tesekkür ederim. Olaylar karsısında elimden geldiğince sağlam durmaya alırsacağım.

«Ya Franios Sierra, Galgani ile birlikte gelmelerini ne kadar isterdim...» diyorum.

— Durum yle değisik ki Kelebek, dediklerini gerçekleştirmek imkansızlaştı. Eğer Jesus namuslu bir herif

olsaydı da bize sağlam tekne bulsaydı bir yere siner ve beklerdik. Jesus onları da kaçırıp bize getirirdi.

Hem seni tanıyorlar, kendilerine haber verme-diysen, bunu, çaresizlikten yapamadığını anlayacaklardır.

— Sormayı hep unutuyorum Maturette, nasıl oluyor da sen, hastane koğusunda tutuluyordun?

— Hücre cezasına arptırıldığımdan haberim yoktu.

Hem boğazım ağrıdığı için, hem de biraz gezinmek amasıyla revire ıktım. Doktor beni görünce

: «Fisinde adalarda hücre cezası çekeceğini okudum

dedi. Neden?» «Bilmem ki doktor, dedim.» Hem

«hücre cezası» ne demek?» «Bir sey değil, bir sey değil, dedi doktor. Hastaneye yat bakalım.» Ben de kendimi koğusta buldum, iste bu kadar.

— Demek adam sana yardım etmek istemis, diyor Clousiot.

— "Doktorun neden yardım etmek istediğini anlayabilene askolsun. Herhalde şimdi : «Korunmak için hastaneye yatırdığım oğlan, sandığım kadar enayi değilmiş. Baksanıza, nasıl kaçtı,» diyordur. Saçma sapan seyler konuşuyoruz. «Kimbilir diyorum çekiçli adam Julot'ya ne zaman raslarız? Ormanda gizlenmiyorsa şimdi çok uzaklarda olmalı.» Clousiot: «Giderken yastığımın altına bir not bıraktım, diyor, üzerinde, «Adres bırakmadan ayrıldı» yazıyor. Basıyoruz kahkahayı. Bes gün kazasız belâsız yol alıyoruz. Gündüzleri güneş, yol gösteriyor. Gece pusladan faydalaniyorum. Altıncı günün sabahı parlak bir güneş bizi selâmlıyor, deniz birden duruldu, uçan balıklar yakınımızdan geçiyorlar. Yorgunluktan bitişim. Gece Maturette uyumama engel olmak için yüzümde, deniz suyuna batırılmış çamasır gezdiriyor, yine de ara sıra dalıp gidiyoruz. O zaman da Clousiot, sigarayla bir yanımı yakıp beni uyandırıyor. Deniz çarsaf gibi olduğundan uyumaya karar veriyorum. Yelkenle floku indiriyoruz, yalnız trinketayı muhafaza ediyoruz. Teknenin dibinde, basımın üstüne gerilen battaniye ile güneş ısılarından korunarak külçe gibi uyuyorum. Maturette'in sarsmasıyla uyanıyorum. «Saat on iki, ya da bir

oldu, diyor. Ama ortalık serinlemeye başladı. Ufuk, rüzgârın geldiği yön kara bulutlarla kaplı.» Yerimden kalkıp dümenin basına geçiyorum. Yalnız floku çektik, pürüzsüz denizde kayıyoruz. Arkam kapkara, rüzgâr gitgide sertlesiyor. Trinketa ile flok, tekneyi hızla ilerletmeye yetiyor. Direğe sarılı yelkeni sıkı sıkı bağlıyorum.

— Sıkı durun, fırtına geliyor! diyorum dostlarıma. Koca koca yağmur taneleri üstümüze düsmeye başladı. Basdöndürücü bir hızla bize doğru gelen

110

111

bu karanlık, bir çeyrek saatte ufuktan yakınıma
vardı. Evet geliyor, akıl almayacak kadar zorlu bir
rüzgâr

üstümüze saldırıyor. Tepesinde köpüklü dalgalar
büyük bir hızla olusuveriyor, güneş karardı,
bardaktan

bosanırcasına yağmur yağıyor, göz gözü görmüyor
ve tekneye çarpan dalgalar deniz suyunu yüzümde
kamçı

gibi saklatıyor.

Fırtına bu, çılgına dönen doğanın bütün gümbürtüsü,
gürlemesi, simseğı, yağmuru, dalgaları, çevremizde
dolanıp kükreyen rüzgârın uğultusuyla ilk fırtınam.

Ceviz kabuğı gibi sürüklenen tekne, inanılmayacak
kadar yükselip öyle derinlere iniyor ki, insana, bu
çukurdan asla ıkamayacakmıs gibi geliyor. Yine de,
bu akıl almaz dalıslara rağmen tekne yeniden
yükseliyor, yeni bir dalğanın tepesinden asıp ilerliyor,
ilerliyor. Dümen yekesini iki elimle tutuyorum.

Yaklaştığını gördüğüm bir dalgaya dayanmanın daha
iyi olacağını düşünerek burundan almak üzere
tekneyi

doğrulttuğumda acele ediyorum anlaşılan, tekneye
su doluyor herhalde. Sinirleniyorum, istemedi bir
dalgayı yandan alıyorum. Çok tehlikeli bir şey bu,
tekne öylesine yana yatıyor ki neredeyse devrilecek.

Ama bu arada, aldığı suyun büyük bir bölümünü de dışarı atıyor.

— Yasa! diye haykırıyor Clousiot. isini biliyorsun. Kelebek! Aldığın suyu nasıl da bosalttın!

— Gördün mü!» diyorum dostuma. Tecrübesizliğim yüzünden, açık denizde alabora olup batma tehlikesi geçirdiğimizi bir bilse! Dalgalara karşı koymaktan, belirli bir yönde ilerlemeye çalışmaktan vazgeçiyorum artık, sadece tekneyi dengeli tutmağa yöneliyor çabalarım. Dalgalarla birlikte

inip çıkıyoruz artık. Bulusumun büyük önem taşıdığını ve böylece tehlikenin yüzde doksanını ortadan

kaldırdığımı anlıyorum. Yağmur duruyor, rüzgâr hep aynı siddette esiyor ama şimdi önümü ve arkamı rahatça görebiliyorum. Ardım aydınlık önüm kapkara, bu iki ucun tam ortasındayız.

Saat bese doğru her şey geçip gitti. Günes yeniden bizi ısıtıyor, rüzgâr normal, dalgalar eskisi kadar yüksek değil. Yelkeni çekiyorum. Dostlar, bos

112

tencerelerle teknenin içindeki suyu bosalttılar.

Battaniyeleri çıkarıyoruz. Direğe bağlanınca rüzgârda

çabucak kuruyacaklar. Pirinç, un, yağ, bol kahve, esaslı bir yudum da rom. Günes, bu masmavi denizi iyice

aydınlatarak unutulmaz bir görüntü haline getirdikten sonra batıyor. Gökyüzü koyu kırmızı, bir bölümü suya gömülen bu güneş, birkaç beyaz bulutuyla gökyüzüne ve denize koca koca sarı diller uzatıyor, dalgalar yükselirken, mavi, sonra yeşil tepeleri de üzerinden yansıyan ısıнын rengine göre kırmızı, pembe ya da sarı.

Alıslmamış tatlılıkta bir huzur her yanıma yayılıyor, kendime güvenebileceğimi anlıyorum. Ucuz atlattım, üstelik bu kısa fırtınanın bana büyük faydası dokundu. Tek basıma, tekneyi nasıl yönetmek gerektiğini

öğrendim. Geceye büyük bir iç rahatlığıyla gireceğim. — Clousiot, tekneyi bosaltmak için yaptığım numarayı gördün mü?

— Dostum, o numarayı yapmasan da ikinci bir dalga üstümüze gelse çoktan batmıştık. Doğrusu bij iste çok ustasın.

— Yelken kullanmayı deniz kuvvetlerinde mi öğrendin? diye soruyor Maturette.

— Evet görüyor musun, deniz kuvvetlerinde askerlik yapmanın da adama faydası dokunuyormuş.

Rotamızın epey dışına düsmüş olmalıyız. Böy'e bir rüzgâr ve çılgın dalgalarla, dört satta yolundan ne kadar

saptığını anlayabilirsen anla? En iyisi kuzey batıyı tutmak, tamam. Bu kez eflâtun olan son kıvılcımlarını da

saçtıktan sonra günesin denizde kaybolmasıyla karanlık basıveriyor.

Altı gün daha kazasız belâsız yol alıyoruz. Bir kaç ufak fırtınaya ve süresi üç saati asmayan yağmura rastladığımız oluyor ama hiç biri, ilk patırtının bitmek bilmez uzunluğunda değil. Sabah saat on. En ufak bir esinti yok, deniz çarsaf gibi. Dört saata yakın uyuyorum. Uyandığımda dudaklarım alev alev. Ne dudaklarımın, ne de burnumun derisi kalmıs. Sap eliminki de soyulmuş, cılk yara gibi. Maturette ile Clousiot'nun da benden farkı yok. Günde iki kere ellerimize ve yüzümüze yağ sürüyoruz ama yetmiyorkelebek

113/8

Güneşe bakılacak olursa, saai ogieaen surumun Tropiklerin günesi yağı hemen kurutuveriyor. iki buçuğu.

Yemek yiyorum, deniz sabahki gibi olduğundan yelkeni tepemize gerip gölgede oturmak istiyoruz. Maturette'in bulasığı yıkadığı yan balık doldu. Palayı kapıp Maturette'den, suya birkaç pirinç tanesi atmasını söylüyorum. Bu taneler ıslandığından sismeye ve mayalanmaya başlamıs. Balıklar, pirinç tanelerinin düştüğü yere birikiyor, neredeyse suyun yüzündeler, bir tanesinin bası görünüyor, palayı

vurduğum gibi karnı havada çıkıveriyor. On kiloluk bir balık bu. Temizliyor, tuzlu suda haslıyoruz. Aksam manyoka unuyla birlikte yiyoruz.

Denize açılalı on bir gün oluyor. Bu süre içinde, çok uzağımızdan geçen bir gemiden baskasına raslamadık.

Nerede olduğumuzu iyiden iyiye merak etmeye başlıyorum artık. Açık denizdeyiz ama Trinidad'a ya da

ingiliz adalarına ne kadar uzaklıktayız acaba? Dyi insan lâfının üstüne gelirmiş... Gerçekten de, tam önümüzde kara bir nokta büyüdükçe büyüyor. Bir gemi mi, yahut açık denizde giden bir sa-lupa mı?

Yanılmısım, üstümüze geliyormuş. Bir gemi bu, artık iyice seçilebiliyor. Rüzgâr olmadığından yelkenlerimiz

acınacak bir halde sarkmış, gemi her halde bizi görmedi. Birden düdüğü sesi geliyor, sonra üç kere uluyor

gemi, yolunu değiştirip doğru bize yöneliyor.

— Allah vere de fazla sokulmasa, diyor Clousiot.

— Tehlike yok, deniz çarsaf gibi.

Bu bir tanker. Yaklastıkça güvertesindeki kalabalığı seçebiliyoruz. Açık denizde, bir ceviz kabuğuna dolan

üç kişinin ne halt ettiğini merak ediyorlar herhalde.

Yavaşça bizden yana sokuluyor, süvari, diğer kaptanlar, tayfalar, ahçıbası seçilebiliyor. Derken rengârenk giysili kadınlarla renkli gömlekli adamlar güverteye çıkıyor. Bunlar yolcu, belli. Bir tankerde yolcu bulunması pek görülmemiş şey ya. Tanker yavaş

yavaş yaklaşıyor, süvari bizimle İngilizce konuşuyor :

— Where are you coming from?

— From Guyane.

— İngilizce biliyor musunuz? diye soruyor kadınlardan biri.

114

— Evet madam.

— Açık denizde isiniz ne?

— Rasgele gidiyoruz iste.

Kadın süvariyle konuştuktan sonra : «Kaptan gemiye binmenizi teklif etti, diyor teknedenizi de yukarı

ekecekler.

— Sağolsun ama söyleyin kendisine teknemizden memnunuz.

— Neden yardım istemiyorsunuz?

— Biz kaçak mahkûmlarız, yolumuz sizinkinden çok farklı.

— Nereye gidiyorsunuz?

— Martinique adasına ya da daha ileriye. Neredeyiz?

— Açık denizde.

— Antil adalarına varmak için ne yapmamız gerekiyor?

— ingiliz deniz haritalarını okuyabilir misiniz?

— Evet.

— Kısa bir süre sonra iple, bir Dngiliz açık deniz haritası, karton karton sigara, ekmek ve kızarmıs bir but iniyor.

— Haritaya bakın.» Bakıyor ve : «Dngiliz Antille-rine varmak için batıya dönüp dörtte bir güney yapmam gerekli değil mi?» diyorum.

— Tamam.

— Asağı yukarı kaç mil?

— Dki gün sonra orada olursunuz, diyor kaptan.

— Eyvallah. Hepinize tesekkür ederiz!

— Süvari, gösterdiğiniz yreklilikten ötürü sizi kutluyor.

— Sağolsun, elveda!» Tanker yavas yavas uzaklaşıyor, neredeyse sıyrıyor bizim tekneyi, pervanelerin anaforundan çekilip biraz uzaklaşıyorum, tam o sıra tayfalardan biri bana bir denizci kasketi atıyor. Kasket teknenin ortasına düşüyor. Bir sırmalı seriti ve önünde iki çapası olan bu kasketle, iki gün sonra kazasız belâsız Trinidad'a varıyoruz.

Trinidad

Karayı görmeden çok önce, kuslar, iyiden iyiye yaklaştığımızı haber veriyorlar. Çevremizde dolan-
115

maya başladıklarında saat sabahın yedi buçuğu.

«Geliyoruz arkadaş! Geliyoruz! Yolculuğun ilk bölümünü

tamamladık, hem de en tehlikeli bölümünü. Yasasın özgürlük!» Her birimiz, çocuksu çığlıklarla sevincimizi dışa vuruyoruz. Yüzlerimiz, yanıkları geçirmek için gemiden armağan edilen kakao yağıyla kaplı.

Dokuza

doğru toprak görünüyor. Siddetli sayılmayacak, serin bir rüzgâr bizi pek çalkantılı olmayan denizde götürüyor. Ancak öğleden sonra dörde doğru, uzun, küçücük beyaz evlerle dolu, tepesi hindistancevizi ağaçlarıyla kaplı bir adanın ayrıntılarını seçebiliyoruz. Aslında bunun bir ada mı yoksa yarımada mı

olduğunu, evlerde insan bulunup bulunmadığını
kestirmek simdilik imkânsız. Teknemizin yöneldiği
kumsala

doğru kosusan insanları seçebilmek için daha bir
saat geçmesi gerekli. Yirmi dakikadan kısa bir
sürede,

karmakarışık bir kalabalık oluşuyor. Bu küçücük köy
bizi karşılamak için deniz kıyısına yığılmış. Sonradan
adanın San Fernando olduğunu öğreneceğiz.

Kıyıya üç yüz metre kala demir atıyorum, hemen
tutuyor. Kıyıdaakilerin tepkisini ölçmek ve suyun dibi
mercan kayalıklarıyla kaplıysa teknemi delmemek
için yapıyorum bu işi. Yelkenleri toplayıp bekliyoruz.

Küçük bir kayık bize doğru geliyor, içinde kürek
çeken iki zenciyle koloniyal sapkalı bir beyaz var.

Beyaz adam, tertemiz bir Fransızcayla : «Trini-dad'a
hosgeldiniz», diyor. Zencilerin ağzı kulaklarına
varıyor.

— iyi dileğinizden ötürü tesekkür ederiz efendim.

Denizin dibi mercan kayalıklarıyla mı kaplı acaba?

Yoksa

kumluk mu?

— Kumluk, tehlikesizce kıyıya yanasabilirsiniz.
Demiri çekiyorum ve dalgalar bizi yavaşça kumsala
itiyor. Karaya değer değmez en az on kisi suya
atlıyor

ve tekneyi çekip kıyıya alıveriyorlar. Bize bakıyor,
oksayıcı hareketlerle dokunuyor. Zenci ya da
Kızılderili

kadınlar el hareketleriyle davet ediyorlar. Herkes bizi
evinde misafir etmek istiyor. Beyaz adamın bana
fransızca anlattığı bu. Maturette bir avuç kum alıp
öpmek üzere ağzına götürüyor. Herkes çılgına
dönüyor.

Clousiot'nun durumunu anlattığım Be-
116

yaz, onu hemen kumsalın yakınındaki evine taşıyor.
Yarına kadar her şeyi teknenin içinde
bırakabileceğimizi söylüyor. Kimse dokunmaz, diyor.
Kalabalık bana «kaptan» adını taktı, yeni adıma çok
gülüyorum. Hepsi : «Good captain, long ride on small
boat (iyi kaptan, küçücük gemiyle dünyanın yolunu
geldi!» diyor.

Hava karardı. Teknenin biraz daha yukarı çekilip sıkı
sıkı bağlanmasını sağladıktan sonra İngilizin
pesinden

evinin yolunu tutuyorum, ingiliz sömürgelerinde
görülen bir «Bungalow» bu; bir kaç tahta basamak,

madenî bir kapı. ingilizin ardından içeri giriyorum, Maturette de pesimden geliyor. Girer girmez de, bir koltuğa yerleşmiş kızın arasında sisinen Clou-siot'yu görüyorum.

— Karımla kızım, diyor adam. ingiltere'de okuyan bir de oğlum var.

Kadın fransızca :

— Evimize hos geldiniz diyor.

— Oturun beyler, diyor.

— Sağolun efendim, bizim için rahatsız olmayın.

Bize iki hasır koltuk gösteren genç kız :

— Neden? Merak etmeyin, nereden geldiğinizi biliyoruz ve tekrar ediyoruz : Evimize hos geldiniz. Adam avukat, adı da Mr. Bowen. Yazıhanesi, kırk kilometre ötedeki Trinidad'ın baskenti Port of Spain'de.

Bize sütlü çay, kızarmıs ekmek, tereyağ ve reçel getiriyorlar, özgür birer insan olarak geçirdiğimiz ilk gece

bu, hayat boyu unutamayacağım. Ne geçmisimle ilgili bir şey konusuluyor, ne de meraklı sorularla karsılasıyoruz, bütün öğrenmek istedikleri kaç gündür açık denizde olduğumuz : yolculuğumuzun nasıl

geçtiği! Clousiot'nun acı çekip çekmediği, polise ertesi gün mü, yoksa bir gün sonra mı haber verilmesini

istediğimizi, hayatta esimiz, yakınlarımız,
çocuklarımız olup olmadığı. Onlara mektup yazarsak
postaya

verebileceklerini de söylüyorlar. Ne demeli : Gerek
kumsalda biriken halkın ve gerekse, üç kaçağa sözle
anlatılamayacak bir yakınlık gösteren bu ailenin
karsılama töreni müthiş bir sey.

Mr. Bowen bir doktorla konuşuyor, doktor ertesi gün
öğleden sonra yaralıyı getirmesini söylüyor.

117

|

Röntgeni alınacak ve ne yapmak gerektiği
anlaşılacak. Mr. Bowen Prof of Spain'e, «Salvation
Army» (*)

komutanına telefon ediyor. Adam otellerinde bize bir
oda hazırlayacaklarını, istediğimiz zaman
gelebileceğimizi, sağlamsa tekneye iyi bakmamızı,
yolculuğa devam etmek için ona ihtiyacımız
olacağını

söylüyor. Kürek mahkûmu mu? yoksa sürgün mü
olduğumuzu soruyor. Kürek mahkûmuyuz, diyoruz.

Kürek

mahkûmu olusumuz avukatın hosuna gitmiş gibi.

— Yıkanıp tras olmak ister misiniz? diye soruyor
genç kız bana. Reddetmeye kalkmayın, bizim için
rahatsızlık söz konusu değil nasılsa. Banyoda size
uyacağını sandığımız elbiseler duruyor.

Banyoya geçip yıkanıyorum, tras olup tarandıktan sonra, sırtıma da gri bir pantolon, beyaz bir gömlek geçirip beyaz çoraplarla lâstik pabuçları ayağıma giyerek çıkıyorum dışarı.

Bir Kızılderili kapıyı vuruyor, koltuğunun altında paket var, doktorun benimle aynı boyda olduğunu gördüğünü ve dolayısıyla kolayca giyecek bulunduğunu, yoksa evde ufak tefek kimse olmadığından küçük

Maturette'in boyuna posuna uygun bir sey bulamayacağını söylüyor. Müslümanlar gibi önümüzde eğilip

ekiliyor. Bunca iyilik karşısında ne denebilir?

Yüreğıme dolan duygular anlatılır gibi değıl. Clou-siot herkesten önce yattı. Sonra besimiz, esitli konulardaki görüşlerimizi belirttik. Bu tatlı kadınların en çok

merak ettikleri, yeni bir hayat kurmak için ne yapmayı düşündüğümüzdü. Geçmise kıyısından kösesinden bile değindikleri yoktu, bütün sözleri hep gelecekle ilgiliydi. Mr. Bowen Trinidad'ın, kaçakların adaya yerlesmelerini kabul etmeyisine üzülyordu. Bazı kisiler için yerlesme izni almaya alıstığını anlattı, ama

hiç kabul ettirememisti.

Genç kız da, babası gibi, tertemiz ve yanlıssız bir fransızca konuşuyor. Sarısın, yüzü il dolu, on yediyle

yirmi arası olmalı, doğrusu yasını sorma cesaretini kendimde bulamıyordum.

— Çok gençsiniz, hayat sizi bekliyor, diyor. Mahkûm olmak için neler yaptığınızı bilmiyor, bilmek de (*) Kimsesiz ya da yoksullara yardım eden hayır kurulusu.

118

istemiyorum. Ama uzun ve tehlikeli bir yolculuğa çıkmak için bu kadar minik bir tekneyle okyanusa açılmanız, özgürlük için her şeyi yapmaya hazır olduğunuzu gösteriyor. Bu çok saygıdeğer bir tutum.

Sabahın sekizine kadar uyuduk. Kalktığımızda yemek masasını hazır buluyoruz. Dki kadın, olağan bir seyden

söz edercesine, Mr. Bowen'un Port of Spain'e gittiğini ve bizim için bir talepte bulunabilmek üzere gerekli

bütün bilgilerle öğleden sonra döneceğini söylüyorlar.

Evini, içinde üç kaçak kürek mahkûmuyla bırakan bu adam bize benzeri olmayan bir ders vererek sunları söylemek istiyor. Siz de, herkes gibi birer insansınız, tanıştığımızdan on iki saat sonra evimde, karım ve kızım la yalnız bıraktığıma bakarak size güvenip güvenmediğimi anlayabilirsiniz. Bizlere sessizce :

Üçünüzle

de konustuktan sonra güvenebilir insanlar

olduğunuzu anladım ve ne davranışınızla, ne de sözlerinizle kötü

bir sey yapmıyacağınıza inanarak sizleri yuvamda bıraktım, diyor. Bu olay üçümüzü de çok duygulandırdı.

Kitabım bir gün okur bulabilirse, gerekli duygululuk ve ustalıkla duyduğum heyecanı, o akıl almaz kendimize saygı izlenimini anlatacak kadar «aydın» bir kisi olmadığımı anlayacaksınız. Bu hayalî vaftiz, bizi

tertemiz kılan bu yıkanma, benliğimin, içine
gömüldüğüm balçığın üstünde yükselmesi, beni
bugünden

yarına bir sorumlulukla karsı karsıya bırakan bu
tutum son derece basit bir şekilde, özgürlüğünde bile
zincirlere vurulduğunu hissedene, her an birinin
denetimi altında bulunduğunu sanan kürek
mahkûmunu

bambaska bir insan yaptı. Bütün görüp geçirdiklerim,
katlandıklarım, basıma gelenler, ahlâksız çürümüş,
baskaldırmasıyla çok tehlikeli bir adam olmaya beni
iten her şey, sanki büyülenmiş gibi yok oluverdi.

Sağol

majestelerinin avukatı. Mr. Bowen, beni bu kısa
sürede bambaska bir insan yaptığın için sana
tesekkür
ederim.

Gözleri, bizi çevreleyen deniz kadar mavi, saçları da
sapsarı olan genç kız benimle birlikte
hindistancevizlerinin

altında oturuyor. Kırmızı, sarı, mor çi-

119

sel ligi sağlıyor.

— Mösyö Henri (Bana mösyö diyor. Bana kimbi-lir ne
kadar zamandan beri mösyö diyen çıkmamıştır),
babamın dün de söylediği gibi, ingiliz yetkililerinin
anlayıssızlığı ne yazık ki burada kalmanıza engel

oluyor. Dinlenip yeniden yola çıkabilmeniz için size, ancak on bes günlük bir süre tanıyorlar. Sabah erkenden teknenizi gözden geçirdim, sizi bekleyen uzun yolculuk için çok hafif ve küçük kalıyor.

Bizimkinden daha konuksever bir ulusa raslamanızı diliyorum. Böyle durumlarda, bütün ingiliz adalarının tutumu aynı. Gelecek yolculuğunuzda çok acı çekerseniz, bu adalarda oturan insanlara kızmamanızı rica

ederim, insanlar, olayların bu şekilde yorumlanmasından sorumlu sayılamazlar, emirler ingiltere'den, sizi

tanımayan kisilerden geliyor. Babamın adresi, 101, Queen Street, Port of Spain - Trinidad'dır. Tanrı yardım eder de mektup yazabilerseniz, lütfen durumunuz hakkında bize iki satırla bilgi verin.

İO kadar duygulandım ki, ne karşılık vereceğimi kestiremiyorum. Mrs. Bowen yanımıza yaklaşıyor.

Kırk

yaslarında, açık kestane saçlı, yesil gözlü, çok güzel bir kadın. Çok basit, belinden kusakla bağlı beyaz bir elbise var sırtında, ayaklarına da bir çift açık yesil sandal giymis.

— Kocam saat beste gelecek, diyor. Yanınıza polis katılmadan, arabasıyla baskente kadar gidebilmenizi sağlamaya çalışıyor, ilk gecenizi Port of Spain polis merkezinde geçirmenizi önlemek pesinde. Yaralı

arkadasınız doğrudan doğruya bir dostun kliniğinde yatacak, siz ikiniz de «Salvation Army» nin oteline yerleseyesiniz.

Tekneye göz atmaya giden Maturette bahçede bize katılıyor. Çevresi meraklı dolu, diyor. Ama hiç bir seyine dokunan olmamış. Tekneyi inceleyen meraklılar, dümenin üstüne saplanan kursunu bulmuşlar. Biri,

hatıra olarak bu kursunu saklamak için izin istemiş.

Maturette : «Kaptan, kaptan», cevabını vermiş.

Kızılderili kaptanla konuşmak gerektiğini anlamış ve susmuş. Maturette : «Deniz kaplumbağalarını neden bırakmıyoruz?» diye soruyor.

120

pymı varr oıye atılıyor genç kız. Gidip bakalım.

Teknenin yanına gidiyoruz. Yolda, ufak tefek ve çok güzel bir Kızılderili kız, hiç konuşmadan elime yapısıverdi. «Good afternoon (iyi öğleden sonralar)», diyor bu rengârenk kalabalık, iki kaplumbağayı da çıkarıyorum: «Ne diyorsunuz? Denize atalım mı? Yoksa bunları bahçenizde beslemek mi istersiniz?»

— Dipteki havuz deniz suyu doludur. Kaplumbağaları o havuza yerleştiririz, böylece de sizlerden bana bir sey kalmış olur.» «Tamam.» Teknenin içinde ne varsa çevresine toplananlara dağıtıyor, yalnız puslayı,

tütünü, fıçıyı, bıçağı, palayı, baltayı, battaniyeleri ve kimse farketmeden battaniyelerin arasına gizlediğim

tabancayı ayırıyorum.

Saat beste Mr. Bowen geliyor: «Baylar, her sey halloldu. Baskente sizi ben götüreceğim, önce yaralıyı

kliniğe bırakacak, oradan otele gideceğiz.» Clousiot'yu arabanın arkasına yerleştiriyoruz. Genç kızla vedalaştığım sıra annesi, elinde bir bavulla geliyor: «Kocamın esyalarından bazılarını kabul eder misiniz? diyor. Size yürekten armağan ediyorum bunları.»

Bunca iyilik karşısında ne demeli? «Sağolun, binlerce

kere sağolun.» Ve direksiyonu sağda olan arabaya atlayıp hareket ediyoruz. Altıya çeyrek kala klinikteyiz.

Kliniğin adı Saint George. Hastabakıcılar, Clousiot'yu sedye ile bir odaya taşıyorlar, yatağının üstünde oturan bir Kızılderili var odada. Doktor görünüyor. Bowen'in ve bizim elimizi sıkıyor. Fransızca bilmiyor ama Bowen aracılığıyla, Clousiot'ya çok iyi bakılacağını ve istediğimiz zaman kendisini görmeye gelebileceğimizi belirtiyor. Bowen'in arabasıyla sehrin içinden geçiyoruz. Otomobilleri, bisikletleriyle

aydınlık bir şehir görmek bizi hayran bırakıyor. Her yanı tahta olan Port of Spain şehrinin kaldırımlarında beyazlar, zenciler, hintliler, herkes yanyana yürüyor. Yalnız birinci katı tas, geri kalan her yeri tahta olan otele varıyoruz, iyi aydınlatılmış bir alana bakıyor. Alanda Bahk pazarı yazısını okuyorum. «Salvation Army»

komutanı, kadınlı erkekli tüm kurma-yıyla bizleri karsılıyor. Adam biraz Fransızca biliyor, diğerleri İngilizce bir şeyler söylüyorlar. Ne dedikle-
121

rini anlamıyoruz ama yüzleri o kadar aydınlık, golleri öylesine dost ki bunların iyi şeyler olduğunu hemen kestiriyoruz.

Bizi ikinci katta, üç yataklı bir odaya çıkarıyorlar — üçüncü yatak herhalde Clousiot için —. Oda nın bitisiğindeki banyo, tertemiz havluları ve sabu-nuyla emrimize amade. Bize odayı gösterdikten sonra, komutan : «Yemek isterseniz, saat tam yedide, yani yarım saat sonra bir arada yenecek.»

— Sağ olun, karnımız tok.

— Sehri dolasmak istiyorsanız, iste size çay ya da kahve içebilmenizi, bir dondurma yiyebilmenizi sağlayacak iki antil doları, özellikle yolunuzu kaybetmemeye bakın. Geri döneceğiniz zaman sadece :

«Salvation Army Please?» demekle yolu bulabilirsiniz.

On dakika sonra sokaktayız, kaldırımlarda yürüyor, insanlarla dirsek dirseğe geliyoruz ama kimsenin aldırdığı yok. Derin solup alıp bir şehirde atılan ilk özgür adımların tadına varıyoruz heyecanla. Oldukça büyük bir şehirde basıbos bırakılmakla gösterilen bu devamlı güven bizi rahat ettiriyor. Kendimize güveni kazandırdıktan baska, bize gösterilen bu güvene ihanet etmenin imkânsız olduğunun bilincine iyice varmamızı da sağlıyor. Maturette'le birlikte, ağır ağır, kalabalığın arasında ilerliyoruz. İnsanlarla yanyana yürümek, itilip kakılmak, kalabalığın bir parçası olabilmek için ortasına dalmak ihtiyacını duyuyoruz. Bir bara girdik ve bira istedik. «Two beers please» sözü öylesine çoğaldı ki, hiç bir anlamı yokmuş gibi geliyordu insana. Buna rağmen, burnundan altın bir deniz kabuğu geçen Kızılderili kadının,

biraları önümüze koyduktan sonra : «Half dollar sir», demesine çok sasırdık. Dinci disli gülüsü, kenarları hafifçe kırışmış mor-kara ve iri gözleri, omuzlarına dökülen simsiyah saçları, çok güzel oldukları anlaşılan bir çift göğsün başlangıcını ortaya koyan açık bluzu, herkese doğal gelen bütün bu seyleri biz, peri masalları gibi olağanüstü sanıyoruz. Yok be Kelebek, hiç de öyle değil. Bu kadar kısa sürede yasıyan

bir ölü, müebbetle mahkûm biriyken özgür bir insan halini alman imkânsız.

122

Parayı veren Maturette'in elinde yarım dolar kalıyor. Bira o kadar nefis ve soğuk ki : «Bir tane daha içelim mi?» diyor, ikinci bardağı içmek, bana yapılmaması gereken bir seymis gibi geliyor.

— Yok canım, gerçek özgürlüğüne kavusalı yarım saat bile olmadı. Sen kafayı çekmeyi düşünüyorsun galiba.

— Kelebek, büyütme rica ederim, iki bardak bira içmekle kafayı çekmek arasında dağlar var.

— Belki haklısın ama, su anın bize sunduğu zevklere balıklama dalmanın doğru olmadığını sanıyorum.

Oburlar gibi değil, yavas yavas, kenarından kösesinden tadına bakmakla ise başlamalı. Her seyden önce,

bu para bizim değil.

— Doğru, haklısın, özgür olmayı damlalıktan akıtarak öğreneceğiz, böylesi daha iyi.

Dıсарı çıkıyor ve sehrin bir ucundan öbürüne uzanan Watters Street boyunca gidiyoruz. Geçen tramvaylar, küçük arabaların önüne kosulmuş esekler, otomobiller, sinema, bar ve gece kulüplerinin renkli ilânları,

gülümseyerek bakan genç zenci ya da kızıl derili kızların gözleri bizi öylesine büyülemiş ki, farkına bile

varmadan kendimizi limanda buluyoruz, önümüzde ısıklarla donatılmış büyüleyici adlar taşıyan turist gemileri : Boston, Panama, Los Angles, Quebec, Hamburg, Amsterdam, Londra yazılı silepler. Rıhtım boyunca yanyana dizilmiş barlar, gece kulüpleri, lokantalar, içki içen, sarkı söyleyen, bağırıp çağırarak kavga eden erkek ve kadınlarla dolu. Birden dayanılmaz bir istek beni bu, belki bayağı ama hayat dolu

kalabalığa karışmaya itiyor. Bir barın önünde, buzların arasına dizilmiş istiridyeler, deniz kestaneleri,

Dstakozlar, deniz bıçakları, midyeler, geçerken insanı tahrik eden deniz ürünleri duruyor. Kırmızı beyaz

kareli örtülerle kaplı ve çoğu dolu olan masalar sanki insanı çağırıyor. Koyu renk derili, yüz hatları incecik, zencilerle çok az benzerliği bulunan göğsü iyice açık rengârenk giysiler içindeki kızlar sizi,

gördüklerinizden faydalanmaya zorluyor. Kızlardan birine yaklaşıp bir binlik uzatarak : «French money good?» diye soruyorum. «Yes, I change for you.» «Okay.» Parayı alıp kalabalık salonda kaybo-

123

luyor. Geri dönüp «Come here» diyor bana, ardında bir Çinlinin oturduğu kasaya götürüyor.

— Fransız mısınız?

— Evet.

- Bin frank mı değistireceksiniz?
- Evet
- Antil doları mı istiyorsunuz?
- Evet.
- Pasaport?

— Yok.

— Denizci kartı?

— Yok.

— Kimlik cüzdanı?

— Yok.

— «Peki.» Adam kıza bir seyler söylüyor, kız salona göz atıyor, benimki gibi sırmalı bir denizci kasketi giyen, tayfa kılıklı bir adamın yanına gidiyor ve kasanın önüne sürüklüyor. Çinli :

— Hüviyet? diyor adama?

— iste.

Ve Çinli, büyük bir soğukkanlılıkla yabancının adına bin franklık bir değistirme fisi dolduruyor, imzalatıyor, kız adamın koluna girip götürüyor. Adam herhalde olup bitenin farkında değil, ben ellisi bir ve iki dolarlık olmak üzere, iyi yüz elli antil doları alıyorum. Kıza bir dolar veriyorum, çıkıyoruz ve masalardan birinin basına çöküp nefis beyaz sarapla birlikte kendimize bir «deniz ürünleri şöleni» çekiyoruz.

DÖRDÜNCÜ DEFTER

DLK KAÇIS DEVAM

124

TRDNDDAD

BU Dngiliz sehrindeki ilk özgürlük gecemizi, dün-müs gibi hatırlıyorum. Isıklar ve yureğimizdeki sıcaklıkla sarhos, bu mutlu ve güleryüzlü kalabalığın ruhunu her an koklayarak geziyoruz. Tayfalar ve onları iyice

sağmak için bekleyen kızlarla dolu bir bar. Ama bu kızların iğrenç yanı yok, Paris, Le Havre ve Marsilya batakhanelerinde çalışanlarla kıyaslanamaz-lar. Bambaska, değişik bir sey bu. Asırı'boyalı, sefahatin izlerini taşıyan yüzler kurnazlık parıltılarıyla aydınlanan gözler yerine her renkten kız var karsımızda.

Çinliden Afrika zencisine, sütlü kahveden dümdüz saçlısına, anneleri ve babaları sekerkamısı ya da kakao

üretimi sırasında tanışan kızılderilisin-den Javalısına, burnuna altından bir deniz kabuğu geçirilmiş Çinli ve kızılderili kırmısına, yandan Romalıları andıran, bakır rengi yüzü, iri, simsiyah, pırıl pırıl, uzun kirpiklerle

kaplı gözleri ve iyice açarak gerdiği göğsüyle : «Bak memelerime, mükemmel değil mi?» dercesine gezinen

ispanyol melezine kadar bütün bu kızlar, saçlarına ilistirdikleri değişik renklerdeki çiçeklerle sevgiyi, dışa vuruyor, sevisme tadı veriyor. Bunun pis ve ticarî yanı yok; is yaptıkları izlenimini uyandırmıyorlar, gerçekten eğleniyorlar. Onlar için paranın, hayatın baslıca hedefi olmadığı anlaşıyor.

125

Lâmbalara toslayıp duran iki kelebek gibi, Maturette'le birlikte, sendeliyerek, bir bardan çıkıp öbürüne

dalıyoruz. Isıl ısı, küçük bir alana çıktığımızda bir kilise ya da tapınağın kulesindeki saata gözüm ilisiyor, iki olmus. Sabahın ikisi! Hemen geri dönmeliyiz. Bize yapılan iyiliği istismar ettik. Salvation Army komutanı hakkımızda kimbilir neler düşünmeye başlamıştır. Hemen dönelim. Bir taksi çeviriyorum, bizi iki dolara götürüyor. Parayı ödeyip utanç içinde giriyoruz otele, içerde Salvation Army asker lerinden sarısın, yirmi bes - otuz yaşlarında bir genç kadın bizi dostça karşılıyor. Bu kadar geç dönmemiz onu ne sasırtmış, ne de kızdırmış gibi. Dostça ve yakın olduğunu kestirebildiğimiz birkaç ingilizce sözün ardından odanın anahtarını veriyor, iyi geceler diliyor. Yatıyoruz. Bavulda bir pijama buldum. Işığı söndürmek üzereyken Maturette : «Bu kadar kısa sürede bize bunca şey veren Ulu Tanrı'ya şükredebiliriz. Ne dersin Kelebek?» diye soruyor. — Benim için de tesekkür et, büyük adam senin Ulu Tanrın. Dediğin gibi, bize akıl almıyacak kadar cömert davrandı.» Ve ısığı söndürüyorum.

Bu yeniden dünyaya gelis, mezardan dönüs,
gömüldüğüm mezarlıktan çıkıs, üst üste gelen tüm
heyecanlar, öteki insanların arasında beni yeniden
hayatın içine sokan gece gezintisiyle o kadar
etkilenmistim ki, bir türlü uyuyamıyorum. Kapalı
gözlerimin önünden görüntüler, bir takım seyler,
bütün

bu karısım herhangi bir tarih sırasına uymadan
büyük bir belirginlikle ama kopuk kopuk geçiyor:

Mahkeme,

Conciergerie cezaevi, ardından cüzzamlılar, derken
Saint - Martin - de - Re, Tribouillot, Jesus, fırtına...

Bir yıldan beri yasadıklarım sanki anılarımın
galerisinde bir hayaletler dansı gibi ortaya çıkmaya
çalısıyor.

Bu görüntüleri uzaklastırmak istiyor, ama basa-
ramıyorum. En garibi de, rüzgârın ulumasına,
dalgaların

sesine karışması. Hepsine de, az önce uğradığımız
çesitli barlardaki kızılderililerin çaldığı tek telli
kemanın

sesi hakim.

Sonunda, ortalık ağarırken uykuya dalabiliyorum.

Saat ona doğru kapı vuruluyor. Gelen Mr. Bo-wen.

126

— Günaydın dostlarım. Hâlâ yatıyor musunuz? Geç
gelmissiniz, iyi eğlendiniz mi bari?

— Günaydın. Evet geç geldik, ne olur kusurumuza bakmayın.

— Kusura neden bakalım! ektiklerinizden sonra eğlenmek hakkınız. Dlk  zg rl k gecenizden faydalanmanız gerekiydi. Sizi polis merkezine götürmeye geldim, ülkeye gizlice girdiğinizi resmen açıklamak için polise basvurmak zorundasınız. Bu formaliteyi tamamlayınca dostunuzu görmeye gideriz. Sabah erkenden röntgenini almıslar. Sonuç daha sonra anlasılacak.

Çabucak yıkanıp giyinerek, komutanla birlikte bizi bekleyen Bowen'in bulunduğu aşağı salona iniyoruz. Komutan, kötü bir fransızcayla :

— Günaydın dostlarım, diyor.

— Hepinize günaydın, nasılsınız?» Salvation Army'nin önde gelenlerinden biri soruyor: «Port ot Spain'i sevimli buldunuz mu?»

— Tabii efendim. Çok sevdik sehri.

Bir küçük fincan kahve içtikten sonra merkezin yolunu tutuyoruz, iki yüz metre kadar ötede olduğu için de

yürüyoruz. Bütün polisler bizi selâmlıyor ve büyük bir merak belirtisi göstermeden inceliyorlar. Haki üniformalı ve abanoz renkli iki nöbetçinin arasından geçerek ciddi ve gösterisli bir çalışma odasına giriyoruz. Elli yaşlarında, haki gömlekli, kravatlı, göğsü nisan ve madalya dolu subay kalkıyor.

Gömleğinin

altına sort giymis. Bize, fransızca olarak : «Günaydın, diyor, oturun lütfen, ifadenizi zapta geçirmeden önce sizlerle biraz konuşmak istiyorum. Kaç yasındasınız?»

— Yirmi altı ve on dokuz.

— Neden mahkûm oldunuz?

— Cinayet suçundan.

— Cezanız ne kadar?

— Müebbet kürek.
— öyleyse taammüden adam öldürmüssünüz.
— Hayır efendim, benimki yalnız cinayet.
— Benimki taammüden öldürme, diyor Maturette.
Yasım on yediydi.
— On yedi yasında insan ne yaptığını bilir, di

127

yor ingiliz. İngiltere'de, cinayeti islediğiniz ispatlan-
saydı asılırdınız. Her neyse, ingiliz memurları

Fransız

adaleti hakkında bir yargıda bulunacak değil. Ama
anlasamadığımız nokta, kaçakların Fransız Gü-
yan'ına

geri verilmesi. Kürek cezasının, Fransa gibi uygar bir
ülkeye yarasmıyacak kadar insanlık dışı bir ceza
olduğuna inanıyoruz. Ne yazık ki Trinidad, ya da
diğer ingiliz adalarından birinde kalamazsınız,
imkânsız.

Sizden namusluca davranmanızı, hareketinizi
geciktirmek için hastalık ya da baska bir kaçamak yol
aramamanızı istiyorum. Port of Spain'de on bes ilâ
on sekiz gün dilediğiniz gibi dinlenebilirsiniz.

Teknenizin iyi durumda olduğunu söylediler. Buraya,
limana çektireceğim. Onarım gerekiyorsa, ingiliz
donanmasının ustaları yaparlar, Giderken yeterince
yiyeceklerle birlikte iyi bir pusla ve bir deniz haritası

vereceğiz size. Güney Amerika ülkelerinin sizleri kabul etmesini dilerim. Venezüella'ya gitmeyin, hemen

tutuklanır ve Fransızlara iade edilene kadar yol yapımında çalıştırılırsınız. Büyük bir hata isleyen kişinin

hayat boyu yitip gitmesi zorunlu değildir. Genç ve sağlamsınız, sevimli bir görünüsünüz var, çektiklerinizden sonra yenilgiyi kabul etmiyeceğinizi sanıyorum. Buraya kadar gelmeniz tam tersini ortaya koyuyor, iyi ve sorumluluğunun bilincinde adamlar olabilmenize yardım edenler arasında bulunmak isterim. Talihiniz açık olsun... Bir derdiniz olursa su numarayı arayın, size Fransızca cevap verirler. Zili çalıyor, bir sivil giriyor içeri. Bir sürü resmî giysili ve sivil polisin daktilo tıngırdattığı salonda bir sivil ifademizi alıyor.

— Neden Trinidad'a geldiniz?

— Dinlenmek için.

— Nereden geliyorsunuz?

— Fransız Güyan'ından.

— Kaçarken suç islediniz mi, kimseyi yaraladınız ya da öldürdünüz mü?

— Kimseyi ağır yaralamadık.

— Nereden biliyorsunuz?

— Hareketimizden önce duydum.

— Yasınız ve Fransız ceza kanunu karsısındaki durumunuz? (v.s.) Baylar, burada on bes ilâ on se-

kiz gün dinlenebilirsiniz. Bu süre içinde dilediğinizi yapmakta özgürsünüz. ,Otel değiştirirseniz bize haber

verin. Ben çavus Willy. Kartımda iki telefon var: Su resmî numaram, su da evimin numarası. Basınıza bir sey gelir de yardıma ihtiyaç duyarsanız beni hemen arıyabilirsiniz. Size güvenmekle hata etmediğimize, inanıyoruz, iyi davranacağınızdan eminiz.

Az sonra, Mr. Bowen bizi kliniğe götürdü. Clou-siot bizleri gördüğüne pek sevindi. Şehirde geçirdiğimiz gecenin hiç sözünü etmiyoruz. Sadece dilediğimiz yere gitmekte özgür olduğumuzu söylüyoruz. O kadar

sasırıyor ki :

— Yanınıza birini katmıyorlar mı? diye soruyor.

— Dyi valla, bu rozbifler (ingilizler) matrak adamlar!

Doktoru bulmaya giden Bowen, onunla birlikte geri dönüyor. Soruyor Clousiot'ya : «Tahtalarla sarmadan önce kırığı kim yerine oturttu?»

— Ben ve o sıra yanımda bulunan biri.

— O kadar iyi yapmissınız ki, bacağı yeniden kırmanın hiç gereğı kalmıyor, kırık incik kemiğı kaynamıs bile. Sadece alçıya alıp biraz yürüyebilmeniz için demir koyacağız. Burada mı kalmak istersiniz, yoksa dostlarınızla beraber olmak mı?

— Onlarla beraber olmak isterim.

— öyleyse yarın sabah klinikten çıkabilirsiniz. Nasıl tesekkür edeceğimizi bilemiyoruz. Mr. Bowen'le doktor çekiliyor, sabah ve öğleden sonranın büyük bir bölümünü arkadaşlarımızın yanında geçiriyoruz.

Ertesi sabah, pencereleri ardına kadar açık, vantilatörlerin serinlettiğı otel odasında bulduğumuzda çok sevinçliyiz. Sağlıklı yüzümüz ve yeni giysilerimizin sağladığı iyi görünüşten ötürü birbirimizi kutluyoruz. Konusmanın gelip geçmisse dayandığını görünce dostlarıma :

— Geçmisi mümkün olduğu kadar unutmaya bakalım, diyorum, gözümüzü bugüne ve geleceğe dikelim. Nereye gideceğiz? Kolombiya'ya mı? Panama'ya mı? Kosta Rika'ya mı? Bizi kabul edebilecek ülkeler konusunda Mr. Bowen'le konuşmalıyız. Bowen'i yazıhanesinden arıyoruz, yerinde yok. kelebek

San Fernando'daki evine telefon ediyorum, kızı cevap veriyor. Dostça sözlerin ardından : «Mösyö Henri, diyor, otelin yakınındaki Balıkpazarımdan San Fernando'ya otobüs kalkıyor. Neden öğleden sonralarınızı burada geçirmiyorsunuz? delin, bekliyoruz.» San Fernando yolundayız. Clousiot, üniformayı andıran tütün rengi elbisesiyle çok yakışıklı. Bizi büyük bir yakınlıkla karşılayan eve girmek üçümüzü de duygulandırıyor. Kadınlar da heyecanımızı anlamış gibi, bir ağızdan : «Yeniden evinize döndünüz sevgili dostlar, diyorlar. Dilediğiniz gibi oturun.» Bize «bay» diye hitap edecekleri yerde, gerektiği zaman adımızı söylüyorlar: «Henri, sekeri verir misin lütfen; Andre (Maturette'in adı Andre), pu-digten biraz daha alır mısınız? Mrs. Bowen ve Miss Bowen, bize yaptığınız bütün iyilikler için Tanrı tuttuğunuzu altın etsin. Bize büyük sevinçler sağlayan yüce ruhlarınız, hayatınızın sonuna dek mutluluktan baska sey bilmesin. Onlarla tartışıyoruz, masanın üzerine bir harita yayılıyor. Bundan sonra yolumuz çok uzun : ilk Kolombiya

limanı Santa Marta bin iki yüz kilometre ötede;
Panama iki bin yüz kilometre uzaklıkta. Kosta
Rika'ya iki
bin bes yüz kilometre var. Mr. Bowen göründü :
«Bütün konsolosluklara telefon ettim, iyi haberlerim
var,
diyor. Dinlenmek için bir kaç gün de Curaçao'ya
uğrayabilirsiniz. Kaçaklar konusunda Kolombiya'nın
takındığı kesin bir tavır yok. Konsolosa bakılırsa,
simdiye kadar deniz yoluyla Kolombiya'ya varan
kaçak
görülmemiş. Panama ve diğer ülkeler için de durum
aynı.»

Mr. Bowen'in kızı Margaret:

— Sizin için çok emin bir yer biliyorum, diyor. Ama
çok uzak, en azından üç bin kilometre ötede.

— Neresi bu? diye soruyor babası.

— İngiliz Honduras'ı. Oranın valisi benim vaftiz
babam.

Dostlarıma bakıyor ve : «Hedefimiz İngiliz
Honduras'ı», diyorum. Bu ülke, güneyden Honduras
Cumhuriyetine, kuzeyden de Meksika'ya komşu bir
İngiliz sömürgesi.

Öğleden sonrayı, Margaret ve annesinin yardı-

130

mıyla rotamızı çizmekle geçiriyoruz, ilk asama
Trinidad - Curaçao : Bin kilometre, ikinci asama
Curaçao'-

dan sonra yolumuzun üstündeki adalardan biri. üçün cü asama da ingiliz Honduras'ı.

insan denizde nelerle karsılasacağını bilmediğinden, polisin vereceği yiyecekler dışında bir sandık da konserve almayı kararlaştırıyoruz. Et, sebze, balık konservesiyle marmelât. Margaret, «Salvattori» mağazasının bu konserveleri bize memnurlukla armağan edeceğini söylüyor. «Parasız vermezlerse, annemle ben size armağan ederiz», diye de ekliyor.

— Hayır.

— Susun Henri.

— Hayır, böyle sey olamaz, çünkü paramız var, Yiyecekleri kendi paramızla alabilecekken sizin iyiliğinizden faydalanmak kötü bir sey olur.

Tekne, Port of Spain'de, deniz kuvvetlerine ait bir kayıkhanede. Yoia çıkmadan önce tekrar uğrayacağımıza söz vererek ayrılıyoruz. Her gece, dinî bir görev yaparcasına, saat on birde çıkıyoruz. Clousiot, en kalabalık parklardan birine oturuyor, ikimizden biri nöbetlese onunla gevezelik ederken, diğeri sehri geziyor. Buraya geleli on gün oldu.

Alçının içinde yerlestirilen demir sayesinde, Clousiot, fazla

güçlük çekmeden yürüyebiliyor. Tramvayla limana inmeyi de öğrendik, öğleden sonraları ve akşamları hep

limana gidiyoruz. Kıyıdaki barların bazılarında dost edindik ve benimsendik. Devriye gezen polislerle

selâm-lasıyoruz, herkes kim olduğumuzu ve nereden geldiğimizi biliyor, kimse de en ufak şey söylemeye yel-tenmîyor. Sık sık gittiğimiz barlarda, yiyip içtiklerimizden, tayfalara oranla daha az para aldıklarını far-kediyoruz. Kızlar için de aynı şey söz konusu. Genellikle tayfaların, subayların ve turistlerin masasına

oturdular mı durmadan içerler, mümkün olduğu kadar çok para harcatmaya ahsırlar. Dansedilen barlarda,
daha önceden birkaç kadeh içki ismarlamayan kimseyle dansetmezler. Ama bize, hepsi baska türlü davranıyor. Uzun uzun yanımızda oturuyorlar, bir içki içmeleri için epey stelemek gerekiyor. Kabul etseler de önlerine o herkesçe bilinen minicik kadehlerden getirmiyorlar bira ya da okkalı viski - soda

131

içiyorlar. Davranışları çok hosumuza gidiyor, durumumuzun bilindiğinin ve yürekte desteklendiğimizin dolaylı yoldan anlatılısı bu.

Tekne tepeden tırnağa boyandı, kpestesi on santim yükseltildi. Salma iyice desteklendi, teknede en ufak bir çatlama yok, sapasağlam. Direğin yerine daha yüksek ama eskisinden çok daha hafif yeni bir direk kondu, un torbasından yapılma flok ve trinketanın yerini yepyeni sarı yelkenler aldı. Deniz kuvvetlerinden

bir yüzbası, bana rüzgâr gl de bulunan bir pusula verdi, (buna pergel diyorlar), haritanın yardımıyla bulunduğumuz yeri iyi kötü nasıl ıkarabileceğimi de öğretti. Curaçao'ya varmak için rotam çizildi : Batı ve dörtte bir doğu.

Yüzbası beni, Tapron okul gemisinin komutanı plan bir subayla tanıştırdi. Âdâm, ertesi sabah sekizde" limanın dışında teknemle bir gezintiye çıkmayı kabul edip etmiyeceğimi soruyor, isteğinin nedenini anlamıyorum ama sözleşiyoruz. Ertesi sabah, bulus-rna saatinde, Maturette'le birlikte deniz kuvvetlerindeyiz.

Yanımıza bir tayfa veriyorlar, neseli rüzgârla limandan çıkıyoruz. Dki saat sonra, limana girip çıkmak

için tiramola atarken, bir savas gemisi üzerimize geliyor. Bembeyaz giysili subayları ve mürettebatı güverteye dizilmiş. «Hurra» diye bağırarak geçiyor, iki kere bayraklarını çıkarıp indiriyorlar. Bu, anlamını pek kestiremediğim resmî bir selâm olmalı. Geri döndüğümüzde savas gemisi rıhtıma yanasmıs bile. Bizim

tekneyi de kenara bağlıyorlar. Yanımızdaki tayfa, isaretle pesinden gitmemizi belirtiyor, savas gemisine

çıkıyoruz, komutan bizi merdivenin basın da karsılıyor. Bir düdük sesi gelisimizi bildiriyor, subaylarla

tanıştırıldıktan sonra esas durustaki öğrencilerle assubayların önünden geçiyoruz. Subay onlara Dngilizce

bir sey söylüyor, dağılıyorlar. Genç bir subay, komutanın mürettebata, ufacık bir tekneyle bu kadar uzun

bir yolculuğu göze aldığımız için bütün denizcilerin bize saygı duyması gerektiğini söylediğini anlatıyor. Bize bunca serefi lââyık gören subaya tesekkür ediyoruz. Sonradan büyük faydasını göreceğimiz üç musamba armağan ediyor. Bunlar, önü fermuarlı, kukuletalı, su geçirmez siyah musambalar.

Gitmeden iki gün önce, Mr. Bowen bizi görmeye geliyor ve emniyet müdürünün ricasını iletiyor. Bir hafta

önce tutuklanan üç sürgünü de yanımıza almamızı istiyor müdür. Anlattıklarına göre bu üç kisi adaya bırakılmış, arkadaşları ise Venezüella'ya doğru yollarına devam etmişler. Bu is midemi bulandırıyor ama,

bize o kadar iyi davranıldı ki bu üç adamı almamalık edemiyorum. Yalnız cevabımı vermeden önce kendilerini bir kere görmeyi sart kosuyorum. Bir polis arabası gelip beni alıyor. Geldiğimizde bizi sorguya çeken üniformalı subaydan baskası olmayan emniyet müdürüne çıkıyorum. Çavus Willy tercümanlık yapıyor.

— Nasılsınız?

— Dyiiz, sağolun. Sizden bir dileğimiz var.

— Mümkünse elimizden geleni yaparız.

— Cezaevinde, sürgünden kaçan üç Fransız var. Adada gizlice birkaç hafta kalmışlar, arkadaşlarının onları burada bırakıp yollarına devam ettiklerini söylüyorlar. Teknelerinin battığını sanıyorum ama, kullanmayı bilmedikleri iddiasındalar. Kendilerine bir tekne bulmamız için numara yaptıkları belli. Buradan ayrılmaları gerekiyor. Limanımızdan geçecek ilk Fransız gemisinin komutanına onları teslim

zorunda kalmak benim için çok üzücü olur.

— Müdür Bey, elimden geleni yaparım, yalnız daha önce kendileriyle görüşmeliyim. Tekneye üç yabancıyı almanın ne kadar tehlikeli olduğunu kabul edersiniz.

— Anlıyorum. Willy, Fransızların avluya çıkarılmalarını söyler misiniz?

Onlarla yalnız konuşmak istediğimden, çavustan, uzaklaşmasını rica ediyorum.

— Sürgün müsünüz?

— Hayır, kürek mahkûmuyuz.

— Neden sürgün dediniz?

— Küçük suç isleyen adamları büyük suç isleyenlere yeğ tuttuklarını sanıyorduk. Yanıldığımızı anladık.

Sen

kimsin?

— Ben de bir kürek mahkûmuyum.

132

133

- Seni tanımıyoruz.
- Son kabileyle geldim. Ya siz?
- Biz 1929 kfilesindeniz.

— Mesele su: Emniyet Müdürü beni çağırıttı ve üç kişi olduğumuz halde sizi de yanımıza almamızı istedi.

Kabul etmezsem, denizcilikten anlamadığınız için buradan geçecek ilk Fransız gemisine sizleri teslim etmek zorunda kalacak. Ne dersiniz?

— Yalnız bizi ilgilendiren bir takım nedenlerden ötürü, bir daha deniz yolculuğu yapmak istemiyoruz.

Sizinle yola çıkar gibi görünürüz, sen bizi adanın ıssız bir yerinde bırakıp yoluna devam edersin.

— Bakın bu işi yapamam.

— Neden?

— Bize gösterdikleri bunca yakınlığın karşılığını alçaklıkla ödeyemem.

— Adamın, kürek mahkûmlarının senin gözünde rozbiflerden önce gelmesi gerekmez mi?

— Neden?

— Sen de kürek mahkûmusun, ondan.

— Evet ama, birbirinden o kadar farklı kürek mahkûmları var ki. örneğin sizinle benim aramdaki fark,

belki rozbiflerle benim aramdakinden büyük, insanların görüşüne göre değişen bir şey bu.

— Yani bizi Fransızların eline bırakacak mısınız?

— Hayır ama, Curaçao'ya varmadan da bir yere indirmeyeceğim.

— Bakın önce tekneyi bir görün. Belki sizi buraya getiren çok kötüydü.

— Peki bir bakalım, dedi diğer ikisi.

— Anlastık. Emniyet Müdüründen, teknenin size gösterilmesini isteyeceğim.

Çavus Willy ile birlikte limana indik. Tekneyi gördükten sonra, üçüne de biraz güven geldi.

Yeni Bir Yolculuk

iki gün önce, üç yabancıyla birlikte yola çıktık.

Nereden haber aldıklarını bilmiyorum ama hareketimizde,

bir düzine bar kızıyla Bowen ailesi ve Salvation Army komutanı bizi uğurladı. Kızlardan birinin beni öptüğünü gören Margaret, gülerek: «Henri amma da çabuk nisanlanmışsın, dedi. Ciddi değil herhalde!»

— Hosça kalın hepiniz. Hayır, hayır, elveda! Yalnız su kadarını bilin ki, yüreklerimizde asla silinmi-yecek koca bir yer tutuyorsunuz.

öğleden sonra saat dörtte, bir römorkörle çekilerek yola koyulduk. Bize veda etmeye gelen ve beyaz mendiller sallayan kalabalıktan son ana kadar gözlerimizi ayırmayıp parmağımızla biriken yasları silerek

limandan çıktık. Bizi römorköre bağlayan ip çözülür çözülmez, pupa yelken, hedefe varmadan önce asmak

zorunda bulunduğumuz milyonlarca dalganın
basındakilere doğru atıldık.

Teknede iki bıçak var, biri bende, öbürü Maturet-
te'de. Balta ile pala Clousiot'nun yanında.

Diğerlerinden

hiç birinin silâhı olmadığından eminiz. Yolculuk
süresince uyanık kalıp nöbet tutmayı kararlaştırdık.

Günes

batmak üzereyken okul gemisi yanımıza yaklaştı ve
yarım saat kadar bize refakat etti. Sonra selâmlayıp
uzaklaştı.

— Senin adın ne?

— Levlond.

— Hangi kafiyeyle geldin?

— 27 yılındakiyle.

— Ne kadar ceza yedin?

— Yirmi yıl.

— Ya sen?

— Adım Kargueret. 29 da geldim. Brötanyalıyım.

— Brötanyalıydın ve denizcilikten anlamıyorsun
demek?

— Hiç anlamıyorum.

— Benim adım Düfils, Angers'liyim. Ağırcezada
ağzımdan kaçırdığım aptalca bir söz yüzünden
müebbet

yedim. Yoksa en fazla on yıllı paçayı kurtarıyordum.

— Ne dedin ki?

— Hikâye su: Karımın basına ütü vurarak
öldürmüstüm. Mahkeme sırasında, jüri üyelerinden
biri, karımı
öldürmek için neden ütü kullandığımı sordu.
Nedenini bilmiyorum ama, her yanında sürüyle kırı-
134

135
sık belirlediği için ütüyü seçtiğim, cevabını verdim.
Avukatıma sorarsanız, bu aptalca cümle yüzünden
yemisim müebbeti.

— Nereden yola çıktınız?

— Saint - Laurent'den seksen kilometre ötede,
Cascade adı verilen bir orman kampından kaçtık.
Rahatımız

yerindeydi, elimizi kolumuzu sallayarak
gezebiliyorduk, bu yüzden de kaçmak kolay oldu.
Bes kisi, rahatça
kirisı kırdık.

— Bes kisi mi? öteki ikisi nerede?» (Ortalığa rahatsız
edici bir sessizlik çöktü. Clousiot:

— Ağa dedi burada erkek erkeğeyiz. Kader birliği de
ettiğimize göre bilmemiz gerekir. Konus.

— Size her seyi anlatacağım, dedi Brötanyalı,
Gerçekten de bes kisi yola çıktık, yanımızdaki iki
Cannes'lı
balıkçı olduklarını söylemişlerdi. Para ödememiş,
gemide görecekləri isin paradan değerli sayılmak
gerektiğini savunuyorlardı. Oysa açık denizde,
ikisinin de denizcilikten bir sey anlamadığını gördük.
Yirmi
kere boğulma tehlikesi atlattık. Kıyı kıyı, önce
Hollanda Güyan'ı, sonra Dngiliz Güyan'ı ve sonunda
Trinidad
sahillerini sıyrarak gidiyorduk. Georgetown ile
Trinidad arasında, hepimizin baskanı olabileceğini
söyleyenı öldürdüm. Herif ölümü hak etmişti, çünkü
bedavadan kaçabilmek için denizcilikten anladığını
söyleyerek hepimizi aldatmıstı, öbürü de
öldürüleceğini sandı ve kötü havada, teknenin
dümenini bırakıp
kendiliğinden suya atladı. Boğulmamak için
elimizden geleni yaptık. Tekne birkaç kere su doldu,
bir
kayaya çarpıp parçalandık da mucize sonucu
kurtulduk. Anlattıklarımın gerçeğe uygun olduğuna
yemin
ederim.

— Doğru söylüyor, dedi diğerleri de. Anlattığı gibi
oldu, herifi öldürmek için üçümüz de fikir birliğine

varmıstık. Ne dersin Kelebek?

— Valla benim isim yargıçlık değil.

— Ama, diye diretti Brötanyalı, bizim yerimizde olsan ne yaparsın?

— Düşünmek gerekir. Haksızlık etmemek için o anı yaşamak gerekir; yoksa gerçeğin nerede olduğunu anlayamayız.» Clousiot:

— Ben de olsam gebertirdim, dedi, çünkü bu öyle bir yalan ki, herkesin hayatına mal olabilirdi.

— Peki, peki daha fazla konuşmayalım bu konuyu. Ben sizin çok korktuğunuzu seziyorum. Korkuyu da üzerinizden bir türlü atamamıssınız, çaresiz kaldığınız için bizimle denize açıldınız değil mi?

— Evet dediler bir ağızdan.

— Yalnız bu teknenin içinde bulunduğunuz sürece saskınlık ve kargasalık yaratmak yok. Hiç kimse korkusunu dışa vuramaz. Korkan çenesini tutsun. Bu tekne sağlam, sağlam olduğunu da ispatladı. Simdi eskisinden çok daha yüklüüz ama tekne on santim daha yüksek. Bordanın yüksekliği artan ağırlığı fazlasıyla karsılar.

Sigara ve kahve içiyoruz. Yola çıkmadan önce karnımızı iyice doyurduk, ertesi sabaha kadar1 bir şey

yememeye kararlıyız.

9 Aralık 1933, Saint - Laurent Hastanesinin zırhlı duvarları ardından kaçıs hazırlıklarının başlamasından bu

yana kırk iki gün geçti. Ortaklığımızın muhasebecisi
Clousiot bildiriyor bunu bize. Hareket günün-
dekinden
farklı olarak, çok değerli üç şey var elimde:
Trinidad'da aldığım su geçirmeyen çelik saat, rüzgâr
gülüyle
birlikte esnek ve çift kutusuyla sasmaz bir pusla, bir
de selüloid günes gözlüğü. Clousiot ile Maturette'in
de
simdi, basları kasketli.
iki kere yunus sürüleri arasına düsmemiz sayılmazsa,
ilk üç gün sakın geçti. Ama yunuslar bize gerçekten
soğuk terler döktürdüler. Sekiz yunusluk bir grup
başladı teknemizle oyuna, önce teknenin kışından
dalıyor, uzunlamasına altından geçip tam önümüze
çıktıyorlar. Ara sıra içlerinden birine dokunuyoruz.
Ama
asıl bizi etkileyen su oyun: Üçgen biçimi alan, biri
önde ikisi arkada üç yunus çılgın gibi üstümüze
geliyorlar. Tekneye çarpacakları sanılırken dalıyor ve
sağımızdan, solumuzdan çıkıveriyorlar. Rüzgârın
siddetine ve pupa yelken yol almamıza rağmen
bizden hızlı gidiyorlar. Bu oyun saatlar boyu sürüyor,
kâbustan farksız. Hesaplarında yapacakları ufak bir
yanlıs bizi devirebilir! Üç yeni arkadaş ağız
açmıyorlar
ama allak bullak olan suratları görülmeğe değer.
Dördüncü gecenin ortasında, korkunç bir fırtına

136

137

patladı. Gerçekten ürkütücü bir seydi bu. Dsin kötü yanı da dalgaların aynı yönü izlememeleriydi. Kimi çok

yüksek, kimi alçak, anlasılır gibi değil. Ara sıra: «Ha gayret aslanım! Bunu da diğerleri gibi altedecek-sin!» ya da «Arkadan gelene dikkat» diye bağırان Clousiot'nun dışında kimse konuşmuyor. Az raslanan bir sey,

dalgalar kükreyerek ve köpük içinde geliyor üstümüze. Alâ hızlarını hesaplıyor, ne yandan üstümüze

yükleneceklerini önceden kestiriyorum. Ve akıl aimaz bir biçimde, olanca gücüyle bir dalga teknenin kışına bindiriveriyor. Bu dalgalar kaç kere omuzlarımda söndü, tabii suyun çoğu da tekneye doluyor. Bes

kisi, elde teneke kutu ve tencereler, durmadah su bosaltıyorlar. Buna rağmen teknenin dörtte birinden fazlasını suyla doldurduğum olmadı, dolayısıyla da batma tehlikesi geçirmedi. Bu panayır eğlentisi aşağı

yukarı gecenin yarısını kapladı, yedi saata yakın sürdü. Yağmurun yüzünden güneşi, ancak sekize doğru görebildik.

Fırtına durulup, yeni günün yepyeni ve ısıt saan
günesi görününce, ben dahil hepimiz tarafından
sevinç
çığlıklarıyla karşılandı. Her seyden önce kahve.
Kaynar sütlü kahvenin yanında da demir gibi kaskatı
olup
kahveye batırılınca tadı değisiveren denizci
peksimet. Fırtınaya karşı bütün gece verdiğim savaş
beni
bitirdi, rüzgâr siddetli, dalgalar da epey yüksek ve
karışık; ama dayanamıyor, Maturette'den bir süre
yerimi almasını istiyorum. Tek derdim uyku. Yataı on
dakika olmadan, Maturette yandan yakalanıyor
dalgalara, teknenin dörtte üçünü su dolduruve-riyor.
Kutular, ocak, battaniyeler, her sey suda yüzüyor...

karnıma kadar yükselen suyun içinde bata çıka dümene varıyor, üstümüze doğru gelen bir dalgayı atlatacak zamanı güç buluyorum. Dümeni kırmamla teknenin kışını dalgaya vermem bir dolu, dalga içeri dolmadığı gibi, bizi en az on metre de ileri itti. Herkes su bosaltıyor. Maturette'in elindeki koca tencere, her keresinde on bes litre atıyor dışarı. Kimsenin esya kurtarmakta gözü yok, hepsinin tek düşüncesi tekneyi iyice ağırlastıran ve dalgalara karşı koymasını önleyen suyu mümkün olduğu kadar kısa sürede

bosaltmak, bosaltmak. Yeni aldığımız üç kisi-

138

nin iyi çalıştığını kabul etmek zorundayım; Brötanyalı elindeki kovayı sulara kaptırınca hiç beklemeden tek basına karar verdi ve tatlı su dolu fıçıyı zorlanmadan tekneden dışarı attı. iki saat sonra teknenin içi kupkuru, ama battaniyeler, primus ocağını, fırını, mangal kömürü çuvallarını, benzin damacanasını ve su

fıçısını (bunu isteyerek) yitirdik.

öğlene doğru, baska bir pantolon giymek istediğimde küçük bavulumla birlikte üç musambanın ikisinin dalgalara kapılıp gittiğini görüyorum. Nasılsa, teknenin dibinde iki sise rom buluyorum.

Tütünümüzün

tümü kayıp ya da ıslak, yapraklar, su geçirmeyen teneke kutularıyla birlikte yok olmus.

— Dostlar, diyorum, önce esaslı bir rom çekelim, sonra yedek yiyecek sandığını açalım. Bakalım ne var

elimizde. Meyva suyu mu var, bu iyi. içeceğimizi idareli kullanacağız. Bisküvi kutuları görüyorum, birini bosaltın ve fırın haline getirin. Konserve kutularını dibe yerleştirecek ve sandığın îahtalarıyla ates yakacağız. Hepimiz korkmakta haklıydık, ama şimdi tehlike geçti. Toparlanmalı ve olaylara karşı koyabilecek duruma gelmeliyiz. Su andan sonra kimse: Susadım, dememeli; kimse: Acıktım, dememeli;

kimse: Canım sigara istiyor, dememeli. Tamam mı?

— Evet Kelebek, tamam.

Herkes üstüne düseni yaptı, Tanrı'ya sükür rüzgâr azaldı da sığır eti konservesinden kendimize bir çorba

yapabildik, içine asker peksimetlerini baürdî-ğımız bir sahan dolusu çorbayla midelerimize leziz ve sağlam, ertesi günü beklememize yetecek kadar takviye sağladık. Hepimize yetecek kadar da yesil çay

hasladık. Sandıktan bir karton sigara çıktı. Dçinde sekiz sigaralık yirmi dört paket var. Besi de, uyanık

kalabilmek için sigaraları benim içmemde birleştiler.
Kimsenin kıskanmaması için de Clousiot,
sigaralarını
yakıp vermekten vazgeçti. Sadece ağzımda-kini
ateslemekle yetiniyor. Bu anlayıs sayesinde
aramızda hiç
bir tatsız olay geçmiyor.
Yola çıkalı altı günü geçti, ben daha uyuyamadım.
Bu aksam su çarsaf gibi, uyuyorum, kalıp gibi bes
saat
süreyle uyuyorum. Uyandığımda saat gecenin onu.
Ortalık yine süt liman. Beni beklemeden ye-
139

ineklerini yemisler, konserve mısır unundan
yaptıkları bir çeşit çorba çok lezzetli, birkaç sosisle
birlikte
atıştırıyorum. Tadı damağımda kalıyor. Çay
soğumus ama hiç önemi yok. Sigara içiyor ve
rüzgârın
çıkmasını bekliyorum.

Gökyüzü sıkır sıkır yıldız dolu. Kutup yıldızı tüm
parlaklığıyla ısık saçıyor. Çoban Yıldızından baska,
canlılıkta onu geçen yok. Büyük ve Küçük Ayı
rahatça görülebiliyor. Bir tek bulut yok, yıldızlı
gökyüzünde
testekerlek bir ay yükselmiş. Brötanyalı titriyor.
Ceketini yitirmiş, sırtında gömlekten baska sey yok.
Musambayı ona veriyorum. Yedinci gün başlıyor.

— Çocuklar, Curaçao pek uzak olmamalı. Epey kuzeye kaçtığımı sanıyorum, bundan böyle rotamız dosdoğru batıya yöneliyor. Hollanda Antillerini kaçırmamalıyız. Dçme suyuyla yedekleri dışında bütün

yiyeceğimizi yitirdiğimizden, kaçırırsak durumumuz çok kötüleşebilir.

— Sana güveniyoruz Kelebek, diyor Brötanyalı.

— Evet, güveniyoruz sana, diye tekrarlıyor ötekiler bir ağızdan. Nasıl istersen öyle yap.

— Sağolun.

Söylenmesi gerekli olanı söylediğimi sanıyorum.

Rüzgârı bütün gece arıyoruz, ancak sabahın dördüne doğru

tatlı bir meltem yeniden yola koyulmamızı sağlıyor.

Güneş doğduktan sonra siddetini arttıran meltem teknenin rahatça yol almasını sağlayacak şekilde, tam otuz altı saat sürüyor. Ama dalgalar o kadar küçük

ki, teknenin altı suya vurmuyor bile.

Curaçao

Martılar, önce çığlıklarını duyuyoruz, çünkü hava henüz karanlık, sonra teknenin çevresinde uçusan kusları

görüyoruz. Biri direğimize konuyor, kalkıyor ve yeniden konuyor. Bu oyun üç saat, pırıl pırıl bir gü* nesle

birlikte gün doğana dek sürüyor. Ufukta en ufak bir
kara belirtisi yok. Bu martılar, bu deniz kusları
nereden geliyor acaba? Bütün gün, gözlerimiz
bosuna bir kara parçası arıyor. Yakınımızda toprak
bulunduğunu gösteren en ufak bir belirti yok. Günes
batar batmaz yusuvarlak bir ay doğuyor, ayın
tropikal bl-

140

gelere has ısığı öylesine parlak ki gözlerimi rahatsız
ediyor. Günes gzlklerim yok artık, dalgalara kapılıp
kasketlerle birlikte sürüklendi. Aksamın sekizine
doğru, ay ısığıyla aydınlanan ufuk çizgisi
grnveriyor,
Çok çok uzak ve siyah bir çizgi.

— Bunun kara olduğu muhakkak! diyorum herkesten önce.

— Evet, gerçekten öyle.

i Herkes, kara olması gereken bir siyah çizgi gördüğünde birlesiyor. Gecenin geri kalan bölümünde,

teknenin burnunu, gitgide belirginlesen bu kara çizgiye çevirip ilerliyoruz. Bulutsuz ve siddetli bir rüzgârın

yüksek ama uzun ve düzenli dalgaların etkisiyle hızla yaklaşıyoruz karaya. Bu siyah yığın sudan pek yüksek

değil, kıyının dik, kayalık ya da kumsal olup olmadığını belirten en ufak bir isaret yok. Bu kara parçasının

öbür ucunda batmak üzere olan ay, su seviyesinde önce bütün, sonra parçalı bir ısı zincirinin dışında, bir

sey görmemizi engelliyecek kadar karartıyor ortalığı. Yaklaşıyor, yaklaşıyorum, sonra karaya aşağı yukarı bir kilometre kala demir atıyorum. Rüzgâr siddetli, tekne olduğu yerde dönüyor, burnunu dalgaya veriyor;

dalga da her keresinde bizi iyice sarsıyor. Oldukça hareketli ve dolayısıyla rahatsız bir durum. Yelkenleri indirip iyice sardık. Gün doğana dek bu tatsız ama emin yerde durabilirdik, ne yazık ki demir tarayıverdi.

Tekneyi kıyıya ulaştırmak için demirin takılması şart, aksi halde bir şey yapılamaz. Flokla trinketayı çekiyoruz ama, isin garibi, demir pek kolay takılmıyor. Arkadaslar ipi yukarı alıyorlar, ucunda demir yok, kopup dipte kaldığı belli. Bütün çabalarımın rağmen dalgalar bizi kayalara tehlikeli biçimde yaklastırıyor. Yelkenleri fora edip son hızla kıyının yolunu tutmaya karar veriyorum. Bu manevrayı o kadar iyi başarıyorum ki, kendimizi iki kaya arasında buluyoruz, teknemiz paramparça. Kimse, «kaçalım da canımızı kurtaralım» demiyor, ama bir sonraki dalga görüldüğünde herkes kıyıya varmak için kendini suya atıyor, itilip kakılıp tartaklanıyor ama canlı olarak kıyıya varıyoruz. Alçıdaki bacağıyla Clousiot hepimizden çok hırpalandı. Yüzü, elleri ve kolu kan içinde, çizik dolu. Bizim de dizlerimizde, ellerimizde

141

ve ayak bileklerimizde sıyrıklar var. Bir kulağım kayaya fazlaca sürtüldüğünden durmadan kanıyor. Ne olursa olsun, dalgalardan kendimizi kurtarıp sağ salim karaya ayak bastık ya! Gün doğunca musambayı buluyoruz, sonra dağılmak üzere olan tekneye dönüyorum. Kıçtaki oturacak yere sapladığım pergeli

kurtarabiliyorum. Bulunduğumuz yer ya da çevresinde kimseler yok. Isıklan gördüğümüz yana bakıyoruz,
sonradan öğreneceğiz, tehlikeli bir noktayı balıkçılara gösteren bir dizi lâmbaymış o ışıkların görüldüğü yer. Yürüyerek kıyıdan içerilere doğru ilerliyoruz. Görünürde koca koca kaktüslerle eseklerden baska sey
yok. Bir kuyunun basına varıyoruz, yorgunluktan adım atacak halimiz yok, iki kisi nöbetlese, kollarıyla bir
çesit koltuk meydana getirip Clousiot'yu taşımak zorunda. Kuyunun çevresinde kurumus esek ve keçi lesleri var. Kuyuda da bir damla su yok, eskiden bu kuyuyu çalıştıran yeldeğirmeninin kanatları bosa dönüyor. Eseklerle keçilerden baska canlı görünmüyor.
Açık kapılarıyla bizi içeri çağıran küçük bir eve kadar yürüyoruz. «Hey! Yok mu kimse!» diye haykırıyoruz. Gerçekten de yok. Ocağın üstünde, ağzı ipe büzülmüş bir kese duruyor, alıp açıyorum. Açarken ip
kopuyor, kese florin dolu, Hollanda parası bu. Demek Hollanda topraklarındayız: Bonaire, Curacao ya da Aruba'da. Tek kurusuna dokunmadan keseyi yerine koyuyor, bulduğumuz suyu büyükçe bir kepçeyle yudumluyoruz. Evde de çevresinde de kimse yok.. Yola çıkıyor ve Clousiot'nun yüzünden ağır ağır

ilerlemeye koyuluyoruz; eski bir Ford araba yolumuzu kesiyor.

— Fransız mısınız?

— Evet bayım.

— Binin arabaya. «Arkaya geçen «üç yeni»nin dizleri üstüne Clousiot'yu yerleştiriyor. Maturette'le birlikte öne, soförün yanına geçiyoruz.

— Tekneniz mi battı?

— Evet.

— Boğulan var mı?

— Hayır.

— Nereden geliyorsunuz?

— Trinidad'dan.

— Ondan önce?

— Fransız Güyan'ından.

— Kürek mahkûmu musunuz, yoksa sürgün mü?

— Kürek mahkûmuyuz.

— Bu toprak parçasının, Curaçao'ya bitisik su yarımadaının sahibi Doktor Naal'ım ben. Bu yarımada

Esekler Yarımadası denir. Eseklerle keçiler upuzun dikenli kaktüsleri yiyerek yasarlar burada.

Halk, bu dikenlere «Curao'nun kızları» adını takmıştır.

Söze ben karısıyorum:

— Doğrusu, Curaçao'nun gerçek hanım kızları için pek de hoş bir ad olmasa gerek.

Sisman, iri yarı adam gürültülü bir kahkaha koy-
veriyor. Soluğu kesilen eski Ford araba, astımlılar
gibi
hırıldayarak kendiliğinden düruveriyor. Bir esek
sürüsünü göstererek:

— Arabanın ilerleyecek hali kalmadıysa kendimizi
eseklere çektirebiliriz, diyorum.

— Arkada kosumu andıran bir seylerim var ama,
bütün is iki esek yakalayıp bu kosumları
geçirebilmekte.

Kolay is değil... «iri yarı adam motor kapağını açıyor
ve hemen sarsıntıdan bujilere giden bir telin

koptuğunu görüyoruz. Arabaya binmeden çevresine bakmıyor, kuskulu bir hali var. Yeniden yola koyuluyor

ve epeyce sarsıntılı yerlerden geçerek yolumuzu kesen beyaz bir tahtaperdenin karsısına çıkt-veriyoruz.

Küçücük, beyaz bir ev var tahtaperdenin ardında. Açık renkli, temiz giyimli bir zenciyle Hollanda dilinde konuşuyor. Zenci, iki lâfın arasında, «Ya master, Ya master», diyor. Zenciyle konuşmasını bitiren Doktor Naal bize dönüyor sonra: «Sizinle mesgul olmasını, susadığınızda içecek bir sey vermesini söyledim. Dönüşüme kadar inip burada bekler misiniz lütfen?» Arabadan iniyor, gölgelik bir yere, otların, üstüne uzanıyoruz. Hırıltılı Ford uzaklaşıyor. Elli metre uzaklaşıyor ki zenci, papiamento dilinde (ingilizce, hollanda dili, ispanyolca ve fransızca karışımı, Hollanda Antillerinde konuşulan bir lehçe) patronu Doktor

Naal'in polisi aramaya çıktığını söylüyor. Doktor Naal bizden çok korkmus, kaçak birer hırsız olduğu-

142

143

muzu, dikkat etmesi gerektiğini öğütlemis zenciye. Zavallı bize hos görünmek için ne mümkünse yapıyor.

Oldukça açık ama, sıcakta çok iyi gelen bir kahve kaynatıyor. Bir saattan fazla bekliyoruz, sonunda polis kamyonetlerini andıran bir araba görünüyor. Dçinde Almanlarinkini andıran giysileriyle altı polis var.

Ayrıca

da üstü açık polis üniforması giymis bir soförün sürdüğü, içlerinde Doktor Naal'in bulunduğu    kisinin

arkasında oturduğu bir otomobil de görünüyor. iniyorlar asa ı, en ufak tefek ve sıfır numara traslı kafasıyla papazı andıranı bize:

— Curaçao Adası Baskomiseriyim, diyor. Bu sorumluluk, beni sizi tutuklama zorunda bırakıyor. Adaya

gelisinizden bu yana suç islediniz mi, isledinizse nedir? Hanginiz islediniz suçu?»

— Beyler, biz kaçak kürek mahk mlarıyız. Trinidad'dan geliyoruz, teknemiz kayalıklarda par alanalı

birkaç saat ancak oldu. Bu küçük topluluğun kaptanı benim ve hiç birimizin en ufak suç islemedi ini kesinlikle söyleyebilirim.

Komiser, iri yarı Doktor Naal'a dönüyor, hollan-da dilinde konusuyorlar, ikisi tartısırken bisikletli biri yetisiyor. Gerek Doktor Naal ve gerekse polis komiserine hızlı hızlı bir seyler anlatıyor.

— Doktor Naal, neden bu adama bizim hırsız olduğumuzu söylediniz?

— Çünkü su gördüğünüz bisikletli, size rastlamamdan önce beni uyardı ve bir kaktüsün ardına gizlenip eve girdiğinizi, sonra da çıktığınızı gördüğünü anlattı. Kendisi, esek sürülerine bakan adamımdır.

— Eve girdiğimiz için hırsız mı olduk? Söylediğiniz çok saçma bayım, evden aldığımız sudan baska şey değil. Siz bunu hırsızlık mı sayıyorsunuz?

!— Ya florin dolu kese?

— Evet, keseyi açtığımı kabul ediyorum, hatta açarken ağzını büzen ipi bile kopardım. Ama hangi ülkede bulunduğumuzu anlamak için nere parası olduğuna baktım yalnız, baska hiç bir şey yapmadım. Sonra para ve keseyi aldığım yere, ocağın üstüne bıraktım. Komiser gözlerimin içine bakıyor, sonra birden

144

bisikletliye dönere* sence Konusuyor, onuma. uoKior Naal da bir hareket yapıyor, söz istiyor. Komiser, bir Alman sertliğiyle Doktor Naal'in karışmasını önlüyor. Bisikletliyi soförün yanına bindiriyor, kendisi de iki polisle birlikte arkaya geçiyor ve yola çıkıyorlar. Naal ve beraberindeki adamlarla içeri giriyoruz.

— Adamımın, kesenin ortadan kaybolduğunu söylediğini sizlere açıklamak zorundayım. Üstünüzü

aratmadan önce, yalan söyleyebileceğini düşünen komiser onu sorguya çekti. Masumsanız bu olaydan ötürü çok özür dilerim ama suç bende değil.

Bir çeyrekten kısa süre sonra araba geri dönüyor ve komiser bana: «Gerçeği söylemissiniz, bu herif adi bir

yalancı, diyor. Size korkunç bir iftira attığı için cezalandırılacak.» Bu arada bisikletli, polis kamyonetine

tıkılıyor, diğer bes kisi onun yanına biniyorlar, ben de arkalarından çıkmaya hazırlanırken komiser koluma yapısıp: «Siz benim arabaya, soförün yanına geçin», diyor. Kamyonetin önünden yola çıkıyor, çabucak onu

gözden baybediyoruz. iyi asfaltlanmış yolda ilerliyor, Hollandadaki benzerlerini andıran evlerle dolu şehre giriyoruz. Her yer tertemiz, insanların çoğu bisikletli. Böyle yüzlerce kisi, iki tekerlek üstünde şehirde gidip geliyor. Polis merkezine dalıyoruz. Bembeyaz giyimli bir sürü polisin masa başında çalıştığı büyük salondan, soğutma tertibatlı bir odaya geçiyoruz, içerisi oldukça serin. Uzun boylu, güçlü kuvvetli, sarısın,

kırk yaşlarında bir adam koltukta oturuyor. Bizi görünce kalkıp hollanda dilinde konuşuyor.

Aralarındaki

görüşme bittiğinde, komiser fransızca:

— Sizi Curaçao Emniyet Mdryle tanıstırayım, diyor. Müdür bey bu adam, tutukladığımız altı kisilik grubun bası.

— Peki komiserim. Kazazede olarak Curaçao'-ya hos geldiniz. Adınız nedir?

— Henri.

— Peki Henri, para meselesi yüzünden herhalde tatsız anlar geirmis olmalısınız. Yalnız bu olay bir bakıma çok iyi, hiç kuskusuz namuslu bir adam olduğunuzu gösteriyor. Dinlenmeniz için size yataklı bir

oda verilmesini sağlıyacağım. Durumunuz ada vakelebek

145/10

lisine anlatılacak ve gereken emri o verecek.
Komiserle birlikte sizi savunacağız.» Elini uzatıyor,
dısarı
çıkıyoruz. Avluda Doktor Naal benden özürler dileyip
kurtulmamız için çalışacağına söz veriyor, iki saat
sonra, dikdörtgen biçiminde, içinde bir düzine kadar
yatak, ortasında uzun bir tahta masayla sıralar
bulunan kocaman bir koğusa yerestiriliyoruz.
Parmaklıklı pencereden nöbet bekleyen polise
Trinidad
dolarlarını uzatıyor ve bize, tütün, kâğıt, kibrit
almasını söylüyoruz. Parayı almıyor, verdiği cevabı
da
anlamı-yoruz.
— Bu abanoz renkli zenci «görev basında kimsenin
gözyasına bakılmaz» ilkesini uyguluyor sanırım,
diyor
Clousiot. Tütünü pek kolay bulamayacağız.» Kapıya
vurmak üzere kalktığım sıra kapı açılıyor. Sirtında
mahkûmlarmki gibi kursunî bir elbise ve elbisenin
göğsünde koca bir numarayla ufak tefek, zenci
ameleleri
andıran bir adam giriyor, içeri: «Sigara parası», diyor,
«Sigara değil, tütün, kibrit ve sigara kâğıdı.» Az
sonra istediklerimizle birlikte dumanı tüten bir kâse
sıcak çukulata ya da kakaoyla dönüyor. Adamın
getirdiği küçük kupalarla içiyoruz.

öğleden sonra beni almaya geliyorlar. Yine Emniyet Müdürünün odasına dönüyorum.

— Vali, cezaevi avlusuna bırakılmanıza izin verdi. Arkadaşlarınıza, kaçmaya kalkmamalarını söyleyin. Sonuçları hepiniz için kötü olur. Siz, başkanları olarak, her sabah ondan on ikiye, öğleden sonraları da

üçten beşe kadar sehre gidebilirsiniz.

— Paranız var mı?

— Evet, hem ingiliz, hem de fransız frangı.

— Çıkışlarınızda, bir sivil polis sizi dilediğiniz yere götürecektir.

— Bizi ne yapacaksınız?

— Birer birer, çeşitli ülkelerin bayrağını taşıyan tankerlere bindireceğimizi sanıyorum. Curaçao, Venezüella petrolünü isleyen dünyanın en büyük tasfiyehanelerinden birine sahip olduğundan, her gün, çeşitli ülkelere ait yirmi, yirmi bes tanker limana girer çıkar. Sizler için en iyi bu, çünkü basınıza dert açmayacak bir ülkeye varabilirsiniz.

— örneğin hangi ülkeye? Panama, Kosta Rika,
146

Guatemala, Nikaragua, Meksika, Kanada, Küba, Birleşik Devletler ve ingiliz yasalarının geçtiği yerler mi?

— Oralari imkânsız, Avrupa da imkânsız. Sakin o-lun, güvenin bize, yepyeni bir hayat yolunda sağlam adımlar

atabilmeniz için bırakın da size yardım edelim.

— Sağolun.

Bütün bunları olduğu gibi arkadaşlarıma anlatıyorum.

Takımın en uyanığı Ctousiot:

— Sen ne düşünüyorsun Kelebek? diyor.

— Simdilik bir sey bildiğim yok ama, rahat durup, kaçmamamız için palavra sıkıyorlar gibime geliyor.

— Korkarım bu düşüncede haklısın», diyor Clousiot da. Brötanyalı çok sevinçli, ütüyle karısını öldüren de, zevkten dört köse: «Ne tekne var, ne serüven, böylesi çok daha emin, diye lâfa giriyor. Büyük bir tankere

binip rahat edeceğimiz ülkelerden birine varacak, topraklarına resmen ayak basacağız.» Le-roux da aynı

görüşte. «Sen ne dersin Maturette?» ,On dokuz yasındaki bu çocuk, bir kaza sonucu müebbet küreğe

çarptırılan bu oğlan, bir kadından daha ince yüzlü bu mahkûm tatlı sesiyle:

— Dört köse kafalı bu polislerin, bizim için sahte pasaport ve kimlik cüzdanları yapacaklarını mı umuyorsunuz? diye soruyor. Hiç sanmıyorum En iyi sekliyle, gizlice bir tankere binip yola çıkmamıza göz

yumabilirler, o kadar. Bu isi de, basları ağrımadan bizden kurtulmak için yaparlar. Dste benim görüsüm. Polislerin sözüne inanmıyorum.

Sehre seyrek iniyorum. Bazan sabahlan bir takım seyler almak için çıkıyorum. Bir haftadır içerdeyiz, en ufak bir değişiklik yok. Sinirlerimiz gerilmeye başlıyor. Bir öğleden sonra, polis refakatinde hücreleri gezen üç papaz dikkatimizi çekiyor. Dçinde, ırza tecavüzden yatan bir zencinin bulunduğu komsu hücrede epey

kalıyorlar. Bize de uğrayacaklarını sanarak koğusa dönüyor ve yataklarımıza oturuyoruz. Gerçekten de, yanlarında Doktor Naal, Emniyet Müdürü ve deniz subayı olması gereken beyaz giyimli, omuzu sırmalı biriyle içeri giriyorlar.

— Efendimiz, iste Fransızlar, diyor Emniyet Müdürü fransızca olarak. Davranışları herkese örnek olacak nitelikte.

147

— bIZI KUlIanm ÇOCUKIarım. 9u masanın uuuuıdeki sıralara oturalım, daha rahat konuşuruz.» Papazın yanındakiler de dahil, herkes, sıralara oturuyor. Kapının dışında, avluda duran arkalıksız iskemle de getirilip masanın basına konuyor. Böylece papaz herkesi görebileceği bir yere oturuyor.

— Fransızların büyük çoğunluğu katoliktir, içinizde katolik olmayan var mı?» Kimse elini kaldırmıyor.

Conciergerie'deki papaz tarafından vaftiz edilmiş sayılabileceğimi düşünüyorum, ben de katoliğim herhalde.

— Dostlarım, benim atalarım fransız adım da Irenee de Bruyne. Atalarım Kraliçe Catherine de Medişis tarafından ölesiye izlendikleri için Hollanda'ya sığınan protestan Fransızlardı. Dolayısıyla fransız

kanından geliyorum. Curaçao piskoposuyum. Curaçao sehrinde katolikten çok protestan vardır ama katolikler

de inanç sahibi ve devamlı kiliseye giden kisilerdir. Nedir durumunuz?

— Teker teker bir tankere bindirilip yola çıkarılmayı bekliyoruz.

— Simdiye kadar kaçınız yola ıktı?

— Hiç birimiz.

— Hımmm! Buna ne dersiniz müdür bey? Lütfen fransızca cevap verin bana, fransızcayı o kadar iyi konusuyorsunuz ki.

— Efendimiz, sayın vali bu adamları tankerlere bindirmeyi gerçekten dsnmst, ama bugüne kadar bir

tek tanker süvarisinin onları almaya yanasmadığını da açıkça söylemeliyim, özellikle pasaportları bulunmadığından gemilerine almak istemiyorlar.

— ise buradan baslamak gerek. Vali, her birine bir pasaport veremez mi?

— Bilmem. Bana hiç sözünü etmedi.

— br gün sizler için bir ayin düzenleyeceğim.

Yarın ğleden sonra, günah çıkarmaya gelir misiniz?

Ulu

Tanrı'nın günahlarınızı bağıslaması için, sizleri sahsen dinleyeceğim. Kendilerini mümkünse saat üçte,

katedrale yollarsınız değil mi?

— Tabii.

— Taksi ya da özel bir arabayla gelmelerini isterim.

148

— Onları kendi elimle size getireceğim efendimiz, diyor Doktor Naal.

— Sağol yavrum. Çocuklarım, size söz vermiyorum. Söyleyeceğim bir tek ve gerçek sey var. Su andan sonra, sizlere mümkün olduğu kadar yardım etmeğe çalısacağım.» Naal'ın, ardından da Brötanyalı-nın piskoposun yüzüğünü öptüğünü görünce, dudaklarımızı piskoposluk halkasına değdiriyor ve onu, aviuda

duran arabasına kadar geçiriyoruz.

Ertesi sabah hepimiz, piskoposa günah çıkartı yoruz. En arkada ben varım.

— Evet yavrum, en büyük günahınla basla.

— Muhterem peder, bir kere vaftiz edilmedim. Ama Fransa'daki cezaevinde bir papaz, vaftiz edilse de edilmese de Tanrı'nın evlâtları sayılmak gerektiğimizi söyledi.

— Çok haklı, Peki, su hücreden çıkalım da bana her seyi anlat.

Hayatımı bütün ayrıntılarıyla piskoposa anlatıyorum. Kilisenin bu ileri geleni uzun uzun, sabır ve büyük bir dikkatle, sözümü kesmeden beni dinliyor. Ellerimi avuçlarına alıyor, sık sık gözlerimin içine bakıyor,

arada, itiraf edilmesi güç yerlere geldiğimde, rahat konuşmamı: sağlamak için gözlerini yere eğiyor. Altmış yaşlarındaki bu papazın gözleri ve yüzü o kadar saf ki, çocuksu bir sey yansıtıyor. Pürüzsüz ve herhalde sonsuz iyilikle dolu ruhunun aydınlığı yüz çizgilerine yayılıyor, açık gri bakışları yaraya sürülen melhem gibi giriyor içime. Tatlılıkla, büyük bir tatlılıkla, hep ellerimi avuçlarında tutarak benimle o kadar

yumusak konuşuyor ki, neredeyse mırıldanıyor: «Tanrı, ara sıra, çocuklarının, insan kötülüğüne katlanmalarını ister. Amacı da, kurban olarak seçtiği kişinin bu deneyden daha güçlü ve soylu olarak çıkmasını sağlamaktır. Görüyor musun yavrum, bu acılara göğüs germek zorunda kalmasan asla böylesine

yükselemez, Tanrı'nın gerçeğine bu kadar yaklaşılmazdın. Daha da öte: İnsanlar, yönetim şekilleri, değişik

yollardan iskence yapıp kara çalan yaradılıştan kötü kişiler sana, yapabilecekleri yardımın en büyüğünü yaptılar. Sende, ilkinden çok üstün yeni bir varlık yarattılar. Bugün şeref, iyilik, yardımseverlik gibi

149

kavramları benimsemis, bütün engelleri asacak gücü kendinde bulup üstün biri olmaya karar vermissen bunu onlara borçlusun, intikam almak, herkesi sana yaptığı kötülük ölçüsünde cezalandırmak gibi

düşünceler senin gibi bir insanda gelisme ortamı
bulamazlar. Haklı olduğunu da bilsen kötülük
yapmak için
yasamıyacak, insanları kurtarmaya çalışacaksın.
Tanrı sana karşı cömert davrandı: «Sen kendine
yardım
et, ben de senin yardımcın olurum», dedi. Her
bakımdan yardımcın olduğu gibi, baska insanları da
kurtarıp
özgürlüğe kavuşturmana fırsat verdi, islediğin bütün
bu günahların sanıldığı kadar ağır olduğuna da
inanma. Toplumun üst kademelerinde yer alan ve
se-ninkilerden çok daha büyük günahlar isleyen nice
insan var. Yalnız onlar, insanların adaleti tarafından
verilen ceza ile, senin gibi, yücelme imkânı
bulamadılar.»

— Sağolun Muhterem Peder. Bana çok büyük bir
iyilikte bulundunuz, hayat boyu iyiliğinizi
unutmayacağım.

Hep hatırlayacağım.» Piskoposun ellerini öpüyorum.

— Yeniden yola çıkacaksın yavrum, baska
tehlikelere göğüs gereceksin. Hareketinden önce
seni vaftiz

etmek isterim. Ne dersin?

— Muhterem Peder, beni simdilik olduğum gibi
bırakın. Babam beni dinsiz yetistirdi. Altın gibi bir
kalbi

vardır Annem öldüğünde, beni daha çok sevebilmek için bir ananın davranışlarını, sözlerini ve özenini gösterebildi. Vaftiz edilirse ona ihanet etmiş gibi olurum. Belirli bir kimlikle hepten özgürlüğe kavusmama, herkes gibi bir hayat sürme fırsatını elde edene kadar bekleyin. Ancak o zaman babama mektup yazabilir ve kendisini üzmeden, felsefesinden vazgeçip vaftiz edilebilmek için iznini isteyebilirim.

— Seni anlıyorum, yavrum. Tanrı'nın da seninle birlik olduğuna inanıyorum. Seni kutluyor ve Tanrı'-dan seni korumasını diliyorum.

— Dste piskoposumuz irenee de Bruyne, vaazında kendini olduğu gibi çizdi diyor Doktor Naal bana:

— Evet efendim. Simdi ne yapmayı düşünüyorsunuz?

— El konan kaçakçı teknelerinin ilk satışında,
150

alıcılar arasında beni kayırmasını validen rica edeceğim. Görüşünüzü bildirmek ve isinize geleni seçmek

için siz de benimle geleceksiniz. Yiyecek ve elbise gibi geri kalan seyleri edinmek kolay.

Piskoposun vaazından sonra, sık, sık, aksamdan saat altıya doğru ziyaretçimiz oluyor. Bu insanlar bizi tanımak istiyorlar. Masanın basındaki sıralara oturuyorlar, hepsi de bir sey getiriyor ama, «size sunu

getirdim» demeden yatağın üstüne bırakıyor, öğleden sonra ikiye doğru da, yoksullara yaridımı görev

bilmis rahibeler, basrahibeleriyle birlikte geliyorlar, hepsi de çok iyi fransızca konuşuyor. Zembilleri, elleriyle pisirdikleri güzel yemeklerle dolu. Basrahibe çok genç, yası kırk bile değil. Bembeyaz bir başlığın altında kalan saçları görünmüyor ama gözleri mavi, kasları sapsarı. Doktor Naal'ın anlattığına göre,

Hollanda'da önemli yeri olan bir aileden geliyormus.
Bizi deniz yoluyla göndermekten vazgeçip baska bir
çare bulmaları için de ülkesine mektup yazmış.
Birlikte çok güzel dakikalar yaşıyoruz, nasıl
kaçtığımızı

bana sık sık anlattırıyorlar. Ara sıra beraberlerinde
getirdiği, çok iyi fransızca bilen rahibelere de aynı
seyleri anlatmamı rica ediyor. Bir sey unuttur ya da
ufak bir ayrıntıyı atlarsam tatlı sesiyle: «Henri, diyor,
bu kadar acele etmeyin. «Hokko»nun hikâyesini
unuttunuz... Neden bugün karıncaları anlatmadınız?
Karıncaların önemi çok büyük, çünkü onların
yüzünden Brötanyalının geldiğini anlayamadınız!»

Basımızdan

geçenleri tekrarlamak beni sıkıkmıyor, çünkü öylesine
tatlı, yasadıklarımıza öylesine karsıt seyler ki, yitip
gitmek üzere bulunan çürümüslük yolu, göksel bir
ısıkla inanılmaz sekilde aydınlanıyor.

Tekneyi gördüm, sekiz metre boyunda, çok güzel bir
sey. Salması sağlam, direği yüksek, yelkenleri
kocaman. Gerçekten de kaçakçılık için, hızlı gitmek
için yapılmış. Eksiği yok, yalnız her yanı gümrük
münurleriyle

kaplı. Açık arttırmada adamın biri altı bin florinden
baslıyor, aşağı yukarı bin dolar demek bu.

Her neyse Doktor Naal adamın kulağına bir sey
fısıldayınca tekne, altı bin bir florine bizim üzerimizde
kalıyor.

Bes gün sonra hazırız. Tepeden tırnağa boyan-
151

mıs, düzenli bir biçimde ambarına yerleştirdiğimiz yiyeceklerle tıklım tıklım dolu bu gemi bir kral armağanı, içi yepyeni giysilerle, pabuçlarla dolu altı valiz su geçirmez bir beze sarılıp tekneye konuyor.

Rio Hacha Cezaevi

Günes doğarken yola çıkıyoruz. Doktorla rahibeler bizi geçirmeye geldiler. Rıhtımdan kolayca ayrılıyor,

rüzgâr bizi hemen önüne katıyor ve ilerliyoruz. Pırıl pırıl güneş doğuyor, dertsiz bir gün bekliyor bizleri, Teknede fazla yelken bulunduğunu ve yeterince oturaklı olmadığını hemen anlıyorum. Temkinli davranmaya karar veriyorum. Hızla yol alıyoruz. Bu tekne, sürat için yapılmış bir safkan, ama kıskanç ve sinirli. Batıya çeviriyorum burnunu. Trinidad'da bize katılan üç kişiyi, gizlice Kolombiya topraklarına bırakmayı kararlaştırdık. Yeni bir deniz yolculuğu göze almak istemiyor, bana güvendiklerini ama havaya

güvenemediklerini söylüyorlar. Gerçekten de cezaevinde okuduğumuz gazetelerin hava raporları, iyi

havanın devam etmiyeceğini kasırga bile beklendiğini yazıyordu.

Haklı olduklarını kabul ediyorum, Guarjira denen
issiz ve üzerinde kimsenin yaşamadığı bir
yarımadaya
indirilmelerini kararlaştırıyoruz. Biz üçümüz, ingiliz
Honduras'ına doğru yolumuza devam edeceğiz.
Hava
nefis, bu güneşli günü izleyen yıldızlı gece, ısığı
epey güçlü bir yarım - ayın da yardımıyla onları
kolayca
kıyıya indirmemizi sağlayacak gibi. Doğru Kolombiya
kıyılarına yöneliyorum, demir atıyorum; yavas yavas
iskandilleyerek arkadaşlarımızı indirip
indiremeyeceğimize bakıyoruz. Ne yazık ki su çok
derin, en azından
bir buçuk metre derinliği bulabilmek için kayalara
tehlikeli ölçüde yaklasmamız gerekiyor. El
sıkısıyoruz,
iniyorlar, ayakları dibe basınca bavullarını baslarının
üstüne koyup kıyıya doğru ilerliyorlar, ilgiyle; biraz
da hüzünle izliyoruz onları. Bu arkadaşlar bizimle
birlikteyken çok iyidiler, her türlü güçlüğe göğüs
germeyi bildiler. Tekneden ayrılmaları üzücüydü.
Kıyıya yaklastıkları sıra rüzgâr kesiliverdi. Felâket
Allah
vere de haritada isaretli Rio Hac-

ha adlı köyden görülmesek! Polisin bulunduğu ilk liman Rio Hacha. Bizi görmemelerini yürekten diliyoruz.

Geçtiğimiz burundaki küçük fenerden ötürü, haritada gösterilen noktadan epey ilerde olduğumuzu sanıyorum.

Bekle bekle... Beyaz mendillerini sallayarak veda eden üç arkadaşımız gözden kayboldular. Rüzgâr be, Allanın belâsı Bizim için bir soru isareti olan bu Kolombiya toprağından ayrılabilmek için rüzgâr istiyoruz!

Gerçekten de, kaçak mahkûmları geri gönderip göndermediklerinden haberimiz yok. Üçümüz de, ingiliz

Honduras'ının sağlamlığını Kolombiya'nın bilinmezliğine yeğ tutuyoruz. Ancak öğleden sonra üçte rüzgâr

çıkıyor da yolumuza devam edebiliyoruz. Bütün yelkeni çekiyorum, biraz fazla yatıyor ve iki saat tatlı tatlı

yol alıyoruz. Birden içi adam dolu bir hücumbotu üstümüze geliyor, bizi durdurmak için havaya ates

ediyorlar. Durmuyor, yoluma devam ediyor,
Kolombiya karasularından çıkmaya çalışıyorum,
imkânsız.

Bizden çok daha hızlı olan hücumbot bir buçuk saat
varmadan yelkenlimize yetisiyor. On kisinin
tüfeklerini
üzerimize doğruitmasıyla teslim olmak zorunda
kalıyoruz.

Bizi yakalayan bu asker ya da polislerin suratları
değişik: Hepsinin sırtında, bir zamanlar beyaz olması
gereken bir pantolon, yapıldığından bu yana
yıkanmamış delik desik yün kazakları var. Yalnız
komutan iyi

giyimli ve temiz. Adamlar kötü giyimli ama tepeden
tırnağa silâhlı. Kemerle bellerine kursun dolu bir
fiseklik bağlamışlar, bakımlı savaş tüfekleri ellerinde,
üstelik de hemen ellerinin altında kılıfına sokulmuş
koca bir kasatura. Komutan dedikleri, kaatil yüzlü bir
melez. Belindeki koca tabanca, kursun dolu
fisekliğinin yanından sarkıyor. İspanyolcadan başka
sey konuşmadıkları için ne dediklerini anlıyami-yoruz,
ama ne bakışları, ne davranışları, ne de ses tonları
sevimli, her seyleri düşmanca.

Yürüyerek rıhtımdan cezaevine gidiyor, köyün
içinden geçiyoruz. Burası gerçekten de Rio Hacha,
çevremizde altı haydut kılıklı herif, iki metre ötemizde
de silâhlarını üstümüze doğrultarak ilerleyen üç

kisi var. Doğrusu buraya ayak basışımız hiç de sevimli değil.

153

Alçak bir duvarla çevrili cezaevinin avlusuna varıyoruz. Sakallı ve pislik içinde yirmi kadar mahkûm

oturuyor ya da geziniyor. Ama onların bakışları da düşmanca. «Vamos, vamos». «Yürüyün», demek istediklerini anlıyoruz. Bunu yapmamız da çok güç; Clo-usiot'nun durumu eskisinden çok daha iyi de olsa

hep, içinden demir geçirilmiş alçılı ayakla yürüyor, hızlı gidemiyor. Geride kalan komutan, koltuğunun altında puslamızla musambamız; bize yetisiyor. Çukulatamızla peksimetlerimizden yiyor, neyimiz var neyimiz yoksa elimizden alınacağını hemen anlıyoruz. Yanılmıyoruz da. Penceresi koca koca parmaklıklarla

örtülü, iğrenç bir yere kapatılıyoruz. Yerde tahtalar, her birinin ucunda da yine tahtadan bir çeşit yastık: Bunlar yatak iste. Polisler bizi kapatıp gidince pencereye kosan bir mahkûm, «Fransız, Fransız» diyor.

— Fransız, iyi değil, iyi değil.

— Nedir iyi olmayan?

— Polis

— Polis mi?

— Evet, polis iyi değil.» Adam uzaklaşıyor. Hava karardı, koğus, düşük voltajlı elektrik lâmbasıyla pek az

aydınlanıyor. Kulaklarımızda sivrisinekler vızıldıyor, burnumuzun içine giriyorlar.

— Simdi oldu bize olanlar! üç kisiyi kıyıya bırakmayı kabul etmek bize pahalıya oturacak.

— Nereden bilirsin. Asıl sebep rüzgârın kesilmesi.

— Kıyıya fazla yaklastın, diyor Clousiot.

— Kes sesini, kendimizi ya da birbirimizi suçlamanın değil, dayanışmanın sırası. Her zamankinden bağlı olmalıyız birbirimize.

— özür dilerim, haklısın Kelebek. Suç kimsenin değil.

Bunca mücadeleden sonra kaçışımız böylesine berbat bir yerde son bulursa büyük haksızlık olur!

Üstümüzü

aramadılar, tüpüm cebimde, hemen yerine yerleştiriyorum. Clousiot da kendininkini koyuyor.

Tüpleri

atmadığımız iyi oldu. Su geçirmeyen, fazla da yer tutmayan, üzerimizde taşınması kolay birer cüzdan bunlar. Saatim aksamın sekizini gösteriyor.

Kahverengi ham seker getiriyorlar bize, her parça yum-

ruk iriliğinde, ayrıca tuzlu suda haslanmış bir çeşit pirinç hamuru «Buenas noches!» «Herhalde iyi geceler, anlamına geliyor», diyor Maturette. Ertesi sabah saat yedide, avluda, tahta kaplar içinde nefis kahve veriyorlar. Sekize doğru da komutan görünüyor. Tekneye gidip esyalarımızı almamız için izin istiyorum. Ya anlamadı, ya da anlamazlıktan geliyor. Baktıkça yüzünü daha çok kaatil yüzüne benzetiyorum. Solunda, deri kılıf içinde konmuş bir sise var, çıkarıyor, kapağını açıyor, bir yudum içip tükürdükten sonra bana uzatıyor. Bu ilk dostluk hareketi karşısında siseyi alıyor ve bir yudum içiyorum. Neyse ki pek az almışım, renkli ispirto tadında bir ates bu. Hemen yutup baslıyorum öksürmeye,, bu Kızılderili - Zenci kırması gürültüyle basıyor kahkahayı. Saat onda, beyaz giysili ve kravatlı bir sürü sivil görünüyor. Altı, yedi kisi var, cezaevi yönetmenliği olması gereken bir binaya giriyorlar. Arkadan biz çağırıyoruz. Beyaz giysili, göğsü kalabalık bir subay resminin

duvarını kapladığı salonda, yarım daire şeklinde yerleştirilmiş koltuklarda oturuyorlar. Resimdeki adam,

Kolombiya Cumhurbaşkanı Alfonso Lopez.

Adamlardan biri Fransızca olarak Clousiot'ya oturmasını söylüyor,

biz ayaktayız. Ortadaki zayıf, gaga burunlu ve gözlüklü adam beni sorguya çekmeye başlıyor.

Tercüman bir

sey çevirmiyor sonra:

— Konusan ve sizi sorguya çekecek olan bey Rio Hacha sehri yargıcıdır, diyor. Diğerleri de onun dostları,

yani sehrin ileri gelen kisileri. Tercümanlık yapan ben, Haitiliyim ve bu bölgede elektrik çalışmalarını

yönetiyorum. Karsınızdakiler pek söylemiyorlar ama, yargıç dahil, çoğunun Fransızca bildiğini sanıyorum.

Bu giriş yüzünden yargıç sabırsızlanıyor, İspanyolca olarak sorguya baslatıyor. Haitili, sırayla soru ve cevapları çeviriyor:

— Fransız mısınız?

— Evet.

— Nereden geliyorsunuz?

— Curaçao'dan.

— Daha önce?

— Trinidad'dan,

155

— Ondan önce?

— Martinique adasından.

— Yalan söylüyorsunuz. Curaçao'daki konsolosumuza bir hafta önceden, Fransızlardan kaçan altı mahkûmun bizim topraklarımıza çıkmaya çalışacağı ve kıyıların sıkı denetlenmesi bildirilmiş.

— Peki öyleyse, kaçak mahkûmlarız biz.

— Cayenne'den kaçtınız demek.

— Evet.

— Fransa gibi soylu bir ülke sizi bu kadar uzağa gönderip böylesine ağır bir cezaya çarptırmıssa, çok tehlikeli birer haydut olmanız gerekir.

— Belki de.

— Hırsız mısınız, kaatil mi?

—t Matador yani, aynı sey. Demek matadorsunuz, diğer üç arkadaşınız nerede?

— Curaçao'da kaldılar.

— Yine yalan söylüyorsunuz. Altmış kilometre beride, Castillette denen yere bıraktınız onları da.

Neyse ki tutuklandılar, birkaç saat sonra burada olacaklar. Tekneyi çaldınız mı?

— Hayır, Curaçao piskoposu bize armağan etti.

— Peki. Vali sizin hakkınızda bir karar verene kadar burada kalacaksınız, üç suç ortağınızı Kolombiya topraklarına indirmek, daha sonra da denize açılmaya çalışmak suçundan teknenin kaptanını üç ay

hapse, diğerlerini de birer ay hapis cezasına mahkûm ediyorum. Çok sert adamlar olan polisler tarafından

bedenî cezalara çarptırılmak istemiyorsanız akıllı uslu davranın. Diyeceğiniz bir şey var mı?

— Hayır, sadece esyalarımızı ve teknede kalan yiyecekleri geri almak istiyoruz.

— Hepinize birer pantolon, birer gömlek, birer ceket, birer çift de pabuç verilecek. Bunun dışında kalan her şeye gümrük el koydu, üstelemenizin gereği yok. kanun kanundur.» Avluya çekiliyoruz; oralı sefil mahkûmlar yargıcın çevresinde toplanıyorlar.

«Doktor. Doktor», diye bağırıyorlar. Sisinerak cevap

vermek ya da durmak zahmetine bile katlanmadan aralarından geçiyor. Yanındakilerle birlikte cezaevinden çıkıp gözden kayboluyor.

Saat birde, silâhlı yedi - sekiz kişinin doldurduğu

bir kamyonla uç arKaaasımız geliyor, tııerınae bavulları, basları önde iniyorlar. Birlikte koğusa gidiyoruz. '

— Ne büyük bir halt isledik, sizlerin de basını derde soktuk, diyor Brötanyalı. Bağışlanacak yanımız yok Kelebek. Beni öldürmek istiyorsan öldür, kendimi korumam bile. Biz isan değil, ...yiz. Deniz korkusundan

yaptık bu isi. Ama Kolombiya ve Kolombiyalıları tanıdıktan sonra, denizdeki tehlikelerin, bu heriflerin eline düştükten sonra basımıza gelecekler yanında hiç kaldığını anladık... Rüzgâr kesildiği için mi enselendiniz?

— Evet dostum. Kimseyi öldürecek değilim, hatayı elbirliğiyle yaptık. Sizi kıyıya bırakmıyacaktım, basımıza da bir sey gelmiyecekti.

— Çok iyisin Kelebek.

— Hayır, hak yerini bulsun isterim.» Sorguyu onlara da anlatıyorum. «Her neyse, belki vali bizi serbest bırakır.»

— öyle. Ne demis herifçioğlu. Ümit fakirin ekmeğidir. Bana göre, bu yarı uygar belde yetkililerinin bizimle ilgili karar almaları imkânsız. Kolombiya'da kalmamıza, Fransa'ya iade edilip edilmeyeceğimize ya da teknemizle yolumuza devam edebilmemize daha

yukardakiler karar verecekler. En ufak bir zarar vermediğimiz bu adamlar en ağır karara varırlarsa

haksızlık etmiş olurlar; öyle ya, onların topraklarında tek bir suç islemedik.

Bir haftadan beri buradayız, iki yüz kilometre ötede, daha büyük bir şehir olan Santa Marta'ya yollanmamız söz konusu, baskaca yenilik yok. Bu haydut ya da korsan suratlı polislerin tutumunda hiç bir

değişiklik olmadı. Daha dün, içlerinden birinin elinden sabununu kaptığım için, az kaldı bir kursunda geberip gidecektim. Hep sivrisineklerle dolu bu pis odadayız, neyse ki Brötanyalıyla Maturette her gün yerleri siliyorlar da içerisi eskisinden temiz tutuluyor. Yavaş yavaş umutsuzluğa kapılıyor, güvenimi yitiriyo-rum. Bu kızıl derili ve zenci ya da kızıl derili - ispanyol kırmacı Kolombiyalılar tüm güvenimi yitirmeme sebep oluyor. Kolombiyalı bir mahkûm, Santa Marta'da çıkan bir gazetenin eski sayısını veriyor.

Birinci say-

fada altımızın, sonra polis müdürünün resmi, herifin kafasında bir fötr sapka, ağzında puro, çevresinde de

silâhlı on kadar polis. Yakalanmamızın bir destan havasına büründüğü ve oynadıkları rolün abartıldığı anlaşıyor. Oysa biz haydutların fotoğrafları polislerinkinden daha sevimli. Haydutlar namuslu kisilere benziyor, seflerinden başlayarak bütün polislerin ne mal oldukları suratlarından belli. Ne yapmalı? Birkaç kelime ispanyolca öğrendim: Kaçmak, fugarse; tutuklu, preso; öldürmek, matar, zincir, cadena, kelepçe,

esposas; adam, hombre, kadın, mujer.

Rio Hacha'dan Kaçıs

Avluda, elleri kelepçeli biri var onunla dost oluyorum. Aynı puroyu içiyoruz; uzun ve ince, çok sert bir puro ama yine de içiyoruz. Venezüella ile Aruba Adası arasında kaçakçılık yaptığını öğreniyorum.

Sahil

koruma görevlilerinden birkaçını öldürmekle suçlanıyor ve yargılanmayı bekliyor. Bazı günler çok sakın,

bazı günler de sinirli ve telâslı. Kendisini görmeye gelenler bir takım yapraklar getiriyorlar, bu yaprakları çiğneyince duruluyor. Bir gün, bu yapraklardan birinin yarısını bana veriyor, hemen anlıyorum ne

olduğunu, Dilim, damağım ve dudaklarım his-
sizlesiyor. Bu yapraklar koka yaprakları. Kolları kıllı,
göğsü
kapkara ve kıvrır kıvrır kıllarla kaplı bu adam esine az
rastlanan bir güçte. Çıplak ayaklarının altında öyle
bir
nasır tabakası oluşmuş ki, ara sıra ayağına batan
cam parçalarıyla çiviler etine değmiyor bile. Tuttuğu
gibi
çıkarıyor bunları.

Bir akşam kaçakçıya: 'Seninle birlik fuga» diyorum.
Haitilinin bir gelisinde, fransızca - ispanyolca sözlük
istemistim. Anlıyor kaçakçı, isaretle kaçmaya hazır
olduğunu belirtiyor. Ama kelepçeler ne olacak?
Bunlar,
emniyet tertibatı bulunan amerikan kelepçeleri.
Anahtarın girebileceği bir delik var, herhalde anahtar
yassı. Ucu iyice yassılmış bir çelik telle Brö-tanyalı
bana bir maymuncuk yapıyor. Birkaç denemeden
sonra

yeni dostumun kelepçelerini dilediği zaman
açılabilecek hale geliyorum. Geceleri, tek başına bir
«ca!aboza»ya (Hücre) kapatılıyor. Hücrenin
158

parmaklıkları da çok kalın. Bizim koğusun
parmaklıkları çok daha ince, rahatça eğilebilir.
Demek ki, eğlenmesi

gereken tek parmaklık, Antonio'nun hücre parmaklığı (Kolombiyalının adı Antonio). «Nereden bulmalı bir "sacette" (eğer) «Paiata (para var mı?;» «Cuanto (ne kadar)?» «Yüz pesos». «Dolar?» «On.» Kendisine verdiğim on dolarla iki ege ediniyor.

Avlunun toprağına çizerek, parmaklığı biraz eğeledikten

sonra, bize verdikleri pirinç hamuru ve eğelenen yerden dökülen demir tozuyla çentiğı kapaması gerektiğini gösteriyorum. Son anda, hücrssine girmeden hemen önce de, kelepçelerini çözüyorum. Bakmaya kalkarlarsa hafiften itmesi kelepçenin kapanmasına yetecek. Parmaklığı kesmesi üç gece sürüyor. Söküp atmak için bir dakikadan az zamanın yeteceğini anlatıyor. Gelip beni koğustan alacak. Sık sık yağmur yağıyor burada, Antonio, «pri-mera noche de lluvia» (ilk yağmurlu gece) gelip beni alacağını söylüyor. Bu gece de sel götürüyor her yanı. Dostlarım yaptığım plâni biliyor, gideceğim yer çok

uzak diye hiç biri pesimden gelmek istemiyor. Kolombiya - Venezüella sınırına ulaşmak hedefim. Haritada

bu topraklara «Guajira» dendiğini gördüm. Ama burası iki ülke arasında ihtilâf konusu, ne Venezüella'ya

ait, ne de Kolombiya'ya. Kolombiyalı dostum, «eso es la tierra de los indios» (Kızılderililerin ülkesidir»

diyor. Ne Venezüella polisi var burada, ne Kolombiya polisi. Birkaç kaçakçı geçebiliyor «Guajira» dan. Oldukça da tehlikeli, çünkü «Guajira» kızıl-tterilileri topraklarından uygar kisilerin geçmesini istemiyorlar. Kendi topraklarında gitgide tehlikeli olmaya baslıyorlar. Kıyıda avcılıkla geçinen kızilderili-lere de rastlanıyor, bunlar biraz daha uygar, baska kızilderililer aracılığıyla Castillette köyü ve La Vela adlı kasabayla alıs - veris yapıyorlar, Antonio, oralara gitmek istemiyor hiç. içinde bulundukları kaçakçı gemisi, fırtınadan «Guajira» topraklarına sığınmak zorunda kaldığında, kızilderililerle aralarında savas çıkmıs, birkaç kızilderiliyi öldürmüsler. Ama Antonio beni, «Guajira» topraklarının yakınına kadar götürmeyi üzerine alıyor, yolun geri kalanını asmak da bana düşüyor. Söylemek gereksiz ama, bütün bunları anla-

159

yabilmek çok güç oluyor. Antonio'nun Kuııanaıgı sözcüklerden pek çoğu sözlükte yok. Evet, seller götürüyor bu gece, pencerenin kenarındayım. Epey önce tahta bölmelerden koca bir kalas söktük. Bunu, penceredeki parmaklıkları bir adam geçecek kadar genişletmekte kullanacağız, iki gece önce yaptığım deneyde, ince demir çubukların kolayca eğildiğini gördük.

— Listo (hazır mısın)?

Antonio'nun, parmaklıklara yapıştırdığı yüzü beliriyor. Maturette ve Brötanyalmin yardımıyla, tahtaya bir abanısta parmaklık eğilmekle kalmıyor, yuvasından bile çıkıveriyor, Beni kaldırıp itiyorlar, kaybolmadan önce kıcıma kıcıma saplaklar iniyor. Bu saplaklar, dostlarımın tokalasmaı. Avludayız. Bardaktan bosanırcasına yağın yağmur, çinko dama çarparken büyük bir gürültü yapıypr. Antonio elimden tutup beni duvara kadar götürüyor. Duvarı asmak çocuk oyuncağı, yüksekliğı iki metreden fazla değıl.

Üstünde cam

kırıkları elimi kesiyor, önemi yok, yallah. Bizim namussuz Antonio, üç metre ilerisini görmeye engel olan

yağmurda yolunu bulabiliyor. Yağmurdan faydalanıp köyün içinden geçiyor, sonra ormanla kıyı arasındaki yolu tutuyoruz. Geçenin bu saatinde bir ısık. Ormana dalmak zorundayız, neyse ki pek sık değıl, az sonra yeniden yola çıkıyoruz. Yağmur altında, gün ısıyana dek yürüyoruz. Yola çıkarken bana bir koka yaprağı verdi, cezaevinde ondan öğrendiğim gibi çiğniyorum. Günes doğduğunda hiç yorgun değılim. Çiğnediğim

160
sesle Konusturuyor. TciciprciMciuciii v^aiuiyi aiviyyi
iiiy
durmadan yuttuğunu görünce ben de onun gibi
yapıyorum ama daha ağırdan alıyorum. Bana
gösterdiği
küçük kesede yirmiden fazla yaprak var. Ses
çıkarmadan gülümseyince, karanlıkta, inci gibi disleri
parıldıyor.
Ortalıkta sivrisinekten geçilmediğinden bir puro
çiğnedi ve nikotin dolu tükürükle yüzümüzü ve

ellerimizi sıvadık. Artık rahatsız. Aksamın yedisi. Hava karardı ama mehtap var. Elini saatine götürüp dokuzu göstererek: «Liuvia» (yağmur) diyor. Saat dokuzda yağmur yağacağını anlıyor, yeniden yola çıkıyorum. ,Ona yetisebilmek için, kollarımla havayı kulaçlayıp, sıçrayarak yürümeyi öğrendim. Güç değil bu is, üstelik hızlı yürürsek bu kadar çabuk ilerliye-meyiz, oysa kosmuyoruz da. Gece, bir otomobil, bir kamyon ve iki eseğin çektiği arabanın yoldan geçmesi için üç kere ormana dalmamız gerekti.

Çiğnediğim

yapraklar sayesinde yorgunluk duymuyorum, derken gün doğuyor, yağmur duruyor, aynı şeyi yaparak bir kilometre kadar otların üstünden gidip gizlenmek üzere ormana dalıyoruz. Bu yaprakların tek kötü yanı, uykuya engei olmaları. Yola çıktığımızdan beri gözümüzü kırpmadık. Antonio'nun gözbebekleri o kadar

büyümüs ki, gözünün rengi seçilemiyor. Benimkiler de öyle olmalı.

Gecenin dokuzu. Yağmur yağıyor. Yağmak için bu saati bekliyor sanki. Tropiklerde yağmur belirli bir saatta yağarsa, ay biçim değiştirene kadar hep aynı saatta başlayıp, aynı saatta kesileceğini sonradan öğreniyorum. Bu gece, yürümeye başladığımızda sesler duyuyor, ardından ısık görüyoruz.

«Castillette»

diyor Antonio. Hiç duraklamadan elimi tutuyor,
ağaçların arasına dalıyoruz, iki saat süren zorlu bir
yürüyüşten sonra kendimizi yeniden yolda buluyoruz.
Yürüyoruz, daha doğrusu bütün gece ve sabahın bir
bölümünde sıçrayarak yol alıyoruz. Günes,
giysilerimizi üstümüzde kuruttu. Üç gündür
sırılsıklamdık, ilk

gün yediğimiz bir parça ham sekerin dışında, üç
günden beri ağzımıza tek lokma koymadık. Antonio,
zarar

vere' bilecek kisilere rastlamayacağımızdan emin.
Kayıtsızca ilerliyor, saatlardan beri toprağı dinlemedi.
Yol kumsal boyu uzandığından Antonio bir sopa
kesiyor,
kelebek

161/11

simdi nemli kumlar üstünde yürüyoruz. Yolu bıraktık.
Antonio duruyor ve elli santim eninde iyice
yassılmış, denizden çıkıp kuru kumlara kadar gelen
geniş bir iz inceliyoruz, iz boyu gidiyor ve geniş bir
daire halini aldığında sopasını batırıyor. Çektiğinde
sopanın ucuna, yumurta sarısı gibi bir sıvı bulastığını
görüyoruz. Ellerimizle kumu kazıyoruz, az sonra
yumurtalar beliriyor, sayılarını kestiremiyorum ama
üç -

dört yüz var. Bunlar, deniz kaplumbağası yumurtaları.
Kabukları yok, yalnızca ince bir zarla çevrili.

Antonio gömleğini çıkarıyor, içini yumurtayla dolduruyoruz,, belki yüz yumurta var gömleğin içinde.

Sonra

kumsalı bırakıp yolu geçerek ağaçların arasına dalıyoruz. Meraklı bakışlardan uzakta, yumurtaları yutuyoruz. An-tonio yalnız sarısını yiyor. Keskin dişleriyle yumurtayı kaplayan ince zarı yırtıyor, beyazını

akıtıyor, sonra bir yumurta kendi içiyor, bir tane de bana içiriyor. Birini yutup diğerini bana uzatarak yığınla yumurta açıyor. Tika basa doyunca, ceketlerimizi yastık yapıp uzanıyoruz. Antonio:

— Manana tu sigues solo dos dias mas. De manana en adelante no hay policias (Yarın tek basına iki gün daha yürüyeceksin. Yarından sonra ortalıkta polis kalmayacak) diyor.

Son sınır karakolunu da gece onda geçiyoruz. Köpek havlamaları ve pencereleri aydınlık bir evden anlıyoruz sınır karakolunda olduğumuzu. Antonio, bütün bunları tereyağından ki! çekercesine atlatıyor. Bütün gece, en ufak bir tedbir almadan ilerliyoruz.

Yol geniş değil ama, üzerinden sık sık insan geçtiği belli. Çünkü bir tek ot yok. Genisliği elli santim kadar, ormanın kıyısından ve kumsalın iki metre kadar üstünden gidiyor. Yolda, yer yer at ve esek izleri görüyoruz. Antonio koca bir ağaç kökünün üstüne çöküp

oturmamı isaret ediyor. Günes ortalığı kasıp kavurmakta. Saatim on biri gösteriyor, güneşe bakılırsa öğlen olmalı. Yere çaktığımız küçük sopa en ufak bir gölge vermiyor, demek ki, öğlen, saatimi on ikiye getiriyorum. Antonio, koka yapraklarıyla dolu kesesini bosaltıyor: Dçinde yedi tane var. Dördünü bana veriyor, üçünü kendine ayırıyor. Biraz uzaklaşıp ormana dalıyoruz, yüz elli Trinidad doları ve altmış flo-
162

rinle dönüp paraları ona uzatıyorum. Saskın saskın yüzüme bakıyor, paralara dokunuyor, nasıl bu kadar yeni kaldıklarını ve paraları kuruttuğumu görmediği halde nasıl ıslanmadıklarını merak ediyor. Paralar elinde, bana tesekkür, ediyor, uzun uzun düşündükten sonra altı tane bes florinlik (otuz florin) ayırıyor ve gerisini bana veriyor. Direkt meme rağmen fazlasını almıyor. O an, Antonio'da bir değişiklik oluveriyor. Burada ayrılmamız kararlasmıstı, ama bir gün daha beni götürmek ister gibi. isaretle, bir gün daha gelip

sonra döneceğini anlatıyor. Yumurta sarılarını yutup kuru yosunları ateslemek için yarım saat kadar tasları

birbirine sürterek güçlükle purolarımızı yakıyor, yola koyuluyoruz.

Üç saattir yürüyoruz, derken bir atlı bize doğru yaklaşıyor. Adamın basında kocaman bir hasır sapka, ayağında çizmeler var. Pantalonu yok, deriden mayo gibi bir sey, yesil bir gömlek ve askerlerinkini andıran, rengi atmıs yine yesil bir ceket giyiyor. Silâh olarak çok güzel bir karabinası, belinde de koca bir tabancası var.

— «Carabbal Antonio, hijo mio (oğlum),» An-tonio atlıyı çok uzaktan tanımıs, bana bir sey söylememisti. Kimin geldiğini anladığı açıkça belliydi. En azından kırk yaşlarında görünen bu iri yarı adam atından iniyor, karsılıklı birbirlerinin omuzuna vuruyorlar. Bu kucaklasmayı sonradan, pek çc^k yerde göreceğim.

— Bu kim?

— Companera de fuga (fırar arkadaş), Fransız.

— Nereye gidiyorsun?

— Kızılderili balıkçıların mümkün olduğu kadar yakınına.

— Kızılderililerin topraklarından geçip Venezüella'ya girmek, orada da bir yolunu bulup Aruba ya da Curaçao'ya dönmek istiyor.

— Guajiro kızilderilileri olmak çok kötü, diyor adam. Silâhlı değilsin, torna (al),» Deri kılıfıyla, sapı pırıl pırıl boynuzdan bir kama uzatıyor. Yolun kıyısına oturuyoruz. Pabuçlarımı çıkarıyorum, ayakla-rim kan içinde, Antonio ile arkadaşı hızlı hızlı konuşuyorlar, Guajiro'dan geçme projemden hoslanmadık-

163

lan belli. Antonio ata binmemi isaretliyor: Pabuçlar omuzumda, yaralarımın kuruması için bir süre çıplak ayakla duracağım. Bütün bunları, yaptığı isaretlerden anlıyorum. Yabancı ata biniyor, Antonio bana elini uzatıyor ve Antonio'nun dostunun arkasında dörtnala gidiyorum. Bütün gün ve gece at üstünde yol alıyoruz. Zaman zaman duruyoruz, bana anasonlu içkiyle dolu bir sise uzatıyor, biraz biraz içiyorum.

Gün

ısırken yine duruyor. Günes yükselmekte, bana demir gibi sert bir peynirle, iki peksimet, altı koka yaprağı

ve yaprakları içine koymak için su geçirmeyen, bele bağlanan özel bir kese armağan ediyor. Antonio'ya yaptığı gibi beni de kucaklayıp omuzu-ma vuruyor, atına atlayıp dört nala uzaklaşıyor.

Kızilderililer

Saat bir oluncaya dek yürüyorum. Ne orman var ufukta, ne de bir ağaç. Yakıcı günesin altında deniz, gümüs gibi parıldıyor. Pabuçlarım sol omuzuma asılı, yalınayak yürüyorum. Uyumaya karar verdiğim sıra,

uzakta bes altı ağaç ya da kumsalın epey berisinde
bir kayalık görür gibiyim. Uzaklığı göz kararıyla
ölçmeye çalışıyorum: Belki on kilometre var. irice bir
yarım yaprak çıkarıp çiğneyerek yeniden yola
koyuluyorum. Bir saat sonra da, bes, altı sey
seçebiliyorum: Bunlar ot, saman ya da
açıkkahverengi

ıyaprak damlı kulübeler. Birinin dumanı tütüyor.
Sonra bir takım adamlar seçiyorum. Onlar da beni
gördüler. Çıgıllıkları ve topluluğun denize doğru
yaptığı hareketleri seçebiliyorum. Derken kıyıya hızla
yaklasan tekneler dikkatimi çekiyor, bu teknelerden
on kişiye yakın insan kumsala. Herkes evlerin önüne
birikmiş ve bana bakıyor. Edep yerlerinin önünde
sarkan bez gibi seylerin dışında, erkeklerle
kadınların

çıplak olduğunu açıkça seçebiliyorum. Ağır ağır
onlara doğru yürüyorum. Üçü yaylarına dayanmış,
ellerinde ok tutuyor. Ne bir dostluk, ne de bir
düşmanlık belirtisi sezebiliyorum; bir köpek havlıyor,
hırsla

üstüme saldırıyor. Baldırımın altını ısırıp
pantolonumun bir parçasını koparıyor... Yeniden
saldırıya

geçtiğinde de, nereden çıktığı anlaşılmayan küçük
bir

oku kışına yiyip (sonradan bu okun uzun bir boruyla atıldığını öğreniyorum) uluyarak kaçıyor ve evlerden birinde kayboluyor sanki. Beni iyice ısırdığından t0pallıyarak yaklaşıyorum. Kalabalığın on metre yakınındayım

artık. Ne kimıldayan var ne de konuşan çocuklar analarının ardında. Bakır rengi, çıplak, adaleli nefis vücutları var. Kadınların göğüsleri dik, sert, uçları büyüktü. Yalnız birinin göğüsleri kocaman ve sarkık.

içlerinden birinin durusu öylesine soylu, çizgileri o kadar ince, ırkının tartışılmaz soyluluğu öylesine belirgin ki doğru ona gidiyorum. Ne yayı var, ne de oku. Boyu benimki kadar uzun, kaslarına kadar inen bir

tutsm perçemiyle saçları düzgün kesilmiş. Arkadan kulak memelerine kadar inen, simsiyah saçları, neredeyse mor. Gözleri çelik grisi. Ne göğsünde, ne kollarında, ne de bacaklarında kıl var. Bakır rengi kalçaları adaleli, düzgün, ince bacakları da öyle. Ayakları çıplak. Onun üç metre ötesinde duruyorum. Birden iki adım atıyor ve gözlerimin içine bakıyor, inceleme iki dakika sürüyor. Bir tek çizgisi bile olmayan

bu yüz, çekik gözlü bir bakır heykel gibi. Sonra gülümseyip omuzuma dokunuyor. Bunun üzerine herkes

yanıma sokulup bana dokunuyor, genç bir kızıl derili kız elimden tutarak kulübelere birinin gölgesine sürüklüyor. Orada pantolonumun paçasını sıvıyor. Herkes çevremde halka olup oturmuş. .n'^mın biri, yaktığı puroyu uzatıyor, alıp içmeye koyuluyorum. Puroyu nasıl içtiğimi gördüklerinde başlıyorlar gülmeye, çünkü onlar, ister erkek olsun ister kadın, yanık ucunu ağızlarına sokup içiyorlar puroyu. Yaram pek kanamıyor ama, büyükçe bir madenî paranın yarısı kadar parça kopmuş. Kadın kılları koparıyor, iyice temizledikten sonra küçük bir kızın getirdiği deniz suyuyla yıkıyor. Kanatmak için, suyla yaranın üstüne

bastırıyor. Bu kadarıyla da yetinmeyip, sivri bir demir parçasıyla büyüttüğü dis izlerini tırmalıyor, herkes bana baktığı için, renk vermemeye çalışıyorum. Baska bir genç kızıl derili kız da bana yardım etmek istiyor

ama benimki onu sertçe itiyor. Bu harekete herkes gülüyor. Kendisine ait olduğumu belirtmek istediğini anlıyorum, herkes de buna gülü-

165

yor zaten. Sonra pantolonumun paçalarını dizlerin epey üstünden kesiyor. Getirilen yosunları bir tas üzerinde hazırlayıp yaranın üstüne koyuyor; pantolonumun paçalarından yaptığı bezlerle sarıyor.- Eserinden memnun, isaretle kalkmamı istiyor.

Kalkıyor, ceketimi çıkarıyorum. Tam o sıra, gömleğimin aralığında, boynumun altına döğmeyle yapılan

kelebeği görüyor. Dikkatle bakıp diğer döğme-leri de farkedince, daha iyi görebilmek için gömleğimi eliyle çıkarıyor. Kadın erkek, hepsi göğsümde-ki döğmelerle pek ilgileniyorlar; sağımda, solumda bir kadın

kafası, karnımda bir kaplan kafası; omurga kemiğim boyunca çarmıha gerilmiş bir denizci, belimde de avcılar, palmiyeler, filler ve kaplanlarla boydan boya bir kaplan avı. Bu döğmeleri farkedince, adamlar

hepsi görüslerini açıklıyor. Bu andan sonra, erkekler tarafından kesinlikle benimsendim. Kadınlar, sefin gülümseyip omuzuma dokunduğu an beni kabullenmislerdi zaten.

Kulübelerin en büyüğünden içeri giriyoruz ve orada, iyiden iyiye sasırıyorum. Kulübenin içi, iyice bastırılmış kızıl toprak. Sekiz kapısı var, yuvarlak, tavanın kirislerine saf yünden, rengârenk, canlı renklerle dolu hamaklar asılı. Ortada yuvarlak ve yassı bir tas: bu koyu renk, cilâlı tasın çevresinde oturmak için baska yassı taslar. Duvarda bir sürü çifte, bir asker kılıcı, çeşitli boyutlarla yaylar asılı.

Dçinde

bir insanın yatabileceği koca bir deniz kaplumbağası kabuğu, birbiri üstüne son derece düzenli olarak dizilen taslardan yapılma sömine (taslar arasında en ufak bir harç izine raslamadım) de dikkatimi çeken seylerden. Masanın üstünde yarım su kabağı, dibinde de iki, üç avuç inci. Bir tahta kap içinde, eksimtrak,

çok iyi alkole dönüşmüş meyva suyu, bir muz yaprağı üstünde de, en azından iki kilo gelen koca bir ızgara

balık sunuyorlar. Yiyip içmeye davet ediliyor, ağır ağır atıstırmaya koyuluyorum. Yemeğim bittiğinde kadın

elimden tutup kumsala götürüyor, deniz suyuyla ellerimi ve ağzımı yıkıyorum. Sonra geri dönüyoruz.

Halka

olup oturuyorlar, yanımda, elini dizime koyan genç kızılderili kız. Bir takım hareket ve sözlerle, birbirimizle ilgili bilgiler edinmeye çalışıyoruz.

166

Birden sef ayağa kalkıyor, kulübenin dibine yürüyor, beyaz bir tas parçasıyla, dönüp masanın üstüne bir takım şekiller çiziyor, önce çıplak kızılderililer, köyleri, sonra deniz. Kızılderili köyünün sağında pencere evier, giyimli erkek ve kadınlar. Erkeklerin elinde bir tüfek ya da sopa var. Solda baska bir köy, erkekleri pis yüzlü, tüfekli ve sapkalı, kadınları giyimli. Ben resimlere uzun uzun bakınca bir sey unuttuğunu fark ediyor ve kızılderili köyünden sağdaki kente, bir de soldakine giden iki yol çiziyor. Kendi köylerine göre yerlerini belirtmek için sağda. Venezüella yönünde, yuvarlak ve her yanından çıkan çizgilerle bir

günes, Kolombiya yönünde de ufuk. çizgisiyle kesilen baska bir günes yapıyor. Yanılmaya yer yok: Günes

bir yanda doğuyor, öbür yanda batıyor. Genç sef gururla eserine bakıyor, ötekiler de sırayla bakıyorlar. Ne

demek istediğini iyice anladığımı görünce tebesirini alıyor, köyleri siliyor, yalnız kendi köyü kalıyor ortada.

Çizdiği köylerdeki insanların kötü, yalnız kendi köyünün iyi olduğunu belirtmek istediğini anlıyorum.

Bana

mı anlatıyorsun bunu dostum?

Islak yünle masa siliniyor. Kuruyunca tebesir parçasını elime tutusturuyor. Resimlerle hikâyemi anlatma

sırası bende. Benim isim onunkinden karmakarışık. Yanında silâhlı iki kisi bulunan, elleri bağlı bir adam çiziyorum, silâhlılar adama bakıyorlar. Sonra aynı adam kosuyor, iki kisi de silâhlarını doğrultmuş ardından

geliyorlar. Aynı görüntüyü üç kere" çiziyorum ama sonuncusunda polisler durmuş, ben, kızilderililer, köpek

ve hepsinin önünde kollarını açarak yanıma yaklasan sefe doğru kosuyorum.

Resmim pek kötü olmamalı, erkekler uzun uzun konuşuyorlar, reis, resimdeki gibi kollarını açıyor. Anladılar.

Aynı gece, Kızilderili kız beni, içinde altı kadın ve dört erkeğin yasadığı kulübesine götürüyor. Dki kisinin

enine kolayca yatabileceği, rengârenk yünden nefis bir hamak asıyor. Hamakta daha önce de yatmıştım, uzunlamasına. O baska bir hamağa uzandı ama enine yatıyor. Ben de onun gibi yatınca yanıma geliyor.

Gövdeme, kulaklarıma, gözlerime ve burnu-
167

ma, ince uzun ama pürtüklü, ufak ama çizgili yara
izleriyle dolu parmaklarıyla dokunuyor, inci dolu
istiridyeleri çıkarmak için daldıklarından mercan
kayalıklarına değip kesiyorlardı ellerini. Ben de
yüzünü

uzun uzun oksayınca, ince ve nasırsız bulduğuna
hayret ettiği elimi avuçlarına alıyor. Bir saat süren
hamak

sefasından sonra kalkıp sefin büyük kulübesinin
yolunu tutuyoruz. Dncelemek üzere 15'lik ve 16'lık
Saint

Etienne tüfekleri veriyorlar. Altı kutu dolusu
kursunları var.

Kızılderili kız orta boylu, gözleri sefinkiler gibi çelik
grisi, ortadan ayırıp ördüğü saçları kalçalarına kadar
iniyor. Göğsüsleri dik, sert ve armut biçiminde. Uçları,
bakır rengi, gövdeden daha koyu renk ve çok uzun.
öpeceğine ısıyor adamı, öpüsmeyi bilmiyor. Uygar
insanlar gibi öpüsmeyi kısa sürede ona öğrettim.
Yürürken yanım sıra gitmek istemiyor, ne yapıp
ettiysem kandıramıyorum, hep ardımdan geliyor.

Kulübelerden biri bos ve kötü halde. Diğer kadınların da yardımıyla damına hindistancevizi yaprakları dösüyor, duvarları kırmızı killi toprakla sıvıyor.

Kızılderililerde çeşit çeşit madeni araç var: Bıçak, kama,

pala, balta, çapa, bir de demir disli yaba. Ba-, kırdan, alüminyumdan tencereler, çiçek sulamaya yarayan kovalar, demir tahta fiçılar da çıkıyor ortaya. Saf yünden örülmüş püsküller, kan kırmızısı, koyu mavi, simsiyah, kanarya sarısı resimlerle süslü kocaman hamaklar geriliyor. Ev kısa sürede tamamlanıyor ve kız,

diğer kıızılderililerden aldıklarını (bir esek kosumu,, ates yakmak için sacayak üstüne oturtulmuş bir yuvarlak, enine dört kisinin yatabileceği bir hamak, bardaklar, teneke kaplar, tencereler, v.s.) içeri taşıyor.

Köye geldiğimden bu yana, on bes gündür birbirimizi oksuyoruz ama sonuna kadar gitmeyi reddetti. Bir şey

anlamıyorum; beni tahrik eden kendisi! Tam sırası gelince de istemiyor, incecik beline bağladığı iple önüne astığı bez parçası dışında üstüne bir şey giymiyor, arkası bile açıkta. Biri ortada, diğeri iki yandan,

üç kapısı bulunan kulübemize törensiz mören-siz yerlesiyoruz. Yuvarlak evin üç yanındaki kapılar bir

ikizkenar üçgen meydana getiriyor. Her birinin varlık nedeni de ayrı. Ben kuzeydeki kapıdan girip çıkmak zorundayım, o güneydekinden. Ne ben onun kapısını kullanabilirim, ne de o benimkini. Dostlar büyük kapıdan geliyorlar, biz ancak konuklarımızla birlikte büyük kapıdan geçebiliriz.

Eve yerleştikten sonra kız benim oluyor. Ayrıntılara girmek istemiyorum ama atesli ve içgüdüleriyle ustalasan, sarmasık gibi gövdeme dolanan bir sevgili. Diğerlerinden gizli olarak saçını tarayıp örüyordum. Saçını taradığımda çok mutlu oluyordu, yüzüne hem büyük bir mutluluk hem de bir yakalanma korkusu geliveriyordu. Çünkü bir erkek karısının saçını taramamalıydı, ne ellerini bir çeşit tasla ovmalı, ne de

ağzını ya da göğüslerini değişik şekilde öpmeliydi. Lali (Kızılderili kızın adı) ile birlikte eve yerleşiyoruz. Sastığım tek şey, tahta ya da alüminyum tencereleri hiç kullanmaması, bardaktan bir şey içmemesi, Her şeyi, elleriyle yaptıkları toprak kap ya da tencerelerde

hazırlıyor.

Su kovası yıkanmaya yarıyordu. Sıkısan da deniz kıyısına kosuyordu.

Dstiridyelerin açılıp içlerinde inci aranmasını izledim. Bu isi yaslı kadınlar yapıyordu. Her inci avcısı kadının

bir çantası vardı, istiridyelerde bulunan inciler söyle paylaştırılıyordu. Topluluğu temsil eden sefe bir pay, inci avcısına bir pay, istiridyeleri aana yarım pay, dalıp istiridyeleri çıkarana bir buçuk pay. Kadın ailesiyle yasarsa payını babasına, erkek kardesine, ya da amcasına verirdi. Neden evlenen sevgililerin evine herkesten önce amcanın girdiğini, kadının kolunu alıp erkeğin beline doladığını, bunları yaparken, ikisinin de isaret parmaklarının göbeğe girecek sekilde durmasına dikkat ettikten sonra çıkıp gittiğini bir türlü anlıyamadım.

Evet, istiridyelerin aılısında hazır bulundum, ama inci avına çıkmadım. Çünkü teknelerine beni almadılar.

Kıyıda epey uzakta, asağı yukarı bes yüz metre ötede avlanıyorlardı. Bazı günler Lali, kalçaları ve kaburgaları çizik içinde dönüyordu. iziklerden kan aktığı da oluyordu. Yosunları yaranın üstüne bastırıp ovalıyordu, isaretle bir sey yapmaya davet edilmeden kılımı kıpırdatamıyordum. Bir baskası ya

168

169
da kendi srklemedike, sefin evine de girmiyordum. Lali, yalnız olduğumuz sıra neler yaptığımızı anlamak için yasıtlarından iki, üç kızın gelip kapımızın mümkün olduğu kadar yakınında otlara

uzandıklarından süpheleniyordu.

Dün köyle, sınır karakolunun iki kilometre ötesindeki ilk Kolombiya kasabası arasında bağlantıyı sağlayan kızilderiliyi gördüm. Bu kasabanın adı La Vela'ydi- Kızilderilinin iki eseği vardı, bir de Winchester tüfeği. Herkes gibi, o da sırtına avuç içi kadar bezden başka sey giymiyordu. Tek kelime de ispanyolca bilmediğinden alıs - verisi nasıl basardığını merak ettim. Sözlüğün yardımıyla kağıda agujos (iğne), mavi ve

kırmızı çini mürekkebi, iplik yazdım. Sef, kendisine döğme yapmamı istiyordu. Bağlantıyı sağlayan kızilderili ufak tefek ve sırim gibi ydi. Göğsünde, bir yandan baslayıp öbür omuzunda biten korkunç bir bıçak yarası vardı. Yara kabuk bağlarken parmak kalınlığında bir siskinlik yapmıstı. Dnciler bir puro kutusuna konuyordu. Kutu bölmelere ayrılmıstı. Dnciler, büyüklüklerine göre bu bölmelere yerlestiriliyorlardı. Kızilderili yola çıktığında, sef kendisiyle birlikte gitmeme izin verdi. Beni geri dönmeğe

mecbur etmek için de, son derece ilkel bir görüsle, elime bir çiftteyle altı da fisek tutusturdu. Kendime ait olmayan bir seyi götürmeyeceğime inandığından da döneceğimden emindi. Esekler yüklenmediğinden birine ben bindim, diğerine de kızilderili. Bütün gün, yolu izledik, ancak sınır karakoluna üç - dört

kilometre kala kızilderili sırtını denize döndü, içerilere doğru yol aldık.

Bese doğru da, kıyısında bes kızilderili kulübesinin bulunduğu bir akarsuya vardık. Herkes beni görmeye geldi. Kızilderili konustu, konustu, derken rengi hariç, yüzü, saçları, burnuyla kızilderililere benzeyen biri görüldü. Bu adam bembeyazdı, gözleri de kıpkırmızı. Hâkî bir pantolon giyyordu. O an, bizim köyün kızilderilisinin buradan ileri gitmediğini anladım.

Beyaz kızilderili bana:

— Buenas dias (günaydın), dedi. Tu eres el matador que se fue con Antonio (sen Antonio ile kaçan kaatil değil misin?) Antonio es compadre mio de sangre (Antonio benim kankardesimdir.) Kankardesi

170

olmak için garip bir de usulleri vardı: Kollarını birbirine başlıyor, bıçaklarıyla birbirlerinin kolunu çiziyorlardı. Sonra kanlarını birbirlerinin koluna sürüyor ve ellerine bulasan bu kanı yalıyorlardı.

— Que quieres (Ne istiyorsun)?

— Aguja, tinta china roja y azul (iğne, kırmızı ve mavi çini mürekkebi). Nada mas (Baska şey istemiyorum.)

— Tu lo tendras de aqui a in cuarto da luna (istediklerin bir hafta sonra elinde olacak).

Benden iyi ispanyolca biliyor, uygar kisilerle iliski kurup ırkının çıkarlarını bütün gücüyle savunmayı bildiğı

anlasılıyordu. Ayrılırken, bana gümüş Kolombiya paralarından yapılma bir gerdanlık verdi, Lali'ye götürmemi söyledi.

— Vuelva a verme (yine gel, beni gör)», dedi beyaz kızıl derili. Kendisiyle tekrar görüşmemi sağlama bağlamak için de bir yay verdi.

Tek basıma yola çıktım, dönüş yolunun yarısını almıştım ki, on iki, on üç yaşlarındaki küçük kızkardeşlerinden

biriyle gelen Lali'ye rasladım. Lali'nin yaşı on altı - on sekiz arasında olmalıydı. Deli gibi

üstüme çullanıp göğsümü tırmaladı, yüzümü ellerimle koruyunca acımadan boynumu ısırırverdi.

Bütün

gücümle onu durdurmakta iyiden iyiye güçlük çekiyordum. Birden duruldu. Kızkardesini eseğe bindirdim.

Lali'yle sarmas dolas, eseğin ardından yürümeye koyulduk. Ağır ağır köye dönüyorduk. Yolda bir baykus

vurdum. Ne olduğunu anlamadan, karanlıkta parıldayan gözlerini farkedince ates etmistim. Lali baykusu

almakta directti, eseğin semerine astık. Günes doğarken köye vardık. O kadar yorgundum ki, yıkanmak

istedim. Lali beni yıkadı, sonra gözümün önünde kızkardesinin bezini çıkardı onu da yıkamaya koyuldu,

ardından kendi yıkandı.

içeri girdiklerinde oturmus, limon ve su katıp içeceğim suyun kaynamasını bekliyordum, iste o an, nedenini çok sonları anladığım bir sey oldu. Lali kızkardesini bacaklarımın arasına itti. kollarımı tutup beline sarmaya çalıştı. Kızkardesinde bez olmadığını ve Lali'ye getirdiğim gümüs paralardan yapılma gerdanlığı boynuna astığını farkettim. Bu garip durum-

dan nasıl kurtulacağımı bilemiyordum, tatlılıkla küçük kızı bacaklarımın arasından çıkardım, kollarımın arasına alıp hamağa yatırdım. Çok sonraları Lali'nin mutlu olmadığım için gitmeye karar verip bilgi topladığım, belki kızkardesinin beni köyde tutabileceğini sandığını anladım. Gözlerim Lali'nin elleriyle

örtülü olarak uyandım. Epey geç kalmıştım, saat on biri bulmustu. Küçük kız evde değildi. Lali iri gözleriyle bana baktı ve dudaklarımın kenarını hafifçe ısırdı. Sevgimi ve beni tutamadığından değil de

baska bir nedenle gittiğimi anladığı için mutluydu, bunu gösteriyordu.

Evin önünde, genellikle Lali'nin avlandığı tekneyi kullanan kızılderili oturuyordu. Lali'yi beklediğini anladım. Bana güFümsedi, çok sevimli bir hareketle gözlerini kapıyarak Lali'nin uyuduğunu bildiğini gösterdi. Yanına oturdum, anlamadığım seyler söylüyordu. Gençti sporcular gibi geniş omuzlu, adeleli bir

vücudu vardı. Uzun uzun döğmelerime baktı, inceledi, sonra kendisine de döğme yapmamı istediğini gösterdi. Basımı sailiyarak kabul ettiğimi belirttim; sanki döğme yapabileceğime inanmıyor gibiydi. Lali göründü, gövdesini zeytinyağına bulamıstı. Bunu sevmediğimi biliyordu, ama bulutlu havada suyun çok

soğuk olduğunu anlattı. Yarı ciddi yarı gülerek yaptığı yüz hareketleri o kadar sirindi ki anlamazlıktan gelip defalarca tekrarlattım. Bastan başlamasını istediğimde ağzını büzdü. Açıkça: «Sen mi aptalsın, yoksa ben mi? Neden zeytinyağı süründüğümü bir türlü anlatamıyorum», der gibiydi.

Sef, iki kızılderili kadınla birlikte önümüzden geçti. Kadınlar, en azından dört - bes kilo gelen beyaz bir kertenkele taşıyorlardı, sef de oklarıyla vayı-nı.

Avdan döndüğü belliydi, beni yemeğe çağırdı. Lali onunla

konustu, sef omuzuma dokunup bana denizi gösterdi, istersem Lali ile inci avına çıkabileceğimi anladım.

Lali her zamanki yol arkadaşı ve ben denize yürüdük.

Çok hafif, mantarı andıran bir tahtadan yapılma tekne kolayca suya indirildi. Tekneyi omuzlarında taşıyarak suda ilerlediler, epey yürüdük. Yola koyulmamız da oldukça garipti: Kızılderili, elinde koca bir kürekle teknenin kışına yerlesi-

172

yordu. Göğsüne kadar suya giren Lali teknenin dengesini sağlıyor, kumsala sürüklenmesini önlüyordu. Ben

de binip ortaya oturdum. Lali'nin tekneye atlamasıyla kızılderilinin bir kürek darbesiyle tekneye yol

vermesi bir oldu. Dalgalar silindir gibi geliyor, diz açıldıkça da yükseliyordu. Kıyıda bes - altı yüz metre

açıkta, iki kayığın avlanmakta olduğu bir yere vardık. Lali, bes kırmızı deriden seritle örgülerini basına bağlamıştı, üçünü enine, ikisine de boyuna, tünde iri bir bıçak, çapa yerine kullanılan ve kızıl-derilinin denize attığı on bes kilo ağırlığındaki koca demir çubuğu izledi. Tekne demirliydi ama rahat durmuyor, her

dalгада inip çıkıyordu.

Üç saati askın bir süre, Lali denizin dibine daldı, çıktı. Dip görünüyordu ama geçen zamana bakılırsa, derinliği on bes ya da on sekiz metreyi buluyordu. Her inip çıkısında kızıl derili istiridye dolu çantasını tekneye bosaltıyor, dinlenmek için bes - on dakika tekneye tutunuyordu. Lali tekneye hiç çıkmadığı halde

iki kere yer değiştirdik, ikinci yerde çanta, daha iri istiridyelerle dolu olarak çıktı. Kıyıya döndük. La-ii tekneye binmiş, dalgalar kısa sürede bizi karaya ulaştırıvermişti. Yaslı kadın bekliyordu. Kızıl derili ne

birlikte istiridyeleri kumlara tasıdılar. Bütün istiridyeler yere yığılınca, Lali, yaslı kadının açmasına engel oldu, önce kendi başladı. Bacağının ucuyla, bir inci bulana dek, otuz kadar istiridyeyi kısa sürede açtı.

En

azından iki düzinesini de bu arada yuttuğumu söylemem gereksiz tabî. Bezelye iriliğindeki inciyi dikkatle,

çıkardı. Bu inci orta boydan da büyüktü, öyle de parlıyordu ki, Doğa, inciye pek gösterisli olmamakla birlikte en değişik renkleri vermisti. Lali inciyi parmakları arasında tuttu. Ağzına attı, bir süre sonra da

çıkarıp benim ağızma soktu. Bir takım çene hareketleriyle, dişlerimin arasında çiğneyip yutmamı istediğini

belirtti. Reddedişim karşısında yalvarması o kadar tatlıydı ki, istediğini yaptım: Dnciyi dişlerimle kırıp kalıntılarını yuttum. Beni kuma yatırıp çocuklar gi-bi ağızımı açtılar ve dişlerimin arasında küçük parçalar kalıp kalmadığına baktılar. Kızılderili kadını istiridyelerin basında bırakıp köye doğru yürüdük sonra.

173

Bir aydır buradayım. Her gün kâğıt üzerine tarih ve gün adını kaydediyorum, yanılmam imkânsız. Kırmızı,

mavi ve eflâtun çini mürekkebiyle iğneler çoktan geldi. Sefin kulübesinde üç Solingen ustura buldum. Kızılderililerin sakalı .çıkmadığından ustura kullanmıyorlardı. Usturalardan ancak biri, saç kesmeye

yarıyordu. Sef Zato'nun bir koluna döğmeyle, rengârenk tüylerden başlıklı bir kıızılderili resmi yaptım. Çok

memnun oldu ama, göğsüne büyük bir döğ-me yapmadan kimseye söz vermememi istedi. Bendeki ağzı açık

kaplanın aynını istiyordu. Güldüm, bu kadar güzel bir kaplan resmi yapamazdım. Lali bütün kıllarımı yoldu. Tek kıl gördü mü koparıyor ve yerine, kıyıp bir seylerle karıştırdığı yosunları sürüyordu. Kıllar eskisinden geç uzuyordu, sanki.

Bu kıızılderili. kabilesinin adı Guajiro. Kıyıda, ovanın iç bölgelerinde ve dağların eteklerinde yaşıyorlar. Dağlarda. Motilones denen baska kabileler var. Yıllar sonra onlara da isim düşecek. Guajiro'la-rın, daha önce de anlattığım gibi, dolaylı olarak ve alısveris yoluyla uygarlıkla ilişkileri oluyor. Kıyıda yasıyanlar, aracılık yapan kıızılderiliye, hem incilerini veriyorlar, hem de yakaladıkları deniz kaplumbağalarını.

Kaplumbağalar canlı, ağırlıkları yüz elli kiloyu bulduğu oluyor. Ağırlığı dört yüz kiloyu, kabuklarının

uzunluğu iki, eni ise en genis yerinde bir metreyi bulan Orenoque ya da Maroni kaplumbağaları kadar iri

değil bunlar. Sırtüstü yatırıldıklarında doğ-rulamıyorlar. üç hafta süreyle bir sey yiyip içmeden canlı

kalanlarını gördüm, iri, yesil kertenkelelerin tadı çok güzel. Etleri beyaz ve yumusak, leziz. Günesin kızdırdığı kumlara gömölerek pisirilen yumurtaları da nefis. Yalnız görünüşleri, insanı biraz tiksindiriyor.

Lali her ava çıkısında, payına düşen incileri eve getirip bana veriyordu, iri, orta boy ya da küçük incileri

ayırmadan tahta bir kaba dolduruyordum. Yalnız bos bir kibrit kutusunun içine, iki pembe, üç siyah, yedi tane de madenî gri ve enfes inciye ayırmıstım. Bir de fasulye tanesi büyüklüğünde iri bir barok incim vardı ki, bizim beyaz ya da barbunye fasulyesi tanelerinden pek aşağı kalmıyordu. Bu iri barok

174

inci üç ayrı renkteydi, havaya göre bu üç renkten ilki siyah, diğerleri hafif kararmıs, saat çeliği rengi, üçüncüsü de pembemsi parıltılar saçan gümüsiydi.

Dncilerle birkaç deniz kaplumbağası sayesinde kızılderili

kabilesinin eksiği kalmıyordu. Yalnız hiç bir ise yaramıyan esyaları vardı, buna karsılık da çok ihtiyaç

duyulan seylerden yoksundular, örneğin büyük kabilede tek ayna bulunmazdı. Tras olup yüzümü görebilmek için, herhalde deniz kazası sonucunda batmış bir gemi kalıntısından kenarı kırk santimetreyi bulan yüzü nikel kaplama bir tahta parçası edinmem gerekti.

Dostlarımla birlikte yasadığım sürece izlediğim siyaset oldukça basitti : Sefin otorite ve bilgisini hiçe indirecek seyler yapmıyor, hele; yılanlar, iki keçi bir düzine kadar kuzu ve koyunuyla kıyıda dört kilometre kadar içerde yasayan çok yaşlı kızılderiliye hiç ilismiyorum. Yaslı adam, çeşitli Buajiro kabilelerinin sihirbazıydı. Bu tutumum, kimsenin bana yan gözle bakmamasını, kıskanmamasını sağlıyordu,

iki ayın sonunda beni herkes benimsedi. Sihirbazın yirmi kadar da tavuğu vardı. Bildiğim iki köyde ne keçi,

ne tavuk, ne kuzu, ne de koyuna rastlamadığımdan, evcil hayvan beslemenin, sihirbazın imtiyazı olduğu anlaşılıyordu. Her sabah, kızılderili kadınları, baslarındaki sepetle sihirbaza taze balık istiridye taşıyorlardı. Sabah sabah yapılan ve atesle çevrili taslar üzerinde kızartılan mısır peksimetide götürüyorlardı. Ara sıra da yumurta ve eksimikle geri dönüyorlardı. Sihirbaz, benimle görüşmek

istediğinde, üç yumurta ile tahtadan yapıp iyice cilalanmış bir bıçak yolluyordu. Lali, yolun yarısına kadar

benimle geliyor, koca kaktüslerin gölgesinde bekliyordu, ilk gidisimizde tahta bıçağı elime vermiş, kolunu

uzatarak doğrultusunda yol almamı söylemişti.

ihtiyar kızılderili, kıllı tarafı içe gelen gerilmiş inek derilerinden yapılma çadırında, büyük bir pislik içinde yasıyordu. Çadırın ortasındaki üç tasın arasında yanan atesin hiç sönmediği belliydi. Hamakta değil de,

yerden bir yatakta yatıyordu. Çadır oldukça genisti, yirmi metre kare kadar olmalıydı. Rüzgârın geldiği yöne konan birkaç dal dışında duvarı da yok-

175

tu çadırın, iki yılan gördüm ki, kol kadar kalın olan birincisinin uzunluğu üç metre vardı. Basında sarı bir V

bulunan bir metre boyundaki ikincisini de görünce : «Bunlar amma da tavuk ve yumurta yiyor-dur», diye düşündüm. Çadırın içinde kuzuları, tavukların, keçilerin, eseğin nasıl yasadığına aklım ermi-yordu.

Yaslı

kızılderili beni tepeden tırnağa inceledi. Lali'nin iyice kısalttığı pantolonumu çıkarmamı istedi ve

soyununca ta atesin yanındaki bir tasın üstüne
anadan doğma oturmamı isaret etti. Bol duman
çıkaran ve

nane kokan yas yapraklar attı atese. Dumandan boğulacak gibiydim ama pek öksürmeden, on dakika kadar

bekledim. Sonunda sihirbaz pantolonumu yaktı, bana kızılderililerin kullandığı bezlerden iki tane verdi. Bunlardan birincisi koyun derisin-dendi, eldiven gibi esnek olan ikinci de yılan derisinden. Keçi koyun ve yılan derilerinin örülmesiyle meydana gelen bir bileziği de koluma taktı. ,On santim enindeki bu bilezik,

yılan derisinden bir parçayla sıkılıyor ya da gevsetiliyordu.

Sihirbazın sol bileğinde, sinek dolu büyücek bir yara vardı. Zaman zaman sinekleri koğuyor, sineklerin esaslı bir saldırısına uğrayınca da yarasına kü! serpiyordu. Sihirbaz tarafından benimsenmistim.

Ayrılırken,

beni çağırtığında yolladığı cilâlı tahta bıçağın daha küçüğünü verdi. Lali'nin sonradan anlattığına göre sihirbazı görmek istersem bu bıçağı yollayacak, kendisi görüşmeyi kabul ederse büyüğünü gönderecekti.

Zayıf yüzlü ve boynu kırıksırıks, yaşlı kızılderilinin yanından ayrıldım. Ağzında, üç altta ikisi de üstte olmak

üzere bes dis kalmıstı. Bütün kızıl-derililer gibi çekik gözlerinin üstünde öylesine etli gözkapakları vardı ki

kapağında, yerlerinde etten iki yuvarlak olusuyordu. Ne kirpiği ne de kası kalmıştı, kaskatı ve kara saçları omuzlarına dökülüyordu. Bu saçların ucu özenle kesilmisti. Bütün kızilderililer gibi de, kaslarının hemen üstünde püskülleri vardı.

Yola çıktım ama açıkta kalan kaba etlerim beni rahatsız ediyordu. Epey garip bir halim vardı. Neyse, mahpusluktan kurtulmustuk ya! Kızilderililerle dalga geçmeye gelmezdi, hem özgürlüğün de bir takım dertleri oluyordu. Lali önümü kapayan bez par-
176

casına ,
Har güzel dislerini göstererek kahkahalar attı. Bilezikle yıla" derisinden yapılma öbür bezi de inceledi.

Duman deneyinden geçip geçmediğimi anlamak için beni kokladı. Bu arada, kızilderililerin koku alma duyusunun son derece gelişmiş olduğunu da belirtme- <|
[iyim.

Yeni hayatıma alıstım, yalnız uzun süre böyle yaşamamak gerektiğini de anlıyordum. Sonra insan bir daha buradan ayrılmamak isteyebilirdi. Lali durmadan beni gözlüyor, ortak hayata çok daha yakından katılmamı arzuluyordu. örneğin, balığa çıktığımı gördü; çok iyi kürek çektiğimi, küçük ya da büyük kızilderili

kayıklarını ustalıkla kullandığını biliyor. Bunların farkına vardıktan sonra, inci avına çıkan tekneyi benim

kullanmamı istemesi çok olağan. Oysa bu benim isime gelmiyor. Lali, köydeki kızlar içinde en iyi inci avcısı, en çok ve en iri istiridyeleri onun teknesi getiriyor; dolayısıyla da diğerlerinden daha derine dalabildiği ortaya çıkıyor. Bir de teknesini kullanan genç balıkçının, sefin kardesi olduğundan haberim var.

Lali ile birlikte ava çıkarsam sefin kardesini küçük düşürebilirim, en iyisi bunu yapmamalıyım. Lali beni düşünceli gördüğünde yeniden kız-kardesini getirmeye gidiyor. Küçük kız, sevinç içinde, kosarak geliyor ve

benim kapımdan kulübeye dalıyor. Bu tutumunun önemli bir sonucu olmalı. Örneğin denize bakan büyük

kapının önüne birlikte varıyor ve orada ayrılıyorlar.

Lali bulübenin çevresini dolanıp kendi kapısından giriyor, kızkardesi Zoraima da benimkinden.

Zoraima'nın göğüsleri ancak mandalina büyüklüğünde, saçları

da pek uzamamıs, Çene hizasında dümdüz kesilmiş, alnındaki kâhkül kaslarını da geçiyor ve neredeyse gözkapaklarına düşüyor. Kızkardesinin her çağrısında birlikte yıkanıyor ve önlerindeki bezi çıkarıp hamağa

asarak yanıma geliyorlar. Küçük, her keresinde, kendisini elde etmediğim için çok üzgün ayrılıyor kulübeden. Geçen gün, birlikte yattığımız sıra, ortada bulunan Lali yerinden kalktı, yeniden yatarken beni Zoraima'nın çıplak gövdesine yapıştırdı.

Lali'nin inci avındaki yardımcısı dizinden yarakelebek
177/12

lcIIIUI, UCIII1 ve uiuurvya ycIII^ uıı jaıajvjı uu. I-ııı;ı\ler onu sihirbaza tasıdılar, dizi alçılı döndü. Bu yüzden sabah Lali ile ava ben çıktım. Teknenin suya indirilisi

yine başarıyla gerçekleştirildi. Onu, her zamankinden daha da ileri götürdüm. Beni sevindiriyordu.

Dalmadan önce zeytinyağı sürdü gövdesine.

Kapkara olduğunu sezdiğim dipte suyun çok soğuk olması

gerektiğini biliyordum. Üç köpekpalığı kanadı yanımdan geçti, Lali'ye gösterdim, önemsemez göründü.

Sabahın saat onu, ortalık günlük güneşlik. Torbası sol koluna sarılı, kemerine sıkıca bağladığı bıçağı kınında, baskaları gibi ayaklarıyla tekneyi itmeden dalıyor suya. Akıl almaz bir çabuklukla kapkara suların

dibine süzülüyor, ilk dalısı çevreyi kolaçan etmek amacıyla olacak, torbasında pek az istiridyeyle su yüzüne çıktı. Aklıma bir şey geliyor. Teknede serit haline getirilmiş deriden bir yumak var. Bu deri

yumağın ucuyla torbasına çift düğüm attım, torbayı Lali'ye verdim ve suyun dibine inerken yumağı salmaya

koyuldum. Dibe indikçe deri seriti de beraberinde götürüyordu. Yapmak istediğimi anlamıs olmalı ki, epey

sonra torbasız olarak suyun yüzüne çıktı. Bu uzun dalıstan yorgun düsmüstü, dinlenmek için teknenin küpestesine yapısıp torbayı çekmemi isaret etti.

Çektim, çektim, birden takıldı. Her halde takıldığı mercan kayalığı yukarı çıkmasını engelliyordu. Daldı, torbayı kurtardı, torba yarı yarıya dolu olarak yukarı geldi. Torbayı teknenin içine bosalttı. O sabah, on bes metre kadar bir derinliğe sekiz dalısta tekneyi aşağı

yukarı doldurduk. Lali tekneye çıktığında, küpesteyle su arasında iki parmak kalmıstı. Demiri çekmeye davranınca, ağzına kadar istiridye dolu tekne batma tehlikesi geçirdi. Bunun üze-fine ipi çözdük, ucuna

küreklerden birini bağlayıp denize salıverdik.
Döndüğümüzde çekecektik demiri. Baskaca bir
güçlkle
karsılaşmadan karaya çıktık. Yaslı kadın bizi
bekliyordu, dizinden yaralı kı-zılderili de her zaman
istiridyelerin açıldığı kuru kumların üzerindeydi, önce,
bu kadar istiridye topladığımıza sevinmiş göründü.
Lali yaptığımı ona anlatıyor gibi: Torbayı yumağın
ucua bağlamak onu rahatlatıyor ve daha çok
istiridye
toplamasını sağlıyor.

178

Kızılderili torbayı nasıl bağladığımı dikkatle inceliyor
ve çift düğüme bakıyor. Sonra çözüyor, ilk
denemede
düğümü aynı sağlamlıkta yapabiliyor. Bunun üzerine
de kendinden pek memnun, bana bakıyor.
ihtiyar, istiridyeleri açtığında on üç inci buldu.
Genellikle bu işlemi beklemeyen, payının eve
getirilmesini
isteyen Lali son istiridye açılana dek kaldı-. En
azından üç düzine istiridye yedim bu arada, bes altı
tane
de Lali yuttu. Yaslı kadın herkesin payını ayırdı,
inciler, aşağı yukarı aynı büyüklükteydi, yani bir
bezelye

kadar, üç inci sefe, üç inci de bana düstü, iki inci kendine; bes inci de Lali'ye verdi. Lali incilerin üçünü bana uzattı, incileri alıp yaralı kızıl-deriliye uzattım. Almak istemedi ama avucunu açtım ve incileri koydum. Bunun üzerine armağanımı kabul etti. Karısı ve kızı, olayı bizden uzakta izliyorlar di. O ana kadar

sessiz beklemisken gülmeye koyulup yanımıza geldiler. Kızılderilinin, kulübesine tasınmasına yardım ettim.

Aynı sey, iki haftaya yakın bir süre devam etti. Her keresinde, incileri kızıl-deriliye veriyordum. Dün, payıma düşen altı inciden birini ayırdım. Kulübeye döndüğümüzde Lali'yi bunu yemeğe zorladım.

Sevinçten çılgına döndü ve bütün öğleden sonra sarkı söyledi. Zaman zaman beyaz kızıl-deriliyi görmeye gidiyordum.

Adının Zorillc> olduğunu söyledi, ispanyolca küçük tilki anlamına geliyordu bu ad. Sef göğsüne döğmeyle

kaplan kafası yapmadığımı söylemişti, nedenini sordu, elimden resim gelmediği belirttim. Sözlüğün yardımıyla, göğsüm kadar enli, dik dörtgen biçiminde bir ayna, saydam kâğıt, ince bir fırça, bir sise

mürekkep, kopya kâğıdı; kopya kâğıdı bulamazsa, kalın uçlu bir kursun kalem getirmesini istedim.

Üstüme

oturacak giysilerle üç hâkî gömlek almasını ve bunları kulübesinde tutmasını da söyledim. Polisin kızilderiliyi, benimle Antonio konusunda sorguya çektiğini öğrendim bu arada, dağlardan

Venezüella'ya

geçtiğimi, Antonio'nun da yılan ısırığıyla zehirlenip öldüğünü anlatmıştı polise. Fransızların ise, San-ta-Marta cezaevinde yattıklarını biliyordu.

Zorillo'nun evinde, sefin kulübesindeki gibi kar-

179

makarısık bir sürü esya vardı. Kızilderililerin bakıldığı rengârenk resimlerle süslü toprak kaplardan bir yığın gerek biçimleri ve gerek renkleriyle sanatkârlık yönünden çok değerli seramikler; saf yünden kimi beyaz, kimi de renkli, uçları püsküllü nefis hamaklar; tabaklanmış yılan, kertenkele, kurbağa derileri; beyaz ya da renkli sarmasıklardan örülmüş sepetler. «Bütün bu esyalar, diyordu bana, içinde yaşadığım kabileden olan fakat yirmi bes günlük yolda, ormanın içinde oturan kızilderililer tarafından yapıldı.» Bana verdiği yirmiden fazla koka yaprağının da aynı yerden geldiğini söyledi. Kafam bozulduğunda bu yapraklardan birini çiğniyordum. Mümkünse yazdıkiarı-mın hepsini getirmesini, ayrıca birkaç

ispanyolca dergi ve gazete almasını rica ederek Zorillo'dan ayrıldım. Sözlük yardımıyla, iki aylık sürede

epey ispanyolca öğrenmistim. Ayrılmadan önce Antonio'dan haber almadığını söyledi, yalnız sahil korumayla kaçakçılar arasında yeni bir çatışma olduğunu duymustu. Sahil koruma memurlarından biriyle

kaçakçılardan biri ölmüş, ama kaçakçı gemisi yakalanamamıştı. Köyde, meyvalarla yapılan içkinin dışında alkole ras-lanamamıştım. Kulübede bir sise anason rakısını görünce bana vermesini istedim, reddetti,

istersem kulübesinde içebilirdim ama köye götüremezdim. Bu bembeyaz yüzlü kızilderili bilge kisiydi

vesselam :

Zprillo'nun ödünç verdiği eseğe binip yanından ayrıldım, ertesi gün bırakacağım esek kendiliğinden Zorillo'nun kulübesine dönecekti. Yanımda, incecik ve rengârenk kâğıtlarla sarılı koca bir paket seker, altmış paket de sigara götürüyordum. Lali, kızkardeşiyle birlikte beni köyün üç kilometre dışında bekliyordu. Gürültü çıkarmadı ve sarmas dolas yürümeyi kabul etti. Zaman zaman duruyor ve kendisine

öğrettiğim gibi, beni dudaklarımdan öpüyordu. Köye vardığımızda sefe uğradım, sekerle sigaraları

verdim. Kapının önünde, yüzümüz denize dönüp toprak testiler içinde serinletilmiş meyva sularından da

içiyorduk. Lali sağımda, kollarını kalçama sarmıs oturuyordu, kızkardeşi de aynı şekilde soluma yerleşmişti. Sekerleri emiyorlardı. Paket önümüzde açık duruyor, kadınlarla çocuklar içinden alıyorlardı.

Sef,

180

Zoraima'nın basını bana doğru itti. Lali göğüslerini avuçlayıp bir takım hareketler yaptı, sonra da Zoraima'nın götüslerinin küçük olduğunu, onu bu nedenle istemediğimi anlattı. Omuz silktim, herkes kahkaha attı. Zoraima'nın çok üzüldüğünü gördüm. Avutmak için onu kollarıma aldım, göğüslerini oksadım,

sevinçten havalara uçuyordu. Bir kaç sigara içtim, kızılderililer de aynı şeyi yapmaya çalıştılar ama sigarayı çabucak atıp, purolarına döndüler ve yanık ucunu ağızlarına sokarak içmeye devam ettiler.

Herkesi selâmladıktan sonra Lali'nin kolundan tutup yola çıkmak istedim. Lali ardımdan geliyor, Zoraima

da onu izliyordu. Ateste koca balıklar pisirdik, gerçek bir sölendi bu. Atesin üstüne, en azından iki kilo çeken bir kiskaçsız ıstakoz yerleştirdim. Bembeyaz eti zevkle yedik.

Ayna, saydam kâğıtla kopya kâğıdı, istemediğim ama bana faydalı olabilecek bir tüp yapışkan, birkaç kalın

uçlu kursun kalem, hokka ve ince fırça geldi. Aynayı, oturduğumda göğsümü yansıtacak bir yükseklikte iple

astım. Aynada göğsümdeki kaplan bası bütün ayrıntılarıyla ve aynı büyüklükte belirmisti. Lali ile Zoraima,

merak ve ilgi ile bakıyorlardı. Çizgileri mürekkeple ayna üzerine geçiriyordum ama mürekkep akmaya başladı. Bunun üzerine yapışkana basvurdum.

Mürekkeple de karıştırınca istediğimi elde ettim. O andan

sonra islerim yolunda gitti. Birer saatlik üç çalışma süresinde, aynaya kaplan- kafasını olduğu gibi geçirebilmem mümkün oldu.

Lali, sefi aramaya çıktı, Zoraima ise ellerimi tutup göğüslerine götürdü. O kadar mutsuz ve âsık bir görünüsü vardı, gözleri öylesine ask ve arzu doluydu ki ne yaptığımı bilemeden onu oracıkta, yerde kulübenin ortasında elde ediverdim. Biraz inledi ama zevkten gerilen gövdesi bana sarılıyor ve ayrılmak

istemiyordu. Hafifçe kendimi kurtardım ve denizde yıkanmaya kostum. Her yanımda toprak olmuştum, Zoraima da pesimden geldi, birlikte yıkandık. Ben onun omuzlarını temizledim, o benim kollarımla bacaklarımı, sonra birlikte kulübeye döndük. Lali az önce yattığımız yere oturmamıştı, içeri girdiğimizde her şeyi anladı. Yerinden kalktı, kollarını boynuma dolayıp

181

beni sevgiyle öptü. Kızkardeşinin kolundan tutup benim kapımdan çıkardı, sonra döndü ve kendi kapısından çıktı. Dışardan bir takım gürültüler geliyor. Çıkıp bakıyor, Lali Zoraima ve iki kadının, bir demir parçasıyla duvarı delmeye çalıştıklarını görüyorum. Dördüncü bir kapı yapacakları anlaşıyor. Duvarı çatlatmadan delebilmek için ıslatıyorlar. Kısa zamanda kapı hazır. Zoraima kalıntıları dışarı itiyor. Artık bu

kapıdan yalnız o girip çıkacak ve bir daha benim kapımı kullanmayacak.

Sef, yanında üç kızıl derili ve dizi neredeyse kabuk bağlamış bulunan kardeşiyle geldi. Bir aynadaki resme,

bir de kendine baktı. Bu kadar iyi yapılmış bir kaplan resmiyle kendini görmek onu pek sevindirdi. Ne yapmak istediğimi anlamıyordu bir türlü. Resim kurduğundan aynayı masanın üstüne koydum, saydam

kâğıdı üstüne yerleştirdim ve kopya çekmeye başladım. Dsim çok kolaydı, çabucak oluyordu. Kalın uçlu

kursun kalem, çizgileri rahatlıkla izliyordu. Yarım saati bulmayan bir süre içinde ve herkesin ilgi dolu gözleri önündeki göğsümdeki kadar mükemmel bir resim ortaya koydum. Birbiri ardından, hepsi kâğıdı ellerine alıp baktılar, göğsümdeki kaplanla resimdekini kıyasladılar. Lali'yi masanın, üstüne yatırdım,

nemli bir paçavra ile hafifçe ıslattım, karnının üstüne bir kopya kâğıdı koydum, üstüne de kaplan resmini yerleştirdim. Birkaç çizgi çizdim. Lali'nin karnında resmin bir bölümünü gören kızilderililerin hayranlığı doruğuna vardı. Sef o sıra, bütün bu zahmetlere kendisi için katlandığımı farketti.

Uygarca eğitimin ikiyüzlülüğünü tasımayan insanlar, doğal bir tepki gösterirler. Anında sevinir ya da kırılır, neseli ya da kayıtsız kalırlar. Bu Guajirolar gibi saf kızilderililerin üstünlüğü insanı sasırtacak ölçüde.

Bizi

her seyde geçiyorlar, birini benimsediler mi neleri varsa onun oluyor, karsılığında o insandan ilgi görürlerse asırı duyarlı kisiliklerinde derinden duygulanıyorlar. Resmin ana hatlarını, sefin göğsüne usturayla geçirmeye karar verdim. Böylece ilk dönemde, resmin esası göğsüne yapılmıs olacaktı. Sonra, bir

tahta sopanın ucuna çakılmış  iğneyi bu çizgilere batıracaktım. Ertesi sabah ise koyuldum.

182

Zato masanın üstünde yatıyor. Saydam kâğıttaki resmi daha kalın bir kâğıda geçirdikten sonra kalın uçlu

bir kursun kalemle, önceden sıvayıp kuruttuğum beyaz kil tabakasıyla kaplı göğsüne yapıyorum.

Resim

olduğ gibi çıkıyor, iyice kurummasını bekliyorum. Sef masanın üstünde kaskatı yatıyor, aynada kendisine gösterdiğim resmi bozmaktan o kadar korkuyor ki ne kımıldıyor ne de basını oynatıyor. Usturayla resmin ana hatları üstünden geçmeye baslıyorum. Kan yer yer akıyor, her keresinde siliyorum. Hsr seyin üzerinden iyice geçilip resmin yerini incecik kırmızı çizgiler alınca bütün göğsü ini mreккеbine buluyorum. Kanla püskürtüldüğünden, mreккеp, ancak iyice batırdığım yerlerde tutuyor ama asağı yukarı

bütün resim, olduğ gibi ortaya ıkıveriyor. Sekiz gün sonra. Zato, pembe dili, beyaz disleri, burnu ve kara bıyıklarıyla gözleri yerli yerinde bir kaplan suratına sahip. Ben de eserimden memnunum : Resim benim göğsmdekinden daha güzel, renkler çok canlı. Kabuk döküldüğünde, bazı noktaları iğneyle düzeltiyorum.

Zato o kadar memnun ki Zorillo'dan tam altı tane ayna istiyor. Bunlardan her biri diğer kulübeler, ikisi de kendi kulübesi için.

Günler, haftalar, aylar geçiyor. Nisan ayındayız, dört aydır buradayım. Sağlık durumum çok iyi. Güçlüyüm, çıplak yürümeye alısan ayaklarım, hiç yorulmadan koca kertenkeleleri avlıyarak uzun süre yol almama imkân veriyor. Sihirbaza yaptığım ilk ziyaretten sonra Zorillo'dan, bir sise tendürdiyot oksijenli su, pamuk, sargı bezi, kinin ve Stavrosol istediğimi sizlere söylemeyi az kaldı unutuyordum. Hastanede, sihirbazınki

kadar büyük yarası olan bir mahkûma raslamıştım. Hastabakıcı Chatal bir Staurospl hapi ezerek yaranın üstüne koyuyordu. Bütün buniarı ve üstüne üstlük, Zorillo'nun kendiliğinden getirdiği mel-hemi aldım. Küçük tahta bıçağı sihirbaza göndermistim, karsılığında büyük bıçak da gelmişti. Yarasının bakım

gerektirdiğine inandırılması oldukça güç ve dertli oldu. Ama birkaç ziyaretin sonurvda yara, yarı yarıya küçülmüştü. Sihirbaz tedaviyi tek basına sürdürdü ve günün birinde, hepten iyileştiğini görebil

183

riî

mem için bana tahta bıçağını yolladı. Yarasını benim iyilestirdiğimi kimse öğrenemeyecekti.

Karılarım beni bırakmıyorlar artık Lali avdayken Zoraima benimle. Zoraima daldığında Lal! bana yoldaslık ediyor.

Zato'nun bir oğlu dünyaya geldi. Ağrıları başladığında karısı kumsala kostu, kendisini herkesin bakısından gizleyen koca bir kaya seçti. Zato'nun diğer karılarından biri ona peksimet, içme suyu, koyu renkli, koni

sekinde iki kilo kadar küp sekeriyle dolu bir sepet götürdü, öğleden sonra dörde doğru doğurmus olmalıydı

ki, günes batarken çocuğunu kollarıyla kaldırıp bağırarak köye doğru yürüyordu. Za-to, karısı daha gelmeden oğlu olduğunu biliyordu. Doğan kız olursa, kadın onu havaya kaldırıp sevinç içinde haykırarak yerde ses çıkarmadan, çocuğu havaya kaldırmadan köye dönecekti, bunu da biliyordum. Lali, yüz hareketleriyle bana anlatmıştı. Kadın ilerliyor, sonra çocuğunu havaya kaldırıp duruyor. Za-to da bağırıp

yerinden kımıldamadan kollarını uzatıyor. Bunun üzerine kadın doğrulup birkaç adım daha atıyor, çocuğu

havaya kaldırıp bağılıyor ve yeniden duruyor. Zato, kulübesinin esiğinden hiç kımıldamıyor yine. Sağında solunda kalabalık, hep büyük kapının önünde. Ana duruyor, kulübeye bes altı adım bir sey var, bebeği kaldırıp yine haykırıyor. Bunun üzerine Zato yürüyor, çocuğu koltuk altlarından tutup kaldırıyor, doğuya dönüp üç kere havalandıracak üç nara atıyor. Sonra bebeği sağ koluna oturtuyor, göğsüne yatırıp basını sol

koluyla gizleyerek koltuğunun altına sokuyor.

Arkasına bakmadan da, kulübenin büyük kapısından içeri

giriyor. Herkes onu izliyor, en ardından girende anne. Sefin kulübesinde içki namına ne varsa içiliyor.

Bütün hafta, sabah ve akşam, Zato'nun kulübesinin önü sulanıyor. Sonra kadınlarla erkekler ayakları ve yumruklarıyla vurarak toprağı düzlüyorlar. Böylece dümdüz kırmızı kilden büyük bir yuvarlak meydana getiriliyor. Ertesi gün sığır derisinden büyük bir çadır kuruyorlar oraya, eğlenti olacağını anlıyorum.

Çadırın içinde, koca toprak kaplar sevdikleri içkiyle doluyor. En azından yirmi kadar koca testi var

184

ortada. Taslar yerlestirildi, çevrelerine de, yığını her geçen gün artan kuru ve yas odun konuyor. Bu

odunun büyük bir bölümünü uzun süre önce deniz getirdi, kuru, beyaz ve cilalanmış gibi. Kıyıya ne zaman'

çekildiği bilinmeyen koca ağaç gövdeleri de var.

Tasların üstüne, aynı yükseklikte iki tahta çatallı yerleştirdiler: Bu çatallar koca bir sisin tabanı olacak.

Sırtüstü çevrilmiş dört deniz kaplumbağası, sayıları otuzu aşkın ve kocaman, tırnakları kaçmalarına irtuân vermeyecek kadar birbirine dolanmış

kertenkeleler,

iki koyun, kurban edilip yenmeyi bekliyor. En azından da iki bin kaplumbağa yumurtası yığılı.

Bir sabah, on bes kadar atlı geliyor. Hepsi de boyunlarına gerdanlıklar asmış, baslarında çok geniş kenarlı

hasır sapkalar, bez parçasının dışında uylukları, bacakları, ayakları ve kaba etleri açıkta, yalnız sırtlarında

kolsuz, tersine çevrilmiş koyun derisinden bir ceket var. Bellerinde koca kamaları, iki çifteleri görülüyor.

Sefin silâhı nefis bir karabina, sırtına kolları deri, siyah ve yepyeni bir ceket geçirmiş, belindeki fiseklik mermi dolu. Atlar nefis, ufak tefek ama oldukça sinirli, hepsi de bakla kırı. Atların terkisinde koca bir demet kuru ot taşıyorlar. Çok uzaktan, tüfek atılarak gelisleri haber verildi ama dörtnala yol aldıklarından hızla yanımıza vardılar. Sef biraz daha yaşlı olmakla birlikte, garip bir şekilde Zato ve kardesine benziyor.

Safkan atından inip Zato'ya yürüyor, birbirlerinin omuzuna vuruyorlar. Tek basına evden içeri giriyor ardından bir kızilderili ve kollarında bebekle geri dönüyor. Kollarıyla havaya kaldırıp Zato'nun yaptığı

yapıyor: Günesin doğduğu yöne tuttuktan sonra koltuğunun altına gizleyip yeniden kulübeye dönüyor. Bunun üzerine bütün atlılar yere iniyorlar, ot demetini hayvanların boynuna asıp az öteye bağlıyorlar, öğlene doğru, dört atın çektiği kocaman bir arabayla gelen kızilderili kadınlar görünüyor. Arabanın sürücüsü Zorillo. Arabada, hepsi genç yirmi kadar kızilderili kadın ve yedi - sekiz oğlan çocuğu var. Zorillo gelmeden önce, basta sef, bütün atlılarla tanıştırdım. Zato sol ayağının küçük parmağının eğri

olup öbür parmağının üstüne çıktığını gösteri-
185

yor. Aynı özellikler kardesiyle yeni gelen sefte de var. Sonra her birinin koltuk altındaki et benini gösteriyor. Yeni gelenin, kardesi olduğunu anladım. Za-to'nun döğmeleri hayranlıkla seyrediliyor, özellikle kaplan bası. Yeni gelen kadınların hepsinin gövdesi ve yüzü rengârenk resimlerle dolu. Lali bazılarının boyunlarına, mercan kolyeler takıyor. Genellikle orta boylu olan benzerlerinden açıkça ayrılan, uzun boylu

ve nefis bir kızilderili kadın görüyorum. Yandan
Dtalyanlara benziyor, kabartmalardaki kadınlar gibi.

Saçları

mor - siyah, gözleri yemyesil ve upuzun kirpiklerinin
altında çok iri, kasları düzgün. Saçları kızilderililer
gibi kesilmiş, ortadan ayrılıp iki kulağının üstünü
gizleyecek sekilde taranmış. Boynunun tam
ortasından

kesilmiş bu saçlar. Mermeri andıran göğüsleri
başladıkları yerde birbirlerine yakın ve uyumlu bir
sekilde

açılıveriyorlar.

Lali beni güzel kızilderiliye tanıtıyor, toprak kaplar ve
fırçayı andıran seyler taşıyan baska bir genç
kızilderili kızla birlikte bize geliyorlar. Gerçekten de,
konukların bizim köydeki kadınları boyaması gerekli.
Genç kızın, Lali ve Zoraima'nın üstünde yarattığı
saheseri izliyorum. Fırçaları, ucuna bir yün parçası
eklenen tahta parçalarından yapılma. Resim
çizebilmek için çeşitli renklerdeki boyalara batırıyor.

Bunun

üzerine ben de fırçamı kapıyor ve Lali'nin
göbeğinden başlayarak iki dalı göğüslerinin altına
uzayan bir bitki

yapıyorum, sonra pembe çiçekler çizip göğüslerinin ucunu sarıya boyuyorum. Yarı açık bir çiçeği andırıyor

yaptığım resim. Diğer üçü, aynı resmi ken-lerine yapmamı da istiyorlar. Zorillo'ya sormam gerek.

Yanımıza

geliyor, onlar razı geldikten sonra dilediğim resmi yapabileceğimi söylüyor. O gün kulübede neler yapmadım ki: iki saati asan bir süre, bütün konuk kızılderili kadınlarla diğerlerinin göğüslerini boyadım. Zoraima, Lali'den farksız boyatmak istiyor. Bu süre içinde de erkekler iki koyunu ateste kızartıyorlar, iki deniz kaplumbağasının etleri kırmızı ve çok güzel. Tıpkı sığır eti gibi.

Çadırdaki Zato ile babasının yanında oturuyorum. Erkekler bir yerde yemek yiyorlar, bize hizmet edenlerin

dışındaki kadınlar başka bir yerde. Eğlenti, gecenin geç saatlerinde bir çeşit dansla son buluyor.

Kalabalığı canlandırmak için de, bir kızılderili, cırt-laK ve oldukça yeknesak sesler çıkaran bir flüt çalıyor, koyun derisinden iki dümbeleşği gümlüyor. Kızılderili kadınlarla erkeklerin bir çoğu sarhos ama, hiç bir tatsız olay yok. Sihirbaz esek üstünde geldi,, herkes, çok

iyi bildiği yaranın yerindeki pembe ize gözlerini dikmiş bakıyor. Yaranın kapandığını görmek hepsini

sasirtıyor. Gerçeği Zorillo ve benden baskası bilen yok. Zorillo konuk kabile reisinin Zato'-nun babası olduğunu söylüyor, adı da doğru anlamına gelen Justo, Kendi kabilesiyle Guajiro ırkından olan diğer kabilelerle arasında çıkan ihtilâfları yargılayıp karara bağlayan o. Baska kızilderili ırkından gelen iapus'larla olay çıktığında da, ihtilâfı dostça halletmek ya da savasa kadar götürmek konusunu oturup

tartıştıklarını da anlatıyor Zorillo. Bir kızilderili, baska kabileden bir kızilderili tarafından öldürölür-se, savası önlemek için, genellikle tazminat ödenmesi kararlaştırılıyor. Bu tazminat, bazı olaylarda iki yüz büyük bas hayvana kadar çıkıyor. Çünkü dağlarda ve eteklerinde yasıyan kabilelerin pek çok siğir ve koyunu var. Ne yazık ki bu hayvanları sap hastalığına karşı hiç asılamıyorlar, salgınlarda dünyanın hayvanı

ölüyor. Bir bakıma hastalığın faydası yok değil, diyor Zorillo, hastalık olmasa hayvanlarının sayısı bakamıyacıkları kadar çoğalacak. Bu sürüler Venezüella ya da Kolombiya'ya resmen satılamaz, sap

hastalığının her iki ülkeye de yayılacağı korkusuyla hep kızilderililerin topraklarında kalması zorunlu.

Ama,

diyor Zorillo, dağlarda hayvan kaçakçılığı aramadığın kadar.

Konuk sef Justo, Zorillo aracılığıyla, yüze yakın kulübenin bulunduğu kendi köyüne beni davet ediyor.

Lali

ve Zoraima ile birlikte gelebileceğimi bizlere bir kulübe vereceğini, yanıma bir sey almamam gerektiğini,

köyünde ne istersem bulacağımı söylüyor. Yalnız, kendisine de bir kaplan yapabilmem için döğme araçlarımı yanıma almamı istiyor. Bileğindeki siyah deriden bilekliği çıkarıp bana veriyor. Zoril-'o'ya göre bu, çok önemli bir hareket. Benimle dost olduğunun ve istediklerime karşı gelemeyeceğinin be-

187

iirtisi. At isteyip istemediğimi soruyor, istediğimi ama ne yazık ki burada bakamıyacamı anlatıyorum.

Çünkü bizim köyde, ottan eser yok. Lali ile Zoraima'nın, gerektiğinde, yarım günlük yola gidebileceklerini

söylüyor, orada hem yüksek hem de iyi ot varmış.

Kısa süre sonra bana yollayacağı atı kabul ediyorum.

Zorillo'nun bu uzun ziyaretlerinden yararlanıp

kendisine güvendiğimi, Venezüella ya da

Kolombiya'ya

geçmek istediğimden baskalarına söz etmiyeceği-ne

inandığımı söylüyorum. Sınırın yakınındaki ilk dokuz

kilometrenin tehlikelerini bana anlatıyor. Kaçakların

verdiği bilgiye göre, Venezüella sınırı

Kolombiya'nınkinden

daha tehlikeli, öte yandan kendisi de beni Kolombiya'ya hattâ Santa Marta'ya kadar götürebileceğini belirtiyor. Bu yolu daha önce de geçtiğimi, kendisine göre Kolombiya'da tehlikenin çok az

olduğunu ekliyor, örnek cümlelerin yer aldığı ispanyolca ders kitapları ve bir sözlük almayı kabul ediyor.

Ona kalırsa, ispanyolcayı ağızımda geveleyebilir-sem insanlar beni dinlerken sinirlenecek ve yarım kalan cümlelerimi bir an önce tamamlamaya bakıp dilimin çalışmasına pek aldırıs etmiyecekler. Kararımızı verdik, kitaplarla mümkün olduğu kadar ayrıntılı bir harita getirecek, incilerimi de, gerektiğinde, Kolombiya parası karşılığında satmaya razı. Zorillo, basta sef olmak üzere, bütün kızılderililerin kararımı onaylayacakları inancında. Onların gözünde isteklerim, her seyden önemli çünkü. Gidisime üzülecekler ama yakınlarımla bulusmak istediğimi anlayışla karşılayacaklar, isin en zor yanı Zoraima ve özellikle Lali. ikisi de, ama özellikle Lali, beni bir kursunla vurabilirler, öte yandan Zorillo'nun ağızından bilmediğim bir sey daha öğreniyorum : Zoraima hamile. Haberim olmadığından pek sasırıyorum. Eğlenti bitti, herkes köyüne döndü, deri çadır söküldü, her sey görünürde eskisi gibi. Upuzun kuyruğu yere değen, bakla kırı ve platin rengi yelesi atım geldi. Lali ve Zoraima hiç memnun değil, siharbaz beni çağırıp

atın ölmesi için cam kırığı yedirip yediremi-yeceğini
sorduklarını anlatıyor. Sihirbaz onlara, böyle bir ise
çalışmamalarını, benim adı sanı bilinmeyen
188

bir kızıl derili azizi tarafından korunduğumu ve cam
kırıklarının kendi midelerine dolacağını söylemiş.
Tehlike yok, diyor, yine de çok dikkatli davranmam
gerekli. Benim için bir tehlike var mı? diye soruyorum.
Hayır cevabını veriyor. Gerçekten gitmeye
hazırlandığımı görürlerse ikisinin, ama özellikle
Lali'nin

yapabileceği beni bir kursunla öldürmek. Geri
döneceğimi söyleyerek onları kandırabiliyim
mümkün

olabilir mi? Hayır, diyor sihirbaz, gitmek istediğimi
karılarıma göstermemeliyim.

Sihirbaz, bana bütün bunları, aynı gün çağırttığı
Zorillo aracılığıyla anlatıyor. Durum bütün tedbirlerin
alınmasını gerektirecek kadar ciddi, conucuna
varıyor Zorillo. Eve dönüyorum. Zorillo da sihirbazın
evine

gidip gelirken benimkinden çok değisik bir yol izliyor. Köyde kimse, sihirbazın benimle birlikte Zorillo'yu çağırtdığını bilmiyor.

Köye geldiğimden bu yana geçen süre, neredeyse altı ay. Bir gün eve dönüyor ve Lali ile Zoraima'yı harita

üzerine eğilmis buluyorum. Bu çizgilerin ne gösterdiğini anlamaya çalışıyorlar. Onları asıl kuskulandıran,

dört ana noktayı gösteren oklar. Dkisi de saskın, ama bu kâğıdın hayatımızla büyük ilgisi bulunduğunu seziyorlar.

Zoraima'nın karnı iyiden iyiye büyüyor. Lali biraz kıskanmaya başladı, gecenin ya da gündüzün herhangi bir

saatinde, uygun gördüğü her yerde beni sevismeye zorluyor. Zoraima da sevismek istiyor ama neyse ki, onun isteği yalnız geceleri. Zato'nun babası Justo'yu görmeye gittim. Lali ile Zoraima da benimle geldiler. Kaplan resmini saklamayı akıl etmistim, bu resimden yararlanarak Justo'nun da göğsüne kaplan kafası yaptım, içine biraz kireç koyduğu suyla göğsünü yıkadığından ilk kabuk çabuk düstü, altı günde eserim

ortaya çıktı. Justo o kadar memnun ki, günde birkaç kere aynada kendini seyrediyor. Orada kaldığım süre

içinde Zorillo da geldi. Bana sorduktan sonra,
yolculuk tasarılarından Justo'ya da söz etti.

Justo'dan, atımı

değistirmesini istiyordum. Çünkü Kolombiya'da bakla
kırı ata rastlanamaz-dı. Ama Justonun, üç tane de,
Kolombiya'da görülen türde doru atı vardı.

Hazırlığımı öğrenince birini, at-

189

lan getirmeye yolladı. En uysal geleni seçtim,
eyerletti, üzenğiyle madenî bir de gem vurdurdu.

Kızılderililerin atları eyersiz olurdu, gemleri de
kemiktendi. Beni Kolombiyalı süvariler gibi donatıp
dizginleri elime verdi. Sonra önümde, Zorillo'nun
eline, her biri yüz pesoluk otuz dokuz altın saydı.

Zorillo

paraları saklıyacak ve hareket edeceğim gün bana
verecekti. Manchester karabinasını da bana
armağan

etmek istedi ama razı gelmedim, hem Zorillo
Kolombiya'ya silâhlı giremeyeceğimi söylüyordu.

Bunun

üzerine Justo, bana parmak boyunda, yüne sarılı ve
deri bir muhafazaya yerlestirilmiş iki ok verdi.

Bunların, esine pek az rastlanan zehirli oklar
olduğunu anlattı.

Zorillo bile hayatında zehirli ok görmemisti. Yola
çıkacağım güne kadar, okları saklıyacaktı Justo'-nun

bunca cömertliği karsısında ne yapacağımı sasırdım. Zorillo aracılığıyla hayatımı biraz bildiğini, eksiksiz bir adam olduğumdan, bilmediği yanının da çok zengin olması gerektiğini söyledi; hayatında tanıdığı ilk beyaz

adam bendim, daha önce beyazları hep düşman saymıstı ama şimdi onları sevmeye çalışacak ve benim gibi

birini daha tanımanın yollarını arıyacaktı.

— Üzerinde yasadığın bu topraklarda herkes dostun, dedi. üzerinde düşmanlarından baskasının yaşamadığı

topraklara doğru yola çıkmadan iyi düşün.

Zato ile birlikte, Lali ve Zoraima'ya bakacaklarını, Zoraima'nın çocuğu erkek olursa kabile içinde ona özel

bir yer vereceklerini söyledi. «Gitmeni istemezdim. Kalırsan eğlentide tanıdığın güzel kızıl-deri-liyi sana veririm. Kızdır ve seni seviyor. Burada benimle oturabilirsin. Büyük bir evin, dilediğin kadar ineğin ve öküzün olur.»

Bu essiz adamdan ayrılıp köyüme döndüm. Yol boyu Lali ağzını açmadı. Doru atın terkisine oturmustu, eyer uyluklarını bereliyordu, yine de gık demedi. Zorillo baska bir yoldan köyüne döndü. Gece hava eni

konu soğudu. Justo'nun bana armağan ettiği koyun
derisinden yapılma ceketini Lali'ye verdim. Ağzını açıp
bir

sey söylemeden ceketin sırtına geçirilmesini
190

bek ot;ılcıı ııauuı cuıjuıuu cuıııct, en ıııaK Uir nareket
yapmıyordu. Hayvan ne kadar hızlı giderse gitsin
dengeli oturabilmek için bana tutunmuyordu bir
türiü. Köye vardığımızda Zato'yu ziyarete gittim, o atı
evin önüne bağladı, otunu verdi, ne eyeri ne de
gemi söktü. Zato ile bir saat kadar oturup eve
döndüm.

üzgün olduklarında, kızıl derili erkeklerin ve özellikle
kadınların yüzü anlamsızlaşır, tek bir kas oynamaz,
gözleri büyük bir hüzne boğulmuştu ama ağlamazlar.
Bazen inlerler ama gözlerinden yas gelmez. Yatakta
dönerken Zoraima'nın karnına çarptım, canı
acıdığından bir çığlık attı. Aynı seyin
tekrarlanmasından

korkup kalktım ve baska bir hamağa uzandım. Bu
hamak yere çok yakın, biraz sonra birinin bana
dokunduğunu hissettim. Uyuma numarası yaptım
Lali tahta bir kütüğün üstüne oturmuş hiç
kimildamadan

bana bakıyordu. Az sonra Zoraima'nın da ablasının
yanına geldiğini hissettim : Genellikle, portakal

çiçeklerini ezip derisine sürdüğünden, onu
kokusundan tanıdım. Bu çiçekleri, zaman zaman
köye uğrayan
bir köylü kadından, mal karsılığı küçük torbalar içinde
alırdı. Uyandığımda, hareketsiz aynı yerde
beklesiyorlardı. Günes doğmustu, saat sekiz. Onları
kumsala götürdüm ve kuru kumlara uzandım. Lali de
oturuyordu. Zoraima da. Zoraima'nın göğüsle-riyle
karnını oksadım, tas gibi durdu. Lali'yi yere yatırıp
öptüm, dudaklarını kapadı. Balıkçı gelmiş, Lali'yi
bekliyordu. Ama yüzünü görünce durumu anladı,
hemen
çekilip gitti. Gerçekten üzölmüstüm, ne yapacağımı
bilmiyordum, onları sevdiğimi göstermek için öpüp
oksamaktan başka sey gelmiyordu. Bunca acıyla
karsılasınca, gittiğimde ne kadar üzöleceklerini
düşünüp
gerçekten allak bullak oldum. Lali boğuş-surcasına
sevismek istiyordu. Büyük bir umutsuzlukla kendini
bana
verdi. Neydi bunun nedeni? Tek neden
düşünölebilirdi: Benden hamile kalmak.

Dlk kez, bu sabah Zoraima'ya karsı bir kıskançlık belirtisf sezdim. Zoraima'nın karnını ve göğüslerini oksuyordum, o da kulak memelerimi tatlı tatlı ısıırıyordu. Kumsalda, incecik kumlarla kaplı bir girintiye sokulmustuk. Lali geldi, kızkardesinin koluna yapısı ve elini önce onun sis karnında, sonra da kendi düm-191

düz karnında gezdirdi. Kalkan Zoraima : HaKlısın, dercesine yerini ablasına bıraktı.

Kadınlar bana her gün yemek yapıyorlar ama ağızlarına bir lokma koydukları yok. üç gündür bir sey

yemediler. Ata atladım ve bes aydan bu yana, en büyük hatayı yaptım : Kimseye söylemeden sihirbazı görmeye gittim. Yolda aklım basıma geldi, çadırma gidecek yerde iki yüz metre açığında dolanmaya koyuldum. Beni gördü ve gelmemi isaret etti.

Elimden geldiğince, Lali ile Zoraima'nın bir sey yemediğini

ona anlattım. Evdeki içme suyuna koymam gereken bir ceviz verdi. Geri döndüm ve büyük toprak küpün içine cevizi attım. Lali ile Zoraima bu sudan kaç kere içtiler ama bir türlü yemeğe el sürmediler. Lali ava da çıkmıyordu. Dört gün süren oruçtan sonra, bugün büyük bir çılgınlık yaptı : Tekneye binmeden,

yüzerek, kıyıdan iki yüz metre kadar uzaklastı ve yiyebilmem için dipten çıkardığı otuz sekiz istiridyeyle

döndü. Onların bu sessiz umutsuzluğu beni de üzüyordu. Ağzıma bir sey koyamaz oldum. Altı gündür bu

böyle sürüp gidiyor, Lali ateslenmiş yatıyordu. Altı gün içinde birkaç limon emmekle yetindi. Zoraima, günde bir kere, öğlenleri yemek yiyordu. Ne yapacağımı bilemez olmustum. Lali'nin yanına oturdum. Silte

haline getirebilmek için ikiye katladığım bir hamak üzerine uzanmış, gözlerini evin tavanına dikmişti. Ona baktım, sivri karınlı Zoraima'ya göz gezdirdim ve nedenini kestiremeden ağlamaya koyuldum.

Kendi

halime mi ağlıyordum, onlarınkine mi? Anlayabilene askolsun. Ağlıyor, iri iri gözyaşları yanaklarımdan aşağı akıyordu. Halimi gören Zoraima inlemeye koyuldu, Lali de basını çevirince gözyaşlarımı farket-ti.

Birden doğruldu, hafifçe inleyerek bacaklarımın arasına oturdu. Beni öptü, oksadı. Zoraima kolunu omuzuma dolamıştı. Lali konuşmaya, aynı zamanda da inlemeye koyuldu. Zoraima ona cevap veriyordu; Lali'ye serzeniste bulunur gibiydi. Lali yumruk büyüklüğünde bir ham seker parçası aldı, suda erittiğini

gösterip iki lokmada yuttu. Zoraima ile birlikte dışarı çıktı, atı çektiklerini duydum. Kapının önüne vardığımda at eyerli ve gemi vurulmuş halde, kosumları eyer kayısına bağlanmış beni bekliyordu.

Koyun

192

derisinden ceketi Zoraima'yı düşünerek giydim, Lali Ae eyerin üstüne katlanmış bir hamak yerleştirdi. Zoraima öne, neredeyse hayvanın boynuna yerleştirdi, ben ortaya oturdum, Lali de arkama geçti. O kadar sas-Kındım ki, kimseye selâm vermeden, sefle bile konuşmadan yola çıktık.

Sihirbazın çadırına gittiğimizi sanarak yolu tutmustum tam, Lali yuları baska yöne çekti. Hayır, Lali yulara

yapısmıs «Zorillo», diyordu. Zorillo'ya gidiyorduk. Yolda, kemerime sıkı sıkı yapışıp defalarca boynumu öptü. Benimse sol elim kosumlarda, sağımla Zoraima'yı oksuyordum. Zorillo tepeden tırnağa yüklü üç esek

ve atla Kolombiya'dan döndüğü sırada biz de köye vardık. Eve girdik, önce Lali, ardından da Zoraima ona

bir seyler anlattılar.

Zorillo'nun bana söylediği suydu : Ağlayana dek, Lali, beni kendisine aldırıs bile etmeyen bir beyaz

sanmıstı. Gideceğimi biliyordu ama kendisine soy
lemediğim ya da anlatmaya çalışmadığım için yılan
kadar

sahtekârdım. Büyük hayal kırıklığına uğramıstı,
çünkü kendisi gibi bir kızıl derili kadının bir adamı
mutlu

kılabileceğine, mutlu kisinin de gitmeye kalk-
mıyacağına inanıyordu. Bu kadar büyük bir
gürültünün

ardından yasıyabileceğini pek sanmıyordu. Zoraima
da aynı seyleri söyledi : Üstelik çocuğunun babası
gibi

yetismesinden korkuyordu. Yani sözünü tutmayan,
kendisi için hayatlarını vermeye hazır karılarından
anlıyamayacakları kadar güç seyler isteyen biri.

Geldiğim gün bacağımı ısırın köpek miydi ki, ondan
kaçmaya çalışıyordum? Cevap verdim :

— Lali, baban hastalansaydı ne yapardın?

— Ona bakmak için, gerekirse dikenlerin üstünde
yürüyüp giderdim.

— Seni öldürmek için, bir hayvan gibi kovalasa-lar da
kendini koruyabilecek duruma gelsen ne yapardın?

— Düşmanımı, içinde dönemiyeceği kadar derin bur
çukura gömmek için her yerde arardım.

— Bütün bunlardan sonra da, iki essiz karın seni
beklerse ne yapardın?

— Atıma atlar yanlarına dönerdim.

— Benim de yapacağım bu.

kelebek

193/13

— Ama döndüğünde yaslı ve çirkin olursam?

— Sen yaslanıp çirkinlesmeden çok önce dönerim.

— Evet, gözlerinden yaslar akıttın, sahtekârlık edemezsin. Bunun için de dilediğin zaman

gidebilirsin ama

güpegündüz, herkesin gözü önünde yola çıkmalısın.

Hırsızlar gibi kaçmak yok. Geldiğin gibi, öğleden sonra

aynı saatte, iyi giyimli olarak gitmelisin. Gece gündüz bize kimin bakması gerektiğini söylemelisin. Zato seftir, ama bize bakacak baska bir adam gerek.

Geride bıraktığın evin senin evin olduğunu, Zoraima'nın

karnındaki erkekse, oğlundan baska erkeğin bu eve giremeyeceğini söylemelisin. Bu is için de, gideceğin gün Zorillo'nun gelmesi gerekli. Bütün söyleyeceklerini bize ancak o anlatabilir.

Geceyi Zorillo'nun evinde geçirdik. Tatlı, huzur dolu bir geceydi. Mırıltılar, doğanın bu iki kızının ağzından çıkan sesle öylesine büyük bir sevgiyle doluydu ki, allak bullak oldum. Üçümüz yine at üstünde, Zoraima'nın karnının düşünüp fazla hızlanmadan geri döndük. Önümüzdeki ayın sekizinci günü yola çıkmam

gerekiyor, çünkü Lali hamile olup olmadığını kesinlikle bana söyleyecek. Geçen ay kan görmemiş. Yanılmaktan korkuyor, ama bu ay da kan göremezse karnında gelisen bir çocuk var demektir. Zorillo, yanıma alacağım her şeyi getirecek. Bir Guajiro gibi, çırilçıplak konustuktan sonra giyinmem gerekiyor. Hareketimden önceki gece de üçümüz sihirbaza gideceğiz. Evde kapımın kapatılıp kapatılmaması gerektiğini o söyleyecek. Yine Zoraima'nın karnını düşünüp ağır ağır dönüşümüz, bu kez hiç de hüzünlü

değil. Köydeki erkelerle kadınların karsısında gülünç düsmektense her şeyi bilmek islerine geliyor.

Zoraima'nın çocuğu doğduğunda kendine bir balıkçı bulacak ve mümkün olduğu kadar çok sayıda inci çıkarıp bana saklıyacak. Lali de, eskisinden çok daha fazla çalışacak. Guajiro dilinde, bir düzineden fazla

kelime öğrenmediğime şimdi çok pismanım. Bir tercüman aracılığıyla söylenemiyecek ne kadar çok şeyim

var. Köye varıyoruz. Yapılacak ilk iş, gidip Za-to'yu görmek ve habersiz gittiğimiz için özür dilemek. Zato da, kardesi kadar soylu. Daha ağzımı aç-

194

madan elini boynuma koyuyor ve : «Uılu (sus»), di-r
Yeni ay, on iki güne kadar çıkacak. Daha sonra da sekiz gün bekleyeceğime göre, yirmi günüm kal-dt demektir.

Yeniden haritaya bakıp, bazı köyleri nasıl geçeceğimi düşünürken Justo'nun söyledikleri hatırıma geliyor.

Herkesin beni sevdiği bu topraklardan başka nerede mutlu olabilirim? Uygarlığa dönmekle kendi felâketimi

hazırlamış olmuyor muyum? Bütün su soruların cevabını gelecek günler verecek.

Son üç hafta, göz açıp kapayıncaya kadar geçti. Lali hamile olduğundan artık emin, dönüste beni iki, belki de üç çocuk bekliyecek. Neden mi üç? Lali, annesinin iki kere ikiz doğurduğunu söylüyor.

Yeniden sihirbaza

uğradık. Hayır, benim kapım kapanmı-yacak.

Sadece önüne bir dal koymak gerekiyor. Birlikte yattığımız

hamak da, kulübenin tavanına geril-meli. iki kardes hep birlikte yatacak, çünkü artık onlar tek insan. Sonra sihirbaz bizi oturtuyor, atese yesil yapraklar atıyor ve on dakikayı asan bir süre, duman bulutu içinde kalıyoruz. Zorillo'yu beklemek üzere eve dönüyoruz, gerçekten de aksama geliyor. Evimizin önünde

yakılan bir atesin basında, bütün geceyi konusarak geçiriyoruz. Her kızilderiliye, Zorillo aracılığıyla, dostça

bir sey söylüyorum. O da bana cevap veriyor. Günes doğarken, Lali ve Zoraima ile birlikte içeri çekiliyor, bütün gün sevisiyoruz. Beni içinde daha iyi hissetmek amacıyla Zoraima üstüme çıkıyor, Lali ise yürek gibi

çarpan kadınlığından tasan çivili bir sarmasık gibi dolanıyor, öğleden sonra, yola çıkma zamanı geldi. Ben

konusuyorum. Zorillo çeviriyor:

— Zato, beni benimseyen, istediğim her sey veren bu kabilenin büyük reisi, sizden aylar boyu ayrılmama izin vermeni diliyorum.

— Dostlarından neden ayrılmak istiyorsun?

— Çünkü, beni bir hayvan gibi kovalayanlardan intikam almam gerek. Senin sayende, köyüne gizlenip

mutlu yasıyabildim, karnımı doyurabildim, soylu dostlar edindim, yüreğime günes düşüren kadınlarım

oldu. Ama bütün bunlar, benim gibi bir adamı,
sığınacak bir sığınak bulup mücadeleden kaçan bir
hay-

195

to

van haline getirmemeli. Düşmanlarımı yenmeye,
bana ihtiyacı olan hasta babama yardım etmeye
gidiyorum. Burda ruhumu, karılarım Lali ve
Zoraima'nın içinde beraberliğimizin ürünlerini
bırakıyorum.

Evim onların ve doğacak çocuklarıdır. Bu gerçeği
unutan çıkarsa, senin hatırlatacağını umuyorum Zato.
Senin kisisel yakınlığından baska, Usli adındaki
adamin gece gündüz ailemi korumasını istiyorum.
Hepinizi

çok sevdim, hayatım boyunca da seveceğim. Çabuk
dönebilmek için de elimden geleni yapacağım.
Görevimi yaparken ölürsem bütün düşüncelerim Lali,
Zoraima, çocuklarım ve siz, benim aîmem Guar-jiro
kızılderilileriyle beraber olacak.

Lali ve Zoraima ardımda, kulübeme dönüyorum.
Gömleğimi, haki pantolonumu, çorapları ve kısa
çizmelerimi giyiyorum.

Uzun süre, altı ayımı geçirdiğim bu köyü parça parça
görebilmek için basımı çevirip baktım. Gerek diğer
kabileler ve gerekse beyazlar tarafından çok korkulu
sanılan bu Guajiro kabilesi benim için, soluk

alabileceğim bir liman, insanların kötülüğüne karşı
esi bulunmaz bir sığınak olmuştur. ,Orada sevgi,
barış,
rahatlık ve soyluluk nedir öğrendim. Elveda Gua-
jirolar, elveda Kolombiya ve Venezüella arasında
yasayan
yerliler. Neyse ki büyük topraklarınız bu iki ülke
arasında ihtilâf konusu, sizi çevreleyen iki uygarlıktan
kopuk, ilkel yasayısınız ve kendinizi koruma
yöntemleri gelecekte çok faydasını göreceğim bir şey
öğretti
bana. ilkel bir kızıl derili olmanın, hukuk fakültesi
bitirmiş bir devlet memuru olmaya bin kere yeğ
tutulacağını.
Elveda Lali ile Zoraima, esi bulunmaz, tepkileri
doğal, hesap kitap bilmeyen, içtenlikle davranan,
yola
çıkacağım anda basit bir hareketle evdeki bütün
incileri bir bez torbaya doldurup bana veren soylu
kadınlar. Döneceğim, orası muhakkak. Ne zaman?
Nasıl? Bilmiyorum ama, döneceğime söz veriyorum.

Aksamüstü Zorillo atına atlıyor, Kolombiya'ya doğru yola çıkıyoruz. Basımda bir hasır sapka var. Atımı yularından tutmuş, yürüyorum. Kabilenin bütün kızıl-derilielri, sol kollarıyla yüzlerini örtüp sağ kollarını bana uzatıyorlar. Gitmemi istemediklerini, çok üzül-

196

düklerini ifade ediyor ve yolumu kesmek için kollarını uzatıyorlar. Lali ile Zoraima, yüz metre kadar benimle geliyorlar. Beni öpeceklerini sandığım sıra birden haykırıyor, arkalarına bakmadan evimize dönüyorlar.

197

BESDNCD DEFTER

UYGARLIĞA DÖNÜS

SANTA MARTA CEZAEVD

KIZILDERDLD Guajiro kabilesinin topraklarından çıkmak kolay, zorluk çekmeden La Vela sınır karakolunu

asıyorum. Antonio ile uzun sürede geldiğim yolu, atla iki günde alabiliriz. Ama tek tehlike bu korkulu sınır karakolları değil, bir de kaçtığım köy Rio Hacha'ya kadar olan, yüz yirmi kilometrelik yol var.

Yanımda Zorillo ile, ilk ispanyolca konuşma denemesini yemek ve içki veren bir meyhanede, Kolombiyalı

bir adamla yaptım. Pek de zorluk çekmedim,
Zorillo'nun dediği gibi, lâfları ağızda gevelemek
insanın

dilinin çaldığını pek farketmiyor.

Santa Marta'ya doğru yola çıktık. Zorillo beni bu
sabah yolun yarısında bırakarak geri dönecek.

Vedalastık. Atı da geri götürmesini kararlaştırdık. At
sahibi olmak bir de evde oturmayı, belirli bir köyün
halkından sayılmayı, «Bilmem kimi tamyor musun?
Muhtarın adı ne? Bayan A. ne yapıyor? 'Fon-da'yı
kim

isletiyor", gibi sıkıcı sorulara cevap vermeyi
gerektirebilirdi.

En iyisi yürüyerek, kamyon ya da otobüsle, Santa
Marta'dan sonra da trenle yoluma devam etmektir.

Herkes

beni, belirli bir yerde çalışmayan işi olmayan bir
«forastero (yabancı)» sanmalıydı.

Zorillo, üç altın karşılığında bana bin peso verdi. Bir
işçi, günde sekiz ilâ on peso kazanabiliyordu.

Demek

ki, bu parayla epey uzun bir süre geçinebilirdim.

Santa Marta'nın yakınına giden bir kamyonla

198

bindim, bu şehir Zorillo'nun beni bıraktığı yerden yüz
yirmi kilometre kadar ötede önemli bir limandı.

Bindiğim kamyon da, pek iyi anlamamıştım ama, keçi
ya da keçi yavrusu yükleyecekti.

Altı yedi kilometrede bir meyhaneye raslıyorduk.

Soför asağı inip beni davet ediyor; ama, hesabı hep ben

ödüyordu m. Her keresinde de, insanın içini yakan bir içkiden bes-altı bardak yuvarlıyor, ber numaradan, bir tanesini içer gibi yapıyordum. Elli kilometre gitmeden, bizim soför ziizurna sarhos oldu. O kadar kendinden geçmişti ki yolu sasırıp çamurlu bir geçide daldı, kamyon çamurlara gömüldü, çıkarmamıza da imkân kalmadı. Kolombiyalı bu isi hiç de dert edinmedi : Yerini bana bırakıp kamyonun kasasına uzandı.

Ne yapacağımı bilmiyordum. Santa Marta'ya varması için, asağı yukarı kırk kilometre daha gitmek gerekliydi. Onun yanında bulunmak, ras-ladığım kisiler tarafından sorguya çekilmemi engelliyordu.

Sık sık

durmamıza rağmen, yine de yolu, yürüyerek bu kadar çabuk alamazdım.

Sabaha karsı uyumaya karar verdim. Günes doğdu, saat yediye geliyordu. Derken, iki atın çektiğı bir yük arabası göründü. Kamyon, arabanın geçmesine engel oluyordu. Soför yerinde yattığımdan, beni soför sanıp

uyandırdılar. Birden sıçrayarak kalktığı için nerede bulunduğunu kestiremeyen adam numarası yapıp kekelemeye koyuldum.

Bizim soför de uyandı ve arabacıyla konuşmaya başladı. Uğrasıp didinmemize rağmen kamyonu çamurdan çıkaramadık. Dingillerine kadar batmıstı. Arabada kara giysili, beyaz başlıklı iki rahibeyle üç küçük kız çocuğu vardı. Epey tartıstıktan sora, çalılığın bir bölümünü temizlemeye karar verdiler. Arabanın bir tekerleğı yolda, bir tekerleğı temizlediğimiz yerde, yirmi metre kadar süren bu çamurlu bölümü asacak, kamyonu da ardından çekecektik.

Herkes elindeki «machete» (sekerkamısı kesmeye yarayan bıçak, uzun yola çıkan her adam bunu tasır) ile

alılıkları kesmeye koyuldu. Ben de arabanın çamura gömölmesini önlemek için kesilen dalları yola dösüyorum. iki saat kadar süren bir alıma sonucunda geçit hazırlandı, iki rahibe bana tesekkür
199

ederken nereye gittiğimi sordu. «Santa Marta», cevabını verdim.

— Doğru yolda değilsiniz, dediler. Bizimle birlikte geri dönün. Sizi Santa Marta'nın sekiz kilometre yakınına kadar götürebiliriz.

Tekliflerini reddetmem imkânsızdı, üstelik garip de kaçabilirdi, öte yandan, yardım etmek için kamyoncunun yanında kalmam gerektiğini söyleyebilirdim ama, uzun süre konuşursam foyam meydana

ıkacağından korkuyor ve : «Gracias, gracias»,
demekle yetiniyordum.

Simdi arabanın arkasında, üç kız çocuğuyla
beraberim; rahibeler, arabacının yanında oturuyorlar.

Yola çıkıyor, yanlıslıkla girdiğimiz bes - altı
kilometrelik yolu gerçekten çok çabuk alıyoruz. Ana
yola

vardığımızda hızımız daha da artıyor, leyle doğru
karnımızı doyurmak için bir handa mola veriyoruz.

Küçük kızlarla arabacı bir masaya oturuyor,
rahibelerle ben de baska bir masaya. Rahibeler genç,
yasları

yirmi besle otuz arasında. Tenleri süt beyaz. Biri Dspanyol, öbürü irlandalı. Tatlı bir sesle, irlandalı soruyor:

— Buralı değilsiniz galiba?

— Hayır, Branquilla'liyim.

— Kolombiyalı olamazsınız, sağlarınızın rengi çok açık, deriniz güneste yandığı için koyu. Nereden geliyorsunuz?

— Rio Hacha'dan.

— Orada ne is yapardınız?

— Elektrikiydim.

— Ha! Elektrik sirketinde bir arkadasım var, adı Perez, ispanyoldur. Onu tanıyor musunuz?

— Tanımaz mıyım!

— ok memnun oldum.

Yemeğin sonuna doğru yerlerinden kalkıp ellerini yıkamaya gidiyorlar, irlandalı tek basına dönüyor. Bir süre yüzüme baktıktan sonra, Fransızca :

— Sizi ele vermiyeceğim, ama arkadasım gazetede resminizi gördüğünü söyledi, diyor. Rio Hacha cezaevinden kaçan Fransız değil misiniz?

Dnkâr etmek çok daha kötü :

— Evet efendim.' Rica ederim beni ele vermeyin.

200

Gazetede anlattıkları gibi kötü bir insan değilim.

Tanrı'yı severim, her zaman da saygı duymusumdur.

ispanyol görünüyor, arkadası, «öyleymis», diyor ona. Çabucak, pek anlayamadığım bir cevap veriyor, ikisi de düşünceli, yerlerinden kalkıp yeniden tuvalete gidiyorlar. Bes dakika kadar süren yokluklarında karcırıms veriyorum. Onlar dönmeden gitmeli mi, gitmemeli mi? Beni ele vermeyi düşünüyorlarsa, kaçmak

bir şeyi değistirmez. Çabucak yakalarlar nasılsa Bu bölgede bir tek sık «selva» (orman, ağaçlık» yok. Sehirlere giden köylüler de, herhalde çok sıkı denetleniyor. Bugüne kadar basıma is çıkarmayan talihimin

avuçlarına kendimi bırakmak en iyisi.

Gülümseyerek dönüyorlar, ırlandalı adımı soruyor.
— Enrique.

— Peki Enrique, bizimle gelin. Gideceğimiz manastır Santa Marta'nın sekiz kilometre kadar uzağında. Bizimle aynı arabada olduğunuza göre, korkacak bir şeyiniz yok. Hiç konuşmayın, herkes sizi manastırda çalışan biri sansın.

Rahibeler yemek parasını ödediler. Dçinde on iki paket sigara bulunan bir kutu ve bir kavli çakmak satın

aidim. Yola çıktık. Yol boyunca rahibeler benimle hiç konuşmadılar, bundan ötürü de oniara minnettardım. Arabacı ispanyoicayı kötü konuştüğumu pek anlamıyordu. Aksama doğru büyük bir hanın

önünde durduk. Hanın kapısındaki otobüsün üstünde «Rio Hacha - Santa Marta» yazıyordu. Otobüse binmeyi düşündüm, irlandalı rahibeye yaklaştım ve niyetimi ona açtım.

— Çok tehlikeli, dedi, çünkü Santa Marta'ya varmadan iki polis karakoluna raslıyacaksınız.

Polisler

yolculardan «cedula (hüviyet)» sorarlar, bizim arabada basınıza böyle bir sey gelmez.

Rahibeye candan tesekkür ettim; onlara rasladığımdan bu yana yüreğimi sıkıstıran korku kayboldu. Tersine, bu iki yürekli rahibeye raslamak benim için beklenmedik bir olaydı. Gerçekten de, hava kararırken bir polis karakoluna rasladık. Polisler, Santa Mar-ta'dan Rio Hacha'ya giden bir otobüsü denetliyorlardı. Hasır sapkamla yüzümü örtüp arabanın içine uzan-

201

.riis, numaradan kestiriyordum. Sekiz yaslarında un küçük kız basını omuzuma dayamıstı ama o gerçek'ten

uyuyordu. Araba geçerken arabacı, tam otobüsle karakol arasında durdu.

— Como estan por aqui (Nasılsınız) ? diye sordu ispanyol olan rahibeye.

— Muy bien, Hermana (çok iyiyiz).

— Me alegre, vamonos mushanos (Memnun oldum, hadi gidelim çocuklar). Ve rahat rahat yola devam

ettik.

Saat ona doğru, iyice aydınlatılmış ikinci bir karakola rasladık. Karakolun önünden her çesidinden iki dizi araba sılanmıştı. Bir dizi sağdan geliyordu, bizimki soldan. Arabalardaki sandıklar açılıyor, po-lisier sandıkların içine bakıyorlardı. Bir kadının, çantasını karıştırarak inmek zorunda kaldığını gördüm. Polis karakoluna götürüldü. Anlaşılan hüviyeti yoktu. Böyle bir durumda, yapacak sey kalmıyordu. Arabalar birbiri ardından ilerliyorlardı, iki dizi olduğundan, kimse özel geçiş izni alamazdı. Yol geçit vermediğinden,

en iyisi beklemeyi kabullenmekti. Hapı yutmustum.

Önümüzde, tıklım tıklım dolu bir otobüs vardı.

Tepesinde bavullar, koca kova denkler yığılmıştı.

Otobüsün ardına da paketlerle dolu koca bir file yerlestirilmisti. Dört polis memuru yolcuları aşağı indiriyordu. Otobüsün yalnız ön kapısı vardı. Kadın, erkek, herkes buradan inmek zorundaydı. Kadınların çoğu, kucaklarında bir bebek taşıyordu. Birer birer otobüse bindiler.

— Cedula, cedula!

Hepsi çıkıyor, üstüne resimleri yapışık bir karton gösteriyorlardı.

Zorillo bana hiç bundan söz etmemisti. Bilsem, bir sahte hüviyet edinmeye bakardım. Bu karakolu da geçersen, kaç para isterlerse istesinler ödeyip bir cedula almaya karar verdim. Santa Marta'dan Atlantik

kıyısında önemli bir liman olan iki yüz elli bin nüfuslu Baranquilla'ya gitmenin başka yolu yoktu.

Hay Allah, bu otobüsün denetlenmesi de ne kadar uzun sürdü, irlandalı rahibe bana dönüyor: «Merak etmeyin Enrique.» Düşüncesizlik edip bu sözleri ağzından kaçırdığı için ona içerliyorum, arabacı her-
202

halde duymuştur.

Sıra bizde, arabamız aydınlığa doğru ilerliyor.

Oturmaya karar verdim. Yatarsam, gizlenmek istediğim

izlenimi uyandırmaktan korkuyorum. Sırtımı ara.-

banın yan tahtalarına vermiş rahibelerin arkasından bakıyorum Sapkamı kafama iyice geçirmişim ama dikkati çekecek kadar da çok değil, yandan yüzüm seçilebilir.

— Como estan todos por aqui (Nasılsınız?) diye tekrarlıyor ispanyol rahibe.

— Muy bien Hermanas, Y como viajan a ta»de (Dyiyiz. Neden bu kadar geç saatte yolculuk ediyorsunuz?)

— Por una ugencya, por eso no me detengo, Somos muy apuradas (isimiz vardı. Ne olur bizi geciktirmeyin, acele etmemiz gerekiyor da).

— Vayanse con Dios, Hermanas (Tanrı yardımcınız olsun).

— Gracias hips. Que Dios les protege (Sağo-1un ocuklarım. Tanrı sizi korusun).

— Amen (amin), dedi polisler.

Rahatça kimse bir sey sormadan geçiyoruz.

Geirmis olduğumuz dakikaların heyecanı, iyi yürekli rahibelerin midesini bozmus olmalı. Yüz metre ötede arabayı durdurup iniyor ve çalılıkların arasında kayboluyorlar. Dönüp arabaya bindiklerinde yeniden yola ıkıyoruz. Bir sigara tttryorum. ,0 kadar duygulanmısım ki, irlandalı rahibe arabaya binerken, «Sağolun», diyorum.

«Bir sey değil, cevabını veriyor. Ama o kadar korktuk ki, midemiz bozuldu.»

Gece yarısına doğru manastıra varıyoruz. Yüksek bir duvar, kocaman bir kapı. Arabacı, atlarla arabayı ahıra götürdü, küçük kızlar da içeri girdiler. Avlu kapısının önünde, kapıcı rahibeyle arabadakiler arasında

hararetli bir tartışma başladı, irlandalı, manastırda yatabilmem için Basrahibeyi uyandırıp izin istemenin gerekmediğini söylüyor, iste, tam o sıra karar vermekte gecikiyorum. Bu olaydan yararlanıp çekilmeli ve

Santa Martanın yolunu tutmalıydım. Nasılsa sehre sekiz kilometre kaldığını biliyordum.

203

Bu büyük hata, sonradan, sekiz yıl daha yatmama mal oldu.

Sonunda Basrahibe uyandırılıyor ve bana, ikinci katta bir oda veriliyor. Pencereden sehrin ısıklarını görebiliyorum. Fener ve sarûl ısıkları da gözlerimin önünde. Limandan büyük bir gemi çıkıyor.

Uyuyorum, kapım vurulduğunda güneş doğmuş.

Korkunç bir kâbus gördüm. Lali, gözlerimin önünde karnını

yarıyor ve çocuğumuz parçalar halinde dışarı çıkıyordu.

Tras olup çabucak yıkanıyor, aşağı iniyorum.

Merdiven başında duran irlandalı rahibe, dudaklarında bir

gülümsemeyle beni karşılıyor:

— Günaydın Henri, iyi uyudunuz mu?

— Evet efendim.

— Gelin, basrahibemiz sizi görmek istiyor onun odasına gidelim.

içeri giriyoruz. Masanın ardında bir kadın oturuyor. Sert yüzlü, elli yaşlarında, belki daha da yaşlı bir kadın. Siyah, hiç te tatlı bakıslı olmayan gözlerini yüzümde gezdiriyor.

— Senor, sabe usted hablar espanol (ispanyolca biliyor musunuz?)

— Muy poco (pek az.)

— Bueno.

Rahibe bize tercümanlık yapacak.

— Fransız mısınız, diye soruluyor.

— Evet efendim.

— Ria Hacha cezaevinden mi kaçtınız?

— Evet.

— Ne kadar oluyor?

— Asağı yukarı yedi ay. •

— Bu süre içinde ne yaptınız?

— Kızılдерililere oturdum.

— Ne? Guajiro'larla mı? Olamaz. Vahsiler, şimdiye kadar kimseyi topraklarında barındırmadılar. Bir tek misyoner aralarına giremedi. Cevabınızı doğru saymıyorum. Neredeydiniz? Gerçeğı söyleyin.

— Size kızılдерililerle beraberdim, diyorum. Elimde delili de var.

— Hani, nerede?

— Denizden çıkardıkları inciler.

Ceketimin sırtına iğnelenmiş torbayı alıp önüne koyuyorum. Torbayı açıyor ve içinden bir avuç inci çıkarıyor.

— Kaç tane var torbada?

— Bilmem. Asağı yukarı bes altı yüz olmalı.

— Bu bir delil sayılmaz. Baska yerden de çalabilirsiniz.

— Muhterem efendim, vicdanınızın rahatlaması için, istediğiniz kadar burada kalabilirim. Bu süre içinde siz, böyle bir soygun olup olmadığını anlarsınız.

Param var. Benim için yapacağınız masrafları da ödeyebilirim. Aksini söyleyene kadar odamdan bir yere kıpırdamıyacağıma söz veriyorum.

Dik dik bakıyor yüzüme. Herhalde : «Ya kaçarsan? diyor kendi kendine. Cezaevinden kaçmış adamsın, buradan kaçmak çok daha kolay.»

— Bütün servetim olan incileri sizlere bırakabilirim. Emin ellerde olduğuna inanıyorum.

— Peki, anlastık. Odanıza kapanıp kalmanızın gereği yok. Sabah ve öğleden sonraları, rahibeler kilisedeyken bahçeye çıkabilirsiniz. Mutfakta, çalışanlarla birlikte yemeğinizi yersiniz.

Görüsmeden, içim tam rahatlamamış halde çıkıyorum. Odama gitmek üzereyken ırlandalı rahibe beni

mutfağa sürüklüyor. Koca bir çanak kahve, taptaze kara ekmek ve tereyağı veriyor, bir sey söylemeden

ayakta kahvaltımı bitirmemi bekliyor. Kuskulu bir görünüsü var. «Benim için yaptıklarınıza çok tesekkür ederim», diyorum.

— Daha fazlasını yapmak isterdim dostum ama elimden bir sey gelmez.» Bu sözlerden sonra mutfaktan çıkıp gidiyor.

Pencerenin önünde oturmuş, sehre, limana, denize bakıyorum. Tarlalar hep ekili. Tehlikede olduğum bir türlü aklımdan çıkmıyor, öyle ki, gece kaçmaya karar veriyorum, incilerin canı cehenneme, Basrahibe ister kendine saklasın, ister manastırına! Bana hiç güven vermiyor, yanılmıs da olamam, çünkü bir Katalan nasıl

olur da fransızca bilmez. Hele bir manastırın Basrahibesi, dolayısıyla eğitim görmüş bir kadın olursa. Sonu

: Gece tüyeceğim.

Öğlenden sonra avluya inip bahçe duvarını nere-

205
I

11

den asabileceğimi anlayacağım. Bire doğru Kapım vuruluyor.

— Lütfen yemeğe inin Hendi.

— Sağolun, geliyorum.

Mutfakta masanın başına oturmuş, tabağıma,
haslanmış patatesle et koyuyorum ki keDDi açılıyor
ve beyaz

üniformalı, tüfekli dört polisle eli tabancalı omuzu
sırmalı bir subay görünüyor:

— No te mueve, o te mato! (Kımıldama, gebertirim).
Kelepçeleri bileklerime geçiriyorlar, irlandalı rahibe
çığlık atıp bayılıyor. Mutfakta bulunan iki rahibe onu
ayağa kaldırıyorlar.

— Vamos (gidelim).» diyor komutan. Birlikte odama
çıkıyoruz. Çıkınımı arıyor ve elimde kalan yüz
pesetoluk otuz altı altını hemen buluyorlar. Buna
karsılık, içinde zehirli okların bulunduğu muhafazaya
dokunmuyorlar. Bunları kalem sandılar herhalde.
Gizlemek gereğini duymadığı bir memnurlukla,
komutan altınları cebe indiriyor. Yola çıkıyoruz.
Avluda eski bir araba var.

Bes polisle ben içine tıklıyorum, kapkara giysili bir
polislin sürdüğü araba son hızla yola koyuluyor.

Yıkılmış

haldeyim. Erkek olduğunu unutma ve umudunu hiç
bir zaman yitirmemen gerektiğini düşün. Bütün
bunlar

kafamdan hızla geçiyor. Arabadan indiğimde, bir
paçavra değil bir erkek görünüsünde olmaya
öylesine

kararlıyım ki, yüzüme bakan subayın ilk sözü: «Bu Fransız epey sağlama benziyor. Elimize düsmek, onu pek üzmemis.» Odaya giriyor, sapkamı çıkarıyorum. Bir sey söylemedikleri halde, çıkınımı bacaklarımın arasına koyup oturuyorum.

— Bu saber hablar espanol (ispanyolca biliyor musun?)

— Hayır.

— Llama el zapatero (Eskiciyi çağırın).

Az sonra, mavi önlüklü, elinde bir ayakkabıcı çekici ufak tefek bir adam görünüyor.

— Bir yıl önce Rio Hacha'dan kaçan Fransız sen misin?

— Hayır.

— Yalan söylüyorsun.

206

— Yalan söylemiyorum, tsır yıı once ı-ııo nac-ha'dan kaçan Fransız ben değilim.

— Kelepçelerini çözün. Sen de, ceketinle gömleğini çıkar. (Bir köğıt çıkarıyor ve bakıyor. Bütün döğmelerim bu kâğıtta yazılı.)

— Sol elinin bas parmağı kopuk, değil mi? öyleyse sensin Rio Hacha'dan kaçan.

— Hayır ben değilim. Çünkü ben bir yıl önce değil, yedi ay önce kaçtım.

— Aynı sey.

— Senin için aynı olabilir, benim için değil.

— Anlıyorum, sen esine her yerde raslanan kaatillerdensin. ister Fransız ol, ister Kolombiyalı, bütün kaatiller (matadores) aynıdır, iflah olmazlar. Ben bu cezaevinin ikinci müdürüyüm. Seni ne yapacaklarını da bilmiyorum. Simdilik seni, eski dostlarının yanına koyacağım.

— Hangi dostların?

— Kolombiya'ya getirdiğin dostların.

Beni, parmaklıkları avluya bakan bir hücreye görüten polislerin pesi sıra yürüyorum. Bes dostum da şimdi karsımda. Kucaklaşıyoruz. «Senin bir daha ele geçmiyeceğini sanıyorduk dostum», diyor Clousiot. Maturette çocuk gibi ağlıyor, daha da çocuk ya. Diğer üç kişi de çok üzgün. Onları bulmak bana yeniden güç veriyor.

— Anlat, diyorlar.

— Sonra anlatırım; hele siz anlatın önce.

— Biz üç aydır buradayız.

— iyi davranıyorlar mı?

— Ne çok iyi, ne çok kötü. Baranquilla'ya gönderilmeyi bekliyoruz. Söylenilenlere bakılırsa, orada bizi

Fransız yetkililerine teslim edeceklermiş.

— Namussuz oğlu namussuzlar! Hiç kaçmayı denediniz mi?

— Daha yeni geldin, hemen kaçmayı düşünüyorsun.
— Amma da yaptın! Yakalandım diye kaçmaktan vazgeçeceğimi mi sanıyorsun? Sıkı denetim var mı?
— Gündüzleri pek değil ama geceleri, bizim için özel muhafız koyuyorlar.

207

I

— Kaç kişi?
— Üç kişi.
— Bacağın nasıl?
— iyi, artık topallamıyorum.
— Hep içerde misiniz?
— Hayır, sabahları iki, öğleden sonraları da üç saat avluya çıkıp güneşleniyoruz.
— Kolombiyalı tutuklular nasıl?
— Söylenenlere göre, çok tehlikeli herifler varmış aralarında.
Öğleden sonra avluda, Clousiot'yu kenara çekmiş konuşurken beni çağırıyorlar. Polisin pesinden gidiyor,
sabahki odaya giriyorum. Karsımda cezaevi komutanıyla beni daha önce sorguya çeken adam.
Seref kösesi
çok esmer, neredeyse kapkara bir adam tarafından isgal ediliyor. Renk olarak, kızılderililer-den çok zenciye yakın. Kısa, kıvrıkcık saçları zenci saçı gibi. Elli yaşlarında, kara ve çok kötü bakıslı gözleri var.

Kısacık kesilmiş bıyıkları, kalın dudaklı ve kinci bir ağzın üstünü hafifçe örtüyor. Gömleğinin önü açık, kıravatsız. Sol tarafında bir nisanın yesilli beyazlı seriti. Eskici de odada.

— Fransız, yedi ayın sonunda ele geçtin. Bu süre içinde ne yaptın?

— Guajirolarla birlikteydim.

— Benimle dalga geçersen esek sudan gelinceye kadar dayak yersin.

— Gerçeği söyledim.

— Kimse kızilderililerle birlikte yasayamadı. Yalnız bu yıl, en azından yirmi bes sahil muhafaza görevlisini öldürdüler.

— Hayır, sahil muhafaza görevlilerini öldüren kaçakçılar.

— Peki, bu dediğin belki doğrudur. Otuz altı altın pesoyu nereden çaldın?

— Çalmadım, benimdir. Bir dağlı kabile'nin reisi olan Justo verdi.

— Bir kızilderilinin bu kadar parası nasıl olur, sana nasıl verir?

— Peki, sef hiç bu kadar paranın çalındığını duydunuz mu?

— Doğru, son günlerde böyle bir soygun olma-
208

turma yapılmasını engellemez.

— Yapın sorusturmanızı, bakın nasıl doğru söylediğim anlaşılabilecek.

— Fransız. Rio Hacha cezaevinden kaçmakla büyük bir hata yaptın. Hele birkaç sahil muhafaza görevlisini öldürmek suçundan asılması beklenen An-tonio'yı kaçırmakla, daha büyük bir suç isledin. Simdi Fransızlar tarafından arandığını, müebbet hapis cezasına çarptırılmış olduğunu da öğrendik. Tehli-keii bir kaatilsin. Seni diğer Fransızlarla bir araya koyarsam kaçacağını biliyorum. Onun için, Baranquil-la'ya gidene kadar hücrede kalacaksın. Herhangi bir hırsızlık olayı görülmezse altınların geri verilecek. Dışarı çıkıyorum, yerin altına inen bir merdivenin başına sürüklüyorlar beni. Yirmi bes basamak indikten sonra, sağında solunda bir takım kafeslerin bulunduğu kör kandille aydınlatılmış bir koridora varıyoruz. Bir hücrenin kapısını açıp beni içeri itiyorlar. Koridora açılan kapı kapandığında vıcık vıcık zeminden les gibi bir koku yükseliyor. Her yandan bana sesleniyorlar. Her parmaklıklı inde, bir, iki ya da üç tutuklu var.

— Frances, Frances! Que hecho? Por questa aqui? (Fransız Fransız! Ne yaptın? Neden buradasın?). Bu hücrelerin, ölüm hücresi olduğunu biliyor musun?

— Susun da konussun! diye bağırdı biri.

— Evet, Fransızım. Rio Hacha cezaevinden kaçtığım için buraya tııldım.» Yarım yamalak ispanyol-camı rahatça anlıyorlar.

— Sunu iyi öğren Fransız: Bulunduğun hücrenin zemininde bir tahta var. O tahtanın üzerinde uyuyacaksın.

Sağda, içi su dolu bir kutu olacak. Çok dikkatli kullan sabahları su verirler bize. Sonra iste-sen de alamazsın. Soldaki kova da aptesane diye kullanılır. Ceketinle üstünü ört de ortalık les kokmasın..

Hepimiz, kovalarımızın üstünü örteriz.

Yüzlerini görmek için parmaklığa sokuluyorum.

Yalnız suratlarını parmaklıklara yapıştırıp bacaklarını dışarı

çıkaran karsımdakileri seçebiliyorum... Birinin görünüsünden, ispanyol - kızıl derili kırmızı olkelebek 209/14

. I

üslerin türünden. Diğerleri sütlü kahve rengi, yakısıklı ve genç bir zenci. Zenci, deniz suyu yükseldiğinde hücrelerin de suyla dolduğunu söylüyor. Belden yukarı çıkmadığı için korkmamak gerek, üstüne tırmanan

fareleri de yakalamaya çalışmamalı, sadece
vurmakla yetinmeliyim. Yakalamaya kalkarsam
ısrabilir-ler.

Soruyorum zenciye:

— Ne kadar zamandır bu hücredesin?

— İki aydan beri.

— Ya diğerleri?

— Üç aydan fazla kalan yok. Üç ayı geçirip de
buradan çıkamazsan ölüme mahkûm oldun demektir.

— Buranın en eskisi ne kadar zamandır yatıyor?

— Sekiz aydan beri, yalnız fazla yasayamaz. Bir
aydır doğruluyor ancak, ayağa kalkamıyor. Suların
iyice yükseldiği bir gün boğulacak.

— Dyi ama senin ülken, yabancı insanlar ülkesi
öyleyse?

•— Sana uygar olduğumuzu söyledik mi? Ama
seninki de uygar değil, çünkü müebbet mahkûmsun.
Burada,

Kolombiya'da, ya yirmi yıl yersin, ya da idam.

Müebbet yoktur.

— Canım, üç aşağı bes yukarı her yerde aynı bu iş.

— Çok adam öldürdün mü?

— Hayır bir kişi.

— İmkânsız. Bir kişi için adamı müebbet mahkûm etmezler.

— Yemin ederim ki doğru.

— O zaman senin ülkenin de benimki kadar vahşi
olduğunu görüyorsun değil mi?

— Ülkelerimiz yüzünden kavga edecek değiliz ya. Haklısın. Polis, her yerde aynı bokun soyu. Senin suçun ne?

— Bir adamı, karısını ve oğlunu öldürdüm.

— Küçük kardesimi bir disi domuza yedirmislerdi.

— Yok canım! Müthis bir sey bu!

— Bes yasındaki erkek kardesim her gün oğullarına tas atardı, çocuğun birkaç kere bası yarılmıştı.

210

— Bu, öldürölmesi için bir sebep değil.

— öğrendiğimde aynı seyi ben de söyledim.

— Nereden öğrendin?

— Küçük kardesim üç gündür ortada yoktu, aradım taradım ve ayağındaki sandalların tekini bir gübre yığınının içinde buldum. Bu gübre yığını, sözünü ettiğim domuzun ahırından çıkarılmıştı. Gübreyi karıştırırken kanlı bir beyaz çoraba rastladım.

Durumu anladım. Kadın ölmeden itiraf etti. Kursuna dizmeden önce Tanrıya son olarak yakarmalarını bile beklemedim, ilk kursunda babanın bacaklarını kıldım.

— iyi etmissin onları öldürmekle. Sana ne ceza verecekler?

— En fazla yirmi yıl.

— Neden hücredesin?

— ,Onların ailesinden bir polisi dövdüm. Burada, cezaevinde görevliydi. Baska yere naklettiler. Artık yok, ben de rahatım.

Koridorun kapısı açıldı. Bir gardiyan, iki sırığa asılı tahta bir fıçıyı taşıyan iki tutukluyla birlikte içeri giriyor. Arkalarında, koridorun ucunda, eli tüfekli iki gardiyanın beklediği hayal meyal görülebiliyor.

Hücrelere uğrayıp aptesane olarak kullanılan kovaları dışarı çıkarıyor ve fıçıya bosaltıyorlar. Bir sidik ve

bok kokusu yayılıyor ortalığa, boğulacak gibi oluyor insan. Kimsenin konustuğu yok. Sıra bana geldiğinde

kovamı alan, yere küçük bir paket düşürüyor. Hemen ayağımın ucuyla paketi hücrenin karanlıkta kalan kösesine itiyorum. (Onlar çıkınca paketi açıyorum, içinden iki paket sigara, bir kavli çakmak ve Fransızca

yazılmış bir mektup çıkıyor, önce.iki sigara yakıp karsı hücredekilere atıyorum. Sonra komsuma sesleniyorum, kolunu uzatıp aldığı sigaraları diğer tutuklulara geçiriyor. Dağıtım bitince kendimin-kini de yakıp koridordan gelen ısıtta mektubu okumaya çalışıyorum. Ama bir türlü basaramıyorum. Bunun üzerine, paket kâğıdını iyice kıvırıyorum. Uzun süren uğrasmalardan sonra, kavli çakmağım kâğıdı tutusturuyor.

Hemen okuyorum mektubu:

«Cesaret Kelebek, bize güven. Dikkat et. Yarın sana kâğıt ve kalem yollayacağız, bize mektup yazman için. ölünceye kadar seninle beraberiz.»

211

Bu iki satırlık mektup içimi ısıtıyor. O kadar rahatlatıcı bir şey ki! Yalnız değilim ve dostlarıma güvenebilirim.

Kimse konuşmuyor, herkes sigarasını tütürüyor. Sigara dağıtımı, ölüm hücresinde on dokuz kişinin bulunduğu bana öğretiyor, iste, bir kere daha bozulma, çürüme yolundayım, hem gırtlığıma kadar batmış halde! Yolda karsıma çıkan Ulu Tanrı'nın iyi yürekli rahibeleri, aslında Seytan'ın rahibeleriymis. Yine de beni ele veren ne irlandalı, ne de Dspanyol. Ah, ne eseklik ettim de inandım onlara. Hayır, onlara

inanmakla hata etmedim. Belki arabacıdır beni ele veren? iki, üç kere Fraszca konusmak ihtiyatsızlığını gösterdiler. Duydu mu acaba? Ne önemi var ki! Bu kez boktasın, hem esaslı bir şekilde boktasın, rahibeler,

arabacı, ya da Basrahibe, hangisi olursa olsun. Bu berbat, anlatılanlara göre günde iki kere suyla dolan hücrede .tam sapa oturdum! Hava öylesine boğucu ki, önce gömleğimi, ardından pantolonumu çıkarıyorum. Pabuçlarımı da çıkarıp hepsini parmaklıklara asıyorum.

Dki bin bes yüz kilometrelik yolu buraya varmak için tepmisiz! Gerçekten başarılı bir sonuç! Ulu Tanrım, sen ki bana o kadar cömert davrandın, şimdi yalnız mı bırakacaksın? Belki kızdın bana, çünkü özgürlüklerin

en güzelini, en sağlamını vermistin. Beni olduğum gibi benimseyen bir topluluk çıkarmıştın karsıma. Bir değil, iki essiz kadın vermistin üstelik. Günes vardı, deniz vardı. Tartışılmaz reisi olduğum bir kulübem vardı. Doğayla hasır nesir geçen o ilkel hayat ne kadar tatlı, ne kadar sakindi. Polissiz, yargıç-; siz, çevremde kıskançlarla kötülerin bulunmadığı essiz bir armağandı o hayat! Ve ben, elimdekinin gerçek değerini bilemedim. O masmavi, yeşil, bazen de siyah denizi insanı tatlı bir huzura boğan günesin batısı ve

doğusunu, parasız yasanan, insan için gerekli bir
seyden yoksun kalmadığım o hayatı teptim,
küçümsedim.

Hem de neye karşılık teptim? Bana eğilmek gereğini
duymadığım toplumlara. Bende ise yarar
ne kaldığını anlamak çabasını bile göstermeyen
insanlara. Beni iten, her türlü umudun ötesine sürüp
212

atan bir dünyaya. Ne yolla olursa olsun beni yok
etmekten başka şey düşünmeyen topluluklara
karşılık.

Yakalandığımı duyunca, jürideki on kisi, iliklerine
kadar çürümüş Polein, aynasızlar ve savcı
kahkahalarla

gülecekler. Nasılsa haberi Fransa'ya iletecek bir
gazeteci çıkar.

Ya dostlarım, yakınlarım? Kaçtığımı bildiren
jandarmaların ziyaretinden sonra oğulları ya da
kardeslerinin

cellâdın elinden kurtulmasına sevinen yakınlarım!
Simdi, ele geçtiğimi öğrenince bir kere daha azap
duyacaklar.

Kabilemi küçümsemekle hata ettim. Evet, hepsi beni
kabullendiğine göre «kabilem» diyebilirim. Güney
Amerika kızılderililerinin nüfusunu arttırmak için
kaçmamıstım ama. Ulu Tanrım, uygar bir toplumda

yeniden yaşamaya baslamam ve bu toplum için tehlike olmadan ömür sürmem gerektiğini anlamalısın.

Seninle, ya da senden yardım görmeden, kaderim bu. Bir toplum ya da bir ülkenin insanları gibi, hatta onlardan üstün olabileceğimi göstermeliydim, göstereceğim de.

Sigara içiyorum. Su yükseliyor. Neredeyse ayak bileklerimde. Sesleniyorum: «Arap, su hücrede ne kadar kalıyor?»

— Bu biraz da, yükselen suyun siddetine bağlı. Bir, en fazla iki saat. Bir çok tutuklunun «Esta ilegande (Geliyor!)» diye haykırdığını duyuyorum.

Yavas yavas yükseliyor su. Melezle zenci parmaklıklara tırmanmışlar. Kolları parmaklıkları kucaklıyor, bacakları koridora sarkıyor. Suda bir hısırtı duyuyorum. Kedi büyüklüğünde bir lâğım faresi çırpınıyor.

Parmaklığa çıkmanın yollarını arıyor. Pabuçlarımdan birini alıyor ,bana yaklaştığından kafasına indiriyorum.. Tiz çığlıklar atarak koridora kaçıyor.

Zenci: «Frances, diyor, ava başladın. Hepsini öldürmeğe kalkarsan ömrün yetmez. Tırman parmaklıklara ve rahat dur.»

Verdiği öğütü dinliyorum ama parmaklıklar
bacaklarımı acıtıyor, bu halde fazla dayanabilmem
imkânsız.

Kovanın üstünü örten ceketini alıp parmaklıklara
bağlıyor ve onun üstüne tünüyorum. Yaptığım,
213

bir çeşit iskemle, Parmaklıklara oturur gibi dünedi-
ğimden biraz daha rahatım.

Suların, farelerin, kırkayakların ve minik yengeçlerin
hücreyi kaplaması, yeryüzünde insanoğlunun
katlanmak zorunda kaldığı şeylerin en iğrenci, en
alçaltıcı olanı bir saat sonra su çekildiğinde, kalınlığı
bir

santimi asan bir çamur tabakası bırakıyor geride.
Balçığa bulanmamak için babuçlarımı ayağıma

geçiriyorum. Zenci, on santim uzunluğunda bir tahta parçası fırlatıyor ve bununla, üzerinde yatacağım tahtadan başlayarak hücrenin içinde ne kadar çamur birikmisse koridora sürmemi söylüyor. Temizlik bir saatimi alıyor ve baska sey düşündürmüyor. Bu kadarı bile önemli. Suların yeniden yükselmesine daha on

bir saat var, o zamana kadar hücremde su olmayacak. Hücreyi yeniden ne zaman su basacağını anlamak

için, denizin çekildiği altı saate yeniden yükseldiği bes saati eklemek gerek. Gülünç bir sey geçiyor aklımdan:

«Kelebek, isin gücün suların yükselip alçalma-sıyla. istesen de istemesen de, Ayın, senin ve hayatın üzerinde büyük önemi var. Kürekten kaçtığında, yükselen ve alçalan sular sayesinde Maroni'den kolaylıkla

denize açılabilirdin. Suyun yükselip alçalmasını hesaplıyarak Trinidad ve Çuraçao'dan ayrıldın.

Suların

yüksekliği çabucak uzaklaşmanı sağlayacak ölçüde değildi de ondan yakalandın Rio Hacha'da. Simdi de, günde iki kere yükselen bu suyun elinde tutsaksın. Günün birinde yazdıklarım yayınlanırsa, Kolombiya'daki hücrelerde nelere katlandığımı okuyanlardan

bazıları belki bana acırlar. Onlar iyi insanlardır.
Diğerleri, beni mahkûm eden on iki jüri üyesini em-

mi
oğulları ya da savcının ikiz kardeşleri: «Oh olsun
herife, diyeceklerdir. Ne vardı Güyan'dan kaçacak,
otursaydı oturduğu yerde.» Size bir şey diyeyim mi,
iyiler ve jüri üyelerinin emmi oğulları? Hiç umutsuz
değilim, hem de hiç, üstelik size su kadarını söyle-'
yeyim: Su sıra bulunmam gereken Salut Adalarında'
cezamı çekeceğime, engizisyon çağında yapılan Ko-
lombiya'daki bu eski kalenin hücrelerinde çürümem
bin

kere yeğdir. Hiç olmazsa burada, bir kere daha
214

kaçmayı deneyebilirim, bu çürümüs inde, hiç
olmazsa kürek cehenneminden iki bin bes yüz
kilometre

uzağım. Aynı yolu gerisin geri dönmem için,
gerçekten çok sağlam güvenlik tedbirleri almak
zorundalar.

Bir tek şeyi arıyorum: Guajiro kabilemi, Lali ve
Zoraima'yı. uygar kisinin rahatından uzak ama polis-
siz,

hapishanesiz, hücresiz doğanın koynundaki
özgürlüğümü. Sevgili kızıl derililerimin bir
düşmanlarına asla

böylesine iskence etmiyeceklerinden eminim, hele benim gibi Kolombiyalıları karşı en ufak suç işlemeyen birine.

Tahtanın üstüne uzanıyor ötekilerin görmemesi için, hücrenin dibinde iki, üç sigara tütürüyorum. Tahta parçasını zenciye iade ederken yanık bir sigarayı da birlikte verdim, ötekileri imrendirmemek için aynı şeyi o da yapıyor ve sigarasını gizli saklı içiyor.

Yabancıları önemsiz gelen bu ayrıntıların, benim gözümde

büyük değeri var. Bu tutum, biz toplum süprüntülerinin hiç olmazsa bir görgü kalıntısı, bir ince yan,

utangaçlık taşıdığımızı gösteriyor.

Burası Conciergerie cezaevi gibi değil, Gözlerimi çığ ısıktan korumak için yüzüme mendil kapama gereğini duymadan hayal kurabilir, bol bol gezinebilirim.

Manastırda kaldığımı polise kim haber verebilir? Bir gün bu işi kimin yaptığını öğrenirsem hesabını pahalı ödiyecektir. Sonra kendi kendime: «Hıyarlığın gereği yok be Kelebek! diyorum. Fransa'da bir sürü adamdan

öç alacaksın, basında bunca iş varken su sıra üzerinde bulunduğun ülkede kötülük yapmanın gereği yok.

Herhalde, seni ele veren adamı hayatın kendisi
cezalandıracak, bir gün bu topraklara dönersen
amacın öc
almak değil, Lali ve Zoraima'yı onlardan doğan
çocuklarını mutlu kılmak olacak. Bir gün dönmen
gerekirse,
karıların ve çocukların, seni aralarına almak serrefini
bahseden Guajirolar için yapacaksın bunu. Evet,
çürüme, bozulma yolundayım ve ikide bir suyla dolan
hücrede yasasam da yine kaçıyorum, yine özgürlük
yolundayım. Kimse bu gerçeği inkâr edemez ya.»
Kâğıt, kalem ve iki paket de sigara aldım. Buraya
geleli üç gün oluyor. Üç gece demeliyim, çün-

215

kü hücrenin içi hep karanlık. Bir «Pie! Roja» sigarası
yakarken tutuklular arasındaki dayanışmaya
hayranlık

duyuyorum. Bana bu paketi getiren Kolombiyalı,
büyük tehlikeleri göze alıyor. Ele geçerse, o
hücrelerde

yasamak zorunda kalacak. Bu gerçeği bilmemesi
imkânsız, çektiğim sınırsız acıları biraz hafifletmek
için

yardım etmesi yalnız yüreklilik değil, esine az
rastlanan bir soyluluk örneği. Yine kâğıdı yakarak
okuyorum

gelen pusulayı: «Kelebek! Dayandığını biliyoruz.
Aferin. Bizi habersiz bırakma. Bildiğin gibiyiz.

Fransızca

konusan bir rahibe seni görmeye geldi, bizimle
görüşmesine izin vermediler ama Kolombiyalılarından
biri,

senin ölüm hücrelerine atıldığını rahibeye söyleyecek
fırsatı bulduğunu bildirdi. Rahibe: «Tekrar
geleceğim.» demis. Hepsi bu kadar. Dostların seni
candan kucaklar.»

Cevap vermek güç, yine de birkaç satır
karalayabildim: «Yaptıklarınıza çok tesekkür ederim,
iyiyim.

Dayanabiliyorum. Fransız konsolosuna yazın,
kimbilir, belki bir faydası dokunur, içinizden yalnız biri
benimle ilişkiyi sağlasın ki, yakalanırsa tek kişi
yakalansın. Sakın okların ucuna dokunmayın.

Yasasın firar!»

Santa Marta'dan Kaçıs

Ancak yirmi sekiz gün sonra, Santa - Marta'daki
Belçika konsolosunun, Klausen adlı birinin
aracılığıyla bu

iğrenç inden kurtulabildim. Palacios adındaki zenci
ben geldikten üç hafta sonra çıkmıstı. Ama daha
sonra

annesinin ziyaretlerinden birinde, zindanda bir
Belçikalı bulunduğunu Belçika konsolosuna haber
vermesini

söylemişti. Bir pazar günü BelçikaPkonso-losu,
Belçikalı bir tutukluyu görmeye geldiğinde
düşünmüştü
bunu.

Bir gün beni cezaevi komutanının odasına götürdüler.
Komutan: +

— Siz Fransızsınız, dedi. Niçin Belçika konsolosundan bir takım taleplerde bulunuyorsunuz? Odada, beyaz elbise giymis, yuvarlak, temiz ve pembe yüzünü çevreleyen sarı saçları iyiden iyiye ağarmıs

bir adam, evrak çantası dizinin üstünde, bir koltuğa oturmıştı. Hemen durumun farkına vardım:

— Fransız olduğumu siz söylüyorsunuz. Evet Fransız polisinin elinden kaçtığımı kabul ediyorum ama

Belçikalıyım.

— Gördünüz mü! dedi papaz yüzlü ufak tefek adam.

— Neden daha önce söylemediniz?

— Benim için hiç önemi yoktu, çünkü topraklarınız üzerinde en ufak bir suç islemedim. Kaçmak ise, her tutuklu için olağandır, suç bile sayılmaz.

— Bueno, sizi dostlarınızın yanına koyacağım. Ama Konsolos Bey, sizi uyarıyorum, kaçmaya kalktığında geldiği yere tıkarım. Onu berbere götürün, sonra da suç ortaklarının yanına bırakın.

— Sağolun Konsolos Bey, dedim Fransızca olarak, benim için bu zahmete katlandığınız için sağolun.

— Ulu Tanrım! O iğrenç zindanlarda kimbilir ne sıkıntı çektiniz! Çabuk gidin. Bu hayvan fikrini değiştiriverir

sonra. Yine gelip sizi göreceğim. Hosça kalın.

Berber yerinde değildi, beni dostlarımın yanına bıraktılar. Herhalde korkunç bir görünüşüm olmalıydı ki, durmadan:

— Amma değişmissin, diyorlardı. Mümkün değil. Bu hale gelmen için ne yaptı alçak herifler sana? Konus, bize bir seyler söyle. Kör müsün? Gözlerinde ne var? Durmadan açıp kapıyorsun?

— Bu ışığa bir türlü alısamıyorum da ondan. Gün ışığı benim için çok güçlü, karanlığa alıskın gözlerimi yaralıyor.» Yüzümü hücreden yana dönüp oturuyorum: «Simdi çok daha iyi.»

— Akıl alır gibi değil, les kokuyorsun! Vücudun bile les kokuyor.

Çırılçıplak soyunmustum, giysilerimi kapının önüne yığdılar. Kollarım, sırtım, kalçalarım ve bacaklarım, tahtakurusu ısırığını andıran kırmızı kırmızı lekeler ve sular yükseldiğinde hücreye dolan minik yengeçlerin

ısırik izleriyle kaplıydı. Görünüşüm iğrençti, bunu anlamak için aynaya da ihtiyacım yoktu. Karsımdaki bes

kürek mahkûmu her seye alıskındı, yine de beni bu halde görünce sasırmıs, konuşamı-

216

217

yorlardı. Clousiot bir polis çağırdı, berber yerinde olmasa bile avluda su aktığını söyledi. Polis, çıkış saatini

beklemesi gerektiğini bildirdi.

Avluya çırılçıplak çıktık. Clousiot, sırtıma giyeceğim temiz giysileri taşıyordu. Maturette'in yardımından faydalanıp bulduğum kara sabunla her yanımlı ovaladım durdum. Ovaladıkça daha fazla kir çıkıyordu.

Kimbilir kaç kere sabunlandıktan sonra kendimi temiz hissedebildim. Bes dakikada kurunup ; giyindim.

Berber göründü. Saçımı sıfır numara kesmek istiyordu. «Hayır, dedim, biraz kısalt. Sakalımı da tras et.

Sana para veririm.»

— Ne kadar?

— Bir peso.

— iyi kesersen ben sana iki peso veririm, dedi Clousiot.

Yıkanıp tras olunca saçlarımı da iyice kestirip temiz giysileri sırtıma geçirince yeniden dünyaya geldim sanki. Dostlarım durmadan soruyorlardı:

— Su ne kadar yükseliyordu? Ya fareler? Kırkayaklar? Çamur? Yengeçler? Kovada biriken pislik ve dışarı atılan ölümler? Kendiliklerinden mi ölüyorlardı, intihar mı ediyorlardı? Yoksa polis mi öldürüyordu onları?

Soruların ardı arası gelmiyordu, bu kadar uzun konuşmak beni susatmıstı. Avluda bir tutuklu kahve satıyordu. Avluda kaldığımız üç saat içinde, içine ham seker atılmış «papelon» en az on fincan koyu kahve

içtim. Bu kahve, bana dünyanın en güzel içkisi gibi geliyordu. Karsımdaki hücrede yatan zenci, burada da

beni görmeye geldi. Alçak sesle, annesi ve Belçika Konsolosu arasında geçenleri anlattı. Elini sıktım. Kurtarılmama yardım ettiği için hayatından pek mertrf* nundu. «Yarın tekrar konuşuruz, bu günlük bu

kadar yeter,» diyerek yanımdan ayrıldı.

Dostlarımin yattığı koğuş bana saray gibi geliyor.' Clousiot'nun, parasıyla satın aldığı bir hamağı var. Beni,

kendi hamağında yatmaya zorluyor. Enine uzanıyorum. Pek sasırıyor, uzunlamasına yatarsa hamaktan

faydalanmıyacağını anlatıyorum.

Yemek, içmek, uyumak, ispanyol iskambilleriy-le maça kızı ve diğer oyunları oynamak, diH iyice öğrenmek

için aramızda, polislerle ve kolombiyalı tutuklularla ispanyolca konuşmak günümüzün tümünü ve gecemizin bir bölümünü alıyor. Aksamın dokuzu oldu mu yatağa girmek güç. Sain - Laurent hastanesinden

Santa Marta'ya kadar geçen olaylar ayrıntılarıyla
hatırıma geliyor, gözlerimin önünden geçiyor ve
mutlu bir

son bekliyor. Film burada bitemez, devam etmesi
gerek, devam edecek koum. Bırak kendimi biraz
toplayayım, yeni bölümler ekleneceğinden emin
olabilirsin, güven, güven bana! (Oklarım la koka
yapraklarına kavuştum. Yapraklardan biri iyice
kurumustu, öbürü biraz yesildi henüz. Yesili
iğniyorum,

saskın saskın yüzüme bakıyorlar. Dostlarıma, bu
yapraklardan kokain yapıldığını anlatıyorum.

— Bizimle dalga mı geçiyorsun?

- Tadına bak.
- Evet, gerçekten dili ve dudakları uyusturuyor.
- Bu yapraklardan satılıyor mu?
- Bilmem. Clousiot, sen nereden para buluyorsun?
- Rio Hacha'da bütün paramı pesoya çevirdim. O günden beri de parasız kalmadım,
- Benim, diyorum, komutanda otuz altı tane altınım var. Her bir altın yüz peso değerinde, önümüzdeki günlerde bu isı kurcalayacağım.
- Hepsinin açlıktan nefesi kokuyor, en iyisi onunla pazarlığa otur.
- Bu da bir fikir.

Pazar günü Belçika Konsolosu ve Belçikalı tutukluyla konustum. Belçikalı tutuklu, muz yetistiren bir Amerikan sirketini dolandırmıs. Konsolos bizi koruyacağına söz veriyor. Brüksel'li ana - babadan doğduğumu gösteren bir fis doldurttu bana. Ona rahibelerden ve incilerimden de söz etim. Kendisi Protestan, ne rahibeleri tanıyor ne de papazları. Belki piskoposu biliyor. Biraz. Altınları istemememi öğütlü-yor. Çok tehlikeli buluyor bu isı. Baranquilla'ya gönderilmemizden yirmi dört saat önce haberi olacak. «O zaman, benim önümde paranızı isteyebilirsiniz, diyor. Yanlıs anlamadıysam, olayın b:r takım tanıkları da var.»

219

— Evet.

— Ama su sıra, sakın bir talepte bulunmayın. Sizi yeniden o korkunç zindanlara atabilir, hatta öldürtebilir

de. Yüz pesoluk altınlar küçük bir servet sayılır. Bir tanesinin değeri sandığınız gibi bura parasıyla üç yüz peso değil, en azından bes yüz elli peso, Gördüğünüz gibi, bu çok büyük para. ilgiyi çekmenin sırası değil, incilere gelince durum baska. Bırakın biraz düşüneyim.

Zenciye, benimle kaçıp kaçmıyacağını soruyorum. Kaçmaya niyetlenen biri bu cezaevinden nasıl tüyebilir?

Kaçma sözünü duyunca korkudan rengi açıldı.

— Yalvarırım adamım, kaçmayı hiç düşünme. Ele geçersen seni bekleyen, ölümlerin en korkuncudur.

Bir kere bunun tadını aldın. Hiç olmazsa

Branquilla'ya varmayı bekle. Buradan kaçmak intihar demektir. Ölmek mi istiyorsun? istemiyorsan rahat dur. Koca Kolombiya'da yattığın zindanın bir benzeri yok. Neden kendini burada tehlikeye atasın?

— Doğru ama duvar pek yüksek değil, tüymek güç olmamalı.

— «Hombre, tacil o no», bana güvenme. Ne seninle kaçarım, ne de kaçmana yardım ederim. Konusmak bile istemem. Fransız, sen akli basında biri değilsin, Santa Marta'dan kaçmayı düşünen insan delidir,

diyerek yanımdan ayrılıyor.

Sabahları ve öğlenden sonraları, önemli suçlardan cezaevine düsmüs Kolombiyalıları inceliyorum.

Hepsi de

kaatil suratlı adamlar ama yola getirildikleri

hissediliyor. Asağıdaki hücrelere gönderilme korkusu onları

uyusturmus, dört bes gün önce hücreden biri çıktı.

Boyu benden bir bas uzun, adına «El Caiman» diyorlar.

Çok tehlikeli biri olarak tanınıyor. Kendisiyle konuşuyorum, üç - dört gezintiden sonra da:

— Caiman, quieres fugarte conmio (benimle kaçarmısın?) diyorum.

Seytan görmüs gibi bakıyor yüzüme:

— Yakalanırsak geldiğim yere dönmek için mi kaçayım? Hayır, eksik olma. Oraya dönmemek için öz

anamı bile gebertirim.

Bu son denemem oldu. Bir daha kimseye, kaçmaktan söz etmiyeceğim.

Öğleden sonra Cezaevi Komutanı önümden geçiyor.

Duruyor, yüzüme bakıyor ve:

— Nasılsın? diye soruyor.

— İyiyim ama altınlarım yanımda olsa daha iyi olacağım.

— Neden.

— Altınlarla kendime bir avukat tutabilirim.

— Gel benimle.

Beni odasına götürüyor. Yalnızız. Bir puro uzatıyor —durum fena değil—, yakıyor puromu —git gide iyilesmekte.

— Söylediklerimi anlayacak ve ağır ağır konusarak derdini iyice anlatacak kadar ispanyolca biliyor musun?

— Evet.

— Peki. Yirmi altı altın satmak istediğini söyledin değil mi?

— Tamam, tamam! Bu parayla da kendine bir avukat tutmak istiyorsun ha? Yalnız altınların olduğunu bir sen biliyorsun, bir de ben.

— Hayır, beni tutuklayan çavusla bes adamı size vermeden önce altınlarıma el koyan yardımcınız var. Bir

de bizim konsolor.

— Haa! Bueno. Çok kisinin durumu bilmesi daha iyi, açıkça is görebiliriz demektir. Biliyor musun sana bir yardımım dokundu. Ağzımı açıp geçtiğin ülkelerin polisine, bir soygun olup olmadığını sormadım.

— Sormalıydınız.

— Hayır, senin iyiliğin için bu işi yapmamam gerekirdi.

— Size tesekkür ederim.

— Altınları satmamı ister misin?

— Kaça?

— Senin söylediğin fiyata: Yâni, üç yüz pesoya. Sana böyle bir hizmette bulunduğum için yüz peso-sunü da

bana verirsın. Kabul mü?

— Hayır. Altınları bana onar onar verirsın. Sana yüz değil, iki yüz peso veririm. Böylece de bana yaptığın iyilik ödenmiş olur.

— Fransız, çok kurnazsın. Ben herkese güvenen
220

221

söylediğim gibi de çok kurnazsın.

— Peki öyleyse, teklifi sen yap.

— Yarın alıcıyı buraya getiririm. Altınları görür, bir teklif yapar, yarı yarıya bölüşürüz. Baska türlü-sü olmaz. Aksi halde altınları bırakıp Baranquilla'ya gidersin, ben de sorusturmanın-sonuna kadar tutarım.

— Hayır, sana en son teklifim su: Adam buraya gelir ve altınlara bakar. Altın basına, üç yüz elli peso-nun üstünde ne verirse senin.

— Esta bien (iyi), tu tienes mi palabra (söz veriyorum). Ama bu kadar parayı nereye koyacaksın?

— Para ödeneceğinde konsolosu çağırırsın.

Avukatıma ödenmek üzere ona veririm.

— Hayır, tanık istemiyorum.

— Senin için en ufak bir tehlike yok. Otuz altı tane alti.ni geri aldığımı gösteren bir kâğıt imzalar, veririm eline. Kabul et, bana karsı dürüst davranırsan sana bir teklifim daha olacak.

— Nedir o?

— Güven bana. En az ilki kadar cazip, hem bu kez parayı yarı yarıya bölüşeceğiz.

— Cual es (Nedir o is?) Söyle.'

— Yarın isi bitir, akşam param konsolosun eline geçince sana öbür isi de anlatırım.

Görüşmemiz epey uzun sürüyor. Avluya döndüğümde bizim dostlar çoktan koğusa girmis.

— Ne oldu?

Konusmamızın tümünü onlara anlatıyorum.

Durumumuzu unutup kahkahadan kırılıyoruz.

— Komutan tilki gibi bir herif! Ama uyuttun iste.

Yutacak mı dersin?

Yüz pesonuz a iki yüz peso koyarım ki is çantada keklik. Bahse giren yok mu?

— Hayır, ben de aynı düşüncedeyim.

Bütün gece düşünüyorum. İlk isi başarıyla sona erdirdik, ikincisi —incileri elde etmek pek hosuna gidecek—

de başarıyla bitecek. Kalıyor üçüncüüüü... Üçüncü is, elimdeki bütün paraya karşılık limandan bir gemi

yürütmeme göz yumması. Bu gemiyi kırım-daki
paramla da satın alabilirim. Bakalım, teklifimin
karsısında
durabilecek mi? Ne kaybederim? ilk isi gördükten
sonra beni cezalandıramaz bile. Görü-
222

rüz. yayı gormeaen paçaları sıvamayalım da...
Baran-quilla'yi bekleyebilirsin. Neden mi? Büyük
sehrin

cezaevi büyük olur. Dolayısıyla daha iyi korunur,
duvarları daha yüksektir. En iyisi dönüp Lali ve
Zoraima

ile yaşamaya devam etmek. Tüyer tüymez soluğu
Köyde alırım, yıllarca siner beklerim orada, sonra
hayvancılık yapan kabileyle birlikte dağa çıkar. Ve-
nezuellalılarla bağlantı kurarım. Her ne pahasına
olursa

olsun kaçmalıyım. Bütün gece, üçüncü isi başarıyla
sonuçlandırmak için ne yapmam gerektiğini
düşünüyorum.

Ertesi sabah ilk isi hemen hallediveriyoruz.

Komutanın odasında bekleyen bir beyle görüşmek
üzere

götürüyorlar beni. Odaya girdiğimde polis dışarıda
bekliyor, altmış yaşlarında, açık gri elbiseli ve gri
kravatlı bir adamla karşı karşıyayım. Masada da
kovboy sapkalarını andıran gri bir fötr sapka duruyor.
Dri

gümüsi bir inci, sanki adamın kravat iğnesinde değil de muhafazasında durur gibi. Bu zayıf ve kuru adam incelikten yoksun değil.

— Günaydın efendim.

— Fransızca biliyor musunuz?

— Evet efendim. Lübnan asıllıyım. Yüz pesoluk altınlarınız varmıs, bu isle ben ilgileniyorum, bes yüz versem ne dersiniz?

!— Hayır, altı yüz elliden aşağı olmaz.

— Edindiğiniz bilgi doğru değil bayım! Bu altınların bir tanesine, en fazla bes yüz elli peso verirler.

— Bakın, hepsini aldığınıza göre altı yüzden olur.

— Hayır, bes yüz elliden.

Çekise çekise bes yüz seksene anlastık.

— Que ha dicho (Ne konustunuz?)

— Bes yüz seksende anlastık komutan, isi öğleden sonra bitireceğiz.

— Güzel, diyor, benim payım ne olacak?

— Altın basına iki yüz elli peso. Görüyor musunuz, size istediğiniz paranın tam iki buçuk katını veriyorum.

Benden yüz peso istemistiniz.

Gülümsüyor ve soruyor: «öbür is nedir?»

223

dince ikinci isi de anlatırım.

— ikinci bir is olduğu doğru mu?

— Sana söz veriyorum.

— Bien, ojala (peki, insallah).

Saat ikide konsolos ve Lübnanlı hazır. Lübnanlı bana yirmi bin sekiz yüz peso sayıyor. On iki bin altıyüzünü

konsolosa, sekiz bin iki yüz pesoyu da komutana veriyorum. Yüzer pesoluk otuz altı tane altınımı geri aldığımı belirten bir de makbuz imzalıyorum komutana. Komutanla yalnız kalıyoruz. Basrahibe ile aramızda geçenleri anlatıyorum ona:

— Kaç inci var?

— Bes - altı yüz kadar.

— Bu Basrahibe hırsızın teki. incileri eliyle sana teslim etmesi, yollaması ya da polise vermesi gerekirdi.

Onu yakalatacağım.

— Hayır, gidip onu görecek ve Fransızca yazacağım mektubu kendisine vereceksin. Mektubu vermeden

önce de, irlandalı rahibeyi çağirtmasını rica edeceksin.

— Anlıyorum: Mektubu irlandalı okuyacak ve Basrahibeye tercüme edecek. (Oldu, ben gidiyorum.

— Mektubu bekle.

— Ha, unutmustum! Jose, arabayı hazırla, iki de memur al! diye bağırıyor aralık kapıdan.

Komutanın masasına yerlesip cezaevinin başlığım taşıyan mektup kâğıtlarından birine sunları, yazıyorum:

«Manastır Basrahibesine,

irlandalı rahibenin dost ve yardımsever eliyle,

«Tanrı beni manastırınıza gönderirce her sıkıntıya düşen hristiyanm yardımına hak kazandığını düşünüp

size, malım olan bit torba inci vermiş, böylece

Tanrı'nın evi sayılan manastırınızdan gia^ce kaçıp qitmeyecegimi de göstermistim, iğrenç bir yaratık beni polise gammazlamak gereğini duydu, p@lis de çatınız altında beni yakaladı. Beni ele veren o iğrenç ruhun, manastırınızda yasıyan Tanrı'nın kızlarmdan birine ait olmadığını umarım. Kendisini, o çürümüs ruhu bağışladığımı söylesem yalan olur. Tersine, büyük

bir inançla Tanrı'dan ve azizlerinden, böyle bir

224

ceğim. Sayın Basrahibe, sızaen ricam, içinae incii-rirnin bulunduğu torbayı Komutan Cesairo'ya teslim

etmenizdir. Onun da, incileri bana getireceğinden eminim. Bu mektubu, gerektiğinde makbuz da sayabilirsiniz.

Saygılarımın kabulünü ve...vs.»

Manastır, Santa Marta'dan sekiz kilometre uzaklıktaydı. Araba bir buçuk saat sonra geri döndü.

Komutan

da hemen beni çağırttı.

— Tamam. Say bakalım incilerini.

Saydım, aslında eksik olup olmadığını anıyamazdım. incilerimin sayısını bilmiyor; yalnız herifin elindeki

torbada ne kadar bulunduğunu anlamak istiyordum.

Bes yüz yetmiş iki tane çıktı.

— Tamam mı?

— Tamam.

— No falta (Eksik yok ya?)

— Hayır. Simdi anlat olup biteni.

— Manastıra vardığımda Basrahibe avludaydı.

Yanımdaki iki polisle yolunu kestim ve: «Sayın Basrahibe,

önemli olduğunu tahmin edebileceğiniz bir is için, irlandalı rahibe ile görüşmem gerekiyor.» dedim.

— Sonra?

— irlandalı rahibe, mektubu titreyerek Basrahibeye okudu. Basrahibe hiç sesini çıkarmadı. Basını önüne

eğip çekmecesini açtı ve: «iste torba, inciler de içinde. Bu adama karşı günah isleyen Tanrı bağışlasın.

Kendisi için dua ettiğimizi lütfen söyleyin.» iste Hombre! diye bitirdi komutan sözlerini.

— incileri ne zaman satıyoruz?

— Manana, (yarın) incilerin nereden geldiğini sormuyorum, tehlikeli bir matador (kaatil) olduğundan

haberim var. Ama aynı zamanda sözünün eri ve mert bir insan olduğunu anladım. Al su jambonu, ekmeği ve sarap sisesini, bu unutulmaz günü dostlarınızla birlikte kutla.

— iyi geceler.

Dki litrelik bir «chianti» sisesi, en azından üç kilo gelen bir jambon ve dört uzun fransız ekmeğiyle koğusa

girdim. Gerçek bir bayram ziyafeti çektik kelebek

225/15

..v,..^« ı/u/un. un ısıııııa içiyor, atıstırıyordu.

— Bir avukatın bize faydalı olacağına inanıyor musun?

Kahkahalarla güldüm. Zavallılar, avukat numarasına dostlarım bile inanmıstı.

— Bilmem. Parayı vermeden önce iyice düşünmek ve sorusturmak gerek.

— En iyisi, diyor Clousiot, parayı dâvayı kazanırsa vermek.

— Tamam. Dsimiz, bu teklifi kabul edecek bir avukat bulmaya kalıyor. Bir daha bu konuya dönmüyor, biraz

da utanıyorum doğrusu.

Ertesi sabah bizim Lübnanlı yeniden ortaya çıkıyor. «Ds oldukça karışık diyor, önce incileri boyutlarına, sonra cinslerine, sonra biçimlerine göre ayırmak gerek, yuvarlak mı, yoksa barok mu, anlamak zorunlu!»

Kısacası, is yalnız karışık olmakla da kat mıyor, Lübnanlı, en az kendisi kadar inciden anlayan bir ikinci

alıcı getireceğini söylüyor. Dört günde isimiz tamam. Dncilere otuz bin peso ödüyor. Son anda, Belçika Konsolosunun karısına armağan etmek üzere, bir pembe inciyle iki siyah inciye ayırıyorum, iyi bezirgan olduklarını gösteriyor ve yalnız bu incilerin bes bin peso ettiğini söylüyorlar. Yine de geri vermiyorum.

Belçika Konsolosu, armağanlarımı kabul etmek istemiyor önce. On bes bin pesomu saklayacak.

Böylece

elimde yirmi yedi bin pesom oluyor. Simdi üçüncü isi halletmek gerek.

Nasıl yapacağım bunu? Kolombiya'da iyi bir işçi, günde sekiz ilâ on peso alıyor. Demek ki, yirmi yedi bin

peso iyi para. Demiri tavındayken döveceğim.

Komutanın yirmi üç bin pesosu var. Benim yirmi yedi bin

pesomla serveti elli bini bulacak. _

— Komutan, sizden daha iyi durumdakilenni yasatacak gibi bir iş kaç kurulanabilir?

— İyi bir ticarethaneyi devralmak için pesin kırk bes ile altmış bin peso arasında bir para ödemek gerekir

— Böyle bir ticarethane ne verir? Kazandığının üç katını mı? Dört katını mı?

226

— Daha fazlasını. Kazandığımın bes, altı katını sağlar.

— Neden ticaret yapmıyorsunuz?

— Elimdeki paranın iki katını kazanmam gerekir.

— Dinle komutan, sana üçüncü bir teklifim var.

— Benimle dalga geçme.

— Hayır, emin ol dalga geçmiyorum. Bendeki yirmi yedi bin pesoyu ister misin? Dilediğin zaman

senindir.

— Nasıl olacak bu iş?

— Kaçmama göz yumarsan.

— İyi dinle Fransız, bana güvenmediğini biliyorum, önceleri belki hakkın vardı. Ama sayende sefaletten kurtulup kendime bir ev alabilecek, çocuklarımı paralı okula gönderebilecek hale geldiğim için bil ki senin dostunum. Ne parayı çalmak isterim, ne de öldürülmeni. Bana servet versen, buradan kaçmanı sağlayamam. Kaçırsam da kurtulamaz yakalanırsın.

— Ya tersini ispatlarsam?

— O zaman icabına bakarım, yalnız iyi düşün.

— Komutan, balıkçılık yapan bir dostun var mı?

— Evet.

— Beni denize çıkarabilir ve teknesini satabilir mi?

— Teknesi, sence kaç para eder?

— İki bin peso.

— Yedi bin peso ona, yirmi bin de sana verirsem olur mu?

— Fransız, bana on bin peso yeter. Gerisini kendine sakla.

— Sen durumu ayarla.

— Yalnız mı gideceksin?

— Hayır.

— Kaç kişi?

— Üç...

— Balıkçı dostumla bir konuşayım.

Bu adamın tutumundaki büyük değisiklik beni çok
sasirtıyor. Yüzü kaatil yüzü, ama yüreğinin
derinliklerinde gizlenen iyi seyler var.

Avluda durumu Clousiot ile Maturret'e açıyorum.

227

Dilediğim gibi hareket etmemi, pesimden gelmeye
hazır olduklarını söylüyorlar. Hayatlarını ellerime
teslim etmeleri bende büyük bir sevinç uyandırıyor.
Bu güveni bosa ıkarmıyacak ve çok dikkatli
davranacağım, çünkü üzerime büyük bir sorumluluk
aidim. Ama öteki dostlara da durumu haber vermek
zorundaydım. Bir domino partisini bitirmek üzereyiz.
Saat neredeyse aksamın dokuzu. Son kahveyi
içebilecek zamanımız ancak var. «Cafetero!» diye
seyle-niyorum. Altı tane sıcak kahve getiriyoruz.

— Sizinle konuşmalıyım. Mesele su: Bir kere daha t yebileceğimi sanıyorum. Ne yazık ki, ancak    kisi olabiliyoruz. Yanıma, kürekte birlikte kaçtığımız Clousiot ve Maturrette'i almak çok normal. D inizden birisinin söyleyeceği varsa açık söylesin, dinleyeceğim.

— Hayır, diyor Brötanyalı, yerden göğe kadar haklısın. Bir kere kürekte birlikte kaçtınız. Sonra bu

1
duruma d smeniz baslıca sorumlusu Kolombiya j kıyılarına çıkmak isteyen bizleriz. Kelebek, bize danıstığın için sana çok tesekkür ederiz. Ama dilediğin gibi hareket etmekte haklısın. Tanrı yardımcınız

olsun, çünkü yakalanırsanız mutlak ve oldukça kötü bir ölüm bekliyor sizleri.

Clousiot ile Maturette, bir ağızdan:

— Biliyoruz, diyorlar.

Komutan  ğleden sonra beni çağırıyor. Dostu teklifi kabul etmis. Teknede bulunmasını d s nd ğ m seyleri öğrenmek istiyor.

— Elli litrelik bir fıçı içme suyu, yirmi bes kilo mıs:r unu, altı litre de zeytinyağı. Hepsi bu kadar.

— Carajo! diye haykırıyor komutan. Bu kadar az yiyecekten denize a ılamazsın.

— A ılıyorum. ^

— Çok yüreklisin Fransız.

— Dsler yolunda. Büyük bir soğukkanlılıkla: ter inan, ister inanma, diyor, bu isi önce çocuklarır sonra da senin için yapıyorum. Gösterdiğin yürekli| likten ötürü yardıma hak kazandın.»

Doğru söylediğini biliyorum ve komutana tesek-| kür ediyorum.

— Sana yardım ettiğim ortaya çıkmamalı. Bunun için ne düşünüyorsun?

— Senin hiç bir sorumluluğun bulunmayacak. Gece yardımcın nöbetçi olduğu sıra kaçacağım.

— Plânın nedir?

— Yarın gece nöbeti tutanlardan birini eksiltmekle ise baslarsın. Üç gün sonra bir kisiyi daha nöbetten alırsın. Tek nöbetçi kalınca da, hücrenin tam karsısına bir kulübe yerleştirirsin, ilk yağmurlu gecede

nöbetçi kulübeye sığınır, ben de arka pencereden atlar kaçarım. Duvarı aydınlatan ısığa gelince, kontak

yaptırmanın yolunu bulmalısın. Senden istediğim bu kadar. Dki ucuna¹ tas bağlanmış, bir metre uzunluğundaki bakır teli, elektrik direğinden duvarın üstünü aydınlatan lâmbalara giden telin üstüne fırlatmakla da kontak yaptırabilirsin. Balıkçıya gelince, tekne zincirle bağlı olmalı ama kiidîni ben

gelmeden açık bırakmalı ki fazla uğrasmayayım.
Yelkenler çekilmeye hazır olmalı, ayrıca hız almak için
tekne de kürek bulunmalı.

— Tekne motorlu yahu, diyor komutan.

— Ha! Böylesi daha iyi. Motörü, ısıtmak istercesine
ağır ağır çalıştırsın ve bırakıp kahvede bir içki
içmeye

gitsin. Bizim geldiğimizi görünce, sırtında siyah
musambayla, teknenin basında beklesin.

— Para ne olacak?

— Yirmi bin pesoyu ikiye böleceğim, elindeki
paraların hepsi yarım olacak. Yedi bin pesoyu ise,
balıkçıya

pesin ödeyeceğim. Yarım paraları sana simdiden
vereceğim, geri kalanını cezaevindeki dostlarımdan
birinden alacaksın. Kimliğini sana ayrıca bildiririm.

— Bana inanmıyor musun? Bu çok kötü.

— Hayır, sana inanmıyor değilim. Ama elektriği
keserken bir yanlıs yapabilirsin. O zaman da para
vermek istemem, çünkü ısıklar sönmezse kaçamam.

— Kabul.

Her şey hazır. Komutanın aracılığıyla yedi bin
pesoyu balıkçıya ulaştırdım. Bes gündür bizim
koğusun

karsısında tek nöbetçi bekliyor. Kulübe de yerine
yerleştirildi, beklediğimiz yağmur bir türlü yağmı-

yor. komutanın veraıı egelele parmaKiiKiari
eğeledik, oyukları iyice doldurduk, üstelik yavas
yavas

fransızca «bok» demeyi öğrenen bir papağanın ka-
fesiyle de gizledik. Ates üstündeyiz. Paraların yarısı
komutanda. Her gece yağmur bekliyoruz, yağmıyor.
Komutan, yağmurun başlamasından bir saat sonra
duvarın dış yüzündeki ısıkları söndürecek. Bir türlü
yağmur damlamıyor, bu mevsimin kurak geçtiği
görülmemis sey. Gündüzleri parmaklıkların
arasından gözümüze çarpan ufacık bir bulut içimizi
umutla

dolduruyor, ama arkası bos çıkıyor. Delirmek isten
değil. On altı gündür her sey hazır. On altı gündür
uyanık, yüreğimiz ağızımızda bekliyoruz. Bir pazar
sabahi, komutan gelip avluda beni buluyor ve
odasına

götürüyor. Verdiğim yarım paraları iade ediyor,
üstüne de üç bin peso koyuyor.

— Ne var, ne oluyor?

— Fransız, dostum, bir tek bu gecen kaldı. Yarın
sabah altıda Baranquillo'ya gidiyorsunuz. Balıkçı
paranın

geri kalan bölümünü harcadığı için ancak üç bin
pesosunu sana verebiliyorum. Bu gece Tanrı'nın
izniyle

yağmur yağarsa balıkçı seni bekliyecek, tekneye
binerken parayı verirsin. Sana güveniyor, korkacak
bir

sey olmadığını biliyorum.

O gece de yağmur yağmıyor.

Baranquâ£!a'dan Kaçma Çabaları

Sabahın altısında baslarında bir teğmen bulunan sekiz asker ve iki jandarma bileklerimize kelepçeleri geçiriyor. Askerî bir kamyonla Baranquilla yolunu tutuyoruz. Yüz seksen kilometrelik yolu üç buçuk saat

alıyoruz. Sabahın onu, «80» adında Calle Medel-in, Baranquilla adresli cezaevindeyiz. Baranq^illa'ya varmamak için o kadar çaba harcadık, yine de oradayız! Burası önemli bir şehir. Atlantik üzerindeki en

önemli Kolombiya limanı, yalnız Rio Magdalena nehrinin biraz içinde. Cezaevi de oldukça büyük.

Dçinde

dört yüze yakın tutuklu ve yüz gardiyan var. Avrupa cezaevleri gibi yapılmış. Yüksekliği sekiz metreyi aşan, çift duvarla çevrili.

Basta müdür Don Gregoria olmak üzere cezaevi

230

II

yöneticileri tarafından karşılanıyoruz. Cezaevinin dört avlusu var, ikisi bir yanda, ikisi öbür yanda.

Ayinlerin düzenlendiği, aynı zamanda da tutuklularla yakınlarının görüşmesini sağlayan uzun bir kilise bu iki bölümü ortadan ayırıyor. En tehlikelilerin bulunduğu avluya koyuyorlar bizi. Evimiz arandığında yirmi

üç bin peso ile oklar bulundu. Okların zehirli olduğunu müdüre bildirmeyi görev sayıyorum ama, bu bizi iyi gözle görmemelerine yol açıyor.

— Bu Fransızların zehirli okları bile var!

Kendimizi Baranquilla cezaevinde bulmak, bizce, serüvenimizin en tehlikeli bölümü. Gerçekten de bizi, Fransız yetkililerine burada teslim edecekler. Evet, bizim için büyük bir cezaevinden baska bir şey olmayan Baranquilla, serüvenlerimizin hayatî noktası. Her ne pahasına olursa olsun buradan kaçmak gerek. Elimdeki bütün kozları oynayacağım.

Koğuşumuz avlunun tam ordasında. Doğrusu buna koğuş ya da hücre değil, kafes demek daha doğru. Bir

kösesinde aptesane ve yalaklar bulunan, kalın demir parmaklıklar üstünde bir beton dam. Sayıları yüze yakın olan diğer tutuklular, yirmiye kırk boyutlarındaki bir avlunun dört duvarına oyulmuş hücrelerde yatıp kalkıyor. Bir parmaklıklı kapıyla hücreler avluya açılıyor. Her kapının üstünde de, içeri yağmur girmesini

önleyen bir saç sundurma var. Gece gündüz tutukluların ve özellikle gardiyanların gözünün önünde bu

kafeste altımızdan baskası yatmıyor. Sabahın altısından akşamın altısına kadar, günlerimizi avluda

geçiriyoruz. Dilediğimiz gibi girip çıkıyoruz koğusa. Konusabiliyor, gezinebiliyor, avluda yemek bile yiyebiliyoruz.

Gelisimizden iki gün sonra, müdür, birkaç polis memuru ve yedi - sekiz gazete fotoğrafçısının bulunduğu

kiliseye götürülüyoruz.

— Güyan'dan mı kaçtınız?

— Kaçtığımızı hiç inkâr etmedik ki.

— Hangi suçlardan bu kadar ağır cezalara çarptırıldınız?

— Sizi ilgilendirmez, önemli olan, Kolombiya topraklarında suç işlemeyişimizdir. Ama ulusunuz, bizden yepyeni bir hayat kurma hakkını esirgediği gi-
231

bi Fransız hükümetine gönüllü jandarmalık, insan avcılığı yapıyor.

— Kolombiya, sizi topraklarına kabul etmemesi gerektiği inancında.

— Ama sahsen ben ve iki arkadaşım, bu ülkede yaşamamaya kararlıydık, şimdi de kararlıyız.

Topraklarınıza

ayak basarken değil, açık denizde yakaladılar bizleri.

Tersine Kolombiya'dan uzaklaşmak için elimizden geleni yapıyorduk.

Bir kalolik gazetenin muhabiri:

— Biz Kolombiyalılar gibi Fransızların da aşağı yukarı tümü kaloliktir, dedi.

— Siz kendinizi katolik diye niteleyebilirsiniz ama davranışınız pek hristiyanca değil.

— Nedir suçumuz?

— Bizi kovalayan kisilerle isbirliği yapmak. Daha da öte, onların görevini üzerinize almak, Baspiskopos irenee de Bruyne tarafından büyük bir soylulukla temsil edilen Curaçao katoliklerinin armağanı tekmemize, içindekilerle birlikte el koymak ve bizleri soymak. Bizim yeniden hayata dönmemizi istemeyişinizi kabul edemiyoruz. Daha da kötüsü bizi kabul etmek gibi bir kumarı oynayabilecek bir ülkeye kendi olanaklarımızla gitmemize bile izin vermiyorsunuz. Bu kadarını kimse kabul edemez.

— Bize, Kolombiyalılara kırgın mısınız?

— Kolombiyalılara değil, ama polise ve adliye mekanizmalarına.

— Her yanlış, istendiği an düzeltilebilir. Bırakın bizi, deniz yoluyla başka bir ülkeye gidelim.

— Size bunu sağlamaya çalışıyoruz.

Avluya döndüğümüzde Maturette: «Anladın mı şimdi? diyor. Artık hayale kapılmak bosus[^]. Kapana kısıldık, çıkmak da kolay is değil.»

— Dostlarım, dayanışma halinde olsak daha mı güçleniriz bilmem. Ama herkesin, aklına eseni yapabileceğini söylemeliyim. Bana gelince, bu ünlü «80» den kaçmak zorundayım.

Persembe günü bekleme salonuna çağrıldım, iyi giyimli ve kırk bes yaşlarında bir adamla karsılaştım. Yüzüne baktım. Louis Dega'ya çok benziyordu.

— Kelebek sen misin?

— Evet.

— Ben Joseph, Louis Dega'nın kardesiyim.

Gazeteleri okudum ve seni görmeye geldim.

—' Sağol.

— Kardesimi gördün mü? Tanıyor musun onu?

Hastanede birbirimizden ayrılana kadar, Dega'nın basından geçenleri kardesine bir bir anlatıyorum. O da,

kardesinin Salut Adalarında bulunduğunu söylüyor, haberi Marsilya'dan almıs. Ziyaretler persembe ve pazar

günleri kilisede, Baranquilla'da, bir düzine kadar Fransızın yasadığını, kanlarıyla birlikte para kazanmaya

geldiklerini belirtiyor. Hepsi de karı satıyor. Sehrin belirli bir bölümünde, yirmiye yakın orospu, Fransız fahiselik müessesesinin usta ve zarif geleneğini sürdürmekte, Kahire'den Lübnan'a, İngiltere'den Avustralya'ya, Buenos Aires'ten, Caracas'tan, Saygon'dan Brazzaville'e dünya kurulalıdan beri var olan bir

mesleği, orospuluğu ve bu mesleğin aracılığını
yaparak iyi para kazanma geleneğini devam ettiren
kadınlar

ve adamlar her yerde aynı.

Joseph Dega bana yepyeni bir haber veriyor:

Baranquilla'daki pezevenk Fransızların keyfi iyiden
iyiye

kaçmıs. Bizim bu şehir cezaevine gelisimizin kendi
rahatlarını ve günden güne gelisen ticaretlerini
bozması

ihtimalinden korkuyorlar. Gerçekten de, içimizden bir
ya da birkaç kişi tüyerse, kaçacak hiç yardım

istemese bile polis onu orospuların evinde arıyabilir.

Doyalısıyla da, polis daha baska şeyler keşfedebilir.

Örneğin sahte kimlik cüzdanları, süresi geçmiş ya da

hileli çalışma izinleri gibi. Bizim pesimize polisin
düşmesi demek, kimlik cüzdanlarıyla ülkede kalma

izinlerinin denetlenmesi demek. Gerçek ortaya

çıkarsa,

bası derde girecek pek çok kadın ve adam var

Baranquilla'da.

Gereken bilgiyi almıs bulunuyorum. Joseph Dega

bütün isteklerimi yapacağını ve her persembeye

pazar

günleri ziyaretime geleceğini söylüyor. Sonradan

verdiği sözlerin gerçekten doğru olduğunu anlı-

yacağım

bu mert çocuğa tesekkür ediyorum. Gazetelerden, Fransa'ya iademizin kabul edildiğini de okumus, bildiriyor:

— Beyler, size anlatacak çok seyim var.

232

233

— Hayrola? diyor bes dost bir ağızdan.

— Önce hayale kapılmanın gereği yok. Fransa'ya geri veriliyoruz, kararlaştırılmış bile. Fransız Güyan'ından

bir gemi buradan biz alıp geldiğimiz yere götürecekt.

Sonra bu şehirde bulunmamız, Baranquilla'ya

yerlesip neseli mangır kazanan pezevenk

vatandaşlarımızın keyfini kaçırıyor. Beni ziyaret eden

onlardan değil. Bir seye aldırıldığı yok, ama dostları,

birimiz kaçarsa baslarına is açılacağından

çekiniyorlar.

Herkes basıyor kahkahayı, dalga geçtiğimi sanıyorlar.

Clousiot:

— Bu kadar gırgır yeter. Orospulardan bizi görmeye gelen olursa, bir daha gelmemelerini söyleyeceğiz tamam mı?

— Tamam.

Daha önce de belirttiğim gibi, bizim avluda yüze yakın Kolombiyalı mahkûm yasıyor. Çoğu da enayi değil.

Aralarında gerçekten iyi hırsızlar, önde gelen kalpazanlar, yaratıcı kafalı haydutlar, silâhlı soygun

uzmanları, beyaz zehir kaçakçıları ve Amerika'da pek yaygın olduğu için sıradan meslek sayılan iyi yetistirilmiş birkaç da kiralık katil var. Güney Amerika ülkelerinde zenginler, siyaset adamları ve servete kavusmus serüvenciler kendi hesaplarına is gören bu kaatilleri kiralarlar.

Derilerin renkleri çeşit çeşit. Senegallilerin kapkara derisinden Martinik adalarının çay rengine kadar. Bir takım ilişkiler kuruyor ve seçtiğim bazı kisilerin kaçma yeteneklerini, isteklerini yokluyorum. Çoğu benim

gibi. Uzun bir cezaya çarptırıldıklarından ya da böyle bir cezadan çekindiklerinden, her an kaçmaya hazır yaşıyorlar. Dikdörtgen biçimindeki avluyu çeviren dört duvarın üstü geceleri çok iyiL aydınlanıyor, her kösedede bir nöbetçi kulesi var. Böylece duvarın üstünde, gece gündüz dört nöbetçi duruyor, bir besinci de

kilisenin kapısını tutuyor. Kilisenin kapısındaki silâhsız. Verilen yiyeceklerle herkesin karnı doyuyor, üstelik

tutukluların bir çoğu da" dışardan kahve ya da portakal, ananas ve.papaye adı verilen bir çeşit kavun

getiriyor, avluda meyva suyu satıyorlar. Zaman zaman bu küçük esnaf, büyük bir çabuklukla gerçekleştirilen silâhlı saldırıların

kurbanı oluyor. Hiç beklenmedik bir anda,
bağırmalarını önlemek için yüzleri bezle sarılıveriyor,
böğürlerine ya da boyunlarına dayanan bıçak en
ufak bir harekette içeri gömülecek. Gık diyemeden
bütün

paraları uçup gidiyor. Bez çözülünce ense köklerine
indirilen bir yumrukla kendilerinden geçiveriyorlar.
Soyulanlardan hiç birinin ağzını açtığı görülmemiş.
Ara sıra soyulan satıcı sattığı şeyi bir kenara bırakıp

—

bu, bir çeşit dükkân kapama oluyor— kendisini
soyanı arıyor. Buiur, mutlaka bıçakla birbirine
giriyorlar.

iki Kolombiyalı hırsızdan teklif alıyorum. Dikkatle dinliyorum onları. Söylediklerine göre, şehirde görevli hırsız polisler var. Baranquilla'nın bir kesiminde devriye gezerken, suç ortaklarına haber verip rahatça

soygun yapabilmelerini sağlıyorlar.

Bizim hırsız dostlar bu polislerin hepsini tanıyor.

Hafta içinde bu polislerin birinin gelip, kilise kapısında

mutlaka nöbet tutacağını söylüyorlar. Yalnız dışardan bir tabanca getirtmem gerekli. Kapıdaki nöbetçi

polis basına tabanca kabzasıyla vurulmasını kabul edecek. Kilisenin kapısı da, en fazla altı kişilik bir nöbetçi kulübesine bakıyor. Bizi elde tabanca görünce sasıracaklar, sokağa fırlamamıza engel olamayacaklar.

Ondan sonra da iş, oldukça karışık şehir trafiğine karışıp gözden kaybolmaya kalacak.

Bu plân pek hoşuma gitmiyor. Tabancayı gizlemek zorunlu, bunun için de ancak küçük bir silâh bir 6,35 lik

edinebiliriz 6,35 lik tabancayla da nöbetçileri pek korkutabileceğimizi sanmıyorum. Ya biri silâhına davranır da öldürmek zorunda kalırsak? Hayır, diyorum hırsızlara.

Harekete geçme isteği yalnız beni değil, dostlarımı da mesgul ediyor. Aramızda bir fark var. Dyice bezginiestiklerinden bizi almaya geleceklerin hepimizi cezaevinde bulması görüsünü benimsiyorlar, is bu

noktaya vardı mı, yenilgiyi kabullenmek pek uzun sürmez. Güyan'a vardığımızda alacağımız cezaların neler

olacağını, bize nasıl davranacaklarını bile tartışıyorlar.

— Sersemliklerinizi dinleyemem ben! Gelecekte söz ettiğimizde benim bulunmadığım bir köseye çeki-
235

ün. Sözüünü ettiğiniz son, ancak sakat kaldığımızda boyun eğilebilecek bir sondur. Siz sakat mısınız? Aranızda, t.....lan burulan var mı? Varsa haber versin. Size su kadarını söyleyeyim: Buradan kaçmayı

kurarken birlikte kaçmayı düşünüyorum ben. Kaçmak için neler yapmak gerektiğini düşünmekten kafam çatlıyacak gibi olduğunda, birlikte kaçmayı düşünüyorum demektir. Altı kisinin birlikte tüymesi de kolay is

değil. Açıkça söyliyeyim, bir sey yapmadan Güyan'a döneceğimiz tarih yaklaşırsa kolayını buldum:

Zaman

kazanmak için bir Kolombiyalı polis öldüreceğim. Bir polis öldürürsem beni Fransa'ya iade etmezler

sanırım. O zaman da önümde dünyanın zamanı kalır.
Tek basıma kaçacağım için isim çok daha
kolaylaşmış
olur.

Kolombiyalılar, fena düşünülmemiş bir plân
hazırlıyorlar. Pazar sabahı ayin yapıldığından kilise,
hep
tutuklular ve ziyaretçileriyle dolu. önce ayin dinleniyor,
vaiz da sona erdiğinde kilisede, ziyaretçisi olan
tutuklular kalıyor. Kolombiyalılar için nasıl
olabileceğini görüp anlamam için pazar günü kiliseye
gitmemi

istiyorlar. Bir sonraki pazara girisilecek hareketi
düzenlemek bana bırakılıyor, isyanın elebasısı
olmamı

istiyorlar. Harekete geçecek adamları yeterince
tanımadığımdan, bu şerefi geri çeviriyorum.

Ben ancak dört Fransız hakkında qaranti verebilirim.

Brötanyalıyla, karısını ütüyle öldüren adam bize
katılmıyorlar. Mesele yok, pazar günü kiliseye
gitmezler, olur biter. Pazar günü, kaçmaya
hazırlanan dört

kisi, ayine katılıyor. Kilise dikdörtgen biçimde.

Dipte koro yer alıyor, iki yanda avlulara açılan kapılar.

Ana kapı nöbetçi kulübesine çıkıyor. Kapı demir
tellerle örtülü, ardında da yirmi kadar gardiyan var.

Gardiyanların arkasında da sokağa aç»j(an kapı.
Kilise tıklım tıklım dolduğundan, gardiyanlar kapıyı
açık

bırakıyor ve ayin boyunca yanyana diziliyorlar.

Ziyaretçiler arasında iki adamımız olacak, ayrıca
silâh da

bulunacak. Silâhları kadınlar, bacaklarının arasında
sokacaklar içeri. Herkes kiliseye girince de gereken
kisilere geçirecekler. Bu silâhlar, 38 lik 45 lik
tabancalar, isyanın elebasısı, bir kadından tabanca
alacak,

kadın hemen çıkıp gidecek.

236

Korodaki çocuklardan biri ikinci kampanyayı çalınca
birlikte harekete geçeceğiz, Ben koca bir bıçağı
müdür

Don Gregorio'nun gırtlığına dayayıp: «Le la orden
nos depar passar, si no, te mato (Emir ver de bizi
bıraksınlar, ycksa seni gebertirim)." diyeceğim.

Bir baskası aynı şeyi papaza yapacak. Diğer üçü de,
kilisenin üç ayrı kösesinden, silâhlarını telli ana
kapının önündeki polislere doğrultacak. Kim silâhını
atmazsa öldürülecek. Silâhsız olanlar önden
çıkacaklar. Müdürle papaz, geride kalanlar
tarafından kalkan olarak kullanılacak. Her şey
düşündüğümüz

gibi olursa polisler de tüfeklerini yere atacaklar.
Tabancalı olanlarımız onları kilisenin içine sokacak.

nce

telli kapıyı, sonra da tahta kapıyı arkamızdan
kapayıp kaçmamız gerekiyor. Bütün polisler ayinde
bulunacaklarından, nöbetçi kulübesi de bos olacak.
Dıarda, elli metre ötede, rahat tırmanabilmemiz için
arkasına küçük merdiven asılı kamyon bizi bekiiye-
cek. isyanın elebasısı bindikten sonra kamyon yola
ıkacak. Elebası da en son binmek zorunda. Pazar
ayinini basından sonuna kadar izleyip teklifi kabul
ediyorum. Her sey, Fernando'nun bana anlattığı gibi
geçiyor.

Joseph Dega, pazar günü ziyaretime ge'miye-cek.
Nedenini biliyor. Kamyona binmememiz için bir sahte
taksi hazırlayacak, bu taksi bizi önceden
hazırlayacağı zulaili bir yere götürecek. Bütün hafta
heyecan

içindeyim, harekete geçeceğimiz anı sabırsızlıkla
bekliyorum. Fernando, baska yerden bir tabanca
edindi.

Kolombiya sivil muhafızların kullandığı, gerçekten
tehlikeli bir silâh bu, bir 45 lik. Persembe günü,
Joseph'in sermayelerinden biri beni görmeye geldi.
Çok iyi bir kız, taksinin sarı olacağını, yanılmamıza
imkân bulunmadığını söylüyor.

— Sağolun.

— «Basarılar.» iki yanağımdan öpüyor, duygulanmış gibi.

— Girin, girin. Tanrı'nın sesini dinlemek isteyenlerle dolsun bu kilise, diyor papaz.

Clousiot hazır. Maturette'in gözleri parlıyor ü-çüncü arkadaşımız da pesimi bırakmıyor. Büyük bir soğukkanlılıkla yerime geçiyorum. Müdür Don Gre-
237

gorio, sisko bir kadının yanındaki iskemleye oturmuş. Ben duvara dayanmış duruyorum. Sağımda Clousiot,

solumda diğer ikisi, hepimiz de sokakta dikkati çekmemek için alıslmış seyler giymisiz. Sol kolumun içinde

bıçak açık duruyor, gömleğim bilekten ilikli. Herkes yerde bir sey ararcasına basını önüne eğecek, korodaki çocuklardan biri kampanyasını önce bir, ardından üç kere çaldığında harekete geçeceğiz, ikinci

kampana sesi bizim isaretimiz. Herkes o an ne yapacağını biliyor.

ilk kampana, ardından ikincisi. Don Gregorio' nun üstüne atılıyorum, bıçağım bumburusuk boynuna dayanıverdi. Papaz bağırıyor: «Misericordia no me mata (Acıyın öldürmeyin beni)» Görmeden, diğer üç kisinin gardiyanlara tüfeklerini atmalarını söylediklerini duyuyorum. Her sey yolunda. Don Gregorio'yu

güzel giysisinin yakasından tutup:

— Sigua y no tengas, no te hare dano (Benimle gel ve korkma, sana kötülük etmiyeceğim),» di-torum.

Papazın gırtlacağına bir ustura dayalı, benim yakınımnda. Fernando:

— Vamos Frances, vamos a la salida (Gidelim Fransız, çıkış kapısına gidelim)», diyor.

Zafer ve basarı sevinciyle bizimkileri giriş kapısına doğru itiyorum, aynı anda iki tüfek patlıyor. Fernando ve silâhlı mahkûmlardan biri yere yığılıyor. Yine de bir metre daha ilerliyorum ama gardiyanlar, doğrulmuş, silâhlarıyla yolumuzu kesiyorlar. Neyse ki aramızda kadınlar var. Gardiyanların ates etmesine engel oluyorlar, iki tüfek, ardından da bir tabanca sesi duyuluyor, üçüncü silâhlı arkadaşımız da, rasgele

bir el ates ettikten sonra vuruluyor. Bu arada da bir genç kıızı yaralıyor, ölü gibi sararan Don Gregorio :

— Bıçağı ver, diyor bana.

Bıçağı ona veriyorum. Mücadeleyi devam ettirmenin anlamı yok. Otuz saniyede durum tersine dönüyor.

Bir hafta kadar sonra, ayaklanmanın, diğer avlulardan birindeki tutuklulardan biri yüzünden basarı-

238

„____, _ ~a-----a-- -a.-...jwiuın. imhocmıııı uısınaan ayini dinlerken durumu görüyor ve hemen duvarın tepesindeki nöbetçilere haber veriyor. Nöbetçiler,

kilisenin iki yanında, altı metreden fazla yükseklikteki duvardan atlıyor ve parmaklıkla örölü iki yan kapıyı tutuyorlar. Sıraların üstüne çıkıp silâhlarıyla polisleri tehdit eden iki arkadaşı ödürüyorlar. Arkasından büyük bir kargasalık. Ben sağa sola emirler yağdıran müdürün yanında duruyorum, içinde biz, dört Fransızın

bulunduğu on altı kişilik bir grup prangaya vurulup hücreye atılıyor. Suyla ekmekten baska yiyecek yok.

Joseph. Don Gregorio'yı ziyarete geldi. Müdür çağırıyor ve Joseph'in isteğini yerine getirmek için, dostlarımla beni avluya bırakacağını söylüyor. Joseph sayesinde, isyandan on gün sonra yine avludayız.

Hem yalnız biz Fransızlar değil. Kolombiyalılar da. Hepimiz aynı koğusa yerlesiyoruz. Koğusa girdiğimizde,

isyen sırasında ölen Fernando ve iki arkadaşı için bir kaç dakikalık saygı durusunda bulunmamızı teklif ediyorum. Bir ziyaret sırasında. Joseph, bütün pezevenklerden para toplayıp bes bin peso biriktirdiğini, bu

parayla Don Gregorio'nun satın alındığını anlatıyor. Bu hareket, pezevenklerin günümüzde değer kazanmalarına yol açıyor.

Simdi ne yapmalı? Nasıl bir yol tutmalı? Kendimi yenik sayıp kılımı kıpırdatmadan geminin gelisini

bekliyemem.

Yakıcı günesin ısınlardan uzak; ortak kullandığımız düşün gölgeliğine uzanmış dikkati çekmeden duvarın üstünde gidip gelen nöbetçileri izliyorum. Gece on dakikada bir sesleniyorlar: «Nöbetçiler, dikkat!»

Böylece baslarındaki nöbetçi çavus, uyuyup uyumadıklarını anlıyabiliyor. Biri cevap vermezse, diğeri cevap alana kadar sesleniyor.

Dsin püf noktasını buldum sanıyorum. Gerçekten de duvarın dört kösesindeki nöbetçi kulübelerinden iple bağlı bir teneke kutu sakıyor. Nöbetçi kahve istediğinde «cafetero» yu çağırıyor, satıcı da kutusuna bir ya

da iki kahve dolduruyor. Nöbetçi ipi yukarı çekiyor.

Oysa, sağdaki nöbetçi kulesi avluya doğru çıkıntı yapıyor. Sağla örülmüş bir ipin u.cuna

239

ca bir yere takabileceğimi düşünüyorum. Kısa sürede sokağa bakan duvara tırmanırım. Bütün mesele nöbetçiyi ortadan kaldırmakta. Bu isi nasıl yapmalı?

Yerinden kalkıp duvarın üzerinde birkaç adım attığını görüyorum. Sıcaktan rahatsız, uyumamak için sanki kendi kendisiyle mücadele ediyor. Tamam be iste! Nöbetçiyi uyutmak gerek. Önce ipi öreceğim, sağlam bir çengel de bulursam nöbetçiyi uyutup talihimi deneyeceğim, iki günde, bulabildiğim bez gömleklerin özellikle haki olanlarından yedi metre

uzunluğunda sağlam bir halat rl. Çengel bulmak sandığımdan da kolay oldu. Hücrelerin içine yağmur girmesini önlemek için konan sundurmalardan birinin desteği bu. Joseph Dega, bana, çok kuvvetli bir uyku ilacı getiriyor. Verdiği bilgiye göre, on damladan fazla damlatmamak gerek. Sisede, asağı yukarı altı çorba kasığı ila var. Nöbetçiyi, kahve ismarlamaya alıstırıyorum. Kutuyu indiriyor, her

keresinde ona üç kahve birden yolluyorum. Bütün Kolombiyalılar alkolü seviyor, uyku ilâcında da anason

tadı olduğundan, bir sise de anason rakısı ediniyorum. Nöbetçiye :

— Fransız usulü kahve ister misiniz? diyorum.

— Nasıl oluyor.

— içine anason rakısı konuyor.

— Ver bakalım, önce bir deneyelim. Nöbetçilerin bir çoğu, benim anasonlu kahveyi denedi, şimdi her kahve ısmarlayışında: «Fransız usulü olsun» diyorlar.

— Nasıl istersen, diyor ve güm boca ediyorum anason rakısını.

Kaçma zamanı geldi. Bir cumartesi günü, saat iki. Müthis bir sıcak ortalığı kasıp kavuruyor. Dostlarım, benimle birlikte gelmenin imkânsızlığını biliyorlar ama, Arap adı taşıyan Ali diye bir Kolombiyalı pesimden

tırmanmayı teklif ediyor. Kabul ediyorum.

Fransızların birinden süphe edilip ardından cezalandırılması da

böylece önlenmiş olacak, öte yandan, kendisine kahve sunacağım sıra nöbetçi beni rahatça görebileceği

için ipe çengeli üstümde taşıyamam. Bes dakikada kendinden geçeceğini hesaplıyorum.

240

Harekete bes dakika var. Sesleniyorum, nöbetçiye

— Dyi misin?

— İyiyim.

— Bir kahve ister misin?

— Fransız usulü olursa daha iyi.

— Dur, şimdi getiriyorum.

«Cafetero»ya gidiyorum : «iki kahve.» Kutunun içine uyku ilâcı sisesini olduğu gibi boca ettim. Bununla da yere serilmezse iyi! Tam altındayım, anasonla rakıyı kutuya doldurduğumu gözleriyle görüyor.

— Biraz sert olsun mu?

— .Olsun.

Sisenin dibini olduğu gibi bosaltıyorum, hemen kutuyu yukarı çekiyor.

Bes, on, onbes, yirmi dakika geçiyor. Bizimki hâlâ uyumadı, östeük, oturacağı yerde, tüfek elde birkaç adım gitti, geldi bile. Oysa kahvenin tümünü devirdi. Nöbetin değişmesine de bir saat var.

Diken üstünde, hareketlerini izliyorum. Uyusturucu ilâç aldığıını gösteren en ufak bir belirti yok. Hah!

Sendeledi iste. Tüfeği bacaklarının arasında, nöbetçi kulesinin önünde oturuyor. Bası omuzuna düşüyor.

Durumdan haberli olan dostlarımla iki üç Kolombiyalı nöbetçiye, benimki kadar büyük bir heyecanla izliyorlar.

— Haydi, diyorum Ali'ye sallla ipi.

Tam ipi fırlatmaya hazırlanırken nöbetçi doğruluyor, tüfeğini düşürüyor, geriniyor ve yerinde savarcasına bacaklarını hareket ettiriyor. Kolombiyalı tam zamanında vazgeçti ipi atmaktan. Nöbetçinin değişmesine

on sekiz dakika var. Baslıyorum Tanrı'yı yardımına çağırmaya : «Yalvarırım, bir kere daha bana destek ol!

Yalvarırım bırakma beni!» Ama ara sıra anlayıssızlık gösteren, hele benim gibi dinsizlere yüz vermeyen hristiyanların Tanrısına seslenişim bosuna.

Nöbetçi tüfeğini yerden almak için eğiliyor, eğiliyor, eğildiği sıra da yıldırımla vurulmuş gibi boylu boyunca

uzanıyor. Kolombiyalı sallıyor ipi, ama çengel duvara çarpıp geri geliyor. Dkinci kez savuruyor.

kelebek

241/16

Tamam çengel duvara takıldı. Sağlam olup olmadığını anlamak için asılıyor. Ben de deniyorum.

Bir ayağımı

duvara dayayıp tırmanmaya hazırlandığım sıra, Clousiot:

— Aman ha! diyor. Nöbetçiler geliyor. Nöbetçilere görünmeden geri çekilecek zamanı

ancak buluyorum. Mahkûmlara özgü koruma ve dostluk içgüdüleriyle on-onbes Kolombiyalı hemen çevreme

toplanıyor, aralarına karışıyorum. Ardımızda halatı duvara asılı bırakıp duvar dibinden yürüyoruz. Yeni gelen nöbetçilerden biri hem halatı, hem de tüfeğinin üstüne yığılmış yatan nöbetçiye görüyor. Dki, üç metre kadar kosup canavar düdüğünün düğmesine basıyor. Bir tutuklunun kaçtığından emin.

Sedyeyle, uyuyan nöbetçiye almaya geliyorlar.

Duvarın üstündeki geçitte yirmiden fazla polis var.

Don

Gregorio de yanlarında, halatı yukarı çekiyor. Çengel elinde. Az sonra, elde tüfek, polisler avluyu kusatıyor. Yoklama var. Adı okunan, hücrelerine girmek zorunda. Sasırtıcı bir olay! Tek noksan yok.

Herkesi

hücrelerine kapayıp, üstüne vuruyorlar kilidi.

ikinci yoklama ve hücre hücre denetim. Hayır, kimse kaybolmamış. Saat üçe doğru bizi yeniden avluya çıkarıyorlar. Nöbetçinin horul horul uyuduğunu, uyandırmak için ne yaptılarsa bosa çıktığını öğreniyorum.

Kolombiyalı suçortağım benden bitik halde. Dsi başarıyla sonuçlandıracağımıza o kadar emindi ki!

Amerikan

mallarına veryansın ediyor çünkü nöbetçiye verdiğimiz uyku ilâcı Amerikan malıydı.

— Ne yapmalı?

— Hombre bastan baslarız.

Bula bula bu cevabı buluyorum. Nöbetçiyi tekrar uyutmak istediğimi sanıyor; Oysa ben, bambaska bir .yol arıyorum.

— Fransız usulü kahveyi içecek biri daha çıkar mı sence o kadar hıyar mı bu gardiyanlar? diye soruyor. Acı durumuma rağmen, gülmekten kendimi alamıyorum.

—! Hiç kuskun olmasın aga.

Nöbetçinin uykusu üç gün ve dört gece sürüyor. Tabii uyandığında, kendisini, fransız usulü kah-
242

veyle benim uyuttuğumu açıklıyor. Don Gregorio beni çağırıyor, nöbetçiyle yüzlesteriyor. Nöbetçi komutanı kılıcıyla bana vurmak istediğinde odanın kösesine çekilip onu tahrik ediyorum. Herif silâhını kaldırıp saldırıya geçerken Don Gregorio araya giriyor, kılıcı omuzuna yemesiyle yere yığılması bir oluyor.

Köprücük kemiği kırılmış. Avaz avaz bağırdığından subay, ondan baskasıyla ilgilenmez oluyor.

Kaldırıyor

müdürü yerden. Don Gregorio yardım istiyor. Yan odalardan sivil memurlar kosusuyor. Nöbetçi subayı, iki

polis memuru ve uykudan yeni kalkan nöbetçi, müdürün intikamı almak isteyen bir o kadar siville

boğusuyorlar. Bu kargasalıkta çoğu hafif yaralar alıyor. Aradan beresiz sıyrılan yalnız benim, önemli olan

artık benim durumum değil de müdürün ve nöbetçi subayın durumu. Hastaneye kaldırılan müdürün yardımcısı, beni avluya yolluyor:

— Senin isine sonra bakarız Frances.

Ertesi sabahı, omuzu alçıya alınan müdür, nöbetçi subaya karşı yazılı olarak tanıklık etmemi istiyor.

Büyük

bir zevkle, benden istenen şeyi söylüyorum. Uyku ilâcı hikâyesi hepten unutuluyor. Artık ilgilendirmiyor onları, benim için ne büyük talih.

Birkaç gün geçtikten sonra, Joseph Dega, ctza-evi dışından harekete geçmeyi teklif ediyor. Nöbei.ji-lerin üstünde gezindiği duvarın iyice aydınlatıldığını, bu nedenle de gece kaçmanın imkânsızlığını ona söylemistim. Bir elektrikçinin yardımıyla, bunun da çaresini buluyor: Cezaevi dışındaki transformatörün kolunu indirince elektrik akımı kesiliverecek. Bana da, sokak yönünde, avluda ve kilisenin kapısında bekleyen nöbetçileri satın almak düşünüyor. Bu is sandığımdan çok daha güç. Bir kere, Joseph'in aracılığıyla

aileme on bin peso göndereceğime Don Gregorio'-yu inandırmam gerekiyor, karısına bir şey alması için iki bin peso da onun eîine sıkıstırdım mı isin bu yanı tamam. Nöbet saatlerini ve sırasını düzenleyenin

kimliğini anladıktan sonra onu da satın almak zorunlu, üç bin pesoya evet diyor ama diğer iki nöbetçiyle yapacağım pazarlığa bulasmak istemiyor. Onları bulmak ve anlamak bana ait. Ben satın aldığım nöbetçilerin adlarını bildireceğim, o istediğim nöbet sırasını kendilerine verecek.

243

Bu yeni kaçış plânı bir ayımı alıyor. Sonunda her şey, en ufak ayrıntısına kadar hazır. Avludaki polisle anlaştığımızdan, o yönden derdimiz yok, parmaklıkları bir demir testeresiyle keseceğiz.

Elimde üç testere

var. Birlikte kaçmayı denediğimiz Kolombiyalıya haber verdim. Parmaklığını birkaç yerinden kesecek. Kaçacağımız gece, günlerden beri deli numarası yapan bir arkadaşı teneke çalıp avaz avaz sarkı söyleyecek. Kolombiyalı, nöbetçinin, yalnız iki Fransızın kaçısına göz yumacağını biliyor, üçüncü biri

kaçmaya kalkarsa üzerine ates edecek. Yine de talihini denemeye kararlı, karanlıkta birbirimize yapışarak

tırmanırsak nöbetçinin üç kisi olduğumuzu seçemeyeceğine inanıyor. Benimle kimin geleceğini anlamak

için, Clousiot ile Maturette, aralarında kura çektiler. Clousiot kazandı.

Karanlık gece gelip çatıyor. Çavusla iki polis, paralarını, ortadan kesilmiş halde alıyorlar. Bu kez, paraları kesmem de gerekmedi, önceden kesilmisti, nasılsa. Paylarına düşen öteki parçaları Barrio Chino'-da, Joseph Dega'nın karısından alacaklar. Isık sönüyor. Parmaklığa yükleniyoruz. On dakikaya varmadan kesiliyor. Koyu renk gömlek ve pantolonlarla hücreden çıkıyoruz. Yolda, Kolombiyalı da bize katılıyor.

Siyah bir mayonun dışında çıplak. Zindan kapısının tel örgüsüne tırmanıyor, sundurmaya dolanıp ucunda üç

metrelik bir halat bulunan çengeli duvara savuruyorum. Üç dakika içinde, çıt çıkarmadan, nöbetçilerin

devriye gezdikleri yerdeyim. Yüzükoyun yere uzanmış, Clousiot'yu bekliyorum. Ortalık zifiri karanlık.

Birden bana doğru uzanan eli görüyor, daha doğrusu belli belirsiz seçerek yakalıyor ve çekiyorum. Müthis bir gürültü kopuyor. Clousiot, duvarla sundurma atasından geçerken pantolonunun kemeri saça takılmış.

Tabii elimi çekiyorum. Ses kesiliyor. Kemerini kurtardığını sanarak yeniden Clousiot'yu çekiyorum, çinko

damın gümbürtüsü arasında yukarı alabiliyorum.

Diğer nöbetçi kulelerinden tüfek sesleri geliyor ama bizimkinde çıt yok. Tüfek sesleriyle aklımız basımızdan gidiyor ve yanlıs yere atlıyoruz. Sağda, bes metre aşağıda bir yol varken, dokuz metre yükseklik-

244

^n altımızdaki yola düşüyoruz. Sonu : Clousiot'nun sağ bacağı yeniden kırılıyor. Ben de yerimden doğrulamıyorum

: Dki ayağım da kırık. Sonradan ökçe kemiğimi kırdığımı öğreniyorum. Kolombiyalının dizi çıkıyor. Tüfek sesleriyle nöbetçiler dışarı uğruyorlar. Büyük bir elektrik lâmbasını üstümüze tutup bizi kusatıyorlar, tüfekler atese hazır. Hırsımdan ağlıyorum. Üstelik polisler, yerimden kalkamadığıma da

inanmıyorlar. Diz üstü, yüzlerce dipçik altında itiüp kakılarak giriyorum cezaevine. Kolombiyalıyla Clousiot

tek ayak üstünde sekiyorlar. Bir dipçik darbesinin basımda açtığı yaradan oluk gibi kan akıyor.

Tüfek sesleri, Allahtan o gece nöbetçi olup odasında uyuyan Don Gregorio'yı uyandırmıs. Yetisme-se dipçik ve süngü darbeleri altında ölüp gideceğiz. En fazla üstüme çullanan da, iki nöbetçiyi istediğim yere yerleştirmek üzere satın aldığım çavus. Don Gregorio, bu amansız insan avına son veriyor. Bizi ağır

yaraladıkları takdirde hepsini mahkemeye vermekle tehdit ediyor. Bu tılsımlı söz, herkesi hareketsiz bırakıyor.

Ertesi sabah, Clousiot'nun bacağını hastanede alçıya alıyorlar. Kolombiyalının dizi, çıkıktan anlayan bir

tutuklu tarafından yerine oturtulup sarılıyor. Gece ayaklarım o kadar sisti ki kafam kadar büyüdü, kan oturması sonucu önce kırmızı sonra da kapkara kesildi. Doktor sis ayaklarımı tuzlu suya koyuyor, günde üç

kere de sülük yapıstırıyorlar. Sülükler emebilecekleri kadar kanı emince kendilerinden bırakıyorlar derimi, sirkeye atıp içlerindeki kan bosaltılıyor. Basımdaki yaraya da altı dikis atmaları gerekti.

Haber sıkıntısı çeken bir gazeteci, benimle ilgili bir yazı yayınlıyor. Kilisedeki ayaklanmanın elebasısı olduğumu, nöbetçilerden birini «zehirlediğimi», son olarak da dışardan bazı kisilerle isbirliği yaparak

bütün mahkûmları kaçırmaya kalkıştığımı belirtiyor. Transformatörün kolunu indirip bütün mahallenin ısıklarını kesmek, ancak dışardan birinin ise karışmasıyla mümkündür, diyor. «Fransa'nın bir an önce yetişip, bu bir numaralı gangsterinden bizi kurtaracağını umuyoruz», diyerek de yazısını noktılıyor.

245

Josepn, Karısı anıııe ne uenı görmeye geıai. ya-vuçla üç polis memuru, ayrı ayrı uğrayarak ellerindeki paranın öbür yarısını istemisler. Annie, ne yapmak gerektiğini öğrenmeye gelmiş. Sözlerini tuttukları için parayı vermesini söylüyorum. Başarısızlığa uğradıksa suç onların değil.

Bir haftadır, içinde yattığım bir madenî el arabasıyla avluda geziyorlar beni. Arabanın ayakucuna takılan tahtalar arasında gerili bez parçasına ayaklarımı uzatıp yatıyorum. Fazla acı çekmemek için ancak böyle

yatabilmem mümkün. Dev boyutlara varan, sis ve kan oturmasıyla kapkara kesilen ayaklarımı-, yatarken

bile bir yere değdirmeye gelmiyor. Böyle yattığımda daha az acı çekiyorum iste. Ayaklarımın sisi, kırıldıktan on bes gün sonra yarı yarıya iniyor, röntgenini alıyorlar, ökçe kemiklerimin kırıldı-anlasılıyor.

Hayat boyu düztaban kalacağım.

Bugünkü gazete, içinde bir sürü polisle bizi almaya gelecek Fransız gemisinin, ay sonu Baranquil-la'da olacağını yazıyor. Gazeteye göre, bu geminin adı «Mana». Günlerden 12 ekim. On sekiz günümüz var, son

kozumuzu da oynamak zorundayız. Ama bu kırık ayakla ne yapabiliriz?

Joseph umutsuz. Son ziyaretinde, Barrio Chino'-daki bütün kadınların, özgürlüğe kavusmak için verdiğim bunca mücadeleden sonra, Fransızlara iade edilmek üzere olmama çok üzüldüklerini söylüyor. Durumum Baranquilla'daki Fransız kolonisini çok üzüyor. Bu adamlarla kadınların, beni içten desteklemeleri karsısında epey rahatlıyorum.

Bir Kolombiyalı polisi öldürmekten vazgeçtim.

Gerçekten de, bana kötülüğü dokunmamış bir adamı öldüremem. Yardım ettiği bir anası, babası bir karısı ve çocukları olabileceğini düşünüyorum. Ailesiz kötü yürekli bir polis bulmak gerektiğini düşünerek gülümsüyorum, örneğin, ona su soruyu sorabilirim :

«Seni

öldürürsem, ardından kimse ağlamıyacak ya?» Bu 13 ekim sabahı kafam gerçekten bozuk. Yutunca sarılık

olacağım pikrik asit tasının parçasına bakıyorum.

Hastaneye kaldırılırsam, Joseph'in satın aldığı adamlar

belki beni oradan kaçırabilirler. 14 ekim günü,
limondan da sarıyım. Don Gregorio, avluda beni
görmeye
geliyor, gölgelik bir yerdeyim. Ayaklarım
246

havada, el arabamın içinde yatıyorum. Çabucak,
dolambaçlı yollara sapmadan, hiç bir şey
düşünmeden: —

. Beni hastaneye yatırırırsanız size on bin peso,
diyorum.

— Fransız çalışacağım. Yalnız on bin peso için değil;
özgürlük uğruna bunca zaman bosuna mücadele
etmen insanı gerçekten üzüyor, biraz da ondan.
Yalnız, gazetede çıkan yazıdan ötürü seni
hastanede
tutmazlar korkarlar.

Bir saat sonra doktor, beni hastaneye kaldırıyor.
Hastanenin zeminine değmiyorum bile. Sedye ile
cankurtarandan indirilip yerimden kımıldatılmadan
idrarıma bakılıyor, çok dikkatle muayene ediliyor ve
iki

saat geçmeden cezaevine dönüyorum.

Günlerden 19 ekim, persembe. Joseph'in karısı
Annie, bir Korsikalının karısıyla birlikte geldi. Bana
sigara

ve tatlı getirdiler. Bu iki kadın, dostça sözleriyle, içimi
ferahlatıyorlar. Güzel sözleri, saf ve çıkar

gözetmeyen dostlukları bu acı günü gerçekten «günesli» bir öğleden sonraya çevirdi. «Çevre» adamlarının dayanışması, «80» de kaldığım sürece bana ne kadar faydalı oldu, anlatamam. Beni kaçırmak için özgürlüğünü ve durumunu tehlikeye atacak kadar ileri giden Joseph Dega'nın borcunu ödemek imkânsız.

Yalnız Annie'nin sözü, aklıma bir şey getiriyor.

Aramızda konuşurken :

— Kelebek, diyor, özgürlüğünüze kavusmak için bir insanın yapabileceği her şeyi yaptınız. Kader, size karşı pek insafsızca davrandı. Artık «80» i uçurmaktan başka çareniz kalmıyor.

— Neden olmasın? Bu eski cezaevini neden uçurmayayım? Üstelik bütün Kolombiyalıları da bir hizmette

bulunmus olurum. Cezaevini uçurursam belki daha yeni ve temiz bir bina yaparlar yerine.

Bir daha görüşmemek üzere vedalaştığım bu sevimli kadınlarla öpüsürken, Annie'ye :

— Joseph'e pazar günü gelip beni görmesini söyleyiverin, diyorum.

22 Ekim pazar günü Joseph beni bekliyor.

— Güpegündüz, cezaevi duvarını uçuracağım. Daha önce de sözünü ettiğimiz sahte taksiyle bes bin pesoya anlas. Hergün sabahın sekiziyle aksa-

• 247

mm sekizi arasında, calle Medellin ardındaki sokakta beklesin. Hiç bir sey olmasa da, eline günde bes yüz peso geçecek. Bizi kaçırabilirse de bes bin peso, iri yarı bir mahkûmun sırtında, dinamitin açacağı delikten

geçip taksiye kadar varacağım, isin bundan sonrası soföre bağlı. Aksi halde hapi yuttuk demektir, baska bir

umut kapısı kalmıyor.

— Bana güven, diyor Joseph.

Saat beste, iki kisinin koltuğunda kiliseye gidiyorum.

Tek basıma dua etmek istediğimi söylediğimden beni yalnız bırakıyorlar. Don Gregorio'yu çağırıyorum.

Geliyor.

— Hombre, buradan ayrılmaya sekiz gün kaldı.

— Sizi bu is için çağırttım ya. Sizde on bes bin pesom var. Gitmeden önce arkadaşşıma vermenizi istiyorum, aileme gönderecek. Beni, görevlilerin kötü davranışından her zaman korumak zahmetine

katlandığınız için, lütfen üç bin pesoyu kabul edin. Paralarla bir zamklı seriti bana bugün verirsiniz çok sevinirim. Böylece paraları, persembe günü dostumla yollamak üzere hazır ederim.

— Oldu.

Geri dönüyor ve ortadan kesilmiş on iki bin pesoyu bana veriyor, üç binini de kendine ayırıyor.

Yeniden el arabama uzanınca, Kolombiyalıyı تنها bir köseye çağırıyorum. Son kaçışında benimle gelen

adam bu. Projemi ona açıyor ve beni sırtlayıp, otuz metre kadar kosturarak taksiye götürmeyi kabul edip etmiyeceğini soruyorum. Yapacağına söz veriyor.

Dsin bu yanı sağlam. Joseph istediklerimi yapacakmış gibi

hazırlanıyorum. Pazartesi sabahı erkenden dusa giriyorum Clousiot ile birlikte her gün arabamı süren Maturette, son kaçışında üç bin peso verdiğim, beni iyice döven çavusu çağırıyor.

— Çavus Lopez, sizinle konuşmalıyım.

— Ne istiyorsunuz?

— iki bin pesoya, üç vitesli ve çok güçlü bir matkapla altı çakmak fitili istiyorum. Fitillerin ikisi yarım santim, ikisi bir santim, ikisi de bir buçuk santim kalınlığında olmalı.

— Ama üzerimde hiç para yok.

— iste size bes yüz peso.

f

— Yarır nöbet değisirken, saat birde istediklerini alacaksın. Dki bin pesoyu hazırla.

Salı günü birde, bütün istediklerimi avludaki bos çöp tenekesinde buluyorum. Bu teneke, nöbet değistikçe bosaltılıyor. Dev yapılı Kolombiyalı dostum Pablo hepsini toparlayıp saklıyor.

26 Ekim persembe günü Joseph görünmüyor.

Ziyaret saatinin sonuna doğru beni çağırıyorlar.

Joseph'-in

adına gelen, yaslı ve burusuk yüzlü bir Fransız.

— Su somunun içinde istediğin var, diyor.

— Taksi için iki bin peso. Günde bes yüz peso-dan.

Tamam mı?

— Soför yaslı bir Perulu, her seyi göze alıyor. O yandan kuskun olmasın. Eyvallah.

— Eyvallah...

Ekmek dikkati çekmesin diye, büyük bir kâğıt torbanın içine sigaralar kibritler, sosisler, bir sucuk, bir

paket tereyağ, bir sise de kara zeytinyağı

doldurmuşlar. Torbamı karıstıran kapıdaki nöbetçiye bir paket

sigara, kibrit ve iki sosis veriyorum.

— Bir parça da ekmek ver, demez mi? Bu eksikti.

— Yooo arkadaş, ekmeği de kendin al. Al sana bes peso, çünkü bu ekmek altımıza yetmeyecek nasılsa, bize de alırsın bir zahmet.

Off! Ucuz kurtuldum. Bu herife sosis vermek de nereden aklıma geldi! El arabası, bu bas belâsı polisten

hızla uzaklaşıyor. Ekmek istemesi beni öylesine dehsete düşürmüs ki hâlâ ter içindeyim.

— Senlik yarına. Her sey hazır Pablo. Deliği, avluya doğru çıkıntı yapan nöbetçi kulübesinin altında açmak gerekli. Yukardaki aynasız nasılsa seni göremez.

— Göremez ama duyabilir.

— ,0 isin de gereğini düşündüm. Sabah onda, avlunun bu bölümü gölge olur. Bakırcılardan biri, bizim

birkaç metre ötemizde bakır levhayı duvara dayayıp çekiciyle düzlemeye koyulmalı, iki kisi olursa daha da iyi. Her birine bes yüz peso veririm. Bu isi yapabilecek iki kisi bul.

Buluyor gereken adamları.

— iki dostum, durup dinlenmeden bakır döve-

249

çekler. Nöbetçi, bizim gürültümüzü duyamaz. Yalnız senin arabanla, nöbet kulesinin hemen altında durup Fransız dostlarıyla tartışman gerekiyor. Böylece beni, karsı kösedeki nöbetçiden biraz gizlemis olursunuz.

Delik, bir saat içinde oyuldu. Bakır levhaya indirilen çekiç darbeleri ve yardımcılardan birinin fitile döktüğü zeytinyağı sayesinde nöbetçi hiç bir şeyden kuskulanmıyor. Dinamit, kapsül ve fitil kondu.

Dinamit duvardaki kovuğa kille yerleştirildi.

Çekiliyoruz, isler yolunda giderse, patlamayla duvarda büyük

bir oyuk açılacak. Nöbetçi kulesiyle birlikte aşağı inecek ve ben, Pablo'nun sırtında, taksiye varacağım, ötekiler de baslarının çaresine bakacaklar. Mantıklı düşünülürse, Clousiot Ne Maturette avludan benden sonra bile çıksalar, taksiye daha çabuk varabilecekler.

Fitili ateslemeden hemen önce, Pablo, durumu Kolombiyalılara bildiriyor:

— Kaçmak isterseniz, birkaç saniye sonra duvarda bir oyuk açılacak.

— Hemen fırlamak gerek, çünkü polislerin en arkada kalan ve göz önünde bulunanlara ates açacaklar.

Fitili atesliyoruz. Müthiş bir patlama bütün mahalleyi sarsıyor. Nöbetçi kulesi içindekiyle birlikte aşağı iniyor. Duvarda koca koca yarıklar açılıyor, sokağı görebilmek mümkün ama bu deliklerden hiç biri, avludan çıkabilmemize yetecek kadar büyük değil. Dilediğimiz büyüklükte bir gedik açılmadı. Ancak o an

hapı yuttuğumu anlıyorum. Kaderim, Cayen-ne'e dönmekitiis.

Patlamanın ardından akıl almaz bir kargasalık oluyor. Elliden fazla polis avluda. Don Gregorio, bu isin, kimin basının altından çıktığını biliyor.

— Bueno Frances, bu son olur umarım. Garnizon komutanı sinirden deliye dönmüs, Elarabasında yatan yaralı bir adamı da dövdüremiyor. Diğerlerinin basını derde sokmamak için, bu isi tek basıma düzenlediğimi bağıra bağıra söylüyorum. Altı gardiyan delik desik duvarın önünde, altısı avluda, altısı da yolda, duvarcılar onarımı bitirene kadar
250

devamlı nöbet tutacaklar. Kuleyle birlikte avluya düşen nöbetçiye, Allahtan bir sey olmamıs.

Küreğe Dönüs

Üç gün sonra, 30 ekim sabahı saat on birde, beyaz giysiler içinde on iki Fransız mubassır bizi Kolombiyalılardan devralıyor. Yola çıkmadan önce de, resmî bir tören düzenleniyor. Her birimizin kimliğini

anlamak gerek. Fislerimizi, fotoğraflarımızı, parmak izlerimizi ve gereken her şeyi getirmisler.

Kimliklerimiz tesbit ediliyor. Fransız konsolosu, bizi resmen Fransa'ya iade edecek olan Kolombiyalı hâkimin uzattığı zaptı imzalamak üzere yaklaşıyor. Orada bulunan herkes, Güyan'dan gelen mubassırların

bize gösterdikleri yakınlık karsısında hayretten hayrete dösüyor. Ne bir d smanlık var, ne de kötü bir söz.

Bizden daha uzun süre kalan diğ r    arkadas aynasızlardan bazılarını tanıyor, kırk yıllık dostlar gibi konuşuyor, sakalasıyorlar. Kafilenin basındaki binbası Bournal, benim sağlık durumumdan endisede. Ayaklarıma bakıp gemide tedavi göreceğimi söylüyor. Bizi almaya gelen gemide iyi de bir hastabakıcı varmıs.

Bu derme çatma geminin ambarında yolculuk, özellikle boğucu sıcak ve bizi Toulon'daki kürek cehenneminden kalma prangalara ikiser ikiser vurmaları yüzünden epey dertli geçiyor.

Yolculuğumuz

süresince dikkate değer tek olay, geminin kömür almak üzere Trinidad'a uğramak zorunda kalması. Rıhtıma yanastığımızda, ingiliz deniz kuvvetlerinden bir subay ayağımıza vurulan prangaların s k lmesini istiyor, insanları deniz üstünde giden bir gemiye bağlamak yasaktır, diyor, Bu olaydan faydalanıp, baska

bir ingiliz subayını tokatlıyorum. Bu hareketimle, beni tutuklayıp Trinidad'da gemiden indirmelerini sağlamaya çalışıyorum. Ama subay:

— islediğiniz bu ağır suçtan ötürü sizi tutuklayıp gemiden indirmeyeceğim, diyor. G yan'a döndüğünüzde,

çok daha ağır bir ceza çekeceksiniz nasılsa.
Bos yere adamı tokatladığımla kalıyorum. Hayır,
gerçekten kaderim Güyan'a dönmek. On bir ay sü-
251

ren kaçırsın, devamlı ve çeşitli mücadelelerin
böylesine pis bir şekilde sona ermesi çok acı. Her
neyse,

çeşitli serüvenlerin büyük gürültüsüne, bütün acı
sonuçlarıyla beni bekleyen kürek cehennemine
dönmek

zorunda kalışıma rağmen yaşadığım unutulmaz
anlar benliğimden silinecek gibi değil.

Az önce ayrıldığımız Trinidad limanı yakınında, esi
bulunmaz Bowen ailesi yaşıyor. Büyük insan,
piskopos

irene de Bruyne'ün toprağı Curaçao'nun da
yakınından geçiyoruz. Doğal kendiliğindenliği içinde
en saf ve

büyük askı tattığım Guarjirö kızılderililerin
topraklarını da görüyoruz herhalde. Çocuklara özgü
o açıklığı,

bu bulunmaz çağı ötekilerden ayıran her şeyi tüm
saflığıyla görme yeteneğini, anlayış zenginliğini, iyi
niyeti, sevgiyi ve temizliği bu kızılderilüler-de
buluyorum.

Ya Güvercinler Adasındaki cüzzamlılar! Korkunç bir
hastalığa yakalanan, yine de yüreklerinde, bize
yardım

etmek için gerekli soyluluğu bulan o sefil kürek
mahkûmları!

içten gelen iyiliğiyle Belçika Konsolosundan, beni
tanımadan hayatını benim için tehlikeye atan Joseph
Dega'ya kadar. Kaçışım sırasında tanıdığım bütün
bu insanları görmek bile kaçmağa değer. Bu
olağanüstü

insanları tanımakla ruhumu sezginleştirdiğim için,
basarısızlıkla sonuçlansa da kaçışım bir zaferdir.

Hayır,

kaçtığımı hiç pisman değilim.

iste Maroni ve çamurlu suları. MANA'nın güver-
tesindeyiz. Tropiklerin güneşi, bu toprakları kasıp
kavurmaya başlamış bile. Sabahın saat dokuzu.
Nehrin ağzını görüyorum, hızla çıktığımız yerden
ağır ağır

içeri giriyoruz. Dostlarım konuşmuyor. Görevliler geri dönüşün sevinci içinde. Yolculuk süresince hava o kadar kötü gitti ki, şimdi içlerinden pek çoğu derin bir soluk alıyor.

16 Kasım 1934

iskelede büyük bir kalabalık birikmiş. Binlerce kilometre uzağa gitmekten çekinmeyen adamları bekledikleri hissediliyor. Bir pazar günü geldiğimizden, pek eğlencesi olmayan bu topluluk için bizi karşıla-

252 '

mak aslında büyük eğlence. Aralarında konuştuklarını duyuyorum :

— Yaralı olan Kelebek. Su da Clousiot. öbürü Maturette...»

Kampta, altı yüz kürek mahkûmu, barakalarının önüne sıralanmış. Her grubun başında bir «mubassır» ilk

gözüne çarpan Francois Sierra oluyor. Kimseden saklamadan açıkça gözyası döküyor. Revirin pencerelerinden birine ilismiş, bakıyor bana. Acısının gerçek olduğu hissediliyor. Kampın tam ortasında duruyoruz. Cezaevi komutanı elindeki megafonu ağzına götürüyor.

— Mahkûmlar, kaçmanın gereksizliğini gözlerinizle görün. Bütün ülkeler sizi tutuklayıp Fransa'ya iade

ediyorlar. En iyisi uslu durup iyi davranarak göze girmek. Bu bes adamı bekleyen nedir, biliyor musunuz?

Saint Joseph Adasında çekecekleri ağır hapis cezası, sonra da hayat boyu Salut Adalarına sürgün, iste kaçmakla eide ettikleri sey. Anladığınızı umarım. Mubassırlar, bu adamları hücrelerine götürün. Birkaç dakika sonra, çok sıkı denetlenen özel hücrelere yerleştiriliyoruz. Gelir gelmez sisen ayaklarımın

tedavisini istiyorum. Clousiot da bacağındaki alçının canını çok acıttığını söylüyor. Bir deneme daha yapıyoruz... Ya hastaneye yollarlarsa? Francois Sierra, yanında bir mubassırla geliyor.

— iste hastabakıcı, diyor aynasız.

— Nasılsın Kelebek?

— Hastayız, revirde yatmak istiyorum.

— Seni oraya aldırmaya çalışırım ama, yaptıklarından sonra gerek sen, gerekse Clousiot için imkânsız bir sey bu.

Ayaklarımı oğuyor, melhem sürüyor, Clousiot'-nun bacağındaki alçıya bakıp yanımızdan ayrılıyor.

Aynasızlar basımızda durduğundan doğru dürüst konuşamadık ama, gözlerinde öylesine büyük bir sevgi

okunuyor ki allak bullak oldum.

Ertesi gün yeniden ayaklarımı ovalarken :

— Hayır, diyor, yapacak şey yok. Bir koğusa yatırılmanı sağlayayım mı, ister misin? Geceleri ayağına pranga vuruyorlar mı?

253

— Evet!..

— Öyleyse en iyisi, bir koğusa yatırılman. Yine prangaya vurulacaksın ama hiç olmazsa yalnız kalmıyacaksın.

Su sıra tek başına kalmak, senin için korkunç bir şey olmalı.

— Kabul.

Evet, su sıra yalnızlığa katlanabilmek, eskisinden de güç. öyle bir haldeyim ki, düşüncelerimle geçmişte ve

günümüzde gezinmek için gözlerimi kapamam bile gerekmiyor. Yürüyemediğim için de, hücre olduğundan daha beter geliyor.

Dste! Yeniden «bozulma, çürüme yolu» na girdim.

Oysa bundan çabucak kurtulabilirdim, denizin üstünde

özgürlüğe, yeniden normal bir insan olmaya, intikama kosuyordum. Polein, aynasızlar ve savcı üçlüsünün

borcunu hiç bir zaman unutmamam gerekir. Patlayıcı dolu sandığı, Emniyet Müdürlüğü kapısındaki

polislere vermenin gereği yok. Basımda kasket, bir
«Vagon-Li Cook» görevlisi kılığında gelirim. Sandığın
üstünde büyük bir etiket: Komiser Benoit, 36
Orfevres Rıhtımı Paris (Seine).» Sandığı elimle
toplantı

salonuna çıkaracağım, saatli bombayı da iyice
hesaplayıp kuracağımdan oradan iyice
uzaklastığımda

patlayacak. Basarisızlığa uğramam imkânsız.

Gereken çözüm yolunu bulmak beni çok rahatlatıyor.
Savcının dilini koparacak zamanım nasılsa var. Nasıl
koparacağımı henüz kararlaştırmadım ama o isi de
simdiden hallolmuş sayıyorum. O orospu dili, parça
parça koparacağım.

Simdilik yapacağım ilk sey ayaklarımın iyilesmesini
sağlamak. Mümkün olduğu kadar kısa sürede
yürümem

gerekiyor. Üç ay sonra mahkeme karsısına
çıkacağım, üç aydan evvel olmaz. Bir ay içinde
yürürüm, bir ay

da kaçma hazırlığı sürer, sonra eyvallah beyler.

Hedef Dngiliz Honduras'ı. Ama bu kez kimse beni
enseleyemez.

Dün, dönüşümüzden üç gün sonra beni koğusa
yatırdılar. Burada kırk kisi harp divanına çıkmayı
bekliyor.

Kimi soygun, kimi yağma, kundakçılık, cinayet,
cinayete tesebbüs, kaçma tesebbüsü, kimi de insan
eti

yemekle suçlanıyor. Koğusta, yirmiser ran-zalık iki
dizi var. Her dizide bulunan yirmi mahkûm,
uzunluğu on bes metreyi bulan demir çubuğa
ayaklarından zincirli. Aksamın altısında koca halkalar
çözülüyor, bütün gün oturabilir, dolasabilir, maça kızı
oynayabilir, koğusun ortasında uzanan iki metre
genisliğindeki geçitte tartısabiliriz. Gündüzleri
sıkılacak vaktim olmuyor. Herkes, kaçıs hikâyemi
dinlemek

için, gruplar halinde yanıma geliyor. Guajiro
kabilesini, Lali ve Zoraimayı kendi isteğimle
bıraktığımı

söyleyince, hepsi «deli» diye bağırlıyorlar. Hikâyemi
dinleyen bir Parisli:

— Ne arıyordun dostum? diyor. Tramvayları mı?
Asansörleri mi? Sinemayı mı? Elektrik sandalyesini
isleten

yüksek gerilimli akımıyla elektrik ısığını mı? Ya da
Pigalle alanındaki havuzda yıkanmak mı istiyordun?
Delirmissin sen, diye devam ediyordu Pa-ris'li,
birbirinden esaslı iki karı arasında yasıyorsun,
sevimli bir

çıplaklar topluluğunun içinde ve doğanın göbeğinde
çırılçıplaksın. Kayıntı bol, içiyor, avlanıyorsun; deniz
var güneş var, sıcak kum var, bedavadan sunulan
gerçek inciler var, bundan iyisini nereden bulacaksın?
Söylesene, nereden bulacaksın? Otomobillerin
altında kalmamak için kosarak karsıdan karşıya
geçmek,

kira, terzi borcu, elektrik ve telefon faturası, canın
çektiğinde bir otomobil parası ödemek, açlıktan
gebermiyecek kadar para kazanabilmek üzere
memur ya da hamal olarak sabahın aksama dek
çalışmak

için mi kaçtın oradan? Seni anlamıyorum ağa!
Göğün yedi kat üstündesin de, hayatın tüm
dertlerinden

baska bir de pesinden kosan bütün aynasızları
atlatmak zorunda bulunduğun cehenneme
dönüyorsun.

Fransız kanı damarlarında daha taze tabîî, her yönünle alçaldığını hissedecek zamanı bulamadın.

Ben on

yıl kürek cezası çektikten sonra seni anlayamıyorum.

Her neyse, aramıza hos geldin. Yeniden kaçmak niyetinde olduğuna göre de bizim yardımlarımıza güvenebilirsin. Doğru değil mi dostlar? Kabul ediyor musunuz?

Hepsi de, «kabul» diyor. Onlara tesekkür ediyorum. Bunlar tehlikeli adamlar, açıkça belli, iç içe ya-sayıp kışımızda para dolu bir tüp taşıdığımızdan

254

255

beklenmedik anda birini öldürmek pek güç olmasa gerek. Gündüz, belirli bir para karşılığı, kilidin anahtarını elinde tutan Arabın, zinciri iyi kapamaması yeter. Gece, cinayeti isleyecek olan zincirden kurtulur, tasarladığı işi bitirdikten sonra da döner ve ayağını demir çubuğa rapteden zincirin ucundaki iri halkayı sıkıca kapar. Arap da, dolaylı yoldan suç ortağı sayılacağı için, çenesini tutmak zorunda kalır. Geri döneli üç hafta oluyor. Bu üç hafta çok çabuk geçti, iki ranza dizisini ayıran geçitte, demir çubuğa tutunarak biraz biraz yürüyebiliyorum, ilk denemeleri yapmaktayım. Geçen haftaki sorgu sırasında, kaçarken bayılıp silâhlarını aldığımız üç aynasıza rastladım. Geri dönüşümüze çok sevindikleri beili, günün

birinde görevli oldukları kesime düşeceğimizi umuyorlar. Çünkü bizim kaçısimızdan sonra, üçünü de ağır

cezalara çarptırmışlar: Altı aylık Avrupa izinleri iptal edilmiş; maaşlarına ek olarak verilen bir yıllık sömürge ödeneği de kesilmiş. Bu kadarı, raslaşmamızın pek tatlı geçmediğini göstermeye yeter.

Sorguda,

bizi tehdit ettiklerini de belirtiyor, zapta geçirilmesini istiyoruz.

Arabın tutumu üçününkinden daha iyi. Gerçeği söylüyor yalnız, tabiî Maturette'in oynadığı rolü gizliyor.

Sorgu hâkimi yüzbası, tekneyi bize kimin bulduğunu öğrenmek için çok çalıştı. Uydurma hikâyeler anlatıp kendi elimizle sal yaptığımızı söyleyerek adamın iyice gözünden de düştük.

Mubassırlara saldırdığımız için, bana ve Clou-siot'ya bes yıl, Maturette'e de üç yıl verilmesine çalışacağını söyledi.

— Sizin adınız Kelebek olduğuna göre bana güvenebilirsiniz, kanatlarınızı koparacağım. Uzun süre kolay

kolay uçamıyacaksınız.

Korkarım adam haklı.

Mahkemeye çıkmamıza iki ay kaldı. Tüpün içine, ucu zehirli bir - iki ok yerleştirmedime o kadar

pismanım ki. Zehirli oklarım yanımda olsa, belki hücrelerin bulunduğu yerde bir şey yapabilirim. Simdi, her geçen gün gelisme kaydediyorum. Gitgide daha iyi yürümekteyim. Francois Sierra, sabah akşam ge-
256

lip kâfuruyla ayaklarımı oğuyor. Bu «ziyaret - masajı» lar hem ayaklarımı rahatlatıyor, hem de moralimi yükseltiyor. Dnsanın hayatta bir dostunun bulunması ne iyi!

Uzun süren serüvenimizin, kürek mahkûmları a-sında bize büyük saygı beslenmesine yol açtığını görüyorum. Bu adamların arasında, rahat rahat yasayabileceğimi hissediyorum. Paramızı çalmak için dizi

öldürmeyecekleri belli. Çoğunluğun böyle bir şeyi kabul etmiyeceği ve suçluların öldürüleceği anlasılıyor.

Hepsi bize saygıdan öte bir çesit hayranlık bile duyuyorlar. Aynasızları bayıltmaya cesaret edisimiz bizi,

her şeyi yapmaya hazır kisiler olarak gösteriyor.

Güvenlik duygusu çok ilginç.

Her geçen gün, biraz daha uzun süre yürüyorum.

Birlikte yattığım mahkûmlar, Sierra'nın bıraktığı ilâçla yalnız ayaklarımı ovalamakla kalmıyor, uzun süren bir hareketsizliğin uyusturduğu bacak kaslarıma da masaj yapıyorlr.

Karıncaalara Atılan Bir Arap.

Yattığım koğusta kimseyle konuşmayan, iki sessiz adam var. Neredeyse birbirlerine yapışmış, yalnız aralarında ve çok alçak sesle konuşuyorlar, kimse dediklerini duymuyor. Bir gün, Sierra'nın getirdiği Amerikan sigaralarından bir paketi onlardan birine veriyorum. Tesekkür ettikten sonra :

— Francois Sierra senin dostun mu? diye soruyor.

— Evet, en iyi dostum, diyorum.

— Belki bir gün, isler iyice sarpa sardığında, mirasımızı onun aracılığıyla sana göndeririz.

— Ne mirası?

— Arkadasımla birlikte giyotine gidersek, para dolu t p m z  sana bırakmayı kararlaştırdık. Yeniden kaçmana yardımcı dokunur. Francois Sierra aracılığıyla göndeririz.

—  l me mahkûm edileceğinizi mi sanıyorsunuz?

— Sanmıyoruz, eminiz neredeyse.

kelebek

257/17

—  l me mahkûm edileceğiniz mutlaksa neden koğustasınız?

— Kurtulmamız çok uzak ihtimal.

— Hücrede yalnız kalırsak intihar etmemizden korkuyorlar.

— Mümkün. Nedir su unuz?

— Arabın birini et yiyen karıncalara attık. Ellerinde su götürmez deliller bulunduğu için bunu sana söylüyorum. Suçüstü yakalandık.

— Nerede oldu bu is?

— Sparouinu koyundan sonraki ölüm kampında, 42. Kilometrede.

Arkadası da yanımıza yaklaşıyor, bu adam Toulouse'lu. Bir sigara da ona veriyorum, tam karsıma   k yor.

— Kimsenin kisisel görüsünü sormadık, diyor yeni gelen, ama bizim hakkımızdaki d s ncelerini merak ediyorum.

— Arap da olsa, canlı bir adamı karıncalara neden yedirdiğınızı bilmezsem, görüşümü nasıl söyleyebilirim?

Her şeyi bastan sona öğrenmeliyim ki bir yargıya varabileyim.

— Anlatayım, diyor Toulouse'lu. 42. kilometre kampı, Saint - Laurent'dan kırk iki kilometre ötede ve ormanın içindedir. Oradaki kürek mahkûmları, her gün bir metreküp sert odun kesmek zorundadırlar. Her

akşam da kesip düzenli bir şekilde yerleştirdiğin odun yığınının yanında durup beklemen gerekir. Yanlarında yardımcı Araplarla birlikte mubassırlar gelir ve görevini yapıp yapmadığına bakarlar. Kabul edilirse, her odun yığını kırmızı, yeşil, ya da sarı boya ile işaretlenir. Kabul işlemi de gününe göre değişir.

Eğer odunun tümü sertse isini görmüş sayılırsın. Daha iyi sonuç alabilmek için mahkûmlar, iki kişilik gruplar halinde çalışırlar. Çoğu kere, günlük bir metreküplük odun toplanmaz bile. Böyle günlerin akşamı

da, aç karnına hücreye atarlar, sabah yine bir şey vermeden ise kosarlar. Bir gün önceki eksiğini tamamladıktan baska, üstüne o günün bir metre küp odununu da sağlamam zorunludur.

«Biz iki arkadaş, köpekler gibi gebermek üzereydik. Gün geçtikçe güçsüzleşiyor, güçsüzleştikçe de

258

isimizi yapamaz oluyorduk. Bir de üstelik, basımıza özel bir muhafız dikmişlerdi. Mubassır değildi bu adam, Arap gardiyanlardan biriydi. Bizimle birlikte santiyeye geliyor, rahat bir yer bulup oturuyor, sığır sinirinden kırbacı bacaklarının arasında durmadan küfrediyordu, imrenelim diye de, yemeğini, ağzını sapırdatarak yiyordu. Kısacası, her gün büyük iskence çekiyorduk. Kaçmak için hazırladığımız, içinde üçer

bin frank bulunan iki tüpümüz vardı. Günün birinde Arabi satın almaya karar verdik. Durumumuz daha da

beterleştii. Neyse ki, ikimizde bir tüp olduğunu sanıyordu. Bulduğu yol da çok basitti : örneğin, elli franga

önceki gün kabul edilen yığınlardan odun çalmamıza göz yumuyor, biz de üzerine boya bulasmamıs olanları seçip bir metreküpe tamamlıyorduk. Böylece, elli, yüz derken bizden iki bin frank sızdırdı.

«Eksiğimizi tamamladığımızı gördüklerinde, Arabi basımızdan aldılar. Bunca paramızı götürdüğüne göre

de, bizi ele vermiyeceğini düşünerek ormanda dolasıp kabulü yapılmıs yığınları arıyor ve Arapla yaptığımız

isi sürdürüyorduk. Bir gün gizlendi, odun çalıp
çalmadığımızı anlamak için bizi adım adım izledi.
Sonra da
çıktı ortaya:

«— Ha haa! Sen var hep odun çalmak, ama para
yok! Bana vermek yüz elii frang. Yoksa ben seni
ihbar
etmek.

Bize gözdağı verdiğin düşünerek kabul etmedik.
Ertesi gün yeniden ortaya çıktı.

«— Ya parayı verirsin, ya da bu aksam hücreye
gidersin.

«Yine reddettik, öğleden sonra, yanında aynasızlarla
döndü. Korkunçtu Kelebek yaptıkları! Dkimizi de
soyduktan sonra, odun çaldığımız yığınların önüne
götürdüler. Pesimizde bu vahsi herifler, Arabın sığır
sinirinden kırbacı sırtımızda saklayarak, kendi yı-
kınlarımızı bozup çaldığımız odunları yerlerine
yerleştirmek zorunda bırakıldık. Bu dehset verici
kovalama, aç ve susuz tam iki gün sürdü. Sık sık
düşüyorduk. Arap tekmeleyerek, kırbacıyla vurarak
bizi ayağa kaldırıyordu. Sonunda yere uzandık,
parmağımızı oynatacak halimiz kalmamıstı. Bizi
yerimizden nasıl kaldırdı biliyor musunuz? Ates
sineklerinin için-

de yasadığı, esek arısı yuvalarını andıran bir böcek yuvası buldu. Yuvanın asılı olduğu dalı kesti ve üstümüze düşürdü. Acıdan deliye dönüp yerimizden kalkmakla kalmadık, çılgın gibi de kostuk. Ne kadar acı çektiğimizi anlatabilmemize imkân yok. Esek arısı adamı soktuğunda nasıl acıtır bilirsın. Elli, altmış yerinden sokulduğunu düşün. Bu ates sineklerinin sokması da esek anlarınınkinden beter.

«Bizi on gün, ekmek ve suyla bir hücrede bıraktılar sineklerin soktuğu yerlere de ilâç milâç sürmediler, üstüne sidik sürdüğümüz halde, üç gün boyunca bütün vücudumuz yandı durdu. ,On kadar ates sineğinin

üstüne çullandığı sol gözümü kaybettim. Bizi yeniden kampa attıklarında, öteki mahkûmlar yardım etmeye karar verdi. Her biri, aynı boyda kesismis bir sert odun parçası vermeyi kabul etti. Bu, aşağı yukarı bir metreküp ediyor ve bize büyük ölçüde yardımı dokunuyordu. Çünkü ikimizin, ayrıca bir metreküp daha

toplaması gerekiyordu. Bizden isteneni yaptık ama, bin güçlkle. Yavas yavas gücümüz-kuvvetimiz yerine

geldi. Çok yemek yiyorduk. Derket et yiyen karıncalardan yararlanarak, Araptan öcümüzü almak aklımıza

geldi. Sert odun ararken otlar arasında keçi büyüklüğünde bir karacayı yiyen karıncaların kocaman yuvasını bulduk.

«Arap pesimizde dolasmaya devam ediyordu. Günün birinde, balta sapını kafasına vurup onu bayılttık. Sonra da bacağından sürüyerek karınca yuvasının yanına getirdik. Çırılçıplak soyduktan sonra yere yatırdık,

odun bağlamaya yarayan iplerle de kollarından ve bacaklarından bir ağaca bağladık.

«Baltanın ucuyla, aövdesinin çeşitli yerlerinde yaralar açtık. Bağırmaması için ağzına ot doldurup bir bezle

sıkıca bağladık ve beklemeye kovulduk. Bir sopayla yuvayı iyice dürtükleyip karıncaların sopanın üstüne dolmasını sağladıktan sonra, bu | karıncaları Arabın üstüne silkeledik. Hemen saldırıya geçtiler.

«Çok uzun sürmedi. Yarım saat sonra, gövdesi binlerce karıncayla kaplanmıştı. Sen hiç et yiyen karıncaları

gördün mü Kelebek?

— Hayır, hiç görmedim. Ben yalnız iri, siyah karıncaları gördüm.

260

— Et yiyenler minicik ve kan rengindedir. Gözle görülmeyecek kadar ufak et parçaları koparır ve yuvalarına tasırlar. Biz ates sineklerinden o kadar acı çektik, düşün binlerce karınca tarafından canlı canlı parçalanan o Arap ne çekti. Can çekismesi tam iki gün ve bir sabah sürdü. Yirmi dört saat sonra iki gözünün yerinde birer çukur kalmıştı.

«intikam alırken herife aman vermediğimi kabul ediyorum ama, onun bize yaptıklarını da düşünmek gerek.

Ölmeyisimiz bir mucizeydi. Tabiî Arabi arkadaşları ve diğer aynasızlar harıl harıl arıyor, kaybolusuna bizim yabancı olamayacağımızı düşünüyorlardı.

«Kalıntılarını gömmek için, bir çalılığın içinde açmaya başladığımız çukuru, her geçen gün biraz daha

büyütüyorduk. Arabın yerini daha bulamamışlardı ki, aynasızlardan biri çukur kazdığımızı fark etti. Yola koyulduğumuzda, ne yaptığımızı anlamak için bizi izliyordu. Onun yüzünden yakayı ele verdik.

«Bir sabah, ise çıkar çıkmaz, neredeyse iskeleti çukura doğru sürüklüyorduk ki (karıncaların bizi ısirmaması

için sırtımızda tasimaktan vaz geçmistik). Üç Arap gardiyanla iki mubassır karsımıza çıkıverdi-ler. iyice gizlenip sabırla onu gömmemizi beklemislerdi.

«Dste bu kadar! Biz Arabi önce öldürüp sonra karıncalara yedirdiğimizi söyledik, iddia makamı, adlî tabibin

raporuna dayanarak Arapta hiç bir ölümcül yara bulunmadığı, onu diri diri öldürttüğümüz üzerinde durdu.

' «Bizim avukatlığımızı yapan aynasız (mubassırlar, Güyan'da suç isleyen mahkûmların avukatlığını da yaparlardı), görüşümüz kabul edilirse kellemizin kurtulacağını söyledi. Aksi halde sonumuz giyotindi. Açıkçası pek umudumuz yok. Bu nedenle ben ve arkadaşım, haber vermeden seni mirasçı olarak seçtik.

— Bütün yüreğimle, mirasınıza konmamayı dilerim. Birer sigara yaktık. «Bir sey söyleyecek misin?» gibilerden bana baktıklarını gördüm.

— Bakın ağalar, dedim, hikâyeden önce bana

sorduğunuz sorunun cevabını beklediğinizi biliyorum.

Yaptığınız isin doğru olup olmadığı hakkında,

erkekçe

bir yargıya varmamı istiyorsunuz. Kararıma etkisi

olmayacak iki sorum daha var: «Koğustakile-rin

çođunluđu bu mesele hakkında ne dűsűnűyor ve

neden hiç kimseyle konusmuyorsunuz?»

— Çođunluk, onu öldűrmekte, yerden göđe kadar

hakımız olduğuna inanıyor ama canlı canlı

karıncalara

yedirmemizi onaylayamıyor. Kimseyle ko-

nusmayışımızın nedenine gelince, bir gűn, isyan

ederek kaçma

fırsatı çıktı ama hiç biri bu ise yanasmadı. O yűzden

hepsiyle selâmı sabahı kestik.

— Görűsűmű söyleyeyim dostlar. Siz, Arabın

yaptıđını kendisine yűz katıyla ödetmekte yerden

göğe

kadar haklısınız. Ates sineği yuvasını űzerinize

dűsűrmek bađıslanamıyacak bir sey. Giyotine

giderseniz,

hiç durmadan bir tek seyi dűsűnűn : «Basım

kesilecek, yere diz çökűp kellemi bıçađın altına

uzatmakla

bıçađın boynuma inmesi arasında geçecek sűre

yarım dakika. Onun can çekismesi altmıs saat sűrdű.

Yine

ben kazançlıyım.» Koğustakilere gelince, haklı olup olmadığınızı bilmem. Çünkü o gün a-yaklanmanın kaçma sonucu vereceğini düşünürsünüz. Diğerleri bu görüste olmayabilirler, öte yandan, ayaklanma sırasında, önceden düşünmediğiniz halde her an birini öldürebilirsiniz.. Oysa buradakiler içinde, kellesi tehlikede olan Graville kardeşlerle sizden başka kimse yok : Dostlar, her özel durum, kaçınılmaz olarak

değişik tepkilere yol açar.

Konusmamızdan memnun kalan iki zavallı adam çekildi ve benim için bozdukları suskunluklarına gömülü

sessizlik içinde yaşamaya devam ettiler.

Yamyamların Kaçısı

«Tahta başağı yediler!» «Tahta bacak yahnisi, biiir!»

Ya da iyice inceltiren ve kadın sesine benzetilen bir sesle : «Ahçıbası, iyi pismis, bibersiz bir insan eti yap!»

Karanlık peçelerde, bu cümlelerin üçü değilse bir ikisinin bağırarak söylendiği sık. sık görülürdü.

Clousiot ile ben, karanlıkta neden ve kimin için böyle bağırdıklarını bir türlü anlayamadık.

262

Bugün, öğleden sonra, esrar perdesi aralandı. Olaya karışanlardan biri kasa uzmanı La Ciotad'lı Marius bana olup bitenleri anlattı. Babası Titin'i tanıdığımı öğrenince, benimle konuşmaktan çekinmedi.

Serüvenimin bir bölümünü ona anlattıktan sonra, çok olağan bir tepkiyle sordum : «Sen ne yaptın?»

— Ben, dedi, çok pis bir işe bulastım. Korkarım, ufak bir firar yüzünden bes yılı yiyeceğiz. «Yamyamların kaşısı» denen olaya ben de karıştım. Hani geceleri bağırdıklarını duyuyorsun ya : «Tahtabacağı yediler...»

ya da «Yahni veeer...» falan diye. Graville kardeşler için söylüyorlar hep o sözleri.

«42. kilometreden altı kişi tüymüstük. Aramızda, otuz, otuz bes yaşlarında Lyon'lu iki kardeş olan Dede ve Jean Graville, Marsilya'ya yerleşmiş bir Na-poliii, La Ciotad'lı olan ben, Angers'li ve tek bacağı tahta olan bir herif, bir de tahtacıklıya yasayan yirmi üç yaşlarında genç bir oğlan vardı. Maroni'den çıktık ama bir

türlü rotamızı tutturamadık, bir kaç saat sonra Hollanda Güyanı kıyılarına düştük. Karaya vurduğumuzda

ne yiyeceklerimizi kurtarabildik, ne de baska bir sey. Neyse ki giysilerimiz sağlamdı, kendimizi ormanın göbeğinde buluverdik. Bulunduğumuz yerin kumsal olmadığını ve denizin balta girmemis ormanın içine doğru ilerlediğini söylemem gerekli. Kökünden kopup devrilen, ya da dalgalar tarafından sökülüp birbirine geçen ağaçlar yüzünden ormanın derinliklerine girmek çok güç, hattâ imkânsızdı.

«Gün boyu yürüyüp karaya vardık. Sonra üç gruba ayrıldık : Graville kardesler ben ve Guesepi, tahta bacakla dostu değişik yönlerde yola düştük. Tam on iki gün sonra, yola çıktığımız noktada Graville kardesler ve Guesepi ile bulustum. Her yan bataklıkla kaplıydı, geçit bulamamıstık. Halimizi anlatmanın

gereği yok sanırım. On üç gün bir takım ağaç kökleriyle taze filizlerden baska sey ağzımıza koymamıs,

açlıktan, yorgunluktan bitik parmağımızı oynatamayacak hale gelmistik. Benimle Guesepi'nin, son gücümüzü toplayıp kıyıya inmemiz ve oradan ilk geçecek Hollanda sahil muhafaza gemisinin görebilmesi

için yüksek ağaçlardan birine gömlek asmamız kararla-

263

ti. Graville kardeslerse, birkaç saat dinlendikten sonra, diğer iki kisinin izini arayacaklardı.

«Her grup ilerledikçe geçtiği yerdeki dalları kıracağından, birbirimizi bulabilmemiz pek zor değildi.
«Aradan birkaç saat geçmişti ki Graville kardeşler tahtabacağın ortaya çıktığını gördüler.
«— Nerede küçük?
«— Yürüyemiyordu, epey uzakta onu bıraktım.
«— Yaptığın çok asâğılık bir şey.
k— Bırakmamı o istedi.
«Tam o sıra, Dede, tek ayağında oğlanın pabucunu görmez mi?
«— Bir de üstelik, çocuğun pabuçlarını giymek uğruna onu yalınayak bıraktın ha? Seni tebrik ederim! üstelik bizim gibi bitik de değilsin. Bakıyorum keyfin yerinde ha? Karnını doyurduğun anlaşıyor.
«— Evet, yaralı bir maymuna rastladım.
«— Kısmetin varmış, diyen Dede elde bıçak yerinden kalktı. Çünkü, Tahtabacağın torbası, ona dolu gibi gelmişti.
«— Aç torbanı. Bakalım içinde ne var?
«Torba açıldığında bir et parçası göründü.
«— Bu da nesi?
«— Maymundan bir parça.
«— itoğlu it, karnını doyurmak için oğlanı öldürmüssün!
«— Hayır Dede, yemin ederim ki değil. Yorgunluğa dayanamayıp öldü. Ben de küçücük bir parçasını yedim.

Bağışla beni.

«Sözünü bitirmemisti ki, Dede'nin bıçağı karnını desiverdi. Dede öldürdüğü adamın üstünü ararken deri bir

kese, kibrit çöpleri ve üstü eczalı bir kibrit kutusu parçası buldu.

«Ayrıldıklarında, Tahtabacağın kibritlerini paylasmamış olmanın verdiği kızgınlığa açlık da eklenince, atesi

yakıp başladılar herifi tıkmaya.

«Guesepi sölenin tam ortasında geldi. Onu da buyur ettiler. Guesepi istemedi. Denizin kıyısında pavurya ile çiğ balık yemisti. Oturdu ve yemeğe katılmadan, Graville kardeşlerin etleri atesin üstüne dizmelerini, hattâ ölenin tahta bacağıyla atesi canlandırmalarını izledi. Neyse, Guesepi, Graville kardeşlerin, iki gün süreyle insan eti yediklerini gözleriyle gördü, daha çok nereleri seçtiklerini bile rark etti :

Baldırlarından kalçalarından ve kaba etlerinden hoslanmışlardı.

«Ben, diye devam etti. Marius, hâlâ deniz kıyısındaydım; Guesepi'nin geldiğini gördüm.

Sapkamızın içine

balık ve pavurya doldurduk. Graville kardeşlerin atesinde pisirmeye kostuk, ölüyü görmedim, uzağa sürüklemiş olmaları gerekiyordu. Ama atesin kıyısında küllerin üstünde duran birkaç et parçasına rastladım.

« gün sonra sahil muhafaza bizi bulacak ve Saint-Laurent-du-Maroni yetkililerine teslim edecekti.

«Guesepi dilini tutmayı beceremedi. Bu koğustaki herkes, aynasızlar bile olayı duydular. Sana anlatmamın nedeni, herkes tarafından bilinmesidir. Graville kardeşler huysuz tipler olduğundan, geceleri ikisiyle de herkes gırgır geçiyor.

«Bizi resmen, kaçmakla suçluyorlar ama yamyamlığı da ağırlatıcı sebep olarak ileri sürüyorlar, isin kötü yanı, kendimi korumak için baskalarını suçlamak zorunda olusum; bu da imkânsız. Guesepi dahil, sorgu

yargıcının karşısında herkes olayı inkâr ediyor, iki kişinin ormanda kaybolduğunu söylüyorlar, iste durumum Kelebek.»

— Sana acıdım dostum, çünkü ancak baskalarını suçlayarak kendini kurtarabilirsin.

Bir ay sonra, Guesepi, gece yarısı kalbine giren bir bıçakla öldürülüyordu. Onu kimin öldürdüğünü herkes,

kolaylıkla kestirebilirdi tabî.

Dste, beraberindeki oğlanı yedikten sonra arkadaşlarının eline düşen ve tahta bacağının atesinde pisirilerek

yamyamlar tarafından yenen adamın gerçek hikâyesi. Bu gece, demir çubuğun baska bir kösesinde yattım. Koğustan ayrılan birinin yerindeyim, öteki mahkûmlar

arasında kendine yol açan Clousiot da yanımda.
Yattığım yerden, sol ayağım zincirle çubuğa bağlı da
olsa, oturarak avluda olup bitenleri görebiliyorum.

264

265

Sıkı bir denetim sağlanmış, devriyeler eskisinden çok
farklı. Hiç durmadan birbirini izliyor, bir bölük
mubassır giderken karsıdan diğerleri geliyor.

Ayaklarımın üstünde durabiliyorum, ama yağmur
yağdığında ağrıyor. Yeniden kaçabilirim ama nasıl?
Koğusun penceresi yok, demir teller yerden tavana
kadar yükseliyor. Kuzey doğu rüzgârının içeri
rahatça

girebilmesini sağlayacak şekilde yapılmış. Bir hafta
süreyle gözlüyorum ama kaçmak için en ufak bir yol
bulamıyorum, ilk kez, Saint-Joseph adasında beni
hücreye kapayacaklarını aklım kesiyor.

Saint-Joseph adası korkunç bir yer. ,Oraya «insan
yiyen» adı veriliyor. Seksen yıldır Saint-Joseph'e
atılan

mahkûmlardan biri bile kaçmamış.

Tabiî, yenilgiye uğramayı kabullenmek beni, geleceği
düşünmeye zorluyor. Yirmi sekiz yasındayım, savcı
yüzbası benim bes yıl hücre cezaima çarptırılmamı
istiyor. Daha hafif bir cezayla paçayı kurtarmam
imkânsız gibi. Hücreden çıktığımda otuz üç yasında
olacağım.

Tüpümde daha çok para var. Bildiğim kadarıyla kaçamayacağımı anlıyorum ama, kaçamasam bile sağlam

kalmanın yolunu aramalıyım. Bes yıllık hücre cezası delirmeden dayanılması güç bir ceza. Bu nedenle, cezamın ilk gününden başlayarak iyi beslenmeyi, belirli ve çok yanlı bir program gereğince kafamı mesgul

etmeyi tasarlıyorum. Hayal kurmaktan, özellikle intikam hayallerinden mümkün olduğu kadar kaçınmam

gerek. Simdiden, beni bekleyen cezayı büyük bir başarıyla atlatmaya hazırlanıyorum. Evet, hevesleri kursaklarında kalacak. Hücreden güçlü, kafa ve vücutça sapasağlam çıkacağım.

Bu hareket plânını hazırlamak, beni bekleyeni iç rahatlığıyla kabullenmek iyi geliyor. Koğusa dolan meltem herkesten önce beni oksayıp ferahlatıyor. Clousiot, konuşmak istemediğim anları iyi biliyor. Bu nedenle de ağzını açmıyor. Durmadan sigara içmekle

yetiniyor. Birkaç yıldız görünüyor. Soruyorum ona : «Yattığın yerden yıldızları görüyor musun?»

— Evet, diyor biraz öne eğilerek. Bakmamak

266

daha iyi, buradan kaçtığımız sıra gördüğümüz yıldızlara pek benziyor da.

— Üzme kendini, yeniden kaçtığımızda milyon-larcasını göreceğiz.

— Ne zaman? Bes yıl sonra mı?

— Clousiot, geçirdiğimiz bir yıl, basımıza gelen bütün o serüvenler, tanıdığımız iyi insanlar bes yıl hücre cezasına değmez mi? Kaçmamayı ve geldiğinden bu yana hep adalarda kalmayı mı yeğledin? Bizi bekleyen

ceza çok ağır, pismanlığın bu yüzden mi? Açıkça cevap ver, pisman mısın, değil misin?

— Kelebek, unutma ki ben, kızılderililerin yanında yedi ay kalmadım. Seninle birlikte gelseydim senin gibi

düşünecektim ama, o süreyi hapiste geçirdim,

— özür dilerim, unutmustum, saçmaladım, memnunun-,, çünkü ben de unutulmaz anlar yasadım.

— Hayır saçmalamadın, yine de kaçtığımıza memnunum, çünkü ben de unutulmaz anlar yasadım. Yalnız, Saint-Joseph adasında bizi bekleyenleri düşündükçe korkuyor, bes yıllık hücre cezasının sonunu

getirebileceğimizi pek sanmıyorum.

Bunun üzerine kararımı dostuma açıklıyorum, olumlu bir tepki gösteriyor. Benimle birlikte dostumun da güçlenmesi hosuma gidiyor. Mahkeme karsısına çıkmamıza on bes gün var. Söylentilere bakılacak olursa,

askerî mahkemeye başkanlık edecek binbaşî çok sert, ama dürüst bir adammış. Yönetmenliğin palavralarına kulak asacak gibi değilmiş. Bu aslında iyi bir haber.

Maturette geldiğimizden beri hücrede yattığından kendisiyle konuşamadık, ama Clousiot ile ben avukat istemiyoruz, üçümüz adına konusup savunma yapmam kararlaştırılıyor.

Mahkeme

Bu sabah, sinekkaydı tras edilip saçlarımız sıfır numara kesildi, sırtımıza kırmızı çizgili yeni giysiler, ayaklarımıza pabuçlar geçirildi. Avluda, mahkeme karsısına çıkarılmayı bekliyoruz. Clousiot'nun alçısı on

bes gün önce çıkarıldı. Topal kalmadı, rahatça yürüyebiliyor.

267

Askerî mahkeme pazartesi günü çalışmaya başladı. Cumartesi sabahındayız, bes gündür çeşitli dâvalara baktıkları anlaşıyor. Karıncalı adamların durusması bütün bir günü aldı. ikisi de ölüme mahkûm edildiklerinden, kendilerini bir daha görmedim. Graville kardeşler bes yıla hüküm giyiyor (yamyamlık olayının delili bulunmadığından). Onların durusması da yarım günden fazla sürüyor. Geri kalan suçlular da

dört ya da bes yıllık cezalara çarptırılıyor.

Genellikle, mahkeme karsısına çıkan on üç sanığa verilen cezalar ağır ama çok çok ağır sayılmaz.

Durusma saat yedi buçukta başlıyor. Yanında yaslı bir piyade yüzbasısı ve genç bir teğmenle, süvari binbasısı üniforması giymis yargıç görüldüğünde biz mahkeme salonundayız.

Mahkeme heyetinin sağında oturan yüzbası, cezaevi yönetmenliğini temsil ediyor. Savcılık görevi onda.

— Charriere, Clousiot, Maturette olayı.

Mahkeme heyetinin dört metre kadar uzağındayız. Kırk, kırk bes yaşlarında, çöl rüzgârından kararmış yüzü, kırlasmış sakaklarıyla binbasıyı inceleyecek zamanı buluyorum. Kara gözlerin üstünde gür kasları var, bu güzel gözler bizimkilerin içine bakıyor. Tam bir asker. Bakısında kötülükten eser yok. Bizi inceliyor, birkaç saniyede tartıyor. Bakışlarımı onunkilerden bir süre kaçırmıyor, sonra isteyerek önüme eğiyorum.

Cezaevi yönetmenliğini temsil eden savcı yüzbası, daha bastan asırı gidiyor. Bu yüzden de kaybedecek. Nöbetçilerin bayıltılmasını cinayete tesebbüs olarak gösteriyor. Arabın, yumruklarımızdan ölmemesini «mucize» diye tanımlıyor. Kürek cehennemi varolalı beri, Fransa'ya sürülen lekeyi en uzağa qö-türen mahkûmlar, diyor bizlere. Böylece ikinci bir hata daha isliyor. «Kolombiya'ya kadar sayın baskan, iki bin

bes yüz kilometre öteye gitti bu adamlar. Trinidad, Curaçao ve Kolombiya'da bir çok insan, Fransız cezaevlerinin yönetmenliği konusunda kimbilir ne yalanlar dinlediler.

«ikisi için sekiz yıl istiyorum! Cinayete tesebbüsten bes yıl, kaçtıkları için de üç yıl. Maturette'e ge-

268

linçe, kaçmaya tessebbüsten onun da üç yıla
çarptırılmasını sizden bekliyorum. Sorusturma
sonucu, cinayet
tesebbüsüne katılmadığı anlaşıldı.

Baskan : «Mahkeme heyeti, bu uzun serüveni
mümkün olduğu kadar kısaca dinlemeye hazırdır.»

Maroni bölümünü atarak, Trinidaa'a kadar yaptığımız
deniz yolculuğunu anlatıyor, Bowen ailesi ve bize
yaptığı iyiliklerden söz ediyorum. Trinidad polis
sefinin sözlerini tekrarlıyorum : «Fransız adaletini
yargılamak bize düşmez ama tutukluların Güyan'a
gönderilmesini onaylamıyor, bu nedenle de size
yardım

ediyoruz» Curaçao, Peder irene de Bruyne, florin
dolu kese olayı, sonra neden ve nasıl Kolombiya-ya
ayak

bastığımız. Kısaca kızilderililer arasında yaşadığım
hayatı özetleyiveriyorum. Baskan, sözümü
kesmeden

beni dinliyor. Yalnız kızilderilerle yaşadığım hayat
onu pek ilgilendiriyor, oradaki hayatımla ilgili birkaç
sey soruyor. Ardından Kolombiya zindanları, özellikle
Santa Marta'daki yeraltı hücrelerine sıra geliyor.

— Tesekkür ederiz, hikâyeniz mahkeme heyetini
uyardı ve ilgiyle izlendi. On dakikalık bir ara veriyoruz.
Sizi savunacak kimse göremiyorum. Neredeler?

— Savunacak kimsemiz yok. Arkadaslarım adına
savunma yapmama izin vermenizi diliyorum.

— Yönetmelik karsı değil, yapabilirsiniz.

— Sağolun.

Bir çeyrek sonra oturum yeniden başlıyor.

Baskan : Charriere, mahkeme heyeti arkadaşlarınızla kendinizi savunmanızı kabul etti. Yi^e de.

yönetmenlik temsilcisine saygısızlık ederseniz sözünüzü kesmeye kararlıyız. Kendinizi dilediğiniz gibi

savunabilirsiniz ama, kimseye hakaret etmemek sart. Buyurun.»

«Sayın heyetinizden, cinayete tesebbüs suçlamasını kabul etmemenizi diliyorum. Dnanılacak yanı olmadığı

gibi bunu ispatlayacağım da : Geçen yıl ben yirmi yedi yasındaydım, Clousiot da otuz. Fransa'dan yeni gelmistik, gücümüzün doruğundaydık. Boylarımız bir yetmiş dört ve bir yetmiş bes. Arabın ve nöbetçilerin basına, söktüğümüz demir karyola ayakla-
2S3

rıyla vurduk. Dçlerinde ağır yaralanan yok. Demek ki, mümkün olduğu kadar az zarar vermeyi düşünüp bayılmaları için büyük bir dikkatle vurmuş ve düşündüğümüz seyi basarmıyorsunuz, iddia makamı .yatak ayaklarının bezlerle sarılı olduğunu ya bilmiyor, ya da bil-memezlikten geliyor. Meslekten gelme askerlerden kurulu sayın mahkemeniz, kasaturanın yanıyla bir adama vurulsa ne olacağını herkesten iyi

bilir. Bir de, kalın kırıyla ayağıyla vurulduğunu düşünün. Bayılttığımız dört kisten, hiç birinin hastaneye

yatmadığını, sayın heyetinize hatırlatırım.

«Müebbet hapis cezasına çarptırıldığımdan, benim kaçmam daha hafif bir cezaya çarptırılmış kilerin firarından çok daha ayrı özellikler tasır, çok daha hafif cezayı gerektirir. Bu yasta, hayata bir daha dönmeyi kabullenmek çok güç ıtır. Heyetinizin bize anlayıs göstereceğini umuyoruz.»

Baskan yardımcısıyla fısıldadı, sonra tokma-ğıya kürsüye vurdu :

— Sanıklar, ayağa kalkın!

Üçümüz de dimdik, bekliyoruz.

Baskan : «Mahkeme heyeti, cinayete tesebbüs suçunu kabul etmedi. Dolayısıyla bu yönden bir ceza verilmesi söz konusu değildir.

«Kaçtığınız için de ikinci derecede suçlu görüldünüz. Bu suçtan, mahkeme sizi iki yıl hücre cezasına çarptırıyor.»

Salonda, mahkemeyi izleyen aynasızlar neye uğradıklarını anlayamadılar.

Arkadaşlarımızın bulunduğu binaya döndüğümüzde herkes memnundu, kimse bizi kıskanmıyordu. Daha ağır

cezalara çarptırılanlar bile, talihimizden ötürü bizi kutluyorlardı.

Francois Sierra beni kucaklamaya geldi. Sevinçten çılgına dönmüştü.

270

ALTINCI DEFTER

SALUT ADALAR!

ADALARA GELDSDMDZ

YARIN, Sault Adalarına gitmek üzere yola çıkıyoruz.

Bütün çabalarımın rağmen, iste, bu kez, hayat boyu gömülmenin arifesindeyim. Bir kere, Saint - Joseph'de iki yıl hücre cezası çekeceğim. Kürek

mahkûmlarının bu adaya verdiği «insan Yiyen» adını yalancı çıkaracağını umuyorum.

Partiyi kaybettim ama yenilgiye uğramış insanların ruh hali yok bende.

Bu cezaevi içindeki cezaevinde, yalnız ve yalnız söz verdiğim gibi, mutlak yalnızlığın insanı sürükleyebileceği sapıtmalara, saçmalamalara kolay kolay kapılmayacağım. Bunlardan kurtulmak için elimde ilâcım adalarda yasayan ama hücreye kapatılmayan bir kürek mahkûmu gibi görmeliyim.

Çıktığımda otuz yasında olacağım.

Adalardan ender kaçıldığını da biliyorum. Ama parmakla sayılsa bile, yine kaçan olmus, ben de kaçacağım,

bundan eminim, iki yıl sonra adalardan kaçacağım, bunu yanımda oturan Clousiot'ya tekrarlıyorum.

— Kelebek, seni yere sermek pek güç. Günün birinde özgürlüğe kavusacağın konusundaki sarsılmaz inancını

kıskanıyorum doğrusu. Bir yıldan beri durmadan kaçmaya çalışıyorsun, bir kere bile umutsuzluğa kapılmadın. Bir tesebbüsün bosa gidiyor er-

271

tesi gün bir baskasını hazırlamaya başlıyorsun.

Burada hiç bir seye kalkısmayısın beni hayrete düşürüyor doğrusu.

—• Dostum, buradan kaçmanın tek yolu mahkûmları ayaklandırmaktır. Elde edilmesi çok güç olan bütün bu

adamları yola getirecek zamanım yok. isyanı çıkarmaya kalkısıyordum, sonra bu patlamanın beni yiyeceğinden ürktüm. Koğusta yatan kırk kisinin tümü kırk yıllık kürek mahkûmu. Çürümüs, kokusmus hepsi, bizden farklı tepki gösteriyorlar, örnek: «Yamyamlar», «Arabi karıncalara yedirenler», çorbaya

zehin atan ve adam öldürmek için kendisine en ufak kötülüğü dokunmamış yedi kisiyi birden temizlemekten çekinmeyen mahkûm.

— Adadakiler de buradakilerin aynı.

— Evet ama ben, adalardan tek basına kaçacağım. Fazla, fazla yanıma bir kisi alacağırn.

Güümsüyorsun

Clousiot, neden?

— Gülümsüyorum, çünkü kaçmaktan hiç vaz geçmiyorsun. Paris'te üç büyük düşmanının hesabını görme arzusu içini öylesine yakıp kavuran bir ates, seni ayakta tutan öyle bir güç ki, dilediğinin gerçeklesemiyeceğini düşünmüyorsun bile.

— iyi geceler Clousiot, yarın görüşürüz. Evet, göreceğiz su ünlü Salut Adalarını. Soracağımız ilk sey

de, bol keseden insan harcadıkları bu adaların adının neden Salut (Kurtulus) olduğu.

Ve Clousiot'ya arkamı dönüp yüzümü, karanlık geceden kopup gelen esintiye doğru biraz daha eğiyorum.

Ertesi sabah erkenden, adalara doğru yola çıktık. Cayenne-Adalar-Saint-Joseph arasında mekik dokuyan

Tanon adlı dört yüz tonluk eski bir gemide yirmi altı kisiyiz. Ayaklarımıza vurulan zincirler ve kelepçelerle, ikiser ikiser birbirimize bağlıyız. Elde tüfek, dört aynasızın gözetlediği sekizer kisilik iki grup geminin ön

tarafında. Altı aynasız ve iki kafile yöneticisinin denetlediği on kisi de teknenin kışında, ilk büyük fırtınada

denizin dibini boylayacağa benzeyen geminin güvertesinde herkes.

Yolculuk sırasında düşünmeye kararlıyım, kendimi oyalamaya bakıyorum. Sırf canını sıkmak için,
272

yakınımda duran bet suratlı aynasıza sesleniyorum :
— Çürümüs tekne, ilk büyük fırtınada batabilir.

Ayağımıza vurduğunuz zincirle batan gemiden sağ çıkmamız imkânsız.» Keyifsiz görünen aynasız, tam beklediğim tepkiyi gösteriyor:

— Denizde boğulmanız bize vız gelir. Sizi zincire vurma emri aldık, hepsi bu kadar. Sorumluluk emri

verenlere aittir. Biz nasılsa uygulayıcı durumundayız.

9

— Haklısınız sayın bayım, zincire vurulsak da
vurulmasak da, tabut denizin ortasında parçalandı mı
hepimiz dibi boyladık demektir.

— Biliyor musunuz, uzun süreden beri gemi hep aynı yerler arasında gidip geliyor, diyor enayi. Simdiye kadar da basına bir is gelmedi.

— Tabi- ama, gemi «uzun süreden beri» denizlerde gezindiği için, şimdi zorunlu olarak basına her an bir is

gelmesine hazır bulunmak gerek.

Dstediğimi basarmıs, beni çevreleyen bu gene!

sessizliği silkeleyebilmişim. Hemen konu, mubassırlar ve

mahkûmlar tarafından ele alındı : «Evet, bu gemi çok tehlikeli, bir de üstelik bizi zincire vuruyorlar.

Zincire vurulmasak belki bir kurtulus yolu bulabiliriz.»

— Canım, hepimizin durumu aynı. üniformamız, çizmelerimiz ve silâhlarımızla biz de hafif değiliz.

— Silâhın lâfı mı olur, diyor bir baskası, gemi batarsa silâh nasılsa bırakılabilir.

ilginin uyandığını görünce, ortaya ikinci bir sorun

atıyorum : «Kurtarma filikaları nerede? En fazla sekiz kisi

alabilecek küçük bir tekneden baska sey

göremiyorum. Kaptanla tayfaları alır, gerisi boku yedi.»

Sesler biraz daha yükseliyor ve tartışma, iyiden iyiye herkesi sarıyor.

— Doğru, kurtarma filikası diye bir seyden eser yok.

üstelik gemi öyle bir halde ki, su ise yaramaz herifleri

götürüp getirmek için aile babalarının hayatı
tehlikeye atılıyor. Bu sorumsuzluk akıl alır gibi değil-
Arka güvertedeki grupta olduğumdan iki kfile
kelebek

273/18

yöneticisi de bizimle birlikte yolculuk ediyor. Biri bana
bakıp :

— Kolombiya'dan dönen Kelebek sen misin? diye
soruyor.

— Evet.

— Denizcilikten anladığın belli, o kadar uzağa
gidebilmene sasmamalı.» Sisinerek yapıstırıyorum
cevabı :

«Evet, çok iyi anlarım.» Ortalıkta soğuk bir hava
esiyor. En tehlikeli yer olan Maroni ırmağının
ağzından

denize açıldığımız için dümeni tutmak gereğini duyan
kaptan da, köprüsünden inip yanımıza geliyor
üstelik. Dümeni baskasına devretmis. Kapkara, ufak
tefek ve sisman, genç yüzlü kaptan, bir ceviz
kabuğuyla Kolombiya'ya gidenlerin kimler olduğunu
soruyor:

Kfile sefi :

— Su, su ve su ilerdeki, diyor.

— Kaptan hanginiz? diye soruyor beberuhi.

— Benim efendim.

— Eh dostum, denizci olarak seni candan kutlarım.

Sıradan biri değilsin. Al!» Elini ceketinin cebine

sokuyor: «Su mavi tütünle sigara kâğıtlarını benim armağanım olarak kabul et. Sağlığıma içersin.»

— Sağolun kaptan. Ama, bu tabutun tepesinde, haftada bir-iki yolculuk yapmayı göze aldığınız için ben de sizi kutlarım.

Canlarını sıkmak istediğim adamlar, kaptanın kahkahayı bastığını görünce iyiden iyiye bozuluyorlar.

«Haklısın, diyor, bu ceviz kabuğunu çoktan gemi mezarlığına göndermeleri gerekirdi ama, sirket teknenin

batmasını ve sigorta pirimine konmayı bekliyor.»

Bunun üzerine: ben de son darbeyi indiriveri-yorum :

«Neyse ki sizinle mürettebat için bir kurtarma filikası var.»

— «Allahtan öyle!» diyor kaptan fazla düşünmeden ve merdivenlerde kayboluyor.

Dsteyerek açtığım bu tartışma konusu, dört saat boyunca yolculuğumu doldurdu. Herkesin söyleyecek bir

seyi vardı, nasıl olduğunu bilmiyorum ama tartışma burundakilere de sıçradı.

Bu gün deniz pek azgın değil, sabah saat on,

274

zev-doğuyu tutuyoruz, dolayısıyla da rüzgâra ve dalgalara karşı ilerliyoruz. Tabîî gemi de, her zamankinden çok sallanıyor. Mahkûmlardan bir çoğu rahatsızlanıyor. Neyse ki bana zincirlenen mahkûmu

deniz tutmuyor, hemen yanında oturanın kusması hiç de tatlı bir şey değil. Bu çocuk, gerçek bir Parisli serseri. 1927 yılında Güyan'a gelmiş. Demek ki, yedi yıldır adalarda. Genç sayılır, otuz sekiz yaşında.

«Bana Titi la Belote derler, çünkü dostum, iskambilde üstüme yoktur. Adalarda kumardan geçinirim, sayısı

iki franktan bütün gece blum oynarız. Hele karsındakinin elinde birkaç surat patlarsa, yanında toplanan

diğer sayılarla birlikte kaldırırısın dünyayı.»

— Demek adalarda çok para var.

— Tabiî be Kelebek! Adalardakilerin hepsinde para dolu tüpler yatıyor. Kimi de içindekinin yarısını mubassırlara yedirip dışardan istediğini getiriyor. Çok yeni olduğun belli, dostum. Bir şeyden haberin yok.

— Hayır, adalarla ilgili en ufak bilgiye sahip değilim. Yalnız oralardan kaçmanın güçlüğünü duydum.

— Kaçmak mı? dedi Titi. Sözünü etmek bile gereksiz. Yedi yıldır adadayım, iki kaçma olayı görüldü.

Sonuç ne oldu biliyor musun? üç ölü, iki yakalanma. Kimse basaramadı. Kaçmaya kalkışanların sayıca az olusu da bu yüzden.

— Neden adalardan merkeze indin?

— Ülserim olup olmadığına baktılar.

— Hastaneden kaçmayı denemedin mi?

— Ne kaçması be dostum! Sen isin bokunu çıkardın bir kere. üstelik senin tüydüğün koğusa düşmez miyim?

Nasıl kolladıklarını düşün düşünebilir-sen. Soluk almak için pencereye yaklassan, hemen geri çekiyorlar.

Nedenini sorunca : «Sonra Kelebeğin yaptığını yapmağa kalkarsın da», diyorlardı.

— Baksana Titi, kim su kafile başkanının yanında oturan iri yarı herif? Aynasızların adamı mı?

— Deli misin? Herkes ona büyük saygı gösterir. Yüklü bir herif ama, itoğlu it görünmeyi çok iyi beceriyor.

Ne aynasızlarla dostluğu var, ne de imtiyazlardan faydalandığı, kürek mahkûmluğunun bütün
275

faydalanılır aynasız takımından da hep uzak durur. Papazla doktor bile ondan is çıkaramadı. Gerçek bir efe gibi davranan bu yüklü adam, Kral XV. Louis soyundan geliyor. Evet dostum, kendisi konttur, gerçek

bir kont. Adı da Kon Jean de Berac. Buraya geldiğinde, mahkûmların saygısını kazanması epey uzun sürdü.

Nedeni de, küreğe gönderilmesine yol açan isin pek pis olusu.

— Nedir suçu?

— Öz çocuğunu bir köprüden ırmağa atmış, çocuk sığ yere düşünce aşağı inip kaldırmış ve götürüp derine

koyverecek gücü kendinde bulabilmiş.

— Yok canım! Öz çocuğunu iki kere öldürmek gibi bir sey.

— Muhasebecilik yapan ve kontun dosyasını gören bir dostuma bakılırsa, adamı kendi soylu çevresi zıvanadan çıkarmış. Anası, satolarında oda hizmetçisi olarak çalışan çocuğun anasını köpek gibi sokağa

atmış. Dostuma bakılırsa, kontun kendini beğenmiş, ukalâ bir anası varmış. Bir hizmetçi parçasıyla ilişki kurmasını yerip oğlunu o kadar küçültmüs ki, sonunda çocuğunu Kimsesizler Yuvasına bırakacağını

söyleyerek dışarı çıkan kont onu köprüden attığında ne yaptığını bilmez haldeymiş.

— Ne kadara mahkûm olmus?

— Yalnız on yıla. Düşünsene Kelebek, o bızim gibi bir adam mı? Evinin tek hâkimi olan kontes, aile serefini

kurtarmak için bir kontun hizmetçiden doğan çocuğunu öldürmesinin büyük suç olmadığını yargıçlara

anlatmıştır herhalde.

— Sonuç ne?

— Basit bir halk çocuğu olarak benim vardığım sonuç su: Özgür ve olaysız bir hayat yasarken, bu Kont

Jean de Berac, soylu sınıfından baska seye önem vermeyecek, dolayısıyla da bu sınıf dışında hiç bir seyle

uğrasma gereğini duymayacak sekilde yetistirilmis tasralı bir asilzadeydi. Soyluların dışında kalanlar belki

köle değildiler ama, yine de önemsiz kisilerdi. Annesi olacak o bencillik ve kendini beğenmislik örneği kadın, Kontu öylesine hırpalamıs ve baskı altında tutmustu ki, Jean de Berac kendi

276

soyundan gelen kisilerden farksız biri olmustu, önceleri anlattığım gibi bir insan olan bu adam, kelimenin

tam anlamıyla soylu bir kisiliği, ancak kürekte edinebildi. Belki aykırı gelir ama, ancak simdi gerçekten bir

Kont Jean de Berac'tır.

Bana yabancı olan Salut adaları, bir kaç saat sonra bu yabancılığından sıyrılacak. Oradan kaçmanın güçlüğünü biliyorum. Evet kaçmak güç, ama imkânsız değil. Açık denizden gelen rüzgârı iyice içime çekip

düşünüyorum: «Karsıdan gelen bu rüzgâr, kaçıs sırasında insanı arkadan itmeye baslarsa?»

Geliyoruz. Dste adalar! Bir üçgen meydana getiriyorlar. Royale ve Saint-Joseph bu üçgenin tabanı, Seytan da tepesi, iyice alçalan günes, ancak tropiklerde büyük bir parlaklık kazanan ısınlarıyla bu adaları aydınlatıyor. Böylece, üçünü de ayrıntılarıyla görebilmek mümkün oluyor, önce Royale, yüksekliği iki yüz

metreyi asan bir tepeciğin çevresinde, dümdüz. Ayrıca tepesi de yamyassı. Tümü, denizin üstüne kondurulup üstü kesilmiş bir meksikalı sapkasını andırıyor. Her yanı, çok yüksek ve yemyesil hindistancevizi ağaçlarıyla kaplı. Kırmızı damlı küçücük evler, bu adaya az raslanır bir çekicilik veriyor.

Adada ne olduğunu bilmeyen biri, hayat boyu burada yaşamayı isteyebilir. Düzlükteki fener, kötü havalarda gemilerin adaya çarpmasını önlemek için denizi aydınlatıyor herhalde. Adaya iyice yaklaştığımızda bes tane büyük ve uzun yapı görüyorum. Titi'den, bunlardan ikisinin, içinde dört yüz kürek

mahkûmunun yasadığı uzun ve geniş koğuslar olduğunu öğreniyorum. Sonra beyaz bir duvarla çevrili,

zindan ve hücreleriyle baskı kesimi geliyor.

Dördüncü yapı kürek mahkûmlarının hastanesi, besinci de

mubassırların. Adanın her kösesinde, yamaçlara
serpistirilmiş, içinde mubassırların yasadığı kırmızı
kiremit

damlı küçük evler. Bizden epey uzakta ama
Royale'in burnuna yakın, Saint-Joseph seçiliyor.
Orada

hindistancevizi ağaçları ve yesillik daha az, denizden
de büyük açıklıkla görülen, kocaman, yıkık dökük bir
yapı adayı kaplamış. Hemen anlıyorum, TM ae
görüşümü doğruluyor. Kalebentliğe mahkûm
edilenler

cezalarını burada çekiyorlar. Daha aşağıda,
277

normal cezalar çeken kürek mahkûmlarının yasadığı
kamp binalarını da gösteriyor. Bu binaiar denize çok
daha yakın. Gözetleme kuleleri ve mazgallarıyla
hepsi açıkça seçiliyor. Sonra, beyaza boyalı
duvarları ve

kırmızı damlarıyla pırıl pırıl evcikler.

Gemi güneyden Royale adasına yaklaştığından,
küçük Seytan adasını artık görmez oluyoruz,
önceden

seçebildiğim kadarıyla, bu ada hindistancevizi
ağaçlarıyla kaplı koca bir kara parçası, üstelik
üzerinde

önemli bir yapı da yok. Deniz kıyısında sarıya boyalı birkaç ev. Sonradan bu evlerde, siyasî sürgünlerin yasadığını öğreneceğim.

Büyük beton bloklardan yapılma kocaman bir dalgakıranla iyice korunan Royale limanına giriyoruz.

Bu

dalgakıranların yapılması kimbilir kaç kürek mahkûmunun hayatına mal olmuştur.

Üç düdük sesinden sonra Tanon rıhtımdan iki yüz elli metre kadar ötede demir atıyor. Beton ve iri çakıl taslarından yapılma rıhtım çok uzun ve üç metreyi asan bir yükseklikte. Geride, beyaza boyanmış binalar,

rıhtıma paralel uzanıyor. Beyaz üstüne kara yazıları okuyorum: «Nöbetçi Komutanlığın — «Filika Servisi»

—

«Fırın» — «Liman Yönetmenliği».

Gemiye bakan kürek mahkûmları görülüyor. Giysileri çizgili değil, sırtlarında beyaz bir gömlek var, altında da pantolon. Titi la Belöte, adalarda parası olanların, üstündeki harfler silinen un çuvallarıyla terzide kendilerine elbise diktirdiklerini söylüyor. Bu elbiseler pek alıslmış gibi değil belki, yine de bir incelik sağlıyor. «Hemen hemen hiç kimsede kürek mahkûmu giysisi yok» diyor.

Bir filika Tanon'a yaklaşıyor. Dümende bir mubassır, sağda ve solda iki silâhlı mubassır daha; dümen

tutanın yakınında, belden yukarısı çıplak, beyaz pantolonlu altı kürek mahkûmu, ayakta, altı koca küreğe

asılıyorlar. Kısa sürede rıhtımla gemi arasındaki yolu aldılar. Arkalarına, cankurtaran filikaları türünde kocaman ve bos bir tekne bağlı. Filikalar gemiye yanıyor, önce kafilâ sefleri iniyor ve teknenin kışında

yerlerini alıyorlar, iki silâhlı mubassır da buruna geçiyor. Ayaklar prangasız, ama eller kelepçeli, ikiser ikiser cankurtaran filikasına iniyoruz; önce benim gru-278

bumdaki on kisi sonra geminin burnundaki sekiz kisi. Kürekçiler küreklere asılıyorlar. Geri kalanlar için bir kere daha gemiye gidip gelecekler. Rıhtıma çıkıyor, «Liman Yönetmenliği» yazılı binanın önüne dizilip beklemeye koyuluyoruz. Hiç birimizin esyası yok. Aynasızlara aldırmayan arkadaşlar bes altı metre öteden

konuşuyorlar, birlikte geldiklerimizden çoğu beni dostça selâmlıyorlar. Saint-Martin'de tanıdığım Cesari ve

Eskari adlı iki Korsikalı haydut, filika servisinde kürekçi olarak çalıştıklarını anlatıyorlar. Tam bu sırada,

Fransa'da polisin eline düşmeden önce tanıdığım, Marsilya Borsası olayına karışan Chapar görünüyor.

Aynasızların önünde, hiç çekinmeden: «Üzülme Kelebek! diyor. Dostlarına güven, hücrede hiç bir şeyin eksik olmayacak. Ne kadar yedin?»

— iki yıl.

— iyi, göz açıp kapayıncaya kadar geçer. Buraya döner ve hayatımızın pek kötü olmadığını görürsün.

— Sağol Chapar. Dega'dan ne haber?

— Burada muhasebecilik yapıyor, nasıl oldu da şimdiye kadar görünmedi hayret. Seni göremediğine üzülecek.

Tam o sıra, Galgani geliyor. Bana yaklaşıyor, nöbetçi geçmesine engel olmak istiyor ama yine de nöbetçiye göğüsleyip yanıma varıyor. Söylediği de: «Kardesimi öpmeme engel olamazsınız ya! Allah, Allah, görülmemiş sey be!» oluyor, iki yanağımdan öpüp kucaklarken: «Bana güven», diyor. Sonra da uzaklaşıyor.

Aramızdan geçen kısa konuşma şöyle:

— Ne yapıyorsun?

— Postacıyım, ulaştırma işlerine bakıyorum.

— iyisin ya?

— Rahatım yerinde.

Adaya son çıkanlar da bize katılıyor. Hepimizin kelepçelerini çözüyor. Titi la Belote, Kont Jean Berac ve

iki yabancı, kafileden ayrılıyorlar. Bir mubassır :

«Haydi bakalım, diyor, kampa gidiyorsunuz, ileri!»

.Onların esya torbaları yanlarında. Her biri torbasını sırtlıyor, adanın tepelerine çıkan yolda yürümeye başlıyorlar. Ada komutanı, yanında altı mubassır
279

görünüyor. Yoklama yapılıyor. Eksik yok. Bizi buraya kadar getiren muhafızlarımız çekiliyor artık. i!]

— Muhasebeci nerede?

İi — «Geliyor sef.» Beyaz elbisesinin ceketi düğ-
;| Dl meli, yanında bir mubassır, Dega'nın geldiğini görüyorum;

ikisinin koltuğunun altında birer koca «Def-ter-i Kebir», ikisi de, yeni gelenleri sıradan çıkarıyor ve numara veriyor: «Siz, hücre mahkûmu bilmem kim, gemide numaranız X, hücrede numaranız Z olacak.»

— Cezan ne kadar? X... yıl.

Sıra bana geldiğinde, Dega, yanaklarımdan öpüp kucaklıyor, kucaklıyor. Komutan yaklaşıyor yanımıza.

— Kelebek bu mu?

— Evet komutanım, diyor Dega.

— Hücrede kendinize iyi bakın, iki yıl çabuk geçer.

Hücrede

Bir filika hazır. On dokuz mahkûmdan onu ilk filikayla yola çıkıyor. Ben de harekete hazırlanmak üzere çağrıldım. Dega, soğukkanlılıkla: «Hayır, diyor, o en son katileyle gidecek.»

Geldiğimden bu yana, kürek mahkûmlarının konuşması beni çok sasırtıyor. Pek disiplin hissedilmiyor, aynasızlara kulak astıkları da yok gibi. Yanıma gelen Dega ile konuşuyorum. Bütün hikâyemi ve kaçışımı biliyor. Saint-Laurent'da, benimle birlikte olan mahkûmlardan bazıları adalara gelmiş ve Dega'ya* her şeyi anlatmışlar. Halime yakınmıyor, bunu yapmış-yacak kadar ince bir insan. Yalnız, yürekten aelen bir tek cümle çıkıyor ağzından : «Basarmayı hakket-mistin yavrum. Gelecek sefere!» Cesaret, demek gereğini bile duymuyor. Bende cesaretin eksik olmadığını biliyor çünkü.

— Burada muhasebe sefiyim, komutanla da aram çok iyi Hücrede kaldığın sürece ağzını pek açma. Sana tütün ve yiyecek göndereceğim. Hiç bir şeyin eksikliğini duymayacaksın.

— Kelebek, yürü» Sıra bana geldi.

— Hepinize eyvallah! Yüreklendirici sözlerinize tesekkürler.

Filikaya biniyoruz. Yirmi dakika sonra da Saint-Joseph adasına yanasıyoruz. Altı kürekçi ve on hücre

mahkûmuna karsılık, üç silâhlı mubassır bulunduğunu görüyorum. Bu teknenin ele geçirilmesini sağlamak çocuk oyuncağı aslında, Saint-Joseph adasında karsılama komitesi hazır. Dki komutan kendini bize tanıtıyor, ilki ada cezaevinin, ikincisi de hücrelerin bulunduğu binanın komutanı. Çevremiz mubassırlarla sarılı, yürüyerek hücrelerin bulunduğu binaya doğru ilerliyoruz. Yolumuzun üstünde bir tek kürek mahkûmu yok. üzerinde «Hücre Cezası» yazılı demir kapıdan girerken, bu aman vermez binanın ciddiliğini farkediyoruz. Demir kapı ve çevresindeki dört yüksek duvar, üzerinde «Yönetmenlik» yazılı bir küçük yapıyla diğer üç binayı gizliyor, üç binanın ilkinde A, ikincisinde B, üçüncüsünde de C yazılı. Yönetmenlikten içeri sokuyorlar bizi. Soğuk bir oda. Hücre cezasına çarptırılmış on dokuz kişi, ikiser ikiser sıralanmış komutanın sözlerini dinliyoruz :
— Mahkûmlar, burasının kürek cezası çekenlerin Güyan'da isledikleri suçlardan ötürü getirildikleri bir ceza yeri olduğunu biliyorsunuz. Burada kimse, sizi topluma kazandırma çabası göstermiyecek. Böyle bir çabanın gereksizliğini biliyoruz. Burada yola getirilmenize çalışılacak. Geçerli tek yönetmelik çeneyi

tutmaktır. Ağzınızı açmıyacaksınız. Duvara vurarak haberlesmek tehlikelidir, yakalanırsanız çok ağır cezalara arptırılırsınız. Ağır bir hastalığa yakalanmadıka revire gitmeye kalkmayın. Bir hastalık olmadan revire gittiğiniz anlasılırsa cezalandırılırsınız. Bütün söyleyeceklerim bu kadar. Bir de, sigara içmenin yasak olduğunu iyice bilin. Mubassırlar, hepsinin üstünü iyice arayın ve hücrelerine götürün. Charriere, Clousiot ve Maturette aynı binada olmamalı. Bu işle sizi görevlendiriyorum Santori.

On dakika sonra A binasında 234 numaralı hücreye kapatılıyorum. Clousiot B de, Maturette ise C de.

Bakıarak vedelasıyorum. Buraya girer girmez sağ

280

281

ıkmak istiyorsak, insanlık dışı yönetmeliğe boyun eğmemiz gerektiğini anladık. Uzun yol arkadaşlarımın,

bütün güçleriyle bana destek olan bu onurlu ve yürekli kisilerin, birlikte kaçtığımız için asla yakınmayan ve

yaptığımız isten pismanlık duymayan dostların uzaklaşmasını izliyorum. Yüreğim eziliyor, özgürlüğümüzü

elde etmek için verdiğimiz on dört aylık omuz omuza mücadeleden sonra, sınırsız bir dostlukla birbirimize bağlıyız artık.

Beni koydukları hücreyi inceliyorum. Fransa gibi yeryüzünde özgürlüğün besiyi olarak bilinen, insan Haklarını dünyaya getiren ülkenin, Güyan'da, Atlantik Okyanusu üzerindeki yitik ve avuç içi kadar bir adada, Saint-Joseph cezaevi gibi barbarlık örneği bir baskı tesisi kuracağı asla aklıma gelmezdi. Yanyana yüz elli hücre düşünün, sırt sırta vermişler, kalın duvarlarındaki tek gedik, üzerinde küçük bir gözetleme yeri bulunan demir kapılar. Gözetleme deliğinin üstünde de : ((Komutandan emir alınmadıkça bu kapının açılması yasaktır», yazılı. Solda, tıpkı Beaulieu cezaevindeki gibi tahta yastıklı bir kerevet: kerevet kalkıp iniyor, bir çengelle duvara asılabiii-yor. Bir battaniyesi var. Kösedede, arkalıksız iskemle yerine geçen bir beton blok; bir küçük süpürge; bir asker masrapası, bir tahta kasık, kenef deliğini gizleyen ve zincirle bağlı bir madenî kapak. Duvarların yüksekliği üç metre. Tavan, tramvay raylarını andıran koca demir kirislerden meydana gelmiş. Bu kirisler öylesine birbirine geçmiş ki, aralarından irice bir şey sızamaz. Sonra daha yüksekte aşağı yukarı yerden yedi metre yukarda binanın damı. Sırt sırta veren hücremizin üstünde de,

genisliği asağı yukarı bir metre olan, nöbetçilerin devriye gezmesini sağlayacak bir çeşit asma kat. Bu asma katın üzerinde iki nöbetçi durmadan gidip geliyor ve ortada karsılasıp geri dönüyorlar. Dlk izlenim

müthis. Asma kata kadar binanın içi epey aydınlık ama, hücrenin içindekiler güçlkle seçilebiliyor.

Düdük

çalıp kerevetlerin takılması için isaret vermelerini bekleyerek hemen yürümeye koyuluyorum. Gürültü yapmamak için gerek nöbetçilerin, gerekse mahkûmların ayaklarında lâstik pabuçlar var. Dlk düşüncem su :

«234 numara-
282

İ hücrede, Kelebek diye bilinen Charriere iki yıl, yani yedi yüz otuz bes günlük cezasını, delirmeden tamamlamaya çalışacak. Bu cezaevine verilen «insan Yiyen» adını yalanlamak kendisine kalıyor.» Bir, iki, üç, dört, bes, dönüyorum. Bir, iki, üç, dört, bes, yine dönüyorum. Aynasız tepemden geçiyor. Geldiğini farketmedim, birden gördüm. Derken yükseğe, binanın tavanına yerlestirilen ısıklar yanıyor, yerden altı metre yukarda. Asma kat aydınlık ama hücreler karanlıkta. Yürüyorum, rakkas yeniden

harekete geçti. Beni mahkûm eden jüri üyeleri, rahat uyuyun, beni nereye yolladığınızı bir bilseniz içiniz kaikar ve böylesine insanlık dışı bir cezanın uygulanmasına suç ortaklığı etmezsiniz. Hayalimin serseriliklerini önlemek güç olacak. Hattâ imkânsız. En iyisi, hayallerimi hepten yok etmeksense, pek umut kırıcı sayılmayacak konulara yöneltmek. Gerçekten de, kerevetlerin takılacağı bir düdükle belirtiyorlar. Kalın bir ses duyuyorum, söyle diyor: «Yeniler, düdük sesinden sonra kerevetin çengelini takıp istediğiniz an yatabileceğinizi bilin.» «Yatabileceğinizi» sözüne dikkat ediyorum yalnız. Yürümeye devam ediyorum, bu an, insanın uyumasına imkân vermeyecek kadar hayatî bir an. Tepesi açık olan bu kafese alısmalıyım. Bir, iki, üç, dört, bes, saat rakkasının uyumunu gelir gelmez sağlayabildim; basım önde. ellerim arkada birlesmis, adımların uzunluğu birbirine esit, saat rakkasını andırırcasına, uyurgezer gibi durmak dinlenmek bilmeden gidip geliyorum. Bes adım sonra duvarı görmüyorum bile, dönerken sürtünüyorum yalnız, ne sonu, ne de belirli bir bitis süresi olan bu maratona bıkip usanmadan sürdürüyorum.

Evet Kelebek, bu «insan Yiyen» gerçekten yabana atılır bir yer değil. Aynasızın gölgesi duvara vurduğunda

da, insan bir tuhaf oluyor. Basını kaldırıp aynasıza bakarsan daha kötü. Seni yakalayan avcının tepeden

gözetlediği çukura atılmış bir leopar aibi oluyorsun, izlenim korkunç, alısabümem için aylar çeçmesi gerekecek.

Her yıl üç yüz altmış bes gündür; subatın yirmi
283

dokuz çektiği bir yıla raslamazsak, iki yıl, yedi yüz otuz eder. Birden gülümsüyorum. Yedi yüz otuz günle

yedi yüz otuz bir arasında ne fark var? Hayır, aynı şey değil. Fazladan bir gün, fazladan yirmi dört saat demek. Yirmi dört saat da az şey değil. Yirmi dörder saatlik yedi yüz otuz gün çok daha uzun. Kaç saat eder hepsi acaba? Kafamda bunu hesaplayabilir miyim acaba? Nasıl yapmalı, imkânsız gibi geliyor. Yok

canım ,neden hesaplanmasın. Evet, yapılabilir bu hesap. Bir bakalım. Yüz gün, iki bin dört yüz saat eder.

Yediyle çarptın mı, gayet kolay, on altı bin sekiz yüz saat ediyor ve yirmi dört saatlik otuz gün artıyor ki o da yedi yüz yirmi saat. Toplam, on altı bin sekiz yüz, artı yedi yüz yirmi, yanlıs yapmadıysam on yedi bin

bes yüz yirmi ediyor. Sevgili kelebek Efendi, kaygan duvarlı ve özel olarak yırtıcı hayvanlar için yapılmış bu kafeste on yedi bin bes yüz yirmi saat öldüreceksin. Kaç dakika geçireceğim acaba. Canım saatler

önemli hadi, dakikaların ne önemi var?

Büyütmeyelim Saniyeler neden hesaplanmasın sanki? önemli olup

olmadığı değil beni ilgilendiren Bu günleri, saatleri, dakikaları tek başına bir seyle doldur-malısın, kendi kendinle. Sağımda, solumda, ardımda kim var acaba? Eğer bu üç hücre doluysa, içindekiler, 234 numaraya kimin geldiğini merak ediyorlar demektir.

Ardıma düşen bir şeyin çıkardığı boğuk sesi duyuyorum. Bu da nesi? Sakın komsum, tepeden bir şeyler

atma ustalığın göstermesin? Düşenin ne olduğunu seçmeye çalışıyorum. Uzun ve dar bir şey gözüme çarpıyor. Tam eğilip almaya hazırlandığım sıra, karanlıkta görmekten çok kestirebildiğim bu şey harekete

geçiyor ve hızla duvara doğru ilerliyor. Harekete geçtiğinde bir an durakladım. Duvara vardığında tırmanmaya koyuluyor, sonra kayıp yere iniyor.

Duvar o kadar kaygan ki, bu şey iyice yapışıp üzerinde

ilerliyemiyor üç kere duvara tırmanma çabalarını izliyor, dördüncüsünde yere düşer düşmez ayağımla

eziyorum. Lâstik pabucumun altında yumusacık. Ne olabilir bu? Diz çöküp mümkün olduğu kadar yakından

bakıyor ve sonunda ne olduğunu anlı-yabiliyorum :

Yirmi santim uzunluğunda, iki kalın parm

emiiiiuc wı>a un yıyayı uu. uyıcailie imueııı ı\akıyor ki, böceği yerden alıp kubura atmıyorum bile.

Ayağımın ucuyla kerevetin altına itiyorum yalnız.

Yarın gereğini düşünürüz. Nasılsa bol bol çıyan görecektir zamanı bulacağım; yüksekten, damdan düşüyorlar.

Yatarken, yakalamadan ya da rahatsız olmadan çıplak gövdemin üstünde yürümelerine göz yummayı öğreneceğim. Üstümde yürürken yapacağım bir taktik hatasının, ne büyük acılara mal olacağını da zamanla anlayacağım. Bu iğrenç hayvanın sokması, on iki saat süren müthis bir ates yapıyor, altı saate yakın bir süre de insanın her yanını alev alev yakıyor. Her neyse, bu hayvan düşüncelerime bir değişiklik, yeni bir mesgale getirecek. Bir çıyan hücreme düştüğünde uyanırsam, küçük süpürgeyle onu mümkün olduğu kadar uzun süre rahatsız edip gizlenmesine

fırsat vererek eğleneceğim. Sonra da, onu bulup gizlendiği yerden çıkarmaya çalışacağım.

Bir, iki, üç, dört, bes, mutlak bir sessizlik. Burada kimse horlamıyor mu? Kimse öksürmüyor mu?

Boğucu bir

sıcak olduğu gerçek, üstelik gece böyle. Gündüz nasıldır kimbilir! ıyanlarla yaşamak zorundayım.

Santa

Marta'daki su altı hücresinde sular yk-seiince bunların binlercesi gelirdi, daha küçüktüler ama aynı trdendiler ya. Santa Marta'da hücreyi günde iki kere su basardı ama bağıırır, haykırır, geçici ve iflah olmaz delilerin sarkılarını, haykırılarını, zırvalarını dinlerdik. Burası gibi değıldi Santa Marta. Seçme olanağıım olsa, Santa Marta'yı seçerdim. Bu dediğıin mantıksız Kelebek. Orada, genel kanı, bir insanın hücre

cezasına ancak altı ay dayanabileceğıydi. Oysa burada, bes-altı yıl, hattâ daha fazla yatanlar var. Bu cezaya mahkûm edilmeleri baska sey, cezayı çekmeleri çok daha baska tabiî. Kaı intihar ediyor.

Nasıl

intihar edebileceklerini de pek anlıya-mıyorum ya. Aslında mümkün. Kolay olmasa bile, insan kendini asabilir. Pantolonundan bir ip yaparsın. Ucuna süpürgeyi bağılayıp kerevetin üstüne çıkarak ipi, kirislerden

birinin üstünden geçirebilirsin. Bu isi, duvarın hemen dibinde yaparsan, asma katta gezinen bir şey görmeyebilir. Geçer geçmez de kendini bos-

285

284

Saiianamvenrâll. neni uuncııc ıvauaı iiGoauııı nasılsa tamam olur. Asağı inip hücre kapısını açarak seni ipin ucundan almak için nasılsa acele de etmez. Hücre kapısını açmak mı? Üstelik açamaz da. Kapıda yazılı : «Komutanın emri olmadan kapıyı açmak yasaktır.» öyleyse korkma, intihar etmek isteyen, «komutanın emriyle» ipten indirilene dek ölecek zamanı

nasılsa olur.

Pek hareketli ve ilginç olmayan bütün bu seyleri, hareket ve kavgadan hoslanan okurlar için yazıyorum.

Canlan sıkılırsa birkaç sayfa atlayabilirler. Yine de, yeni hücreme girdiğimde edindiğim ilk izlenimleri beynime çullanan ilk düşünceleri, mezara indirildiğim ilk saatlerde gösterdiğim tepkileri elimden geldiğince gerçeğe uygun olarak anlatmam gerektiğini biliyorum.

Yürümeye baslayalı epey oldu. Karanlıkta bir mırıltı geliyor kulağıma, nöbet değiştiriyorlar. Dlk nöbetçi

uzun boylu, kupkuru biriydi. Simdiki kısa ve sisko,
ayaklarını sürüyor. Bir sürtünme iki hücre beriden ve
iki
hücre öteden duyuluyor. Arkadası gibi çıt
çıkarmayan biri değil. Yürümeye devam ediyorum.
Epey geç
olmalı. Saat kaç acaba? Yarın zamanı ölçme olanağı
yeniden elime geçecek. Kapıdaki delik günde dört
kere açıldığına göre, aşağı yukarı saatin kaç
olduğunu kestirebileceğim. Gece, ilk nöbetin saatini
ve
süresini bilirsem belirli bir ölçüyü göz önünde tutarak
yasayabilirim: ilk nöbet, ikinci, üçüncü nöbet, v.s...
Bir, iki, üç, dört, bes... Bu bitip tükenmez gezintiye
yeniden baslıyor ve yorgunluğun da yardımıyla,
geçmisi kurcalamak için havalanveriyorum.
Hücrenin karanlığıyla büyük çeliski gösteren günlük
güneslik
bir yerde, kabilemin kumsalında oturmusum. Lali'nin
avlandığı tekne, kıyıdan iki yüz metre ötede,
masmavi, benzerine pek raslanmayan bir deniz
üstünde sallanıyor. Ayaklarımla kumu eseliyorum.
Zoraima,
ateste kızartılmış, sıcaklığını yitirmemesi için de muz
kabuğuna sarılmış koca bir balık getiriyor bana.
Balığı ellerimle yiyorum, o bağdas kurup karsıma
oturmus beni seyrediyor. Dri parçaların balıktan
kolayca

koptuğunu görmek Zoraima'yı mem-

286

un ediyor, böylesine lezzetli bir sey yemenin doğur-
uğu hosnutsuzluğu yüzümden okuyor.

Hücrede değilim. Ne hücre cezasından haberim ar,
ne Saint-Joseph'den, ne de diğer adalardan,
umlarda

yuvarlanıyor, kum kadar ince mercanla ellerimi
oğusturuyorum. Saydam ve tuzlu suda ağzımı
alkalıyorum

sonra, Avuçlarıma su doldurup yüzü-e çarpıyorum.
Boynumu ovalarken saçlarımın iyi-en iyiye uzadığını
farkediyorum. Lali döndüğünde nsemdeki saçları
kestireceğim. Zoraima'nın bezini çözdüm, kumların
üstünde günesin altında, denizden gelen rüzgârın
oksamasıyla onu oracıkta elde ettim. Zevklendiğinde
yaptığı gibi sevgiyle inliyor. Rüzgâr, bu ask ezgisini
belki Lali'nin kulaklarına ulaştırıyor. Lali bizi
göremeyecek, çiftleştığımızı seçemeyecek kadar
uzakta değil, sevistiğimizi açıkça farkedebile-cek
yakınlıkta. Bizi görmüs olmalı ki, tekne kıyıya
yaklaşıyor. Lali, gülümseyerek karaya ayak basıyor.
Yolda

örgülerini açmış, bu essiz güney rüzgârı ve günesiyle
kurumaya başlayan nemli saçlarından parmaklarını
gezdirilmiş. Ona doğru yürüyorum. Sağ kolunu belime
doluyor, kulübeye doğru gitmemiz için beni itiyor. Yol

boyu, hiç durmadan : «Ya ben, diyor, ya ben?» içeri girer girmez yerde duran katlanmış hamağın üstüne itiyor beni, onun içinde dünyanın varolduğunu unutuyorum. Zoraima çok zeki, sevismemizin ne kadar

süreceğini hesaplayıp giriyor içeri. Geldiğinde, asktan sarhos, hamağın üstünde yatıyoruz.

Yanımıza

oturduğunda ablasının yanaklarına vuruyor, «açgözlü» anlamına gelebilecek seyler söylediğini sanıyorum.

Sonra utana sıkıla, önce benim, sonra da Lali'nin bezlerimizi düzeltiyor. Gecemi Gua-jiro'da geçirdim.

Gözümü hiç kırpmadım. Yasadığım bu anları görebilmek için, kerevetin üstüne uzanıp gözlerimi kapamadım bile. Büyülenmiş gibi, hiç durmadan yürürken, aşağı yukarı altı ay önce yasanmış o güzel güne

kendimi zorlamadan dönüverdim.

Isık dönüyor, güneşin doğup ısınlarıyla yavas yavas hücreyi aydınlatmaya başladığı ve hücreyi kap-hyan çevremdeki sisi dağıttığı anlaşılabiliyor. Bir düdük sesi isitiliyor. Duvara çarpan kerevetlerin gürültüsünü duyuyor, komsumun çengeli duvardaki halka-

287

ya geçirdiğini one ısıteonıyorum. Komsum öksürüyor, bir su sıkırtısı geliyor kulağıma. Yoksa burada yıkanmak mümkün mü?

— Mubassır bey, burada nasıl yıkanılır?

— Mahkûm, bilmediğiniz için bağıslıyorum sizi.

Nöbetçi mubassırla konuşan ağır cezaya çarptırılır.

Yıkanmak için aptesanelenin üstüne çıkarak elinizdeki kaptaki bulunan suyu bir elle basınıza döker, öbür elle de silinirsiniz. Battaniyenizi açmadınız mı?

— Hayır.

— içinde bezden bir havlu olmalı.

Bir bu eksikti! Nöbetçiyle konuşmak da yasak mı?

Sebepler ne olursa olsun? Ya insan çok acı çekerse?

Ya

gebermek üzereyse? Bir kalp, bir apandisit, güçlü bir astım krizi gelirse? Ölüm tehlikesinde olanın imdat

diğē bağırması da mı yasak? Bu kadarı fazla! Yok
canım, normal. Sonuna kadar dayanamayıp sinirlerin
laçka olursa, rezalet çıkarmak çok kolay bir is.
Sesleri isitmek, seninle konuşulduğunu, «Geber,
ama sus»

denmesi pahasına konuşulduğunu duymak için
patırdı etmek basit. Ama aynı şeyi, burada yatan iki
yüz

elliye yakın mahkûmdan her gün en az yirmi kadarı,
beyinlerinde biriken gazı bosaltmaya yarıyan bir
supap

gibi kullanabilir.

Bu aslan kafesini yaptırmayı düşünen, bir psi-kiatr
olamaz : Bir hekim, serrefini bu denli ayaklar altına
alamaz. Yönetmeliğı kabul ettiren bir doktor değil.

Ama bu bütünü meydana getiren adamlar iğrenç iki
canavar, ahlâksız ve kurnaz iki psikolog,
mahkûmlara karşı büyük nefret duyan iki kişi
herhalde.

Caen'da, Baulieu merkez cezaevinin, yerin iki kat
dibindeki zindanlarında tutuklulara yapılan
iskencelerin

ve kötü davranışların yankısı sızar, kulaklara gelirdi.

Bunun delilini, kelepçelerle basparmaklarımı
birlestiren aleti çıkardıklarında, gardiyanların
yüzünde

beliren korkuyu okuduğumda elde etmistim. Bu korku, baslarına dert açılacağından çekinen kisilerin duyabileceği korkuydu.

Ama burada, yalnız birtakım cezaevi memurlarının girebildiği bu zindanlarda herkes rahat, kimsenin basına dert gelmez. ..

288

ıumjı, ıcımı, lukut KapııaraaKi aeııKier açılıyor.

Benimkine yaklaşıp bir göz atıyorum, sonra basımı biraz

çıkartıyor, derken iyiden iyiye koridora uzatıp sağımda solumda bir sürü kafa görüyorum. Delikler açılır

açılmaz, bütün basların dışarıf uğradığını hemen anlıyorum. Sağdaki, anlamsız bakışlarla beni süzüyor.

Isıksız, zavallı, bön yüzü soluk ve yağlı, soldaki büyük bir çabuklukla :

— Ne kadar yedin? diye soruyor.

— Dki yıl.

— Ben dört yıl. Biri geçti. Adın ne?

— Kelebek.

— Benimki Georges, Auvergne'li Jojo. Nerede enselendin?

— Paris'te, ya sen?

Cevap verecek vakit bulamıyor: Kahveyle ekmek iki hücre ötemize vardı. Basını içeri çekiyor, ben de aynı

seyi yapıyorum. Teneke kupayı uzatıyorum, kahve koyuyor, sonra da somunu veriyorlar. Çabuk davranamadığını için madenî çerçeveli deliği sakırdatarak ekmek yere düşüyor. Bir çeyreği bulmadan,

yeniden ortalığa sessizlik çöktü, iki koridor üzerindeki hücrelere büyük bir hızla dağıtıyorlar ekmeği, öğlen, içinde bir et parçası yüzen çorbayı veriyorlar. Aksam da mercimek yemeği. Bu yemek, iki yıl süreyle, yalnız aksamları değisecek ve kara mercimeğin yerini kırmızı mercimek, kuru ya da taze bezelye, kuru fasulye ve pirinç alacak, öğlende verilen çorba hep aynı.

On bes günde bir de, herkes basını delikten çıkarıyor. Bir mahkûm elindeki makineyle sakallarımızı kesiyor.

Üç gündür buradayım, kafamı bir tek sey kurcalıyor. Royale'deki dostlarım bana sigara ve yiyecek yollayacaklarını söylemişlerdi. Simdiye kadar elime bir sey geçmedi, üstelik böyle bir mucizeyi nasıl basaracaklarını düşünüyorum. Dolayısıyla da, bir sey gelmemesi beni pek sasırtmıyor. Sigara içmek çok tehlikeli olmalı, üstelik de büyük lüks. Yemek gerçekten hayatî bir sey, çünkü öğlende verdikleri çorba,

içindeki iki üç parça yesillikle ağırlığı yüz gramı
geçmeyen bir et parçasının yüzdüğü kaynar su.

Aksam

kelebek

289/19

da, içinde birkaç tane fasulye ya da kuru sebzenin
dolastığı bir kepçe sıvı. Açık söylemek gerekirse
Cezaevi Yönetmeliğinden çok yemeği hazırlayan ve
dağıtan mahkûmlardan süpheleniyorum. Aksam
sebze

yemeğini dağıtma sırası ufak tefek bir Marsilyalıya
geldiğinde düşünüyorum bunu. Kepçesi tahta
kovanın

dibine iniyor ve sıra ondaysa, tabağıma sudan çok
sebze doluyor. Diğerlerinde tam tersi, kepçeyi
daldırmıyor ve biraz karıştırdıktan sonra üstünden
alıyorlar. Böylece de azıcık sebzeyle bol su düşüyor.

En

tehlikeli sey de yiyecek sıkıntısı, iradeyi yitirmemek
için belirli bir güce sahip olmak gerek.

Koridoru süpürüyorlar, hücrenin önünü daha uzun
uzun süpürüyorlarmıs gibi geliyor bana. Süpürge
ısrarla

kapının dibinde hısırdıyor. Dikkatle bakıyor ve
kapımın altındaki kâğıdın ucunu görebiliyorum.

Kapının

altından bir sey attıklarını, fakat fazla itemediklerini
hemen anlıyorum. Kâğıdı çekip açıyorum. Fosforlu

mürekkeple yazılmış bir mektup. Aynasızın

geçmesini bekleyip hemen okuyorum:

«Kelebek, yarından so ıra her gün kenefte bes
sigarayla bir hindistancevizi bulacaksın. Hindistance-
vizinin

sana yaramasını istiyorsan, uzun uzun çiğne. Etini
tutmaya bak. Sabahları, kenefler bosaltılırken
sigaranı

iç. Sabah kahvesinden sonra sakın sigara yakma,
öğlende yemeğini yer yemez, bir de akşam
sebzeden

sonra birer sigara tütürebilirsin. Kâğıda ufak bir
kalem de eklidir. Bir seye ihtiyacın olursa, ufak kâğıt
parçasına bununla yaz. Koridoru temizleyen
süpürgesini kapına sürttüğünde, tırnaklarınla kapıyı
tırmala.

Aynı seyi yaparsa kâğıdı kapının altından at. Kapını
tırmalayarak sana cevap vermedikçe, mektubu
yollama. Tüpü çıkarmak zorunda kalmak
istemiyorsan, kâğıt parçasını kulağının içine sok,
kalem parçasını

da duvardaki ufak bir yarığa gizle. Cesaret.
Yanaklarından öperiz, ignace ve Louis.»

Mektubu yollayanlar, Galgani ile Dega. Bir sıcaklık yükseliyor gırtlığıma kadar. Bu kadar sadık, içten dostlara sahip olmak içimi ısıtıyor. Gelecekte çok daha ümitli bu mezardan canlı çıkacağıma emin, baslıyorum yeniden sen ve canlı adımlarla yürümeye: Bir, iki, üç, dört, bes... Yürürken de düşünüyorum: Bu iki

290

iyilik yapma arzusu. Bana yardım etmek uğruna, biri muhasebecilik, diğeri de postacılık görevini tehlikeye atıyor. Çok pahalıya mal olduktan baska, benim için yaptıkları gerçekten çok büyük sey. Royale'den bana, «insan Yiyen» zindandaki hücreme varana dek kimbilir kaç kisiyi satın almak zorunda kalıyorlar. Okur, kuru bir hindistancevizinin yağ dolu olduğunu bilmelisin. Beyaz ve sert kabuğu öylesine yağlı ki, altı hindistancevizi rendeleyip etini sıcak suya ba-tırırsan, ertesi sabah suyun yüzünde bir litre yağ buiabilirsin. Verilen yemekte en çok sıkıntısını çektiğimiz bu yağ vitamin dolu aynı zamanda. Her gün bir hindistancevizi yemek, sağlık durumunu sağlama almak demektir. Hiç olmazsa ne insanın gövdesinde kuruma baslar, ne de açlığın yarattığı fizyolojik çöküntüden ölme tehlikesi görülür, iki aydır, hiç aksamadan yiyeceğimle sigaram geliyor. Sigara içerken, kızilderililer kadar dikkatli davranıyor, dumanı

iyice içime çektikten sonra yelpaze gibi açtığım sağ elimi sallıyarak havayı temizlerken dumanı azar azar koyuveriyorum.

Dün garip bir sey oldu. iyi mi yaptım kötü mü, pek bilmiyorum. Asma katta dolasan nöbetçi korkuluğa yaslanıp hücreme baktı. Bir sigara yaktı, birkaç nefes çekip sigarasını hücreme attı. Sonra uzaklastı.

Sigarayı ayağımın ucuyla iyice ezmek için dönüşünü bekledim. Duraklaması pek kısa sürdü, hareketimi farkedince yürüdü. Bana acıdı mı, yoksa bağlı bulunduğu cezaevi yönetmeliğinden utanç mı duydu? Yoksa

bu bir tuzak mıydı? Bilmiyorum ama canım sıkılıyor, insan acı çekerken asırı bir duyarlılığı oluyor. Bu nöbetçi, birkaç saniye için iyi bir insan olmak istediye, nefret dolu hareketimle onu üzmemek istemezdim.

Buraya geleli iki aydan fazla oldu. öğretici yanı bulunmayan bir sey varsa, o da bu hücre cezası.

Çünkü

burada en ufak bir dümen yok. Kisiliğimin ikilesmesine çok alıstım. Yanılmaz bir taktik edindim. Bütün

varlığım la yıldızlara yükselmek, güçlük çekmeden çocukluğumun ve serüven dolu. hayatımın çeşitli dönemlerini göz önüne getirebilmek, sasırtıcı bir gerçekçilikle hayal kurmak için çok yorulmam gereki-

yy/1 | WUUIUI vsu mui ii iuviwi • jr ui uniwit) uiivinwu-
v^^ jr i\< |

düşünmek zorundayım, iyiden iyiye bitkinlesince de
kerevete uzanıyor, basımı battaniyemin yarısına
dayıyor, öbür yarısıyla da yüzümü örtüyorum.

Böylece, hücremde gitgide azalan hava, battaniyenin
arasından sızarak burnuma ve ağızıma güç erisiyor.

Akciğerlerimde bir çeşit boğulma meydana gelmeli.

Çünkü beynim alev alev yanmaya başlıyor. Sıcaktan
boğuluyor, havasızlık çekiyor ve birden
havalanıveriyorum.

Ah ruhumun o gezintileri bende, ne anlatılmaz
duygular uyandırmıstı. Özgürlüğüm sırasında
yasamadığım kadar büyük ask geceleri geçirdim;
bunlar çok daha zevkli, gerçek olanlardan daha rahat
hissedilen sevismelerdi. Evet, elde ettiğim bu
boslukta gezinme yeteneği on yedi yıl önce ölen
annemin

yanına oturmama imkân veriyor. Elbiseyle
oynuyorum, o bes yasındayken bana küçük bir kız
görünüsü

veren, iyice uzattığı saçlarımı oksuyor, ipek derili,
ince uzun parmaklarını seviyorum. Gezintiye
çıktığımız

gün gördüğüm büyük çocuklar gibi ırmağa dalmak
istiyorum, bu çılgınca isteğime benimle birlikte
gülüyor.

Saçının en ufak ayrıntıları, açık renk ve pırıl pırıl gözlerindeki ısıltılı sevgi gözlerimin önünde, tatlı sözleri

kulaklarımda: «Benim küçük Ririm, annenin seni çok sevmesini istiyorsan uslu uslu otur. Dlerde sen de, çok

yükseklerden ırmağa atlıyacaksın, büyük bir çocuk olduğun zaman. Daha çok küçüksün sevgilim.

Büyüyeceğin günler çabuk, hem çok çabuk gelecek.»

El ele, ırmak boyunca yürüyerek evimize dönüyoruz.

Gerçekten de, çocukluğumu geçirdiğim evdeyim.

Orada olduğumu o kadar iyi duyuyorum ki notaları göremesin diye ellerimle annemin gözlerini kapıyorum,

yine de piyanosunu çalmaya devam ediyor. Hayal değil bu, gerçekten evimdeydik. (Oturduğu döner iskemlenin arkasına tırmanmış, iri gözlerini kapamak için ellerimi sıkı sıkı bastırıyordum Sen Dul'u sonuna kadar dinleyebilmem için, çevik parmakları piyano tuslarında uçusmaya devam ediyor.

Ne sen, insanlıkla ilgisi bulunmayan savcı, ne namusundan şüphe ettiğim siz polisler, ne yalancı tanıklıkla

özgürlüğünü deşis-tokus eden sefil Polein, ne iddia makamının görüsünü ve olayları yorumlayıs sek-

lini benimseyecek kadar alçalan jüri üyeleri, «insan Yiyen»e lââyık ortaklar olan mubassırlar, kimse, hiç biriniz ne kalın duvarlar ne de Atlantik üzerindeki bu yitik adanın uzaklığı, maddî ve manevî hiç bir şey, yıldızlara doğru yükseldiğimde yolculuğumun pembeyle renklenmiş mutluluğunu bozabilir.

Kendi kendimle basbasa kalacağım zamanı hesaplarken, «saat-zaman»dan söz etmekle yanıldığımı

anlıyorum. Bu büyük hata. Öyle anlar var ki, bu anları ııdakika-zaman»la hesaplamak gerek, örneğin, sabahları kahve ile ekmeğın dağıtılmasından bir saat sonra kenefler bosaltılıyor. Kova bos döndüğünde, içinde hindistanceviziyle bes sigara, ara sıra da fosforlu mürekkeple yazılmış bir kâğıt parçası buluyorum.

Her zaman değil, ama sık sık dakikaları sayıyorum. Oldukça basit bir iş bu, çünkü adımımı bir saniyeye esitliyor, gövdemi saat rakkası gibi kullanarak her bes adımda dönerken içimden sayıyorum: Biiir. On ikiye

vardığımda bir dakika ediyor. Bir yerde hayatım demek olan hindistancevizini yiyip yiyemiyece-ğim,

sigaraları alıp alamıyacağım (bu mezarda günde on kere sigara içmek kaçırılmaz bir zevk, her sigarayı iki kerede bitiriyorum) yolunda kuskulandığım sanılmasın. Hayır, kahve verilirken bir ürküntü giriyor içime, nedenini bilmeden korkuyorum, rahatları pahasına bana cömertçe yardım eden insanlar için korkuyorum. Bu nedenle bekliyor ve hindistancevizi geldiğinde rahatlıyorum ancak. Gözümün önünde, demek ki onların da basına bir is gelmedi. Ağır çok ağır geçiyor saatlar, günler, haftalar, aylar. Buraya gireli neredeyse bir yıl olacak. Mırıltıyla ve kırk saniyeden fazla konuşmayalı tam on bir ay, yirmi gün var. Yine de, bir kere, yüksek sesle konuşma fırsatı buldum. Üsütmüs, çok üsütmüstüm. Hastalığımın doktora çıkmak için yeterli bir gerekçe olduğunu düşünerek listeye yazıldım. iste doktor. Kapımdaki deliğin açıldığını büyük bir saskınlıkla gördüm. Delikte bir kafa belirdi: — Neniz var? Nedir hastalığınız? Ciğerlerinizde mi bir tıkanma hissediyorsunuz? Dönün, öksürün. Yok canım, bu kadarı insanla matrak geçmek, diyeceksiniz. Oysa gerçeğin ta kendisi, Kapıdaki de-
293

likten beni muayene eden, kapının bir metre ötesinde
sırtımı döndürüp aralıktan kulağını uzatarak
dinleyen sömürge doktorunu da gördüm. Sonra:
«Kolunuzu çıkarın», dedi. Kolumu çıkarmak
üzereydim ki

kendime duyduğum saygıyla bunu yapmaktan
vazgeçtim, garip doktora: «Tesekkür ederim,
rahatsız

olmayın, dedim. Hiç gereği yok.» Yaptığı muayeneyi
ciddiye almadığımı anlatacak gücü kendimde
bulabildim.

— Nasıl istersen» demek alçaklığını da gösterdi. Ve
çekti gitti. Allahtan gitti, neredeyse sinirden patlamak
üzereydim.

Bir, iki, üç, dört, bes, dönüş. Bir, iki, üç, dört, bes,
dönüş. Yürüyorum, durmak yorulmak bilmeden,
hırsla

yürüyorum, genellikle gevsek olan bacaklarım bugün
gergin. Basıma gelenlerden sonra, sanki bir sey
ezmek ister gibiydim. Ayaklarımla neyi ezebilirim ki?
Altımda betondan baska sey yok. Hayır, böyle
yürümekle pek çok seyi ezebiliyorum. Yönetmenliğe
hos görünmek için bu kadar alçalabilen doktorun
ödlekliğini eziyorum. Baska bir sınıfın acı ve
sıkıntılarına kayıtsız kalan bir sınıf insanın
kayıtsızlığını

eziyorum. Fransız halkının cehaletini, iki yılda bir
Saint-Martin-de-re'den yola çıkan insan yükünün

nereye gittiğini ve nasıl olduğunu düşünmeyecek kadar ilgi ve merak yoksunluğunu eziyorum. Belirli bir

cinayet islediği gerekçesiyle bir adam hakkında patırtılı yazılar yazan polis muhabirlerinin birkaç ay sonra

aynı adamın varlığını bile untabilmelerini eziyorum. Günah çıkaranları dinleyen, kürek cehenneminde olup bitenleri bildikleri halde susan katolik papazlarını eziyorum. Suçlayanla kendini savunan arasında bir

«hitabet oyunu» halini alan ceza muhakemeleri usulünü eziyorum. «Durdurun kuru giyotininizi, yönetmenliğe bağlı memurların kollektif sadizmine bir son verin» demek için sesini yükseltmiyen 'Dnsan Hakları Kurulu'nu çiğniyorum. Hiç bir örgüt ya da kurulusun bu yöntem sorumlularını sorguya çekip çürüme yolunda, iki yılda bir, neden mahkûmların yüzde sekseninin yok olduğunu sormayısını çiğniyorum,

intihar, düskünlük, devamlı açlık, skorbüt, verem, delilik ve erken bunama teshisleriyle imzalanmış resmî

ölüm

294

raporlarını çiğniyorum. Kimbilir daha neler eziyorum ayaklarımın altında? Ama bütün bu olup bitenlerden

sonra herhalde eskisi gibi yürümüyor, her adımda bir seyler çiğniyorum.

Bir, iki, üç, dört, bes... ve saatlar... ağır ağır akıp geçerken, yorgunluk sessiz isyanımı bastırıyor.

On gün sonra cezamın tam yarısı bitecek.

Gerçekten de kutlanması gerekli bir yıldönümü, çünkü su soğuk

algınlığımın dışında sağlık durumum iyi. Ne deliyim, ne de delirmek üzereyim. Baslıyacak ikinci yılın da sonunda, hücreden sağ salım ve dengeli çıkacağımdan yüzde yüz eminim.

Alçak sesle sürüp giden konuşma beni uyandırıyor:

— Çoktan ölmüs, diyen birini duyuyorum, görmediniz mi Durand?

— Hayır sef. Asma kattan görülmeyen köseye kendini asmıs. Kaç kere geçtiğim halde hiç bir şey farkedemedim.

— önemi yok, ama görmeme gerekçenizin pek mantıklı olmadığını kabul edin.

Sol yandaki komsum intihar etti. Anladığım bu. Onu götürüyorlar. Kapı kapanıyor. Yönetmeliğe harfiyen uyulduğu, kapının «komutanın önünde» açılmasıyla belli oluyor. Tanıdım cezaevi komutanının sesini.

Son

on hafta içinde ölüp giden besinci mahkûm.

Yıldönümü geldi çattı. Kovanın içinde bir kutu Nestle süt buluyorum. Dostlarımin bir çılgınlığı bu. Satın

almak için büyük para ödedikleri bir yana, bana
ulaştırmak için kimbilir ne tehlikeler atlatmışlar.

Düşmana

karsı elde ettiğim zaferi kutluyorum. Onun için de,
bugün baska yerlere uçmamakta kararlıyım.

Hücremdeyim. Zindana atıldığımdan bu yana bir yıl
geçti, yarın fırsatını bulsam kaçmaya hazır
hissediyorum kendimi. Bu olumlu bir nokta,
koltuklarım kabarıyor.

Koridoru süpüren adam alısılmamıs bir sey yapıyor.
Dostlarım sunları yazıyorlar: «Cesaret, bir yılın kaldı.
Sağlık durumunun iyi olduğunu biliyoruz. Biz de
bildiğin gibiyiz. Yanaklarından öpüyoruz. Louis ve
Ignace—

Mümkünse, birkaç satır karala ve mektubu getirenle
bize yolla.»

295

ı !!

Mektuba ekli beyaz kâğıt parçasına yazıyorum:
«Bütün yaptıklarınıza tesekkür ederim. Güçlüyüm,
sayenizde bir yıl sonra da, aynı gücü muhafaza
edebileceğimi umuyorum. Ciousiot ve Maturette
hakkında

bilginiz var mı?» Gerçekten de koridoru süpüren
dönüyor, kapımı tırmalıyor. Kâğıdı alttan sürüyorum,
hemen kayboluyor. Bütün gün ve gecenin bir bölümü
yeryüzünde idim, kendi kendime söz verdiğim gibi,
yerimi hiç değistirmedim. Bir yıl sonra adalardan
birinde daha rahat yasayacağım. Royale'de mi,
yoksa

Saint-Joseph'de mi acaba? Konusup sigara içerek,
çıkarcıkılmaz kaçıs plânları hazırlayarak kafayı
tütsüleyeceğim.

Kalan üç yüz altmış bes günün ikinci yarısına büyük
bir güvenle baslıyorum. Sonraki sekiz ay haklı
olduğumu gösteriyor. Ama dokuzuncu aya
girdiğimizde isler bozuluyor. Bu sabah, kenef
kovasının

temizlenmesi sırasında, benimKinin içini bosaltıp hin-
distanceviziyle sigaraları mahkûm suç üstü yakalandı.
Olay o kadar ciddi idi ki, birkaç dakika süreyle, çıt
çıkarcılmaması yolunda verilen emirler unutuldu.
Zavallının yediği yumruklar açıkça duyulabiliyordu.
ölümcül yara alan bir kisinin çıkardığı hırıltı kulağıma

geldi. Derken kapımdaki delik açıldı, kıpkırmızı bir gardiyan surati: «Sen de bekle basına gelecekleri!» diye haykırdı.

— Emrine amadeyim itoğlu!» Zavallı adama yaptıklarından sinirlerim iyice gerilmisti, düşünmeden verdim bu cevabı.

Bütün bunlar saat yedide oldu. Ancak on birde, basında komutan yardımcısının bulunduğu bir kalabalık

beni almaya geldi. Yirmi ay önce üstüme kapanan ve bir daha açılmayan kapıyı ilk kez açtılar. Elimde teneke kupam, kendimi korumaya ve mümkün olduğu kadar çok yumruk atmaya hazır, hücrenin dibine

çekilmistim. Hem bos bulunup dayak yememek, hem de mümkün olduğu kadar kısa sürede kendimden geçmek istiyordum. Bunların hiç biri olmadı:

— Çıkın dışarı!

— Bana vurmak niyetindeyseniz kendimi koruyacağımı bilin. Dört yandan saldıracaksanız çıkmı-

296

yorum dışarı. Bana dokunacak ilk adamı benzetmek için burada bekliyorum.

— Charriere, kimse size vurmayacak.

— Kim garanti ediyor?

— Ben, cezaevi komutan yardımcısı.

— Sizin sözünüzün değeri kaldı mı?

— Küfretmenin gereği yok. Serefim üzerine dayak yemiyeceğinize yemin ediyorum. Hadi, ıkın dı sarı. Teneke kupayı bırakmıyorum.

— isterseniz alın yanınıza, nasılsa kullanma gereğini duymayacaksınız.

— Peki, oldu.» Dı sarı çıkıyorum, komutan yardımcısı ve çevremdeki altı mubassırla koridoru geçiyoruz.

Avluda basım dönüyor, ısığın kamastırdığı gözlerimi açamıyorum. Sonunda, geldiğimiz gün alındığımız alçak binayı görüyorum. Bir düzüne kadar mubassır var içerde, iteklemeden, «Yönetmenlik» yazılı odaya sokuyorlar. Yerde, kan içinde bir adam inliyor.

Duvardaki saat on biri gösteriyor. «Dört saattir zavallıya

iskence ediyorlar», diye dsnyorum. Komutan masasının basına oturmus, yardımcısı da yanma kyor.

— Charriere, ne kadar zamandır yiyecek ve sigara alıyorsunuz?

— Kendisi size söylemedi mi?

— Ben size soruyorum.

— Her şeyi unuttur oldum, önceki gün yaptıklarımı bile hatırlayamıyorum.

— Benimle dalga mı geçiyorsunuz?

— Hayır, bunun dosyama geirilmeyisi beni hayrete dsryor. Basıma vurulması sonucu, unutkan oldum.

Komutan verdiğim cevaba o kadar sasırıyor ki!

— Sorun bakalım Royale'e, diyor. Dediği doğru mu? Diğerleri telefonla konusurken devam ediyor:

— Adınızın Charriere olduğunu hatırlıyorsunuz sanırım?

— Evet bunu hatırlıyorum. Ve hızla, karsımdakini afallatmak için, robot gibi sıralıyorum: «Adım Charriere, 1906 da Ardeche'de doğdum. Paris'te müebbet

297

mahkûm oldum.» Gözleri yuvalarından uğruyor, onu iyice sarstığımı hissediyorum.

— Size bu sabah kahve ile ekmek verdiler mi?

— Evet.

— Dün aksam yediğiniz sebze neydi?

— Bilmiyorum.

— Söylediklerinize bakılırsa hiç bir sey hatırlamaz olmuştunuz.

— Olup bitenlerden haberim yok. Yüzleri hatırlıyorum, örneğin, bir gün beni siz karsılamıştınız. Ama ne gün karsıladığınızı bilmiyorum.

— Daha ne kadar cezanız kaldığını da hatırlamıyor musunuz?

— Müebbet hapisten mi? Yanılmıyorsam, ölene kadar.

— Hayır hayır, hücre cezasından.

— Ben hücre cezasına mı çarptırıldım? Neden?

— Aaaa, bu kadarı fazla! Beni sinirden deliye mi çevireceksin yoksa? Kürekten kaçtığın için iki yıl hücre

cezasına çarptırıldığını bilmiyor musun yani?

Dste o an, son darbeyi de indiriveriyorum:

— Ben mi kaçmısım? Komutan, ciddi bir adamım ve sorumluluğumun bilincindeyim. Gelin de bakın hücreme, kaçmıs mıyım, yoksa kaçmamıs mıyım?

Tam o sıra, aynasızlardan biri:

— Royale'i bulduk komutanım, diyor. Komutan ahizeyi alıyor; «Bir sey yok mu? Çok garip, bir sey hatırlamadığını söylüyor... Neden mi? Kafasına vurmuşlar... Peki, özür dilerim binbasım, bakacağım, iyi

günler. Tabii, size haber veririm durumu.»

— Maskara herif, göster bakalım kelleni. Ha, epeyce geniş bir yara var. Basına vurulduğundan bu yana bir sey hatırlamadığını nasıl hatırlıyorsun.

Söylesene, ha?

— Ne söylüyeyim, basıma vurulduğunu, adimin Charriere olduğunu ve birkaç seyi daha hatırlıyorum.

— Niyetin nedir?

— Bana sorduklarınızı anlamaya çalışıyorum. Ne zamandır bana yiyecek ve sigara gönderildiğini soruyorsunuz, iste cevabım: ilk mi yoksa bininci mi, haberim yok. Bir sey hatırlayamadığım için size ce-
298

vap veremiyeceğim. Hepsi bu kadar, istediğinizi yapın.

— Yapmak istediğim çok basit. Uzun süreden beri bol bol yemek yedin. Artık biraz zayıflayacaksın. Cezan bitene kadar aksam yemeği yok.

Aynı gün, koridorun ikinci kez süpürüldüğü sıra bir mektup daha alıyorum. Ama fosforlu mürekkeple yazılmamış, okumam mümkün değil. Gece, elimde kalan ve kerevetime çok iyi gizlediğimden a-rama sırasında bulunmayan son sigaramı da yakıyorum. Sigaramı durmadan çekistirerek okuyabiliyorum mektubu: «Yiyecek getiren bir sey söylemedi. Sana kendiliğinden, ikinci kere yiyecek ve sigara bıraktığını itiraf etmekle yetindi. Gerekçe olarak da, Fransa'dan tanıştığınızı gösterdi. Royale'de kimsenin bası derde girmeyecek. Cesaret.»

Artık hindistancevizi, sigara ve Royale'deki dostlarımın mektuplarından yoksunum. Üstelik aksam yemeğini

de kaldırdılar. Açlık çekmemeye çalışmıştım, sigaralar da günümün ve gecemin bir bölümünü

dolduruyordu. Yalnız kendimi değil, dayaktan bayıltıkları zavallı adamı da düşünüyorum. Ağır bir ceza

almıyacağını umarım.

Bir, iki, üç, dört, bes, dönüş... Bir, iki, üç, dört, bes.

Bu rejime kolaylıkla katlanamıyacaksın, çok az yemek yiyeceğinden taktığını değiştirmen gerekecek belki, örneğin, yorulmamak için mümkün olduğu kadar uzun süre yatacaksın. Ne kadar az

kımıldanırsan o kadar az yorulursun. Gündüzleri de oturmalı,

bambaska bir yasama biçimine alışmalısın. Dört ay, yüz yirmi gün geçmesi gerekiyor. Bu rejimle ne kadar ^aman sonra kansız kalırım acaba? En azından iki ay sonra. Önümde iki önemli ay var. Aksam altıdan sabah

altıya kadar yatmaya kararlıyım. Kahveden kenefin temizlenmesine kadar, en fazla iki saat yürüyeceğim, öğlende de, çorbadan sonra aşağı yukarı iki saat. Günde topu topu dört saat yürüyüş. Geri kalan zamanı

yatarak ya da oturarak geçireceğim.

Yorulmadan hayale dalmak da güç olacak. Yine de hayal kurmayı deniyeceğim.

Bugün, uzun bir süre dostlarımı ve büyük acı-

299

I

lar çeken zavallıyı düşündükten sonra, kendimi bu yeni disipline alıstırmaya çalıştım. Saatlar çok uzun geliyor, saatlar boyu islemeyen bacaklarım karıncalanıyor ama başarıyor gibiyim.

On günden beri bu rejim sürüp gidiyor. Artık karnım devamlı aç. Her yanıma kaplayan büyük bitkinliği duyuyorum. Sigaraları biraz arıyorum ama hindistancevizinin yokluğu müthis. Erkenden yatıyor ve

hücremden kaçıyorum sanki. Dün akşam Paris'te, Rat Mort'da, dostlarımla sampanya içiyordum.

Yanımda

Londralı Antonio vardı. Balear adalarında doğup büyüme, ama bir Paris'li gibi Fransızca, bir ingiliz gibi de

ingilizce bilir. Ertesi gün Clichy bulvarındaki Marronier de, bes kursunda bir dostunu öldürüyor.

Çevrede

dostlukların ölesiye düşmanlıklara dönüşmesi pek uzun sürmez. Evet dün Paris'teydim. Saint-ıOuen caddesindeki Petit Jardinde akordeona uyup dansediyordum, müsterilerin tümü Marsilyalı ya da Korsikalılardı. Dostlarım bu hayalî yolculuktan, büyük bir geçerlikle gözümün önünden geçiyorlar, ne onların varlığından süphedeyim, ne de nice güzel gece geçirdiğim o tatlı yerlerdeki kendi varlığımdan. Fazla yürümeden, çok az bir yiyecek, kendimi iyice yorarak tasarladığım sonucu elde edebiliyorum.

Geçmişin görüntüleri beni öylesine büyük bir güçle
hücremden söküp alıyor ki, içerde geçirdiğim
saatların
çoğunda özgürüm.

Topu topu bir ayım kaldı. Üç aydan beri bir somun ekmekle içinde haslanmış et parçası bulunan çorbayı içiyorum. Sürekli açlık öylesine göz karartıcı ki, bu et parçasının, çoğu kere görüldüğü gibi deriden ibaret olup olmadığına bakmıyorum bile.

Çok zayıfladım, yirmi ay boyunca her gün aldığım hindistancevizinin, bu korkunç zindanda sağlık ve dengenin korunmasına ne kadar yardım ettiğini şimdi anlıyorum.

Bu sabah kahvemi içtikten sonra çok sinirliyim. Hiç yapmadığım bir şeyi yapıyor ve ekmeğimin yarısını bitiriyorum. Genellikle bu ekmeği dört esit parçaya ayırır, saat altıda, öğlen yemeğinde, akşam altıda ve gece yerim. «Neden yaptın bu işi?» Ken-

300

oı Ktfnuımı paylıyorum, «sonuna doğru mu çözülsün hep?» — «Açım güçsüz hissediyorum kendimi,»

— «O kadar iddialı olma. Nasıl güçlü olabilirsin? Yediğin azıcık yemekle mi? Asıl önemlisi, zaferin sende

kalısı, güçsüzlüğüne rağmen hastalanmayısın.

Mantıklı düşünürsen, «insan Yiyen» seninle girdiği savasta

«yenik düşmek zorunda.» iki saat yürüdükten sonra, iskemle yerine geçen beton blo-kun üstüne oturdum.

Otuz gün, yani yedi yüz yirmi saat daha, sonra kapı açılacak ve: «Charriere, dışarı, diyecekler, iki yıllık hücre cezanız sona erdi.» Ben ne diyeceğim: «Evet, iki yıllık cehennem azabım bitti.» Sakın ha, komutansa karsındaki, unutkanlık numarasına devam etmelisin. Hem de soğukkanlılıkla. «Ne o? dersin.

Cezam bitti mi? Fransa'ya mı dönüyorum? Müebbet hapis cezamı bağışladılar mı?» Sırf suratını görmek ve

beni çarptırdığı açlık cezasının haksızlığını anlatmak için. — «Ne oluyor sana böyle?» Haksızlık edip etmemesi önemli değil, yanılmış olmak bizim komutana vızgeliyor. Böyle bir kafanın yanılmasının ne

önemi var? Sana haksız ceza verdiği için üzüleceğini mi sanıyorsun? Bundan sonra bir zindancının sağlıklı bir adam olduğuna inanmamı yasaklıyorum, insan olan böyle bir görevi alamaz. Hayatta her seye alısılır, alçaklık mesleğini sürdürmeye bile. Belki de mezara yakınlaştığında, Tanrı korkusu (eğer Tanrı'ya ve dine inanıyorsa tabii) onu ürkek ve pisman kılabilir. Hayır, sanma ki pismanlığı yaptığı alçaklıklardan ötürüdür. Tanrı'nın yargılamasından mahkûm edilenlerden biri olmak onu korkutuyor.

Bu nedenle, seni hangi adaya gönderirlerse göndersinler, zindancı türüyle uzlaşmaya asla yanasma, iki

taraf da, kesin çizgilerle ayrılmıs bir tahta perdenin iki yanında yer almıstır. Bir yanda alçaklık, ruhsuz, ukalâ dümbeleği otorite, içgüdüsel ve düşünmeden tepki gösteren sadizm; öte yanda ben ve benim sınıfıma giren, çok önemli suçlar isledikleri halde çektikleri acılar sonucu tartışılmaz yetenekler kazanan

insanlar. Bu yeteneklerin başlıca-ları, acıma, iyilik, cömertlik, soyluluk ve yüreklilik.

301

içtenlikle söyleyeyim, kutbu mciır\uiiiıuyı uCı zaman zindancı l ıktan yeğdir.

Topu topu yirmi gün kaldı. Gerçekten kendimi çok güçsüz hissediyorum. Sabah verilen ekmeğimin bir türlü

büyümediğinin farkındayım. Kara somunumu küçüklerden seçecek kadar alçalan insan kim olabilir? Çorbamda, günlerden beri sıcak sudan baska sey yok. Et parçası denen sey de, üstünde deri ya da çok az

et bulunan bir kemik. Hastalanmaktan korkuyorum. Saplantı halini alıyor bu korku. O kadar bitkinim ki, uyanıkken düs görmek için en ufak bir güç harcamak zorunda bile değilim. Bu büyük bitkinlik ve gerçekten ciddi sinir bozukluğu beni korkutuyor. Tepki göstermek istiyor, ama, yirmi dört saatları çok güç geçiriyorum. Kapım tırmalanıyor. Hemen kapıyorum mektubu. Fosforlu mürekkeple yazılmış. Dega ve

Galgani'den geliyor. Okuyorum: «Cevap yaz. Sağlık durumundan endisedeyiz. 19 günün kaldı. Cesaret. Louis ve ignace.»

Küçük bir kâğıt parçasıyla minik bir kalem ekli. Cevap veriyorum: «Dayanmaktayım ama çok bitkinim.

Sağolun. Kelebek»

Süpürge yeniden kapıma srtnyor, mektubu alttan yolluyorum. Hindistancevizsiz, sigarasız bu mektup, yine de hepsinden g verici. O essiz, devamlı dostluk gösterisi ihtiyaç duyduğum sey. Dısar-da nasıl

olduğumu biliyorlar, hastalanırsam dostlarım herhalde doktoru ziyaret edecek ve bana adam gibi bakmasını söyleyecekler. Haklılar da: Topu topu on dokuz gün kaldı, ölüm ve delilikle girisilen öldüresiye yarisın sonuna varıyorum. Hastalanmayacağım. Bana çok gerekli olan kalorileri harcamamak için mümkün

olduğu kadar az hareket edeceğim. Sabah ve öğleden sonraki iki saatlik yrysleri de kaldırıyorum.

Dayanabilmek için baska çarem yok. Böylece, gece on iki saat kımıldamadan yatıyor, gündüz de hiç kımıldamadan beton blokun üstünde oturuyorum. Zaman zaman yerimden kalkıyor, birkaç hareket yapıyor, kollarımı sallıyor ve yine üç-kyorum. On günüm var.

Trinidad'da geziniyorum. Zavallıların tek telli kemanları elemli ezgileriyle sallıyor beni. Derken Korkunç, insanlıkla ilgisi bulunmayan bir çığlık beni gerçeğe döndürüyor. Çığlık benimkinin ardında, çok yakındaki bir hücreden geliyor. Söylenenleri duyuyorum:

— Itoğlu, insene çukuruma. Tepeden bana bakmak yormadı mı seni? Bu deliğin karanlıkta kalması görüntünün büyük bir bölümünü kaçırmaya yol açıyor, farkında değil misin yoksa?

— Susun, çok ağır bir cezaya çarptırılacaksınız, diyor aynasız.

— Yok canım! Güleyim bari, köpoğlusu! Bu sessizlikten daha ağır ne olabilir? Beni dilediğin kadar

cezalandır, ama içinde yaşamaya mahkûm ettiğin sessizlikten ağırını bulamazsın. Hayır, hayır, hayır. Artık konuşmadan oturmak istemiyorum, dayanamıyorum buna! Üç yıldır sana: Bok, köpoğlu,

demeliydim. Ceza korkusundan, sana olan nefretimi haykırmak için otuz ay beklemek hıyarlığını gösterdim! Sana ve senin gibi çürümüş zindancılara duyduğum nefreti!

Az sonra kapı açıldı:

— Hayır, öyle değil! Açık olan yanı arkaya gelsin.

Böylesi çok daha etkili olur!

Ve zavallı mahkûm haykırmaya devam ediyor:

— Deli gömleğini dilediğin gibi geçir pis herif istersen tersine geçir, beni boğana kadar sık, dizlerinle abanarak asıl bağlara. Yine de ananın disisi bir domuz olduğunu, bu yüzden de senin bir pislik yığını olarak dünyaya geldiğini söylememe engel olamazsın!

Zavallının ağzını tıkamış olmalılar, bir şey duymaz oldum. Kapı kapandı. Olay genç nöbetçiye etkiledi herhalde, birkaç dakika sonra hücremin önünde duruyor ve: «Herhalde delirdi!» diyor.

— Yok canım. Bence söyledikleri, dengeli bir adamın ağzından çıkacak sözlerdi.

Aynasız donup kalıyor, uzaklasırken: «Bu sözleri sana tekrarlayacağım gün gelir!» diyebiliyor ancak.

Bu olay, beni mert kisilerin adasından, kemanlardan, Hintli kadınların memelerinden, Port of Spain limanından uzaklaştırıp hücrenin katı gerçeğine döndürüyor.

302

303

un gun, yani DM yu£ mır\ üdcu ucıııcı r\cuıarıcıııcııı.£.
Kımıldamama taktiği ürünlerini veriyor. Yoksa taktik
değil de dostlarımın mektubu mu günlerin tat- • ılı
geçmesini sağlayan. Kendini kabul ettiren bir
kıyaslama yüzünden daha güçlü olduğum
inancındayım:

Zindandan kurtulusuma iki yüz kırk saat var,
güçsüzüm ama beynim sapasağlam, yeniden eskisi
gibi

olabilmem için biraz toparlanmam gerekiyor. Oysa
ardımda, iki metre ötede, duvarla ayrıldığım zavallı
bir

adam deliliğın ilk dönemine, belki de en kötü kapıdan, siddet kapısından giriyor. Uzun süre yasıyamıyacak; baskaldırması, inceden inceye hazırlanmış bilimsel öldürme yöntemleriyle tıka basa doyurulmasına fırsat verecek. Yan hücredeki mahkûm yenilgiye uğradığından, kendimi güçlü hissettiğime utanıyorum. Çalışmaya giderken önlerinden geçen yoksul giysili, soğuktan donmuş, hiç olmazsa elleri sabahın soğuğunda morarmıs, ilk otobüs ya da metroya yetismek üzere kosturan halk yığınlarına baktıkça eskisinden çok ısınan ve kürkünün her zamankinden çok keyfini çıkaran sıkı sıkı giyinmiş, pabucu sağlam, eldivenli bencillere dönüp dönmediğimi merak etmeye başladım. Hayatta her şey, çoğu kere kıyaslamalardan meydana gelir. «Benim cezam on yıl, Kelebek müebbeti mahkûm.» «Doğru, müebbeti

mahkûmum, ama yasım yirmi sekiz. ,Onun cezası on bes yıl, yası elli.»

Her neyse, cezamın sonuna varıyorum, altı ay geçmeden sağlık, moral ve güç yönünden kendimi toparlayıp

uzun süre lâfı edilecek bir kaçısa hazır hâle geleceğim. Diki uzun uzun konuşuldu, ikinci kaçışım kürek

cehenneminin duvarlarından birine yazılacak. Hiç kuskum yok. Altı ay geçmeden yola çıkacağım, eminim bundan.

Hücrede geçirdiğim son gece bu. 234 numaralı hücreye gireli on yedi bin bes yüz sekiz saat oluyor. Bir

kere kapımı açıp cezalandırılmak üzere komutanın karsısına çıkardılar beni. Günde birkaç saniye tek heceli sözcüklerle konuştüğüm komsumun dışında, cezamı çektiğim sürece dört kere lâf edildi.

Birincisinde, düdük çalar çalmaz kereveti yatacak duruma getirmem söylendi —ilk gün—. Bir keresinde 304

doktor: «Arkanızı dönün, öksürün», dedi. Komutanla aramda geçen konuşma daha uzun ve canlı geçti.

Geçen gün de, zavallı delinin uygulandırdığı nöbetçiyle bir konuşmam oldu. Eğlence yönünden pek zengin

ve esitli değil! Baska sey dsnmeden, rahat rahat uyuyorum: Yarın bu kapı beni dışarı çıkarmak üzere açılacak. Yarın günesi göreceğim, beni Roya-le'e gnderseler bile deniz havasını içime çekeceğim.

Yarın

Özgür olacağım. Bir kahkaha atıyorum, zgr m olacaksın? Yarın müebbet kürek cezanı resmen çekmeye

baslıyorsun, özgürlük dediğin bu mu? Biliyorum, ama hayat olarak iki yıl ektiklerimle kıyaslanır gibi değil. Clousiot ile Maturette'i nasıl bulacağım bakalım?

Saat altıda kahve ile ekmek veriyorlar. «Ama ben, bugün ıkıyorum. Yanılıyorsunuz», demek geliyor içimden. Hemen, «unutkanlığımı» hatırlıyorum. Kimbilir, böylece komutanla dalga geçtiğim anlasılır da, hemen çekmek üzere otuz gün hücre cezası daha bindiriverirler. Ama yasa gereğince, Saint Joseph'-deki

hücre cezam, bugün, 26 Haziran 1936 günü tamamlanıyor. Dört ay sonra otuz yasıma basıyorum. Saat sekiz. Ekmeğimi yedim. Kampta da karnımı doyururum nasılsa. Kapım açılıyor. Komutan yardımcısıyla

iki mubaassır karsımda:

— Charriere cezanızı tamamladınız. Bugün 26 Haziran 1936. Bizimle gelin.

ıkıyorum. Avluya vardığımda günes, gözlerimi kamastırarak kadar parlak, Birden gszlğm

hissediyorum. Bacaklarım gevsiyor, kara lekeler oynasıyor gözlerimin önünde. Oysa otuzu güneste olmak

üzere topu topu elli metre yürüdüm.

«Yönetmenlik» binasına vardığımda Maturette ile Clousiot'yu görüyorum. Maturette'nin yanakları çökmüs,

gözleri yuvalarına gömülmüs, bir iskelet halini almıs.

Clousiot sedyede yatıyor. Yüzü sapsarı, simdiden toprak kokuyor. Dçimden: «Dostların görünüsü hiç de iç açıcı değil, diyorum. Acaba ben de onlar gibi miyim?» Bir aynada kendimi görebilmek için sabırsızlanıyorum. Arkadaşlarıma:

— Ne haber? Dyi misiniz? diyorum. Cevap vermiyorlar. Tekrarlıyorum:
kelebek

305/20

— Dyi misiniz?

— Evet, diyor Maturette hafifçe. Hücre cezasını tamamladığımıza göre konuşmaya hak kazandığımızı

söylemek geliyor içimden. Clousiot'yı yanağından öpüyorum. Parlak gözlerle bana bakıp gülümsüyor:

— Elveda Kelebek, diyor.

— Hadi canım!

— iyi biliyorum, artık benim isim bitti.

Birkaç gün sonra Royale hastanesinde ölecek. Otuz iki yasındaydı Clousiot. Çalmadığı halde, sırtına yüklenen bir bisiklet hırsızlığından yirmi yıl kürek cezasına çarptırılmıştı.

Az sonra komutan göründü.

— içeri alın üçünü de. Maturette ve siz Clousiot, hücrede en ufak bir kötü davranışınız görülmedi.

Fisinize

geçirilecek. Siz Charriere, büyük bir suç islediğinizden, sicilinize «kötü hali görülmüştür» yazılacak.

— özür dilerim komutan, ne suçu işlemişim?

— Gerçekten hatırlamıyor musunuz sigaralarla hindistancevizlerinin bulunmasını?

— Canım, dört aydır ne yiyordunuz?

— Ne mi yiyordum? Geldiğimden beri ne yiyor-sam onu.

— Aaaaa, bu kadarı fazla! Dün akşam ne yediniz?

— Her zamanki gibi, verileni. Ne bileyim, hatırlamıyorum. E&lki fasulye ya da pirinç, belki baska bir sebze.

— Akşamları yemek yiyor musunuz?

— Canım, sahanımdakini atacak kadar enayi mi sanıyorsunuz beni?

— Bu kadarı fazla, vazgeçiyorum. Vazgeçiyorum, fisinize «kötü hali görüldü» kaydını düsmekten. Yeni bir fis hazırlayın Bay A..... Bu kez «iyi hali görüldü» diyeceğiz, nasıl isinize geliyor mu?

— Doğrusu da bu. Baska bir sey hak etmedim ki.»

Bu cümle üzerine, komutanın odasından çıkıyoruz.

Büyük demir kapı, bizi çıkarmak için açılıyor.

Bir tek nöbetçinin refaketinde, kampa inen yolda ağır

ağır yürüyoruz. Gümüssü parıltılar ve köpüklerle

kaplı denize tepeden bakıyoruz. Karsıda Royale

yemyesil, kırmızı damlarla kaplı. Nöbetçiden, birkaç

dakika oturma izni istiyorum. Kabul ediyor. Birimiz

Clousiot'nun sağına çöküyoruz, birimiz soluna.

Farkına

bile varmadan ellerini avuçlarımıza alıyoruz. Bu iliski garip bir heyecan yaratıyor, hiç konuşmadan sarmas dolas oluyoruz. Nöbetçi:

— Hadi çocuklar, diyor, biran önce aşağı inmeniz gerek.

Yavas, çok yavas iniyoruz kampa. Maturette'le ben önde, elele tutusmus ardımızda cançekisen arkadasımızı taşıyan iki sedyeciyle kampa giriyoruz. Royale'de Hayat

Kampın avlusuna varır varmaz, mahkûmların dostça yakınlıkları bizi çevreliyor. Delifisek Pierrot, Jean Sartrou, Colondini, Chissilia ile bulusuyorum.

Mubassıra göre, üçümüzün de revire kaldırılması gerekli.

Yirmi kadar adam pesimizde, revire varmak üzere avluya geçiyoruz. Birkaç dakika içinde, Matu-rett'le benim önümde bir düzüne kadar sigara ve tütün paketi, sıcacık sütlü kahveler, saf kakaodan yapılmış sıcak

çukulata birikiyor. Herkes bize birsey-ler vermek istiyor. Clousiot, bir kâfuru iğnesiyle kalbi için bir adrenalin iğnesi yiyor. Zayıf bir zenci: «Hastabakıcı, diyor benim vitaminlerimi ona ver. Benden çok onun ihtiyacı var.» Bize gösterilen bu iyilik ve dayanışma örneği gerçekten duygulandırıcı.

Bordeaux'lu Pierre:

— Mangıra ihtiyacın var mı? diye soruyor. Ro-yale'e gitmeden önce, para toplayacak zaman buluruz.

— Sağol, param var. Ama Royale'e gideceğimi nereden biliyorsun?

— Muhasebeci söyledi, üçünüz Royale'e, hem de hastaneye gönderiliyorsunuz.

Hastabakıcı, Korsikalı bir haydut. Adı Essari.

Sonradan kendisiyle dost olacak, hikâyesini anlata-

• \

< |

306

307

çağım. Gerçekten ilginç bir hikâye bu. Revirdeki iki saat çabuk geçti. Bol bol yedik, içtik. Karnımız tok, hayatımızdan memnun, Royale'in yolunu tutuyoruz. Bu süre içinde Clousiot'nun gözleri hep kapalıydı, yalnız yanına yaklaşıp elimi altına koyduğumda iyiden iyiye buğulu gözlerini aralıyor:

— Kelebek, diyor, gerçek dostlarınız biz.

— Dosttan da öte kardesiz, diyorum.

Yine basımızda bir mubassırla, kıyıya iniyoruz.

Ortada Clousiot'nun sedyesi, iki yanında da Maturette'le

ben. Kampın kapısında bütün mahkûmlar bizimle vedalasıyor, basarılar diliyor. Direnmelerine rağmen hepsine tesekkür ediyoruz. Delifisek boynuma, tütün, sigara, çukulata ve Nestle marka süt teneke-leriyle

dolu bir torba geçirdi. Maturette'in de böyle bir torbası var. Kimin verdiğini bilmiyor bile. Yalnız hastabakıcı Fernandez'le bir mubassır bizi rıhtıma kadar götürüyorlar. Royale hastanesi için, üçümüze de

birer fis veriyor Fernandez. Doktora sormadan bizi hastaneye yatıranların, hastabakıcılık yapan kürek mahkûmları Fernandez ve Essari olduğunu anlıyorum, iste filika. Altı kürekçi, teknenin kışında tüfekli iki

mubassır, bir üçüncü de dümende. Kürekçi-lerden biri, Marsilya Borsası olayına karışan Chapar.

Kürekler

suya gömülüyor, Royale'e doğru yol alırken Chapar: — Nasılsın Kelebek? diye soruyor. Her gün aldın mı hindistancevizini?

— Dört aydır alamıyordum, diyorum.

— Biliyorum, kaza oldu. Yakalanan arkadaş mertçe davrandı. Yalnız beni tanıyordu, ele vermedi.

— Ne oldu peki?

— öldü.

— Yok canım. Neden öldü?

— Hastabakıcılardan birine göre, bir tekmede karaciğerini patlatmışlar.

Royale iskelesine çıkıyoruz, üç adamın en önemli iskelesi bu. Fırının saati üçü gösteriyor. Bu öğleden sonra

günes gerçekten çok ısıtıyor, gözlerimi de
kamastırıyor. Mubassırlardan biri iki sedyeci istiyor,
iri yarı,
tertemiz beyaz giysiler içinde, bilekleri deri bilezikli iki
güçlü mahkûm Clousiot'yu tüy
308

gibi kaldırıyor. Maturette'le birlikte arkalarından
yürüyoruz. Bir mubassır, elinde kâğıtlar, ardımızdan
geliyor.

Dört metreden fazla genişlikteki yol çakıl taslarından
yapılmış. Tırmanması oldukça güç. Neyse ki
sedyeciler zaman zaman durup bizi bekliyorlar. Her
durusta Clousiot'nun basucunda oturuyor, elimi
alnında ve basında gezdiriyorum. Her keresinde de
bana gülümsüyor, gözlerini açıp:

— Kelebek, dostum benim, diyor. Maturette elini
avuçlarına alıyor:

— Sen misin küçük? diyor Clousiot.

Bizi yanında hissetmek onu gerçekten mutlu kılıyor.
Kampa varmadan önceki son molada, ise çıkan bir
mahkûm kafilesine raslıyoruz. Asağı yukarı hepsi
bizimle birlikte buraya gelenler. Yanımızdan
geçerken

dostça sözler mırıldanıyorlar. Tepeye vardığımızda
dört köşe, beyaz bir binayla karşılaşıyoruz. Gölgede
ada yöneticileri oturuyor. «Kuru ceviz» denen binbası
Barrot ve öteki cezaevi yöneticilerinin yanına

yaklaşıyoruz. Yerinden kalkmak ve herhangi bir törene basvurmak gereğini duymadan:

— Hücre cezası zorlu geçmedi ya? diye soruyor. Sedyede yatan kim?

— Clousiot.

Bakıyor dostumuza, sonra: «Onu hastaneye götürün, diyor. Hastaneden çıktıklarında, kampa yerleştirmeden önce bana getirilmeleri konusunda da bir not düşüverin.»

Hastaneye varır varmaz, aydınlık bir koğusta tertemiz, çarsaf ve yastığı olan yataklara yatırıyorlar bizi. ilk

gördüğüm hastabakıcı Chatal, Saint-Lau-rent-du Maroni'de sıkı denetim altında tutulan koğusun hastabakıcısı, ilk ismi Clousiot'ya bakmak ve bir mubassır aracılığıyla doktoru çağırtmak. Doktor bese doğru

geliyor. Uzun uzun, inceden inceye dostumu muayene ediyor, canı sıkkın bir halde basını salladığını

görüyorum. Reçeteyi yazıp bana yaklaşıyor.

— Kelebek'le aramız pek iyi değil, diyor Cha-tal'e.

— Çok sastım, çünkü mert çocuktur doktor.

— Belki, ama biraz dikkatli.

309

— Neden acaba?

— Hücrede kendisine yaptığım bir ziyaretten | ötürü.

— Doktor, diyorum, delikten adam muayene etmeye hasta ziyareti mi diyorsunuz?

— Yönetmelik, hücre kapısının açılmasını yasaklıyor.

— öyle olsun doktor, ama buraya geçici olarak geldiğinizi ve devamlı görevliler arasında bulunmadığınızı

umarım.

— Bunu baska zaman konusuruz. Sizi ve arkadasınızı kısa sürede ayağa kaldırmaya çalışacağım, öbürüne gelince, korkarım geç kalındı.

Chatal, kaçmaya hazırlandığından şüphe edilip adalara gönderildiğini, çürük tekneyle beni kaçırmaya

kalkan Jesus'ün de bir cüzzamlı tarafından öldürüldüğünü anlatıyor. Cüzzamlının adını bilmiyor, bize

cömertçe yardım edenlerden biri olup olmadığını merak ediyorum doğrusu.

Salut Adalarındaki mahkûmların hayatı, sanıldığından çok, değişik. Pek çoğu, çeşitli nedenlerle, büyük

tehlike sayılıyor. Alkol, sigara, kahve, çukula-ta, seker, et, taze sebze, balık, Dstakoz, hindistancevizi, v.s.

alışverisi yolunda gittiğinden herkes tıka basa doyuyor. Dolayısıyla sağlam iklimli bir yerde sapasağlam

yasıyorlar. Mahkûmiyetleri sürelî olanların kurtuluş ümidi var, müebbetler ise çok tehlikeli. Gerek mahkûmlar ve gerekse mubassırlar, günlük dalaverelere bulasmıs. Anlasılır gibi bir karışım değil bu.

Mubassır karıları, ev işlerini gördürecek genç kürek mahkûmları arıyor ve çoğu kere, bu gençleri yataklarına alıyorlar. Mubassır evlerinde iş gören mahkûmlara «emirber» deniyor. Kimi bahçıvan, kimi

ahçı, Kampla mubassır evleri arasında bağlantıyı kuranlar bu tür mahkûmlar. «Emirber» lerin diğer mahkûmlar arasında itibarı sağlam, çünkü bütün dalavere onlar sayesinde yürütülüyor. Yine de temiz sayılmıyorlar. «Çevre» nin adamları, bu tür işler yapacak kadar alçalmıyor. Ne gardiyanlığı benimsiyorlar,

ne de mubassırların kantininde görev alıyorlar. Buna karşılık aynasızlarla ilgisi olmayan, lâğımcılık, çöpçülük, manda güdücülüğü, hastabakıcılık, kamp 310

bahçıvanlığı, kasaplık, fırıncılık, kürekçilik, postacılık, fener bekçiliği gibi görevleri elde etmek için büyük paralar ödüyorlar. Bütün bu işleri, en gözü kanlı olanlar yapıyor. Ünü alıp yürümüs biri, istinat duvarlarının, yolların, merdivenlerin yapımında çalışmaz, hindistancevizi ağacı dikmez; yani günesin altında ve mubassırların denetimi altındaki işleri yapmaz. Sabahın yedisinden öğlene, ikiden altıya kadar

çalışılıyor Royale'de. Anlattıklarım, bir arada yasıyan mahkûm ve mubassırların, tutuklu ve gardiyanların yasayış hakkında bir görüntü veriyor. Burası küçük bir köy, olup bitenler yorumlanıyor ya da yargılanıyor, herkes de yanındakinin yasayışını izliyor, gözlüyor onu.

Dega ile Galgani, pazarı benimle geçirmek üzere hastaneye geldiler. Balıkla sarımsak ezmesi, balık çorbası, patates, peynir yedik kahve ile beyaz sarap içtik. Yemek Chatal'in odasında veriliyordu, Maturette'le

benden baska Chatal, Dega, Galgani ve Grandet vardı. Kaçışımı bütün ayrıntılarıyla anlatmamı istediler benden. Dega, artık kaçmak için en ufak bir denemeye girmeme kararında. »Bes yıllık cezasının bağışlanmasını bekliyor. Fransa'da üç yıl, burada da üç yıl yatmış. Topu topu dört yılı kalıyor. Bu dört yılı yatıp çıkmaya kararlı. Galgani ise, Korsikalı bir senatörün durumuyla ilgilendiğini söylüyor.

Derken sıra bana geliyor. Kaçmak için en elverişli işleri soruyorum onlara. Büyük bir gürültü kopuyor.

Dega

ile Galgani'nin aklına bile gelmemiş böyle bir iş düşünmek. Chatal ise, genişçe bir bahçede çalışan kisinin

kaçmak için bir sal yapabileceğini söylüyor. Grandet, demirci. Çalıştığı yerde boyacısından marangozuna, demircisinden duvarcı ve kaynakçı ustasına kadar yüz yirmi kisi görevli. Atölye, kamp binalarının onarımına bakıyor. Bas muhasebeci olan Dega, bana dilediğim işi bulacak. Seçmek benden. Burada kumarı

yürüten Grandet, tüpteki parayı harcamamam için aldığı manoyu yarı yarıya paylaşıp kumar işine ortak

olmamızı, kumarbazlardan elime geçen parayla rahat rahat yasıyacağımı söylüyor. Sonradan bu isin gerçekten verimli, ama aynı zamanda da çok tehlikeli olduğunu anlıyacağım.

311

Pazar günü sasırtıcı bir çabuklukla geçiyor. Güzel bir saati olan Dega: «Bes olmus bile, diyor. Dönme vakti geldi.» Giderken, poker oynamam için elime bir bes yüzlük sıkıştırıyor. Koğusta, ara sıra neseli oyunlar dönüyormus. Grandet de, çeliğine elce-ğiziyle su verdiği nefis bir sustalı bıçak armağan ediyor.

Gerçekten

tehlikeli bir silâh bu.

— Gece gündüz silâhlı olmalısın.

— Tehlikesi yok mu?

— Aramayı yapanların çoğu arap gardiyanlar. Bir adam tehlikeli bilinirse, üzerinde silâh bulsalar bile görmezlikten gelirler.

— Kampta görüsürüz, diyor Grandet. Gitmeden önce, Galgani, kösesinde bana yer ayırdığını ve grubuna aldığını söylüyor (aynı gruptan olanlar birlikte yemek yerler, birinin parası hepsinindir). Dega ise kampta değil, yönetmenlik binasında yatıyor.

Üç gündür koğustayız, ama gecelerimi Clousi-ot'nun basucunda geçirdiğimden, altmış kişinin bir arada yasadığı koğus hayatı hakkında pek fikrim olmuyor. Clousiot iyice kötüleyince onu, yine baska bir ağır

hastanın bulunduğu odaya alıyorlar. Chatal morfin üstüne morfin vuruyor. Dostumuzun geceyi çıkaramayacağından korkuyor hep.

Üç metre genişliğindeki bir geçidin iki yanına otuzar yatak sıralanmış, aşağı yukarı yatakların tümü dolu. Dki gaz lâmbası içeriyi aydınlatıyor. «Surada poker oynanıyor», diyor Maturette. Kumarbazlara doğru yürüyorum. Dört kişi.

— Besinci olabilir miyim,

— Tabii, otur. Kav bir yüzlük. Oyuna girmek için üç kavın yani üç tane yüzlüğün olmalı. Al sana üç yüz franklık fis.

iki yüz frangımı Maturette'e veriyorum. Dupont adında bir Parisli:

— ingiliz usulü oynuyoruz, diyor, jokersiz. Biliyor musun?

— Evet.

Bu adamlar, akıl almaz bir çabuklukla oynuyorlar. Rölans diye bir sey yok, biraz düşündün mü oyunu yöneten «geciktin» diyor, oyuna girmissen paran

312

yanıyor. Dste bu koğusta yeni bir kürek mahkûmu sınıfı keşfediyorum, bunlar kumarbazlar. Kumardan, kumar için, kumarın göbeğinde yasıyorlar. Kumardan baska sey onları ilgilendirmiyor. Ne olduklarını, çekecekleri cezayı, hayatlarını değiştirmek için yapabileceklerini kumar oynarken unutuveriyorlar.

Oynadıkları adam mert olsun olmasın, tek
ilgilendikleri kumar.

Bütün gece oynadık. Kahvaltıya doğru bıraktık. Bin üç yüz frank kazandım. Yatağıma doğru yürürken Paulo

yanıma yaklastı. Dkili kumara devam etmek için iki yüz franga ihtiyacı vardı, elinde yü7 frank kalmıstı.

— Al sana üç yüz, dedim, ortak olalım.

— Sağol Kelebek, gerçekten söyledikleri kadar varmissın. Dost olduk gitti.» Elini uzatıyor, sıkıyorum, sevinç içinde uzaklaşıyor.

Clousiot bu sabah öldü: önceki gün bir ara kendine geldiğinde Chatal'e, morfin yapmamasını rica etmiş.

— Yatağıma oturmus, yanımda dostlarım, her şeyi duyarak ve görerek ölmek istiyorum.

Ağır hastaların alındığı odalara girmek kesinlikle yasak. Ama Chatal sorumluluğu üzerine alıyor, böylece de

dostumuz kollarımızda ölüyor. Maturette acıdan bitik.

— Güzel serüvenimizi birlikte yasadığımız dostumuz yok artık. Onu köpekbalıklarına attılar.

«Onu köpekbalıklarına attılar» sözünü duyduğumda buz kesiyorum. Gerçekten, adalarda mahkûmlar için mezarlık yok. Kürek mahkûmu ölürse, saat altıda, güneş batmak üzereyken, Royale ile Sa-int-Joseph arasında köpekbalıklarıyla dolu bir yerden denize atılır.

Dostumun ölümünden sonra hastane, bana dayanılmaz geliyor. Dega'ya öbür gün çıkmak istediğimi bildiriyorum. Bana bir pusula yolluyor. «Söyle Chatal'e, sana on bes gün dinlenme versin. Böylece kampa geldiğinde, dilediğin isi seçecek zamanın olur.» Maturette hastanede biraz daha kalacak. Chatal onu yardımcı olarak yanına almayı düşünüyor. Hastaneden çıkar çıkmaz beni yönetmenlik bi-
313

nasına, Binbası Barrot'nun karsısına götürüyorlar. — Kelebek, diyor bana, sizi kampa göndermeden önce biraz konuşmayı gerekli buldum. Burada değerli

bir dostunuz var, bas muhasebecim Louis Dega. Sizinle ilgili olarak Fransa'dan verilen bilgilerin gerçeğe

uymadığını, kendinizi bos yere mahkûm edilmiş saydığınızdan devamlı isyan halinde bulunmanızın olağan

sayılmak gerektiğini söylüyor. Bu noktada kendisiyle aynı görüşte olmadığımı belirtmeliyim. Simdi öğrenmek istediğim, su sıra ne yapmayı kurduğunuzdur.

— Komutanım, size cevap verebilmek için dosyamda yazılı olanları görebilmem gerekir.

— Bakın, kendi gözünüzle görün.» Bana uzattığı sarı karton fiste, özetle sunları okuyorum:

«Kelebek diye bilinen Henri Charriere, 16 Kasım 1906 da Ardeche'in ..... ilçesinde dünyaya geldi. Seine Ağır Ceza Mahkemesi tarafından, cinayet suçundan müebbet küreğe mahkûm edildi. Her yönüyle

tehlikeli, devamlı göz hapsinde tutulmalı, önemli işlerde çalıştırılmaz.

CAEN MERKEZ CEZAEVD: Doğru yola dönmesi imkânsız. Mahkûmlar arasında isyan çıkarıp elebasılığını

yapabilir. Devamlı göz altında tutulmalı.

SADT-MARTDN-DE-RE: Disiplinli fakat dostları arasında büyük saygı görüyor. Nereye gönderilirse gönderilsin,

kaçmaya çalışacak.

SADNT-LAURENT-DU-MAROND: Hastaneden kaçmak için, bir gardiyanla üç mubassırı bayılttı. Kolombiya'dan

iade edildi. Yargılanana kadar iyi hali görüldü, iki yıl gibi hafif bir hücre cezasına çarptırıldı.

SADNT-JOSEPH: Çıkana kadar iyi hali görüldü.

Fisi geri verdiğimde, komutan:

— Kelebek, diyor, bu yazılanlara bakan kisi sizin gibi bir mahkûma güvenemez. Benimle bir anlasma yapar mısınız?

— Neden yapmıyayım? Anlasmasına bağlı.

— Bütün güçlüklere rağmen, adalardan kaçmak için her seye basvuracak bir insan olduğunuzdan s phem yok. Belki bu isi basaracaksınız da. Oysa benim, adalar yönetiminde bes ayım kaldı. Bir 314

mahkûmun ka ısı, adalar komutanına neye mal olur biliyor musunuz?  nce, bir yıllık maasına. Yani bütün sömürge  deneği kesilir, izni altı ay geciktirilir,    aya indirilir. Sorusturma sonuçlarına göre, ihmali görülürse rütbesi tenzil edilir. G r yorsanız ki bu is çok ciddi, isimi namusluca y r teceksem, ka abileceğinizi d  nerek sizi hücreye almaya hakkım yok. Tabii birtakım hayalî suçlar uydurmazsam.

Bunu da yapmak istemem. Ben adalardan ayrılana kadar buradan ka mıyacağınıza söz vermenizi diliyorum. Bes ay sabredeceksiniz.

— Binbasım, altı ayı geçmedikçe, siz burada bulunduğunuz süre içinde ka mıyacağıma söz veriyorum.

— Gitmeme bes aydan daha az bir zaman var, bundan eminim.

— iyi  yleyse, Dega'ya sorun, s z m n eri olduğumu söyler.

— Size inanıyorum.

— Buna karsılık, bir isteğim var.

— Nedir o?

— Burada geçireceğim bes ay içinde, ancak daha sonra bana verilebilecek işlerden birinde görevlendirileyim, hattâ dilersem ada değiştirebileyim.
— Kabul, yalnız aramızda kalsın.

Dega'ys çağırıyor, yerimin iyi hali görülenlerin değil, bütün dostlarımın yattığı tehlikeli mahkûmların binası olduğunu söylüyor. Kürek mahkûmlarına verilen torbaya komutan, terzilerden alınan birkaç pantolonla beyaz kazak da koyduruyor.

Bembeyaz ve yepyeni pantolon, üç gömlek, bir hasır sapka ile, yanıma kattıkları mubassırın refakatinde kampın yolunu tutuyorum. Yönetmenlik binasından kampa varmak için, bütün düzlüğü asmak gerekiyor. Tüm cezaevini çeviren dört metrelik duvarın dibinden yürürken görevlilerin hastanesi önünden geçiyoruz. Bu büyük dikdörtgeni dolastıktan sonra da ana kapıya varıyoruz «Adalar cezaevi-Ro-yale bölümü». Kocaman kapı tahtadan, ardına kadar açık.

Yüksekliği en az altı metre olmalı. Her birinde dörder kisinin

bulunduğu iki nöbetçi kulübesi var kapının iki yanında. Omuzu kalabalık biri iskemle-

315

sine oturmuş. Tüfek yok, herkes tabancalı. Bes, altı tane de arap gardiyan görüyorum.

Sundurmaya vardığımda bütün gardiyanlar dışarı çıkıyor. Baslarındaki: «iste yeni gelen biri, diyor, hem de

önemli bir kisi.» Araplar üstümü aramaya hazırlanıyorlar, engelliyor. Pilisini pırtısını ortaya dökmeyin. Gir

içeri Kelebek, özel binada seni bekleyen pek çok dostun vardır herhalde. Adım Sofrani. Adada iyi günler geçirmeni dilerim.»

— Sağol sef. Üç büyük binanın üzerinde yükseldiği uçsuz bucaksız bir avluya giriyorum. Beni bu binalardan

birine götüren mubassırın ardında yürüyorum. Bir kapının üstünde «A binası - özel bölüm» yazılı.

Ardına

kadar açık kapının önündeki mubassır bağırlıyor: «Koğus görevlisi!» Yaslı bir kürek mahkûmu görünüyor.

«Yeni gelen biri,» diyor ve beni bırakıp gidiyor.

içinde yüz yirmi kisinin yasadığı, dikdörtgen biçiminde, kocaman bir koğusa giriyorum. Saint-Laurent'daki

barakada olduğu gibi, koğusun iki yanında bir demir çubuk uzanıyor. Yalnız kapı ve geceleri kapatılan tellerin olduğu yerde kesiliyor bu demir çubuk.

Duvarla demir çubuğun arasına, hamak sayılamayacağı

halde hamak adı verilen bezler gerilmiş. Bu hamaklar çok rahat ve sağlık yönünden de iyi. Her birinin tepesine iki tahta çakılmış, bu tahtalara mahkûm esyasını yerlestirebiliyor. Birine giyeceğini, diğerine de

yiyecekti, sahandı, v.s. Hamaklar arasında üç metre genişliğinde bir geçit var. Buradakiler de küçük topluluklar halinde yasıyorlar. Dki kisilik topluluklar olduğu gibi on kisilikleri de var.

içeri girer girmez, dört yandan beyaz giysili kürek mahkûmları kosup geliyorlar: «Kelebek, suraya yerles.»

«Hayır, bizim yanımıza gel.» Grandet torbamı alıyor ve: «Benimle birlikte yatacak,» diyor. Onu izliyorum, hamağımı iyice geriyorlar. Bunun üstünde yatacağım. «Al sana dostum, tavuk tüyünden bir de yastık,» diyor Grandet. Bir sürü dostla karsılasıyorum burada. Pek çok Korsikalı, Marsilyalı, birkaç Parisli var. Hepsi de Fransa'dan dostum, ya da Sante, Conciergerie cezaevlerinden, Güyan katile-

316

sinden tanıdığım kisiler. Hepsini koğusta görmek beni sasırtıyor, soruyorum: «Yahu siz bu saatta ise çıkmaz

mısınız?» Herkes basıyor kahkahayı: «<O sözü tekrarlasana bir daha, diyorlar. Bu binadakiler, günde bir

saattan fazla çalışmazlar. Sonra hepimiz koğusa döneriz.» Karsılama töreni gerçekten candan.

Devam

edeceğini dileyelim. Ama kısa sürede, önceden düşünmediğim bir seyin farkına varıyorum:

Hastanede

geçirdiğim birkaç güne rağmen, toplu halde yaşamaya alısmam gerek.

Hiç aklımın kösesinden geçmeyen bir seyle karsılasıyorum. Bembeyaz gömlekli, pırıl pırıl beyaz bir örtüyle

kapalı tepsiyi taşıyan bir adam giriyor içeri ve baslıyor bağırmaya: «Biftek var biftek, var mı biftek isteyen?» Yavas yavas bize yaklaşıyor, yanımızda duruyor, beyaz örtüyü kaldırıyor ve Fransa'daki kasaplarda görüldüğü gibi, bir tepsiye dizilmiş biftekler çıkıyor ortaya. Grandet'nin her günkü müsterisi

olduğu belli, çünkü isteyip istemediğini sormuyor da kaç tane alacağını öğrenmek istiyor.

— Bes tane olsun?

— Fileto mu, omuzdan mı?

— Fileto. Borcum nedir? Hesabı ver, artık bir kisi fazlayız, durum değişti.

Biftek satan bir defter çıkarıp hesaplamaya koyuluyor.

— Tamamı yüz otuz bes frank.

— Al paranı, hesabı sıfırdan baslatalım. Adam gidince Grandet bana dönüyor: «Burada mangırın yoksa açlıktan geberir gidersin. Becerikliysen, her zaman bulursun yolunu.»

Burada «yolunu bulmak», herkesin para kazanmak için bir şey yapması anlamına geliyor. Kamp ah-çısı, mahkûmlara verilmesi gereken eti satıyor. Et geldiğinde aşağı yukarı yarısını kesip biftek, yahni-lik,

haslamalık ayırıyor. Bu etin bir bölümü, karıları
aracılığıyla mubassırlara satılıyor, geri kalanı da
parası
olan kürek mahkûmlarına. Tabii ahçı, eline geçen
paranın bir parçasını da, mutfağı denetlemekle
görevli
mubassıra veriyor. Malını kapar kapmaz ilk
damladığı yer, bizim koğusun bulunduğu A binası.
Görüldüğü gibi yolunu bulmak, ahçının et ve
317

yağ satması; fırıncının fantezi ekmek ya da
mubassırların yediğı francaladan hazırlayıp okutması;
kasabın,
et deposundan kamptakilere et sürmesi;
hastabakıcının para karsılığı iğne yapması;
muhasibecinin, belirli
bir is yapmak isteyen mahkûmdan haraç alması ya
da sizi angaryadan kurtarması; bahçıvanın taze
sebze ve
meyvayı kamp piyasasına sürmesi; laboratuvarda
çalışanların para karsılığı tahlil sonuçlarını değıstirip

sahte verem, cüzzam gibi hastalıklar, barsak iltihapları uydurması, v.s. anlamına geliyor.

Mubassırların

bahçelerinden mal araklamakta uzmanlasanlar

yumurta, tavuk, Marsilya sabunu satıyorlar,

«emirberler»

evin hanımıyla işbirliği yapıyor, istedikleri tereyağı, süt, süt tozu, ton balığı, sardalya, peynir ve tabî sarapla içkiyi (benim katıldığım toplulukta her zaman bir sise Ricard'la İngiliz ve Amerikan sigarası bulmak mümkündü) getirip neselerini buluyorlar. Avlama izni alanlar da yakaladıkları balık ve Destakozlardan para kazanıyorlar.

Benimkisi işlerin hem en iyisi, hem de en tehlikelisi: Kumardan buluyorum yolumu. Kural, yüz yirmi kişilik koğuslarda kumarı en fazla üç, dört kişinin yönetmesidir. Kumarı yönetmeyi gözüne kestiren, bir gece

oyun sırasında ortaya çıkar ve: «Ben de kumardan pay almak istiyorum,» der. Kendisine «hayır» cevabı verilir.

— Hepiniz hayır mı diyorsunuz?

— Hayır diyoruz.

— Öyleyse ben, A... nın yerini alacağım. Adını söylediği kisi, bunun ne anlama geldiğini bilir. Yerinden kalkar, koğusun ortasına yürür, orada bıçakla döğüsürler. Kazanan oyunun yönetimini eline

alır. Ortaya sürülen parayı kim kazanırsa, her keresinde oyunu yönetene yüzde bes verir. Kumar, aynı zamanda ufak tefek kazançların da kaynağıdır. Yere serilen örtüleri hazırlayanlar, bağdas kurup oturamayan oyunculara arkalıksız iskemle kiralıyanlar, sigara satanlar vardır. Sigaracı örtüye bos puro kutularını yayar, içine fransız, ingiliz, amerikan sigarası, hattâ elle sardıklarını doldurur. Her sigaranın ayrı bir fiyatı vardır, kumarbaz kutudan dilediğini alır, içer, konulan fiyatı da tartıma-318

dan öder. Bir de gaz lâmbalarını hazırlayan, tütmemelerine dikkat eden vardır. Bu lâmbalar, delik kapağından fitil çıkan süt kutularından yapılır. Kutuya gaz doldurulur, tütmemesi için de fitili sık sık temizlemek gerekir. Sigara içmeyenler için de, özel olarak yapılan sekerler ve pastalar vardır. Her binada bir ya da iki kahveci çalışır. Kahveci, yaptığı Türk kahvesini bütün gece sıcak tutar. Zaman zaman koğusta gezer, kampta yapılan tencerelerde devamlı olarak sıcak tutulan kahve ya da kakaoyu satar. Bir de ıvır-zıvır satıcılığı vardır. Bu da bir çeşit, el sanatlarıyla yolunu bulmaktır. Kimi, balıkçıların aviadığı

kaplumbağaların kabuğu üzerinde çalışır. Bir kaplumbağa kabuğundan on üç plâka çıkar, ağırlığının iki kilo geldiği olur. Zanaatkar bu kabuktan bilezikler, küpeler, gerdanlıklar, ağızlıklar, tarak ve fırça sapları yapar. Sapsarı bağa bir çekmece gördüm ki, gerçekten hârikaydı. Kimi de hindistancevizi kabuğu, öküz ya da manda boynuzu, abanoz ağacını oyup yılan biçimine sokar ve satar. Bir tek çivi kullanmadan abanoz ağacından, geçme isi yapanlar vardır. En ustaları bronz üzerinde çalışır. Bu arada ressamı da unutmamak gerek. Birkaç yeteneğin birleştirilip tek hedefe yöneltildiği de görülür, örneğin, balıkçı bir köpekbalığı yakalar. Dümdüz ve pırıl pırıl disli ağzını açar. Bir marangoz, cilâlı tahtadan küçük boy, ortası resim yapılacak kadar geniş bir çapa yapar. Balığın açık ağzına çapa bağlanır, ressam da üzerine denizle çevrili Salut adalarının resmini yapar. En çok rastlanan konu da sudur: Royale adasının burnu, aradaki boğaz ve Saint-Joseph adası. Masmavi denizin üstü batan güneşin ısınlarıyla pırıl pırıl aydınlanmıştır. Suyun üstünde de bir filika durmaktadır. Filikada belden yukarısı çıplak altı kürek mahkûmu, kürekleri havaya dikmiş dururlar.

Teknenin arkasında, elde makineli tüfek, üç mubassır beklemektedir. Burundaki iki kisi ellerindeki tabutu

kaldırmıştır, tabuttan denize, un çuvalına sarılı bir mahkûmun ölüsü düsmek üzeredir. Suyun- yüzünde, ağzını açmış ölüyü bekleyen köpekbalıkları seçilir.

Resmin sağ kösesi-

319

ne: «Royale'de cenaze» yazılmış ve tarih atılmıştır. Bütün bu çeşitli mallar mubassırların evlerine satılır. En güzel parçalar hemen kapısılır ya da ısmarlama yaptırılır. Geri kalanlar, adalardan geçen gemilerdeki yolculara okutulur. Bu is de, filikalarda çalışanlara kazanç sağlar. Bir de avantacılar vardır. Yamrı yumru bir masrapayı alır, üstüne: «Bu masrapayı ünlü

Dreyfüs kullanmıştır—Seytan adası» yazar, tarihi de atıp satarlar. Kasık ve sahanlar da aynı şekilde okutulur. Brötanyalı mahkûmlara yapılan bir numara vardır ki hiç sasmaz. Neyin üzerine «Se-zenec» yazılsa bastırır parayı alırlar.

Bu devamlı isler adalara çok para girmesini sağlar, mubassırların da ticarete göz yummakta a-vantaları vardır. Kendini para kazanmaya veren adamın idaresi çok daha kolaydır, böylece yeni hayatına farketmeden alısır.

Oğlancılık resmî bir kisilik kazanmıştır. Komuta na varıncaya dek herkes, A... nın, B ile yasadığını bilir.

Birinin^yeri değistirilse, birlikte yola çıkmadı-larsa, kısa süre sonra öbürünün de yanına varması sağlanır.

Bütün bu insanların içinde, kaçmayı düşünenlerin oranı yüzde üçü bile bulmaz. Müebbetlikler a-rasında bile aynıdır. Kaçmanın yolu da, ne yapıp yapıp adalardan karaya, Saint-Laurent'a, Kuru'ya, Cayenne'e

gönderilmenin çaresini bulmaya bağlıdır. Böyle bir yer değisikliği süreli mahkûmlar için geçerli değildir. Müebbetlikler de, kürekte cinayet islemedikçe karaya çıkamazlar. Ancak birini öldürür-lerse, yargılanmak üzere Saint-Laurent'a gönderilirler. Gitmek için suçu itiraf etmek gerektiğinden, cinayet suçundan bes yıl

hücre cezasına çarptırılma tehlikesi vardır. Tabii Saint-Laurent'da geçecek kısa süre içinde —en fazla üç

ay— mahkûmun kaçıp kaçamayacağı da kesinlikle kestirilemez.

Sağlık nedenleriyle adalardan karaya gönderilmek de mümkündür. Veremli olduğu anlaşılan, Saint-Laurent'ın seksen kilometre ötesinde «Yeni Kamp» diye adlandırılan veremliler kampına gönderilir.

Bir de cüzzam ya da dizanteriden ileri gelen
320

müzmin DarsaK ıtınaoı varair. bu sonuca varman kolaydır ama, tehlikeleri de çok büyüktür. Bir kere, iki yıla yakın bir süre, hastalarla tecrit edilmiş bir binada yaşamak zorunludur. Tabii öyle yerlere sahte cüzzamlı girip gerçek cüzzamlı çıkmak, demir gibi ciğerlerle yatıp çürük ciğerlerle kalkmak isten bile değildir. Hele dizanteride, salgına tutulmamak imkânsız gibidir.

iste, yüz yirmi arkadaşımınla birlikte A, binasına yerleştin artık. Sizi kısa sürede belirli bir sınıfa sokan insanların yaşadığı bu topluluğa alışmak gerek. Bir kere herkes, tehlikeyi göze almadan size saldırılmıyacağını

bilmeli. Korku uyandırdınız mı, aynasızlara karşı tutumunuzla da saygı kazanmalı, bazı işleri

kabul etmemeli, gardiyanların otoritesini asla tanımamalı, mubassırlardan biriyle basınızı derde sokmak

pahasına emirlere pek boyun eğmemelisi-niz. Bütün gece kumar oynamıssanız, sabah içtimai-na çıkmazsınız bile. Koğuş sorumlusu, sıra size geldiğinde: «Hasta, yatıyor», diye bağırır. Diğer iki binada,

mubassırlar, ara sıra gider koğuşta yatan «hasta» yi alır, içtima yerine getirirler. Ama gözü kanlıların yasadığı A. binasında böyle sey görülmemistir. Sonuç olarak söylenebilecek sey, kürekte büyüğünden

küçüğüne kadar herkesin rahat ve huzur aradığıdır. Yanyana yattığımız dostum Grandet, otuz bes yaşlarında bir Marsilyalı. Upuzun boylu ve çok zayıf, ama

güçlü. Fransa'dan arkadaşız. Marsilya ve Paris'te olduğu gibi Toulon'da da dostluk ederdik.

Grandet, ünlü bir kasa hırsızı. Çok iyi bir insan ama çok da tehlikeli olabilir. Bugün, su koca koğuşta yapayalnızım. Koğuş sorumlusu yerleri süpürüyor ve paspas yapıyor. Sol gözünde tahtadan bir seyle saat onaran bir adam görüyorum. Hamağının üstündeki tahtada en azından yüz saat asılı. Otuz yaşlarında olan

bu gencin saçları bembeyaz. Yanına yaklaşıyorum. Basını bile kaldırmıyor, susuyor. Biraz canım sıkkın,

uzaklaşıyor ve avluya çıkıp oturuyorum. Titi la Belote,
yepyeni bir iskambil destesiyle çalışıyor. Çevik
parmakları, otuz iki kartı, akıl almaz bir çabuklukla
karıştırıp duruyor. Sihirbaz ellerini oykelebek
321/21

İcullaya uevam euereK: «İnö nauer aosiumY aiyor
Royale'den bir sikâyetin yok ya?»

— Yok ama bugün efkârliyım. Artık çalışmaya başlayacağım, böylece kampın dışında biraz oyalanmıs

olurum. Saatçilik yapan biriyle konuşmaya çalıştım, herif cevap bile verdi.

— Sen ne diyorsun be Kelebek? O herif kimseye metelik vermez. Saatlarından başka şey yoktur gözünde.

Geride kalan ne varsa, hava gelir ona! Doğrusu, basına gelenlerden sonra kafayı üsütmekte çok haklı. Daha azıyla oynatacak çok kişi biliyorum. Düşün ki bu genç —yası otuz bile olmadığına göre genç denebilir—

geçen yıl, sözde bir aynasız karısının ırzına geçtiği gerekçesiyle idam cezasına çarptırılmıştı. Bastan aşağı uydurma tabii. Uzun süredir Brötanyalı bir bas mubassırın karısını beceri-yordu çocuk. Evlerinde «emirber» olarak çalıştığından da, herif nöbete kaldı mı oğlan kariya hesap tutuyordu. Yalnız bir yerde yanıldılar: Karı oğlana çamasır ve ütü yaptırmaz olmustu. Bu isi üzerine aimisti birden. Karının

tembelliğini bilen boynuzlu koca durumu garipsedi, süphelenmeye başladı. Tabii elinde, boynuzlandığını gösteren bir ipucu da yoktu. Sonunda ikisini de suçüstü yakalayıp öldürmeye karar verdi. En çok da, karının göstereceği tepkiye güveniyordu. Bir gün, nöbete başladıktan iki saat sonra izin aldı, memleketten

gelen jambondan ikram edeceği gerekçesiyle yanına da bir mubassır takıp evin yolunu tuttu. Çıt çıkarmadan bahçeye geçti, evin kapısını açar açmaz papağanı, her zamanki gibi başladı bağışmaya:

«Dste

patron!», «Dste patron!» Aynasızlar yatak odasına dalarken karı oğlanın kollarından sıyrıldı, çocuk da kendini pencereden attı ama boynuzlu ardından ates açtı. Bizim delikanlı omuzuna yediği kursunla devrilirken, karı, göğüslerini ve yanağını tırmalıyor, geceliğini yırtıyordu. Saatçi yerde kaldı, aynasız ikinci

bir kursunla isini bitirmeye hazırlanırken arkadaşı silâhı elinden kaptı. Aslında konuk mubassır Korsikalıydı,

sefinin masal uydurduğunu, ırza geçme mirza geçme gibi bir durum da olmadığını hemen anlamıstı. Ama Brötanyalıya birsey diyemezdi; inanmış numarası yaptı. Saatçi ölüme

mahkûm edildi. Buraya kadar önemli bir şey yok dostum. Asıl bundan sonrası ilgi uyandırıyor.

«Royale'de, ölüm mahkûmlarının hücrelerinin bulunduğu yerde bir giyotin vardır. Her parçası ayrı bölmede özenle saklanır. Avluda, giyotinin üzerine konduğu bes tane çini iyice yerleştirilmiş, aracın dengesini bozmayacak şekilde düzenlenmiştir. Her hafta, cellâtla kürek mahkûmu olan iki yardımcısı, giyotini avluya kurar, bir iki tane de muz ağacı keserler. Böylece, giyotinin ates gibi çalışmakta olduğu anlaşılr.

«Bizim Savoie'lı saatçi, diğer dört mahkûmla birlikte (üç Arap ve bir Sicilyalı) bir ölüm hücresinde yatıyordu. Besi de, kendilerini mahkemede koruyan mubassırların yazdığı af dilekçelerine cevap bekliyorlardı.

«Bir sabah giyotin, her sabahki yerine kuruldu ve birden hücre kapısı açıldı. Cellâtlar saatçinin üstüne çullandılar, bir iple ayaklarını, aynı ipin ucuyla da ellerini bağladılar. Makasla gömleğinin yakasını iyice genişlettiler, sonra, ufak adımlarla sabahın alaca karanlığında, giyotine giden yirmi metre kadar yolu yürüttüler. Kelebek, giyotinin önüne vardığında bir dikey tahtayla karsılasırsın. Bu tahtanın üzerindeki kayislarla adamı bağlarlar. Çocuğu da bağlayıp, bıçağı indirmeden önce basına geçirdikleri tahtayı yerleştirirlerken komutan göründü. Bizim «kuru ceviz» idam cezalarında hazır bulunmak zorundadır. Elinde bir lüks lâmbası vardı, kaldırıp giyotini aydınlattığında itoğlu it aynasızların yanıldığını farkettiler. O

günkü törenle hiç ilgisi bulunmayan saatçinin bası kesilmek üzereydi.

•<— Durun! Durun! diye haykırdı Barrot.

«öylesine kendinden geçmişti ki, anlatılanlara bakılırsa konusamadı. Lâmbayı yere vurdu; aynasızlarla

cellâtları iteleyip kakaladı, kendi eliyle çözdü saatçiyi. Sonunda da:

«— Hastabakıcı, onu hücrelerine götürün! emrini verdi. Onunla mesgul olun, yanında kalın bir süre, rom içirin. Siz de, ayı oğlu ayılar, gidip Rencasseu'-yu getirin. Bugün kafası kesilecek o, baskası değil.

«Ertesi gün Savoie'linin saçları, bugün gördüğün gibi bembeyaz kesildi. Avukatlığını yapan Calvi'-

323

li bir aynasız, Adalet Bakanlığına yeni bir dilekçe vererek olayı anlattı. Saatçinin ölüm cezası da müebbetle

çevrildi. O günden beri, isi gücü aynasızların saatini onarmaktır. Merakı budur. Yaptığı saati uzun süre incelemeyen sahibine vermez. Bu yüzden tahtasında yığınla saat asılıdır. Simdi zavallının, kafayı

üsötmekte haklı olduğunu anlıyorsun herhalde.

— Doğru Titi, böyle bir olaydan sonra insanlarla alış-verisi kesmekte haksız sayılmasa gerektir. Ona gerçekten acıdım.

Her geçen gün, bu yeni hayatın baska bir yanını öğreniyorum. A. binası, gerçekten de tehlikeli a-dam)arın

toplandığı bir yer. Bu tehlike, gerek adamların geçmişlerinden ve gerekse günlük hayatlarında gösterdikleri tepkilerden geliyor. Hâlâ çalışmıyor, kırk bes dakika süren ve sonra adada balık avlamamı sağlayan bir lâğımcılık isi pesinde kosuyorum.

Bu sabah, hindistancevizi dikiminde çalışacaklar arasında, Jean Castelli'nin de adı okundu. Castel-li, sıradan çıktığı gibi: «Ne o? dedi. Beni ise mi göndereceksiniz?»

— Evet, dedi görevli aynasız. Alın su kazmayı da».

Castelli, kılını kıpırdatmadan aynasızın yüzüne baktı:
— Bana bak Avuvergne'li, bu garip aracın neye yaradığını anlamak için hemserin olmak gerektiğini görmüyor musun? Ben Marsilya'da yetistim ve Korsika'lıyım. Korsikalılar, kazma ve kürek gibi araçları fırlatır atarlar. Marsilya'da, böyle araçların varlığını bilen yoktur. Kazmanı kendine sakla da beni rahat bırak.

Sonradan öğrendiğime göre, durumdan pek haberi olmayan acemi aynasız, kazmayı kaldırdığı gibi Castelli'nin üstüne yürüdü. Yüz yirmi kisi bir ağızdan haykırdı: «Les kargası, dokunursan kendini ölmüs bil!»

— Dağılırı! diye haykırdı Grandet.» Aynasızların savunmaya geçtiğini görmezlikten gelip, toplu halde koğusa girdik.

B. binasındakiler, ise gitmek üzere önümüzden geçtiler. .Onları C. binasındakiler izledi. Derken bir

324
düzüne kadar aynasız göründü ve az raslanan bir sey yaptılar, demir telle örülü kapıyı kapadılar. Bir saat

sonra da, kırk kadar aynasız, elde makineliyle kapının jki yanından çıkıverdi. Komutan yardımcısı, basgardıyan, bas mubassır ve mubassırların tümü toplanmıstı. Sabah altıda, Seytan adasını denetlemeye

giden komutanın dısında, herkes hazırđı. Komutan yardımcısı:

— Dacelli, mahkûmları teker teker çağırın! dedi.

— Grandet?

— Burada.

— Çıkın.

Grandet, kırk aynasızın arasında dışarı çıktı. Dacelli ona «Dsinize gidin» dedi.

— Gidemem, diye cevap verdi Grandet.

— Karsı mı geliyorsunuz?

— Hayır, karsı gelmiyorum, hastayım.

— Ne zamandan beri hastasınız? Sabah doktora gidecekler listesinde adınızı yazdırmamıssınız.

— Sabah hasta değildim, şimdi rahatsızlandım. Adı okunan ilk altmış kişi, birbiri ardından aynı şeyi söylediler. Bir tanesi, aynasızlara karsı çıkacak kadar ileri gitti. Herhalde Saint-Laurent'a gönderilip askerî mahkemenin karsısına çıkmak istiyordu.

«Demek verilen emri yapmıyorsunuz?» diye sorulduğunda su cevabı verdi:

— Evet, üç kere sorsanız üç kere de hayır diyorum.

— Neden üç kere?

— Çünkü midemi bulandırıyor sunuz. Sizin gibi iğrenç heriflerin emriyle çalışmayı kabul etmiyorum.

Hava iyiden iyiye gerginlesmisti, özellikle genç aynasızlar, kürek mahkûmlarının karsısında bu kadar küçülmeye dayanamıyorlardı. Tek istedikleri, mahkûmlarda tehlikeli bir kaynasma görülmesiydi. Namlusunu yere eğdikleri tüfeklerine süngüyü taktıkları gibi harekete geçeceklerdi.

— Adı okunanlar çırılçıplak soyunsun! Hücrelere, mars, mars!» Elbiselerin yere düşerken çıkardığı hısırtı

arasında, bir bıçağın da avlu taslarına çarptığı isitiliyordu. Tam bu sırada doktor göründü.

325

— Tamam, hazır ol! Dste doktor. Doktor, lütfen sunları muayene eder misiniz? Hasta olmayanlar hücreye atılacak. Diğerleri koğuslarında yatacaklar.

— Altmıs hasta mı var?

— Evet, çalışmak istemeyen bir kisinin dışında hepsi hasta bunların.

— En bastaki Grandet, neniz var? diye sordu doktor.

— Zindancı görmekten ileri gelen hazımsızlık.

Hepimiz uzun cezalara, çoğumuz da müebbet mahkûm

kisileriz doktor. Adalardan kaçmak da mümkün değil. Yönetmeliğin uygulanmasında anlayıs ve esneklik gösterilirse bu hataya katlanabiliriz. Oysa bu sabah, bir mubassır, hepimizden saygı gören bir arkadaşımızı

kazma sapıyla devirmeye kalktı. Kendini koruması da söz konusu değildi, çünkü arkadaşımız kimseyi tehdit

etmemisti. Sadece, kazma kullanmak istemediğini söylemişti. Dste salgın hastalığımızın gerçek nedeni bu, Kararı siz verin.

Doktor basını önüne eğdi, bir an düşündü, sonra:

— Yaz, hastabakıcı, dedi. «Yedikleri yiyecekten zehirlenen mahkûmlara, yirmi gram sodyum sülfat verilecek. Çalışmak istemeyen A... adlı mahkûmu da hastaneye yatırıp müşahadeye alın. Bakalım yetkililere karşı çıkarken aklı basında mıydı?»

Doktor bunları yazdırdıktan sonra, arkasına bakmadan yürüdü, gitti.

— Herkes içeri! diye bağırdı komutan yardımcısı. Eşyalarınızı toplayın, bıçaklarınızı da unutmayın. «O gün

herkes koğusta oturdu. Ekmekçi dahil, kimse dışarı çıkamadı, öğlene doğru, yanına iki mahkûm hastabakıcı

alan mubassır - hastabakıcı, çorba yerine bir kova müşhille göründü. Üç kişi bu müşhili içmek zorunda kaldı. Dördüncü mahkûm, gerçeğinden ayır-dedilemeyen bir sara nöbeti numarasıyla kovanın üstüne yığıldı

Müşhil bir yana uçtu, kepçe öbür yana. Böylece olay, koğus görevlisine verilen yerleri temizleme emriyle kapandı.

öğleden sonrayı Jean Castelli ile konuşarak
geçiriyorum. Bizimle yemek yemeğe geldi. Kürk
hırsızlığından
mahkûm, Louis Gravon adlı bir Toulon'lu ile
326

kader birliği ediyor. Kaçmaktan söz ettiğimde gözleri
parladı.

— Geçen yıl, kaçmak üzereyken isi sarpa sardı, dedi.
Burada rahat durmayacak biri olduğunu biliyordum.
Yalnız, adalardan kaçmaktan söz etmek, kimsenin
anlamadığı bir dili konuşmak gibidir, öte yandan,
henüz

adalarda yasayan mahkûmları tanıyamadığını
görüyorum. Gördüğün kadarıyla, yüzde doksanı
burada,

nisbeten rahat. Ne yaparsan yap, kimse seni ele
vermez. Adam öldürüyorlar da tanık bulunmuyor;
hırsızlık

oluyor, aynı hikâye. Kim ne yaparsa yapsın, bütün
mahkûmlar onu korumak için birlesiyorlar. Ada-
dakilerin

tek korkusu, bir mahkûmun kaçabilmesidir. iste o
zaman, nisbî rahatlıkları yok olur: Devamlı ara-
matarama

yapılır, kumar yolu kesilir, müzik âletleri aramalar
sırasında kırıldığından bir sey çalmak da im
kansızasın Ne satranç kalır, ne maça kızı, ne kitap,
ne de baska sey. Ivır zıvır satışı da hapi yutar. Her

sey, ama her sey yasaklanır. Aramalar, ardı arkası ke-silmeksizin birbirini izler. Seker, zeytinyağı, biftek, tereyağ, hepsi ortadan kalkar. Adalardan kaçan, genellikle Kuru yakınlarında ele geçer. Ama yalnız bir

kere adalardan kaçan olmustur. Aynasızlara ceza verilir, onlar da aldıkları cezaların acısını mahkûmlardan çıkarırlar.

Anlattıklarını can kulağıyla dinliyor, kulaklarıma inanamıyorum. Dsi bu yönüyle görememistim hiç.

— Sonuç, dedi Castelli, kaçmaya kalkacağın gün adımlarını hesaplı at. Biriyle isbirliği yapmadan önce, çok yakın dostun değilse, on kere düşün.

Profesyonel soyguncu Jean Castelli, az rastlanan bir iradeye ve zekâya sahip. Siddetten nefret ediyor. Adı da «Antika», örneğin, «palmoliv» le yıkan-mıssam «Allah belânı versin, oğlanlar gibi kokuyorsun be! der. Karı sabunuyla yıkanmıssın.» Ne yazık ki yası elli iki, ama çelikten iradesiyle görünüsü bile insanı mutlu kılıyor. Bana: «Kelebek, diyor, sen benim oğlumsun sanki. Adalarda hayat seni hiç ilgilendirmiyor. Bol bol yiyorsun, çünkü amacın devamlı sağlam olmak. Ama hayat boyu adalara yerlesmek gibi bir niyetin yok. Seni kutlarım. Bütün kürek mahkûmları içinde, bizim gibi yarım düzüne adam ya var,

ya yok. Hele kaçmayı kuranlar çok az. Tabiî yığınla adam, karaya çıkmak için dünyanın parasını veriyor ve

oradan t y yor. Oysa buradan ka ılabilece ine inanan kisi görülmüyor.

Yaslı Castelli bana öğütler veriyor: İngilizceyi öğrenmeli, fırsat buldukça bir İspanyolla İspanyolca konuşmalıyım. Yirmi dört derste İspanyolca öğreten bir kitap veriyor bana. Bir de İngilizce - Fransızca sözlük. Kaçma uzmanı sayılan Gardes adlı bir Marsilyalıyla pek dost. Gardes iki kere kaçırmış, ilkinde, Portekiz kürek cehenneminden, ikincisinde Güyan'-dan. Adalardan kaçış konusunda kişisel görüşleri var.

Jean Castelli'nin görüsleri ise daha baska. Toulon'lu Gravon da, bu konuda onlardan ayrılıyor, üçünün görüsü hiç bir noktada uyusmuyor. Bu günden başlayarak kendi basıma bir fikir edinmeye ve kimseye kaçmaktan söz etmemeye karar veriyorum.

Acı fakat gerçek. Tek birleştikleri nokta kumar konusu: Kumarı para kazanmak için ilginç, aynı zamanda

da çok tehlikeli buluyorlar. Her an, bileğine güvenen biriyle gırtlak gırtlığa gelebilmek mümkün. Ama bizimkilerin üçü de eylem adamı, yaşlarına göre de gerçekten güçlü kisiler: Louis Gravon kırk besinde, Gardee ise elli.

Dün gece, görüşümü bütün koğusa kabul ettirme fırsatını buldum. Ufak tefek Toulouse'lunun adı «Sardalye», Nimes'linin de «Koyun». Belden yukarı soyunup ortaya çıkan Koyun: «Ya, diyor, bana oyun basına yirmi bes frank haraç verirsin, va da bu isten çekilirsin.» Sardalyenin cevabı su: «Kumar oynamak için baskasına haraç verildiği simdiye kadar görülmemistir. Neden benim üstüme geliyorsun da, Marsilyalılara bulasmıyorsun?»

— Sana ne ulan! Ya parayı ver, ya isten çekil, ya da gel kavgaya.

— Hayır, ben döğüşmem.

— Korktun mu aslanım?

— Evet, senin gibi kaçmayı aklının kösesinden geçirmemiş bir kabadayının bıçağıyla yaralanabilir, belki

ölürüm. Ben kaçma fırsatı kolluyorum, öldürmek ya da kendimi öldürtmek niyetinde değilim.

Hepimiz, durumun ne yönde geleceğini merak-

328

la bekliyoruz. Grandet: «Bu küçük yürekli, diyor, gerçekten de kaçabilmek için her şeyini verir. Ne yazık ki

araya giremiyoruz.» Bıçağımı açıp altına koydum. Grandet'in hamağında oturuyorum.

— Ödle! Ya parayı ver, ya isten çekil. Cevabın ne?»

Sardalye'ye doğru iki adım atınca ben bağırıyo-rum:

— Kapa çenenin Koyun, rahat bırak çocuğu?

— Delirdin mi Kelebek? diyor Grandet. Yerimden kıpırdamadan, açık bıçağım sol bacağımın altında, elim

sapında:

— Hayır, delirmedim, diyorum şimdi hepiniz söyleyeceklerimi dinleyin. Koyun, istersen seninle ben dövüreceğim. Ama bunu yapmadan, sana ve koğustakilere söyleyeceklerim var, dinleyin. Buraya geldiğimden beri dikkatimi çekiyor; sayınız yüzden fazla, hepiniz «çevre» nin adamısınız, en güzel, en değerli, en gerçek şeyin aranızda saygı görmeyisi, bana utanç veriyor. Evet, firara saygınız yok. Oysa,

fırarî olduğunu gösteren, hayatını tehlikeye atarak kaçan her kisi, herkes tarafından ve her şeyin üstünde saygı görmelidir. Tersini söyleyen var mı? (Sessizlik) Yasalarınızın en önemlisi eksik: Herkesin kaçana saygı göstermekten baska, yardım etmek ve desteklemek zorunda olması. Kimse buradan tüymek zorunda değil, aşağı yukarı hepiniz buradaki hayatınıza alısmısınız, görüsünüze karşı çıkmıyor ve

saygıyla karsılıyorum. Ama yeniden hayata dönecek cesaretiniz yoksa, hiç olmazsa bu cesareti gösteren kisilere saygı duyun. Bu erkek yasasını unutan, ağır sonuçlarına katlansın bundan sonra.

Simdi

Koyun, döğüşmek istiyorsan hodri meydan.

Elde bıçak, koğusun ortasına çıkıyorum. Koyun bıçağını atıyor ve:

— Haklısın Kelebek, diyor, bu yüzden de bıçakla döğüşmek istemiyorum. Ama ödleğ olmadığımı ispatlamalıym, bu nedenle yumruk yumruğa döğüşelim.

Bıçağımı Grandet'e bırakıyorum. Yirmi dakika kadar köpekler gibi boğusuyoruz. Sonunda, kısmetli bir kafa

darbesiyle kıl payı kazanıyorum. Birlikte ke-

329

nefe girmis, yüzümden akan kanları siliyoruz. Koyun: «Dnsan, bu adalarda gerçekten uyusuyor, diyor. On

bes yıldır buradayım, karaya çıkmak için bin frank harcamayı düşünmedim bile. Utanç verici bir durum doğrusu.»

Hamağıma döndüğümde Grandet ve Galgani beni paylıyorlar. «Deli misin nesen, herkesi tahrik edip sövüyorsun. Nasıl oldu da, biri elinde bıçakla çıkmadı ortaya, hayret doğrusu.»

— Hayır dostlarım, bunun sasırtıcı bir yanı yok. Bizim «çevre» mizin adamı, haklı olana her zaman hak vermistir.

— Peki, diyor Galgani. Ama bu yanardağla fazla oynamaya kalkma.» Bütün gece, sürüyle insan benimle konuşmaya geliyor. Çaktırmadan yanasıyor, havadan sudan söz ettikten sonra, gitmek üzereyken:

«Söylediklerine ben de katılıyorum Kelebek.» diyorlar. Bu olay, herkesin saygısını kazanmama yol açtı.

Artık dostlarım, beni kendi «çevre» lerinin adamı sayıyorlar herhalde. Yalnız «çevre» lerince kabul edilenleri inceleyip tartısmadan benimrisemiyeceğimi de biliyorlar. Oyunu ben yönettiğimde daha az kavga çıktığını, bir emir verdim mi hemen boyun eğildiğini görüyorum.

Daha önce de belirttiğim gibi, oyunu yöneten, her kazanılan potun yüzde besini alır. Muhtemel kaatillerden korunmak için sırtını duvara vererek bir sıraya oturur. Dizlerinin üstündeki örtü, açık bıçağını

gizler. Çevresinde, Fransa'nın çeşitli bölgelerinden gelme, içlerinde Arapların da bulunduğu otuz, kırk, bazan elii kisilik bir kumarbaz topluluğu birikir. Oyun çok kolaydır: Bankoyu biri tutar, biri de kâğıtları keser. Bankoyu tutan kaybetti mi, banko yanındakine peçer. Oyun elli iki kartla oynanır. Kartları kesen birini seçip kapalı tutar. Banko da bir kart çeker, masanın üstüne açar. Oyun baslar. Ya kâğıdı kesenin

ayırdığı karta karşı oynanır, ya da bankoyu tutana. Paralar, küçük vıgınlar halinde ortaya kondu mu kartlar

teker teker çekilir. Yerdeki iki kartla es değerdeki kart yenik sayılır, örneğin, kâğıdı kesen bir kız gizlemis, banko da besli açmıstır. Banko, besliden önce bir kız çekerse, kesen kaybeder. Tersı olur da besli

330

çekerse kaybeden bankodur. (Oyunu yöneten sürülen paralardan haberi olmalı, paranın kimin cebine

girdiğini anlamak için de kimin banko, kimin kâğıdı kesen olduğunu bilmelidir. Bu, kolay is değildir. Her zaman üstünlüklerinden faydalanmak isteyen güçlülere karşı güçsüzleri korumak zorunludur.

Süpheli bir

verde oyunu yöneten kararını verdi mi, bu karar çıt çıkarılmadan kabul edilecektir.

Dün gece, Carlino adlı bir italyan öldürüldü. Genç bir oğlanla karı-koca hayatı yasıyordu. Dkisi de bahçıvanlık yapıyorlardı. Carlino hayatının tehlikede olduğunu biliyordu ki uyuduğunda oğlan nöbet bekliyor, oğlan gözlerini kapayınca Carlo nöbete geçiyordu. Yattıkları hamağın altına bos konserve kutuları

koymuslardı. Böylece, sürünerek hamağın altına girecek olanların çıkaracakları gürültüyü duyabileceklerdi. Yine de Varlino alttan bıçaklandı. Çığlığını, teneke kutulara kaatilin çıkardığı patırdı izledi.

Grandet, çevresinde otuz kadar kumarbazla, oyun yönetiyordu. Ben kumarbazların yakınında gevezelik ediyordum. Çıgık ve kutuların çıkardığı ses oyunu durdurdu. Herkes yerinden kalkıp olup biteni birbirine sordu. Carlino'nun genç arkadaşı bir sey bilmiyor, oysa Carlino artık soluk almıyordu. Koğus görevlisi, mubassır çağırmayı teklif etti. Hayır, dendi. Yarın, içtimada söyleriz, öldüğüne göre, onun için yapacak seyimiz kalmıyor. Sözü alan Grandet:

— Kimse bir sey duymadı, sen de küçük, dedi Carlino'nun dostuna dönüp. Yarın sabah uyandığında, ölü olduğunu farkedersin.

Söyleyin ardından, hop, oyun yeniden başladı. Kumarbazlar da bir sey olmamıs gibi bağırmaya koyuldular:

«Banko! Hayır öbürü!..»

Gardiyanların, ölü bulunca ne tepki aösterecek-lerini merakla bekliyordum. Bes buçukta ilk kampana çalar. Altıda ikinci kampana ve kahveye sıra gelir. Altı buçukta üçüncü kampana duyulur ve herkes avluya

fırlar. Ama bugün, törende, bir değışiklik oldu. Koğus görevlisi, kahveciyle birlikte içeri giren aynasıza:

— Sef, dedi, birini öldürdüler.

— Kim?

331

— Carlino.

— Peki. '

On dakika sonra altı tane aynasız göründü.

— Nerede ölü?

— Surada.» Hamağı delip Carlino'nun sırtına saplanan kamayı farkettiler, çıkardılar.

— Sedyeci, ölüyü götür.» iki kisi, Carlino'nun ölüsünü sedyeye atıp dışarı çıkardı. Günes doğuyordu, üçüncü kampana da duyuldu. Bas mubassır, elinde kanlı kamayla:

— Herkes avluya çıkıp sıraya girsin, dedi. Bugün hastalık mastalık kabul edilmiyor.» Herkes çıktı.

Sabah

içtimainda komutanlar ve bas gardiyanlar hep hazır bulunurdu. Yoklama yapıldı. Sıra Carlino'ya geldiğinde, koğus sorumlusu cevap verdi: «Bu gece öldürüldü, morga kalktı.»

— Peki,» dedi yoklamayı yapan aynasız. Herkesin hazır olduğu anlasılınca, kamp komutanı bıçağı havaya kaldırıp sordu:

— Bu bıçağı tanıyan var mı?» Kimse cevap vermedi. «Kaatili gören oldu mu?» Yine çıt çıkmadı. «Her zamanki gibi, kimse bir şey bilmiyor anlaşılan. Hepiniz ellerinizi uzatarak önümden geçin, sonra da isinize gidin.»

— Kapayın dosyasını, dedi denetimi bitirince. Bıçağı saklayın. Carlino'yu öldürmekte kullanıldığını belirten bir fisi de kenarına bağlayın.

Bütün i^lem bu kadardı. Koğusa döndüm, bütün gece gözümü kırpmadığım için hemen uyudum. Dalmak

üzereyken, kürek mahkûmunun pek bir şey sayılmadığını düşündüm. Alçakça öldürülse bile, kimin

öldürdüğünü araştırmak zahmetine katlanan çıkmıyordu. Yönetmenliğin gözünde, kürek mahkûmu bir

hiçti. Köpekten bile değersiz bir yaratık.

Pazartesi günü lâğımcılığa baslama kararını verdim.

Saat dört buçukta, bir mahkûmla birlikte, kalkıyorum.

Yönetmelik, bok dolu kovaların denize bosaltılması gerektiğini belirtiyor. Ama manda sürücüsüne para

verdik mi. daracık, beton döseli bir kanalın denize

kadar indiğı bir yerde bizi bekliyor. Yirmi dakikayı bile

bulmayan bir süre içinde bütün pislikleri bu kanala boca ediyoruz, kanalı temizlemek için de koca bir fıçıyla getirdiğimiz üç bin litre deniz suyunu döküyoruz ardından. Fıçının yukarı çıkarılması için manda sürücüsüne günde yirmi frank veriliyor, adam çok sevimli bir Martinique zencisi. Sert bir fırçayla

pisliğin asağı dökölmesine yardım ediyor, ilk is günüm olduğundan, iki sıriğın ucuna taktığım bok kovalarını

tasımdan bileklerim koptu. Ama kısa sürede alısacağım.

Yeni arkadaşım bana pek yakın, oysa Galgani onun tehlikeli bir adam olduğunu söylemişti. Söylentilere bakılırsa, yalnız adalarda yedi cinayet işlemisti. O da, bok satarak yolunu buluyordu. Gerçekten de, bahçıvanların gübre hazırlamak gibi bir zorun-lukları vardı. Bu is için bir çukur kazıyor, içine kuru yapraklarla ot dösüyor, bizim manda sürücüsü Martinique'li de gizlice, iki kova boku getirip çukura bosaltıyordu. Tabiî bu is tek basına yapılamadığından, ben de ona yardım ediyordum.

Ama yapılan seyin

büyük suç olduğunun farkındaydım, sebzelere hastalık bulasır; dizanteri, gerek mahkûmlar, gerekse

görevliler arasında yaygınlasıverirdi. Bir gün, iyice dost olduğumuzda, onu bu isten vaz geçirmeye karar verdim. Tabiî, ticaretini bırakmakla uğrayacağı kaybı ödeyecektim kendisine. Sığır boynuzundan oymalı isler yapmak da geliyordu elinden. Balıkçılık konusunda bana öğretecek seyi olmadığını söyledi.

Ama

rıhtımda görevli Chapal ya da bir baskasından yardım görebilirdim.

Artık lâğımcıydım. Dsimi bitirince bir qüzel yıkanıyor, sortumu geçirip canımın çektiği yerde balık avına çıkıyordum. Tek zorunluluğum, öğlende kampa dönmek. Chapar sayesinde ne olta sıkıntısı

çekiyorum, ne

de iğne. Demir telin ucuna barbunyalari, tekirleri solungaçlarından sıralayıp yukarı doğru yürüdüm mü, mubassır karıları tarafından, evlere çağrılmadığım gün yok gibi. Hepsi de adımı biliyor: «Kelebek, bana iki

kilo barbunya satsana.»

— Hasta mısın?

— Hayır.

— Hasta çocuğunuz var mı?

— Yok.

— öyleyse balığımı size satmam.

332

•333

Bol balık tutuyor, kamptaki dostlarıma dağıtıyorum.

Ekmek, sebze ya da meyva ile değıs-tokus ediyorum.

Bizim grupta, günde en az bir öğün balık yeniyor. Bir

düzüne kadar iri Dstakoz, yedi-sekiz kilo da tekirle

Binbası Barrot'nun evi önünden geçiyordum bir gün.

Oldukça sisman bir kadın: «Epey balık tutmussunuz

Kelebek, dedi. Oysa deniz kötü, kimsenin bir şey yakaladığı yok. En azından on bes gündür ağzıma balık

koymadım. Yazık ki balıklarınızı satmıyorsunuz. Mubassır karılarına satmadığınızı kocamdan duydum.

— Doğrudur hanımefendi, ama sizin durumunuz değişik. Çünkü sismansınız, belki et yememeniz gerekiyor.

— Doğru, zayıflamak için yalnız sebze ve haslanmış balık salık verdiler. Ama burada ne mümkün.

— Buyurun, su Dstakozlarla tekirleri alın.» Böylece ona, aşağı yukarı iki kilo balık verdim.

O günden sonra, balıktan yüklü dönersem, yetecek kadarını da Binbası Barrot'nun karısına bırakıyordum. Adalarda her şeyin satıldığını bilen bu kadın, bana «Tessekkür ederim» den başka şey demedi. Haklıydı da,

para teklif etse alınabileceğimi biliyordu. A-ma sık sık eve davet etti. Kendi eliyle likör ya da beyaz sarap sundu. Korsika'dan «figatelli" geldiğinde bana da ikram etti. Bayan Barrot, geçmişimle ilgili tek soru sormadı bana. Güyan konusunda ağzından çıkardığı tek şey de su oldu: «Evet, adalardan kaçılmaz ama burada olmak ve sağlam iklimde yaşamak karada, hayvan gibi çürümekten yeğdir.»

Bu araların adının nereden geldiğini de bana o anlattı: Cayenne'se çıkan sarı humma salgını sırasında, bir manastırdaki rahip ve rahibeler bu adalara sığınarak canlarını kurtarmışlardı. Adalara Salut (Kurtulus) adı, bu yüzden verilmisti.

Balıkçılık sayesinde dilediğim yere gidiyorum, üç aydır lâğımcıyım, adayı herkesten Dyi biliyorum.

Balık

karsılığı sebze ya da meyva alma bahanesiyle bahçeleri dolasıyorum. Mubassırların mezarlığının hemen

dibindeki bahçeye bakan, bizim gruptan Mat-thieu Carbonieri. Tek başına çalışıyor, ilerde bahçesinde bir

sal yapıp gömebileceğimizi düşünüyorum.

334

Dki ay sonra bizim komutan yolcu. O zaman dilediğimi yapabileceğim.

Dsimi iyice ayarladım: Mesleğim lâğımcılık, pislikleri bosaltmaya çıkıyorum sözde ama, para karsılığı bu isimi Martinique'ii manda sürücüsü görüyor. Narric ve Quenier adlı müebbet hapse mahkûm iki bacanakla dostluk kuruyorum. Bunların adı, «Arabalı Bacanaklar», öldürdükleri tahsildarı beton yığını içinde

gizlemekle suçlanmışlar. Tanıklar, bir çocuk arabası içinde bir beton blok tasırlarken, sonra da götürüp

bunu Seine ya da Marne nehrine atarlarken görmüs
bacanakları. Sorusturma, tahsildarı ödemeleri
gereken
taksidi almak üzere evlerine uğradığı, o günden
sonra da ortalarda görünmediğini ortaya koymus.
Hayatları boyunca inkâr ettiler. Güvan'da bile suçsuz
olduklarını söylüyorlardı. Ama ölünün gövdesi ortaya
çıkmadıysa da, bası bir mendile sarılı olarak bulundu.
Onların evinde de, aynı iplikle aynı şekilde
dokunduğu uzmanlarca tesbit edilen mendiler vardı.
Gerek avukatları ve gerekse kendileri, aynı
kumastan
binlerce metrenin mendil haline getirildiğini
ispatladılar. Bu mendillerden herkeste vardı.
Sonunda iki
bacanak müebbetle çarptırıldı, iki kızkar-des olan
karılarından biri de yirmi yıl yedi.

Onlarla iliski kurmayı basardım. Duvarcılık yaptıklarından, atölyeye girip çıkabiliyorlardı. Belki de, sal

yapmama yarayacak tahtaları parça parça dışarı çıkarabilirlerdi.

Dün doktora rasladım. En azından yirmi kilo çeken, «meru» adlı bir balık vardı elimde. Birlikte tepeye doğru yürüdük. Yarı yolda alçak bir duvarın üstüne oturduk. Bu balığın basından nefis çorba yapıldığını söyledi. Basıyla birlikte iri bir parçayı oracıkta kesip verdim. Doktor bu hareketime pek sastı ve:

— Kinci değilsiniz Kelebek, dedi.

— Doktor, bunu kendim için yapmıyorum. Size çok sey borçluyum, çünkü dostum Clousiot'yu kurtarmak için çırpındınız.» Biraz konustuk, sonra:

— Kaçmak Dsterdin değil mi? diye sordu. Sen kürek mahkûmu değilsin. Baska birîymissin gibi geliyor insana.

335

— Haklısınız doktor, ben buranın adamı değilim.

Geçici olarak dostlarımı ziyarete geldim.

Gülmeğe başladı. Bunun üzerine: «Doktor, dedim, bir insanın doğru yola döneceğine inanıyor musunuz?

— Yürekten inanıyorum hem de.

— öyleyse neden, benim doğru yola dönmeme yardım etmeyesiniz?

— Nasıl olur bu?

— Vereme yakalandığım gerekçesiyle beni tecrit ettirirsiniz.

Bunun üzerine doktor, daha önce de isittiğim bir şeyi doğruladı.

— Mümkün değil, böyle bir şeyi yapmanı da hiç salık vermem. Çok tehlikelidir. Yönetmenlik, ancak hastaların yattığı pavyonda bir yıl kaldıktan sonra birinin tecrit edilmesini kabul ediyor.

— Neden?

— Utanç verici bir tutum ama, eğer numara yapıyorsa diğer hastalarla hasır nesir olduğunda, hastalığı

kapması için bu yol tutuluyor. Dolayısıyla isteğini yerine getirmem imkânsız.

O günden sonra, doktorla yakın dost olduk. Bu yakınlık, dostum Carbonieri'yi öldürmeye kalktığı güne dek

sürdü. Matthieu Carbonieri, benim isteğim üzerine mubassırların mutfağına ahçı - kumanyacı olarak çalışmaya razı olmustu. Sarap, zeytinyağ ve sirke fıçılarından üçünü araklamanın yollarını arayacak, bunları birbirine bağlayarak denize açılmaya çalışacaktık. Tabî bu is, Barrot gittikten sonra vapıladı.

Büyük güçlükler bizi bekliyordu, çünkü aynı peçede hem fıçıları yürütmek, kimseye duyurup görülmeden denize indirmek ve tellerle birbirine bağlamak zorundaydık. Ancak fırtınalı, rüzgârlı ve yağmurlu bir

gecede bu isi basarabilmek mümkündü. Deniz dalgalı olacağından, yağmur ve rüzaârda bu salı denize

indirmek isin en güç yanı olacaktı.

Evet, Carbonieri kumanyacı olarak mutfağa kapağı atmıstı. Ahçıbası, ertesi güne hazırlamak üzere, ona üç

tavsan verdi. Ertesi gün de pazardı. Carbonieri tavsanların derisini iyice yüzdükten sonra birini iskelede

görevli kardesine, diğer ikisini de bize yolladı.

336

Sonra üç iri kedi öldürüp neris Dır yannı yapıı.

Aksi gibi ertesi gün doktor da yemeğe davetliydi.

Tavsanın tadına baktıktan sonra: «Bay Filidori, dedi, ahçınızın eline sağlık, kediler nefis olmus.

— Benimle alay etmeyin doktor, yediğiniz tavsandır.

— Hayır, dedi doktor inatla. Bu kedidir. Sıyırdığım kaburgaları görmüyor musun? Bu kaburgalar yassı, oysa, tavsaninkiler yuvarlaktır. Yanılmama imkân yok! Su anda kedi eti yiyoruz.

— Allah belâsını versin, Cristacho! dedi, Korsikalı.

Midemde kedi var ha!» Doğru mutfağa kostu, tabancasını çekip, ulan, dedi, istediğin kadar benim gibi Napolyoncu ol. Bize kedi yedirdiğin için seni geberteceğim.

Bakışları çok kötüydü. Carbonieri isin nasıl ortaya çıktığını kestirmeden:

— Bana verdiklerinin adı kediye, diyeceğim yok, dedi.

— Benim sana verdiklerim tavsandı.

— Ben de tavsan yemeği yaptım. Bakın, derile-riyle basları hâlâ surada.

Aynasız, derilerle tavsan kafalarını görünce sasırdı.

— öyleyse doktor ne dediğini bilmiyor. Carbonieri derin bir soluk aldı:

— Bunu size söyleyen doktor mu? Dalga geçmiş öyleyse. Böyle sakaların hiç hos kaçmadığını kendisine

söyleyin.» Rahatlayan ve Carbonieri'ye inanan Filidori yemek odasına döndü ve doktora: «Konusun, dilediğiniz kadar konuş doktor efendi, dedi. Sarap basınıza vurmuş. Kaburgalar ister yassı olsun, ister yuvarlak, ben tavsan yediğimden eminim. Simdi derileriyle kellelerini gördüm.» Matthieu ucuz kurtulmuştu. Yine de, birkaç gün sonra alıcılıktan istifasını vermeyi gerekli gördü.

Harekete geçebileceğim gün yaklaşıyor. Birkaç hafta sonra Barrot yolcu. Dün karısını görmeğe gittim. Bu arada taze sebze ve haslama balık yiyerek epey zayıfladığını belirtmeliyim. Bu iyi yürekli kadın, bana bir

sise kına-kına likörü ikram etmek için içeri davet etti. iOdadaki denkler dolduruluyordu. Yol hakelebek

zırlığına başlamışlardı bile. Komutanın karısı:

— Kelebek, dedi, son aylarda bana gösterdiğiniz dostluğa nasıl tesekkür edeceğimi bilemiyorum. Bazı günler, bol balık yakalayamadığınız halde, elinizde olanı bana verdiğinizizi biliyorum. Bu yüzden size çok tesekkür ederim. Sayenizde kendimi çok daha iyi hissediyorum, on dört kilo verdim. Size minnetimi ifade etmek için ne yapabilirim?

— Söyleyeyim efendim, ama bu çok güç is. Bana iyi bir pusula bulun. Ufak, fakat isime yarayabilecek bir pusula.

— Bu isteğiniz hem çok önemsiz, hem de yerine getirilmesi güç bir sey. Hele üç hafta içinde gerçekleştirilmesi, güçlüğünü daha da arttırıyor. Bu soylu kadın, hareketinden sekiz gün önce bana iyi bir pusula bulamadığına bozulup sahil muhafaza botuna atlayarak Cayenne'e gitti. Dört gün sonra, nefis, antimanyetik bir pusulayla döndü.

Binbası Barrot ile karısı, bu sabah yola çıktılar. Dün komutanlığı kendisiyle aynı türbede olan aslen Tunuslu, Ürouillet adlı bir mubassıra devretti. Yeni komutanla ilgili ilk haber sevindiriciydi: Dega'yı> yine bas muhasebeci olarak alıkoyuyordu. Basta ben olmak üzere, herkes için bu haberin büyük önemi vardı.

Avluda toplanan mahkûmlara verdiği söylevde, yeni komutan, oldukça enerjik ama zekî bir adam olduğunu

gösterdi. Bu arada da sunları söyledi:

— Bu günden sonra, Salut adalarının yönetimi bana geçiyor. Benden önceki komutanın benimsediği yöntemler olumlu sonuç verdiğiinden, düzenin değiştirilmesini gerektiren bir şey görmüyorum. Eğer davranışınızla beni değiştirmek zorunda bırakmazsanız yasayınız eskisi gibi devam edecektir.

Bes aylık bekleme süresi akıl almaz bir çabuklukla geçmişti ama, komutanla karısının gidisini haklı bir sevinçle karşıladım. Adalarda aşağı yukarı bütün kürek mahkûmlarının faydalandığı bu sahte özgürlük, kumar, balık avı, konuşma, yeni dostluklar, kavgalar, ölümüne çatışmalar insanı büyük ölçüde oyalayan şeylerdi, kimsenin de canı sıkılmıyordu.

Yine de, bu havaya pek kendimi kaptırmadım. Her yeni dost edinisimde, kendi kendime sorduğum soru suydı: «Benimle kaçmaya razı gelecek mi acaba? Gitmek istemese de, baskasının kaçısına acaba

yardım edebilir mi?»

Kaçmak, yalnız kaçmak için yasıyordum. Yalnız ya da yanımda birisiyle, ama ne pahasına olursa olsun kaçmak. Jean Cartelli'nin öğütlerine uyarak kimseye sözünü etmediğim bu saplantı bir türlü yakamı

bırakmıyordu. Yılmadan idealimi gerçekleştirecek,
kaçacaktım.

i^|

338

339

YEDDNCD DEFTER

SALUT ADALARI

MEZARLIKDA BDR OLAY

BES ay içinde, adanın girdisini çıktısını öğrendim.
Simdilik vardığım sonuç, mezarlığın yanında dostum
Carbonieri'nin çalıştığı bahçenin —artık Car-bonieri
orada değil— bir sal hazırlamak için en uygun yer
olduğuydu. Bunun için de, Carbonieri'den, yanına
yardımcı almadan yeniden bahçeye dönmesini rica
ettim. Kabul etti. Dega sayesinde de eski isine
dönebildi.

Bu sabah, bir demir telin ucuna astığım salkım
salkım barbunyalarla yeni komutanın evi önünden
geçerken, «emirber» olarak çalışan genç mahkûmun
evin hanımına sunları söylediğini duydum: «Dste
bayan, Binbası Barrot'un karısına her gün balık
getiren adam.» Cezayirlileri andıran, yanık tenli,
esmer ve

genç kadın: «Demek Kelebek o?» dedi. Sonra da
pencereden bana seslendi:

— Bayan Barrot bana, sizin getirdiğiniz nefis
istakozlardan yedirmisti. Buyurun içeri. Fransa'dan
gelen

bir parça keçi peyniriyle beyaz sarap içersini; sanırım.

— Hayır, tesekkür ederim bayan.

— Neden? Bayan Barrot'nun evine pekâlâ girP
yordunuz, niçin benim evime gelmiyorsunuz?

340

— ünkü onun Kocası, evine girip iKmama izin
vermişti.

— Kelebek, benim kocam kampa komuta eder, evin
komutanı ise benim. Hiç korkmadan girin.

Yemek odasındaki masanın başına beni oturttu,
önüme de bir tabak jambonla keçi peyniri koydu. Hiç
Çekinmeden karsıma geçti, önce sarap, ardından
kahve sonra da nefis Jamaika romu sundu.

— Kelebek, dedi, hareket hazırlığı içinde olmasına
rağmen, Bayan Barrot bana, sizden söz etme
fırsatını

buldu. Adada sizden balık alabilen tek kadın
olduğunu biliyorum. Aynı imtiyazı bana
tanıyacağınızı
umarım.

— Ama kendisi hastaydı efendim, gördüğüm
kadarıyla sizin bir şeyiniz yok, sapasağlamsınız.

— Yalan söylemeyi hiç beceremem Kelebek.

Gerçekten çok iyiyim, ancak bir liman sehrinde
doğup

büyüdüm. Balığa da bayılırım. Oran'lıyım. Beni
rahatsız eden tek şey, balığınızı satmayışınızdır. isin

tek can sıkıcı yanı bu.» Her neyse, bundan böyle ona da balık getirmem kararlaştırıldı.

Komutanın karısına üç kilo barbunyayla altı ısı-akoz vermiş bir sigara t  t  r  yordum ki komutan   eri girdi. Beni g  r  nce: «Juliette, dedi, emirberin d  sında hi   bir mahk  m  n evime giremeyece  ini s  ylemistim.» Yerimden kalktım, karısı: «Oturun, dedi. Bu mahk  m, Bayan Barrot'nun gitmeden   nce bana salık verdi  i adamdır. Buraya ondan baskası giremez.   te yandan, istedi  im zaman bana balık da getirecek.»

— Peki, dedi komutan. «Adınız ne sizin?» Cevap vermek i  in do  rulacak oldum, Juliette elini omuzuma

koydu ve zorla yerime oturttu: «Burası benim evim, dedi, sonra. Kendisi bu evde komutan de  il, benim kocam Bay Prouillet'dir.»

— Sa  olun efendim. Adım Kelebek.

— Ha! Sizden ve      yıl   nce Saint-Laurent-du-Maroni Hastanesinden ka  sınızdan bahsedildi  ini duydum. Ka  arken bayılttığınız mubassırlardan biri le, benim ve sizi koruyan karımın ye  eniydi.»

341

PP

  eidı  ından beri ayakta duran Komutan: «Her yıl adalarda islenen cinayetlerin sayısı akıl alır gibi de  il, dedi. Karada   ok daha az cinayet isleniyor. Sizce bu fark nereden geliyor?

— Buradan kimse ka  amıyor komutanım, dolayısıyla da herkes sinirli oluyor. Yıllar boyu alt alta,   st   ste

yasıyorlar. Bir takım büyük nefretlerin ve
    lmeyecek dostlukların olusması akla yakın, üçte
yandan,
cinayet isleyenlerin y  zde besi bile ele ge  miyor. Bu
da katillere bir dokunulmazlık sa  lıyor.

— Verdi  iniz bilgi   ok mantıklı. Ne kadardır balı  a
  ıkıyorsunuz, balı  a   ıkmanızı sa  layan is nedir?

— L   ımcıyım efendim. Sabah saat altıda isim biter,
bol bol da balık tutacak zamanım kalır.

— G  n  n b  t  n geri kalan b  l  m  nde avlanır
mısınız? dedi Juliette.

— Hayır efendim,     lende kampta olmam gerekli,
    lenden sonra da     te   ıkıp altıda d  nmek
zorundayım. Can sıkıcı bir sey med ve cezir
y  z  nden bazan   abalarımın bosa gitti  i de oluyor.
Kocasına d  nen Juliet:

— Ona   zel bir izin verirsin de  il mi sevgilim? diye
sordu. B  ylece de, sabahın altısından akşamın
altısına

kadar diledi  i gibi avlanabilir.

— Peki, dedi komutan.

Akıllıca hareket etti  im i  in kendi kendimi kutlayarak
evden   ıktım,     nk   kazandı  ım bu      saatlik
s  renin benim g  z  mde b  y  k de  eri vardı. On
ikiyle      arası uyku saatiydi, asa  ı yukarı b  t  n
mubassırlar uykuya yatıyor ve denetim iyiden iyiye
gevsiyordu.

Juliette gerek bana, gerekse yakaladığım balıklara tam anlamıyla el koydu. Balığımı aldirmek için, «emirber» ini bulduğum yere gönderdiği bile oluyor. Çocuk sık sık benim yanıma çjelip:

«Komutanın

karısı bütün balıkları istiyor, diyor. Bu gece konukları var, balık çorbası vapacakmıs...» Her neyse, bütün balıklarına el koyduktan baska su ya da bu balığı yakalamamı, suya airip ıstakoz avlamamı bile istiyor. Bana çok yakınlık gösteriyor ve soruyor: «Kelebek, sular birde mi alçalıyor?» «Evet efendim.» «Gelin

D

öyleyse yemeği evde yiyin. Böylece kampa dönmek zorunda kalmazsınız.» Bu arada öğlen yemeğini de sık

sık onlarda yiyorum, hem mutfakta değil, yemek odasında. Karsıma oturup tabakları getirip götürüyor, bardağıma sarap koyuyor. Bayan Barrot gibi değil. Çaktırmadan geçmişimle ilgili sorular sormaya kalkıyor.

En çok ilgilendiği konuyu, Montmartre'deki hayatımı her zaman es geçip, daha çok ilk gençliğimle çocukluğumu anlatıyorum. Bu arada komutan odasında uyuyor.

Bir sabah, çok erken saatte altmıs kadar böcek yakalayınca saat onda komutanın evine uğruyorum.

Sırtında beyaz bir sabahlıkla komutanın karısı aynanın önünde, ardındaki genç kadın saçlarını yapıyor.

Günaydın diyor ve bir düzüne kadar küçük ıstakozu uzatıyorum.

— Hayır, diyor, hepsini ver. Kaç tane var?

— Altmıs.

— Peki, suraya bırak lütfen. Dostlarına kaç tane götürmek istiyorsun?

— Sekiz tane.

— Sekizini al öyleyse, gerisini çocuğa ver de dolaba koysun.

Ne diyeceğimi sasırdım. Benimle hiç senli benli konuşmamıstı, hele yabancı bir kadının yanında. Herhalde

saçını yapan kadın, bunu sağda solda yayacaktı, iyiden iyiye sıkılıp gitmeye hazırlanıyordum ki: «Dur canım, dedi, otur da bir likör iç. Yorulmus-sundur.»

Bu otoriter kadın beni saskınlıktan saskınlığa düşürüyordu, oturdum. Likörümü yudumlarken sigaramı da

tüttürüyor, komutanın karısının saçlarını ta-rıyan kadına bakıyordum. Ara sıra o da yan gözle beni süzüyordu. Elinde ayna tutan komutanın karısı, kadının bana baktığını gördü ve: «Flörtüm yakısıklı değil mi

Simone? dedi. Hepiniz beni kıskanıyorsunuz zaten.»

Basladılar gülmeye. Nereye gizleneceğimi bilemez

olmustum. Aptal gibi lâfa karısıp: «Neyse ki, flörtüm dediğiniz kisi pek zararsız, dedim, çünkü simdiki halivle kimseye yan bakacak durumda değil.»
— Ban? karsı bir sey duymadığını söyleyemezsin ya, dedi Cezayirli kadın. Kimse senin gibi bir as-

343

lanı evcillestiremedi, ben sana dilediğimi yaptırıyorum. Bunun bir nedeni olmalı, değil mi Simone?»

— Nedenini bilmem, dedi Simone, bildiğim tek şey komutanın karısı dışında kimseye yüz vermediğinizdir

Kelebek. Bas mubassırın karısı anlattı, geçen hafta elinizde on bes kilo balık varmış. Kasapta et kalmadığı

için sizden iki balık istemiş, onu bile vermemissiniz.

— Aaaaa! Bunu bana söylememistin Simone!

— Geçen gün Bayan Kargueretye söylediğini de duymadın, diye devam etti Simone. Kelebek'in elinde

iskatozlar ve iri bir morina balığıyla geçtiğini görmüş:

«Su balığı, ya da hiç olmazsa yarısını bana satın, demis. Biz Brötanyalılar, bu balığı çok iyi pisiririz, bilirsin.» Kelebek su cevabı vermiş:

«Bu balığın değerini bilen yalnız Brötanyalılar değildir Bayan, Ardeche'liler dahil, Romalılardan bu yana

çok kisi, morina balığının seçkin bir yiyecek olduğunu bilir.» Ve kadına bir şey satmadan yoluna devam etmiş.

Kahkahadan kırılıyorlardı.

Hırsla kampa döndüm, akşam da hikâyeyi bizim çocuklara anlattım.

— Durum çok ciddi, dedi Carbonieri. Bu kadın basını belâya sokuyor. Mümkün olduğu kadar seyrek ve yalnız komutan evdeyken uğra.» Herkes aynı görüste. Verilen öğüdü dinlemekte kararlıyım.

Valence'li bir marangozla tanıştım. Hemseri sa-yılıрыз neredeyse. Bir orman korucusunu öldürmüs. Her zaman gırtlığına kadar borç içinde, ifiâh olmaz bir kumarbaz: Gündüzleri deli gibi çalışıp is görüyor, gece

bütün parasını kumarda veriyor. Çoğu kere de, borcunu ödemek için sağa sola bir takım seyler yapmak

zorunda kalıyor. Tabiî sömürülüyor da, gül ağacından bir küçük sandığın fiyatı üç yüz frank olduğu halde,

yüz elli-iki yüz franga yapmak zorunda bırakJDıyor. Onu işlemeye karar verdim.

Bir gün, lavaboda: «Bu gece seninle konuşmak istiyorum, dedim. Kenefte bulusalım. Sana isaret ederim.»

Gece, rahat rahat konuşabileceğimiz kenefte yalnızız.

- —Bourset, biliyorsun, hemseri sayılıрыз, diyorum.

— Yok canım, nasıl olur?

— Valence'li değil misin?

— Evet.

— Ben de Ardeche'liyim, demek hemseriyiz.

— Hemseriysek hemseriyiz, ne olmuş?

— Ne mi olmuş? Borçlandığında sömürülmeni, yaptığın seyin yarı fiyatına kapatılmasını istemiyorum. Bana getir, değeri neyse onu öderim. Bu kadar.

— Sağol.

Hiç durmadan yardımına kosuyorum. Borçlandıklarıyla devamlı münakasada. Dyi dostlarımdan Korsikalı

haydut Vicioli'ye borçlanana dek isini iyi kötü yürütüyor. Bourset, yedi yüz franklık borcunu ödemesi için

Vicioli'nin kendisini sıkıstırdığını bana haber veriyor. Su sıra yaptığı, bitmek üzere olan bir çalışma masası var. Gizlice çalıştığı için ne zaman bitireceğini kesinlikle söyleyemiyor. Gerçekten de, fazla tahta harcadığı

gerekçesiyle, büyükçe esyanın yapımına adada izin vermiyorlar. Kendisine yardım etmeye çalışacağımı söylüyorum. Vicioli'yle de anlaşıp u-fak bir oyun düzenliyorum.

Bourset'ye baskı yapacak, hattâ gözdağı verecek. Ben do yetisip marangozu kurtaracağım.

Düşündüğüm

gerçeklesiyor. Sözde halettiğim bu dertten sonra Bourset'pin en büyük dayanağı benim, bana çok büyük

güveni var. Kürek mahkûmu olarak Gü-yan'a geldiğinden bu yana, ilk kez rahat bir soluk alabiliyor. Artık

meseleyi ona açmaya kararlıyım.

Bir aksam: «Senden istediğimi yaparsan iki bin frank veririm, diyorum. Yapacağın da iki kisilik bir sal, ayrı ayrı parçalar halinde olacak.»

— Bak Kelebek, kimse için bu tehlikeyi göze almam.

Ama senin için, yakalanırsam iki yıl hücre cezası çekmeye bile razıyım. Yalnız bu isin bir sakıncası var: Atölyeden büyük tahta parçalar: çıkaramam.

— Merak etme, içerde adamım var.

— Kim?

— Arabalı bacanaklar, Naric'le, Quenier. Ne düşünüyorsun bu konuda?

344

345

— once salın bir plânını yapmalı, sonra parçaları teker teker hazırlamalı. Parçaların yerine iyice oturması için salın geçme olarak yapılması gerek, isin en güç yanı, suda yüzen tahta bulmak. Çünkü adalardaki tahtalar genellikle sert, suda yüzmüyor.

— Bana ne zaman cevap verirsin?

— Üç gün sonra.

— Benimle gelmek ister misin?

— Hayır.

— Neden?

— Köpekbalıklarından, bir de boğulmaktan korkarım.

— Sonuna kadar bana yardım edeceğine söz veriyor musun?

— Çocuklarımın başı üzerine yemin ederim. Dsin tek sakıncası, çok uzun sürmesi.

— Dyi dinle. Enselenirsen ne yapacağını söyleyecek, savunmanı simdiden hazırlayacağım. Salın plânını bir defter kâğıdına geçireceğim, üstüne de: «Bourset, sağ kalmak istiyorsan plânını yukarda gördüğün salı yapacaksın», diye yazacağım. Yaptığın her parçayı sana göstereceğim bir yere bırakacaksın. Oradan alınıp götürülecek. Kimin ve nasıl alacağını düşünme. (Son sözlerimde biraz rahatladı). Böylece, yakalanırsan iskence görmene engel oluyor ve en fazla altı ayla paçayı kurtarmanı sağlıyorum.

— Ya sen yakalanırsan?

— Bir şey değişmiyecek. Sana tehdit mektubu gönderdiğimi kabul edeceğim. Tabiî, verdiğim yazı-
Dı

emirleri iyi saklıyacaksın. Oldu mu?

— Oldu.

— Korkmuyorsun ya?

— Hayır, hiç korkmuyorum. üstelik sana yardım etmek hosuma gidiyor.

Daha kimseye bir şey çıtlatmadım, önce Bour-set'nin cevabını bekliyorum. Upuzun ve bitip tükenmek bilmeyen bir haftanın sonunda onunla kütüphanede konuşabiliyorum, içerde ikimizden baska kimse yok.

Bir pazar sabahı, avluda oyun gırla gidiyor. Seksen kadar oyuncu, bir o kadar da meraklı var.

346

Hemen içime su serpiyor-

— isin en güç yanı, yeteri kadar kuru ve hafif tahta bulmaktı. Bunun da çaresini buldum. Tahtadan bir omurga yapıp bunu kuru hindistancevizi kabuklarıyla dolduracağım. Tabî hindistancevizlerinin dış yüzündeki tabakayı da çıkarmıyacağım. Bu tabaka çok hafiftir, üstelik su geçirmez. Sal hazır olduğunda, içine yeteri kadar hindistancevizi bulmak sana düşebilir. Yarın ilk parçayı yapmaya başlıyorum.

Asağı

yukarı üç günümü alacak. Persembeden sonra da, bacanaklardan biri, hava açar açmaz bu parçayı götürebilir. Bir önceki parça atölyeden çıkmadan sonrakine başlamayacağım. Dste yaptığım plân, bir kâğıda geçir, söz verdiğin mektubu da yaz. Arabalı bacanaklara bu isin sözünü ettin mi?

— Hayır, senin cevabını bekliyordum?

— Evet, cevabını aldın iste.

— Sağol Bourset, sana nasıl tesekkür edeceğimi bilemiyorum. Simdilik bes yüz frank veriyorum.»

Parayı

gören Bourset yüzüme dik dik bakıp:

— Paranı kendine sakla, dedi. Karaya ayak bastığında, yoluna devam etmek için yine paraya ihtiyacın

olacak. Bugünden sonra, sen yola çıkana dek kumar oynamıyacağım. Yapacağım ufak tefek işlerle nasılsa

biftek ve sigara paramı çıkarırım.

— Neden almıyorsun bu parayı?

— ünkü bu işi on bin franga bile yapmam.

Aldığımız bütün tedbirlere rağmen çok tehlikeli. Ancak

bedava yapılabilir. Bana yardım ettin, yalnız sen el uzattın. Mutluyum ama, özgürlüğüne kavusman için sana yardım ederken korkuyorum.

Plânı bir defter kâğıdına geçirirken bunca saflık ve soyluluk karşısında utanç duyuyorum. ,Ona gösterdiğim

yakınlığın hesaplı olduğunu, bir çıkar gözettiğimi düşünmemisti bile. Kendi gözümde kendimi biraz yükseltebilmek için, her ne pahasına olursa olsun kaçmam gerektiğini tekrarlıyorum. Güç ve pek hoş sayılmayacak durumları da gerektirse, kaçmam zorunlu. Gece Naric'le konustuk, o daha sonra bacanağına

durumu açacak. Hiç düşünmeden:

— Atölyeden parçaların çıkarılmasında bana güvenebilirsin, diyor. Yalnız acele etme, ancak adada

onarım isi çıktıığında, bir sürü araç-gereçle birlikte kaçırabiliriz. Neyse, en ufak fırsatı bile kaçırmıyacağımıza söz veriyorum.

Bu da oldu. is Matthieu Carbonieri ile konuşmaya kalıyor. Çünkü onunla birlikte kaçmak istiyorum.

Yüzde

yüz kabul ediyor.

— Matthieu. salı yapacak adamı buldum, parçaları atölyeden çıkaracak olanı da buldum. Bahçende salı gömecek bir yer bulmak sana kalıyor.

— Yooo, sebze bahçesine salı gömmek tehlikeli.

Gece sebze çalmaya gelen aynasızlar var. Salı gömdüğümüz yere basar da, ayakları toprağa batarsa sonra ne yaparız? istinat duvarındaki büyük taslardan birini çıkarıp küçük bir mağara meydana getireceğim. Böylece bir parça geldiğinde, taşı kaldırıp

mağaranın içine gizleyebileceğim.

— Parçaları doğru bahçeye getirmeleri iyi mi olur?

— Hayır, çok tehlikeli. Arabalı bacanakların bahçemde ne işleri olabilir? En iyisi, her keresinde bahçeme yakın, ama değişik bir yere bırakmaları.

— Kabul.

Dsler yolunda gibi. Simdi sıra hindistancevizlerin-de. Dikkati çekmeden, yeterince hindistancevizi kabuğu toplamamanın yolunu anyacağım.

Dste, hayata yeniden doğduğumu şimdi hissediyorum. Meseleyi Galgani ile Grandet'ye açacağım bir de.

Susmaya hakkım yok, suçortağı sanılabilirler. Artık yapmam gereken, onlardan ayrılıp tek basıma yaşamaya başlamaktır. Kaçmaya hazırlandığımı ve kendilerinden ayrılmam gerektiğini söylediğimde kesinlikle reddediyor ve sövüyorlar bana: «Mümkün olduğu kadar çabuk yola çık. Biz, nasılsa bir yolunu bulur paçayı sıyrırız. Sakın yanımızdan ayrılmayı düşünme. Simdiye kadar neler geldi basımıza.»

Bir aydan fazla oluyor, kaçma hazırlığı başladı, ikisi büyük olmak üzere yedi parça geldi bile.

Matthieu'nun

tahtaları gizlediği istinat duvarına da bir göz attım.

Tasın yerinden oynatıldığı anlaşılmıyor, çünkü Matthieu, çevresini yosunla sıvamak ihtiyatlılığını gösteriyor. Kovuk çok iyi, yalnız parçaların hep-

348

T

sini alacağından süpheliyim. Neyse, simdilik daha yer var.

Kaçıs hazırlığı içinde olmak, moralimi iyice yükseltiyor. Her zamankinden çok yemek yiyorum, balık avı

sayesinde de gücüm kuvvetim yerinde. Üstelik her sabah, kayalıklarda, iki saattan fazla beden eğitimi

hareketleri yapıyorum. Balık avı kollarımı
islettiğinden, daha çok bacaklarımı çalıştırıyorum.

Bacaklarımı

güçlendirmenin de yolunu buldum: Balık tuttuğumuz
yerin daha uzağına gidiyorum, dalgalar baldırlarıma
çarpmıyor. Dalgaların çarpması sonucu dengemi
yitirmemek için, kaslarımı geriyorum Sonuç çok iyi.
Komutanın karısı Juliette, bana her zamanki gibi iyi
davranıyor. Ama kocası bulunmadığı sıralar eve
girmediğimi farketti. Bunu açıkça söyJedi, saçlarını
tarattığı gün saka ettiğini belirtmeden de edemedi.
Saçlarını yapan genç kadın, avdan dönerken yolumu
gözlüyor, tatlı sözlerle nasıl olduğumu soruyor.

Demek

ki isler yolunda. Bouraet, fırsat buldukça bir parça
çıkarıyor ortaya, ise baslayalı iki buçuk ay oldu.
Parçaları gizlediğimiz yer ağzına kadar dolu. Yalnız
en uzun iki parça eksik: Biri iki metrelik diğeri-riyse bir
buçuk. Bu parçalar kovuğa girecek gibi değil.
Mezarlığa bakarken yeni bir mezar dikkatimi çekiyor.
Bu mezar, mubassırlardan birinin, geçen hafta ölen
genç karısının mezarı, üstünde solgun bir çiçek
demeti duruyor. Mezarlık bekçisi, Baba dediğimiz,
yarı kör
ve eski bir kürek mahkûmu. Bütün gün mezarlığın bir
kösesindeki hindistancevizi ağacının gölgesinde

oturuyor. Oturduğu yerden de ne kadının mezarını görebilir, ne mezara yaklasanı. Bu mezardan faydalanıp

salın parçalarını birleştirmeyi, marangozun yaptığı ufak sandığa da mümkün olduğu kadar çok hindistancevizi doldurmayı düşünüyorum.

Sandığımızdan daha az olacak hindistancevizleri, otuz -otuz bes

kadar. Ben sağa sola elli tane dağıttım. Yalnız Juliette'in avlusunda bir düzüne var. «Emirber», yağ çıkarmak için hindistancevizlerini avluya bıraktığını sanıyor.

Ölen kadının kocasının adadan ayrıldığını da
349

öğrenince, mezardaki toprağın bir bölümünü bosaltıp tabuta kadar inmeye karar veriyorum.

Matthieu Carbonieri duvara tünemis erketelik yapıyor. Basında, uçları düğümlü bir beyaz mendil var.

Elinin altında da, yine dört ucu düğümlü bir kırmızı mendil. Tehlike görülmedikçe beyazı çıkarmıyor. Biri görünürse, kim olursa olsun, hemen kırmızıyı kafasına geçiriyor.

Bu tehlikeli is, öğleden sonramı ve gecemi alıyor.

Tabuta kadar inmenin gereği kalmadı, salın eninde olması için deliği bir metre yirmi santimden fazla genişlettim. Saatler bitmek bilmiyordu, kırmızı mendil

de kaç kere göründü. Neyse, bu sabah isim tamamlandı. Delik, hindistancevizi yapraklarıyla örtüldü.

Üstüne de toprak serptim. Pek görünmüyor.

Sinirlerim iyiden iyiye laçka.

Kaçıs hazırlıkları üç aya yakın bir süredir devam etmekte. Birbirine bağlı ve numaralı olarak, bütün tahta

parçalarını gizlediğimiz kovuktan çıkardık. Mezara, tabutun üstüne yerleştirdik. Toprak hepsini gizliyordu. Duvardaki kovuğa da üç çuval un, yelken için iki metre ip, bir sise dolusu kibrit çöpü, bir düzüne kadar da

süt kutusu koyduk, hepsi bu kadar.

Bourset'nin heyecanı git gide artmakta. Sanki benim yerime o yola çıkacak. Naric, basta bana evet demediğine pisman. Evet dese, iki kisi yerine üç kisi alabilecek bir sal yaptırırdık.

Yağmur mevsiminin içindeyiz. Her gün yağmur yağıyor, böylece mezara inmem kolaylaşıyor.

Parçaların

birbirine geçmesi isini neredeyse tamamladım, sal hazır gibi. Hindistancevizlerini de, Carbonieri'nin çalıştığı bahçenin iyice yakınına tasıdım. Salın tek eksiği kenarındaki tahtalar. Her zaman açık duran manda ahırından dilediğimiz zaman, tehlikesizce alabiliriz. Dostlarım isin tamamlanıp tamamlanmadığını

hiç sormuyorlar. Sadece, zaman zaman: «Ne âlemdesin?» diyorlar. —«Dsler yolunda.» —«Biraz uzun

sürmedi mi?» —«Tehlikesizce, bundan çabuk çalışıla-maz.» Bütün konuşmamız burada bitiyor. Bahçesindeki hindistancevizlerini tasırken Juliette beni gördü ve çok korkuttu.

— Ne o Kelebek, hindistancevizi yağını yapmaya karar verdin mi? Neden bahçede yapmıyorsun bu isi? Açmak için bir sey bulunur, sana ayrıca büyük bir kazan da verebilirim.

— Kampta yapmak daha iyi.

— Garip sey, kampta rahat çalışamazsın ki.» Bir süre düşündükten sonra da şöyle devam ediyor:

— Açık söyleyeyim mi? Hindistancevizinden yağ çıkacağını sanmıyorum.» Buz kesiyorum birden. «Bir kere bende istediğin kadar yağ var, neden ayrıca yağ çıkarasın? Bu hindistancevizlerini baska iste

kullanacaksın değil mi? Her yanımdan iri iri ter damlaları akıyor, bastan beri kaçma sözünü etmesini bekliyordum. Soluğum kesik.

— Hanımefendi, diyorum, bu bir sırdır. Ama o kadar ilgilendiniz, o kadar meraklandınız ki size yapmak istediğim sürprizin değeri kalmadı. Bu iri hindistancevizleri seğisimin nedeni, içlerini bosalttıktan sonra, tahtalarıyla güzel bir sey yapıp size armağan etmektir. Dste gerçek bu.» Kazandım galiba, çünkü:

— Kelebek, benim için zahmete girme, diyor. Hele iyi bir sey yapmak için para harcamanı hiç istemiyorum. Çok tesekkür ederim ama rica ediyorum, bir sey yapma.

— Peki, düşünürüz.» Offf, ucuz atlattık. Hiç yapmadığım bir şeyi yapıyor ve bir kadeh içki istiyorum.

Neyse ki saskınlığımın farkında değil. Tanrı yardıma devam ediyor.

Her gün yağmur yağıyor, özellikle de öğleden sonra ve geceleri. Suyun yavas yavas toprağa sızıp gizlediklerimizi ortaya çıkarmasından korkuyorum.

Mattieu durmadan mezarın üstüne toprak atıyor ama, sular olanı sürükleyip götürüyor. Mezarın içini su basmış olmalı. Matthieu'nün yardımıyla tabutu meydana

ıkartıyoruz, st suyla kaplı. Durum çok ciddi.
Yakında epey önce ölen iki çocuğun mezarı var. Bir
gün, bu
mezarı örten tası kaldırıyor, içine giriyor ve bir demir
buukla imento duvarını, salın bulunduğu yönde
delmeğe koyuluyorum, su fısırlıyor, öbür mezardan
bosalan su, çocukların mezarına doluyor. Sular diz
boyunu bulduğunda dısarı ıkıyorum. Tası yerine
yerleştiriyor, Naric'in verdiği beyaz macunu da
evresine
dsyoruz. alısmamız, salın bulunduğu
350

351

mezardaki suyu yarı yarıya azalttı. Akşam Carbonieri:
— Bu isin derdi bir türlü bitmeyecek galiba diyor.
— Sonuna geldik be Matthieu.
— Asağı yukarı, hayırlı bir sonuca varmasını
dileyelim.» Gerçekten, diken üstünde yiz.
Sabah rıhtıma indim, Chapar'dan, benim için iki kilo
balık almasını rica ettim, öğlende uğrayıp
götüreceğim balıkları. Carbonieri'nin bahçesine
ıkıyorum. Yaklastığımda  beyaz miğfer gözüme
Çarpıyor. Bahçede neden  aynasız var? Kazı mı
yapmaya kalktılar yoksa? Grlms sey değil. Üç
aynasız

birden Carbonieri'nin yanında hiç görmedim. Bir
saatten fazla bekliyor, dayanamıyorum. Olup biteni

anlamak için ortaya çıkmaya karar veriyorum.
Bahçeye giden yolda yürüyorum, aynasızlar da benim
gelisimi izliyorlar. Aramızdaki uzaklık yirmi metre
kadar var, iyiden iyiye kuskudayım. Derken Matthieu
beyaz mendilini kafasına geçiriyor. Rahat bir soluk
alıyorum, yanlarına gelinceye kadar kendimi
toolarlayabilinm.

— Günaydın beyler. Günaydın Matthieu. Bana
vereceğini söylediğin kavunu almaya geldim.

— özür dilerim Kelebek, sabah fasulyelerim için sırık
bulmaya gittiğimde çalmışlar. Ama üç, dört gün
sonra olgunlasacaklar var, simdiden sarardılar.

Beyler, siz karılarınız için biraz salata, domates ve
turp

istemez miydiniz?

— Bahçen çok bakımlı Carbonieri, aferin diyor biri.
Domates, salata ve turpları alıp gidiyorlar. Ben de iki
kıvırcık salata alıp, onlardan az önce yola
koyuluyorum.

Yolum mezarlıktan geçiyor. Yağmur toprağı
sürüklemis, mezar yarı yarıya açıkta. On adımdan,
tahtaların

üstüne örttüğümüz hasırlar ve yapraklar seçilebiliyor.
Bir sey anlamazlarsa, Tanrı bize gerçekten yardım
ediyor demektir. Rügâr her gece deli gibi esiyor,
kızgın kükremelerle adanın tepesini silip sü-pürüyor,

çoğu kere yağmur da yardımına kosuyor. Bu havanın devam etmesini diliyorum. Yola çıkmak için en uygun hava, ama mezarı gizlemek için pek değil.

352

iki metre boyundaki en DuyuK parça aa mezarlığa taşındı, salın diğer parçalarına eklendi. Kendi elimle taktım: Güçlük çektirmeden, rahatça oturdu yerine. Bourset, büyük önemi olan fakat taşınması da aynı ölçüde güçlük çıkaran parçanın bana ulaşip ulaşmadığını anlamak için kosarak kampa geldi.

Dslerin yolunda

gittiğini öğrenmek onu çok sevindiriyor. Parçanın elime varacağından süphelenmiş durmuş.

Soruyorum:

— Bir seyden mi kuskulandın? Birinin farketttiği-ni mi sanıyorsun, sakın ağzından kaçırmıs olmaya-sın?

Cevap ver.

— Hayır, hayır.

— Yine de kuskulu bir halin var. Konus.

— Bebert Celier adlı birinin meraklı bakışları içime kusku düşürdü. Sanki Naric'in, tahtayı tezgâhın altından alıp kireç fiçisine koyduğunu, sonra da çıkardığını görmüs gibi geldi. Bakışları Naric'i atölye kapısına kadar izledi, iki bacanak, bir binayı badanalamaya gidiyorlardı. Tedirginliğimin nedeni bu.»

Grandet'ye soruyorum:

— Bebert Celier bizim binada, muhbirliği var mıdır?

— Bu herif devlet memurluğundan atılma. Afri-kada askerlik yapmış, Fas ve Cezayir'de girip çıkmadığı cezaevi kalmamış, emre itaatsizlikten hep bası belâya girmiş, iyi bıçak kullanan genç oğlanlara meraklı ve

kumarbaz. Sivil hayat nedir bilmez. Sonuç: ise yaramaz, çok tehlikeli biri. Kürek onun hayatıdır. Süphen

varsa harekete geç, bu gece onu öldür, niyeti olsa bile seni ihbar edecek zaman bulamaz.

— Ama muhbir olduğunu gösteren hiç bir belirti yok.

— Doğru, diyor Galgani, ama mert olduğunu gösteren bir belirti de yok. Bu tür mahkûmların firardan

hoslanmadığını bilmelisin. Rahat ve düzenli hayatlarının bozulmasından çekinirler. Baska hiç bir seyde

adam gammazlamazlar da, bu ise gelince ne halt edecekleri önceden pek kestirilemez.

Matthieu Carbonieri'ye danışıyorum. Bu gece Bebert Celier'nin öldürülmesini o da istiyor. Hattâ kelebek

353/23

bu isi eliyle yapmak niyetinde. Vazgeçirmek gafletine düşüyorum. Süphe üzerine birini öldürmek ya da öldürtmek his hosuma gitmiyor. Ya Bourset'nin anlattıkları hayal ürünüyse? Korku, bir çok seylerin yanlış

görülmesine yol açabilir. Naric'i sorguya çekiyorum:

— Dostum, Bebert Celier'den hiç süphen var mı?

— Benim mi? Hayır. Fıçıyı omuzumda çıkardım, Arap gardiyanın içindekini görmesini istemiyordum.

Anlastığımız gibi, sırtımda fıçıyla herifin önüne dikilip, bacanağımı bekleyecektim. Arap çıkmakta acele etmediğimi görünce içine güven gelecek, fıçıyı aramaya kalkışmıyacaktı. Yalnız bacanağım, Bebert Celier'in

bizi dikkatle izlediğini farketmiş, bana anlattı.

— Senin görüsün nedir?

— Çıkardığımız parçanın önemi büyük, ilk bakışta bir sal için yapıldığı anlaşıyor. Bu yüzden bacanağım çok sinirliydi, yanılmış olabilir. Bence söyledikleri hayal.

— Benim görüsüm de seninkine uyuyor. Artık bu konuya dönmiyelim. Son parçayı çıkarmadan önce Bebert Celier'nin bulunduğu yeri dikkatle kollayın. Kendini aynasızlarla bir tutun, ona göre tedbir alın. Bütün geceyi kumar oynamakla geçirdim. Yedi bin frank kazandım. Oyuna kendimi vermiyor, düzensiz oynuyor, daha fazla kazanıyordum. Dört buçukta, isimi görmek bahanesiyle dışarı çıktım. Dsi Martinique'li

manda sürücüsüne bıraktım. Yağmur durmustu, karanlıkta mezarlığa kadar yürüdüm. Kürek bulamadığım

için ayaklarımla iyi kötü mezarın üstünü toprakla örttüm. Saat yedide balığa indiğimde nefis bir güneş çıkmıstı. Royale'in güneyindeki buruna, salı denize indirmeye niyetlendiğim yere yürüdüm. Deniz iyice

dalgalıydı, yükselmisti. Adadan ayrılmanın güç
olacağını seziyordum, bir dalga salı kayalara
çarptırıp
parçalayabilirdi. Oltamı attım ve kısa sürede bir sürü
kaya barbunyası yakaladım. Bes kilo kadar balık
tutmustum. Balıkları deniz suyuyla temizleyip oltayı
çektim. Delice kumar oynamakla geçen geceden
sonra yorgun ve kuskuluydum. Gölgeye çöküp üç
354

ayı askın bir süredir içinde yaşadığım gerilimin
yakında sona ereceğini düşünerek kendimi
toplamaya

çalıştım. Bebert Celier'yi öldürmeye hakkım
olmadığına da karar verdim.

Sonra Matthieu'ye uğradım. Bahçe duvarından
mezar rahatça görülebiliyordu. Mezarlığın içinden
geçen yol

toprakla kaplanmıştı, öğlen olduğunda Car-
bonieri'nin mezarlığa girip toprağı süpürmesini
kararlastırdık.

Juliette'e uğradım ve elimdeki balığın yarısını
bıraktım.

— Kelebek, dedi, seninle ilgili kötü düşler gördüm.
Kan içindeydin ve zincire vurulmustun. Delilik etme,
basına bir sey gelirse çok üzülürüm. Düş beni o
kadar etkiledi ki ne yüzümü yıkayabildim, ne de
saçlarımı

tarayabildim. Dürbünle seni arıyor, bir türlü bulamıyordum... Nerede tuttun bu balıkları?

— Adanın öbür yüzünde.

— Neden balık avlamak için dürbünle seni göremiyeceğim yerlere gidiyorsun? Ya bir dalgaya kapılır da

sürüklenirsen? Kimse seni göremez, köpek balıklarının elinden kurtaramaz.

— Yok canım, isi bu kadar büyütmeyin!

— Ne büyütmesi? Adanın öbür yüzünde avlanmanı sayak ediyorum, diretirsen avlanma iznini iptal ettiririm.

— Hanımefendi bosuna meraklanıyorsunuz. Yine de sizi memnun etmek için yanınızda çalışan çocuğa nerede avlandığımı söyleyeceğim bundan böyle.

— Peki. Yorgun gibisin?

— Evet efendim, kampa çıkıp yatacağım.

— Git ama, saat dörtte kahve içmeye bekliyorum. Gelirsin değil mi?

— Gelirim efendim. Aksamüstü görüşmek üzere, hoşça kalın.

Bir bu Juliette'in düşü eksikti! Yığınla gerçek derdim yokmus gibi, üstüne hayalî olanlar da ekleniyor.

Bourset, gözetlendiğini söyledi. On bes gündür, bir buçuk parçalık son parçayı bekliyorum. Naric'le

Quenier hiç bir seyden kuskulanmadıklarını

tekrarlıyorlar ama, Bourset, son parçayı yapmamakta on

DJ

355

bes gündür diretiyor, iyice yerine oturması ve
milimetresine varıncaya dek hesaplanması gereken
bes

girintisi olmasa, Carbonieri parçayı bahçede
yapacaktı. Ama salın bes çıkıntısı, bu parçadaki
gitinrilere

oturuyor. Naric'le Quenier kiliseyi onardıklarından, atölyeden bir sürü tahta çıkarıp sokuyorlar. Daha da iyisi, ara sıra da bir mandanın çektiği küçük arabadan yararlanıyorlar. Fırsatı kaçırmamak gerek. Bourset, bizim üstelememiz yüzünden, istemiye-rek yapıyor parçayı. Bir gün atölyeden ayrıldığında, parçaya dokunulduğunu ve yerinden oynatıldığını söylüyor. Parçanın pek az isı kaldı. Bitince tezgâhın altına koymasını kararlaştırıyoruz. Dokunulup dokunulmadığını anlamak için, üstüne bir saç teli bırakacak.

Parçayı bitiriyor ve bir aynasızın dışında, atölyede kimsenin kalmadığına emin olup en son çıkıyor.

Parça

tezgâhın altında. Öğlende kampa dönüyor ve atölyede çalışan seksen kişinin gelmesini bekliyorum.

Naric'le

Quenier geldi, Bourset ortada yok. Bir Alman yanıma yaklaşıyor, elindeki kapalı mektubu avucuma kısıtıyor. Mektubun açılmadığı belli. Okuyorum:

«Saç teli yerinde değil, parçaya dokunulduğu anlaşıyor,

üzerinde çalıştığım gül ağacından çekmeceyi bitirmek için, aynasızdan, bu öğlen atölyede kalmama izin

vermesini rica ettim, izni verdi. Parçayı alacak ve Naric'in araçlarının yerine bırakacağım. Bacanaklara

haber ver. Saat üçte, tahtayla birlikte mutlaka dışarı çıkmaları gerekiyor. Belki bizi gözetleyen herifi atlatabiliriz.»

Naric ve Quenier kabul ediyorlar. Atölyede çalışanların hepsinden önce içeri girecekler. Herkes gelmeden

iki k^j'inin kapı önünde biraz dalasması gerekiyor. Bu isi Carbonieri'nin iki hemserisi, Montmartre'-da yasıyan iki Korsikalı Massani ve Santini'den rica ediyoruz. Nedenini sormadan evet diyorlar. Naric'le, Quenier kavgadan yararlanacak, acele işleri varmış gibi, kavgacılar aldırmadan tahta parçasıyla birlikte dışarı fırlayacaklar. Bir kurtuluş çaresi daha olduğunu hepimiz kabul ediyoruz. Parçayı gizleyebilirsek biriki

ay yerimden kıpırdamamam gerek. Çünkü bir ya da birkaç kişinin sal yapıldığından haberli olduğu
356

meydanda. Salı kimin yaptırdığını ve nereye gizlediğini bulabilirlerse bulsunlar bakalım.

Saat iki otuz oklu, herkes atölyeye gitmeye hazırlanıyor. Ds bası ziliyle ise başlama arasında yarım saatlik

bir süre var. Yola çıkıyorlar. Bebert Celier, dörder kişilik yirmi sıranın ortasında.

Naric'le, Quenier ise en önde, Massani ve Santini on ikinci, Bebert Celier ise onuncu sırada. Böylesi bence

daha iyi, çünkü Naric tahtayı, kalasları ve bizim parçayı yüklendiğinde herkes içeri girmemis olacak. Bebert ancak o sıra atölye kapısına varacak, belki atölyeye erisemiyebilecek bile. Kavga çıktığında, iki arkadaş deli gibi bağırıp çağıracağından, Bebert dahil herkes, merakla basını çevirip bakacak. Saat dört, işler yolunda gitti. Parça, kilisedeki bir sürü tahtanın altında, Kiliseden henüz çıkaramadılar, ama, simdilik yeri emin.

Juliette'i görmeye gidiyorum, evde yok. Geri döndüğümde, yönetmenlik binasının bulunduğu alandan

geçiyorum. Gölgede, hücreye atılmayı bekleyen Massani Ne Jean Santini gözüme ilisiyor. Baslarına geleceği önceden biliyorduk. Yanlarından geçerken soruyorum: «Ne kadar?»

— Sekiz gün, diye cevap veriyor Santini.

Korsikalı bir aynasız: «iki hemserinin kavga ettiğini görmek çok acı», diyor.

Kampa dönüyorum. Bourset, sevinç içinde dönüyor. «Kansere yakalandığımı söylemişlerdi, sonra doktor yanıldığını, hiç bir şeyim olmadığını bildirdi.»

Carbonieri ile dostlarım da memnun, işi çok iyi yönettiğim

için beni kutluyorlar. Naric ile Quenier de sevinçli, isimiz tıklarında. Kumarbazlar beni oyuna davet ettikleri

halde bütün gece uyuyorum. Gerekçe olarak da, basımın ağrısını öne sürüyorum. Aslında tek derdim uykusuzluk. Ayrıca basarının esiğine vardığım için de çok mutluyum. Dsin en güç yanı bitti.

Bu sabah, parça geçici olarak Carbonieri tarafından duvardaki kovuğa yerleştirildi. Gerçekten de mezarlık bekçisi, bizim mezarın yakınındaki yolu sü-pürüyor.

Su sıra, mezara yaklaştırmak doğru değil. Her sabah, gün

doğarken kosup mezarın üstüne toprak yığıyorum.

Bir süpürgeyle de yolu temizleyip, yine ay-
357

nı hızla isime dönüyor, süpürgeyle küreği kenef kovalarını koyduğum yere bırakıyorum.

Kaçış hazırlıklarına başlayalı tam dört ay oluyor, salın son parçasını teslim alalı da dokuz gün. Artık gündüz

yağmur yağmıyor, bazen gece bile tek damla yok.

Dsin son bölümünü tamamlamak için bütün duyularım

tetikte: önce, Matthieu'nün bahçesinden son parçayı çıkaracak ve iyice yerine oturmasına dikkat ederek takacağım. Bu is ancak gündüz gözüyle yapılabilir.

Sonra sıra, yola çıkmaya geliyor. Hemen hareket etmek

tehlikeli, salı dışarı çıkarıp hindis-tancevizleriyle yiyecekleri içine yerleştirmek de gerekli.

Dün Jean Castelli'ye son durumu anlattım. Hedefime ulaşabildiğim için pek memnun. «Yeni ayın ilk günleri», diyor.

— Biliyorum, dolayısıyla gece yarısı beni rahatsız etmez. Suların çekilmesi gece onda başlıyor, salın suya indirilmesi için en elverişli zaman sabahın ikisi. Carbonieri ile elimizi çabuk tutmaya karar verdik.

Yarın sabah dokuzda son parça da yerine yerleştirilecek. Gece yola çıkıyoruz.

Ertesi sabah, hareketlerimiz saniyesi saniyesine ayarlı. Bahçeden mezarlığa geçiyor, elde kürek duvardan

atlıyorum. Mezarın üstündeki toprağı kaldırırken Matthieu de kovuğu kapayan taşı çekiyor ve son parçayı

getiriyor. Birlikte hasır ve yaprakları kenara çekiyoruz.

Sal yerli yerinde, sapasağlam duruyor. Çizerine toprak yapışmış ama durumu iyi. Mezardan çıkarıyorum, çünkü parçayı takabilmek için geniş yer

gerekiyor. Bes tane girintiyi de çıkıntılara oturtuyor, iyice geçirmek için tasla vuruyoruz, isimizi biritip salı yerine yerleştirmek üzereyken, elinde tüfekte bir aynasız görünüyor.

— Kıpırdamayın, vakarım!

Salı yere bırakıp eller-imizi kaldırıyoruz. Aynasızı tanıdım, atölyedeki mubassırların sefi.

— Yakalandınız, direnmek gibi bir enayilik yapmaya kalkışmayın, içimden sizi gebertmek geliyor, suçunuzu kabul edin de, hiç olmazsa pamuk ipliğine bağlı canınızı kurtarın. Ellerinizi indirmeden yürü-

358

yün bakalım. Yönetmenliğe doğru, mars mars!

Mezarlık kapısından çıkarken bir Arap gardiyana raslıyoruz, Aynasız:

— Yardımına tesekkür ederim Muhammet, diyor.

Yarın sabah uğra, verdiğim sözü yerine getireyim.

— Sağolun, diyor Arap, gelirim. Bebert Celier'-den de para alacağım değil mi?

— Ben karışmam, onunla konuş, diyor aynasız.

Bunun üzerine: «Demek bizi ele veren Bebert Celier ha

sef?» diye soruyorum.

— Benden duymus olmayın.

— Farketmez, öğrendik ya.

— Muhammet, ara sunların üstünü, diyor. Arap, belimdeki bıçağı alıyor, Matthieu'nünki de

bu arada gidiyor.

— Muhammet, diyorum, çok kurnazsın. Nasıl gördün bizi?

— Her gün bir ağacın tepesine çıkıp salı nereye gizlediğinizi anlamaya çalışıyordum.

— Bunu yapmanı sana kim söyledi?

— önce Bebert Celier, sonra da mubassır Bru-et.

— Fazla gevezelik ettiniz, yaylanın, diyor aynasız. Artık ellerinizi indirip daha çabuk yürüyebilirsiniz. Yönetmenliğe giden dört yüz metre hayatımın en uzun yolu geliyor bana. Yıkılmış haldeyim. Bunca uğrasın

sonunda salak gibi enselendik. Tanrım, bana karşı ne kadar insafsızsın! Komutanlığa varmamız büyük bir

olay halini alıyor. Yaklastıkça baska mubassırlara da rasladık, bizim tüfeklinin pesine takıldılar. Binanın önüne vardığımızda, arkamız sıra yedi-sekiz aynasız yürüyor. Bizden önce kosan Arabın anlattıklarından durumu öğrenen komutan, Dega ve bes tane sef mubassırla kapının esiğinde bekliyor.

— Ne oldu Bruet? diye soruyor.

— Bu iki adamı, yaptıkları salı gizlemek isterken suçüstü yakaladım, diyor mubassır.

— Diyeceğiniz bir sey var mı Kelebek?

— Yok, sorguda anlatacağım.

— Atın hücreye.

Kapalı penceresi, yönetmenlik binasının kapısına

359

bakan bir hücreye konuyorum. Hücrenin içi karanlık, ama sokakta konuşulanları isitiyorum.

Olaylar hızla gelisiyor. Saat, üçte dışarı çıkarılıyoruz, kelepçeler bileklerimize geçiriliyor.

Salonda mahkemeye benzer bir sey kurulmuş:

Komutan, yardımcısı, bas mubassır orada. Bir aynasız

mübasirlik yapıyor, kösedeki küçük masanın başında oturan Dega'nın da görevi de herhalde kâtiplik.

— Charriere ve Carbonieri, Bay Bruet'nin sizin için hazırladığı raporu dinleyin: «Ben, bas mubassır,

Salut

adaları atölye sefi Auguste Bruet, kürek mahkûmu Charriere ve Carbonieri'yi hırsızlık ve devlete ait malları

zimetlerine geçirmekle suçluyorum. Marangoz Bourset, ikisinin suçortağıdır. Suç ortakları arasında Naric ile Quenier'nin de bulunduğunu sanıyorum.

Charriere ile Carbonieri'yi sallarını gizledikleri Bayan Privat'nın mezarına tecavüz ederlerken suçüstü yakaladım.

— Bir diyeceğiniz var mı? diyor komutan.

— Bir kere Carbonieri'nin bu işle hiç ilgisi yok. Sal, tek kisiyi tasımak üzere hazırlandı, hesapları buna göre

yapıldı. Bu tek kisi de bendim. Yalnız mezarın üstünü örten toprağın ve hasırın kaldırılmasında yardımı

dokundu ki, bu isi tek basıma yapamazdım.

Dolayısıyla Carbonieri'nin ne hırsızlıkla, ne devlet malını

zimmetine geçirmekle, ne de kaçışıma suçor-taklığı etmekle iigisi var. üstelik kaçıs olayı da söz konusu değil. Bourset, ölüm tehdidiyle benim hesabıma çalışmak zorunda kalan bir zavallı. Naric ile Quenieri'yi ise

hiç tanımıyorum, diyebilirim. Bu isle bir ilgileri olmadığını söylüyorum.

Aynasızlardan biri atılıyor:

— Muhbir böyle demiyor ama.

— Bebert Celier denen adam, sizin hesabınıza casusluk ederken bu olaydan yararlanıp düşman ol- suğu

kisilere de iftira edebilir. Yeryüzünde, casusluk eden bir insana hiç güvenilebilir mi?

— Kısaca, diyor komutan, hırsızlık, devlet malını zimmetinize geçirme, mezara tecavüz ve kaçmaya tesebbüsle suçlanıyorsunuz. Zaptı .imzalar mısınız?

— Carbonieri, Bourset, Naric ve Quenier ile ilgili ifadem eklenmedikçe imzalamam.

— Kabul ediyorum, ifadeyi hazırlayın.

Söylediklerim eklenince imzalıyorum. Son anda uğradığım basarisizlıktan bu yana, içimde kopan fırtınayı sözlerle belirtecek halde değilim. Hücremin içinde çılgın gibiyim, pek az yemek yiyor, yürümüyor, durmadan sigara içiyorum. Hiç durmadan, birbiri ardından içiyorum hem sigaraları. Neyse ki Dega, bol bol tütün gönderiyor Her sabah, hücrelerin bulunduğu yerin avlusunda bir saat dolasıp güneşleniyoruz. Bu sabah komutan, benimle konuşmaya geldi. Dsin en garip yanı da, kaçtığım takdirde bası herkesten çok derde girecek olan bu adam bana pek kızmıyor bile. Gülümsiyerek, karısının iliklerine kadar çürüme-mis birinin kaçmaya çalışmasını normal bulduğunu söylüyor. Büyük bir ustalıkla, Carbonieri'nin suç ortaklığını itiraf ettirmek istiyor. Carbonieri'nin bana, hasırları çekmekte yardım etmesinin olağan sayılacağını söylüyor ve bu konuda onu aşağı .yukarı ikna edebiliyorum.

Bourset, yazdığım tehdit mektubunu ve plânı göstermiş. Komutanın, onun yönünden bir süphesi yok.

Devlet malını zimmetine geçirmek suçundan ne ceza verilebileceğini soruyorum, on sekiz aydan fazla

istetenemiyeceğini söylüyor.

Her neyse, içine düştüğüm uçurumu yavas yavas tırmanmaya baslıyorum. Chatal'den bir pusula geldi. Bebert Celier'nin, az görülür bir hastalık, karaciğer iltihabından hastanede bir bos odaya alındığını bildiriyor. Herhalde onu kurtarmak için, yönetmenlikle doktor anlaşılmış olmalı.

Ne hücremi arıyorlar, ne de benim üstümü. Bundan yararlanıp dışardan bir bıçak getirtiyorum. Naric'le Quenier'ye de haber yollayıp, atölye sefi Bebert Celier, marangoz ve benim yüzlestirilmemi-zi istemelerini

söylüyorum. Komutandan ricaları kendileriyle ilgili kararı bu yüzlestirmeden sonra vermek olmalı.

Bu gün gezintide, Naric, komutanın teklifi benimsediğini fısıldıyor. Yüzlestirme yarın sabah onda

yapılacak. Oturuma, sef mubassırlardan biri de katılacak. Bebert Celier'yi öldürmekte kararlı oldu-
360

361

ğumdan, bütün gece kendimi bundan vazgeçirmeye çalışıyorum. Bir türlü basaramıyorum. Hayır, bir adamın bizi gammazladığı için hastanede sağlama alınması, sonra da karaya gönderilip, birinin kaçmasına

engel olması karşılığında firar etmesi büyük haksızlık. Evet ama, taammüt görüleceğinden idama mahkûm

edilebilirsin. Vızgelir. O kadar büyük bir umutsuzluk içindeyim ki, bu sonuca kolayca varıyorum. Umut, sevinç, yakalanma korkusu, ustaca hazırlık içinde geçen dört aydan sonra, hedefe varmak üzereyken bir

gammaz yüzünden pisi pisine enselenmek akıl alır gibi değil. Ne olursa olsun, yarın Celier'yi öldürmeye çalışacağım!.

idama mahkûm edilmemenin tek yolu, onun da bıçağını çıkarması. Bu is için, kimseye çaktırmadan, sustalımı açtığımı Belier'ye göstermeliyim. Tabii o da, hemen kendininkine davranacak. Bu isi, yüzleştirmeden az önce ya da hemen sonra yapmam zorunlu. Yüzleştirme sonrasında onu öldüre-mem, aynasızlardan biri üzerime ates edebilir.

Mubassırların iflah olmaz ihmalciliklerine güveniyorum.

Bütün gece kendimle mücadele halindeyim.

Vazgeçemiyorum bir türlü. Gerçekten de, hayatta bağışlanamıyacak seyler var. Evet, adaleti kendi elimle yerine getirmeye hakkım yok ama bu görüs, baska

bir toplumsal sınıfın insanları için geçerli. Bu kadar iğrenç bir yarattığı acımadan cezalandırmayı düşünmezlik edemem, Bebert Celier denen kısıla kaçkınına en ufak kötülüğüm dokunmadı, beni tanımaz

bile. Hiç bir dsmanlığı olmadan, kimbi-lir kaç yıllık hücre cezasına arptırılmama sebep o-lacak. Hayır, hayır! ,0 iğrenç davranışından faydalanmasına fırsat veremem. Dmkânsız. Hapı yuttuğumu hissediyorum. Yuttumsa yuttum, o benden beter olsun da razıyım. Ama ya ölüm cezasına arptmr-larsa? Bu kadar asağılık

biri için ölmek aptalca o-lur. Sonunda, kendi kendime bir söz veriyorum: Bıçağını ıkarmazsa ldrmiyeceğim Bebert Celier'yi.

Bütün gece uyuyamadım. Bir paket tütün içtim. Saat altıda kahveyi getirdiklerinde iki sigaram

362

var. Sinirlerim öylesine gergin ki, yasak olduğu hal de, aynasızın önünde kahveciye:

— Bana birkaç sigara ya da biraz tütün verebilir misin? diyorum. Tabiî sefin izniyle, dayanacak halim kalmadı Bay Antartaglia.

— Olur, sigaran varsa ver suna. Ben sigara içmem. Sana gerçekten acıdım Kelebek. Bir korsika-h olarak insanları severim, gammazlardan, alçakça davranıslardan da nefret ederim.

Saat ona çeyrek var, avluda, salona girmeyi bekliyorum. Naric, Quenier, Bourset ve Carbonieri de avluda.

Basımızdaki aynasız Antartaglia. Carbonieri ile Korsika dilinde konuşuyor. Basına kötü bir is geldiğini, üç

yıla arptırılabilirceğini söylediği belii. Tam o sıra kapı açılıyor, ağaçtan bizi gözetleyen, atölye kapısında

duran Arapla Bebert Celier içeri giriyor. Beni görünce bir adım geriliyor ama baslarındaki aynasız:

— Yürüyün, sağa geçin, diyor. Antartaglia, aralarında konusmalarına izin verme.» Birbirimizden iki metre kadar uzaktayız. Antartaglia.

— Aranızda konuşmak yasak! diyor. Carbonieri. iki grubu da göz altında tutan hemserisiyle gevezeliğe devam ediyor. Aynasız pabucunun bağını düzeltmek için eğiliyor. Mattieu'ye, biraz daha önce çıkması için isaret ediyorum. Hemen anlıyor. Bebert Celier'ye doğru bakıp tükürüyor. Aynasız

doğrulduğunda Carbonieri hiç durmadan konusup dikkatini çekiyor, öyle ki, aynasız farketme-den bir adım

atıyorum yana. Kolumun içinde duran bıçağı
avucuma indiriyorum. Bu hareketi yalnız Celier
görebilir. Açık
bıçağını pantolon cebinde gizlediği belli, akıl almaz
bir çabuklukla saldırıp sağ kolumun kasını yarıyor.
Ben
solağım, kolumu uzattığım gibi bıçağımı sapına
kadar kalbine gömüyorum. «Aaaa» diye haykırıyor
ve külçe
gibi yığılıyor yere. Antartaglia, elde tabanca:
— Çekil oğlum, diyor bana, kenara çekil. Yerde
yatarken vurma ona, çünkü üstüne ates etmek
zorunda
kahrım. Bunu yapmayı da hiç istemiyorum.
Carbonieri. Celier'nin yanına yaklaşıyor, ayağının
ucuyla kafasını dürtüklüyor. Korsika diliyle bir
363
seyler söylüyor, «ölmüs», dediğini anlıyorum.
Gardiyan:
— Bıçağını ver oğlum, diyor.
Uzatıyorum bıçağı, tabancasını kılıfına yerleştiriyor.
Demir kapıya yönetip yumrukluyor. Kapıyı açan
aynasıza: .. ..
— Sedyecileri yolla da buradaki olayı alsınlar, diyor.
— Kim öldü?
— Bebert Celier.
— Yok canım? Ben de Kelebek öldü sanmıs-

Yeniden hücrelerimize götüruluyoruz. Yüzleştirme geri kalıyor. Koridora girmeden Carbonieri bana:

— Zavallı dostum, diyor, bu kez boku yedin.

— Evet ama ben yasıyorum, o geberdi gitti.

Aynasız tek basına geliyor, kapıyı hafifçe aralayıp, hâlâ olayın etkisinden kurtulamadığını gösteren bir sesle:

— «Kapıya vur da yaralı olduğunu söyle, diyor. Önce o saldırdı, gördüm.» Yavaşça kapıyor ka-

Bu Korsikalı aynasızlar müthis herifler. Ya çok kötü oluyorlar, ya da çok iyi. Kapıya vurup bağırı-yorum: «Yaralandım, beni hastaneye götürün de yaramı sarsınlar!»

Aynasız, yanında bas mubassırla geliyor.

— Nen var? Neden bu kadar patırdı ediyorsun?.

— Yaralıyım sef.

— Yaralı mısın? Sana saldırdığında yaralanmadığını sanmıştım.

— Sağ kolumun kası kesildi.

— Açın, diyor öbür aynasız.

Kapı açılıyor, dışarı çıkıyorum. Gerçekten de sağ kolumun kası kesilmiş.

— Kelepçe takın ve onu hastaneye götürün. Ne sebeple olursa olsun, orada bırakmayın. Yarası sarıldıktan sonra yine buraya getirin.

Dıarı çıktığımızda, komutanın çevresinde ondan fazla aynasız var. Atölye sefi:

364

— Kaatil! diyor bana.

Cevap verme fırsatını bulamadan komutan atılıyor:

— Susun Bruet. önce Celier ona saldırdı.

— Hayır, diyor Bruet.

— Olaya ben tanığım, diyen Anatartaglia ortaya çıkıyor. Bruet, bir Korsikalının asla yalan söylemediğini de öğrenin.

Hastanede, Chatal doktoru çağırıyor. Doktor kolunu uyusturmadan yarayı diyor, hiç konuşmadan sarıyor, inlemeden bakıyorum yaptığı ise. Sonunda:

— Seni bayıltmadım, ya da kolunu uyusturmadım, diyor. Çünkü elimde uyusturucu kalmadı.» Sonra ekliyor: «Bu yaptığın hiç de iyi bir şey değil.»

— Canım, diyorum, karaciğer iltihabı onu nasılsa uzun süre yasatmıyacaktı.»

Beklenmedik cevabım karşısında doktorun ağzı açık kalıyor.

Sorgu devam ediyor. Bourset'nin hiç bir sorumluluğı bulunmadığı kabul edildi, ölüm tehdidiyle hareket ettiği görüşünü benimsiyor, ben de bu yönde isliyorum. Naric ile Quenieri için de yeterli delil yok.

Kala

kala Carbonieri ile ikimiz kalıyoruz. Devlet malını zimmetine geçirmek ve hırsızlık da Carbonieri ile

birlikte değil. Yalnız kaçmama yardım ettiği görüsünü benimsiyorlar. Altı aydan fazla ceza vermezler.

Benim durumuma gelince, isler iyiden iyiye karısık.

Gerçekten de, tanıklar lehinde olduğu halde, savcılık görevi yapan aynasız mesru müdafaayı kabul

etmiyor. Dosyayı gören Dega, savcının bütün yüklenmelerine

rağmen beni ölüm cezasına arptıramıyacaklarını

söylüyor. Çünkü kolum da yara var. iddia makamı

kellemi uurtmak için bir tek seye dayanıyor: O da bıçağı önce benim çıkardığımı söyleyen iki Arabın ifadesi.

Sorgu bitti. Askerî Mahkemeye çıkmak üzere Saint-

Laurent'a gönderilmeyi bekliyorum. Sigara içmekten

baska sey yaptığım yok, yrmyorum bile. Öğleden

sonra bir saat daha avluya çıkmama izin verildi.

Atölye sefiyle savcının dışında, ne komutan ne de diğer aynasızlar düşmanca davranıyor bana.

Tatlılıkla

konusuyor, dilediğim kadar tütünün verilmesine göz yumuyorlar...

365

Günlerden salı, cumaya yola çıkmak gerekli.

Çarsamba sabahı onda avludayım, iki saatten fazla bir süredir

de bekliyorum. Derken komutan çağırıyor ve: «Gel benimle», diyor. Yanımıza kimseyi ai-madan, birlikte çıkıyoruz. Nereye gittiğimizi soruyorum, evine giden yolda ilerliyor. Yürürken:

— Karım, gitmeden önce seni görmek istedi, diyor.

Yanıma srtâhlı birini katıp onu korkutmak istemedim. Bir şey yapmıyacağını umarım.

— Yapmam komutanım.

Evine varıyoruz: «Juliette, verdiğim sözü tuttum ve istediğin kişiyi getirdim, öğlenden önce geri götürmek zorunda olduğumu biliyorsun. Kendisiyle bir saat kadar konuşabilirsin.» Komutan, bu sözleri söyledikten

sonra çekiliyor.

Juliette yanıma yaklaşıp elini omuzuma koyuyor, gözleri gözlerimde, Pırıl pırıl kara gözlerinde yaslar var,

neyse ki kendini tutup ağlamıyor.

— Sen delisin dostum. Kaçmak istediğini bana söyleseydin isini kolaylaştırırdım sanıyorum.
Kocamdan,
elinden geldiğince sana yardım etmesini rica ettim.
Ne yazık ki bu isin, artık kendisiyle ilgisi bulunmadığını söyledi. Bir kere, ne durumda olduğunu anlamak için seni buraya getirttim.

Cesaretinden
ötürü kutlarım, sandığımdan da iyiymişsin. Bir de, aylarca bana getirdiğin balıkların parasını ödemek istiyorum, iste bin frank, sana verebileceğim para ne yazık ki bu kadar. Daha fazlasını veremediğim için de üzgünüm.

— Dinleyin hanımefendi, paraya ihtiyacım yok. Sizden rica ediyorum, anlayış gösterin. Kabul edemem bu parayı, dostluğumuz kirlenmiş olur. Yalvarırım üstelemeyin.

— Nasıl istersen, diyor. Hafif bir likör içer misin?. Bu essiz kadın, bir saatten fazla, tatlı sözleriyle beni avutuyor. Cinayet suçundan temize çıkacağımı, diğerlerinden de on sekiz ay ilâ iki yıl arasında bir ceza alacağımı söylüyor.

Ayrılırken de elimi uzun uzun sıkıyor: «Güle güle, diyor, talihin açık olsun.» Sonra hıçkırarak ağ-
Damaya
başlıyor.

Komutan beni yine hücreme getiriyor. Yolda:

— Komutanım, diyorum, yeryüzünün en soylu kadınına sahipsiniz.

— Biliyorum Kelebek, burada yaşamak için yaratılmamıs. Ona göre değil, çok korkunç bir yer. Ama

elden ne gelir? Allahtan emekliliğime dört yıl kaldı.

— Kaçsaydım basınıza büyük işler açacaktım komutanım, buna rağmen bana elinizden geldiği kadar

yardım ettiğiniz için size tesekkür etmek istiyorum.

— «Doğru, epey basımı ağrıtabilirdin. Yine de sana bir şey söyleyeyim mi: Kaçmayı hak etmistin doğrusu.»

Hücreye giden koridorun kapısında da ekliyor:

— Elveda Kelebek, Tanrı yardımcın olsun. Doğrusu bu yardıma çok ihtiyacın var.

— Elveda komutanım.

Evet, gerçekten de Tanrı'nın yardımına ihtiyacım var.

Çünkü, dört sırmalı bir jandarma komutanının başkanlık ettiği askerî mahkeme kimsenin gözünün yasına bakmıyor. Hırsızlık, devlet malını zimmete geçirme, mezara tecavüz ve kaçma tesebbüsünden üç yıl yiyorum, üstüne de Celier'yi öldürmekten bes yıl.

Toplam: Sekiz yıl hücre cezası. Yaralanmamıs olsam kellemin gideceği muhakkak.

Bana bu kadar insafsızca davranan mahkeme, iki
kisinin kaatili Dandoski adlı bir Polonyalıya büyük
anlayıs

gösteriyor. Açıkça taammüt olduğu halde, ona da
bes yıl veriyor.

Dandoski fırıncıydı, bütün isi de mayayı hazırlamak.
Sabahın üçüyle dördü arasında çalışıyordu. Fırın
rıhtıma baktığından geri kalan bos saatlerini balık
avlamakla geçiriyordu. Sakin bir adamdı, fransız-cayı
iyi

bilmediğinden kimseyle dostluğu da yoktu. Müebbet
hapse mahkûm edildiği için bütün sevgisini,
sabahtan

aksama kadar birlikte yasadığı yesil gözlü, nefis bir
karakediye vermisti. Bu adamla kedi arasında büyük
bir ask vardı. Birlikte uyuyor, isinde yalnız
bırakmamak için kedi, sadık bir köpek gibi pesinden
geliyordu.

Balığa da sahibiyile birlikte çıkıyor, hava iyice ısınıp
gölgelik yer kalmazsa fırına dönüyor ve

366

367

Dandoski'nin hamağına uzanıyordu, öğlende
kampana çalınca Dandoski'yi karsılıyor, burnunun
ucunda

salladığı küçük balığın çevresinde hoplayıp zıplıyor,
son anda da yakalayıp yutuyordu.

Fırıncılar, fırının hemen yanındaki bir koğusta yatıp kalkıyorlardı. Bir gün, Corrazzi ile Angelo adındaki iki kürek mahkûmu, Dandoski'yi tavsan yemeğe davet ettiler. Corazzi haftada en az bir kere tavsan yahnisi yapardı. Dandoski oturdu, onlarla birlikte yemek yedi, arkadaşlarına bir sise de kırmızı sarap ikram etti. Aksam olduğunda kedisi dönmedi. Poionya-lı hayvanı bosuna aradı. Aradan bir hafta geçtiği halde kedi görünmemisti. Yoldasını yitirmenin acısıyla, Dandoski bir seyden zevk almaz oldu. Tek sevdiği ve sevgisine karşılık gördüğü yaratığın esrarlı bir şekilde kaybolması onu gerçekten üzmüştü. Büyük acısını öğrenen

mubassırlardan birinin karısı, ona büyük bir kedi armağan etti. Dandoski kediye kovdu, kadına da büyük bir kızgınlıkla, başka bir kediye sevmesine imkân olmadığını söyledi. Sevgili arabının anısına ihanet olurdu bu.

Günün birinde Corrazzi, ekmek dağıtan bir fırıncı çırağını dövdü. Dövdüğü çocuk fırıncılarla yatmıyor, kampta kalıyordu, iyice kinlenen çırak, Dandoski'yi aradı, buldu ve:

— Corrazzi ile Angelo seni tavsan yemeğe davet etmişlerdi ya, dedi. Yediğin tavsan değil, sevgili kedindi.

Çırağın gırtlığına sarılan Dandoski:

— Delil isterim! diye haykırdı.

—! Filikaların ardındaki hint kirazının biraz ötesine, Corrazzi'nin, hayvanın derisini gömdüğünü gördüm. Dandoski, deli gibi, söylenen yere kostu. Gerçekten de deriyi buldu, iyice çürümüş deriyle kafayı topraktan çıkardı. Deniz suyunda yıkadı, kuruması için güneşe bıraktı. Sonra temiz bezlere sararak, karıncaların yemesine engel olmak için, kuru toprakta kazdığı derin bir çukura gömdü.

Gece, Corrazzi ile Angelo, fırıncıların koğusundaki kalın bir sıranın üstüne oturmuş iskambil oynuyorlardı.

Dandoski, kırk yaşlarında, orta boylu, tık-

368

naz, geniş omuzlu ve güçlü bir adamdı. Sert tahtadan demir kadar ağır bir kalın sopa hazırladı.

Hiç ses

çıkarmadan arkadan yaklaşıp sopayı, iki arkadaşın kafasına indirdi. Kedi kaatillerinin kafatası nar gibi açıldı, beyinleri yere aktı. Hırsından deliye dönen Dandoski onları öldürmekle de yetinmedi, yere akan insan beyinlerini avuçlayıp duvarlara çarptı. Koğuş kan ve beyin parçaları içinde kaldı.

Mahkeme heyetine başkanlık eden jandarma binbasısı bana anlayış göstermedi ama, neyse ki

Dandoski bu

anlayışı gördü ve iki adam öldürdüğü halde bes yılla kurtuldu.

Dkinci Kere Hücredeyim

Polonyalıya bağlı olarak dönüyorum adalara. Sa-int-Laurent zindanlarında fazla sürünmedik! Bir

pazartesi

geldik, persembe günü mahkemenin karsısına çıktık, cuma sabahı vapura bindirilip dönüş yolunu tuttuk.

On ikisi hücre cezasına çarptırılan on altı kisiyiz.

Dalgalı bir denizde yolculuk ediyoruz, koca dalgalar sık

sık güverteye doluyor. Umutsuzluk içindeyim,

geminin batmasını arzuladığım anlar var. Yüzümde saklayan

nemli rüzgârla içime kapanmış, kimseyle konuşmuyorum. Kendimi de korumuyorum, tam tersine.

Sapkamın rüzgârla uçmasına aldırmadım, nasılsa sekiz yıl ona ihtiyacım olmayacak. Rüzgâra karşı durmus

yüzümü kırbaçlayan havayı boğu-lurcasına içime çekiyorum. Bir ara geminin batmasını arzulamıştım, şimdi: «Bebert Celier'yi köpekbalıkları yedi, diyorum. Sen otuz yasındasın ve sekiz yıllık bir cezan var.» Ama, «Dnsan yiyen» in duvarları arasında sekiz yıl yasanabilir mi?

Geçirdiğim deney, bunun imkânsız olduğunu gösteriyor. Dört bes yıl dayanma gücünün sınırı. Ce-üer'yi

öldürmesem üç yıla yetinecektim. Çünkü adam öldürmem firar tesebbüsüyle birleştirilince durumum ağırlasıverdi. O pis herifi öldürmemeliydim. insan olarak kendime karşı olan sorumluluğum, adaleti elimle

gerçekleştirmek değil yaşamak, kaçmak için yaşamaktı. Böyle bir hataya nasıl düştüm? Üstelik az kelebek

369/24

kalsın herif beni öldürüyordu. Bu da cabası.

Yaşamak, yaşamak, yaşamak, tek dinim tek inancım bu olmalıydı.

Kafileye refakat eden mubassırlar arasında, daha önceki hücre cezasını çektiğim sıra tanıdığım biri var. Adını bilmiyorum ama, ona soru sormak için delice bir istek duyuyorum.

— Sef, sizden bir ricam var.» Sasıran mubassır yaklaşıyor ve :

— Ne istiyorsun? diye soruyor.

— Hücrede sekiz yıl yasıyabiiien kimse gördünüz mü? Düşündükten sonra : «Hayır, diyor, bes yılı tamamlıyanları gördüm. Hattâ birini hatırlıyorum, altı yıl sonra oldukça iyi ve aklı basında çıktı. Kurtulduğu sıra orada görevliydim de.»

— Sağolun.

— Bir sey değil, diyor aynasız. Yanılmıyorsam sen sekiz yıl yatacaksın değil mi?

— Evet sef.

— Yattığın sürece kötü hareketin görülmezse kurtulabilirsin.»

Bu cümlelerin büyük önemi var. Evet, hiç cezalandırılmazsam sağ çıkabilirim. Ceza, yiyeceğin belirli

bölümünün bir süre kaldırılması olduğundan, kendimi toparlayabilmem imkansızlasır. Birkaç sert ceza sonuna kadar dayanmamı engeller, cezamın sonu gelmeden geberir, giderim. Sonuç : Ne hindistancevizi

gelmeli, ne de sigara. Mektup bile almamalıyım.

Yolculuğun geri kalan bölümünde hep bu kararım
üzerinde düşünüyorum, içerisi ve dışarıyla en ufak
bir
bağlantım olmamalı. Aklıma bir şey geliyor.
Tehlikesizce yardım almanın yolu, dışarıdakilerin
çorba
dağıtanları satın alması. Para karşılı, öğlen
yemeğinde en iyi et parçalarının tabağıma
aktarmasının
sağlanması. Bu is kolay, çünkü biri sahana çorba
koyuyor, arkasından gelen de tepsisinden bir et
parçası
alıp çorbanın içine atıyor. Çorbayı verenin de
kepçeyle, tencerenin dibini iyice karıştırması ve
mümkün
olduğu kadar çok sebze koyması gerek. Bir çıkar yol
bulmak yüreğime su serpiyor. Bu is ayarlanırsa,
gerçekten karnım iyice doyabilir. Geriye ka

370

lıyor, çıldırmamak için en iyi konuları bulup hayal alemine dalmak ve mümkün olduğu kadar havalara yükselmek.

Adalara varıyoruz. Saat öğleden sonranın üçü.

Rıhtıma çıkar çıkmaz, kocasının yanında duran Juliette'in

sarı elbisesini seçiyorum. Komutan hemen yaklaşıyor ve sıraya girme zamanını bulmadan soruyor :

— Kaç yıl?

— Sekiz.

Karısına dönüp tekrarlıyor. Juliette'in çok üzüldüğü belli, bir tasın üzerine kendini bırakıveriyor. Dki büklüm. Kocası kolunu tutuyor, kalkıyor Juliette, iri gözleriyle uzun uzun bana bakıyor, kocasıyla birlikte uzaklaşıyorlar.

— Kelebek, diyor Dega, kaç yıl?

— Sekiz.» Ağzını açmıyor, yüzüme bile bakamıyor.

Galgani yaklaşıyor, konuşma fırsatı vermiyorum ona :

— Bana bir sey yollama, mektup da yazma. Bu kadar uzun bir cezaya çarptırıldığımı göre, hücrede basımı

derde sokmak istemem.

— Anlıyorum.

Alçak sesle, çabucak ekliyorum : «Öğlen ve akşam yemeklerinde, tabağıma mümkün olduğu kadar bol

yemek koymalarını sağla. Bu isi basarabilersen belki bir gün görüşürüz. Elveda.»

Kendiliğimden, bizi Saint-Joseph'e götürecektik ilk filikaya yürüyorum. Herkes, mezara indirilen bir tabutmusum

gibi bakıyor bana. Kimse konuşmuyor. Kısacık yolculuk süresinde, Galgani'ye söylediklerimi Shapar'a tekrarlıyorum.

— Mümkün, diyor. Cesaret Kelebek.» Ardından soruyor: Matthieu Carbonieri ne oldu?»

— Onu unuttuğum için bağışla beni. Mahkeme reisi, karara varmadan soruşturmanın biraz daha genişletilmesini istedi, iyi midir yoksa kötü mü?

— iyidir sanırım.

Cezaevine yönelen on iki kişilik dizinin basındayım. Hızla tırmanıyorum tepeye. En garibi, hücremde yalnız

kalmak için acele ediyorum. Adımlarımı o kadar sıklastırıyorum ki aynasız :

371

— Ağır ol Belebek, diyor. Kısa süre önce ayrıldığın yere dönmek ister gibisin.» Geliyoruz cezaevinin kapısına.

— Soyunun! Size cezaevi komutanını tanıtıyorum.

— Geri döndüğüne üzüldüm Kelebek», diyor komutan. Sonra alıslmış sözler tekrarlanıyor.

Komutanın her

zamanki konusması : «A binası, 127 numaralı hücre. Kelebek, en iyi hücre seninki. Koridor kapısının tam karsısındasın, bol ısı alıyorsun, havasız kalman imkânsız. Uslu duracağını umarım. Sekiz yıl çok uzun bir

süre ama, kimbilir, iyi halin görülürse belki bir - iki yılı bağışlanır. Yürekli adamsın, bunu senin için istiyorum.»

iste, 127 numaralı hücredeyim. Gerçekten de, koridora açılan telli kapının tam karsısı. Saat aitiya geliyor

ama ortalık eni konu aydınlık, ilk hücremde-ki pis koku da yok burada. Birden güvenim geri geliyor: «Bostum Kelebek, iste seni sekiz yıl hayatta tutacak dört duvar. Ayları ve saatleri saymaktan vazgeç, hiç gereği yok. Akla yakın bir tedbir almak istiyorsan, altı aydan altı aya hesap tutmalısın. On altı kere altı ayın sonunda yeniden kurtuluyorsun. Her sey bir yana, yine de durumum eskisinden iyi. Hücrede ölsen

bile, gece değilse gündüz ısı görebileceksin Bunun önemi büyük. Karanlıkta/gebermek hos olmasa gerek.

Hastalansan, doktor burada seni görebilir. Kaçıp yeniden hayata kavusmak ya da Celier'yi öldürerek öç

almak hiç de pismanlık duyulacak seyler değil.
Buradayken onun kaçtığını öğrensen ne kadar
üzülürdün

kimbilir. Zaman her seyi gösterecek dostum. Belki bir
af çıkar, savas patlar, bu kaleyi yıkacak bir yer
sarsıntısı olur ya da tayfun patlak verir. Neden
olmasın? Düşün ki namuslu bir adam, Fransa'ya
dönüyor ve

Fransızları galeyana getiriyor, onlar da Cezaevleri
Yönetmeliğini değiştiriyor ve insanları giyotinsiz idam
etme yöntemlerini kaldırıyorlar. Belki bu iskenceye
dayanamayan bir doktor, Gü-yan'da olup bitenleri bir
gazeteciye, bir papaza anlatır, kimbilir? Ama Celier,
köpekbalklarının midesi-

372

ne ineli çok oluyor. Ben yasıyorum, kendime saygım
varsa bu mezardan canlı kurtulmalıyım.

Bir, iki, üç, dört, bes, dönüş; bir, iki, üç, dört, bes,
yine dönüş. Yeniden yürümeye başlıyor ve bir anda,
basımı, kollarımı nasıl tutmak, rakkasın sasmadan
islemesi için adımlarımı ne kadar uzatmak gerektiğini
hatırlayıveriyorum. Bol yiyecek verilip verilmiye-
ceğini anlayana kadar, sabahları iki, öğleden
sonraları da

iki saat yürümeye kararlıyım. Dlk günlerin sini-riy'e,
bosuna gücümüzü kuvvetimizi çarçur etmiyelim.
Evet, isin tam sonunda basarisizlığa uğramak çok
acı. Aslında kaçis hazırlıklarını tamamlamıstık. Bu

dayanıksız sal üzerinde yüz elli kilometreden fazla bir yolu başarıyla almamız gerekiyordu. Karaya ayak bastıktan sonra da firarın üçüncü bölümü basılıyacaktı. Eğer salı başarıyla suya indirebilseydik, üç un

torbasından yapılan yelken salı, saatte on kilometreyi asan bir hızla sürükleyebilecekti. On bes saatten az, belki on iki saatlik bir süre içinde karaya varabilecektik. Tabii bütün gün yağmur yağarsa. Çünkü, ancak

yağmurlu bir günde yelken açmaya cesaret
edebilirdik. Hücreye atıldığımın ertesi günü
yağmurun
başladığını hatırlıyorum. Pek emin değilim ya.
Yaptığım hataları da bulmaya çalışıyorum. Bula bula
iki
tane buluyorum. Marangoz, çok sağlam, mükemmel
bir sal yapmaya çalıştı, hindistancevizlerini
yerleştirmek için de sandığa benzer bir şey yaptı.
Böylece bir yerine, iki salık is gördü. Tabii parça
sayısı
iyice arttı ve çevredekilere dikkat edilemedi.
ikinci hatam çok daha büyük : Celier'den
süphelendiğimiz günün gecesi, onu öldürmem
gerekiyordu. Bunu
yapsaydım şimdi, kimbilir neredeydim! Toprağa ayak
bastığım sıra, ya da salı denize indirirken
vakalansam
sekiz yerine üç yıl yiyecektim, içimde de bir şey
yapmış olmanın gönül rahatlığı bulunacaktı. Talihim
yaver
gitseydi şimdi karada mı olacaktım acaba, yoksa
adalarda mı? Nereden bilinebilir. Belki Trinidad'da,
Bowen'le karşılıklı oturmuş konuşuyordum. Ya da
Curaçao'ya varmış, Piskopos Irene de Bruyne'ün
koruyucu kanadı altına girmistim. Oradan, su ya da
bu ülkenin bizi kabul edeceğini anlamadan

373

tas çatlasa yola çıkmazdım. Bunu da basaramazsam tek basıma küçük bir tekneye atlar ve Guajira'ya kabileme dönerdim.

Geç saatte daldım ve rahat bir uyku çektim. Bu ilk gece pek bezdirici olmadı. Yasamak, yasamak, yasamak. Kendimi umutsuzluğa kaptıracağım anlar, üç kere bu umut dolu sözü tekrarlamalıyım

«Çıkmadık

candan umut kesilmez.»

Bir hafta geçti. Dünden beri, verilen yiyecekteki değişikliğin farkındayım, öğlende koca bir parça haslanmış et, akşam koca bir kepçe dolusu mercimek. Çocuk gibi. «Mercimekte demir vardır, sağlığa iyi

gelir», diyorum.

Böyle devam ederse, günde on, on iki saat yürüyebilecek ve iyice yorgun düşüp yıldızlara yolculuk

edebileceğim. Hayır, hayal dünyasında

gezinmiyorum, yeryüzündeyim, ayaklarım sıkı sıkı basıyor, adalarda

tanıdığım kürek mahkûmlarını düşünüyorum. Her birinin mahkûm edilmeden, ya da mahkûmiyeti sırasında

basından geçen bir hikâyesi var. Adalarda dilden dile dolasan efsaneleri de düşünüyorum. Yeniden adaya

dönersem, bunlardan birinin gerçek olup olmadığını anlamaya çalışacağım.

Daha önce de belirttiğim gibi, kürek mahkûmları toprağa gömülmez, Saint-Joseph ile Royale arasında köpekbahklarını kaynastığı bir yerde denize atılır, ölüyü un çuvalına koyarlar, ayaklarına da ağır bir tas bağlarlar. Filikanın burnuna, dikdörtgen biçiminde bir sandık yerleştirilir. Ölüler hep bu sandığa konur.

Sözünü ettiğim yere varıldığında altı kürekçi, küreklerini havaya kaldırır. Biri sandığı denize doğru eğer,

bir baskası altındaki kapağı açar ve ölü suya düşer, ölünün ayağına tası bağlayan ipi köpekbahklarının hemen kestiğinden kuskum yok. Çünkü bir ölü, asla suya gömülecek zamanı bulamıyor. Çabucak suyun yüzüne çıkıyor, köpekbahkları da bu seçkin parçayı paylaşmaya koyuluyorlar. Görenlerin anlattıklarına bakılırsa, köpekbahklarının adam yemesi müthiş bir şey. Sayıca çok olduklarından kefene sarılı ölüyü suyun

dışında tutuyor, un torbasını deserek koca koca parçalar koparıp götürüyorlar.

Gerçekten de köpekbahklarının saldırısı anlattı-

374

ûim SBMlue uıuyı, yan ut. j,

benim için hep karanlıkta. Mahkûmların hepsi, biri öldüğünde çalan kilise çanının köpekbahklarını oraya

topladığı inancındalar. Saat altıya doğru Royale iskelesinin ucuna kadar giderseniz, ölülerin atıldığı yerde

bir tek köpekbaliğına Taslamadığımız olur. Küçük kilisenin çanı çalmaya baslar baslamaz, ölünün atılacağı

yer yiyecek bekleyen köpekbalıklarıyla, göz açsp kapayınca dek doluverir. Günün birinde, Royale çevresinde yasıyan köpekbalıklarına yem olamayacağımı umarım. Buradan kaçarken ellerine düşmeye

raziyım, hiç olmazsa özgürlük pesinde ölmüş olurum. Ama hücrede hastalanıp öldükten sonra köpekbalıklarına atılmak, basıma gelmesini hiç istemediğim sey.

Dostlarımın kurduğu düzen sayesinde karnımı tıka basa doldurduğumdan sağlık durumum çok iyi.

Sabah

yedi saat, öğleden sonra da altı saat durma-macasına yürüyorum. Bunun için de akşam yediğim fasulye,

mercimek, bezelye ya da pirinç dolu sahanların ömrü uzun olmuyor. Yemeği, hep kendimi zorlamadan yiyorum. Yürümek iyi geliyor, bana sağladığı yorgunluk sağlık belirtisi, yürürken ikinci bir kisilik kazanmayı

basarıyorum. örneğin dün, bütü günümü. Ardeche yakınında küçük bir kasaba olan Fav-ras'ın yesil

ayırllarında geçirdim. Annemin ölümünden sonra, Favras'ta öğretmenlik yapan teyzemin yanında yılın birkaç haftasını gerirdim hep. Evet dn, kestane ağaçları arasında gezinip mantar topluyor, ardından kuzuları gden dostum küçük çobanın köpeğine emirler yağdırıyordum. Köpek sürüden ayrılan bir kuzuyu

hemen yakalıyor ya da hızlı giden bir keçi yavrusunu cezalandırıyor, aldığı emirleri eksiksiz yerine getiriyordu. Daha da öte pınarın buz gibi suyunu ağızımda hissediyor, burnuma yükselen minicik kabarcıklar

yüzümü gıdıklıyordu. On bes yıl önce yasanmıs anların böylesine gereğ'e yakın sekilde hissedilmesi, bütün

canlılığıyla yeniden yasanması ancak bir hücrede, her türlü gürültüden uzak, mutlak bir sessizlik içinde mümkündür.

Outine Teyzenin sarı elbisesini bile hatırlıyorum.

Kestane ağaçları arasında esen rüzgârın mırıltısını,

kestanelerin kuru toprağa düserken çıkardığı tok,
yaprak örtüsüne düserken de çıkardığı yumusak sesi
duyuyorum. Yüksek katırtırnaklarının arasından
fırlayan yaban domuzu beni o kadar korkuttu ki,
kosarak

kaçmaya başladım. Bu saskınlık içinde de,
topladığım kestanelerin çoğunu yitirdim. Evet,
hücremde

yürürken bütün günümü teyzem ve küçük dostum,
yetimler evinde yetisen çoban Julien'le geçirdim.

Yeniden yasanan bu tatlı, apaçık anıların içinde
yuvarlanmama, yararlı ruhumun ihtiyaç duyduğu bu
anılardan yararlanmama kimse engel olamaz.

Toplumun gözünde, «insan yiyen»'in sayısız
hücrelerinden birindeyim. Aslında o toplumdaki koca
bir gün

çaldım ve o günü Favras'nın yeşil çayırlarında,
kestane ağaçları arasında geçirdim, pınardan maden
suyu

bile içtim.

Dste ilk altı ay bitti. Altı aydan altı aya hesap
tutacağıma söz vermistim. Sözümü tuttum demektir.

Yalnız

bu sabah, on altıyı onbese indirdim... Topu topu on
bes kere altı ayım kaldı.

Bilançoyu çıkaralım. Bu altı ayda hiç bir kisisel olay yok. Hep aynı, bol yiyecek sayesinde sağlık durumum

çok iyi. Çevremde sürüyle intihar edenler, zırdeliler var, neyse ki çabucak götürüyorlar onları. Saatler ve günler boyu birinin haykırmasını, yakınmasını ve inlemesini dinlemek feci sey. Kulaklar için kötü, fakat çok

rahat ettirici bir sey buldum. Bir parça sabun kesip korkunç çığlıkları duymamak için kulağıma tıkıyorum. Ne yazık ki sabun bir, iki gün içinde akıyor ve kulağımı acıtıyor.

Güyan'a geldiğimden bu yana, ilk kez, aynasızlardan bir sey isteyecek kadar alçaldım. Gerçekten de yemek

dağıtan mubassır Montelimar'lı, hemserim sayılır. Kendisini Royal'de tanımıştım, hücreden alınana kadar

haykırıslarıyla yeri göğü inleten delileri duymamak için bana bir parça balmumu getirmesini rica ettim. Ertesi sabah, ceviz büyüklüğünde bir topak balmumu getirdi. O zavallıların sesini duymamak ne kadar rahatlatıcı bir sey.

Koca koca çıyanlara karşı da hazırlıklıyım. Altı ayda beni ancak bir kere ısırabilirdiler. Uyanıp birinin çıplak gövdemde gezindiğini hissediyor, yine de iyi dayanıyorum, insanın alışmadığı sey yok, bütün mesele kendine hakim olabilmekte, çünkü böceğin

ayaklarının deride gezinmesi çok pis sey. Asağı inmesini beklemek, sonra da arayıp bularak öldürmek en

iyisi. Beton sıramın üstünde, hep, o gün verilen iki, üç parça ekmek duruyor. Ekmek kokusu böceği çekiyor, sıraya tırmanmak zorunda. «Ben de onu hemen ezi-veriyorum.

Durmadan beynimi kurcalayan, saplantı halindeki bir düşünceyi kafamdan atmam gerekli. Kaçma isinde oynadığı zararlı rol anlasılır anlasılmaz, neden öldürmedim su Celier'yi? Durmadan, kendi kendimle tartışıyorum : Ne zaman adam öldürmek gerekir?

Vardığım sonuç su oluyor: Hedefe ulaşmak için kullanılacak her türlü araç doğrudur. Benim hedefim adadan kaçmaktı sağlam bir sal hazırlamak ve oldukça iyi bir yere gizlemek sansını elde etmistim. Artık yola çıkmak gün meseleseydi. Bir mucize sonucu,

yerine varan son parçanın yapımından önce Câlier tehlikesini öğrendiğime göre hiç düşünmeden onu temizlemeliydim. Ya yanılmış, ya görünüs beni aldatmışsa? O zaman da bir suçsuzu öldürmüs olacaktım. Ne korkunç sey! Ama senin gibi bir müebbet kürek mahkûmunun, daha da kötüsü, müebbet mahkûm edilip sekiz yıl da hücre cezasına çarptırılan birinin vicdan azabını sözkonusu etmesi mantık dısı.

Kenara itilmiş bir diskı, toplumun bir pisliğisin, ne sandın kendini? Seni mahkûm eden on jüri üyesi

gerçekten bir kere, seni bu kadar ağır bir cezaya
çarptırmakla iyi edip etmediklerini vicdanlarına
sordular

mı acaba? Dilini neyle koparacağına bir türlü karar
vermediğin savcı, sözlerinde fazla ileri gittiğini hiç
düşündü mü? Avukatlarım bile beni hatırlamıyor-dur
herhalde. 1932 yılında, ağırcezada görülen «Su
zavallı

Kelebek'in isı» nden genel olarak söz ediyorlardır
herhalde: «Aziz meslekdaşlarım, o gün pek iyi
değildim,

üstelik Bassavcı Pradel harikaydı. Bu isı, gösterisli
bir şekilde, iddia makamının lehinde sonuçlandırdı.

Gerçekten güçlü bir rakipti Pradel.»

Baskandan sonra ailem de aynı görüste olmalı.

Yalnız baslarına açtığım belâlardan ötürü yakınlarım
herhalde bana epey kırgındır. Bir kisi, babam, zaval-

376

377

lı babam oğlunun sırtına yuKieaıgı ağır yuKien oturü
söylenmiyor, ağzım açıp gık demiyordur. Bundan
eminim. Bu ağır yükü, oğlunu suçlamadan, en ufak
bir serzeniste bulunmadan sürüklüyordur hem. Bir
öğretmen olarak yasalara saygı duyduğu, yasaların
anlasılmasını ve benimsenmesini öğrettiği halde.

Yürekten haykırdığına da eminim : «Alçak herifler,
yavrumu öldürdünüz, daha da beteri, yirmi bes

yasındaki oğlumu ağır bir ölüme mahkûm ettiniz!»
Yavrusunun nerede olduğunu, ona neler yapıldığını
bir
bilse, anarsist kesilebilir.

Bu gece, «insan yiyen», adını her zamankinden çok
hak etti. iki kisinin kendini astığını, birinin de ağzına
ve burnuna paçavra doldurarak boğulduğunu
öğrendim. 127 numaralı hücre, gardiyanların nöbet
değiştirdiği yerin yakınında, her keresinde de
konuşmalarının bir bölümünü duyabiliyorum, örneğin
bu

sabah, geceki olayları duymamı engelleyecek kadar
alçak sesle konuşmadılar.

Altı ay daha geçti. Hesabı tutuyor ve tahtaya güzel
bir «14» yazıyorum. Altı ayda bir faydalandığım bir
çivim var. Evet bir kere daha bilanço çıkarıyorum.
Sağlık durumum iyi, moralim de yerinde.

Yıldızlara yaptığım yolculuklar sayesinde, büyük umutsuzluk nöbetleri geçirdiğim pek az. Bu umutsuzluk nöbetlerinin üstesinden çabucak geliyor ve hemen, kötü düşünceleri kovan gerçek ya da uydurma bir yolculuk kuruveriyorum. Celier'nin ölümü, bu siddetli nöbet anlarının üstesinden gelmeme büyük ölçüde yardımcı oluyor. Kendi kendime : Yasıyorum, yasıyorum, diyorum. Hayattayım, yasamalıyım, yasamalıyım ki bir gün özgür olabileyim. Benim kaçmama engel olan Celier öldü, günün birinde benim gibi özgürlüğüne asla kavusamıyacak. Oysa ben, kurtulacağımdan eminim. Otuzsekizinde hücreden çıksam pek yaşlı sayılmam, bir daha kaçtığımda da kurtulacağımı biliyorum.

Bir, iki, üç, dört, bes, dönüş; bir, iki, üç, dört, bes, ikinci bir dönüş. Birkaç gündür bacaklarım kapkara, dis etlerimden kan geliyor. Hasta listesine yazılayım mı? Bas parmağımla bacağımın altına doğru basıyorum, izi kalıyor. Her yanımda su dolu sanki. Bir

378

haftadan beri ancak, on-on iki saat yürüyebiliyorum. Altı saatlik iki yürüyüş beni çok yoruyor. Dislerimi yıkamaya kalkıp sert havluyu sabunlayarak sürsem çok canım acıyor, dis etlerim müthiş yanıyor. Dün bir

disim kendiliğinden düstü, üsteki ön dislerimden biri. Bu yeni altı ay, gerçek bir ihtilâlle sonuçlanıyor. Dün baslarımızı dışarı çıkardık, koridordan geçen doktor hepimizin dudaklarını kaldırdı ve dislerimize baktı. Bu sabah, hücreye girdikten lam on sekiz ay sonra, kapı açıldı.

— Dışarı çıkın, duvara dayanın ve bekleyin dendi. Kapının yanında duran ilk mahkûm bendim, ardımdan aşağı yukarı yetmiş kisi göründü. «Sola dön, mars!»

Binanın öbür ucuna yürüyüp avluya çıkan dizinin sonunda buldum kendimi.

Saat dokuz. Kısa kollu bir haki gömlek giyen genç doktor, açık havada, küçük bir tahta masanın başına oturmuştu. Yanında iki mahkûm hastabakıcı, bir mubassır hastabakıcı duruyordu. Dördü de bana yabancı

kisilerdi. Elde tüfek, on aynasız da bizleri kol-luyordu. Komutanla bas mubassır ise ayakta durmuş, ses etmeden bakıyorlardı.

— Herkes soyunsun! diye bağırdı bas mubassır. Elbiselerinizi koltuğunuzun altına alın. En bastaki. Adın

ne?

— C...

— Ağzını aç, bacaklarını da. Su içteki disini çekin, önce iyotlu alkol, ardından metilen mavisi, günde iki kere

de, yemeklerden önce kasıkotu surubu.

Sıra, en son bana geliyor.

— Adın?

— Charriere.

— Gördüğüm, sağlamca gövdeli tek mahkûmsun.

Yeni mi geldin?

— Hayır.

— Ne kadardır buradasın,

— Bugün on sekiz ay oluyor.

— Neden diğerleri gibi zayıf değilsin?

— Bilmem.

— Ben söyleyeyim. Onlardan daha çok yemek

379

iyor, ya da o isi çok az yapıyorsun. Ağzını,
bacaklarını aç. Biri sabah, biri akşam, günde iki
limon

verilecek. Limonları em, posasıyla dis etlerini ovala,
skorbite yakalanmışsın.

Dis etlerim iyotlu alkolle ovuluyor, ardından metilen
mavisi sürülüyor, elime bir limon tutusturuluyor.

«Geri dön!» Yine sıranın sonunda hücremin yolunu
tutuyorum.

Hastaları aviuya çıkarmak, güneşlendirmek, doktora
göstermek gerçek bir ihtilâl. Simdiye kadar hücre

cezası alanlar böyle sey görmemistir. Ne oluyor?

Sakın doktor, o ünlü yönetmeliğin suç ortaklığını

reddetmesin? Sonradan dost olacağım bu doktorun

adı Germain Guibert. Hindiçin'de öldü. Karısı, yıllar

sonra Venezüella'nın Maracaibo sehrine gönderdiği mektupla bildirdi öldüğünü.

On günde bir, hastalar güneşe çıkarılacak. Reçete hep aynı : Dyotlu alkol, metilen mavisi, iki limon.

Durumum ne düzeliyor, ne kötüye gidiyor, iki kere kasıkotu surubu istedim, doktor vermedi. Gitgide sinirleniyorum, çünkü eskisi gibi de yürüyemez oldum. Bacaklarımın altı da hep sis ve kapkara.

Bir gün sıramı beklerken, altına sığınıp güneşten korunmaya çalıştığım ağacın, cılız limon vermeyen bir

limon ağacı olduğunu gördüm. Bir yaprak koparıp çiğnedim, sonra hiç düşünmeden, dallarından birinin ucunu kopardım. Dalın ucunda bir kaç tane de yaprak vardı. Doktor çağırdığında, dalı arkama götürüp :

— Doktor, dedim, suç limonlarınızın mı bilmem, ama bakın arkamda ne çıktı?» Sonra dönüp küçük dalı ve yaprakları kendisine gösterdim.

Aynasızlar önce bir kahkaha koyverdiler, sonra bas mubassır:

— Doktora saygısızlık ettiğiniz için cezalandırılacaksınız, dedi.

— Hiç bile, diye atıldı doktor. Sikâyetçi olmadığımıdan bu adama ceza veremezsiniz. Limon istemiyor

musun artık? Söylemek istediğin bu mu?

— Evet doktor, limondan bezdim, iyilestirmiyor da. Bir de kasıkotu surubunu denemek istiyorum.

— Sana surup vermedim, çünkü elimde çok az
380

var. Ağır hastalara saklıyorum. Limonlarla birlikte günde bir kasık da surup içersin bundan böyle.

— Doktor, yosun yiyen kızilderilirler gördüm. Aynı yosunlar Royale'de var. Saint-Joseph'de de olmalı.

— Bana iyi bir fikir verdin. Gerçekten, denizin kıyısında gördüğüm bir yosundan hepinize her gün dağıttıracağım. Kızilderililer yosunu pisirip mi yiyorlardı, yoksa çiğ mi?

— Çiğ-

— Peki, tesekkür ederim. Komutanım, bu adam cezalandırılmayacak değil mi? Size güveniyorum.

— Olur yüzbasım.

Bir mucize oldu. Sekiz günde iki saat güneşe çıkmak, doktor sırasını beklemek, değişik yüzler görmek birkaç kelime konuşmak; kim, böyle akıl almaz bir şeyin olacağını düşünebilirdi? Hepimiz için büyük bir değişiklik : ölümler doğrulup güneşin altında yürüyorlar; canlı canlı gömülenler nihayet birkaç şey söyleyebiliyorlar. Bu yenilik, her birimize hayat üfleyen bir sise oksijen.

Sakır, sukur, sonu gelmez bir sakırtı, bir persembesabahı saat dokuzda bütün hücre kapılarını açıyor.

Herkesin kapısının esiğinde durarak : «Mahkûmlar, diye bağılıyor biri, vali sizleri görmeye geldi.»

Yanında doktor olması gereken bes subayla, uzun boylu, yakısıklı, kır saçlı bir adam ağır ağır hücrelerin önünden geçiyor. Ağır cezalara çarptırılanların ve bu cezalara çarptırılma nedenlerinin kendisine anlatıldığını duyuyorum. Bana gelmeden, uzun süre ayakta bekliyecek gücü bulamayıp oturan bir mahkûmu kaldırıyorlar. Yamyam Graville kardeşlerden biri bu.

Bir subay :

— Aman, diyor, bu adam canlı cenaze! Vali cevap veriyor:

— Hepsinin durumu berbat. Sıra bana geliyor.

Komutan :

— En ağır ceza bunun, diyor.

— Adınız ne? diye soruyor vali.

— Charriere.

— Cezanız?

381

— Hırsızlık, devlet malını zimmete geçirmek, v.s. ile cinayetten sekiz yıl.

— Ne kadarını yattın? Sorusuna karşılık veriyorum:

— Davranışı nasıl? diye soruyor vali.

— iyi, diyor komutan.

— Sağlık durumu?

— Söyle böyle, diyor doktor.

— Bir diyeceğiniz var mı?

— Bu rejimin insanlık dısı ve Fransız ulusu gibi bir ulusa yakısmıyacak kadar beter olduğunu belirtmek istiyorum.

— Nedenlerini söyler misiniz?

— Konusmak yok, gezinmek yok, yakın zamana kadar doktora çıkmak da yoktu.

— Dyi dayanın, valiliğim süresince belki sizler için bir af çıkarabilmeyi basarırım-

— Sağolun.

O günden sonra, Martinique ve Cayenne'den gelen vali ile bas doktorun emriyle her gün bir saat yürüyüş yapılacak, denize girilecek. Köpekbalıklarından korunmak için de, iri kayalarla çevrili bir havuz yapılacak.

Her sabah dokuzda, yüzer kisilik gruplar halinde çırılçıplak yüzmeye gidiyoruz. Çırılçıplak denize inebilmemiz için, o saatlerde mubassır kanlarıyla çocuklar eve kapanıyorlar.

Bir aydan beri bu böyle devam ediyor. Herkesin yüzü değisti. Güneste geçirilen bir saat, tuzlu suda yüzmek, konuşabilmek, gerek ruh ve gerekse beden en hasta olan bu hücreye kapatılmış sürüyü tepeden

tırnağa değistirdi.

Bir gün, denizden cezaevine dönerken sıranın en arkalarındaydım. Umutsuz bir kadın sesiyle iki patlama geliyor kulağıma.

— imdat! Yavrum boğuluyor! diye haykırıyor kadın.
Sesler iskeleden geliyor, iskelede denize kadar inen
beton bir yol, ucuna tekneler yanıyor.

— Köpekbalıkları! diye bağırıldığını da duyuyorum.
iki silâh sesi daha isitiliyor. Herkes, imdat ses-
382

leriye patlamaların geldiği yere dönmüş bakıyor.
Düşünmeden bir gardiyanı itiyor ve çırılçıplak
iskeleye

kosuyorum. Oraya vardığımda, deliler gibi haykıran
iki kadın, üç mubassır ve bir Arap gardiyan gözüme
ilisiyor.

— Atlayın suya! diye haykırıyor kadın. Uzak değil.
Yüzme bilmiyorum, bilsem atlardım, ödleğ alayı!

— Köpekbalıkları! diyor bir aynasız ve yine ates
ediyor.

Mavi - beyaz elbisesiyle küçük bir kız suda çırpınıyor, hafif akıntıya kapılmış sürükleniyor. Ölülere mezar olan akıntıların birleştiği yere gidiyor ama henüz epey uzağında. Aynasızlar durmadan ates ediyorlar, bir

çok köpekbalığı vurmuş olmalılar ki küçüğün yanında bir kaynasmadır gidiyor.

— Ates etmeyin! diye bağıriyorum.

Ve düşünmeden atıyorum kendimi suya. Akıntının yardımıyla çabucak kızın yanına yaklaşıyorum.

Sırtındaki

elbise sayesinde henüz suyun üstüne köpekbalıklarının uzaklaştırmak içinde ayaklarını bütün gücüyle suya

vuruyor.

tOtuz, kırk metre kala, Royale'dan yola çıkan ve olayı uzaktan gören bir filika hızla geliyor. Benden önce

yetisip kızı yukarı çekiyorlar. Hırşımdan köpekbalıklarının bile unutup baslıyorum ağlamaya, derken beni

de yukarı alıyorlar. Hayatımı bosuna tehlikeye attım.

Daha doğrusu, bosuna tehlikeye attığımı sanıyordum.

Çünkü, bir ay sonra, yaptığımı karsılık olarak,

Doktor Germain Guibert, sağlık nedenleriyle hücre cezamın kaldırılmasını sağlıyor.

SEKDZDNCD DEFTER
ROYAL'E DÖNÜS
MANDALAR

BÖYLECE, bir mucize sonucu, norma! cezamı çekmek üzere Royal'e dönüyorum. Sekiz yıl hücre cezasıyla

oradan ayrıldım, kızı kurtarmak için kendimi denize attığımdan on dokuz ay sonra dönüyorum.

Dostlarımla bulustum yine : Eskisi gibi muhasebecilik yapan Dega, postacı GaJgani, bizim olayın durusması

sonucu beraat eden Carbonieri, Grandet, marangoz Bourset, arabalı bacanaklar Narice ve Quenier, hastabakacılık yapan Chatal ve ilk firar yoldasım, Royale'de hastabakıcı yardımcılığı görevine de devam

eden Maturette.

Korsikalı haydut sürüsü de yerli yerinde : Es-sari, Vicoli, Cesri, Razori, Fosco, Maucuer, Marsilya Borsası

olayına karışan Chapar. 1927 - 1935 yıllarının bütün yıldızları burada.

Dufrene'in katili Marsino, geçen hafta düskünlükten öldü. O gün, köpekbalıkları, gerçekten seçkin bir yemek yediler. Kendilerine, Paris'in basta gelen bir mücevher uzmanı sunuldu.

Komedyen diye anılan ve bir soförle birlikte yakın hem çok yakın (!) arkadasını öldüren Barrat, Limogeslu'lu milyoner bir tenis sampiyonu. Barrat, Ro-yale hastanesinde laboratuvar sefi ve eczacı. Sakacı bir doktor: «Soylu olduğun ölçüde veremli sayılabilirsin» diyor.

Kısacası, Royale'e dönüşüm büyük gürültü kopa-384

rıyor. Mzııııar Dinasına gıraıgımae Dır cumartesi sabahı. Herkes orada, hepsi de beni kutluyor ve dostluklarını gösteriyorlar. Yanlıslık sonucu kellesinin tehlikeye girdiği o sabahtan sonra pek konuşmayan saatçi bile yerinden kalkıp geliyor, elimi sıkıyor.

— Eeee dostlar, iyisiniz ya?

— iyiyiz Kelebek, hosgeldin.

— Yerin hazır, diyor Grandet. Gittiğin günden beri bos duruyor.

— Sağolun hepiniz. Yeni bir sey var mı?

— iyi bir haber aldım.

— Nedir o?

— Bu gece, uslular koğusunun karsısındaki odada, seni ağacın tepesinde gözetleyip ele veren Arap ölü bulundu. Herhalde onu sağ bulmanı istemeyen ve angaryadan kurtarmayı düşünen bir dostun öldürmüştür.

— Herhalde tesekkür etmek için bilmek isterdim onu öldüreni.

— Belki bir gün, kendisi söyler. Bu sabahki iç-timada, kalbine saplanan bıçakla bulundu Arabın ölüsü. Ne kimse bir sey duymus, ne de bir sey gören var.

— Kumar isi ne âlemde?

— iyidir, yerin seni bekliyor.

— Sağol, demek yeniden müebbetliğimizi çekmeye başlıyoruz. Bakalım bu is nasıl ve ne zaman bitecek.

— Kelebek, sekiz yıl yediğini duyunca hepimiz donduk kaldık. Artık adada, her seyi göze alarak sana

yardım etmekten kaçınacak birinin bulunabileceğini sanmıyorum.

— Komutan sizi çağırıyor, diyor içeri giren Arap gardiyan.

Onunla birlikte çıkıyorum. Nöbet yerinde birkaç aynasız, dostça sözlerle beni karsılıyorlar. Arabın ardından

yürüyor ve komutan Prouillet'nin yanına giri-riyorum.

— iyi misin Kelebek?

— Dyyim komutanım.

— Cezanın bağışlanmasına çok sevindim, mes-
385/25

lekdasımın kızını kurtarmak için gösterdiğin göz-peklikten ötürü de seni kutlarım.

— Sağolun.

— Balık avlama izniyle lâğımcılık görevine dönene kadar seni, sığırtmaç yapıyorum.

— Bu isi bana vermek basınızı derde sokmazsa kabul.

— Orası beni ilgilendirir. Atölye sefi artık burada değil, ben de, üç hafta sonra Fransa'ya dönüyorum. Tamam mı, yarın çalışmaya başlıyorsun.

— Size nasıl tesekkür edeceğimi bilemiyorum komutanım.

— Bir ay sonra yeniden kaçmaya kalkmak üzere değil mi? diyor Prouillet gülerek.

Koğusta hep aynı adamların gitmeden önceki hayatlarını sürdürdüklerini görüyorum. Kumarbazlar kumar

için yasıyor, kumardan baska, sey düşünmüyor.

Genç oğlanları kendilerine bağliyanlar yiyor, içiyor, oğlanlarıyla yatıp kalkıyorlar, iki erkek arasındaki asj< ve ihtirasın gece ve gündüz bütün düşünceleri kapladığı birer aile bunları. Kıskançlık olayları, «kadın» la «erkeğin» hiç durmadan birbirini kolladığı, biri bıkip yeni asklara kosunca kaçınılmaz cinayetlere yol açan sınırsız ihtiraslar.

Güzel Charlie'nin (Barrat) uğruna, Simpson adlı bir zenci, geçen hafta Sidero diye birini öldürmüs. Bu adam, Simson'un Charlie uğruna öldürdüğü üçüncü kisi.

Kampa geledi birkaç saat oluyor ama, simdiden iki kisi benimle görüsüyor.

— Bak Kelebek, Maturette senin oğlanın mı, öğrenmek istiyorum.

— Neden sordun?

— Beni ilgilendiren bir takım sebeplerden.

— Söyleyeceklerimi iyi dinle. Maturette, benimle birlikte iki bin bes yüz kilometrelik uzun bir yolculuk yaptı ve yolculuk süresince de erkekçe davrandı. Sana söyleyeceklerim bu kadar.

— Seninle birlikte mi yasıyor, onu öğrenmek istiyorum.

— Hayır, cinsel yönden Maturette'le alıs-verisi-miz yok. Dost olarak kendisine büyük değer veriyorum, ona kötölük edilmedikçe gerisi beni ilgilendirmez.

— Ya bir gün benim karım olursa?

— Eğer Maturette razı gelirse hiç bir seye karısmam. Ama oğlanın olması için onu korkutursan karsında beni bulursun.

ister «erkek» olsun, ister «kadın» buradaki bütün sapıklar birbirinin aynı. Hepsi de, baska hiç bir sey düşünmeden, ihtiraslarına gömölüp yasıyorlar. Benim kabilemle buraya gelen, altın tüplü italyan'a raslıyorum.

— Hâlâ burada mısın?

— Kaçmak için elimden geleni yaptım. Annem on iki bin frank yolladı, altı binini aynasıza haraç olarak verdim, dört biniyle hastaneye yattım, röntgen için Cayenne'e gönderildim, yine basaramadım. Sonra iyi tanıdığım bir arkadaşımı yaralamakla suçlat-tım kendimi. Tanırsın Korsikalı haydut Razori'yi.

— Evet, sonra?

— Anlastık, karnında bir yara açtı, birlikte askerî mahkemenin karsısına çıktık. O yaralanan, ben de sanık

olarak. Ayağımız yere değmedi. On bes günde isimiz bitti. Altı ay hücre cezası yedim, geçen yıl yattım.

Orada olduğumu bile duymamıssın. Kelebek, artık dayanamıyorum, kendimi öldüreceğim.

— Hiç olmazsa kaçarken denizde öl, özgür olarak can verirsin.

— Haklısın, her seye hazırım ben. Bir sey hazırladın mı, bana isaret çak.

— Kabul.

Böylece Royale'de hayat yeniden başladı. Bu kez sığırtmaçlık yapıyordum. Brutus adında bir mandam vardı. Ağırlığı iki ton geliyordu, diğer mandaların kaatiliydi, Brutus. Bu isle uğrasan mubassır An-gosti : «Ona verilen son fırsat, dedi. Bir manda daha ölürse vurulacak.»

Bu sabah Brutus'le tanıştım. Sürücülüğünü yapan Martinique'li zenci, isi öğretmek için bir hafta benimle

kalacak. Brutus'ün burnuna iseyip onunla hemen dost oldum : Koca dili tuzlu seylere bayılıyor. Sonra, hastanenin bahçesinden topladığım birkaç ham meyve verdim, üzerinde üç bin litrelik bir su fıçısı
387

bulunan araba o kadar eski görünüslü ki, tembel krallar zamanından kalma sanki. Brutus, öküz gibi arabanın okuna kosulu. Brutus'le birlikte yapacağımız iş, denize inip fıçıya su doldurmak ve bu dik yokusu

tepeye kadar tırmanmak. Yukarı vardığımızda fıçının anahtarını açıyorum, sular akıyor ve sabahki kenef temizliğinden arta kalanı sürükleyip götürüyor. Saat altıda baslıyorum, dokuza doğru isim bitiyor.

Dört günün sonunda, Martinique'li, bu işi tek basıma görebileceğimi söylüyor. Dsin tek dertli yanı var:

Sabah saat beste, çamurlu sulara dalıp yüzerek Brutus'u aramak zorundayım. Çünkü bizim manda pek tembel, çalışmayı pek sevmiyor. Burun delikleri çok hassas olduğundan bir halka geçirilmiş, elli santim kadar uzun bir zincir devamlı bu halkadan sarkıyor.

Yerini keşfettiğimde dalıyor, ötelere çıkıyor. Bu iğrenç, çamurlu çeşitli hayvancıklar ve nilüferlerle dolu suda bazen bir saatten fazla Brutus'ü arıyorum.

Dyiden iyiye kızıp ana avrat sövüyorum : «Namussuz Kerhaneci! inatçı herif seni! Çıkıyor musun, yoksa

geleyim mi yanına?» Zincir ucunu yakaladım mı bir
sey yapamıyor. K f rlere aldırđı bile yok. Ama
sudan
 ıktığında yine dost oluyoruz.

Tatlı su dolu, iki bos yağ bidonum var. önce yıkanıp o pis, vıcık vıcık çamurlu suyu üstümden atıyorum, iyice sabunlanıp temizlenince, genellikle elimde yarım bidon kadar daha temiz su kalıyor. Bu suyla da Brutus'ü yıkıyor, hindistan cevizi kabuğundan bir keseyle temizliyorum. Kесеyle hassas yerlerini de iyice

ovalıyor, temizlendikçe üstüne su döküyorum. O zaman Brutus basını ellerime sürüyor ve kendiliğinden

arabanın önüne geçip duruyor. Marti-nique'linin yaptığı gibi, onu hiç sopayla dürtüklemi-yorum. Bu yüzden

bana minnettar, onun zamanından da hızlı sürüyor arabayı.

Bir de, Brutus'e âsık disi manda var. Yanımızda yürüyerek bize refakat ediyor, öbür sığırtmaç gibi kovalamıyorum disi mandayı, tam tersi. Brutus'ü öpmesine, gittiğimiz yere kadar gelmesine izin veriyorum, örneğin, öpüsürlerken ikisini de rahatsız etmiyorum. Brutus bana minnettar, üç bin litrelik suyu büyük bir hızla yukarı çıkararak minnetini gösteriyor.

388

Marguerite'le öpüsürken bana kaybettirdiği zamanı telâfi etmek ister gibi, (disi mandanın adı da Marguerite.)

Dün, sabah içtimasında, Marguerite yüzünden bir rezalet koptu. Söylenilene göre, Martinique'li zenci alçak

bir duvara çıkıp disi mandayı beceriyormus.

Aynasızlardan biri tarafından enselenince de otuz gün hücre

cezasına çarptırılmış. Hukukî gerekçe de «hayvan üzerine fiil-ı livata». Dünkü içtima sırasında, Marguerite

kampa geldi, altmış kisinin önünden geçip zencinin yanma vardığında arkasını dönüp durdu. Büyük bir kahkaha koptu, bizim zenci de utancından kıpkırmızı —özür dilerim— kül rengi kesildi.

Üç kere inip su çıkarmam gerekiyor. En uzununu fıçıyı alttan doldurmak. Yine de isimi çabuk görüyor, dokuzda bitirip balığa çıkıyorum. Sabahları Brutus'ü bataktan çıkarmak için, Marguerite'yi kendime müttefik yaptım. Sevgilisinin kulağını kasırken, Marguerite, aska gelen kısraklarınkine benzer bir ses çıkarıyor. O zaman da Brutus, kendiliğinden sudan fırlıyor. Artık sabahları yıkamak zorunda kalmadığım halde, onu eskisinden iyi temizliyorum. Tertemiz ve içinde geceyi geçirdiği pis suyun les kokusundan kurtulduğunda Marguerite ondan daha çok hoslanıyor. Bizim Brutus'un keyfi de iyice yerine geliyor.

Denizden tepeye doğru çıkarken, yolun yarısında bir düzlük var. Bu düzlükte de koca bir kaya. Bru-tus

orada soluk alıyor, ben de tekerleğin arkasına taşı yerleştiriyorum, böylece daha iyi dinleniyor. Ama bu sabah, Danton adında ve Brutus kadar iri bir manda, hindistancevizi fidanlarının yaprakları arkasında gizlenmiş bizi bekliyordu. Yerinden fırladığı gibi Brutus'e saldırdı. Brutus kenara çekilip saldırıyı savuşturunca Danton arabaya tosladı. Boynuzları fıçıya girdi. Danton kurtulmak için büyük çabalar harcarken ben Brutus'un kosumlarını çözdüm. Bunun üzerine Brutus yokusu tırmanarak iyice gerildi, sonra dört nala Danton'un üstüne saldırdı. Korku ya da umutsuzluk, Danton, Brutus üzerine varmadan boynuzunun bir parçasını fıçıda bırakarak kendini kurtardı. Hızını alamıyan bizim manda da arabaya çaptığı gibi devirdi.

389

Bunun üzerine garip bir olayla karsılaştım. Brutus'le, Danton, itismeden boynuzlarını birbirine değdirdiler ve başladılar bu koca boynuzları tokusturmaya.

Bağırıyor, yalnız soluyorlardı ama konuşur gibiydiler.

Derken disi manda, yokusu tırmanmaya başladı, bizim iki erkek de pesinden seğirtti. Ara sıra yine duruyor

ve boynuz tokusturuyorlardı. Tokusturma işlemi uzayınca Marguerite baygın baygın böğürüyor ve yoluna

devam ediyordu. Bizim iki dev de, yan-yana pesinden gidiyordu, üç kere aynı sey tekrarlandı ve sonunda

düzlüğe çıkıldı. Vardığımız yer fenerin önü, aşağı yukarı üç yüz metre eninde bir alan. Alanın ucunda mahkûmlar kampı, sağında ve solunda da mahkûmlarla görevlilerin hastaneleri.

Danton'la, Brutus hep yirmi adım geriden gidiyorlar. Marguerite ise, sakın sakın alanın ortasına yürüyüp duruyor. Dki düşman disinin yanına geliyorlar.

Marguerite, zaman zaman, o uzun ve sehvetli böğürtüyü

koyveriyor. Danton'la, Brutus'un boynuzları yeniden tokusuyor, bu kez gerçekten konustuklarını sanıyorum.

Çünkü soluklarına, bir anlamı olması gereken sesler karışıyor.

Bu konuşmanın ardından, ağır ağır, biri alanın sağına gidiyor, diğeri soluna. Dki uçta duruyorlar. Aralarında

üç yüz metre var. Marguerite ortada bekliyor. Ne yapmak istediklerini anladım : Bal gibi düello bu, kazanan da disi mandaya sahip olacak. Disi de bundan memnun, iki herif, uğruna döğüsecek diye sisi-nip

duruyor.

Marguerite'in bağirtısı üzerine birbirlerine doğru atılıyorlar. Yüz elli metrelik yolda hızlandıkça, iki ton

eken ağırlıklarının ne kadar arttığını sizlere
söylemek gereksiz tabî, iki kellenin tokusması
müthis oluyor,
iki manda da yere serilip bes dakika kıvıldanamıyor,
ikisinin de bacakları yerden kesildi. İlk kendine
gelen
Brutus, bu kez dört nala gidip eski yerini alıyor.
Çatışma iki saat sürdü. Bazı aynasızlar Brutus'u
öldürmek
istiyorlardı, engel oldum, sonunda bir çatışma
sırasında Danton'un fıçıya çarparak zedelenen
boynuzu
kırıldı. Pesinde Brutus, başladı kaçmaya.
Kovalamaca da ertesi güne kadar sürdü.
Geçtikleri bahçe, mezarlık ve amasırhanede ne var
ne yok kırdılar.
Ancak bütün bir gece ve ertesi sabah boğustuktan
sonra, saat yedide Brutus Danton'u mezbahanın
yanındaki duvara dayadı ve oracıkta boynuzunu
karnına geçiriverdi. Düşmanın isini bitirmek için
Brutus
debelendi durdu ve boynuzu Danton'un karnında
kanırtıp döndürdü. Bir kan ve barsak deresinin
ortasına
yığılan Danton yenilgiye uğrayarak can verdi.

Bu devier savaşı Brutus'u o kadar yordu ki, yerinden kalkabilmesi için boynuzunu dsmanın karnından kurtarmam gerekti. Sersemleyerek deniz boyunca uzanan yolda ilerledi, orada yanına gelen Marguerite, boynuzsuz basını ve kalın boynunu sağa sola sallayarak Brutus'le birlikte yürüdü.

Zifaf gecelerinde hazır bulunmadım, çünkü mandalardan sorumlu olan aynasız beni, Brutus'u çözmekle

suçladı. Sığırtmatık görevim de böylece sona erdi.

Komutanla, Brutus konusunda grsmek istedim'

— Ne oldu Kelebek? Brutus'un ldrlmesi gerekiyor.

Bu geberttiği üçüncü manda.

— Ben de Brutus'u bağıslamanız için gelmistim.

Mandalara bakmakla görevli adamın bir seyden haberi

yok. Dzin verirseniz, Brutus'un, mesru müdafaa halinde öbür mandayı öldürdüğünü anlatacağım.

Komutan gülümsedi :

— Dinliyorum.

— ... Mandama diğerinin saldırdığını anladınız herhalde komutanım, dedim. Brutus'u salıvermeseydim.

Danton onu öldürecekti. Arabaya ve boyunduruğa bağlı olduğundan, Brutus de kendini koruyamıyacaktı

tabiî.

— Doğru, dedi komutan.

Tam o sıra, mandalara bakan aynasız göründü.

— Günaydın komutanım. Kelebek, ben de sizi arıyordum. Bu sabah ise gider gibi yapıp adada gezintiye

çıktınız. Oysa hiç bir isiniz yoktu.

— Bay Agosti, aralarındaki savaşı durdurup durduramayacağımı anlamaya çalışıyordum. Ne yazık ki, iki

hayvan da çılgına dönmüştü.

— Mümkün, ama bundan böyle sığırtmaçlık ya-
1

390

391

pamıyacaksınız, daha önce de söyledim size. Hem pazar günü Brutus öldürülecek, burakilere de yiyecek et

çıkacak.

— Bunu yapamazsınız.

— Siz buna engel olamazsınız.

— Ben olamam ama, komutan engel olabilir. O yetmezse, Brutus'u kurtarmak için Doktor Germain Guiberet'in aracılık etmesini isterim.

— Siz neden karısıyorsunuz?

— Bu is beni de ilgilendiriyor, ondan. Mandadan ben sorumluyum, üstelik kendisiyle dostuz.

— Manda sizin dostunuz mu? Benimle dalga mı geçiyorsunuz?

— Bay Agosti, bir dakika konusturacak mısınız beni?

— Bırakın da mandasını savunsun, dedi komutan.

— Peki, buyrun.

— Bay Agosti, hayvanların aralarında konustuklarına inanır mısınız?

— Neden olmasın, tabî aralarında anlaşırlar.

— öyleyse Danton'la, Brutus konuşup anlasarak düello ettiler.

Her seyi, bir kere daha, bastan sona kadar anlattım.

— Cristcho! dedi Korsikalı. Garip adams'nız vesselam Kelebek, Brutus'le görüşün anlasın, ama bir

manda daha öldürürse onu komutan bile kurtaramaz. Sizi görevinize iade ediyorum. Brutus'u çalıştırmaya bakın.

Dki qün sonra, atölyede onarılan arabaya kostuğumuz Brutus, yanında karısı Marguerite ile günlük su tasıma

isine yeniden başladı. Soluk aldığımız yere varıp arabanın tekerleklerine tası yerleştirdikten sonra : «Danton nerede Brutus?» diyordum. Bizim koca dev bir çekiste arabayı kurtarıyor ve zafer kazanmış bir galip edasıyla, fırladığı gibi yokusun basını buluyordu. Saint - Joseph'de isyan

Sahte özgürlük havası yüzünden adalar çok teh-392 likelidir. Herkesin iyice yayılıp gürültüsüz patırtısız yaşamaya devam ettiğini görmek beni üzüyor. Kimi

cezasının sonunu bekliyor, kimi de hiç bir sey,
sapıklıklarına dalıp gidiyorlar.

Gece hamağıma uzanmış yatıyorum, koğusun öbür
ucundaki oyun o kadar büyüdü ki, iki dostum,
Carbonieri ile Grandet'nin oyunu birlikte yönetmesi
gerekıyor. Biri yeterli değil. Ben geçmiste kalan
anıları

canlandırmaya çalışıyorum. Ama anılar bir türlü
canlanmak istemiyor. Sanki ağırcezaya çıkan ben
değilim.

O feci günün buğulu görüntülerini aydınlatmak için
kendimi zorluyor, kisilerin birini bile açıkça
seçemiyorum. Yalnız tüm amansız gerçeğiyle savcı
karsımda. Allah kahretsin! Kendimi Trinidad'ta,
Bowen'-

in evinde bulduğum gün seni ele geçirdiğimi
sanmıştım. Alçak adam, bana nasıl bir büyü
yapmışsın ki, altı

kere kaçmayı denedim, altısında da özgürlüğüme
kavusamadım, ilkinin haberini aldığında rahat
uyuyabildin mi acaba? Korkup korkmadığını
öğrenmek istiyorum, ya da içine gömdüğün
kokusmus yoldan

kırk üç gün sonra silkinip çıktığımı duymak seni
çıldırıttı mı? Ben hırsımdan delirecek gibiydim. On bir
ay

sonra yeniden küreğe dönmem için basıma büyük bir uğursuzluk sarmıs olmalısın. Belki de Tanrı dilediğim kadar sürdürebileceğim o ilkel hayatı kü-çümsediğim için beni cezalandırdı.

iki büyük askım, Lali ve Zoraima, jandarmasız, içinde yasıyan insanların karşılıklı anlayışından baska yasa bilmeyen kabile. Evet, kendi hatam sonucu düstüm tekrar buraya. Yine de kaçmaktan baska sey düşünmemeliyim, kaçmak yada ölmek. Yakalanıp yeniden küreğe götürüldüğümü duyduğunda, ağırceza

mahkemesindeki, zafere ulasmıs galiplerin gülüsüyle: «Dyi oldu, onu gömdüğüm kokusmus yola yeniden

girdi», diye düşündüysen yanıldın. Ruhum ve kafam, asla o alçaltıcı yolun yolcusu olmayacak. Yalnız gövdemi elinde tutuyorsun: Muhafızların, cezaevleri yönetmenliğin günde iki kere benim kampta bulunduğumu anlamak için yoklama yapıyorlar, bu kadarı hepinize yetiyor. Sabahın altısında:

«Kelebek?»

—«Burda.» Aksamın altısında: «Kelebek?» —

«Burda.» isler yolunda demektir. Altı yıla yakın bir

393
süredir elimizde, çürümeye baslamıştır, talihimiz yaver giderse önümüzdeki günlerin birinde kampana

köpekbalıklarını, törenle onu yutmağa çağırarak.
Dnsanı asındırarak, yok eden ceza yönetmenliğinin
bedavadan sunduğu günlük sölene davet edecek.
YanıJıyorsun, hesapların doğru değil. Benim maddî
varlığımın, manevî varlığımla hiç ilgisi yok. Bir sey
söyleyeyim mi sana? Ben buranın adamı değilim,
buradaki mahkûmların alışkanlıklarından hiç birini
benimsemedim, en yakın arkadaşlarıminkini bile.
Devamlı olarak kaçmaya adayım.

Ağırceza mahkemesinde beni suçlayan adamlar
konuşurken, iki kişi yattığım yere yaklaşıyor:

— Uyuyor musun Kelebek?

— Hayır.

— Seninle konuşmak istiyorduk.

— Konusun. Sesinizi yükseltmezseniz burada sizi
kimse duymaz.

— Mesele su, bir isyan hazırlıyoruz.

— Plânınız var mı?

— Bütün Arapları, aynasızları, karılarını ve kötü
tohum saydığımız çocuklarını öldüreceğiz. Bu is için
ben,

Arnaud ve dostum Hautin, bizimle birlik olan dört
kisinin de yardımıyla silâh deposuna saldıracaklar.

Silâhları isler halde tutmaya çalışıyorum, depoda
görevliyim. Depoda yirmi üç makineliyle seksenden
fazla

tüfek var. Harekete geçerken...

— Yeter, bundan sonrasını anlatma. Bu iste yokum. Güvendiğiniz için sizlere tesekkür ederim, ama yokum.

— isyanın elebasılığını kabul edeceğini sanmıştık. Bırak da uzun uzun incelediğimiz ayrıntıları anlatalım, başarıya ulaşmamamız mümkün değil. Bes aydan beri hazırlık yapıyoruz. Elliden fazla mahkûm bizimle birlik.

— Kimsenin adını verme, ne elebası olmak istiyorum ne de bu ise bulasmak.

— Niçin? Sana gösterdiğimiz güvenden sonra neden bizimle isbirliği yapmadığını anlatman gerekir.

— Senden yapmak istediklerini anlatmanı iste medim. Sonra ben, hayatta hep kendi istediğimi ya parım, baskalarının istediğini değil. Hepsinin ötesin-

394

de, zincirleme adam öldüren bir kaatil değilim. Bana kötülüğü dokunan birini öldürebilirim, ama bana zarar vermeyen kadınlarla çocuklara el süremem. isin en kötü yanını farketmiyorsunuz, size söyleyivereyim:

Dsyani başarıyla sonuçlandırırsanız bile başarısızlığa uğrarsınız.

— Neden?

— Çünkü en önemli isi yapamıyor, kaçamıyorsunuz, bu mümkün değil. Yüz kisinin sizi desteklediğini kabul edelim, nasıl kaçacaksınız? Adalarda iki tekne var. . Yallah yallah otuz kisi alır bu iki tekne. Geri

kalan altmış gisi ne olacak?

— Biz, teknelere binip denize açılacak kırk kişinin arasında olacağız.

— Sen öyle san, diğerleri sizden daha mı enayi? Hepsi sizin gibi silâhlı olacak, biraz da beyinleri varsa aynasızları, kadınları ve çocukları temizledikten sonra teknelere binmek için birbirinizi vurmaya başlayacaksınız. Dsin en önemli yanı da, hiç bir ülke bu iki tekneyi kabul etmiyecek. Telgraflar isleyecek ve

gidebileceğiniz bütün ülkelere sizden önce varacak. Hele ardınızda bıraktığınız büyük ölü yığını duyulursa

seyreleyin gümbürtüyü. Nereye giderseniz gidin, tutuklanıp Fransa'ya iade edileceksiniz.

Kolombiya'dan geldiğimi duymussunuzdur, bu isi bilerek konuşuyorum. Size yemin ederim, böyle bir olaydan sonra nereye giderseniz gidin, geri çevrilirsiniz.

— Demek bizimle işbirliği yapmak istemiyorsun?

— Hayır.

— Son sözün bu mu?

— Kesin kararım.

— Çekilip gitmekten baska yapacak şeyimiz kalmıyor.

— Bir saniye. Düşündüğünüzü dostlarımdan hiç birine açmamanızı istiyorum.

— Neden?

— Reddeceklerini biliyorum, zahmetinize değmez.

— Peki.

— Vazgeçemez misiniz bundan?

— Hayır Kelebek, gerçekten vazgeçemeyiz.

395

— Ne istediğinizi anıyamıyorum, isyan basarıl-sa bile özgür olamayacağınızı uzun uzun anlattım.

— Biz aslında öc almak istiyoruz. Bizi kabul edecek bir ülkeye varamıyacağımızı anlattın. Biz de ormana dalar ve orada bir çete kurarız.

— Anlattıklarınızdan en yakın dostuma bile söz etmiyeceğim.

— Bundan eminiz.

— Peki. Bir şey daha söyleyeyim: Sekiz gün önceden, durumu haber verin ki olay sırasında Royale'-de

olmayayım ve Saint-Joseph'e gideyim.

— Âda değiştirebilmen için zamanında haberi alacaksın.

— Bu isten vazgeçmeniz için bir şey yapamaz mıyım? Benimle baska bir işe giremez misiniz? Dört tüfek araklamak, bir gece filikaları koruyan karakolu basmak, kimseyi öldürmeden bir tekne alıp denize açılmak gibi.

— Hayır, çok acı çektik. Bizim için önde gelen intikam, hayatımız pahasına bile olsa.

— Ya kadınlar? Çocuklar?

— Hepsi aynı tohum, aynı kan. Birlikte gebermeleri gerekir.

— Peki, unutalım konustuklarımızı.

— Bize başarı dilemiyor musun?

— Hayır, yalnız vazgeçin diyorum. Bu rezillikten çok daha baska seyler yapabilirsiniz.

— öc alma hakkımız olduğunu da kabul etmiyor musun?

— Evet ama suçsuz insanlardan değil.

— Dyi geceler.

— iyi geceler.

— Aramızda böyle bir konuşma geçmedi, tamam mı Kelebek?

— Tamam dostlar!

Hautin ile Arnaud çekiliyor. Amma da garip is yahtı! Bu ikisi çılgın, ya diğerleri? Üstelik isin içinde elli, altmış kişi var, harekete geçtiklerinde sayılan yüzü bulacak. Çılgınlık, baska sey değil! Dostlarımdan hiç biri bana bir sey çıtlatmadı. Demek bu iki kişi yalnız ise yaramayan heriflerle konuşmuşlar. «Çevre» nin adamları asla bulasmaz böyle bir seye.

396

Bu daha da önemli, çünkü gerçek kaatiller enayi takımından çıkar. «Çevre» nin adamları da öldürür ama, aralarında çok büyük fark vardır. Bu harta, çaktırmadan Arnaud ile Hautin hakkında bilgi topladım. Söylenene göre Arnaud, on yıl bile

etmiyen bir is için, suçu da islemediği halde, mü-
ebbet h  k  m giymis. J  ri   yelerinin ona bu kadar
ağır

bir ceza verme nedeni de, mahk  miyetinden bir yıl
  nce kardesinin polis   ld  rmekten giyotine gitmis
olması. Savcı mahkemede, Arnaud'dan   ok
kardesinin- s  z  n   ederek   y   bir d  smanca hava
yaratmıs ki,

herifler g  zlerini kırpmadan m  ebbeti basmıslar.

Yine s  ylentilere g  re, sırf polis kaatili kardes
y  z  nden

tutuklandığında kendisine m  this iskence yapılmıs.

Hautin ise   zg  rl  k nedir bilmiyor. Dokuz yasından
beri cezaevinde. On dokuz yasındayken isla-
haneden

kurtulup   zg  rl  ğ  ne kavusmak i  in deniz

kuvvetlerine g  n  ll   yazılmıs, islahaneden   ıkmadan
bir g  n

  nce herifin birini   ld  rm  s. Kafayı   s  tm  s olmalı ki,

Venez  ella'ya gidip bir altın madeninde   alısmayı,

orada y  kl   bir tazminata konmak i  in dinamitle tek

bacağını u  urmayı kurup duruyor. Sa-int-Martin-de

Re'de bacağına, ne olduğunu bilmediğim bir sey

sırına ettiğinden bu bacak kaskatı.

Beklenmedik bir sey. Bu sabah i  timada, Arnaud,

Hautin ve dostum Matthieu Carbonieri'nin kardesi

  ağrılıyor. Carbonieri'nin kardesi Jean fırıncı,

dolayısıyla da rıhtımın orada.

Belirli bir neden gösterilmeksizin, açıklama yapılmadan Saint-Joseph'e gönderiliyorlar.

öğrenmeye

çalışıyorum. En ufak bir şey sızıyor. Oysa Arnaud, dört yıldır silâh deposunda, Jean Carbonieri, ise bes yıldır fırında görevli. Bir raslantıdan başka şey gelmiyor akla. Bir şeyler duyuldu ama ne ölçüde?

Yakın dostlarımla konuşmaya karar veriyor, durumu Matthieu, Carbonieri, Grandet ve Galgani'ye açıyorum,

üçünün de bir şeyden haberi yok. Demek ki Hautin'le Arnaud, «çevre» den olmayan mahkûmlarla anlaşıyorlar.

— Öyleyse durumu neden bana açtılar?

397

— Çünkü, her ne pahasına olursa olsun kaçmak istediğini herkes biliyor.

— Böylesini istemem ama.

— Canım onlar arada ayırım yapamazlar ki.

— Ya kardesin Jean?

— Nasii oldu da bu ise bulasmak enayiliğini gösterdi, sasıyorum.

— Belki ihbar eden onun adını vermistir de. Jean'ın bir seyden haberi yoktur.

Olaylar birbirini izliyor. Bu gece, kenefe girdiği sıra Girasolo'yu öldürdüler. Bartmique'li sığırtmacın gömleğinde kan izleri bulundu. Hızla gelisen bir sorusturma ve tecrit edilen baska bir zencinin tanıklığıyla,

on bes gün içinde eski sığırtmaç, bir olağanüstü mahkeme tarafından ölüme mahkûm edildi.

Garvel, ya da Savoie'lı diye adlandırılan eski bir mahkûm, avludaki çesmelerin orada gelip beni buldu.

— Kelebek, basım belâda, çünkü Girasolo'yu ben öldürdüm. Zenciyi kurtarmak istiyor, öte yandan giyotine gitmekten korkuyorum, idama mahkûm edileceksem ağzımı bile açmam. Üç-bes yıl hücre cezasıyla paçayı kurtarabilirsem birine kendimi gammazlatırım.

— Cezan kaç yıl?

— Yirmi.

— Ne kadarını tamamladın?

— On ikisini.

— Müebbetle çarptırılmanın yolunu bul, hücreden de kurtulursun.

— Ne yapmalı?

— Bırak düşüneyim, bu gece sana söylerim.

Aksam oluyor. Garvel'e: «Suçunu itiraf edemezsin», diyorum.

— Neden?

— Ölüme mahkûm edilebilirsin. Hücreden kurtulmanın tek yolu müebbet hüküm giymek. Git kendin itiraf et. Gerekçe olarak da, suçsuz birinin idam edilmesine vicdanının razı gelmediğini söyle. Avukat olarak, bir

Korsikalı aynasız seç. Kendisiyle g r st kten sonra adını sana bildiririm. Elini  abuk tut-
398

malısın. Bu arada zenciyi idam etmemeleri gerekir, iki,    gün bekle.

Mubassır Colonna'ya danısıyorum, bana çok iyi bir fikir veriyor: Garvel'i komutana götürecek ve kendisini

koruyup itiraf ederken yanında bulunmam için beni seçtiğini söyleyeceğim. Bu soylu davranıstan sonra idama mahkûm edilmesinin imk nsızlı ını, ancak isledi i suçun ağırlığı göz önüne alınarak m ebbetten

kurtulamıyaca ını da kendisine anlatmıs olduğumu sözlerime ekleyece im.

Her sey d s nd   m z gibi oldu, bitti. Garvel zenciyi kurtardı, zavallı hemen serbest bırakıldı. Sahte tanık bir yıl hapis cezası yedi. Robert Garvel ise müebbet çarptırıldı.

Olay kapanalı iki ay oluyor. Garvel, isin geri kalan bölümünü ancak şimdi anlatıyor bana. Girasolo, isyana

katılmayı kabul edip hazırlıkları ayrıntılarına kadar öğrendikten sonra Arnaud, Hautin ve Jean Carbonieri'yi

ihbar eden adam. Neyse ki, isyana katılacak diğer mahkûmların adını öğrenememis.

Bu muazzam ihbar aynasızları çok sasırtmış, inanamamıslar bir türlü. Yine de, ihtiyatlı davranmıslar,

sorguya çekip bir şey söylemeden, üç mahkûmu doğru Saint-Joseph'e göndermişler.

— Girasolo'yu neden öldürdüğünü sorduklarında, gerekçe olarak ne gösterdin Garvel?

— Para dolu tüpümü çaldı, dedim. Karsı karsıya yattığımız doğruydu, gece tüpümü çıkarıp yastık diye kullandığım battaniyenin altına gizlemistim. Bir gece kenefe gittim, döndüğümde tüpün yerinde yeller esiyordu. Oysa çevremde uyumayan tek kisi Girasolo'ydu. Aynasızlar sözlerime inandılar, isyanı haber

verdiğini söylemek gereğini bile duymadılar.

— Kelebek! Kelebek! diye bağırdı biri. Seni çağırıyorlar!

— Kelebek, topla esyanı, Saint - Joseph'e gidiyorsun.

— Hay allah belâsını versin.

Fransa'da savas patladı. Savas Güyan'a yepyeni bir disiplin getiriyor. Kaçan mahkûmların kaldığı bölümden

sorumlu sefler görevlerinden alınacaklar. Kaçarken yakalanan hemen ölüme mahkûm edilecek.

399

uiKeye inanet eöen Hur hransız Kuvvetlerine katılmak sayılıyor. Her seye göz yumuluyor, yalnız firarın

cezası çok ağır.

Binbası Prouilet gideli iki aydan fazla oluyor. Yeni geleni hiç tanımiyorum. Yapacak bir sey yok.

Dostlarımla vedalasıyor ve sekizde, Saint-Joseph'e giden tekneye biniyorum.

Kurtarmak için denize atladığım Lisette'in babası da Saint-Joseph'de değil artık. Ailesiyle birlikte geçen hafta Cayenne'e gitmiş. Saint-Joseph komutanının adı Duatin, Havre'lı. Beni kabul ediyor. Tek basımayım

zaten, teknedeki bas mubassır tarafından

kâğıtlarımla birlikte rıhtımda bekleyen aynasıza teslim

ediliyorum.

— Kelebek siz misiniz?

— Evet komutanım.

— Çok garip adamsınız, diyor.

— Neden garip oluyorum?

— Bir yandan, her yönden tehlikeli olduğunuz yazılı, kırmızı mürekkeple: «Devamlı kaçma hazırlığı içinde», deniyor, öte yandan da: «Köpekbalıklarının arasına atlayıp Saint-Joseph komutanının kızını kurtarmaya çalıştı», yazısı görülüyor. Benim de iki kızım var Kelebek, onları görmek ister misiniz?

Çocuklara sesleniyor, sapsarı saçlı üç ve bes yaşlarında iki çocuk, yanlarında beyaz elbiseli biri Arap ve esmer, çok güzel bir kadınla birlikte içeri giriyor.

— Karıcığım, bu adamı görüyor musun— Lisette'i kurtarmak için denize atlayan o.

— Yok canım! Elinizi sıkayım, diyor genç kadın. Bir kürek mahkûmunun elini sıkmak, ona sereflerin en büyüğünü vermektir. Bir kürek mahkûmunun eli asla sıkılmaz. Kadının içten gelen bu hareketi beni duygulandırıyor.

— Ben Lisette'in vaftiz annesiyim. Grandet ailesi bizim çok yakın dostumuzdur. Kendisine yardım edecek misin kocacığım?

— önce kampa gidecek, sonra dilediğin isi istersin benden.

— Sağolun komutan, size de çok tesekkür ede-

400

mi söyler misiniz? Bu, ceza gibi bir şey çünkü.

— Bana kalırsa belirli bir nedeni yok. Yalnız yeni komutan, kaçmandan korkuyor.

— Haksız da değil.

— Sorumlulara verilecek cezalar iyice arttırıldı. Savastan önce rütbe tenziliyle paçayı kurtarmak

mümkündü; şimdi geçmişine bakmadan adamın canına okuyorlar. Seni bunun için Saint-Joseph'e yolladı.

Royale'den sorumlu, Saint-Joseph'den değil.

Kaçacaksan buradan kaçmanı istiyor.

— Burada ne kadar kalacaksınız komutanım?

— ,On sekiz ay.

— O kadar uzun süre sabredemem ama, basınızı belâya sokmamak için Royale'e dönmenin bir yolunu bulurum.

— Sağolun, diyor kadın. Bu kadar soylu bir yaradılısta olduğunuza sevindim. Bir seye ihtiyacınız olursa,

rahatça evimize gelebilirsiniz. Sen de kocacığım, kamptaki kapı nöbetçilerine emir ver, Kelebek dilediği

zaman benimle görüşmeye gelebilmeli.

— Olur sevgilim. Muhammet. Kelebek'i kampa götür. Sen de, oturacağın koğusu seç.

— Düşünmem bile gereksiz: Azıllılar koğusunu istiyorum.

— Doğru, düşünmen bile gereksiz, diyor komutan gülümseyerek. Bir kâğıt doldurup Muhammet'in eline veriyor.

Komutanın hem evi hem de çalışma yeri olan binadan çıkıyorum. Rihtımın hemen yanında, Lisette'in eski

evi bu. Genç Arapla birlikte kampa varıyorum.

Nöbetçi komutanı çok sert ve yaslı bir Korsikalı, adam öldürmüşlüğü bile var: Adı Filissari.

— Ne o kelebek, diyor sen mi geliyorsun? Bak, bilirsin ki insanlarla ya çok iyi olurum, ya da çok kötü. Buradan kaçmaya kalkıma, enselersem tavsan gibi gebertirim. Dki yıl sonra emekliliğim geliyor, basımı derde sokmanın sırası değil.

— Siz de bilirsiniz ki, ben bütün Korsikalıların dostuyum. Kaçmıyacağım demiyorum, ama kaçarsam

t

kelebek

401/26

ceğim.

— Böylesi daha iyi Kelebek. Demek birbirimize düşman olmiyacağız. Gençlerin bası derde girse pek önemi

yok, benim durumum öyle değil. Bu yasımda, üstelik tam emeklilik öncesinde, düşünebiliyor musun? Her neyse, anlastık değil mi? Kâğıtta hangi bina yazılıysa oraya git.

Artık yeni kampta, Royale'dekinin esi, yüz-yüz yirmi mahkûmun yattığı koğustayım. Delifisek Pierrot burada, Hauttin, Arnaud ve Jean Carbonieri de burada. Mantıklı düşünülürse, Matthieu'nün kardesi Jean

ile yanyana yatmam gerekir ama, Jean kardesi gibi değil. Üstelik Hautin ve Arnaud ile dostluğu yüzünden isime gelmiyor. Dolayısıyla Jean Carbonieri'-ye alım atıp Carrier'nin, Bordelux'lu Delifisek Pier-rot'nun yanına yerlesiyorum.

Saint-Joseph adası Royale'den daha yabani, biraz daha ufak ama daha uzun olduğu için de büyük görünüyor. Ada üst üste iki düzlükten meydana geliyor, kamp ilk düzlükte. Tefede de korkunç hücrelerin

bulunduğu cezaevi var. Lâf arasında, hücre cezası çekenlerin her gün, bir saat denize gtrmeye devam ettiklerini belirtelim. Böyle sürüp gider insallah.

Her gün, öğlende komutanın hizmetinde alışan Arap bana üçlü bir sefertası getiriyor, önceki gün getirdiği

sahanları alıyor, yenilerini bırakıyor. Liset-te'in vaftiz anası, bana her gün, ailesine yaptığı yemekten yolluyor.

Pazar günü, tesekkür etmek üzere evine gittim, öğleden sonrayı kadınla konuşmak ve çocuklarla oynamakla geçirdim. Bu sapsarı basları oksarken, kendi kendime insanın bazen ödevinin ne olduğunu kestirmekte güçlük çektiğini düşünüyorum, iki herif eski düşüncelerinden vazgemediyse bu ailenin basında dolasan tehlike müthis. Girasolo'nun ihbarına aynasızlar bile inanamamıs, suç ortaklarını

birbirinden ayırmak yerine birlikte Saint-Joseph'e
göndermistti. Simdi dağıtılmaları yolunda tek söz

kancalarını takıyorlar. Bir çekiste, yük hayvanı gibi, kayayı gideceği yere kadar sürüklüyorlar. Günesin altında görülen bu is çok güç, üstelik de bezdirici. Rıhtım yönünden tüfek ve tabanca sesleri geliyor. Anladım, deliler harekete geçti. Ne oluyor? Kim üstün

geldi? Koğusta oturmuş, yerimden kımıldamıyorum. Bütün arkadaşlar: «isyan bu», diyorlar.

— isyan mı? Ne isyanı? Bir seyden haberim olmadığını açıkça hissettirmek istiyorum.

O gün ise gitmeyen Jean Carbonieri, yanık yüzü kireç gibi, yanıma geliyor. Alçak sesle söylediklerini duyuyorum; «isyan başladı Kelebek,»

Soğukkanlılıkla: «Ne isyanı? diyorum. Benim bir seyden haberim yok.»

Tüfek sesleri devam ediyor. Delifisek Pierrot, kosarak koğusa dalıyor.

— isyan patlak verdi, ama basarısızlığa uğradılar sanıyorum. Tam bir çılgın sürüsü bunlar Kelebek, çıkar

bıçağını, ölmeden önce kaç tanesini öl-dürebilirsek kârdır.

— Evet, diyor Carbonieri, ne kadarını öldüre-bilirsek öldürelim!

— Chissilia bir ustura çıkarıyor. Herkes bıçağını eline alıyor.

— Dokuz.

— Atın bıçakları yere. Aynasızları kim tehdit ederse gebertirim. Bu koğusta tavsan gibi kursuna dizilmeye niyetim yok. Senin haberin var mıydı?

— Hayır.

— Ya senin?

— Benim de haberim yoktu.

— Senin?

— Bir şey duymadım.

— Tamam biz buradakiler «Çevre» nin adamlarıyız. Kerizlerin ayaklanmasından haberimiz yok. Anlasıldı mı?

— Ağzını açmaya niyetlenen, bir şey bildiğini kabul etmeye kalkarsa kendini .ölü saysın. Gevezelik edecek kadar hıyarlasmanın hiç gereği yok demek. Bıçaklarınızı kenefe atın, neredeyse burayı basarlar.

— Ya bizim çocuklar üstün geldiyse?

— üstün geldilerse, ayaklanmalarını başarılı bir firarla sonuçlandırınlar da görelim. Ben yokum bu iste, ya sizler?

Jean Carbonieri'nin de dahil bulunduğu sekiz kişi:

— Biz de yokuz, diyor.

Ben gerçeği bildiğimi söylemiyorum kimseye, tüfek sesleri kesildiğine göre mahkûmların partiyi kaybettiği

anlasılıyor. Kazansalardı, tasarladıkları kıyım devam eder, silâh sesleri kesilmezdi.

Dipçik, sopa ve tekmeyle tas işçilerini itip kakan aynasızlar çılgın gibiydiler. Mahkûmları yan binaya sokup

kendileri de içeri doldular. Gitarlar, mandolinler, satranç takımları, iskambiller, lâmbalar, küçük sıralar, zeytinyağ, seker, kahve kavanozları, temiz çamasırlar, gömlekler, ne varsa çiğneniyor, parçalanıyor ve

hırsla dışarı atılıyordu. Yönetmeliğe uygun olmayan ne varsa ondan öç alıyordu aynasızlar iki tabanca sesi duyuldu.

Kamp sekiz binadan meydana geliyordu. Her yerde aynı şeyi yaptılar, çoğu kere dipçik salladılar.

Adamın

biri çırılçıplak dışarı uğradı ve hücrelerin bulunduğu yere doğru kosmaya başladı, onu zinda-

404

na götürmekle görevli aynasızlar acımadan basıyorlardı sopayı.

Karşıya, yanımıza uğradılar. Su sıra yedinci koğuşlar. Bir tek bizimki kalıyor geriye. Dokuzumuz da

yerimizi almış bekliyoruz. Dışarda çalışmaya gidenlerden dönen yok. Herkes olduğu yerde donmuş gibi.

Kimse konuşmuyor. Benim ağzım kupkuru: «Allah vere de, hayvanın biri bu fırsattan yararlanıp beni gebertmese diye düşünüyorum.

Korkudan bitik haldeki Carbonieri.

— Baska diyeceğın var mı Kelebek?

Hep arkam dönük: «Bu isyan hikâyesine inanmıyorum, diyorum. Neden isyan edilsin? Aynasız öldürmek için

mi? Öldürdükten sonra kaçmak için mi? iyi ama kaçınca nereye gidilecek? Benim kadar kaçma tecrübesi

olan var mı, çok uzaklardan, Kolombiya'dan döndüm geldim. Buradan kaçan azılı kaatillere hangi ülke kucak açar, sorarım size? Nedir o ülkenin adı? Enayilik etmeyin, bes paralık akli olan böyle bir isyana

bulasmaz.»

— Belki sen bulasmadin ama ya Carbonieri? O bulasmıstır mutlaka. Çünkü bu sabah, ise gitmemek için

hasta listesine yazılması Arnaud ile Hautin'i çok sasırttı.

— Size öyle geliyor, dedikten sonra Filissari'ye dönüyorum. «Hemen anlayacaksınız, Carbonieri benim

dostumdur, kaçısını ayrıntılarıyla biliyor, hayale kapılması imkânsız. Hele bir ayaklanma sonrası kaçmanın vereceğı sonuçlar hakkında yeterince bilgisi var.»

Tam bu sıra komutan görünüyor. Dıarda bekliyor. Filissari çıktığında komutan:

— Geliyorlar! diyor.

Elde atese hazır tüfek ve tabancalarıyla yirmiden fazla aynasız koğusa dalıyor.

— Ne, diye haykırıyor Filissari, daha soyunmadınız mı? Ne bekliyorsunuz, les sürüsü? Hepinizi kursuna dizeceğiz. Hemen soyunun, geberdikten sonra sizi soymak istemiyoruz.

— Bay Filissari...

— Kapa çeneni Kelebek! Artık aman dilemek yok.

Yapmayı tasarladığınız sey çok korkunç! Bu

405

tehlikeliler koğusunda kalanların, isin içinde

bulunmaması imkânsız.

Gözleri yuvalarından uğramıs, kan çanağına dönmüs, insanı yanıltmayan kaatil parıltılar dolasıyor bu gözlerde.

— Sizin gibi bir Napolyoncunun, suçsuz kisileri öldürmeye kalkmasını aklım almıyor. Ates mi etmek istiyorsunuz? O zaman söylev mylev istemiyoruz. Ates edin bir an önce, etsenize yahu! Ben de seni adam

sanırdım Filissari Baba, gerçek bir Na-polyoncu sanırdım, yanılmısım. Neyse, Bak, ates e-derken yüzünü

görmek istemediğimden arkamı dönüyorum. Hepiniz arkanızı dnn su aynasızlara çocuklar, üstümüze saldırıyorlardı da o yüzden öldürdük, demesinler.

Koğustaki mahkûmların hepsi, aynı anda aynasızlara sırtını çevirdi: Bu tutumum karşısında aynasızlar dondu kaldı; Filissari'nin öteki koğuslarda iki kisiyi öldürdüğü düşünülürse (Bunu sonradan öğrendik) durumları epey garipti.

— Carbonieri! diyor.

— Burada.

— iskence etmeden hücreye götürün. Siz mubassır B..., kendisine refakat edin. Hepiniz çıkın, yalnız bas mubassırlar kalsın koğusta. Adaya yayılan mahkûmları toparlayın. Kimseyi öldürmeyin ve hepsini buraya getirin.

Komutan yardımcısı ve dört aynasızla dönen Filissari koğusa giriyorlar.

— Kelebek, çok korkunç bir şey oldu, diyor komutan. Cezaevi komutanı olarak büyük sorumluluk var üzerimde. Bazı tedbirler almadan önce, bilgi edinmek istiyorum. Böyle hayatî bir anda, benimle özel

olarak konuşmak istemiyeceğini biliyordum, onun için geldim koğusa. Mubassır Duclos öldürüldü. Evimdeki silâhlar alınmak istendi, görüldüğü gibi, bir isyandı bu. Karar vermek için birkaç dakikam var, sana güveniyor ve çöürsünü söylemeni bekliyorum.

— Bir isyan, bir ayaklanma olur da biz nasıl duymayız? Neden bir şey söylenmedi bize? Bu ise kaç kisi

bulastı? Komutan, size sorduğum su üç sorunun cevabını vereceğim ama, daha önce, mubas-
406

sır öldürüp silâhı alındıktan sonra kaç kisinin harekete geçtiğini söylemenizi istiyorum.

— Üç kisi.

— Adları nedir?

— Arnaud, Hautin ve Marceau.

— Anladım, ister kabul edin, ister etmeyin, ayaklanma diye bir şey olmamıs.

— Yalan söylüyorsun Kelebek, diyor Filissari. Bu ayaklanma Royale'de yapılacaktı ama Girasolo haber

verdi, biz inanmadık. Simdi bütün söylediklerinin doğru olduğu anlaşıyor. Yani, bizi uyutuyorsun.

— Siz haklıysanız ben de muhbirin tekiyim. De-lifisek Pierrot da, Carbonieri de, Galgani de, Royale'deki bütün Korsikalı haydutlar da, «çevre»nin bütün adamları da muhbir. Olup bitenlere rağmen görüsünüze

katılmıyorum. Ayaklanma olsa basında biz bulunurduk, baskaları değil.

— Ne maval uyduruyorsun? Bu işle kimsenin ilgisi yok ha? imkânsız.

— Diğerlerinin bir hareketi görüldü mü? Bu üç delinin dışında yerinden kımıldanan mı var? Dört mubassırla sefleri Filissari'nin tüfekleriyle korudukları buradaki nöbetçi karakolunu ele geçirmek için en

ufak bir sey yapıldı mı? Saint-Joseph'de kaç tekne var? Sadece bir salupa. Altı yüz kisi bir salupaya mı binecek? O kadar da hıyar değiliz artık. Sonra tüymek için adam öldürmek nasıl istir? Yirmi .kisinin kaçtığını düşünsek, nereye giderlerse gitsinler, tutuklanıp iade edilecekler. Komutan, adamlarınızla

birlikte kaç kisiyi öldürdünüz, bilmiyorum ama
öldürdüklerinizin suçsuz kisiler olduğu inancındayım.
Hele

elimizde avucumuzdaki üç parça esyayı kırmak da
ne oluyor? Kızgınlığınız haklı nedenlere dayanır gibi,
ama unutmayın ki azıllara asgari bir hayat hakkı
tanımadığınız gün gerçek bir ayaklanma patlak verir.
Bu umutsuzların ayaklanmasıdır, kollektif bir
intihardır, gebermek pahasına, aynasız ve mahkû-
muyla

göze alırız sonuna kadar kapısmayı. Bay Du-tain,
sizinle açıkça konustum; kararınızı vermeden önce
pelip bize danıştığınız için bunu hak ettiniz. Bizi rahat
bırakın artık.

407

— Ya bu ise bulasanlar! diyor yine Filissari.

— Bulasanları da siz bulun. Bizim bir seyden
haberimiz yok, bu konuda size faydamız da
dokunamaz.

Tekrar ediyorum, bu hikâye kerizlerin bir çılgınlığıdır.
Bizim ilgimiz yok.

— Bay Filissari, mahkûmlar azıllar koğusuna
girdiğinde, yeni emre kadar kapıları kapattırın.

Kapıda iki

mubassır bekleyecek, iskence yok, mallarını kırıp
dökme yok. Benimle gelin.» Diğer aynasızları da
yanına alıyor, yürüyüp gidiyor.

Offfff! Ucuz kurtulduk! Kapıyı kaparken Filissari bana sesleniyor:

— Benim gibi bir Napolyoncu bulduğun için kismetlisin vesselam.

Bir saate yakın bir süre içinde, bizim koğusta kalanların hepsi geri döndü. On sekiz eksik var:

Aynasızlar

aceleyle bu on sekiz kisiyi baska binalara kapadıklarını farkediyorlar. .Onları da getirdiklerinde her şeyi

öğreniyoruz. Çünkü son gelenlerin hepsi ise çıkanlar.

Saint - Etienne'li bir hırsız, alçak sesle bana anlatıyor:

— Düşün Kelebek, bir tona yakın gelen kayayı dört yüz metre kadar çekmistik. Tasları çektiğimiz yol genellikle düz, komutanın evinin aşağı yukarı elli metre yakınında bir kuyu var. Bu kuyu, her zaman mola yerimizdir. Hindistancevizlerinin gölgesinde ve yolun tam yarısındadır. Her zamanki gibi bugün de kuyunun başında durduk, buz gibi sudan bir kova çekip kana kana içtik, birkaç kisi de başlarına koymak

için mendillerini ıslattılar, Mola on dakika kadar sürdüğünden, bizimle gelen aynasız da kuyunun kenarına ilisti. Basındakini çıkarıp geniş bir mendile alnını ve çıplak basını siliyordu ki, Arnaud elinde bir çapayla arkadan yaklastı. Çapayı kaldırmadığı için hiç birimiz bağırıp aynasızı uyarmadık. Arnaud'nun

apayı kaldırıp tam tepesine indirmesi bir saniye bile sürmedi. Kafası ikiye yarılan aynasız pik diyemeden yığıldı kaldı, önüne dikilen Hautin de, yere devrilirken silâhını kaptı. Marceau ise tabancasının bağılı olduğı kayısını çekti, çıkardı. Marceau, elde tabanca, bizlere dönüp: «Bu bir ayaklanmadır. Bizimle olanlar pesimizden gelsin» dedi.

408

Arap gardiyanlardan ne kıpırdayan oldu, ne bağıran, mahkûmlardan da kimse, peslerinden gitmeye hevesli

görünmedi. Arnaud, hepimize baktıktan sonra: «ödlek alayı, diye bağırdı, erkeklik neymis göstereceğiz

hepinize!» Arnaud, Hautin'in elinden aynasızın tüfeğini aldı, birlikte komutanın evine kostular.

Marceau

biraz kenara çekilmiş, yakınımızda bekliyordu. Elinde büyük tabancası: «Kımıldamayın, konuşmayın, bağırmayın, diyordu. Hey gardiyanlar, yüzü koyun uzanın yere.» durduğum yerden, olup bitenleri bastan

sona izledim.

«Komutan'ın evine girmek üzere, Arnaud merdivenleri çıkarken, evde çalışan Arap, iki çocuğun biri elinde,

diğeri kucağında, kapıyı açiverdi, ikisi de sasırdılar, kucağında çocuk tutan Arap Arnaud'ya bir tekme attı. Arnaud Arabi öldürmek istiyor. Arap da çocuğu kalkan yapıyordu. Ne Arabın bağırdığı vardı, ne diğerlerinin. Kimseden çıt çıkmıyordu. Dört, bes kere, tüfek, çeşitli açılardan araba doğrultuldu. Her keresinde de Arap, küçük çocuğu namluya tutuyordu. Hautin yukarı çıkmadı ve yandan, Arabın pantolonunun paçasını kaptı. Arap düsmek üzereyken Arnaud'nun elinde tuttuğu tüfeğe doğru çocuğu fırlatıverdi. Merdivenin üstünde dengesi bozulan Arnaud, çocuk, Arap ve paçasına yapışan Hautin, alt alta, üst üste aşağı yuvarlandılar. Tam o sırada, önce çocuklardan, ardından Araptan ilk çığlıklar yükseldi. Bu çığlıkları Arnaud ve Hautin'in küfürleri izledi. Arap ikisinden daha atik davranıp yere düşen silâhı kaptı ama, ancak sol eliyle ve namlusundan tutabiliyordu. Hautin ise Arabın bacağına yeniden yapışmıstı. Arnaud da sağ kolunu kavriyarak büktü. Arap tüfeği on metre öteye savurdu. «Birlikte tüfeği almağa kosarlarken, kuru yaprakları toplama isini bitirip dönen ilk aynasız atese başladı. Komutan da pencerede göründü ve üst üste mermi yağdırmaya koyuldu. Ama Ararjı vurmaktan çekiniyor

ve tüfeğin düstüğü yere ates ediyordu. Hautin ile Arnaud, deniz kıyısındaki yoldan kampa doğru kaçmaya

başladılar. Arkalarından kursun yağıyordu. Sakat bacağıyla pek hızlı kosamayan Hautin denize varmadan

vuruldu. Arnaud ise, aynasızların
409

havuzuyla mahkûmlar için yapılmakta olanın arasından suya girdi. Orası hep köpek balığı doludur, bilirsin.

Arnaud'nun çevresine iyiden iyiye kursun yağıyordu artık. Çünkü komutanla ilk ates eden aynasıza bir üçüncüsü de katılmıştı. Arnaud, iri bir kayanın ardına gizlendi.

«— Teslim ol! diye bağıırıyordu aynasızlar. Teslim olursan dokunmayız sana.

«— Asla! diyordu Arnaud. Köpekbalıklarına yem olmak yeğdir, hiç olmazsa pis suratlarınızı görmem.

«Ve denize dalıp doğru köpekbalıklarına yürüdü. Bu arada da bir kursun yemis olmalı ki, durur gibi oldu. Aynasızlar atese devan ediyorlardı. Yüzmeden, yürüyerek yoluna devam etti. Köpekbalıkları saldırdığında belden yukarısı suya girmemisti bile. Yarı yarıya sudan çıkıp üstüne saldıran bir köpekbalığına yumruk attığını rahatça görebildik. Sonra kollarını ve bacaklarını koparmadan, sağından solundan çekistiren köpekbalıkları tarafından parçalandı. Bes dakika içinde yok oluvermisti.

«Arnaud ile köpekbalıklarının meydana getirdiği kümelere aynasızlar, belki yüz el ates ettiler. Sırt üstü karaya vurduğuna bakılırsa, bu kadar kursunla tek köpekbalığı öldürüldü. Her yandan aynasız geldiği için, Marceau, tabancayı kuyuya atmakla paçayı kurtarabileceğini sandı. Ama arap gardiyanlar kalkıp sille tokat onu aynasızlara götürdüler ve isyana katıldığını söylediler. Elleri havada ve kan içindeydi, yine de aynasızlar onu tabanca ve tüfek kursun-larıyla öldürdüler, içlerinden biri hızını alamadı. Nam lusundan

tutup kaldırdığı tüfeğinin dipçığıyle Mar-ceau'nun kafasını ezdi.

«Her aynasız, sarjörünü bir kere Hautin'in üstüne bosalttı. Otuz kisiydiler, adam basına altı kursundan hesaplanırsa, canlı ya da ölü, Hautin'i yüz seksen mermiyle doldurdular. Filissari'nin öldürdükleriyle, önce

Arnaud'nun pesinden gitmeye kalkıp sonra vazgeçen, Arap gardiyanlar tarafından ihbar edilenlerdi. Bastan aşağı yalandı bu da, suç ortağı olsa bile kimse yerinden kıpırdamamıştı.

«Dki günden beri herkes koğusta kapalı. Dse giden yok. Kapıdaki nöbetçiler iki saatte bir değişiyor.

410

Binaların arasında baska nöbetçiler dolasıyor. Bir binadan öbürüyle konuşmak yasak. Pencereye çıkmak

yasak. Hamakların arasındaki geçitin bir ucuna gittik mi, telli kapıdan avluyu görebiliyoruz. Royale'-den takviye kuvvetleri gelmiş. Bir tek mahkûm görünmüyor. Arap gardiyanlardan da kimse yok.

Herkes içer de.

Zaman zaman, gürültüsüz patırtısız, çırılçıplak birinin, pesinde bir aynasızla hücrelerin bulunduğu binaya doğru gittiğini görüyoruz. Yan pencerelerden, aynasızlar, sık sık içeri bakıyorlar. Kapının sağında ve

solunda iki nöbetçi var. Nöbet sıraları kısa, iki saat, ama hiç oturmuyor ve silâhlarını omuzlarına asmıyorlar; tüfek sol kola yatırılmış, atese hazır bekliyor.

Beser kisilik küçük gruplar halinde poker oynamaya karar verdik. Kalabalık ve büyük oynamanın sırası değil, çok gürültü oluyor. Kemanla Beethoven'in bir sonatını çalan Marchetti, kesmek zorunda kaldı.

— Susturun su kemani be, matemdayiz. Alılsılmamıs bir gerginlik, yalnız koğusta değil, bütün kampta hüküm sürüyor. Ne kahve veriliyor, ne de çorba. Sabah bir somun ekmek, öğle sığır eti, akşam sığır eti. Dört kişiye bir kutu konserve et düşüyor. Bir seyimizi kırıp dökmediklerinden, kahvemiz de

var, tereyağ, zeytinyağ, un ve diğer yiyeceklerimiz de. Diğer koğuslarda çöp bırakılmamıs. Kahvenin dumanı kenef penceresinden tütmeye başlayınca aynasızlar, atesi söndürme emri verdiler. Eski bir mahkûm olan, Marsilyalı ihtiyar Niston, satmak üzere pisiriyordu kahveyi. Aynasıza cevap verme gözüpekliğini gösterdi:

— Atesin sönmesini istiyorsan, gel kendin söndür. Bunun üzerine aynasız, pencereden birkaç el a-tes etti. Kahve bir yana gitti, ates öbür yana.

Niston bacağına bir kursun yedi. Herkes o kadar korkmustu ki, kursuna dizüeceklerini sanan mahkûmlar yüzükoyun yere kapanıverdiler.

O sıra nöbetçi komutanı Filissari'ydi. Yanında dört aynasızla, deli gibi kostu geldi. Ates eden, durumu anlatmaya koyuidu, Auverqne'li bir gençti bu. Filissari ana dilinde sövmeye basladı, beriki ne dediğini anlamıyor:

— Anlamıyorum sizi, diyordu.

411

Hamaklarımıza uzandık. Niston'un bacağı kanıyor. beni

Yaralı olduğumu söylemeyin, dışarda öldürebilirler. Filissari tele yaklastı. Marquetti onunla Korsika dilinde konuşuyor.

— Pisirin kahvenizi, bir daha olmaz böyle sey diyor ve uzaklaşıyor.

Niston'un talihi varmış, kursun içerde değil: Kasın altından girip bacağın ortasından çıkmış. Yaranın üstünden bacağı bağlanıyor, kan durunca sirkeyle sarılıyor.

— «Kelebek, çık dışarı.» Saat akşamın sekizi, ortalık iyice kararmış.

Bana seslenen aynasızı tanımıyorum, Brötanya-! oimalı.

— Bu saatte neden çıkacakmısım? Dışarda bir isim yok.

- Komutan seni görmek istiyor.
- Söyleyin buraya gelsin. Ben çıkmam.
- Çıkmak istemiyorsun demek?
- Dstemiyorum.

Dostlarım çevremde halka oluyorlar. Aynasız, kapalı kapının ardından konuşuyor. Marquetti kapıya doğru gidiyor ve:

- Komutan gelmeden Kelebek çıkmaz, diyor.

— Kendisi istetti onu.

— Söyleyin, buraya gelsin.

Bir saat sonra, iki genç aynasız duruyor kapıda.

Yanlarında, komutanın evinde çalışan Arap var.

Komutanı

kurtaran ve ayaklanmanın basarisizlığa uğramasını sağlayan Arap.

— Kelebek, ben Muhammet. Seni almaya geldim, komutan görüşmek istiyor. Buraya gelemez.

Marquetti:

— Kelebek, diyor, herifin tüfeği var.

Dostlarımin arasından kapiya, yürüyorum.

Gerçektende Muhammet'in koltuğunun altında bir tüfek var.

Silâhlı bir kürek mahkûmu da gördük burada, bakalım daha baska neler göreceğiz.

— Gel diyor Arap, gerektiğinde seni korumak üzere buradayım.

luliiiiiiyvi UIN v/I IGU

— Gel bizimle!.

Çıkıyorum dışarı, Muhammet yanıma geçiyor, iki aynasız da arkama. Kampın kapısındaki kulübenin önünden geçerken. Filissari:

— Kelebek, diyor, herhalde benden sikâyetçi olamazsın.

— Ne ben sizden sikâyetçiyim, ne de azılılar koğusundakilerden kimse. Baskalarını biimem.

Komutanın evine doğru yürüyoruz. Evle rıhtım, karpit lâmbalarıyla aydınlatılmış ama, ısık yetmiyor. Yolda Muhammet bana, bir paket Gauloises veriyor, iki karpit lâmbasıyla aydınlatılan salona girdiğimde Royale'in

komutanı, yardımcısı, Saint-Joseph komutanı, hücrelerin bulunduğu cezaevinin komutanı ve Saint-Joseph

komutan yardımcısının oturduğunu görüyorum.

Dıarda, aynasızların^ kolladığı dört Arabi fark ettim, ikisi, Arnaud ile Hautin'in takımıyla ise çıkanlardandı.

— iste Kelebek, diyor Muhammet. Saint-Joseph komutanı da:

— Merhaba Kelebek, diyor.

— Merhaba.

— Otur su iskemleye.

Basım salondakilere çevrili. Salon kapısı mutfağa açılıyor, komutanın karısı içerden bana dostça bir isaret

yapıyor.

— Kelebek, diyor Royale komutanı. Komutan Dutain, sizin güvenilir biri olduğunuzu söylüyor. Yakın dostlarından birinin kızını kurtarmak üzere denize atladığınız için cezanız bağışlanmış. Ben sizi, her yönden çok tehlikeli tanıtan dosyanızdaki kayıtlardan biliyorum. Bu kayıtları unutmak ve meslekdaşım

Dutain'e inanmak istiyorum. Herhalde bir sorusturma komisyonu buraya gelecek ve bütün mahkûmlar bildiklerini söyleyecekler. Sizin ve birkaç arkadaşınızın adalardaki mahkûmlar üzerinde büyük etkiniz

olduğunu biliyoruz. Söyleyeceklerinizi eksiksiz yaparlar. Ayaklanma konusundaki görüşünüzü, bir de

gerek sizin koğusunuz ve gerek diğer koğusta-kilerin su sıra olayla ilgili olarak neler söyleyebileceklerini öğrenmek istiyoruz.

413

412

unu, uii

Dd II III I

\D\jyieyebileceğim

bir sey yok. Onları etkilemek de istemem. Komisyon bugünkü hava geçmeden gelirse, hepiniz görevinizden alınırsınız.

— Ne diyorsun Kelebek? Ben ve Saint-Joseph'-deki meslekdaşlarım, isyanın önüne geçtik.

— Belki siz paçayı kurtarabilirsiniz, ama Royale-in önde gelen yöneticileri değil.

— Nedenini söyler misiniz!» Royale komutanı ve yardımcısı yerlerinden kalkıp tekrar oturdular.

— Resmen ayaklanmadan söz ederseniz toptan hapi yutarsınız. Sartlarımı kabul ederseniz, Filissari hariç, hepinizi kurtarırım.

— Nedir sartlar?

— Herseyden önce, yarın sabahtan başlayarak adadaki günlük hayat eskisine dönecek. Ancak aramızda

konusursak herkesi etkileyebilir, komisyon karşısında neler söyleyebileceğimizi kararlaştırırız. Tamam mı?

— Peki, diyor Dutain. Ama sizi kurtarmayı nereden çıkarıyorsun?.

— Siz Royale yöneticileri, yalnız Royale'in değil, bütün adaların da yöneticisi değil misiniz?.

— Evet.

— Girasolo size, adada bir isyanın hazırlandığını gammazlamadı mı? Seflerinin de Arnaud ile Fautin olacağını söylemedi mi?.

Aynasız atılıyor:

— Bir de Carbonieri var.

— Hayır, yalan. Carbonieri, Marsilya'dan beri Girasolo'nun can d smanıydı. Basını derde sokmak için

onun da adını verdi Girasolo. Ama siz, böyle bir isyanın patlak verebileceğine inanmadınız. Neden mi? Girasolo isyanın hedefinin kadınları, çocukları, Arap gardiyanlarla aynasızları öldürmek olduğunu bildirmisti ki bu, size pek akla yakın gelmiyordu, öte yandan, Royale'deki sekiz yüz kisiye iki tekne, Saint-Joseph'deki altı yüz kisiye de bir tekne d s yordu. Hiç bir aklı basında kisi, böyle bir ayaklanmaya katılmayı kabul etmezdi.

— Bunları nereden biliyorsun?.

— .Orası beni ilgilendirir, ama siz ayaklanma-414

d rmaya kalkarsanız bütün bunlar açıklanır, ispatlanır. G r l yor ki sorumluluk, isyancıları ayırmadan Saint-Joseph adasına gönderen Royale yetkililerinin. Mantıklı d s n l rse verilmesi gerekli karar birini Seytan adasına, diğerini Saint-Joseph'e göndermek, üçüncüsünü Royale'da alakoymaktı. Bu çılgınca hikâyeye inanmanın güçlüğünü kabul ediyorum, ama sorusturma kurulu bu gerçeği ortaya çıkarırsa ağır cezalara  arptırılırsınız. Tekrar ediyorum, yakalanmadan söz ettiğiniz sürece kendi basınızı daha beter

belâya sokarsınız. Benim sartlarımı kabul ederseniz her sey düzelir. Bir, yarından başlayarak adada hayat

eski haline dönecek; iki, isyana katılmalarından süphelenip hücreye attıklarınız çıkacak, a-yaklanma söz konusu olmadığından suç ortaklığının ortaya çıkarılması filân gibi gerekçelerle hiç biri sorguya çekilmeyecek; üç, Filissari hemen Royale odasına gönderilecek. Bu is, her seyden önce kendi güvenliğiyle

ilgili, üstelik, adada ayaklanma olmadıysa üç kisinin öldürülmesine ne sebep gösterebiliriz? Hem bu mubassır iğrenç bir kaatildir, olay sırasında ödü patıamıs ve biz dahil, herkesi öldürmeye kalkmıstı. Sartlarımı kabul ederseniz herkese, Arnaud, Hautin ve Marceau'nun, mümkün olduğu kadar çok kisiyi temizleyerek ölene kadar çarpısmak için isyan ettiklerini söyletirim. Yaptıklarının önceden anlasılması

mümkün değildi. Ne suç ortakları vardı, ne de sırdasları. Herkes, onların intihara kararlı tipler olduğunu

biliyordu, herhalde ölünceye dek mümkün olduğu kadar çok adam temizlemeyi kararlaştırmıslardı, isterseniz ben mutfağa çekileyim, aranızda rahatça tartısır, cevabınızı sonra bana verirsiniz.

Mutfağa girip kapıyı kapıyorum. Bayan Dutain elimi sıkıyor, bana kahve ile konyak sunuyor. Muhammet

soruyor.:

— Benimle ilgili bir sey söylemedin ya?

— Orası komutanı ilgilendirir. Eline silâh verdiğine göre, bağışlanmana çalıştığı anlaşıyor.

Lisette'in vaftiz anası yavasça: «Royale'dakiler da aldılar boylarının ölçüsünü», diyor.

415

— ocmıı-muooopıı uc,
bildiği bir ayaklanma tesebbüsüne girisildiğini kabul etmek çok kolaydı onlar için.

— Kelebek, her seyi duydum ve bize iyilik etmek istediğinizi hemen anladım.

— Öyle Bayan Dutain. Kapı aralanıyor.

— Kelebek, içeri gel, diyor bir aynasız. Royale'in komutanı bana:

— Oturun, diyor. Tartışma sonucu, oy birliğiyle haklı olduğunuza karar verdik. Ayaklanma söz konusu değil. Üç mahkûm, mümkün oduğu kadar çok insanı öldürüp intihar etmek niyetiyle harekete geçmiştir. Yarın, hayat eski hale dönecek. Bay Filissari bu gece Royale Adasına gönderildi. Durumu bizi ilgilendirir, sizden bu konuda isbirliği istemiyorum. Sözünüzü tutacağınızı umarım.

— Bana güvenebilirsiniz. Eyvallah.

— Muhammet ve siz mubassır beyler, Kelebek'i koğusuna götürün. Filissari'yi de buraya alın. Bizimle Royale adasına geliyor.

Yolda Muhammet'e, kurtulmasını dilediğimi söylüyorum. Bana tesekkür ediyor.

— Ne istiyordu aynasızlar senden?

Büyük bir sessizlik içinde, kelimesi kelimesine, salonda geçen konuşmayı koğustakilere aktarıyorum.

— Görüşlerimi kabul etmeyen, ya da herkes adına aynasızlarla yaptığım anlasmayı elestirmek isteyen varsa

söylesin.» Bir ağızdan, kabui ettiklerini bildiriyorlar.

— Bu ise baska kimsenin katılmadığına inandılar mı sence?.

— Hayır ama, yerlerinden olmamak için inanmak zorundalar. Biz de, basımızın derde girmesini istemiyorsak, aynı yolu tutmalıyız.

Sabah yedide bütün hücreler bosaltıldı, içerdekilerin sayısı yüz yirmiye geçiyordu. Kimse ise çıkmadı ama koğus kapıları açıldı, avlu mahkûmlarla doldu.

Diledikleri gibi konuşuyor, sigara içiyor, güneşleniyor ya da

gölgede oturuyorlardı. .Niston hastaneye gönderildi.

Carbonieri, hücrelerin yüzde sek-

416

seninin kapısına: «isyana katılmasından şüphe ediliyor» yazılı kartonlar asıldığını söylüyor.

Artık beraberiz ve gerçeği yeni öğreniyoruz. Filissari bir kisiyi öldürmüs. Diğer ikisinin canına kıyan, köseye

kıstırıp öldüreceklerini sanan ve hiç olmazsa
ölmeden önce bir aynasızı temizlemek için
bıçaklarıyla
saldıran mahkûmlara ates açan iki genç mubassır,
iste, baslangıcında basarisizlığa uğrayıp üç kürek

mahkûmunun esi görülmemis intiharına dönüsen, gerçek bir ayaklanma. Yetkililerle mahkûmlar da, üç kisten baskasının bu ise bulasmadığı görüsünü benimsiyorlar. Resmî bildiri de aynı şeyi belirtiyor.

Geriye

kalıyor bir efsane ya da gerçek bir hikâye, gerçek bu iki sözcüğün arasında ama hangisi olduğunu pek bilemiyorum.

Kampta öldürülen üç kişiyle Hautin ve Mar-ceau'nun cenazesi şöyle yapılıyor: ölüleri denize atmak için altı kapalı bir tek sandık bulunduğundan aynasızlar hepsini tekneye koyup birlikte köpekbalıklarına sallayıveriyorlar. Buna karar verirken de, hiç olmazsa bir, ikisinin ayaklarındaki ağırlıklarla denizin dibini boylayacakları umuluyor. Köpekbalıkları o sıra, diğerlerini parçalamakla mesgul bulunacak.

Anlatılanlara

bakılırsa ölülerin hiç biri dibe gidecek zamanı bulamamış, alacakaranlıkta, beyaz kefenleri içinde danseden bu kuklalar köpekbalıklarının ağızları ve kuyruklarıyla hareket ediyormuş. Bu dehşet verici görüntüye dayanamayan aynasızlarla kürekçiler oradan hemen kaçmışlar.

Sorusturma kurulu adaya geldi, bes gün kadar Saint-J,oseph'de iki gün de Royale Adasında kaldı. Bana özel

bir sey sormadılar, diğlerleri gibi bilgime bas vuruldu. Komutan Dutain'den her seyin yolunda gittiğini öğreniyorum. Filissari'ye, emekliliğı gelene kadar izin verilmiş. Demek bir daha buraya dönmeyecek. Muhammet'in bütün cezası bağışlandı. Komutan Dutain terfi etti.

Her olaydan sonra bir bozguncu çıkar, dün de Bordeaux'lu bir mahkûm:

— Aynasızların ekmeğine yağ sürmekle bize ne kazandırdın? diye sormaz mı?.

Yüzüne dik dik baktım: «Fazla bir sey olmadı: kelebek

417/27

Elli, altmış mahkûm isyana katılmak suçundan bes yıl hücrede yatmayacak. Sence, bu önemli bir sonuç değil mi?»

Neyse ki bu fırtına da dindi. Aynasızlarla kürek mahkûmları arasındaki sessiz anlasma, meshur sorusturma

kurulunun bir sonuca varmasını engelledi. Onlar da belki, her seyin bu şekilde sonuçlanmasını istiyorlardı.

Ben, sahsen bu isten ne bir sey kazandım, ne de bir sey kaybettim. Yalnız bir çok arkadas, daha ağır cezalardan kurtuldukları için bana minnettar, üstelik tas çekme isi de kaldırıldı. Artık böyle bir angarya

yok. Tasları mandalar çekiyor, mahkûmlar da yerlerine yerleştiriyor. Carbonieri fırına döndü. Ben de

Royale Adasına dönmenin yollarını arıyorum. Gerçekten de, burada atölye yok sal yapabilmek mümkün değil.

Fransa'da Maresal Petain'in is basına gelmesi, mahkûmlarla aynasızlar arasında ilişkileri iyice bozdu. Görevlilerin hepsi, yüksek sesle: «Petainci» olduklarını söylüyorlar. Hele bir Normandiyalı aynasız var:

— Size bir sey söyleyeyim mi Kelebek, diyor zaten ben hiç bir zaman cumhuriyetçi olmadım.

Adalarda radyo yok, kimse dışardan haber alamıyor, üstelik Martinique ve Guadeloupe'da üslenen Alman denizaltılarını her yönden beslediğimiz söyleniyor, inanılır gibi değil. Devamlı tartışma çıkıyor.

— Allah belâsını versin, sana bir sey diyeyim mi Kelebek? Ayaklanma şimdi olmalı ki, adaları De Gaulle'ün

Fransızlarına verelim.

— Deve Charles'in kürek mahkûmlarına ihtiyacı mı var sanıyorsun? "Ne yapsın bizleri?.

— Canım, iyi kötü, yine de iki-üç bin kisi varız.

— Cüzzamlılar, aptallar, veremliler dizanteriye tutulanlar mı? Dalga geçme dostum! Bir de azılları basına saracak kadar enayi değil o herif.

— Sapasağlam iki bin kisi çıkmaz mı buradan?

— O baska sey. Sağlam olmaları, savaşçı olabilmelerini gerektirmez. Sen savası yol kesip uğruluk yapmak

mı sanıyorsun? Yol kesip adam soymak on dakika sürer; savas yıllar yılı bitmez, ister hoslanın,

418

ister hoslanmayın ama, ben burada Fransa uğruna can verecek kimse göremiyorum.

— Bize yaptıklarından sonra neden Fransa uğruna can verecek misiz?

— Haklı olduğumu gördünüz mü? Neyse ki bizim sırık Charlot'nun savasa sokacağı baska adamlar var. Yine

de alçak Almanların topraklarımızda olduğunu ve onlarla isbirliği yapan Fransızlar çıktığını düşünmek adamı çıldırtıyor. Buradaki aynasızların topu, Petain'den yana.

Kont de Berac: «De Gaulle askerlerine katılırsak belki de kendimizi affettiririz,» diyor. Bunun üzerine garip bir sey oluyor: O ana kadar kimse, suçunu affettirmekten söz etmemisken herkes, azıllısı ve kerizi,

bir umut ışığının parıldadığını görüyorlar.

— De Gaulle'ün emrine girmek için ayaklanıyor muyuz Kelebek?

— özür dilerim çocuklar ama, kimseye kendimi affettirmeye niyetim yok. Fransız adaleti ve «tashih-i

karar» müessesesinin içine edeyim. Ben kendi kendimi temize çıkarırım, ödevim buradan kaçmak, kurtulunca da toplum içinde tehlike olmadan normal bir adam gibi yaşamak. Erkek olanın, baska yoldan bir sey ispatlayacağını pek sanmıyorum. Adaları De Ga-ulle'e vermek beni hiç ilgilendirmiyor, onu ilgilendirdiğini de sanmıyorum. Hem, böyle bir şeyi basarırsa-nız yukarıdakiler ne diyecek biliyor musunuz?

Hür Fransa Kuvvetlerine yardım için değil de, kendinizi kurtarmak için ayaklandığınızı söyleyecekler. Siz

kimin haklı olduğunu biliyor musunuz? De Gaulle mü haklı, Petain mi? Benim bir seyden haberim yok. Yalnız ülkemin düşman isgaline uğraması beni çok üzüyor. Yakınlarımı, akrabalarımı, kız kardeşlerimi ve

yeğenlerimi düşünüyorum.

— Bize hiç acımayan bir toplumun basına gelenlerden ötürü bu kadar kendimizi üzmemiz için salak

olmamız gerekiyor.

— Ama üzülmek çok normal bir şey, çünkü bu aynasızlar ve Fransız adalet mekanizması bu jandarmalar, gardiyanlar, mubassırlar Fransa değil. Ayrı bir sınıf tepeden tırnağa çarpık görüşlü kisilerin meydana getirdiği ayrı bir sınıf, içlerinden kaç, bu-419

gün Almanlara usaklık etmeye hazır? Fransız polisinin vatandaşlarını tutuklayıp Almanlara teslim ettiğine

kalıbımı basarım, istersen bahse girerim. Neyse.

Tekrar söylüyorum, amacı ne olursa olsun, ayaklanma

isinde ben yokum. Firar olursa belki, ama nasıl bir firar?

Toplulukları arası ağır tartışmalar yapılıyor. Kimi De Gaulle'cü, kimi de Petain'ci. Temelde kimsenin bir

seyden haberi yok, çünkü adada ne mubassırların radyosu var, ne de mahkûmların. Haberler adalara uğrayıp, biraz un, zahire ve pirinç bırakan gemiler tarafından getiriliyor. Bizim için, çok uzaktan görülen savaşın anlasılması pek güç.

Söylentiye göre, Saint-Laurent-du-Maroni'den, hür birlikler adına asker toplayan biri gelmiş. Burada kimse

bir şey bilmiyor, yalnız Almanların Fransa'yı ele geçirdiğinden haberimiz var.

Matrak bir olay: Royale adasına bir papaz geldi, âyinden sonra vaaz verdi:

— Adalara saldırmırlarsa, Fransa toprağını mubassırlarla birlikte korumanız için hepinize silâh dağıtılacak.»

Sözlerini aynen alıyorum. Gerçekten çok saf olmalıydı bu papaz, bizi de pek saf keriz sanıyordu herhalde.

Tutuklulardan, hücrelerini savunmalarının istendiğini düşünebiliyor musunuz? Su kürekte, bakalım daha nelere rastlayacağız?

Bizim için savaşın baslıca sonucu su: Basit gardiyandan komutana ve bas mubassıra kadar aynasız sayısının

iki katına çıkması; bazıları Alman ya da Al-zas ağzıyla Fransızca konuşan bir sürü müfettisin adalarda

görevlendirilmesi; günde dört yüz gram ekmek, pek az da et verilmesi.

Kısacasını söylemek gerekirse tek artan şey, basarisiz bir firara verilen ceza. Böyle bir suçun cezası idam.

Çünkü suçlamada: «Fransız düşmanlarının emrine geçmek için kaçtı», deniyor.

Dört aydır Royale'dayım. Doktor Germain Gui-bert'le çok iyi dost olduk. Essiz bir kadın olan karısı, yiyecek sıkıntısından biraz olsun kurtulmak için benden bir sebze bahçesi hazırlamamı rica etti. Salata, turp, taze

fasulye, domates ve patlıcan diktim. Haya-
420

tından pek memnun, bana yakın bir dost gibi davranıyor.

Bu doktor, rütbesi ne olursa olsun, aynasız eli sıkmamış adam. Ama tanıyıp değer verdiği bazı kürek

mahkûmlarıyla tokalasmaktan çekinmiyor.

özgürlüğüme kavustuktan sonra Doktor Germain Guibert ile, Doktor Rosenberg aracılığıyla yeniden ilişki

kurdum. Marsilya'da, Canebiere üzerinde karısıyla birlikte çekilmiş bir resmini yolladı bana. Fas'tan yeni dönmüştü, özgür ve mutlu olduğumu öğrendiğini, çok sevindiğini belirtiyordu. Geride kalan bir yaralıyı

kurtarmaya çalırken, Hindiçini'de şehit düştü.
Benzerine az raslanan çok iyi bir insan, karısı da her
yönüyle ona uygun bir kadındı. 1967 yılında
Fransa'ya döndüğümde, karısını aramayı düşündüm.
Sonra

vazgeçtim. Kendisinden mektupla bir yazılı ifade rica
etmistim daha önce, istediğimi göndermiş, fakat bir
daha da bana mektup yazmamıştı. O günden sonra
ondan haber alamadım. Birden susmasının nedenini
bilmiyorum ama, ruhumun derinliklerinde,
Royale'daki yuvalarında bana gösterdikleri
yakınlıktan ötürü

onlar için minnetlerin en büyüğünü taşıyorum.
Evet, birkaç ay sonra dönebildim Royale Adasına.
421

DOKUZUNCU DEFTER

SAINT JOSEPH

CARBONDERD'NİN ÖLÜMÜ

DÜN, dostum Matthieu Carbonieri kalbine saplanan
bir bıçakla öldürüldü. Bu cinayet bir sürü yeni
cinayeti

de ardından sürükleyecek. Dusa girmiş, soyunmuş,
yıkanyordu. Suratı sabunluyken yedi bıçağı.

Yıkandığımızda, genellikle bıçağımızı açar ve
esyalarımızın altına koyarız. Düşman saydığımız biri
aniden

yaklaşırsa hemen bıçağı kapıp kendimizi korumaya
hazırlanırız. Bu tedbiri almamak, Carbonieri'-nin

hayatına mal oldu. Dostumu öldüren, bir ermeni pezevenk.

Komutanın izni ve bir dostun yardımıyla, Carbonieri'nin ölüsünü rıhtıma kadar indiriyorum.

Oldukça ağır,

asağı doğru yürürken üç kere mola verip soluk almam gerekiyor. Ayağına çok ağır bir tas bağlattım, ipin

yerine de demir tel kullandım. Böylece köpekbalıkları teli kesemeyecek, dostum da onlara yem olmadan denizin dibine inecek.

Kampana çalıyor, biz de iskeieye varıyoruz. Saat
akşamın altısı. Günes ufukta batmak üzere. Filikaya
biniyoruz. Herkesin tabutu, bizim kırk yıllık kapaklı
sandıkta, Matthieu son uykusuna dalmıs. Onun için
hayat yolu, burada sona eriyor.

«Dleri, asılın küreklere!» diyor dümendeki aynasız.
On dakikadan kısa sürede Royale ile Saint Joseph
arasında akıntıların birbirine karıştığı yere varıyoruz.
O an gırtlığımıza bir sey düğümleniyor. Düzü-

422

nelerle köpekbalığı kanadı, dört yüz metreyi
bulmayan dar bir çerçeve içinde hızla dolanıp
duruyor, iste

mahkûm-yiyenler tam saatinde bulusma yerine
geldiler.

Tanrı yardım etse de dostumu yakalamasalar.
Küreklere kaldırıldı. Carbonieri ile vedalasıyoruz.

Sandık

havalanıyor. Un torbalarına sarılan Matthieu'nün
ölüsü, koca bir kayanın da ağırlığıyla denize düşüve-
riyor.

Korkunç bir sey! Suya değip kaybolduğunu sandığım
bir sıra yedi, sekiz, yirmi ve belki daha fazla
köpekbalığının üstünde havalanıveriyor. Filika
uzaklaşmadan Carbonieri'yi örten un torbaları
parçalanıyor,

o an anlaşılmaz bir şey oluyor. Matthieu, iki-üç saniyeden fazla ayakta duruyor. Sağ kolunun yarısı gitmiş

bile. Gövdesinin belden yukarısı suyun üstünde, doğru filikaya geliyor, sonra daha güçlü bir anafora kapılıp

kayboluyor. Köpekbalıkları filikamızın altından geçerken teknenin dibine dokunuyorlar, adamın biri dengesini yitirip denize düşme tehlikesi atlatıyor.

Aynasızlar dahil herkes tas kesiliyor. Hayatımda ilk kez ölmek istiyorum. Bu cehennem içinde kaynayıp gitmek üzere kendimi köpekbalıklarına atıyordum az kalsın.

Ağır ağır, iskeleden kampa çıkıyordum. Yanımda kimse yok, sedyeyi sırtladım, Brutus'un Danton'a daldırdığı düzlüğe varıyorum. Mola veriyor ve yere çöküyorum. Saat aksamın yedisi ama hava karanlık. Ufukta kaybolan güneşin uzantıları batıda birkaç bulutu aydınlatıyor. Geri kalan yerler kapkara, adanın feneri arada bir karanlığı delip geçiyor. Çok üzgünüm. Allah belâsını versin! Bir cenaze görmek istedim, üstelik dostunun cenazesini, iste gördün, hem çok yakından gördün. Kampana sesi ve geri kalan numaralarıyla! Memnun musun? Hastalık ölçüsüne vararak

merakını giderdin mi?

Simdi sıra, dostumu öldüren herifi temizlemeye geldi. Ne zaman mı? Bu gece. Neden bu gece? Henüz çok

erken, herifçioğlu tetikte bekliyordur. Grupları on
kisilik. Benden atik davranmalarına, Carboni-
423

eri'nin ardından beni de temizlemelerine fırsat
vermemeliydim. Bakalım, kaç kisiye güvenebilirim bu
iste?

Benimle birlikte bes kisiye. Tamam. Herifi
temizledikten sonra, çaresini bulursam Seytan
adasına gitmek

en iyisi. Orada ne salın gereği var, ne hazırlığın, iki
çuvala hindistancevizi doldurdum mu, açılırım denize.
Kıyıya nispeten yakın, dümdüz yol almak şartıyla kırk
kilometre. Dalgalar, rüzgâr ve suların yükselmesini
hesaba katarak bu uzaklık yüz yirmi kilometreye
çıkarmak... Dayanma meselesi. Güçlüyüm, denizde,
çuvalların üstünde iki gün kalırım herhalde.

Sedyeyi sırtlayıp kampa doğru yürüyorum. Kapıya
vardığımda hiç görülmemiş bir şey oluyor, üstüm
aranıyor. Hiç yapmazlardı bunu. Bas mubassırın ta
kendisi alıyor bıçağımı.

— Beni öldürtmek mi istiyorsunuz? Neden aldınız
bıçağımı? Bunu yapmakla beni ölüme
gönderdiğinizden

haberiniz var mı? öldürülürsem suç sizindir!» Ne

aynasızlardan cevap veren var, ne de Arap

gardiyanlardan. Kapı açılıyor, koğusa giriyorum:

«Yahu burada göz gözü görmüyor, neden üç lâmba
bire

indi?»

— Kelebek, buraya gel.» Grandet kolumdan çekiyor. Koğuş pek gürültülü değil, önemli bir şey olacağı ya da olup bittiği anlaşıyor.

— Bıçağım yok. Kapıda aldılar.

— Bu gece ihtiyacın olmayacak.

— Neden?

— Ermeniyle dostu kenefte.

— Ne işleri var orada.

— Dkisi de öldü.

— Kim öldürdü?

— Ben.

— Amma da çabuk davranmışsın. Ya diğerleri?

— Dördü yerlerinde bekliyor. Paulo, yerlerinden kımıldamayıp isin burada kesilip kesilmemesine karar

vermek üzere seni bekleyeceklerine erkek sözü verdi.

— Al benimkini. Ben burada bekliyorum, git konuş onlarla.

(Onlara doğru yürüyorum. Gözlerim cılız ışığa

424

alıstı şimdi. Farkedebiliyorum onları. Dördü de hamaklarının önünde, birbirlerine yapışmış bekliyorlar.

— Paulo, benimle konuşmak mı istiyorsun?

— Evet.

Arada bir buçuk metre kadar bir uzaklık bırakıyorum. Bıçağım açık ve sol kolumun içinde, sapı ise avcuma oturmuş.

— Dostunun öcünün yeterince alındığını söylemek istiyordum. Sen en iyi dostunu yitirdin, biz de iki arkadaşımızı. Bana kalırsa, bu isi burada kesmek gerekiyor. Ne dersin?

— Paulo, teklifini dikkate alacağım. Kabul edersen simdilik yapabileceğimiz şey, sekiz gün süreyle birbirimize ilismemek. Sekiz günün sonunda bîr şey düşünürüz. Kabul mü?

— Kabul.

Geri dönüyorum.

— Ermeniyle Kaygısız'ın ölümünden sonra Matthieu'nün intikamını alınmış sayıyorlar.

— Hayır,» diyor Galgani, Grandet susuyor, Jean Castelli ile Louis Graven anasmaya razı. «Sen ne diyorsun Kelebek?»

— Bir kere Matthieu'yü öldüren kim? Ermeni değil mi? Tamam. Bir şey teklif ettim. Sekiz gün süreyle ne bizden, ne de onlardan kimsenin kıpırdamı-yacağına söz verdik.

— Matthieu'nün öcünü almak istemiyor musun? diye soruyor Galgani.

— Adam, Matthieu'nün öcü alındı, ona karşılık iki kişi öldürüldü. Neden geri kalanları temizlemeli?

— Ermeni'nin Matthieü'yü öldüreceğinden haberleri var mıydı? Bütün mesle bunu öğrenmekte.

— Dyi geceler, kusuruma bakmayın. Biraz uyumaya çalışacağım.

Uyumasam bile yalnız kalmaya ihtiyacım var, hamağa uzanıyorum. Üstümde gezinen ve bıçağı çekip alan eli hissediyorum. Bir ses karanlıkta hafifçe fısıldıyor: «Uyuyabilirsen rahat rahat uyu Kelebek. Biz sırayla nöbet tutacağız.»

Dostumun bu ani, pisi pisine ölümünün aslında önemli bir nedeni de yok. Gece, kumar sırasında, yüz

yetmiş franklık bir pot ödemek zorunda bıraktığı için
425

Ermeni Matthieu'yü öldürmüs. Otuz-kırk oyuncu önünde parayı vermek zorunda bırakılınca, alçaltıldığını

sanmış salak. Matthieu ile Grandet arasında kaldığı için söyleneni yapmak zorunda kalmıs.

Bunun üzerine de, «çevre» de esine az raslanan, temiz ve gıllığıssız serüvenci tipi Carbonieri'yi alçakça

vurmuş. Bu cinayet bana çok dokundu, tek tesellim, kaatillerin, cinayetin üstünden birkaç saat geçmeden vurulması. Küçük bir teselli tabî.

Kendilerini koruma fırsatı mobile vermeden bir
eskrim sampiyonuna yarasan hızla, Grandet kaplan
gibi

atılıp ikisinin de boynunu uçurmus. Yattıkları yer
kandan geçilmiyordur herhalde. Aptal gibi: «Onları
kim

kenefe kadar sürükledi acaba?» diyorum kendi
kendime. Ama kimseye soru soracak halim yok.
Gözlerim

Çapalı, kızıl ve eflâtun renkler saçarak batan ve
ısınlarıyla Dante'ye uygun bir görüntüyü, dostumu
paylasan köpekbalıklarını aydınlatan güneşi
görüyorum... Sağ kolunun yarısı kopuk, filikaya
doğru yürüyen

o gövde!.. Demek kampananın köpekbalıklarını.
çağırdığı ve itoğlu itlerin de, kampana çaldığında
kendilerine yiyecek çıkacağını bildikleri doğru.

Düzünelerle kanadın denizaltılar gibi çevremizde
dolandıklarını görür gibiyim. Sayıları yüzü geçiyordu...

Dostum için her şey bitmişti: Kokusmusluk,
çürümüslük yolu, üzerine düşeni sonuna kadar
yapmıstı.

Kırk yaşında, bir hiç yüzünden bıçakla öldürölmek!
Zavallı dostum. Ben daha fazla dayanamıyorum.

Hayır

hayır, hayır. Köpekbalıkları beni mideye indirsin ama
özgürlüğüme kavusmak için çabalarken, un

torbasından kefene sarınmadan tassız ve ipsiz.
Seyircisiz, mahkûmsuz, gardiyansız. Kampanasız.
Köpekbalıkları tarafından parçalanarak can verecek-
sem beni canlı canlı, karaya varmak için her türlü
güçlkle boğusurken parçalasınlar.
Bitti bu is, bitti artık. Uzun uzadıya hazırlanmış firar
yok. Seytan Adası, iki çuval hindistancevizi, Tanrı'nın
yardımıyla denize açılıp ver elini kara.
Hem bu bir dayanma meselesi, baska sey değil ki.
Kırk sekiz saat mi sürer, yoksa altmış saat mi? Deniz
suyunun içinde bu kadar uzun süre kalmak,
hindistancevizi çuvalları üzerinde iyice gerdiğim
bacak kaslarımı uyusturup bir süre sonra bacaklarımı
hareketsiz bırakmaz mı? Seytan'a nakletmenin
yolunu bulursam deneme yapacağım, ilk is Royale'-
dan çıkıp
Seytan'a geçmek. Orada gereğini düşünürüz.
— Uyuyor musun Kelebek?
— Hayır.
— Biraz kahve ister misin?
— Sen bilirsin.» Bir fincan kahve ile yeni yaktığı
Gauloise sigarasını uzatıyor Grandet, hamağında
oturuyorum.
— Saat kaç?
— Bir. Nöbeti on ikide aldım, senin durmadan
dönerip durduğunu görünce uyumadığını anladım.
— Haklısın. Matthieu'nün ölümü beni çok üzdü, ama
köpekbalıklarına atılması daha da fazla

sarstı. Korkunç bir seydi dostum.
— Anlatma Kelebek, nasıl olduğunu düşünebiliyorum.
Gitmeyecektin.

— Kampana hikâyesini uydurma sanıyordum. Hem tası demir telle bağlayınca, köpekbalıklarının onu suyun içinde yakalayacaklarını hiç aklıma getiremedim. Zavallı Matthieu, hayatım boyunca bu korkunç

görüntü gözlerimin önünden gitmeyecek. Ya sen, Ermeni'yle Kaygısız'ı nasıl bu kadar çabuk haklayabildin?

— Dostumuzu öldürdüklerini duyduğumda adanın öbür ucunda, mezbahaya demir kapı yapmakla mesguldüm. Saat on ikiyi biraz geçiyordu. Kampa çıkacak yerde, kilidi onarmak bahanesiyle atölyeye uğradım. Bir metre boyunda bir tüpün içine, iki ağzı da keskin bir bıçak yerleştirdim. Elimde tüple saat beste kampa döndüm. Aynasız ne olduğunu sordu, hamağımın bir tahtası kırıldı, dedim, yerine bu gecelik

eümdekini kullanacağım. Koğusa girdiğimde hava da aydınlıktı, tüpü dusta bıraktım, içtimadan önce gittim, aldım. Hava kararmaya başlıyordu. Dostlarımı çevreme toplayıp bıçağı oracıkta tüpün ağzı-na yerleştirdim. Ermeni'yle Kaygısız hamaklarının onunde dikiliyorlardı. Paulo da biraz gerideydi. Biliyorsun, Jean Castelli ile Louis Gravon yürekli adam-

426

427

lar ama yasları eni konu ilerledi. Böyle bir çatısmada is görecek çeviklikten ikisi de yoksun.

«Bu ise bulasmanı istemediğimden, sen gelmeden harekete geçmeyi düşündüm. Sicilin oldukça bozuk, enselendin mi giyotine gidebilirdin. Jean koğusun bir ucuna gidip lâmbalardan birini söndürdü, Grapon da öbür uçtakini. Ortadaki gaz lâmbasının dışında koğus iyice karardı. Dega'dan aldığım büyük bir cep feneri

vardı. Jean önden yürüdü, ben arkasından. Onların yakınına geldiğimizde kolunu kaldırdı ve lâmbaları üstlerine tuttu, gözü kamasan Ermeni sol kolunu yukarı kaldırdı, elimdeki mızrakla gırtlakını kesecek zamanı buldum. Kaygısız'ın da gözleri kasmıştı, bıçağını çekti ama bosa salladı. Mızrağımı öyle büyük

bir hısla savurdum ki, boynunun bir yanından girdi öbür yanından çıktı: Paulo kendini yüzükoyun yere attı

ve hamakların altından sürünerek kaçtı. Jean, lâmbayı söndürdüğünden hamakların altında Paulo'yı

kovalamaktan vazgeçtim. Bu yüzden kurtardı hayatını.

— ölüleri kim kenefe götürdü?

— Bilmiyorum, herhalde arkadaşları. Karınlarını yarıp para dolu tüpleri de almışlardır.

— Ortalık kan içinde kalmıştır yahu.

— Ne diyorsun! Gırtlakları kesildiğinden neredeyse bütün kanları bosaldı. Mızrağı hazırlarken cep-feneri numarası aklıma geldi. Atölyedeki aynasızlardan biri, fenerinin pilini değistiriyordu. Hemen aklıma takıldı. Dega'ya haber yolladım ve bana bir cep feneri bulmasını bildirdim, üstümüzü arayabilirlerdi. Onun içinde de fenerle bıçak, olaydan sonra, bir Arap gardiyan aracılığıyla Dega'ya ulaştırıldı. Dolayısıyla o yönden korkumuz yok. Benim de içim rahat. Arkadasımızı, yüzü sabunluyken öldürdüler, ben de gözlerini kamastırıp geberttim onları, ödesmis olduk. Ne dersin?

— Dyi yaptın, arkadasımızın öcünü bu kadar çabuk aldığın ve beni bu isin dışında tutmayı akıl ettiğin için sana nasıl tesekkür edeceğimi bilemiyorum.

— Artık konusmayalım bunu. Ben görevimi yaptım: O kadar acı çektin, kurtulmak için o kadar çalıştın ki bu isi benim sırtlamam gerekiyordu.

428

— Sağol Grandet. Evet, eskisinden çok istiyorum kaçmayı. Onun için, bu isin burada kapanmasında bana

yardımcı ol. Doğrusu, Ermeni'nin cinayeti islemeden arkadaslarına haber vereceğini hiç sanmıyorum.

Paulo

bu kadar alçakça bir cinayeti kabul etmezdi.

Sonuçlarını önceden kestirebilirdi.

— Ben de senin gibi düşünüyorum. Yalnız Gal-gani hepsini suçlu buluyor.

— Bakalım, sabah altıda ne olacak. Dse çıkmayacağım. Hasta numarası yapıp olayların gelişimini izlemek istiyorum.

Saat bes. Koğus görevlisi yanımıza yaklaşıyor: «Çocuklar, nöbetçiye çağırayım mı dersiniz? Kenefte iki ölü

buldum.» Yetmiş yaslarındaki bu eski mahkûm, iki kisinin öldürüldüğü aksamın altı buçuğundan beri bir şey

duymadığını belirtmek istiyordu. Koğus da kan içinde olmalı. Kenefe giden, kanlara basıp sağa sola yaymıstır herhalde.

Grandet de ihtiyar kadar numaracı.

— Ne, diyor, kenefte iki les mi var? Ne zaman öldürmüşler?

— Kimbilir, diyor ihtiyar. Ben aksam altıdan beri uyuyorum. Az önce isemeğe gittiğimde ayağım kaydı, yüzüstü kaygan bir şeyin içine kapaklandım.

Çakmağımı yakınca kan olduğunu gördüm. Kenefte de ölüleri buldum.

— Çağır da baksınlar icabına.

— Nöbetçiler! Hey nöbetçiler!

— Ne böğürüyorsun ihtiyar öküz? Koğusta yangın mı çıktı?

— Hayır sef, aptesanede iki ölü var.

— Ne yapayım yani? Dirilteyim mi ölüleri? Saat besi çeyrek geçiyor* altıda bakarız. Yaklastırma kimseyi kenefe.

— Mümkün değil. Az sonra herkes kalkacak, kimi» büyük aptesini yapmak isteyecek, kimi de küçüğünü.

— Doğrusun, bekle sefle bir konusayım.

Üç aynasız, bir bas mubassır, yanlarına iki kisi daha alıp geldiler, içeri gireceklerini sanıyorduk, kapının dışında beklediler.

429

— Aptesanedede iki ölü mü var dedin?

— Evet sef.

— Saat kaçtan beri?

— Bilmem, az önce gittiğimde buldum.

— ölenler kim?

— Bilmiyorum.

— öyleyse ben sana söyleyeyim ihtiyar domuz, biri Ermeni. Git de bak istersen.

— Doğru, biri Ermeni, öbürü de Kaygısız.

— Bekleyin bakalım içtima olsun.» Uzaklası-yorlar. Saat altı, ilk kampana çalıyor. Kapı açılıyor. Dki kahveci hamakları dolasıyor, arkalarından ekmek dağıtanlar geliyor.

Altı buçuk, ikinci kampana. Günes doğdu, hamakların arasındaki geçit kenefe gidip gelenlerin kanlı ayak izleriyle dolu.

Dki komutan görünüyor. Ortalık iyiden iyiye aydınlık. Yanlarında doktorla sekiz mubassır var.

— Herkes soyunsun, hamakların önünde hazır ol! Mezbaha gibi burası, her yer kan içinde yahu!

Komutanın yardımcısı herkesten önce kenefe dalıyor. Dısarı çıktığında yüzü bembeyaz. «Boğazlanmıslar. Tabiî kimse bir sey duymamıs ve görmemistir.» Büyük bir sessizlik.

— Bana bak ihtiyar, sen bu koğusun sorumlususun, adamların ikisi de ölü. Doktor, bunlar asağı yukarı ne zaman ölmüs acaba?

— Saat sekizle on arasında.

— Ve ölüleri ancak sabahın besinde buluyorsun ha?

— Efendim, kulaklarım ağır isitir, gözlerim pek görmez, üstelik yetmiş yasındayım, bunun kırk yılını da

kürekte geçirdim. Anlarsınız ya, çok uyurum ben.

Aksamın altısında dalmısım, saat beste çisim gelince uyandım. Bu bile iyi, çünkü kampanayla güç ayı-lırım.

— Haklısın, diyor komutan alaylı alaylı, bu bile iyi.

Bizim için de iyi ya, komutanı, mubassırları ve mahkûmuyla hepimiz bütün gece rahat rahat uyuduk.

Sedyeciler, ölüleri kaldırıp götürün. Doktor,

430

otopsi yapmanızı istiyorum. Siz de, çırılçıplak çıkın avluya, tek sıra halinde.

Teker teker doktorla komutanın önünden geçiyoruz.

Herkesin vücudu inceden inceye gözden geçiriliyor.

Kimsede yara yok, bir çoğunun üstüne basına kan

sıçramıs. Kenefe gittikleri sıra kanlara bastıklarını

söylüyorlar. Grandet, Galgani ve ben, diğerlerinden

çok daha büyük bir dikkatle gözden geçi-riliyoruz.

— Kelebek, yerin neresi?» Bütün esyalarım karıştırılıyor. «Ya bıçağın?»

— Bıçağımı aksam yedide, kapıda bekleyen mubassır aldı.

— Doğru, diyor aynasız, öldürüleceğini söyleyerek kıyameti kopardı.

— Grandet, bu bıçak sizin mi?

— Yattığım yerde olduğuna göre benim demektir. Pırıl pırıl, lekesiz bıçak dikkatle inceleniyor.

Doktor keneften dönüyor ve: «iki ağzı da keskin bir bıçakla boğazlanmışlar, diyor. Ayakta öldürülmüşler. Akıl alır gibi değil. Bir kürek mahkûmu kendini korumadan, tavsan gibi gebermez. isin içinde bir de yaralı

olmalı.

— Gözlerinizle gördünüz doktor, kimsede sıyrık bile yok.

— ölen iki kisi tehlikeli adamlar mıydı?

— Çok tehlikeli doktor. Dün sabah dokuzda dusta öldürülen Carbonieri'nin kaatili herhalde Ermeniydi.

*

— Sorusturma bitti, diyor komutan. Yine de Grandet'nin bıçağını alakoyun. Hastaların dışında herkes is basına. Kelebek, hasta mısınız?

— Evet komutanım.

— Dostunuzun öcünü almak için vakit kaybetmediniz. Yutmadım, biliyorsunuz. Ne yazık ki, elimde delil

yok, bulamıyacağımızdan da eminim. Bir kere daha soruyorum: Söyleyecek seyiniz var mı? Bu çifte cinayeti aydınlayabilecek durumda olanınız çıkarsa buradan kurtulup karaya gönderilecektir, söz veriyorum.

Sessizlik bozulmuyor.

Ermeni'nin bütün dostları hasta numarasında.

431

Bunu gören Galgani, Grandet, Jean Castelli ve Louis Gravon da, son anda adlarını listeye yazdılar.

Koğustaki yüz yirmi kişi çıktı. Besimizle Ermeni'nin dört arkadaşı, saatçi, basına bir de temizlik derdi

çıktığı için homurdanıp duran koğuş görevlisiyle aralarında, yarma Sylvain dediğimiz Alzaslı bir bıçkının da bulunduğu iki, üç kisi kaldı.

Yarma Sylvain koğuşta tek başına yatıyor, herkes dostu. Az raslanan bir is basarıp yirmi yıla buraya gönderilmiş, çok saygı gören bir eylem adamı. Tek başına, Paris-Brüksel ekspresinin posta vagonuna saldırmış, iki nöbetçiyi bayıltmış ve para dolu çantaları aşağıya atmış, suç ortakları da torbaları kapıp

götürmüşler, neseli mangır kaldırmış.

Sylvain, iki grubun köselerinde fısıldasıp durduğunu görüp geceki anlasmayı da bilmediğinden söze karışmak gereğini duyuyor: «Umarım ki, üç si-lâhsörler gibi karsılıklı geçip çatısmazsınız.»

— Bugünlük bir sey yok, diyor Galgani, daha sonra.

Paulo atılıyor:

— Neden daha sonra, bugünkü isini yarına bırakma demisler. Ama ben, karsılıklı boğazlasmanın gereğini göremiyorum. Ne dersin Kelebek?

— Size tek soru: Ermeni'nin yapacağı isten haberiniz var mıydı?

— Kelebek, serefsizim bir seyden haberimiz yoktu.

Açıkça söylüyeyim mi, Ermeni ölmeseydi durumu nasıl kabullenirdim, bilmiyorum.

midesinde bulusmaları çok acı olur.»

Bu soylu ve candan dostun ölümü benim için gerçekten büyük bosluk. Royale'dan ayrılıp mümkün olduğu

kadar çabuk harekete geçmem en iyisi. Her gün, kendi kendime hep aynı şeyi tekrarlıyorum.

Çılgınca bir kaçıs

— Savas içindeyiz, kaçıp yakalananlara verilen cezalar arttırıldı. Kaçarsak yakalanmanın hiç sırası değil

Salvidia. Ne dersin?

Firar halinde verilen cezalan bildiren afisi tekrar okuduktan sonra, Güyan'a birlikte geldiğim altın tüplü Dtalyan dostumla konuşuyoruz.

— ölüm cezasına çarptıracaklar diye korkup kaçmaktan vazgeçecek değilim ya. Sen ne düşünüyorsun?.

— Kelebek, artık dayanamıyor ve kaçmak istiyorum. Ne olursa olsun. Akıl hastanesinde hastabakı-cılık istedim. Hastanenin kilerinde iki yüz yirmi beser litrelik iki fıçı bulunduğunu biliyorum, bu fıçılar bir sal yapmamızı sağlar. Biri zeytinyağı dolu, diğeri sirke. Ayrılmayacak sekilde birbirlerine bağlarsak büyük bir ihtimalle karaya varabiliriz sanıyorum. A-kıl hastanesini çevreleyen duvarların dış yüzünde nöbetçi yok.

içerde de bir hastabakıcı mubassır, mahkûmların yardımıyla delilere göz kulak oluyor. Neden sen de

benimle, oraya gelmiyesin?

— Hastabakıcı olarak mı?

— imkânsız Kelebek. Sana akıl hastanesinde asla is vermiyeceklerini biliyorsun. Kamptan uzak olusu, kaçma kolaylığı sağlayısı oraya gönderilmemen kelebek

433/28

IIUUemei. sahici ucuuis IIUUUaiaoiyia 11 ao ianeye kaldırılabilirsin.

— Çok güç Salvidia. Bir doktor sana «deli» damgasını bastı mı aklına esen her şeyi yapmana hak

tanımıs olur. Gerçekten de hiç bir hareketinden sorumlu tutulamazsın. Bunu kabul edip teshisinin altına

imzasını atacak doktorun ne büyük sorumluluk yüklendiğini düşünebiliyor musun? Bir mahkûm, bir aynasız, bir aynasız karısı ya da çocuğu öldürebilirsin. Kaçabilir, dilediğin suçu isleyebilirsin, kanun

islemey sana. Yapabilecekleri en kötü şey çırılçıplak soyup deli gömleği giydirerek ses geçirmez bir hücreye tıkmaktır. Bu rejimi de belirli bir zaman sürdürebilirler, zamanla tedaviyi hafifletmek zorunda kalacaklardır. Sonuç: Kaçmak dahil çok ağır bir suçla karşılık, hiç yemezsin.

— Kelebek, sana güveniyorum, seninle kaçmak istiyorum. Deli numarası yaparak benim yakınımda bulunmak için elinden geleni yap. Hastabakıcılık görevimde sana yardımım dokunur, en güç anlarında rahatlamanı sağlarım. Hasta olmayıp tehlikeli yaratıklar arasına düşmenin zorluğunu da düşünebiliyorum.

— Sen hastanedeki işine basla Romeo. Ben meseleyi iyiden iyiye inceleyecek ve deliliğin ilk belirtileri konusunda bilgi alıp doktoru uyutabilme-nin yollarını arayacağım. Doktorun beni sorumsuzlar sınıfına sokması, kötü bir fikir değil.

Konuyu dikkatle incelemeye başlıyorum. Yalnız, bura kitaplığında delilikle ilgili tek eser yok. Fırsat buldukça, belirli sürelerle akıl hastanesine girip çıkmış adamlarla konuşuyorum. Yavaş yavaş, konuyla ilgili

bir fikir edinebiliyorum:

1 — Delilerin hepsinin küçük beyninde müthiş ağrılar olur;

2 — Sık sık kulakları uğuldar;

3 — Çok sinirli olduklarından, uzun süre aynı şekilde yatamazlar. Bir sinir gerilimiyle uyanırlar, gövdelerinin her yanı acı verecek şekilde gerilmiştir. Kafasına kafasına vurmadan, bu belirtileri doktora göstermeliyim. Deliliğim hastaneye yatmamı gerektirecek kadar olmalı, şiddetli tedavileri, deli göm-

434

ieğini, dayığı, yiyeceğin azaltılmasını, bromür iğnelerini, soğuk ya da sıcak banyoları gerektirecek kadar

değil. Oyunu iyi oynarsam doktoru uyutabilirim.

Benden yana isleyen tek şey var: Neden, hangi sebeple deli numarası yapayım? Doktor, bu soruya hiç bir

mantıklı cevap bulamadığından partiyi kazanmam mümkün. Benim için başka çıkar yol kalmadı. Seytan Adasına göndermediler. Dostum Matt-hieu'nün ölümünden bu yana kamp beni boğuyor.

Tereddüdün canı

cehenneme! Kararımı verdim. Pazartesi günü doktora çıkacağım. Hayır, başka biri hastalığımı doktora

bildirmeli. Bu işi başka birinin yapması ve kendisinin güvenilir olması şart. Koğusta, iki, üç garip dümen çevireceğim. Koğus görevlisi nöbetçiye söyleyecek, o da hasta listesine adımlı kaydedecek.

Üç gündür uyumuyor, yıkanmıyor, tıras olmuyorum.
Her gece birkaç kere kendi kendimi tatmin ediyor,
çok
az da yemek yiyorum. Dün yanımdakine, basucumda
duran resmi neden kaldırdığını sordum. Tabiî böyle
bir resim yoktu. Hiç bir seyime dokunmadığına yemin
billâh etti. Ama korktu ve yerini değistirdi.
Mahkûmlara dağıtılan çorba, çoğu kere birkaç dakika
teknenin içinde bekler. Tekneye yaklaştım ve
herkesin gözü önünde içine isedim. Buz gibi bir hava
esti ortalıkta, ama suratım herkesi etkilemiş olmalı ki
ağzını açan olmadı. Yalnız Grandet:
— Kelebek bunu neden yaptın? diye soruyor.
— Tuzlamayı unutmuşlar da ondan.» Fazla
beklemeden gidip sahanımı alıyor ve çorba koymas
için koğus
görevlisine uzatıyorum.
Büyük bir sessizlik içinde, herkes çorbayı içisini
izliyor,
Bu iki olay, hiç istemediğim halde, sabah sabah
doktorun karsısına çıkmama yetiyor.
— Ne haber doktor ağa, iyi misin ha?» Sorumu iki
kere tekrarlıyorum. Doktor, saskın saskın yüzüme
bakıyor. Bakışlarımı yüzünden hiç ayırmıyorum.
— İyiyim, diyor doktor. Ya sen, hasta mısın?
— Yoooo.
— Neden geldin buraya?

— Hiç, hasta olduğumuzu söylediler de. Doğru olmadığını gördüğüme sevindim. Eyvallah.

— Bekle biraz Kelebek. Otur karsıma. Yüzüme bak.» Küçük bir ısık saçan lâmbayla doktor, gözlerimi inceliyor,

— Umduğunu bulamadın mı doktor. Isığın pek güçlü değil ama, yine de anladın değil mi? Söyle gördün mü onları?

— Neleri?

— Enayilik etme, doktor musun baytar mısın sen? Gizlenmeden önce onları görecektir zaman bulamadım deme, belki de söylemek istemiyor ya da beni avanağın teki sanıyorsun.

Gözlerim yorgunluktan çakmak çakmak.

Yıkanmamış, tıraslı görünüşüm de ise yarıyor.

Aynasızlar

büyülenmiş gibi dinliyorlar, ama onların ise karışmasını gerektirecek bir şey yapmıyorum.

Oyunuma gelen

doktor beni kısıktırmamak için sakın sakın yerinden kalkıyor ve elini omuzuma koyuyor. Ben hep oturuyorum.

— Evet, sana söylemek istemiyordum ama, görecektir zamanı buldum.

— Yalan söylüyorsun doktor, sömürge soğukkanlılığıyla yalan söylüyorsun. Çünkü hiç bir şey görmedin!

Aradığını sandığım sey, sol gözümdek; üç kara noktaydı. Bosluğa baktığımda ya da kitap okurken

görüyorum o noktaları. Ama aynayı alıp gözüme baktığımda hiç belli olmuyor. Ben aynayı kapar kapmaz,

onlar da hemen bir köseye gizleniveriyorlar.

— Hemen hastaneye yatırın, diyor doktor. Kampa hiç dönmesin. Kelebek, hasta değilim diyorsun bana. Belki doğrudur ama, ben seni çok yorgun buluyorum. Dinlenmem için birkaç gün hastaneye yatıracağım, ister misin?.

— Olur. Hastane de, kamp da aynı sey.

ilk adım atıldı. Yarım saat sonra kendimi hastanede iyi aydınlatılmış bir oda ve bembeyaz çarsaflı bir yatakta buluyorum. Kapıda bir yazı: «Müşahede altında.» Yavas yavas, kendi kendimi isleyerek deliye

dönüyorum. Ağzımı büzüp alt dudağımı ısırarak tehlikeli bir oyun. Bir ayna parçasında, uzun u-zun yapmaya çalıştığım bu hareketi, istemeden tek-

436

rarladığım da oluyor. Bu oyunu uzun süre oynamak doğru değil azizim. Kendini devamlı dengesiz hissedersen, tehlike belirir, sonunda bir kalıntısı bile olur. Ama hedefe yarmak için, oyunu sonuna kadar oynamalıyım. Hastaneye yatmak, sorumsuz damgası yemek, sonra da arkadaşım ile birlikte kaçmak.

Kaçmak! Bu tılsımlı sözle kendimden geçiyorum.
Fıçıların üstüne oturmuş, italyan dostumla karaya
doğru
yol aldığımı görür gibiyim.

Doktor her gün bana uğruyor. Uzun uzun beni
muayene ediyor, hem terbiyeli ve dostça
konuşuyoruz.

Kafası karıştı ama pek emin değil daha. ilk belirti
sayılan boyun ağrılarından söz etmenin sırası geldi.

— Nasılsın Kelebek? Dyi uyudun mu?

— Sağol doktor, pek fena sayılmam. Bana verdiğiniz
«Match» dergisine teşekkür ederim. Ama uykuya
gelince iş değişiyor. Odamın arkasında bir tulumba
var herhalde; kimbilir ne suluyorlar, tulumba kolunun
bütün gece çıkardığı ses ense köküne vuruyor ve
içimde yankılanıyor sanki. Bütün gece aynı şeyi
duymak

dayanılır gibi değil. Onun için, hücremi değiştirerseniz
iyi olur.

Doktor hemen hastabakıcıya dönüp mırıldanıyor:

— Tulumba var mı?

Adam, yok dercesine basını sallıyor.

— Odasını değiştirin. Nereye gitmek istiyorsun?

— Tulumbanın mümkün olduğu kadar uzağına
koridorun öbür ucuna. Sağol doktor.

Kapı kapanıyor, hücremde yalnız kalıyorum. Belli
belirsiz bir tıkırtı oluyor, kapıdaki delikten

gözetleniyorum. Herhalde doktor olacak, koridorda uzaklasan ayak seslerini duymadım. Hemen yumruğumu, hayalî tulumbayı gizleyen duvara doğru sallıyor ve sesimi pek yükseltmeden: «Dur, dur, Allanın belâsı! Sulayacağın kadar sulamadın mı, bahçıvan bozuntusu?»

Sonra basımı yastığın altına gizleyip uzanıyorum. Deliği kapıyan kapağın sesini duymadım ama uzaklasan ayak sesleri kulağıma geldi. Sandığım gi-
437

bi, doktor tarafından gözetleniyordum demek. öğleden sonra hücremi değiştirdiler. Bu sabah onları epey etkilemiş olmalıyım, koridorun öbür ucuna kadar

götürmek için yanıma iki aynasızla iki görevli mahkûm takıyorlar. Ne onlar benimle konuşuyor, ne ben

onlarla. Ses çıkarmadan, peslerinden gidiyorum, iki gün sonra ikinci belirti: Kulak uğuldaması.

— Dyi misin Kelebek? Yolladığım dergiyi okudun mu?

— Hayır, okumadım, bütün günü ve gecenin büyük bir bölümünü kulağımda yuva yapan sivrisinek ya da sineği öldürmek için uğrasmakla geçirdim.

Kulağımın dibine kadar pamuk sokuyorum. Kanat sesleri

kesilmiyor: vız vız da vız vız... Hem vızıltı devamlı, hem de müthis gıdıklanıyorum, insan sonunda çok

sinirleniyor doktor. Ne dersin? Sinekleri belki boğamamışımdır, üstlerine su döküp öldürelim mi? Dudak tikim durmak bilmiyor, doktorun bu devamlı hareketi de kaydettiğini görüyorum. Elimi tutuyor ve gözlerimin içine bakıyor, üzgün ve epey saskın olduğunu farkediyorum.

— Evet dostum, su döküp öldüreceğiz. Chatai kulağı yıkansın.

Her sabah aynı sahneler, çeşitli değişikliklerle uygulanıyor ama, doktor beni, henüz akıl hastanesine gönderme niyetinde değil.

Chatai, bromür iğnesi yaparken beni uyarıyor:

— Simdilik durum iyi. Doktor inanmış gibi, ama seni akıl hastanesine göndermesi uzun sürecek. Çabuk karar vermesini istiyorsan tehlikeli olabileceğini göster.

Doktor, yanında görevli hastabakıcılar ve Chatai kapıyı açıyor, beni selâmlıyor:

— iyi misin Kelebek?

— Kes palavrayı doktor. «Görünüşüm gerçekten saldırgan.» iyi olmadığımı biliyorsun. Bana iskence eden herifin suçortağı hanginiz, merak ediyorum doğrusu.

— Kim iskence ediyor? Nasıl? Ne zamanlar?

— Bak, Doktor d'Arsonval'in çalışmalarını bilir misin?

438

— Evet, sanırım...

— Çesitli dalgalarla elektrik akımı verebilen bir araç yaptığını da biliyorsun. Araç, kalın barsak ülserine yakalanan bir hastanın çevresindeki havayı «iyo-nize» etmekte kullanılır. Bu araçla elektrik akımı verilir. Düşün ki can düşmanlarımdan biri, Cayenne-deki hastaneden böyle bir araç çalmıs. Rahat rahat uyuduğum sıra düğmeye basıyor, elektrik akımı göbeğim ve kalçalarımaya yayılıyorveriyor. Birden kaskatı kesilip yatakta, en az on santim sıçrıyorum. Böyle olunca, nasıl dayanabilir ve uyuyabilirim? Bu gece durmak dinlenmek bilmedi. Tam gözümü kapamak üzereyken, güm, elektrik akımı geliyor. Bosalan bir yay gibi büyük gövdem geriliveriyor. Dayanamıyorum artık doktor! Söyle herkese, düşmanımaya isbirliği yapanı yakalarsam oracıkta temizliyeceğim. Silâhım yok ama ellerimle boğazını sıkacak kadar gücüm var daha. Anlıyana sivrisinek saz! Hem her sabah, iki yüzlü sorular sormaktan da vazgeç. Tekrar ediyorum doktor, kes palavrayı!.

Olay ürünlerini verdi. Chatai, doktorun aynasızlara dikkat etmek gerektiğini söylediğinden bahsediyor, iki, üç kişi bir araya gelmeden kapımı açmıs. Birinin kendisine kötölük ettiğini kafasına takmıs, diyor doktor,

en kısa zamanda akıl hastanesine göndermeliyiz.

Chatai, deli gömleği giymemi önlemek için: «Yanıma bir kişi takarsanız, sanırım onu ben akıl hastanesine

götürebilirim» dediğini anlatıyor.

— Dyi yemek yedin mi Kelebek? —«Evet Chatai, çok güzeldi.» «Benimle ve Bay Jeannus'la gelir misin?»

—

«Nereye gidiyoruz?» — «Yukarıdaki a-kıl hastanesine ilâç götüreceğiz, sen de hava almıs olursun.

— «Gidelim.» üçümüz birlikte çıkıyor ve akıl hastanesine doğru yürüyoruz. Yolda Chatai biraz konuşuyor, tam akıl hastanesine varmak üzereyken: «Kampta yaşamaktan bıktın mı?» diye soruyor.

— Bıktım ya, hele dostum Carbonieri'nin ölümünden sonra canım orasını hiç istemiyor.

— Neden birkaç gün burada kalmıyasın? Hem o makineli herif de basına belâ olmaz burada belki?

439

— iyi fikir ama, kafadan kontak olmayınca adamı burada yatırırılar mı hiç?

Chatal'ın uydurma tuzağına düştüğüme çok sevinen aynasız:

— Sen isi bana bırak, diyor, ben senin için konusurum.

Dste, yüz kadar deliyle akıl hastanesindeyim. ü-sütüklerle bir arada yaşamak pek eğlenceli değil doğrusu.

Hastabakıcılar hücreleri temizlerken, oturan kırkar kisilik gruplar halinde avluda hava alıyoruz. Herkes

gece gündüz çıplak. Neyse ki havalar sıcak. Bana, yalnız lâstik pabuçlarımı bıraktılar.

Hastabakıcı, yaktığı sigarayı uzattı. Güneste oturmuş, buraya geleli bes gün olduğu halde Salvidia ile bir

türlü bağlantı kuramadığımı düşünüyorum.

Delinin biri yanıma yaklaşıyor. Hikâyesini biliyorum, adı Fouchai. Annesi evini satıp, kaçması için bir gardiyanla oğluna on bes bin frank yollamış. Bes binini gardiyan alacak on binini de Fouchet'ye verecekmis. Herif paraların tümünün üstüne oturup Ca-yenne'e kaçmış. Annesinin parayı gönderdiğini, bunun için de nesi var, nesi yok sattığını öğrenen Fouc-het birden delirip gardiyanlara saldırmış.

Hemen

hareketsiz hale getirildiğinden kimseye kötülük edememiş. O günden du yana da, üç dört yıldan beri deliler evinde.

— «Kimsin?» önümde duran ve bana soru soran otuz yaslarındaki bu genç adama bakıyorum. —

«Kim

miyim, senin gibi bir adam, ne fazlam var ne de eksğim.» — «Çok aptalca bir cevap. Erkek olduğunu görüyorum, bir sopan ve iki torban var. Kadın olsaydın deliğin olurdu. Kimsin diyorum sana? Adın ne?»

— «Kelebek.» — «Kelebek mi? Kelebeksin demek? Zavallı. Kelebek uçar, kanatları vardır, seninkiler

nerede?» — «Kaybettim kanatlarımı.» —
«Bulmalısın, kaçabilirsin onlarla. Aynasızların kanadı yoktur.

Hepsini atlatırsın. Sigaranı bana ver.»

Sigaramı uzatacak zamanı bulamadan elimden kapıyor. Sonra karsıma oturup zevkle tütürüyor.

— Ya sen kimsin? diye soruyorum.

— Benim adım «Kokusmus.» Tam mallarımdan
440

birini verecekken, çalıp kaçıyorlar.» — «Neden?» —
«Öyle iste. Ben de önüme gelen aynasızı öldürüyorum.

Bu gece iki tanesini astım. Sakın kimseye söyleme.»

— «Neden astım?» — «Annemin evini çaldılar.

Düşün ki

annem bana evini yolladı, onlar da evi güzel bulup el koydular, içinde yaşamaya başladılar. Asmakla iyi etmemiş miyim?» — «iyi etmissin böyle annenin evinde oturamazlar.» — «Su tellerin arkasındaki sisko

aynasız var ya, o da aynı evde oturuyor, inan bana, onu da geberteceğim.» Yerinden kalkıp gidiyor.

Delilerin arasında yaşamak hiç hoş değil, üstelik tehlikeli de. Gece dört bir yandan bağırıs çağırıs, hele

dolunay çıktığında delilerin çılgınlığı artıyor. Ay delilerin hareketini nasıl etkileyebilir? Bunu bilemem ama,

kaç kere gözlerimle gördüm.

Aynasızlar, müşahede altındaki deliler hakkında rapor hazırlıyorlar. Benimle de bir takım oyunlara başvuruyorlar, örneğin, bilerek beni avluya çıkarmıyorlar. Dışarı çıkmak istememi bekliyorlar.

Yada yemek

vermiyorlar. Ucuna ip bağlı bir sopam var, sözde balık avlıyorum. Bas gardiyan: «Balık var mı Kelebek?»

diyor. — «Var ama yakalayamıyorum. Ben oltamı sallandırdığımda, küçük bir balık hep pesimden geliyor,

büyük bir balık yakalayacağım sırada: Dikkat et, diyor ona, yemi yutma. Kelebek avlanıyor.» Bu yüzden bir

sey gelmiyor oltama. Yine de uğrasıyorum. Beiki küçüğe inanmıyan bir balık çıkar.» Aynasızın hastabakıcıya söylediğini duyuyorum: «Bu herifin isi bitik.»

Yemekhaneye götürüldüğümüzde, mercimek yemem imkânsız. Kolları, bacakları, göğsü maymun gibi kıllı, en az bir doksan boyunda dev gibi bir herif var. Beni gözüne kestirmiş. Bir kere hep yanıma o-turuyor.

Mercimek çok sıcak geliyor, yiyebilmek için soğumasını beklemek gerek. Tahta kasığımı daldırıyor, biraz

alıp üfleyerek yutuyorum. Böylece birkaç kasık mercimek kursağıma giriyor. Ivanhoe — iri yarı deli kendini

ivanhove sanıyor — tabağını kapıyor, avucuna dayadığı gibi göz açıp kapayıncaya kadar hepsini yutuyor.

Ardından benim tabağımı da zorla alıyor, içindekini midesine indiriyor, isini bitirince ta-

441

bağı önüne bırakıyor. «Bak ben nasıl mercimek yiyorum», dercesine, kan çanağına dönmüş gözleriyle

yüzüme bakıyor. Bu ivanhoe'den sıkılmaya başladım, henüz tam deli sayılmadığımdan ilk gürültülü denemeyi onun üzerinde yapmaya karar veriyorum. Yine sofraya mercimek getirdikleri bir gün ivanhoe

fırsatı kaçırmıyor. Yanıma oturuyor. Çok neseli,
kendi mercimekleriyle benimkileri yiyebilmenin
sevinci

simdiden üstüne çökmüs. Ben de su dolu bir toprak
testiyi önüme çekiyorum. Dev benim tabağımı
kaldırıp

mercimekleri gırtlığından akıtmaya başladığı sıra
yerimden kalkıyor ve bütün gücümle su testisini
kafasına

vuruyorum. Dev yapılı ivanhoe, müthiş bir çığlık atıp
yere devriliyor. Ardından tabağını kapan baslıyor
atmaya, deliler birbirlerine giriyorlar. Müthiş bir patırtı
kopuyor. Bütün yemekhaneye yayılan bu kollektif
kavgaya katılanlar, üstelik bir ağızdan hay-kırıyorlar
da.

Havaya kaldırıldığım gibi, iri yarı dört hastabakıcının
kollarında, hücreme getiriliyorum. Hiç durmadan
bağırıyor, ivanhoe'nin cüzdanımı ve hüviyetimi
çaldığını söylüyorum. Bu kez is tamam! Doktor,
hareketlerimden sorumsuz sayılmam gerektiğine
karar verdi. Bütün aynasızlar sakın bir deli
olduğumda

fikir birliğine vardılar, yalnız çok tehlikeli anlarım o-
labiliyor. ivanhoe'nun kafası sarılı. Basında sekiz
santim kadar geniş bir yara açtığım söyleniyor.

Neyse ki, benimle aynı saatlerde dışarı çıkmıyor.
Salvidia ile konuşabildim. Fıçıların bulunduğu kiler
anahtarının yedeğini yürütmüs. Fıçıları bağlamak için

yeterince demir tel bulmaya alışıyor. Fıçıların
denizde sallana sallana telleri koparmasından
korktuğumu
söylüyorum. En iyisi ip kullanmak, ip nasılsa çok
daha esnek, ip de bulmaya çalışacak hem demir telle
bağlıyacağız hem de iple: Üç tane de anahtar
yaptırması gerekli: Biri benim hücremin, biri hücreme
giden
koridor kapısının, biri de hastane ana kapısının.
Nöbetçi sayısı çok değil. Dörder saatlik nöbetleri
yalnız bir
aynasız tutuyor. Dokuzdan sabahın birine, sonra da
birden bese. Aynasızlar arasında iki kisi var ki,
nöbete
kaldıklarında uyuyor ve gezinmek zahmetine
katlanmıyorlar bile. Kendileriyle bir-
442
likte nöbete kalan mahkûm hastabakıcıya
güveniyorlar, isimiz yolunda, bütün mesele
sabretmekte. En
fazla bir ay, bu duruma katlanmak zorundayız.
Avluya girdiğim sıra, bas gardiyan bana kötü bir puro
verdi. Kötü de olsa çok hosuma gidiyor. ırılıplak,
sarkı söyleyen, ağlayan, garip hareketler yapan ve
kendi kendine konuşan bu insan sürüsüne
bakıyorum.
Avluya girmeden önce yıkandıklarından henüz hepsi
ıslak, yedikleri dayakların ya da kendi kendilerine

vurmalarının sonucu her yanları çürük içinde, fazla sıkılan deli gömleklerinin izleri de yer etmiş. Bu, gerçekten kokusmusluk yolunun sonunu bulanların görüntüsü. Bu çılgınların kaçı, yaptıklarından ötürü Fransa'daki ruh doktorları tarafından sorumlu görüldü acaba?.

Titin — ona Titin diyorlar — 1933 de benimle gelenlerden. Marsilya'da birini öldürmüş, sonra bir at arabasına ölüyü yükleyip hastaneye götürmüş: «A-lın sunu, hasta galiba, tedavi edin», demiş. Oracıkta yakalayıp mahkeme karsısına çıkarmışlar, jüri üyeleri adamda en ufak bir delilik belirtisi görmemişler.

Oysa böyle bir iş yapması için, çoktan kafayı üsütmüş olması gerekirdi. Titin yanımda oturuyor şimdi.

Dizanterisi var bir türlü de geçmiyor. Yasıyan bir ölü. Anlamsız, çelik grisi gözlerle bana bakıyor.

«Karnımda küçük maymunlar var hemserim, diyor. Bazıları çok huysuz, sinirlendikleri zaman barsakları-
mı

ısıyorlar, bu yüzden de kan akıtıyorum. Kılı olan maymunlar da var, tüy gibi yumusacık elleri. Beni tatlı

tatlı oksuyor ve huysuzların ısırmasına engel oluyorlar. Bu küçücük tatlı maymunlar beni koruduğu zaman

kanım akıyor.»

— Marsilya'yı hatırlıyor musun Titin?

— Hatırlamaz olur muyum? Hem de çok iyi hatırlıyorum. Pezevenklerin kol gezdiği Borsa meydanını, arakçıları...

— Bazılarının adını da hatırlıyor musun?

— Hayır, kimsenin adını hatırladığım yok, yalnız hasta arkadaşımın beni hastaneye götüren arabayı biliyorum. Hastalığının sebebi benmişim o kadar...

— Ya dostların?

— Bilmem.

443

lr

Zavallı Titin, puromu ona uzatıp köpek gibi can verecek olan bu zavallı yaratığa karşı içim büyük bir acımayla dolu, kalkıyorum. Evet, delilerle bir arada yaşamak çok tehlikeli ama elden ne gelir? Ddamı göze

almadan kaçabilmenin baska yolu yok.

Salvidia neredeyse hazır, anahtarlardan ikisini edinmis. Yalnız benim hücreminki eksik. Çok sağlam bir ip

bulmus, ayrıca da hamak bezinden bes örgülü ikinci bir ip varmış. Bu yönden isler yolunda.

Delilik numarasını devam ettirerek dayanmak gerçekten çok güç, bir an önce harekete geçmek için

sabırsızlanıyorum. Hücremin bulunduğu hastanenin bu bölümünde kalabilmek için, ara sıra kendimden geçmek gerekiyor.

Hele son numaram o kadar inandırıcı ki, aynasızlar iki bromür iğnesi yapıp beni sıcak suya atı-veriyorlar. içinden çıkmamam için, banyonun üstü kalın bir bezle örtülü. Yalnız delikten basım görünüyor, iki saatten

beri bu, deli gömleğini andıran seyin içindeyim, birden Ivanhoe görünüyor. Dev yapılı adamın bana bakışı

gerçekten ürkütücü. Korkudan boğazımın
kuruduğunu hissediyorum. Kollarım bezin altında,
kendimi
korumam imkânsız.

Yanıma yaklaşıyor, iri gözleri dikkatle yüzümde
geziniyor, delikten çıkan bu yüzü neredede gördüğünü
hatırlamaya çalışır gibi. Soluğuyla birlikte les gibi bir
koku yalıyor yüzümü, imdat istemeyi düşünüyorum
ama çığlıklarımın onu daha fazla kızdırmaktan
çekmiyorum. Dri elleriyle beni boğacağından emin
kayıyorum gözlerimi. Bu dehset dolu birkaç saniyeyi
asla unutamıyacağım. Sonunda benden u-zaklaşıyor,
içerde dolanıyor, sonra su veren yuvarlak musluklara
gidiyor. Soğuk suyu kapayıp kaynar suyu açıyor. Deli
gibi haykırıyorum, çünkü haslanmaktayım. Ivanhoe
çekip gidiyor. Dğerisi buharla doldu, soluk alırken
boğulacak gibi oluyor ve beni banyonun içine
hapseden bu uğursuz bezden kurtulmak için
insanüstü bir

çaba harcıyorum. Sonunda yardımına kosuyorlar.
Aynasızlar, pencereden çıkan dumanları görmüşler.
Kaynar suyla dolu banyodan çıkarıldığımda her
yanım yanık içinde, çok acı çekiyorum, özellikle
uyluklarım

ve derimin yüzüldüğü yerler
acıyor. Her yanıma pikrik asite bulayıp akıl
hastanesinin küçük revirine kaldırdılar. Yanıklarım o
kadar

ağır ki, doktor çağrılıyor.

Birkaç morfin iğnesi, ilk yirmi dört saat geçirmeme yardım ediyor. Doktor basıma geleni sorduğunda, banyodan lâvların fısırdığını söylüyorum Gardiyan hastabakıcı arkadaşını, suyu iyi ayarlama-makla suçluyor.

Salvidia, beni pikrik asite bulayıp çıktı. Harekete hazır, revirde bulunmamın büyük bir talih eseri olduğunu

söylüyor. Basarisızlığa uğrarsak, hastanenin bu bölümüne görülmeden dönebiliriz. Kısa sürede revirin

anahtarını da ayarlaması gerekiyor. Bir sabuna anahtarın kalıbını çıkardı. Yarın anahtar hazır.

Kendimi

yeterince iyi hissettiğimde, uyuklayan aynasızlardan birinin nöbetinde kaçabileceğiz.

Bu geceyi kararlaştırdık, birle bes arasında gidiyoruz.

Salvidia görevli değil. Zaman kazanmak için sirke fiçisini aksam onbire doğru bosaltacak. Zeytin yağı fiçisini bosaltmadan denize yuvarlayacağız, fiçilerin suya indirilisi sırasında zeytinyağ, denizin biraz durulmasını sağlamakta bize faydalı olacak.

Un torbasından yapılma, dizime kadar inen bir pantolonum, bir yün ceketim, belimde de iyi bir bıçağım

var. Boynuma, su geçirmez bir kese asacağım, içinde sigara ve bir kavli çakmak bulunacak. Salvidia,

zeytinyağı ve seker emdirdiği manyoka ununu su geçirmez bir torbaya dolduracak. Üç kilo kadar var, söylediğine göre. Vakit oldukça geç. Yatağım içinde oturmuş arkadaşımı bekliyorum. Yüreğim gümbür

gümbür atıyor. Az sonra yola çıkıyoruz. Talihimiz yolunda gider, Ulu Tanrı da yardımcımız olursa bu kokusmusluk yolundan galip çıkabileceğim!.

Garip sey, geçmişle ilgili anılarım çok silik, yalnız babamla ailemi düşünüyorum. Ne ağırceza mahkemesinden bir görüntü var, ne jüri üyelerinden, ne de savcıdan.

Kapı açıldığında, köpekbalıklarının sürüklediği Matthieu gözlerimin önündeydi.

— «Kelebek, yürü.» Salvidia'nın pesinden gidiyorum. Hemen kapıyı kapayıp anahtarı koridorun bir kösesine

gizliyor. «Çabuk, çabuk.» Kilere varıyoruz,
444

445

kapı açık. Bos fıçıyı çıkarmak çok basit, u, îçıyı iplerle, ben de demir tellerle sarıyoruz. Un torbasını kapıp

karanlık gecede, fıçıyı denize yuvarlamaya koyuluyorum. O zeytinyağı fıçısıya arkamdan geliyor. Neyse ki

çok güçlü, bu dimdik yokusta dolu fıçıya hâr kim olabiliyor.

— Ağır ol, dikkat et hızlanıp elinden kurtulmasın.»
Fıçıyı kaçırırsa benimkiyle önünü kesmek için onu bekliyorum. Güçlük çekmeden aşağı varıyoruz. Dar bir yerden denize giriliyor ama ilerdeki kayaları asmak epey güç.

— Bosalt fıçıyı, dolu fıçıyla kayalıkları asamayız...»
Rüzgâr bütün siddetiyle esiyor, dalgalar hırsla kayalara çarpıyor. Tamam, bosaldı fıçı. «Tıpayı iyice sok. Dur, su teneke kapağı da üstüne koy.» Delikler kapandı, «iyi çak çivirileri.» Dalgalarla rüzgârın uğultusu bizim gürültümüzü bastırıyor. Birbirine iyice bağlanan fıçıların kayalar üstünden asırılması epey güç. Her biri iki yüz yirmi bes litrelik. ,Oldukça büyük ve idaresi zor. Fıçıları denize indirmek için arkadaşımın seçtiği yer de, isimizi pek

kolaylastırmıyor. «Bütün gücünle it be yahu! Kaldır biraz. Su dalgaya dikkat!» Fıçılarla birlikte kalkıyor ve kayalara düşüyoruz. «Dikkat! Fıçılar kırılmasın.

Kolumuza, bacağımıza da dikkat edelim.»

— Sakin ol Salvidia. Ya öne, denizden yana geç, ya da arkaya. Tamam, şimdi oldu. Bağırıldığında kendine

doğru çek. Aynı zamanda da ben iteceğim, mutlaka kurtulacağız kayalardan. Yalnız dayanıp yerimizde sıkı

durmaliyiz, dalga üstümüzden assa bile.

Dalgalarla rüzgârın uğultusu arasında arkadasıma emir yağdırıyor, duyduğunu sanıyordum. Koca bir dalga,

ikimizle birlikte fıçıları kaplıyor. Tam o an, bütün gücümle salı itiyorum. O da çekiyor ki, birden kıytdan kurtulup dalgaya kapılarak biraz açılıyor. O benim önümde, fıçıların üstüne tırmanmış. Tam ben de tırmanırken koca bir dalga altımızdan bindiriyor, bizi tüy gibi havalandırıp diğerlerinden daha ilerdeki sivri bir kayanın üstüne atıyor. Çarpışma o kadar şiddetli ki fıçılar parçalanıyor, tahtalar sağa sola dağılıyor.

Dalga çekilirken, beni de kayanın yirmi metre ötesine doğru sürüklüyor. Yüzüyor, yeni

446 i- '

Dir uaiyaya Kapnıp Kıyıya yoneıyorum. iki kaya arasına düşüyor, yenjden sürüklenmek üzereyken

kayalardan birine yapısıyorum. Her yanıma bere içinde a-ma paçayı kurtardım bir kere. Karaya çıktığımda,
denize açıldığımız yerden yüz metre öteye düştüğümü farkediyorum.
ihtiyatı elden bırakıp baslıyorum bağırmaya:
«Salvidia! Romeo! Neredesin?» Cevap veren yok.
Bitkin bir
halde yola yatıp üstümdekileri çıkarıyor ve ayaklarımdaki lâstiklerle kalıyorum. Hay Allah, nerede
arkadasım? Baslıyorum yeniden bağırmaya:
«Neredesin?» Yalnız rüzgâr, deniz ve dalgalar bana cevap
veriyor. Epey uzun bir süre, her bakımdan çökmüş bir halde hareketsiz kalakalıyorum orada. Sonra boynuma astığım, içinde sigara ve çakmak bulunan keseyi söküp atıyor, hırşımdan ağlıyorum. Bu kese dostumun bana armağanı, çünkü kendisi sigara içmiyor.
Ayakta, rüzgâra, her şeyi silip süpüren koca dalgalara karşı yumruğumu sallayıp Tanrı'ya lanet okuyorum:
«Alçak, domuz, iğrenç, i... bana yüklenip durmaya utanmıyor musun? Sen iyi bir Tanrı mısın? iğrenç seyin
tekisin, evet! iskence etmekten zevk alan uğursuzun birisin sen! Bir sapık, aşağılık köpek! A-dını asla

ağzıma almıyacağım! Bunu hiç hak etmiyorsun.»
Rüzgârın hızı kesiliyor, bu geçici durgunluk bana iyi geliyor, gerçeği görmeme yardım ediyor.
Hastaneye dönecek ve revire girmeye çalışacağım. Talihim yaver giderse mümkündür.
Kafamda tek düşünceyle, bir an önce revire, dönüp yatağa uzanmak düşüncesiyle yokusu tırmanıyorum. Kimse yok ortalıkta. Kolayca hastanenin koridoruna giriyorum. Salvidia'mn ana kapı anahtarını nereye koyduğunu bilmediğimden duvardan atlıyarak dalıyorum bahçeye.
Uzun süre aramadan, revirin kapısının anahtarını kolayca buluyorum. Giriyor ve kapıyı üstüme kilitliyorum.
Pencereye gidip fırlatıyorum anahtarı, epey u-zağa, duvarın ötesine düşüyor. Yatıyorum. Beni tek ele verecek sey ıslak lâstiklerim. Yerimden kalkıp
447
kenefe gidiyor ve iyice sıkıyorum. Çarsafı basıma çekip yavas yavas ısınıyorum. Rüzgâr ve deniz suyu beni
dondurdu. Acaba dostum gerçekten boğuldu mu? Belki dalgalar onu epey ötelere sürüklemistir de, bir yere
tutunmudur? Geri dönmekte çok mu a-cele ettim yoksa? Biraz daha beklemeliydim. Arkadasımın yokluğunu pek çabuk kabullenmekle suçluyorum kendimi.

Basucu masamın gözünde iki uyku hapi duruyor.
Susuz yutuveriyorum ikisini de. Tükürüğüm
boğazımdan
asağı kaymalarına yardım ediyor.
Sertçe dürtüldüğümde kendime geliyor ve aynasız
hastabakıcıyı karsımda buluyorum. Oda güneş i-
çinde,
pencere açık. üç hasta, dışardan içeri bakıyor.
— Ne o Kelebek? Pek dalgın uyuyorsun. Saat
sabahın onu. Kahveni içmedin mi? Soğumus, bak.
Hadi iç
sunu.

Uyku sersemliğinden kurtulamadım ama, halimde bir
gariplik sezmedikleri belli.

— Nedan beni uyandırdınız?

— Yanıkların iyileşti artık, yatağa ihtiyacımız var.
Hücrene döneceksin.

— Peki sef, diyor ve pesinden yürüyorum. Geçerken
beni avluya bırakıyor. Fırsattan faydalanıp lâstik
pabuçlarımı kurutuyorum.

Kaçışımız basarisızlığa uğrayalı üç gün oluyor.
Hücremden avluya, avludan hücreme gidip
geliyorum.

Salvidia görünmedi, zavallının kayalara çarparak
öldüğü anlaşıyor. Ben ucuz kurtuldum, kurtulmamın
nedeni de herhalde önde değil arkada yer alısım.
Kimbiür? Buradan nasıl kurtulacağımı düşünüyorum.

Dyilestiğime inandırmak deliliğime inandırmak kadar güç olacak, kampa dönmek galiba akıl hastanesine girmekten zor. Simdi doktoru, düzeldiğime inandırmak gerekiyor.

— Bay Rouviot (hastabakıcıların sefi), geceleri üsüyorum. Lütfen bana bir gömlekle bir pantolon verin, kirletmiyeceğime yemir. ediyorum.» Aynasız, saskın saskın yüzüme bakıyor. «Otur bakalım Kelebek, diyor.

Anlat derdini.»

— Buraya nasıl geldim, sasıyorum sef. Burası

akıl hastanesi, demek deliler arasındayım. Yoksa aklımı mı oynattım ben? Neden buradayım? Söyleyin, ne olursunuz.

— Kelebek, iyice hastalandın şimdi daha iyiye benziyorsun. Canın çalışmak istiyor mu?

—! Evet.

— Ne yapmak istersin?

— Ne olursa?

Artık giyimliyim, hücreleri temizliyorum. Aksam dokuza kadar kapımı açık bırakıyorlar ancak gece nöbetçisi kapımı kapatıyor.

Auvergne'li bir mahkûm-hastabakıcı, dün benimle ilk kez konuştu. Nöbet yerinde yalnızdık. Aynasız daha gelmemisti. Ben onu tanımıyorum ama, o beni iyi tanıdığını söylüyor.

— Bu numarayı devam ettirmenin artık gereği yok aslanım.

— Ne derrek istiyorsun?

— Lâfa bak! Nu.maranı yuttuğumu mu sandın? Yedi yıldır deli bakıcısıyım, ilk haftasından anladım dümen yaptığım.

— Ne olmuş peki?

— Salvidia ile buradan kaçamadığınıza gerçekten üzüldüm. Zavallı öldü. üzüldüm, çünkü iyi dosttu. Kaçacağını bana haber vermediği halde ona kırgın değilim. Bir seye ihtiyacın olursa bana söyle, elimden

geleni yaparım.

Bakışları içtenlik dolu, dürüstlüğünden bir an süphe etmiyorum. Hakkında iyi seyler duymadımsa kötü seyler de isitmedim, demek ki mert bir çocuk.

Zavallı Salvidia! Kaçtığı anlasılınca amma gürültü kopmustur. Denizin attığı tahta parçalarını bulmuşlar. Köpekbalıklarına yem olduğunu sanıyorlar. Doktor, denize dökülen zeytinyağının ardından yanıp yakılıyor.

Savas içinde kolay kolay zeytinyağı bulunamayacağını söylüyor.

— Ne yapmamı öğütlersin?

— Her gün gidip hastanenin yiyeceğini alanlarla çalışmanı istiyorum. Dolasmıs olursun. Uslanmaya basla

artık. On konusmandan sekizi akli basında olmalı.

Çabuk iyilesmek de doğru değil.

— Sağol, adın ne senin?.

kelebek

449/29

— Dupint.

— Sağol dostum. Yardımını hiç unutmayacağım.

Basarisızlığa uğrayalı neredeyse bir ay oluyor.

Altı gün sonra, arkadaşımın ölüsü denizde bulundu.

Garip bir raslantı sonucu, köpekbalıklarına yem olmamıstı. Ama söylenenlere göre, diğer balıklar barsaklarını ve bir bacağını yemisler. Kafatası göçmüs,

iyice çürüdüğü için otopsiyi gereksiz buluyorlar. Dupont'dan, benim adıma bir mektup yollayıp yollayamayacağını soruyorum. Galgani'ye ulaştırılmalı ki, posta torbasını mühürlerken içine benim mektubumu da koysun.

Romeo Salvidia'nın italya'daki annesine yazıyorum bu mektubu:

«Efendim, oğlunuz prangasız öldü. Denizin ortasında, mertçe, cezaevi ile gardiyanlardan çok uzakta can verdi, özgürlüğüne kavusmak için erkekçe mücadele ederken öldü. Birimizden birinin basına bir felâket gelirse, mektupla ailelerimize bildireceğimize söz vermistik. Saygıyla ellerinizden öperek bu üzücü görevi yerine getiriyorum.

Oğlunuzun arkadaşı KELEBEK.»

Bu görevi de yerine getirdikten sonra, geçirdiğim kâbusu artık düşünmemeye karar veriyorum. Hayat bu.

Artık akıl hastanesinden çıkıp Seytan adasına gitmek her şeyi göze alıp oradan kaçmayı denemekten baska çare kalmıyor.

Aynasız beni bahçıvan yaptı, iki aydır bu iste çalışıyorum, sağlık durumum iyi. Aynasız benden o kadar

memnun kaldı ki bırakmak istemiyor. Du-pont, son muayeneden sonra doktorun, bir deneme yapmak üzere

beni hastaneden çıkarıp kampa yerleştirmeye karar verdiğini söylüyor. Aynasız, bahçesine hiç bu kadar iyi

bakılmadığını söyleyerek gitmeme karsı çıkıyor.

Baska çarem kalmayınca bu sabah bütün çilek fidanlarını söküp çöpe attım. Söktüğüm fidanların yerine de

bir küçük haç diktim. Ne kadar fidan varsa, o kadar haç. Kopan gürültüyü anlatmadın gere-

450

ği yok. Zindancı bası o kadar sinirlendi ki geberip gidiyordu az kalsın. Ağzı köpürüyor, konuşurken boğulacak gibi oluyor, sesi çıkmıyordu. Bir el arabasının üstüne oturup hüngür hüngür ağladı sonunda.

Fazla ileri gittiğimi anlıyorum ama baska çarem kaldı mı?

Doktor bu olayı ciddiye almadı. Bu hasta, diyor, yeniden kampa gönderilmeli ve orada denemeli. Bakalım

normal hayata dönebilecek mi? Bahçede yalnız kalınca sormak aklına geliyor.

— Yahu Kelebek, neden çilek fidanlarını söküp yerine haç diktin?.

— Nedenini bilmiyorum doktor, mubassırın da beni bağışlamasını rica ediyorum. Çilek fidanlarını çok seviyordu, gerçekten üzüldüm. Ulu Tanrı'dan, o-na yeni çilekler vermesini diliyorum.

Yine kamptayım, dostlarla bulustuk. Carbonieri'-nin yeri bos, hamağımı o bosluğa asıyorum, sanki Matthieu

hayattaymıs gibi.

Doktor, «özel tedavi görüyor» yazılı bir bezi gömleğime diktirdi. Doktorun dısında kimsenin bana emir

vermeye hakkı yok. Sabahın sekizinden onuna kadar, hastanenin önündeki yaprakları toplama i-sini verdi bana. Evin önündeki koltuklara kurulduk, birlikte kahve içip birkaç sigara tüttürdük. Karısı yanımızda, doktor karısının yardımıyla geçmisimden söz etmemi istiyor.

— Sonra Kelebek? inci avcısı kızılderililerden ayrıldıktan sonra ne oldu?...»

Öğleden sonralarımı bu essiz insanlarla geçiriyorum. «Beni her gün görmeye gelin Kelebek, diyor doktorun

karısı. Hem sizi görmek, hem de basınızdakı geçenleri dinlemek istiyorum.»

Her gün doktor ve karısıyla, ara sıra da yalnız karısıyla birkaç saat geçiriyorum. Geçmisimden söz etmekle,

dengemin yavas yavas yerine geleceğini söylüyorlar. Doktordan, beni Seytan adasına naklettirmesini istemeye karar verdim.

Bu is de oldu: Yarın yola çıkıyorum. Doktorla karısı,, neden Seytan adasına gittiğimi biliyorlar. Bana o kadar iyi davrandılar ki, onları aldatmak istemedim: «Doktor, bu cehenneme daha fazla dayanamı-
451

yacağım, beni Seytan'a gönder. Ya kaçarım ya da geberirim ama, bu is de burada biter.»

— Seni çok iyi anlıyorum Kelebek. Bu baskı yönetiminden nefret ediyorum, bu yönetim iliklerine kadar

çürümüs. Elveda, talihin açık olsun.

452

ONUNCU DEFTER

SEYTAN ADASI

DREYFÜS'ÜN SIRASI

BU ada, Salut adalarının en küçüğü. En kuzeydeki, en çok rüzgâr alanı, çevresi en dalgalı olanı. Deniz kıyısı düzlük, sonra hemen yükseliyor, ikinci bir düzlükte mubassırların nöbet yeri ve sayıları onu geçmeyen kürek mahkûmları için bir tek oda. Seytan adasına adi suçluların gönderilmesi yasaklanmış, yalnız siyasî mahkûmlar ve sürgünler gönderilebiliyor. Siyasî mahkûmlar, saç damlı bir küçük evde yasıyorlar. Pazartesi günleri pisirecekleri taze sebze kendilerine veriliyor, her gün de bir somun ekmek hakları var. Sayıları otuz kadar. Ada doktoru da, Lyon

ya da yöresinde yaşamış ve bütün ailesini zehirlediği için buraya düsmüs Leger adında biri. Siyasiler, kürek

mahkûmlarıyla görüşmüyor, ara sıra da Cayenne'e mektup yazıp adadaki su ya da bu mahkûmu protesto

ediyorlar. Bunun üzerine de, o mahkûm hemen adadan alınıyor ve Royale'a iade e-diliyor.

Royale ile Seytan adasını bir kablo birleştiriyor, deniz genellikle çok dalgalı olduğundan Royale'in Salupası Seytan'm beton iskelesine yanasamıyor.

Sayıları üçü bulan kamp gardiyanlarının bası Santori adlı biri. Uzun boylu çirkin bir herif, genellikle de bir haftalık sakalla geziyor.

— Kelebek, Seytan arasında uslu duracağını - 453

zı umarım. Basıma belâ olmayın, ben de sizi rahat bırakırım. Çıkın kampa, orada görüşürüz.» Koğusta altı

kürek mahkûmuyla karsılaşıyorum: iki Çinli, iki zenci, bir Bordeaux'lu, bir de Lille'li. Çinlilerden biri beni iyi tanıyor, cinayet suçundan tutuklu bulundu -ğum sıra benimle Saint-Laurent'daydı. Kendisi Hin-diçini'li, bu ülkedeki Paulo Condor kürek cehenneminde patlak veren isyana katılanlardan.

Mesleği korsanlık, sampanların yolunu keser, a-ra sıra da bütün bir aileyi, erkeği kadını ve çocuğuyla

öldüdürlümüs. Çok çok tehlikeli, ama ortak yasams uyabilmesi güven veriyor, sevimli gösteriyor onu.

— Ne var ne yok Kelebek?

— Ya sende, Çang?

— Ben iyiyim Burada rahatımız yerinde. Sen var benimle yemek. Benim yanımda yatmak. Ben günde iki

kere yemek pisirmek. Sen balık yakalamak. Burada çok balık var.» Santori görünüyor:

— Yerlestiniz mi? Yarın sabah, Çang'la birlikte domuzlara yiyecek vereceksiniz. O

hindistancevizleri-ni

getirecek, siz baltayla ikiye ayıracaksınız. Körpe hindistancevizlerini kenara ayırın, disi çıkmamıs yavru

domuzlara yedirirsiniz. öğleden sonra dörtte yine aynı isi yaparsınız. Bunun dışında, sabah ve öğleden i

sonra birer saat istediğinizi yapabilirsiniz. Balık ; avlayan herkes ahçıma günde bir kilo balık ya da bö-; cek bırakmalıdır, isinize geliyor mu?

— Tabiî Bay Santori.

— Kaçmaktan baska sey düşünmediğinizi biliyorum, ama buradan kaçmak imkânsız olduğuna göre, içim rahat. Geceleri kapınız kilitleniyor, yine de dışarı çıkan olduğunu biliyorum. Siyasî mahkûmlardan uzak

durun. Hepsinde bıçak var. Evlerine yaklaşırsanız
yumurta ya da tavuk çalmaya geldiğinizi sanırlar.
Onlar
sizi görür, siz kimseyi göremezsiniz, yaralanır hatta
ölebilirsiniz de.

iki yüzden fazla domuza yiyecek verdikten sonra girdisini çıktısını bilen Çang'ia birlikte bütün gün adayı

dolastık. Deniz kıyısından adayı çepeçevre dolayan yolda beyaz sakallı bir ihtiyara rasladık. 1914 yılında Almanlardan yana yazılar yazan Yeni Kale-donyalı bir gazeteciymis. 1917 de ingiliz ya da Bel-454

yır\t*ıı ıııııııııı ıııııııııı ıııııııııı ıııııııııı; L-ııııı t-rcusd l fluisuna

dizdiren alçağa da rasladım. Sisko, yağ tulumu halindeki bu iğrenç herif, boyu bir buçuk metreyi geçen, bir morina balığına sopayla vuruyordu. Doktor da, siyasîlere ayrılan küçük evlerin birinde oturuyor. Pis ve iri yarı bir adam bu Doktor Leger. Boynuna ve sakaklarına dökülen çok uzun ve kır saçlarla çevrili yüzü temiz yalnız. Elleri, kabuk bağlamak

bilmeyen yaralarla dolu. Herhalde kayalıkların girinti ve çıkıntılarına tutunurken ellerini yaralıyor.

— Bir seye ihtiyacın olursa gel, vereyim. Ama hasta olmadan gözüme görünme. Ziyaret edilmeyi sevmem, benimle konusulmasından da hiç hoslanmam. Yumurta, piliç, ara sıra da tavuk satarım. Gizlice

küçük bir domuz öidürürsen butlarından birini bana getir, karşılığında sana bir piliçle altı yumurta veririm.

Buraya kaçmak için gelmiş olmalısın, içinde yüz yirmi kinin hapı bulunan su siseyi de uğramışken al. Bir mucize olur da kurtulursan ormanda faydasını görürsün.

Sabah ve akşam akıl almıyacak kadar çok kaya barbunyası yakalıyorum. Her gün üç-dört kilo balığı aynasızlara veriyorum. Santori pek keyifli, şimdiye kadar ona bu kadar bol balık ve Dstakoz veren çıkmamış. Ara sıra suların alçaldığı sıra dalıyor ve üç yüze yakın böcek çıkardığım oluyor.

Doktor Germain Guibert dün Seytan adasına geldi. Hava güzel olduğundan yanına Royale komutanıyla karısını da almıştı. Bu essiz kadın, Seytan adasına ayak basan ilk kadındı aynı zamanda. Komutana bakılırsa, şimdiye kadar hiç bir sivil girmemiş Seytan'a. Doktorun karısıyla bir saatten fazla konuşma fırsatı

buldum. Dreyfüs'ün oturup açıklara, kendisini kovan Fransa'ya uzun uzun baktığı sıraya kadar benimle geldi. Tası oksayarak:

— Bu parlak tas, bize Dreyfüs'ün düşüncelerini söyleyebilse, dedi. Kelebek, bu herhalde son görüşmemiz.

Kısa süre sonra kaçacağınızı söylüyorsunuz çünkü. Sizi başarıya ulaştırması için Tanrı'ya dua e-deceğim. Gitmeden önce de oksadığım su sıraya kadar çıkmanızı ve bir dakika kadar durup benimle vedalasmanızı

istiyorum.

455

Komutan, seytan ı Hoyaie aaasına Dagiayan lo ile doktora, dilediğim zaman balık ve Dstakoz göndermeme izin verdi. Santori de razı.

— Elveda doktor, elveda hanımefendi.» Salupa, rıhtımdan ayrılırken, mümkün olduğu kadar sakın görünmeye çalışarak onları selâmlıyorum. Bayan Gui-bert'in gözleri irileşmiş: «Bizi hep hatırla, çünkü seni

hiç unutmayacağız» der gibi.

Dreyfüs'ün sırası tepede, adanın kuzey burnunun üstünde. Kırk metre yüksekten denize bakıyor.

Bugün balığa çıkmadım. Bir varilin içinde yüz kilodan fazla barbunyam var, zincirle bağlı bir fıçıda da bes yüzden fazla Dstakoz ve böcek. Doktora da yeter, Santori'ye de, bizim Çinliye de...

1941 yılındayız, on bir yıldan beri içerdeyim. tO-tuz besime geldim. Hayatımın en güzel yılları ya koğuslarda, ya da zindanlarda. Bu sürenin yalnız yedi ayını kızıideriii kabilemin yanında özgür geçirebildim. Kızılderili karılarımdan dünyaya gelmesi gereken çocuklarım şimdi sekiz yaşında.

Akıl alır

gibi değil! Zaman ne kadar çabuk geçiyor. Geriye baktıkça, güçlkle katlanabildiğim her saati, her

dakikayı görebiliyorum. Geçmiste kalan anlar, dertli yolumun her kösesinde kazılı.

Otuz bes yas! Nerede Montmartre, Blanche ala-m, Pigale, Petit Jardin, Clichy Bulvarı! Meryem Ana yüzlü,

uyusturucu madde kullanmaktan irilesen umutsuzluk dolu gözleriyle ağırceza mahkemesinde bana:

«Üzülme adamım!» diye bağırın Nenette nerede?

Nerede on iki jüri üyesi? Aynasızlar? Bassavcı?

Babam,

Alman boyunduruğu altında kurulan kızkardeşlerimin yuvaları?

Kaç kere kaçmaya kalkıstım? Dur bakalım, kaçtı sayısı?

Dlkinde aynasızları bayıltıp hastaneden tüymüstüm.

Dkincisi Kolombiya'da, Rio Hacha'dan. En güzeliydi

o. Tam bir başarıyla sonuçlanmıstı. Kabilemi neden bıraktım sanki? Bir sehvet ürpertisi bütün

vücudumda gezindi. Kızılderili kızkardeşlerle

sevismelerimi

içimde hisseder gibiyim.

Baranquilla'dan, üçüncü, dördüncü, besinci ve

456

altıncı kez kaçmaya çalışmam, üst üste uğradığım

talihsizlikler. Kilisede, pisipisine bosa giden

hazırlığımız!

Duvarı yıkamıyan dinamit, pantolonu takılan Clousiot!

Uyku ilâcının nöbetçiyi bayıltmayısı.

Yedincisi Royale adasına raslıyor. Bebert Cû-lier alçağı ihbar etti. O karsıma çıkmasa mutlaka basaracaktım. Ağzını kapamıs olsaydı, zavallı dostum Carbonieri ile özgürlüğümüze kavusacaktık. Sekizinci ve. sonuncu kaçısım akıl hastanesinden. Yanlıs, benim yönümden büyük bir yanlıs. Denize açıldığımız yerin seçimini italyan'a bırakmak büyük hata. Dki yüz metre aşağıda, mezbahaya doğru, fıçıları herhalde çok daha rahat yüzdürürdük.

Suçsuz mahkûm Dreyfûs'e, hayata bağlanma gücünü kazandıran bu sıra bana da faydalı olabilmeli. Yenilmis saymamalıyım kendimi. Yeniden kaçmaya çalışmalıyım.

Evet, bu parlak kaygan, dalgaların hiç durmadan çarptığı kayalara tepeden bakan tas benim için bir örnek,

bir destek olmalı. Dreyfûs kendini asla bırakmadı, sonuna kadar da suçsuzluğunu ispatlamaya çalıştı. Ardında Emile Zola ve ünlü «Dtham ediyorum»u vardı tabii. Yine de sağlam bir adam olmasa, bunca haksızlıktan sonra bulunduğum yerden kendini aşağı atardı. Dayanabildi. Ben Dreyfûs'ten zayıf çıkmamalı ve «kazanmak ya da ölmek» ilkesiyle kaçmayı düşünmeliyim. Unutmam gereken ölüm sözcüğü, kazanmalı

ve özgür olmalıyım.

Dreyfûs'ün sırasında oturduğum uzun saatler boyunca düşüncelerim geziniyor, geçmisi hayal ediyor ve

pembe gelecek düşleri kuruyorum. Fazla ısıktan, dalgaların köpüklü tepelerinde yansıyan platin rengi parıltıdan çoğu kere gözlerim kamasıyor. Bu denize görmeden aka aka, rüzgârı izleyen dalgaların bütün akla gelebilecek huysuzluklarını öğreniyorum. Deniz, bıkıp usanmadan, adadan biraz ileri çıkmıs

kayalıklara saldırıyor. Kayaların içini kurcalıyor, parçalar koparıyor. Seytan adasına: «Defol, ortadan kalkman gerek, karaya doğru atılırken yolumu kesiveriyor-sun. Bunun için, her gün bıkip usanmadan senden ufak ufak parçalar koparıyorum,» diyor sanki. Fırtına patladığında deniz gemi azıya alıyor, saldırıp yıktığı-
457

nı geri çekilirKen auzıemeKie Kalmıyor, en umıl\ y ti ve çıkıntılara su soldurup, «Buradan geçilmez» der gibisinden dikilen dev kayaları alttan alttan çökertmek istiyor. iste o sıra, çok önemli bir sey kesfediyorum. Tam Dreyfüs'ün sırasının altında, dev kayalara doğru saldıran dalgalar kırılıyor ve aynı siddetle geri çekiliyor. Bes altı metre genişliğinde bir at nalı meydana getiren iki kaya arasına sıkıştığından tonlarca su da-ğlıacaK yer bulamıyor. Kayaların ardı dimdik dolayı-siyle de suların, denize dönmekten baska çıkıs yolu kalmıyor.
/

Çuvalları nereden alacağımı biliyorum, çünkü domuz ahırında, hindistancezivi doldurmak için istediğimizden çok çuval var.

Yapılacak ilk sey bir deneme. Dolunay çıktığında sular daha yüksek oluyor, dolayısıyla da dalgalar daha

güçlü. Dolunayı bekliyeceğim. Kabuğu çıkarılmamış kuru hindistancevizleriyle dolu, iyi dikilmiş bir çuvalı, içine girmek için suya dalmayı gerektiren bir mağarada gizliyorum. Dstakoz yakalamak için suya daldığım

sıra buldum bu mağarayı. Istakozlar mağaranın tavanına konuyor, sular alçaldığında mağaraya hava giremiyor. Hindistancevizi çuvalına bağlı bir ikinci çuvalın içine de, otuz bes, kırk kilo çeken bir tas koydum. Bir yerine iki çuvala yola çıkacağımdan, aşağı yukarı da yetmiş kilo çektiğimden denge sağlanmış oluyor.

Bu deney öncesinde çok heyecanlıyım. Adanın bu yüzüne ayak basmak yasak. Dalgaların devamlı dövdüğü,

dolayısıyla da kaçmak için en tehlikeli sayılabilecek yeri, birinin denize açılmak için seçebileceği kimsenin

aklına gelmez.

Bu nokta çok önemli. Dalgaların parçalanıp iki kaya arasına sıkıştığı sıra, hindistancevizi dolu çuvalarla kendimi suya atarsam, hiç kuskusuz geri çekilirken beni de beraberinde sürükleyecekler.

Oysa, kıyıdan kopabilirsem açığa sürüklenip Ro-yale kayalıklarına düşmememi sağlayacak tek yer burası.

Baska yerden değil, buradan yola çıkmalıyım.

Hindistancevizi ve tas dolu çuvalar çok ağır,

458

tasınması epey güç. Çuvalları kayanın üstüne çekemedim. Kaya kaygan, dalgalar yüzünden de devamlı

ıslak. Çang'la da konustum, gelip bana yardım edecek. Yakalanırsak köpekbaliğı avına çıktığımızı söylemek

için bir sürü olta ve balıkçı ıvır zıvırı aldı yanına.

— Ha gayret Çang, biraz daha dayanırsan tamamdır.

Ay ısığı bu görüntüyü gün gibi aydınlatıyor.

Dalgaların gürültüsü basımı döndürdü. Çang soruyor: «Hazır

mısın Kelebek? Su dalgayla gönder.» Bes metreye yakın bir yüksekliğı olan dalga deli gibi kayaya saldırıyor,

altımızda parçalanıyor ama çarpıma o kadar güçlü ki sular kayanın üstünden asıp bizi tepeden tırnağı ıslatıyor. Ama bu, çekilmek üzere bulunan dalgaya çuvalı fırlatmamızı engellemiyor. Saman çöpü gibi sürüklenen çuval açılıveriyor.

— Gördün mü Çang, oldu bu iş!

— Dur bakalım, çuval geri dönecek mi onu anlayalım.

Bes dakika geçmiyor ki, benim çuval, yedi, sekiz metre yüksekliğe varan koca bir dalganın tepesinde geri

geliyor. Müthis canım sıkılıyor. Hindistancevizi ve tas dolu çuvallar, dalganın üstünde tüy gibi. Dalga çuvalı

tepesinde, köpüklerin biraz önünde sürüklüyor, akıl almaz bir güçle geldiği yerin biraz soluna fırlatıyor ve kayalara çarpıp parçalıyor. Çuval açılıyor, hindistancevizleri yayılıyor, tas dibe gidiyor. Dalga bizi silip süpürdü, tepeden tırnağa ıslattı, her yanımızı sıyrık ve çürük içinde bıraktı. Neyse ki denize doğru değil de, karaya doğru saldırıyordu. Çang'la birlikte, bu uğursuz yere bir daha göz at-maksızın mümkün olduğu kadar hızla uzaklaşıyoruz. — Dyi değil Kelebek. Seytan'dan kaçma fikri hiç iyi değil. Royale daha iyi. Güneyinden çok daha rahat yola çıkabilirsin.

— Evet ama Royale'dan kaçtığımız en geç iki saat içinde anlasılır. Hindistancevizi dolu çuvalın ilerlemesi

için dalgalardan baska bir güç bulunmadığından, adadaki üç tekne tarafından kolayca makasa alınabilirim.

Oysa burada tekne yok, sonra kaçtığımı anlamaları için bütün gecenin geçmesi gerekiyor; av-

459

lanırken boğulduğum da sanılabilir. Seytan'da telefon bile yok. Kötü havada denize açılırsam, hiç bir tekne Seytan'a ulaşamaz. Dolayısıyla buradan yola çıkmalıyım. Ama nasıl?

öğlende yakıcı bir güneş çıkıyor. Kafatasının içinde insanın beynini kaynatan bir tropikal güneş. Yerden çıkıp büyüyecek ve gereken dayanıklılığı kazanacak. Pek derin olmayan her su birikintisini birkaç saatte kurutan ve yerinde bir tuz tabakasından baska sey bırakmayan güneş. Evet hava, gözlerimin önünde hareketleniyor, ışığın deniz üstünde yansıması göz bebeklerimi yakıyor. Havayı dansettiren bir güneş bu. Bütün bunlar, yine de Dreyfüs'ün sırasına oturup denizi bir kere daha incelememe engel olmuyor. O an ne

kadar hıyar olduğumu anlıyorum.

Diğer dalgalardan iki kere yüksek olan ve çuvalımı kayalıklara vuran, dipten gelen dalga ancak yedi kerede bir tekrarlanıyor.

Öğlende güneş batıncaya dek, bu dev dalganın biçiminde ve yenilenmesinde değişme olup olmadığını, hep

yedi kerede bir mi olduğunu anlamaya çalışıyorum.

Gerçekten de, dipten gelen bu dalga, bir kere bile sırasını değiştirmede. Asağı yukarı altı metre yüksekliğindeki altı dalgadan sonra, kıyıdan üç yüz metre kadar ötede bu dev dalga oluşuyor. Bir «I» gibi, dosdoğru geliyor. Yaklastıkça da büyüyor ve yükseliyor. Diğer altısının tersine, tepesinde köpük oluşmuyor

gibi. Ya da pek az. Kükreyerek uzaklarda kaybolan bir gökgürültüsü gibi, özel sesi var. İki kayaya çarpıp kıyıya tosladığında, diğer dalgalardan çok daha yüklü olduğu için boğuluyor sanki, kaya arasında birkaç

kere dönüp dolanıyor, girdabı andıran bu sular çıkış yolu bulduğunda koca kaya parçalarını da söküp götürüyor. Kayalar dalganın etkisiyle gidip gelirken öyle bir gümbürtü kopuyor ki, sanki yüzlerce kamyon birden tas bosaltıyor.

Bir çuvala yirmi kadar hindictanceviziyle yirmi kilo gelen bir tas koydum. Dalga parçalanır parçalanmaz da

çuvalı içine attım.

Gözlerimle izleyebilmem imkânsız, çünkü altım çok köpüklü, ama su emilircesine çekilirken çuvalı bir 460

an seçiyorum. Kıyıya dönmüyor. Diğer altı dalga, onu kıyıya atacak kadar güçlü değil. Yedincide büyük dalga oluşuyor ama, çuval dalganın doğduğu yeri geçmiş olmalı, göremiyorum çünkü.

Sevinç ve umut dolu, kampa yürüyor. Tamam, mükemmel bir denize açılma yolu buldum. Dsin rasilantiya

kalır yanı yok. Yine de daha ciddi bir deney yapacak birine sıkı sıkı bağlı ve hindistanceviziyle dolu, üstüne

yetmiş kilo gelen iki üç tas parçası yerles-tistirdiğim çuvalları salacağım. Son denemeyi Çang'a anlatıyorum. Çinli dostum söylediklerimi can kulağıyla dinliyor.

— Çok iyi Kelebek. Kaçma yolunu buldun sanıyorum. Ben, büyük denemede sana yardım edecek. Su iyice yükselmeli, sekiz metreyi bulmalı. Gündö-nümü yakın.

Çang'ın yardımı ve gündönümünde sekiz metreyi geçen sulardan faydalanarak, seksen kilo gelmesi gereken

üç tas yüklü çuvalı büyük dalgaya atıyoruz.

— Saint - Joseph'de denize atlayıp kurtarmaya çalıştığınız kızın adı neydi?

— Lisette.

— Seni kurtaracak dalgaya biz Lisette adını verecek. Kabul mü?

— Kabul.

Lisette, istasyona giren bir ekspresin gürültü-süyle geliyor. Dki yüz elli metreden fazla bir uzaklıkta oluyor, kaya dimdik, her saniye daha da büyüyerek yaklaşıyor. Gerçekten etkileyici bir görünüsü var. O

kadar büyük bir hızla çarpıyor ki, Çang'la ikimiz kayanın üstünde sırlıklam kesiliyoruz. Yüklü çuvallar

kendiliğinden düşüyor. Biz, kayanın üstünde duramayacağımızı farkettiğimizden kendimizi geri atıyoruz,

ıslanmaktan kaçamadık ama uçuşuma yuvarlanmaktan kurtulduk. Denemeyi yaptığımız sıra saat on.

Tehlike yok, çünkü görevli üç aynasız, adanın epey uzağında şimdi. Dalganın doğduğu noktayı astı mı acaba? Dalganın doğduğu yere yakın olup olmadığını anlayacak bir işaret yok elimizde. Lisette'i izleyen altı

dalga, onu kıyıya sürükleyecek güçte değil. Lisette bir kere daha oluyor, kıyıya doğru geli-

461

yor. O da çuvalları sürüklemiyor. Demek ki çuvallar, büyük dalganın etki alanından çıkabildi.

Çuvalları bir daha görebilmek için hızla Dreyfüs'-ün sırasına tırmanırken, tam dört kere, Seytan'a doğru değil de batıya yönelen dalganın tepesinde görünüp kaybolduğunu sevinçle farkediyoruz. Deneyimiz olumlu, bunun tartışma götürür bir yanı yok, Lisette'in sırtında, büyük serüvene doğru yola çıkacağım.

— Bak, surada.» Bir, iki, üç, dört, bes, altı, iste Lisette geliyor.

Dreyfüs'ün sırasının bulunduğu yerde deniz hep dalgalı ama, bugün, özel bir kızgınlığı var sanki. Lisette

kendisine has gürültüsüyle ilerliyor. Her zamankinden fazla suyu beraberinde sürüklüyor, daha da büyük

sanki. Bu koca yığın, iki kayaya her zamankinden çabuk ve dümdüz tosluyor, dağılıp koca kayalar arasındaki bosluğa girdiğinde, her zamankinden daha sersemletici gibi.

— Buraya mı atlamak gerekiyor sence? Dostum, berbat bir yer seçmissin. Ben yokum bu iste.

Kaçmaya

niyetliyim ben, intihar etmeye değil.» Sylvain'e Lisette'i anlattığımda çok etkilendi. Üç gündür o da Seytan

adasında, birlikte yola çıkmayı teklif ettim hemen. Kendimize birer sal yapacaktık. Kabul ederse, karaya

ayak bastığımızda yola birlikte devam edebileceğim bir dostum bulunacak. Ormanda tek başına kalmak hoş olmasa gerek.

— önceden korkma sakın. Dlk anda herkes çekinir. Ama bu dalga, diğerlerinin seni tekrar kıyıya atmalarını

önleyecek güçteki tek dalga.

— Sakin ol, bak, diyor Çâng. Biz gereken denemeyi yaptık. Bir kere denize açıldın mı, ne Seytan'a dönebilirsin, ne de Royale'e düşersin.

Sylvain'i kandırmak için tam bir hafta uğrasmam gerekti. Bir doksan boyunda, sporcu gövdesi bastan aşağı

kas dolu bir adamdı.

— Peki, yeterince uzağa sürükleneceğimizi kabul ediyorum. Sonra, toprağa ne kadar zamanda ayak basacağımızı tahmin ediyorsun?

— Açıkçası, bilmiyorum Sylvian. Dalgalara kapılıp sürüklenmemiz uzun ya da kısa sürebilir, havaya bağlı.

Denize iyice yapısacağımızdan rüzgârın bize
462

pek etkisi olmayacak? Ama hava kötülesirse dalgalar iyice büyür ve bizi daha çabuk kıyıya atar. Yedi, sekiz, ya da en fazla on med ve cezirde kıyıyı buluruz. Yani, kırk sekiz ile altmış saat arasında bir sey.

— Hesabı nasıl yapıyorsun?

— Adalarla kıyı arası kırk kilometreden fazla değil. Dalgaların yönüne bak. Asağı yukarı yirmi ilâ yüz elli kilometre kadar yol almamız gerekecek. Kıyıya yaklastıka dalgalar bizi daha büyük bir hızla sürükleyecekler, ilk bakışta, kıyıdan bu kadar uzaklıktaki bir enzakın saatte bes kilometre gidebileceğini

aklın kesmiyor mu?

Dikkatle bana bakıyor ve anlattıklarımı dinliyor. Bu iri yarı adam çok zeki.

— Saçmalama, tabii ki kesiyor. Hele sular alalmasa zaman bile kaybetmeyiz. Suların alılması yolumuzu kesip bizi kıyıdan açığa sürükleyecek.

Yoksa otuz saati bulmadan karaya ayak basarız.

Haklısın,

alçalan sular ancak kırk sekiz ilâ altmış saat arasında karaya varmamıza sebep olacak.

— Demek süphe yok, benimle geliyorsun?

— Geliyor gibiyim. Düşün ki, karaya ayak basıp ormana daldık. Ne yaparız?

— Kourou yakınlarına düsmeye bakmalıyız, orada önemli bir köy var, altın arayıcıları ve balata (bir çeşit kauçuk) toplayanlarla dolu. Büyük bir dikkatle köye sokulmak gerek, çünkü yakınında bir de mahkûmlar kampı yer alıyor. Herhalde ormana, Cayenne ve Çinlilerin toplandığı bir kamp olan inini'ye giden yolu gösterir kazıklar dikilmistir. Mahkûm ya da bir sivil zenciyi yakalayıp bizi, inini'ye kadar götürmesini sağlamalıyız. Temiz yürekli çıkar da yardımcı olursa bes yüz kâğıt tutustururuz eline, çeker gider. Bir de kafa dengiyse alırız yanımıza.

— Hindiçinililer için özel olarak yapılan Dnini kampında isimiz ne?

— Orada Çang'ın kardesi var.

— Evet, benim kardes orada. ,O kaçmak sizinle, tekne bulmak, yiyecek bulmak. Siz Cik-Cik'i buldu mu,

kaçmak kolaylasır. Bir Çinli asla gammaz değil.

Ormanda ne zaman bir Annam'lı göreceksin, korkmadan

onunla siz Cik-Cik'e haber göndereceksin.

463

— Neden kardesine Cik-Cik diyorlar? diye so-ruyar Sylvain.

— Bilmem, pna bu adı Fransızlar taktı.» Sonra devam ediyor: «Çok dikkat. Kıyıya yaklasınca çamur var.

Çamurda yürümek zor, sizi emer. Siz suların yükselmesini bekleyecek ve ormandan sarkan sarmasıkları

dalları yakalayıp çıkacaksınız. Çamurda yürümek hapi yutmak demek.

— Evet Sylvain! Kıyıya çok yaklassak bile balçıkta yürümemeliyiz. Bir dala ya da sarmasıklara tutunacak

kadar yaklasmayı beklemeliyiz.

— Oldu Kelebek, kararımı verdim, geliyorum seninle.

— Dki sal da aşağı yukarı birbirinin esi olacak, kilolarımız da yakın, herhalde birbirimizden fazla uzağa

düsmeyiz. Yine de belli olmaz. Birbirimizi kaybedersek nasıl buluruz? Buradan Kourou görülmez. Ama

Royale adasındayken, Kouro'nun sağında ve aşağı yukarı yirmi kilometre ötede, güneş vurduğunda iyice seçilebilen beyaz kayalıkları farkettiler mi?

— Evet.

— Kıyı boyunda raslanan tek kayalıklardır onlar.

Sağı ve solu, uçsuz bucaksız bir bataklıktır. Bu kayalar

kus pisliğinden beyazlaşmıştır. Kayaların üstünde binlerce kus yasar, hiç bir insan oraya ayak

basmadığından ilk molayı orada verir, oradan ormanın içlerine dalarız. Yanımıza alacağımız yumurtalarla hindistancevizlerini yeriz. Ates yakmak yok. Kayalıklara ilk varan diğerini bekler.

— Kaç gün?

— Bes. Bes gün içinde gelemmezse artık gele-miyecek demektir zaten.

Sallar hazır. Sağlam olsun diye çuvalları iki kat yaptık. Çuval üstünde gitmeye alılabilmek için, on günlük bir çalışma dönemi istedim. O da benim gibi, dolu çuval üstünde durmaya alışıyor. Her keresinde de, çuvallar alabora olma tehlikesi geçirdiğinden üstünde durabilmek için epey güç harcamak gerektiğini görüyoruz. Fırsat buldukça çuvalın üstüne uzanmak gerek. Uyumamak zorundayız, uyuduk mu denize düşebilir, çuvalı yakalayamayız, sonra. Çang, içine kavli çakmakla sigara koyabileceğim su geçirmez bir

464
kese yaptı bana. Yanımıza almak için, her birimiz on hindistancevizi rendeleyeceğiz. Bu yiyecek hem karnımızı doyuracak, hem de susuzluğumuzu giderecek. Santori'nin, içine sarap konan bir deri kırbası

varmış. Hiç kullanmadığı için, Çang aynasız evine gittiğinde kırbayı yürütmeye çalışacak.

Hareket pazar günü saat onda. Ay doruğuna vardığında suların yüksekliği sekiz metreyi bulacak, Li-estte

adını verdiğimiz dalga da en güçlü anlarını yasayacak. Çang pazar sabahı, domuzların yiyeceğini tek basına

verecek. Ben, bütün cumartesi ve pazar gününü uyumakla geçireceğim. Aksam onda yola çıktığımızda, gücüm yerinde olacak.

Çuvallarımın birbirinden aynması imkânsız. Gerek kenevir halatları, gerekse pidiñ tellerle iyice bağladım, ayrıca da bir yelken ipliyle diktim. Diğerlerinden daha büyük çuvallar da bulduk, ağızları

birbirine geçiyor. Hindistancevizlerinin sulara dökülmesi imkânsız.

Sylvain durmadan beden eğitimi hareketleri yapıyor, ben de bacaklarımı saatlerce küçük dalgalara verip baldırlarıma masaj yapıyorum. Suyun devamlı bacaklarıma çarpması, ayakta durabilmek için direnmemi

gerektiriyor. Böylece de, çelik gibi kaslarım oldu. Adada hiç kullanılmayan bir kuyu var, bu kuyunun da üç metre boyunda bir zinciri. Bu zinciri, çuvalları birleştiren iplere sardım. Bitkin düşersem kendimi bu zincirle çuvallara bağliıyacağım. Belki de böylece, çuvaldan denize düşme tehlikesi geçirmeden uyuyabileceğim. Çuvallar alabora olursa soğuk su beni

uyandıracak, hemen eski haline getirebileceğim.

— Hadi bakalım Kelebek. Topu topu üç gün kaldı.» Dreyfüs'ün sırasına oturmus, Lisette'e bakıyoruz.

— Evet topu topu üç gün kaldı Sylvain. Ben basaracağımıza inanıyorum. Ya sen?

— Ben de eminim Kelebek. Salı gecesi ya da çarsamba sabahı ormanda olacağız. Sonra Allah kerim.

Çang ikimize onar hindistancevizi rendeleyecek.
kelebek

465/30

Bıçakların dışında sarmasıkları kesip ormanda yol açmaya yarıyan iki de pala alacağız yanımıza. Bu palaları

adadaki ağaçların durduğu yerden yürüttük. Dnini kampı, Kourou'nun doğusunda. Yalnız sabahları, güneşe

karsı yürümekle yönümüzü kaybet-miyeceğimizden emin olabiliriz.

— Pazartesi sabahı Santori aklını oynatacak, diyor Çang. Ben, Kelebek'le senin kaybolduğunuzu pazartesi

günü saat üçte, aynasız öğlen uykusundan uyanmadan söylemiyecek.

— Neden evine kosup balık avlarken dalgalara kapılıp açığa sürüklendiğimizi söylemiyesin?

— Hayır, basıma is açmak istemem. Sef, diyecek, ben, Kelebek'le Sylvain bugün ise gelmedi.

Domuzlara

ben yiyecek verdi.» Ne bir eksik, ne bir fazla.

Seytan Adasından Kaçıs

Pazar günü, aksamın yedisi. Yeni uyandım.
Cumartesi sabahından beri kendimi uykuya
zorluyorum. Ay saat
dokuzda çıkacak. Dışarısı karanlık daha.
Gökyüzünde de pek az yıldız var. Yağmur dolu koca
koca bulutlar,
uçarcasına tepemizden geçiyor. Barakadan yeni
çıktık. Geceleri gizlice balığa ya da adada
dolasmaya
çıktığımızdan, bütün arkadaşlar bunu olağan buluyor.
Ufak tefek bir oğlan, Arap dostuyla birlikte geliyor.
Herhalde bir kösede sevismiş, dönüyorlar. Barakaya
girmek için tahtalardan birini kaldırmalarını gözlerken,
dostuyla günde iki - üç kere sevismenin Arabın
mutlu olmasına yettiğini düşünüyorum. Cinsel
ihtiyaçlarını gidermek, kürek cehennemini onun
gözünde
cennete çevirmeye yetiyor. Oğlan için de durum aynı.
Yası yirmi üçle yirmi bes arasında olmalı. Vücudu
eski tazeliğinde değil aslında. Süt beyaz tenini
korumak için dilediği kadar gölgede kalmaya baksın,
bir
Adonis değil artık. Ama kürekte, özgürlüğü sırasında
bulamıyacağı kadar dostu var. Arap sevgilisinin
dışında, Montmartre'in Rochechouart bulvarında
gezinen orospuları gibi, saati yirmi bes franga
kendini
satıyor. Müsterilerinin sağladığı zevkten baska

466

kazandığı parayla da, kendisi ve adamı, rahat rahat yasayıp gidiyorlar. Müsterileriyle birlikte sapıklıklarının içinde yuvarlanıyor, küreğe adım attıkları günden bu yana, beyinleri baska seyle uğrasmıyor.

Bunları mahkûm eden savcı, çürümüslük yoluna sokmak isterken mutlak bir basarisızlığa uğramıs.

Onlar

mutluluğu, bu pislik içinde bulmuslar.

Tahta, genç oğlanın arkasından kapanıyor. Sylvain, Çang ve ben basbasa kalıyoruz.

. — Yolcu yolunda gerek.» Çabucak adanın kuzeyini buluyoruz.

Salları mağaradan çıkarıyoruz. Simdiden tepeden tırnağa ıslandık. Rüzgâr, açık denize özgü kükremesiyle

esip duruyor. Sylvain'le Çang, salımı kayanın tepesine çıkarmama yardım ediyorlar. Son anda, sol bileğimi

çuvalın içine sokmaya karar veriyorum. Birden;
çuvaldan düşüp dalgalara kapılarak sürüklenmekten
korkuyorum. Sylvain, Çang'ın yardımıyla karsıdaki
kayanın tepesine tırmanıyor. Ay yükselmiş, her şey
iyice

seçilebiliyor.

Basıma bir havlu sardım. Yarım saat kadar daha
beklememiz gerekli.

Çang yanıma geldi. Boynuma sarılıyor,
yanaklarımdan öpüyor. Kayalara uzanıp bir girintiye
çekilerek

bacaklarıma yapışacak ve dalga kayalara
çarptığında dengemin bozulmamasına çalışacak.

— Bir dalga daha var! diye bağıyor Sylvain, öbürü
bizi açığa sürükleyecek olan!» Salının önünde
durmuş,

üstünden geçecek sulardan korumak istiyor. Ben de
onun gibi duruyorum, üstelik Çang'ın elleri ayak
bileklerime yapışmış, sinirinden tırnakları etlerime
gömülüyor.

Bizi götürecek olan Lisette görüldü. Bir ok gibi
yaklaşıyor. Her zamanki sersemletici gümbürtüsüyle
kayalara çarptı ve at nalı biçimindeki girintiye doldu.
Arkadasımdan bir saniye önce attım kendimi sulara,
sallarımız birbirine yapışık, Lisette bizi bas
döndürücü bir hızla açığa doğru emercesine
sürüklüyor. Bes

dakika olmadan üç yüz metre açıldık. Sylvain salının üstünde değil, ben daha ikinci dakikada tırmanıverdim.

Elinde beyaz bir bez parçası hemen yukarı fırlayıp üstüne tünediği Dreyfüs'ün sırasından Çang bi-
467

ze son olarak veda ediyor. Dalgaların olusup Seytan adasına yöneldikleri tehlikeli noktayı geceli bes dakika

oldu. Bizi sürükleyenler çok daha uzun, neredeyse köpüksüz ve o kadar düzgün ki, sallarımız devrilme tehlikesi geçirmeden, suya yapışarak, sarsılmaksızın yol alıyor.

Bu yüksek ve derin dalgalar arasında inip çıkıyor ve tatlı tatlı uzaklaşıyoruz.

Bu yüksek ve derin dalgalar arasında inip çıkıyor ve tatlı tatlı uzaklaşıyoruz.

Dalgalardan birinin tepesine çıktığımda, basımı iyice çevirerek Çang'ın beyaz paçavrasını son kez görebiliyorum. Sylvain benden pek uzakta değil, elli metre kadar ilerde. Hep kolunu kaldırıyor, sevinç ve zafer isaretleri yapıyor.

Gece pek dertli geçmedi denizin çekisindeki değişikliği iyiden iyiye hissettik. Yükselen sular bizi açığa sürükledi, şimdi alçalmaya başlayanlar karaya doğru itiyor.

Ufukta günes doğuyor, demek ki saat altı. Teknemiz, karayı görebilmemize yardım etmiyecek kadar alçak. Yalnız adalardan iyice uzaklaştığımızı fark-ediyorum, günes iyice yükselip ortalığı aydınlattığı halde adalar gç seçiliyor. Hele üç tane olduklarını anlamak imkânsız. Bir kara parçası görüyorum, o kadar.

Ayrıntılarını

seemediğıme göre de, otuz kilometre kadar ötemizde kaldıklarını dsnyorum.

Yüzüm, bir zafer gülümsemesiyle aydınlanıyor.

Çuvalların üstüne otursam nasıl olur? Rüzgâr arkamdan da itebilir nasılsa.

Oturdum. Zinciri çözüp belime doluyorum. Ellerimi kaldırıp rüzgârda kurutmaya çalışıyorum. Bir sigara içeceğim, keyifle tttreceğim. Tamam. Uzun uzun, derin derin ilk nefesleri çekiyor ve yavaşça koyuveriyorum. Artık korkum kalmadı. Harekete geçmeden önce ve yola çıktığımız sıra korkudan çektiğim

karın ağırlarını sizlere anlatmam gereksiz. Hayır, korkmuyorum artık, öyle ki sigaramı bitirince biraz rendelenmis hindistancevizi yemeyi bile dsnyorum. Ağızıma koca bir avuç rendelenmis hindistancevizi

atıyor, ikinci bir sigara yakıyorum sonra. Sylvain benden epey uzakta.

Zaman zaman, aynı anda dalganın tepesine
çıktığımızda birbirimizi görebiliyoruz. Günes bütün
gücüyle

beynime vuruyor, kafatasımın içinde beynim
kaynıyor sanki. Havluyu ıslatıp basıma sarıyorum.
Yünlü

gömleğimi çıkardım, rüzgâra rağmen sıcaktan
boğulacak gibiyim.

Allah kahretsin! Salım alabora oldu, az kaldı
boğuluyordum. Epey su yuttum. Bütün çabalarım
rağmen

çuvalı çevirip üstüne oturamıyorum bir türlü.

Devrilmeme sebep olan da cinzir. Zincir yüzünden
hareketlerim hiç rahat değil. Neyse sonunda salın
yanı sıra yüzüp derin soluklar almaya koyuldum.

Zincirden kurtulmak istiyor, çözülmeye çalışıyorum.

Sinir içindeyim, aceleden bir türlü açamıyorum.

Neyse, bu iş de oldu! Kötü dakikalar geçirdim
doğrusu. Zincirden kurtulamıyacağım düşüncesi beni
deli

etmisti.

Çuvalı ters çevirmek zahmetine katlanıyorum,

bitkinim, bir damla gücüm kalmadı bu işi yapacak.

Tırmanıyorum üstüne. Altıyla üstü arasında ne fark
var ki? Bir daha kendimi bağlamıyacağım, ne zincirle,
ne baska bir seyle. Daha yola çıkarken, kendimi
bileğimden bağlamakla yaptığım enayiliği gördüm.

Bu

kadarı yetmeliydi bana.

Günes, kollarımı ve bacaklarımı amansız şekilde yakıyor. Yüzüm atesler içinde. Islattıkça beter oluyor, çünkü su hemen buharlaşıyor ve yanma daha da artıyor.

Rüzgârın hızı epey kesildi, belki yolculuk şimdi daha rahat, çünkü dalgalar eskisi kadar yüksek değil. Ama hızım iyice azaldı. Dolayısıyla da kötü bir hava ile dalgalı denizi sakın bir denize yeğ tutuyorum.

Sağ bacağıma kramp girdi, müthiş ağrıyor, sesimi duyabilecek biri varmış gibi haykırıyorum.

Parmağımla

kramp yerinin üstüne haç isareti yapıyor,

anneannemin bunu yapmakla krampı

geçirebileceğimi söylediğini

hatırlıyorum. Kocakarı ilâcı en ufak bir sonuç

vermiyor. Günes de batıya doğru iyice alçaldı. Saat

öğleden

sonranın dördü, yola çıktığımızdan bu yana,

dördüncü keredir sular yükseliyor. Yükselen sular da,

sanki

öncekilerden daha büyük bir hızla beni kıyıya doğru

itiyor.

469

Artık Sylvain'i devamlı görebiliyorum, o da beni rahat görüyor. Dalgalar pek yükselmediğinden, gözden kaybolduğu ender. Gömleğini çıkardı, belden yukarısı çıplak. Sylvain bana isaretler yapıyor.

Hareketlerine

bakılırsa ellerini kürek gibi kullandığı anlaşıyor. Yanına yaklasabilmem için salının hızını kesiyor sanki.

Ben de çuvallarımın üstüne uzanıyor ve koi- larımı suya daldırıyorum. Baslıyorum kürek çeker gibi yapmaya. O hız keser, ben hızlanırsam belki birbirimize yaklaşıyoruz.

Suçortağımı iyi seçmişim doğrusu, sağlam bir insan, yüzde yüz bu işin adamı.

Kollarımla kürek çekmekten vazgeçtim. Yoruluyorum. Gücümü yitirmemem gerek. Karnımı doyurup çuvalı çevirmeye çalışacağım. Hem yiyecek torbası, hem de deriden su sisesi altta kaldı. Hem karnım a-cıktı, hem de susadım. Dudaklarım çatladı, yanıyor.

Çuvalları tersine çevirmenin en iyi yolu onlara asılmak,

dalganın tepesine çıktığımızda da ayaklarımla itmek.

Bes denemeden sonra, bir itiste salımı ters - yüz etmeyi başarıyorum. Harcadığım güç beni yorgun düşürdü, güçlkle tırmanıyorum çuvalların üstüne.

Günes artık ufukta, kısa süre sonra kaybolacak.
Demek ki saat altıyı buluyor. Gecenin dertli
geçmiyeceğini
umuyorum, dalgalarla boğusmak beni güçten
düşürüyor.

Santori'nin deri torbasından esaslı bir yudum
çekiyorum, iki avuç da hindistancevizi tıkıyorum
ağızıma.

Karnım doydu, rüzgârda kumdum, keseden bir
sigara çıkarıp keyifle tütürüyorum. Hava kararmak
üzereyken Sylvain havlusunu salladı, ben karsılık
verdim, birbirimize iyi geceler diledik. Benden epey
uzakta yine. Bacaklarımı uzatıp oturuyorum. Yün
gömleğimi iyice sıktım, sonra sırtıma geçirdim. Bu
gömlekler ılsansa da insanı sıcak tutuyor. Ama
günes ufukta kaybolunca soğuğu hemen hissettim.
Rüzgâr da serinliyor. Yalnız batıdaki bulutlar, ufuktan
yayılan pembe ısınlarla renkleniyorlar. Geri kalan
her sey, gitgide kararan gecede kayboluyor. Doğuda,
rüzgârın geldiği yerde bulut yok. Simdilik yağmur
tehlikesini atlattık demektir.

470

Çuvalın üstünde sıkı durmaktan, bosu bosuna
ıslanmamaktan, iyice yorulduğumu hissettiğimde
kendimi

çuvallara bağlamanın, hele geçirdiğim deneyden
sonra, doğru olup olmayacağını düşünmekten baska
seye

kafa yorduğum yok. Sonra, zincir çok kısa olduğundan hareketlerimin güçleştğini anlıyorum. Bir parçasını

da, çuvalları bağlayan iplere doıadım ama o parçayı yeniden kazanmak mümkün. Böyle hareketlerim daha

da kolaylasacak. Zinciri yeniden belime doluyor, ama eskisi gibi iyice sıkıyorum. Simdi içim daha rahat, çünkü uykuya dalıp çuvalımı yitirmekten ödüm kopuyor.

Evet, rüzgâr artıyor, dalgalar da irilesiyor. Yükselip alçalması gitgide artan sal mükemmel yol alıyor.

Ortalık iyice karardı. Gökyüzü milyonlarca yıldızla kaplı. Çoban Yıldızı hepsinden parlak.

Arkadasımı göremez oldum. Yeni baslıyan bu gecenin önemi büyük, talihimiz yaver gider de rüzgâr bütün

gece aynı hızla eserse, sabaha kadar epey yol alacağız.

Gece ilerledikçe rüzgârın siddeti artıyor. Ay ağır ağır suyun yüzünü aydınlatıyor, rengi koyu kırmızı. Tüm yuvarlaklığıya belirlediğinde, yüzeyindeki kara lekeleri iyice seçebiliyorum. Bu lekeler onu bir insan yüzüne benzetiyor.

Saat onu geçmiş olmalı. Ortalık gitgide aydınlanıyor. Ay yükseldikçe çevremi daha iyi görüyorum.

Dalgaların tepesi platin renginde, garip parıltıları gözlerimi yakıyor. Bu gümüsî parıltılara bakmamak

imkânsız, ama güneş ve tuzlu suyun iyice ağrıttığı gözlerimi yaralıyor, yakıyor.

Kendi kendime, işi fazla büyüttüğümü söylüyorum ama üst üste üç sigara içmekten de kendimi alamıyorum.

Dalgalı bir denizde, salın düzenli olarak inip çıkmasından olağan şey yok. Bacaklarımı uzun süre çuvalın

üstüne uzatamam, çünkü devamlı oturmaktan her yanıma kramp giriyor ve müthiş canım acıyor.

Tabii, devamlı olarak belime kadar su içindeyim.

Göğsüm kuru, rüzgâr yüklü gömleğimi kurut-

471

yükselmiyor. Gözlerimin yanması artıyor. Kıpıyorum.

Zaman zaman da kestiriyorum. «Uyumamam gerek»

Dile kolay, dayanılır gibi değil bu uyku. Hay Allah

kahretsin! Her yanıma saran gevseklikle mücadele

ediyorum. Her kendime gelirim, beynimde büyük bir

acı oluyor. Kavli çakmağımı çıkarıyorum. Dalar gibi

olduğumda koluma ya da boynuma bastırıyorum.

Bütün gücümle kovmaya çalıştığım büyük bir korku

belirdi içimde. Uyuyacak mıyım? Suyu düşünce

soğuk

beni uyandıracak mı? Kendimi zincirlemekle iyi

etmişim. Bu iki çuval benim bütün hayatım, yi-

tiremem

onları. Suyu yuvarlanıp uyanmazsam felâket olur.

Birkaç dakikadır, yine iliklerime kadar ıslağım. Diğerlerinin düzenli yolunu izlemek istemediği anlaşılan asi bir dalga sağdan çarpıverdi. Beni biraz ıslatmakla kalmadı, dengemi yitirmeme yol açınca, iki normal dalgayı tepeden tırnağa giyiverdim. Dkinci gece de epey ilerledi. Saat kaç acaba? Batıya doğru inmeye başlayan aya bakılırsa, sabahın ikisi ya da üçü olmalı. ,Otuz saate yakın bir süreden beri suyun üstündeyiz, iliklerime kadar ıslanmak bir ise yarıyor: Soğuk beni iyice uyandırdı. Titriyorum ama güçlük çekmeden gözlerimi açık tutabiliyorum.

Bacaklarım uyustu, altıma almaya karar verdim, iki elimle çekerek bacaklarımı altıma alabiliyorum. Ayak parmaklarım dondu, belki altımda ısınabilir.

Uzun süredir bağdas kurmus oturuyorum.

Oturusumu değiştirmek iyi geliyor. Sylvain'i görmeye çalışıyorum,

ay suyun yüzünü iyice aydınlatıyor çünkü. Ama iyiden iyiye alçaldı, tam karsıma düştüğü için çevremi seçmekte güçlük çekiyorum. Hayır, bir şey göremiyorum. Onda, kendini çuvallara bağlayacak bir şey

yoktu, denize düşmüş olmasın? Umutsuzlukla çevreme göz gezdiriyorum, bosuna. Rüzgâr çok siddetli ama

düzenli, değişken değil, en önemlisi de bu. Rüzgâra alıstım, gövdem de çuvallara yapışmış «yek-vücut» olmuş gibi.

Çevreme bakınmaktan, arkadaşımı görme arzu-
472

sundan başka şey düşünemez oluyorum. Ellerimi rüzgârda kurutuyor, sonra parmaklarımı ağzıma götürüp

bütün gücümle ısıklık çalışıyorum. Dinliyorum. Cevap yok. Syivain parmaklarıyla ısıklık çalmayı biliyor mu acaba? Kimbilir. Yola çıkmadan önce ona sormalıydım. Kendimize kolayca iki düdük yapabilirdik! Bunu

düşünemediğim için de kendi kendime sövüp sayıyorum. Sonra iki elimi ağzıma götürüp «Hey, hey!» diye

haykırıyorum. Rüzgârın sesi ve dalgaların hısırtısından baska cevap yok.

Dayanamayıp çuvalların üstünde ayağa kalkıyorum, sol elimle de zincirimi kaldırıp bir dalganın tepesinde iyice yükselene dek dengemi koruyorum. Tepeye vardığımda ayaktayım, inip çıkarken diz çökü-yorum.

Ne

sağda bir şey var, ne solda, ne de önümde. Ardımda kalmasın? Ayağa kalkıp arkama bakmaya cesaret edemiyorum. Karanlıkta seçebildiğim tek şey, solumda uzanan koyu renk bir çizgi Herhalde orman görünürde olmalı.

Güneş doğduğunda ağaçları göreceğim, keyfim yerine gelecek, «Sabah ağaçları göreceksin Kelebek! Tanrı

yardım etse de arkadaşını da görebil-sen!»

Ayak parmaklarımı ovaladıktan sonra bacaklarımı uzattım. Sonra ellerimi kurutup bir sigara içmeyi düşünüyorum. Bir değil iki sigara tütürüyorum. Saat kaç acaba? Ay iyiden iyiye alçaldı. Dün gece, güneş doğmadan ne kadar önce kaybolduğunu pek hatırlamıyorum. Gözlerimi kapayıp önceki gecenin görüntülerini hatırlamaya çalışıyorum. Bosuna. Yok, yok!... Birden doğuda güneşin doğuverdiğini

görüyorum, batıda da ayın bir parçası rahatça seçilebiliyor. Demek ki saat bese geliyor. Ay, sulara dalıp kaybolmakta epey ağırdan alıyor. Çoban Yıldızı Kutup Yıldızı diğerlerinden fazla parlıyor. Çoban Yıldızı

gideliberi, Kutup Yıldızı gökyüzünün ecesi.

Rüzgâr artıyor gibi. Ya da bana, gecekinden daha siddetli geliyor. Dalgalar daha çok yükselip alçalıyor, tepelerindeki köpükler aksamınkinden çok daha fazla. Otuz saat geçti bile. Simdilik işlerin iyi gittiğini kabul etmek gerek, en zor olan da başlayacak günü at'atmak.

473

Dün sabah altıdan aksam altıya kadar güneşin altında yanıp kavrulmak derimi yüzdü. Güneş iyice yükseldiğinde epey dertli olacak. Dudaklarım simdiden çatlıyor, oysa gecenin serinliği daha geçmedi.

Gözlerimle birlikte dudaklarım müthiş yanıyor.

Kollarımla ellerim de öyle. Mümkün olsa kollarımı açıkta

bırakmayacağım ama güneşte, yünlü gömlekle durabilir miyim? En çok yanan yerlerim de bacak aralarım

kıçım. Bu yanmanın nedeni güneş değil, tuzlu su ve devamlı çuvallara sürtünme.

Her sey bir yana aslanım, ister yan ister yanma, kirisi kırdın iste. Vardığın yer de pek çok seye katlanmayı gerektirir, gerektirecektir de. Karaya ayak basma olanağı yüzde doksan, bu önemli bir sey değil mi be? Yüzümün derisi soyulmuş, gövdemin yarısı cılk yara da olsa böyle bir yolculuk ve böyle bir sonuca ulasma

karsılığında önemli sayılabilir mi hiç? Düşün ki tek köpekbaliğına raslamadım. Herhalde hepsi tatile girmiş

olmalı! Kısmetli olduğunu inkâr mı edeceksin, kısmetlisin ulan. Bak, bu kez gerçekten basardın isi. inceden

inceye düşündüğün, hazırladığın firarların en basarılısı, göreceksin bak, en düşünülmeden yapılanı olacak,

iki çuval dolusu hindistancevizi, sonra da bırak kendini rüzgârla dalgalara. Yürü karaya. Her gemi kalıntısının kıyıya sürüklendiğini bilmek için, mühendis okulundan çıkmak gerekmez ki.

Rüzgârla dalgalar geceki gibi olursa, öğleden sora mutlaka toprağa ayak basarız.

Tropiklerin canavarı ardımdan yükseliyor. Bugün her seyi kasıp kavurmaya kararlı, çünkü bütün ısınlarını koyuveriyor. El çabukluğuyla geceyi dağı-tiveriyor. Tropiklerin tartışılmaz kralı olarak kendini kabul

ettirmek için, yatağından iyice kalkması bile
gerekmiyor. Rüzgâr, göz açıp kapayıncaya dek ılındı.
Bir saat
sonra boğucu bir sıcak olacak. Bütün gövdemde
büyük bir rahatlık var. ilk ısınlar bana değer değmez,
belimden basıma bir sıcak dalgası gidip geliyor.
Basıma sardığım havluyu çıkarıyorum, odun atesine
verircesine yanaklarımı güneşe veriyorum. Bu
canavar beni kavurmaya başlamadan, ölümden önce
hayat
verdiğini hissettirmeye çalışıyor.
Kanım damarlarımda akıyor, ıslak uyluklarım bile
canlanan kanımın akısını hissediyor. .
Ormanı iyice seçebiliyorum, tabiî yalnız ağaçların
tepelerini. Pek uzakta değil sanki. Günesin biraz
daha
yükselmesini bekleyip ayağa kalkacak ve Sylvain'e
bakacağım.

Bir saate varmadan günes iyice yükseliyor. E-vet, bugün hava çok sıcak olacak. Sol gözüm yarı yarıya kapalı, g zkapaklarım birbirine yapısıyor. A-vucumun içine su doldurup gözümü ovalıyorum. Yakıyor.

G mleğimi çıkarıyorum, günes iyiden iyiye yakmaya başlamadan biraz çıplak oturmak gereğini duydum.

Diğerlerinden daha güçlü bir dalga, alttan vurup beni iyice yükseltti. Al almaya başlamadan yarım saniye önce dostumu görebildim. Belden yukarısı çıplak, salının üstünde oturuyordu. Beni görmedi: Solumda ve

biraz ileride ama aramız iki yüz metreden bile az.

Rüzgâr hep siddetli, ona yaklaşmak i-Çin g mleğimi havada tutmayı d s n yorum. Bu yelken, herhalde ondan hızlı yol almamı sağlıyacak.

Yarım saat kadar yelkenle yol alıyorum. Ama dislerim ve ellerim arasında gerdiğim gömlek özellikle

dislerimi ağrıtıyor, üstelik rüzgâra dayanmak için harcadığım g   beni çok yorgun d s r yor. Bu isten vazge tiğimde, kendimi dalgalara bıraktığım zaman daha yavas yol aldığımı hissediyorum.

Yasasın! Bizim oğlanı görebildim, önümde, aramız yüz metreden az. Ne yapıyor ama? Beni merak ettiği yok sanki? Yeni bir dalgayla havalandığımda onu, bir, iki,    kere görüyorum. Sağ elini gözüne siper edip

çevresine bakındığını farkettim. Arkana bak be
hıyaroğlu hıyar! Bakmıs olmalı, beni göremedi
herhalde.

Ayağa kalkıp ıslık çalıyorum. Yeniden dalganın
tepesinde yükseldiğimde Sylvain ayakta, bana
bakıyor.

Gömleğini havaya kaldırıyor. Oturmadan önce belki
yirmi kere birbirimizi selâmladık. Her dalgada
gömleğimizi salladık, garip sey, hep de aynı
zamanda yükseliyoruz. Son iki dalgada, artık açık
seçik

görülebilen ormanı isaret ediyor. Kıyı ile aramızda on
kilometreden az var. Dengemi yitiriyor ve kış üstü

474

475

oturuyorum çuvallara. Arkadasımı ve ormanı du
Kadar yakınımnda görünce büyük bir sevinç doluyor
içime,

öyle bir heyecan ki bu, hüngür hüngür ağlıyorum.

Çapak içindeki gözlerimi temizleyen gözyaşları
arasında

rengârenk binlerce kristal görüyor ve aptal gibi: Sanki
kilise camları, diyorum kendi kendime. Bugün Tanrı
seninle birlik Kelebek. Doğanın dev unsurları
arasında, rüzgâr, denizin uçsuz bucak-sızlığı,
dalgaların

yüksekliği, ormanın yemyesil ve etkileyici kubbesi
karsısında, sizi çevreleyenlere o-ranla küçücük
kalıyor

ve belki, hiç aramadan, Tanrıya raslıyor, ona
dokunuveriyorsunuz. Bir tek gün ısığından yoksun,
diri diri

gömüldüğüm iğrenç zindanlarda geçirdiğim binlerce
saat boyunca nasıl geceyi eledimse, bugün
kendisine

dayanamıyacak kadar güçsüz olanları yok etmek
üzere doğan güneşe dokunuyor, gerçekten Tanrı'ya
değiyor, onu çevremde, içimde hissediyorum.

Kulağıma fısıldıyor hatta: Acı çekiyorsun, danada
çekeceksin

ama, bu kez senden yana olmaya karar verdim. Söz
veriyorum, güçlükleri yenip galip çıkacaksın.»

Hiç bir dinsel eğitimden geçmemek, hristiyan dininin
elif besini, isa'nın babasının kimliğini, Meryem

Ana'nın gerçek kisiliğini, babasının dülger mi yoksa
deveci mi olduğunu biimemek. Bütün bu cehalet

tabakası, gerçekten arandığında Tanrı'ya ras-lamayı
engellemiyor. Rüzgârda, güneşte, denizde, ormanda,
yıldızlarda insanoğlunun beslenmesi için sağa sola
bol bol serpistirdiğı balıklarda onu bulmak mümkün.

Günes hızla yükseldi. Saat sabahın onunu bulmuş
olmalı. Gövdemin belden yukarısı kurudu. Havlumu
yeniden ıslayıp basıma sarıyorum. Gümleğimi giydim,
çünkü omuzlarım, sırtım ve kollarım müthis acıyor.

Çoğu kere suyun içinde olan bacaklarım bile ıstakoz gibi kıpkırmızı.

Kıyıya yaklaştığımızdan çekim çok daha güçlü, dalgalar neredeyse dikey olarak karaya yöneliyor.

Ormanı

ayrıntılarıyla seçebiliyor, yalnız bu sabah dört, bes saat içinde karaya doğru epey yol aldığımızı düşünüyorum. İlk firarım, bana uzaklıkları göz kararıyla ölçme yeteneğini verdi. Bir yer ayrıntılarıyla

476

seçilmeye baslandı mı, uzaklık bes kilometreden az demektir. Ağaçların kalınlıklarını, hatta bir dalganın tepesinden, devrilip yapraklarını suya salan koca ağacı seçebiliyorum.

iste, yunus balıklarıyla kuslar! Allah vere de, yunus balıkları benim salı itmeye kalkmasa. Gemi kalıntılarını

ve kazazedeleri sahile itmek gibi bir alışkanlıkları olduğunu duymuştum. Onlara yardım etmek gibi iyi bir

niyetleri olduğu halde, burunlarıya vura vura öldürebiliyorlarmıs. Hayır çarpmıyorlar salıma, çevremde

dolanıyorlar, üçü dördü iyice yaklaşıp bunun ne mene şey olduğunu anlamak için kokluyor bile. Ama salıma

sürtünmeden dönüp gidiyorlar. Of, ucuz kurtulduk.

öglen oldu, günes tam tepemde, Herifçioğlu beni haslamak niyetinde anlaşılan. Gözlerim durmadan yasarıyor, burnumun ve dudaklarımın derisi çoktan sıyrıldı gitti. Dalgaların yüksekliği daha az, kulakları sağır eden bir gürültü ve hırsıyla kıyıya doğru atılıyorlar.

Bunlar dağa değil, bizi kıyıya sürükleyen birer silindir. Kıyıya yakın bir yere büyük gürültüyle çarpıyor, iyiden iyiye köpüklenip bu engeli asınca ağaçlara doğru saldırıya geçiyorlar.

Kıyıya bir kilometreden az var. Aristokratik sor-guşlarıyla, çamuru gagalıyarak gezinen beyaz kusiari

seçiyorum, kıyıyla aramızda bir kilometreden az var. Bu kuslar binlerce. Hiç biri, iki metreden fazla havalanmıyor. Bu kısacık uçuşlar da, dağalar tarafından ıslatılmamak için. Ortalık köpük dolu, deniz de

çamur renginde, iğrenç. ,O kadar yakınız ki, ağaç gövdelerinde, suların varabildiği en yüksek noktada kalan pis izi seçebiliyorum.

Dalgaların gümbürtüsü, bu rengârenk binlerce kusun çılgınlığını bastırmaya yetmiyor. Dibe sürtünüyo-rum. iki, üç metre daha. Slaf! Değdim dibe, çuvalım çamura oturdu. Beni daha ileri götürecek kadar su yok.

Güneşe bakılırsa saat öğleden sonranın ikisi, yola
çıkali kırksekiz saat oluyor. Evvelki gün gecenin
onunda

hareket etmistik. Demek bu yedinci med-cezir. Yola çıktığımızda, cezir baslıyalı iki saat oluyordu. Yine suların çekildiği sıraya raslamamız nor-
477

mal. Sular, üç saat sonra yeniden yükselmeye başlayacak. Gece ormanda olacağım. Zinciri atmıyalım ki, sular iyice yükselip dalgalar tepemizden asmaya başladığında düsmeyelim, iki, üç saat geçmeden çuvallarım yüzmeye başlayamaz.

Sylvain sağımda ve yüz metre kadar da ilerimde. Bana bakıyor ve bir takım isaretler yapıyor.

Bağırarak bir

seyler söylemek istiyor ama sesi kısılmış anlaşılan, duymam gerektiği halde bir sey duyamıyorum.

Dalgalar

kesildiğinden balçık üstündeyiz, kusların gürültüsünden baska sey rahatsız etmiyor bizi. Ben ormanın bes

yüz metre kadar uzağındayım, Sylvain ise yüz - yüz elli metre önümde. Ne yapıyor bu hıyar herif? Ayağa kalktı ve saldan atladı. Delirdi mi ne? Yürümemesi gerekir, attığı her adımda biraz daha gömülecek batağa, belki sala bile dönemiye-cek. Islık çalmak istiyorum, mümkün değil. Biraz suyum var, onu dikip bağırmaya çalışıyorum. Ağzımdan ses çıkmıyor. Çamurda hava kabarcıkları var, demek görülen ince bir

kabuk. Altı iyice yumusak, paçasını kaptıran herif boku yedi demektir.

Sylvain bana dönüyor, bakıyor, anlıyamadığım bir takım isaretler yapıyor. Ben de isaretle: Hayır, hayır salından kımıldama, kıyıya varamazsın! demeye çalışıyorum. Çuvalların ardında kaldığından salın yakınında

mı, yoksa uzağında mı, onu da kestiremiyorum, önce yakında olduğunu sanıyorum biraz gömülürse çuvallarına hemen yapışabilir.

Birden, epey uzaklaştığını ve çamura gömülmeye başlayıp kendini kurtaramadığını, artık salına dönmenin

imkânsızlığını farkediyorum. Bir çığlık geliyor kulağıma. Bunun üzerine çuvallarına yüzünkoyun uzanıp

ellerimi çamura gömüyor ve bütün gücümle itiyorum. Çuvallar altımda ilerliyor, böylece yirmi metre kadar yo! alıyorum. Biraz sola kayıp ayağa kalktığımda arkadaşımı görüyorum, yarı beline kadar çamurların içinde. Salına da on metre yakın. Kapıldığım dehset yeniden sesimi kazanmamı sağlıyor, haykırıyorum: «Sylvain, Sylvain! Kımıldama yerinden, uzan çamurlara! Bacaklarını kurtarmaya çalış!» Rüzgâr sesimi

uzaklara taşıdı, Sylvain de duydu. Evet dercesine bana basını sallıyor. Yeniden

yüzükoyun uzanıp kollarımla salımı ilerletiyorum. Hırs bana insanüstü bir güç veriyor, otuz metre daha yaklaşıyorum dostuma. Herhalde bir saati askın bir süredir çabalamaktayım, ama iyice yaklastım. A-ramız

elli - altmış metre ya var ya yok. Sylvain'i pek iyi seçemiyorum.

Ellerim, kollarım ve yüzüm çamur içinde, oturup sol gözüme giren tuzlu çamuru temizlemeye çalışıyorum. Bu yetmiyormuş gibi sağ gözüme de tuzlu çamur kaçıyor, ikisi birden baslıyor yasarmaya. Önümü göremez

oluyorum. Neyse, yeniden Sylvain'i seçebildim; yatmıyor, ayakta, yalnız göğsü çamurun dışında. İlk dalga kendini hissettiriyor. Üstümden astı a-ma çuvalları pe* kımıldatmadan az öteme yayıldı ve çamuru köpükleriyle kapladı. Göğsü çamurun dışında kalan Sylvain'in de çevresinde dolanıyor.

«Dalgalar

arttıkça çamur yumusayacak? diye düşünüyorum kendi kendime. Her ne pahasına olursa olsun, yanına varmalıyım.»

Yavrularını yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalan hayvanlarınkini andıran bir güç her yanıma kaplıyor. Kaçınılmaz bir tehlikeye yavrusunu kaptırmak istemeyen ana kus gibi, Sylvain'in yanına varmak için

çamuru avuçluyorum. Bir sey söylemeden, hareket etmeden, iri gözleri benimkilerin içinde, bakıyor. Çizerine dikilen gözlerim bakışlarını kaçırmamaktan baska sey düşünmüyor, ellerimi nereye daldırdığıma bile aldırmıyorum. Biraz yavaslıyorum, üstümden a-san ve tüm gövdeyi kaplayan iki dalga yüzünden çamur iyice yumuşadı. Eskisinden çok daha ağır ilerliyorum şimdi. Koca bir dalga geçti, az kalsın boğuyordu beni ama, çamurdan da biraz kaldırdı. Daha iyi görebilmek için oturuyorum. Çamur Sylvain'in koltuklarına yükselmiş. Aramızda kırk metreden az var. Hiç durmadan bana bakıyor. Çamura gömülerek öleceğini anlamış gibi zavallı, hem de karanın üç yüz metre ötesinde. Yüzünkoyun uzanıyor ve neredeyse sıvı halini alan çamuru kucaklıyorum artık. Gözlerimiz birbirine çakılmış gibi. Daha fazla güç harcamamamı isterce^ sine isaret ediyor. Yine de yoluma devam ediyorum, 479 derken büyük bir dalga beni havalandırıyor ve çuvallardan ayırıyor neredeyse bes - altı metre sürüklüyor. Dalga geçtiğinde bakıyorum. Sylvain kayboldu, ince bir su tabakasıyla kaplanan balçık köpüklü ve dümdüz.

Son bir veda isareti bile yapamadı dostum.

Gösterdiğim tepki hayvanı, iğrenç, yasama içgüdüğü her seye

üstün geliyor: «Sen hayattasın ya. Tek basmasın ama, dostun yok, ormana girdiğinde isin pek kolay olmayacak.»

Oturmusum, sırtımda patlayan bir dalga beni kendime getiriyor. Dki büküm oldum, dalga o kadar siddetli

ki bir süre soluğum kesiliyor, tıkanıyorum. Sal biraz daha sürüklendi ve metrelerce kaydı, ancak o an, dalganın ağaçların dibine yayılışını izlerken

Sylvain'in ardından gözyası döküyorum: «Ne kadar yakındık

karaya, yerinden kımıldamasaydın olmaz mıydı sanki?

Ağaçlara üç yüz metre kalmıştı! Neden söyle bana

neden yaptın bu enayiliği? Kuru tabakanın, sahile

varmanı sağlayacak kadar sağlam olduğunu nereden

çıkardın? Günes mi aklını basından aldı? Ne bileyim?

Yoksa bu cehenneme daha fazla dayanamadın mı?

Söyle, neden senin gibi bir adam, güneşte birkaç

saat daha kavrulmayı göze alamadı?»

Dalgalar, gök gürültüsünü andıran bir gümbürtüyle birbirini izliyor. Gitgide sıklaşıyor ve yükseliyorlar. Her

keresinde sıırıslam oluyor ve birkaç metre ilerliyorum, ama balçıktan kopmuş değilim. Bese doğru

başlıyorum yüzmeye. Su biraz yükseldiğinden dalgalar eskisi kadar gürültü çıkarmıyor. Gümbürtü kesildi.

Sylvain'in çuvalı ağacların arasına vardı bile. Ben de varıyorum kıyıya, balta girmemiş ormanın yirmi metre kadar ötesine yavaşça konuyorum. Sular çekildiğinde yine çamurun üstündeyim ellerimle bir dal ya da sarmasığa tutunmadan yerimden kımıldamamakta

kararlıyım. Yirmi metre bir şey kaldı. Yeniden havalanıp ağacların yanına varmam için bir saatten fazla beklemem gerekiyor. Kükreyerek iten bir dalga, beni ağacların üstüne fırlatıyor. Zinciri gevsetip çıkarıyorum. Atmıyorum ama, belki ihtiyacım o-lur.

480

Ormanda

Yarı yüzüp yarı yürüyerek, güneş batmadan ağacların arasına girmeliyim, insanı emen çamurdan kurtulamıyorum bir türlü. Su ormanın içlerine giriyor, karanlık bastığında hâlâ kuru toprağa varamadım.

Bir çürük kokusu burnuma geliyor, gaz yüzdesi o kadar yüksek ki gözlerim yanıyor. Bacaklarıma otlar ve

yapraklar sarılıyor durmadan. Çuvalımı biraz daha itiyorum. Her adımda ayaklarım, su altında kalan toprağı yokluyor, ancak fazla gömülmediğinde yürüyorum.

ilk gecemi, yere devrilmiş kocaman bir ağaç gövdesi üzerinde geçiriyorum. Yığınla böcek üstümde geziniyor. Gövdem yanıyor ve batıyor. Torbarm ağacın üstüne çektim ve sıkı sıkı bağladım, yünlü gömleğimi de sırtıma geçirdim. Hayatım torbanın içinde, hindistancevizlerini açınca karnım doycak ve dayanma gücünü bulacağım. Palam sağ bileğime bağlı, iki kalın daldan meydana gelen yuvaya, bitkin uzanıyorum. Bir sey düşünmeden dalıp gidiyorum. Yok, yok, sadece iki üç kere: «Zavallı Sylvain!» diye mırıldandım, sonra kendimden geçtim.

Kusların sesiyle uyanıyorum. Günes ormanın i-çine pek giremiyor, biraz yukardan geldiğine göre saat yedi

ya da sekiz olmalı. Çevrem su içinde, sular yükselmiş demek. Belki onuncu med - cezirin sonu. Seytan'dan yola ç;kalı altmıs saati buldu. Denizden ne kada- uzakta olduğumun farkında değilim. Kıyıya gidip güneşte kurunabilmek için suların çekilmesini beklemek zorunlu. Dçme suyum kalmadı, üç avuç kadar

rendelenmis hindistancevizim var. Onları yiyor,
birazını da yaralarımın üstüne sürüp rahatlıyorum,
içindeki
yağ acılarımı dindiriyor. Sonra iki sigara tütürüyorum.
Bu kez bencilliğe yönelmeden Sylvain'i
düşünüyorum. Yalnız basıma kaçmaya tasarlamamış
mıydım? Tek basıma kurtulmaya kararlıydım demek.
Değişen bir şey yok öyleyse, yalnız büyük bir üzüntü
var içimde, arkadaşımın çamurlara gömülüsünü
görmeme engel olacaktı gibi gözlerimi kapıyorum.
Artık onun için her şey bitti.

kelebek

481731

Torbamı yerleştirdiğim yuvaya oturup içinden bir
hindistancevizi çıkarabiliyorum. Bacaklarımın a-
rasında,

ağaca vura vura açıyorum iki tanesini. Kabuğun
yırılması için sivri ucunu vurmak gerekiyor. Palayla
kesmekten daha iyi. Bir taze hindistancevi-zini yiyor,
içindeki hafif sekerli suyu da içiyorum. Sular hızla
çekiliyor, çamurda rahatça yürüyüp kıyıya varmam
mümkün.

Bugün güneş nefis, deniz de pek güzel. Sylvain'-in
kaybolduğu yere uzun uzun bakıyorum. Bir çukurdaki
temiz deniz suyuyla yıkadığım gövdem de giysilerim
çabucak kuruyor. Bir sigara tütürüyorum. Dostumun
mezarına son bir bakış, ormana giriyor ve yola
koyuluyorum. Torbam sırtımda, ağır ağır dalıyorum.

Ağaçlarda suların yüksekliğini gösteren en u-fak bir iz yok. Burada mola verecek, yirmi dört saat dinleneceğim. Hindistancevizlerini açacak, beyaz etlerini çıkarıp torbama dolduracağım. Karnım acıktığında yiyeceğim olur. Ates de yakabilirim ama, bunu pek doğru bulmuyorum.

Günün ve gecenin geri kalan bölümünü olaysız geçiyor: Kusların çığlıkları, güneş doğduğunda beni uyandırıyor. Hindistancevizlerinin hepsini açtıktan sonra, sırtımda ufak bir çıkınla doğuya ilerliyorum, öğleden sonra üçe doğru bir patikaya rasladım. Bu, ya balata toplayanların izlediği yol, ya da orman korucularıyla altın arayıcılarının. Yol dar ama temiz, üstü dallarla kaplı değil, insanların bu patikayı sık sık kullandıkları belli oluyor. Zaman zaman, birkaç nalsız esek ya da katır izine raslıyorum. Kuruyan çamurun üstünde, bas parmağın iyice belirgin olduğu çıplak ayak izleri de var. Hava kararana dek yürüyorum. Hindistancevizi çiğniyorum durmadan, besleniyorum ve susuzluğum kalmıyor. Ara sıra, iyice çiğneyip yağını çıkardığım tükürükle karısan parçaları burnuma, dudaklarıma, yanaklarıma sürüyorum.

Gözlerim sık sık birbirine yapışıyor, irin dolu. ilk fırsatta gözlerimi tatlı suyla yıkayacağım. Torbamda, hindistancevizinden başka içinde Marsilya sabunu bulunan su geçirmez bir kutu var. Bu kutuya ayrıca bir tras

makinesi, bir düzüne kadar jilet ve bir fırça koydum.

482

Elde pala ilerliyorum ama palayı kullanmam
gerekmiyor hiç, yolun üstünde en ufak bir engel yok.

Dki

yanımda yeni kesilmiş dalları farkedebiliyorum. Bu
patikadan epey adam geçtiği belli, çok dikkat
etmeliyim.

Orman, ilk kaçışım sırasında Saint-Laurent-du-Maroni'de gördüğümün esi değil. Bu iki katlı Maro-ni ormanı

kadar sık da değil, ilk bitki örtüsü bes altı metreye kadar yükseliyor. Yirmi metre kadar yukarda da ağaçların meydana getirdiği kubbe var. Patikanın sağı biraz aydınlık. Sol yanı ise neredeyse gece. Hızla ilerliyor, insanlar ya da yıldırım yüzünden çıkan orman yangınlarının meydana getirdiği açıklıklara raslıyorum. Günes ısınları da, hafif hafif içeri sızıyor. Isınların eğimi, günesin batmak üzere olduğunu göstermekte. Sırtımı güneşe verip doğuya, Kourou'daki zenci köyüne ya da aynı adı taşıyan kampa doğru ilerliyorum.

Hava birden kararacak. Gece yürümemeliyim. Ormana dalacak ve yatacak bir yer bulacağım. Patikanın otuz metre kadar uzağında, muz yapraklarını andıran sık bir bitki örtüsü altına yerlesiyor, palamla kestiğim bir yığın yaprağı da altıma serip uzanıyorum. Islanmadan bir uyku çekebileceğim. Talihim

de var, yağmur yağmıyor, iki sigara tütürüyorum. Bu gece o kadar yorgun da değilim. Hindistancevizi karnımı devamlı tok tutuyor. Yalnız susuzluktan ağzım

kuruyor, tükürüğüm güç oluyor.

Firarın ikinci bölümü başladı, karada basım derde girmeksizin geçirdiğim bu üçüncü gece.

Ah! Sylvain de yanımda olaydı. Yok ama oğlum, elinden ne gelir? Eyleme geçmek için, hayatta kimsenin

öğüdüne ya da desteğine ihtiyaç duymadın ki! Sen komutan mısın, er misin yoksa? Hıyarlasma Kelebek, dostunu kaybetmek herkesin basına gelebilecek bir üzücü olay, ama ormanda yalnız kalman gücünü yitirmen demek değil ki. Royale'de, Saint -Joseph'de, ya da Seytan adasındakiler artık iyice u-zakta kaldılar, onlardan ayrılalı altı gün oluyor, Ko-urou'ya haber gitmiş olmalı, önce kampta görevli-
483

aynasızlara, sonra köydeki zencilere. Herhalde bir jandarma karakolu da olmalı yakında. Köye doğru yürümen akıllıca bir is mi? Köy çevresini hiç bilmiyorsun. Kamp, köyle şehir arasında. Kourou hakkında

baskaca bildiğim yok.

Royale'deyken ilk raslıyacağım adamın yolunu kesmek, Çinlilerin ve bu arada Çang'ın kardesi Cik-Cik'in

yasadığı inini kampına kadar götürmesini sağlamak gelmişti aklıma. Neden bu plânı değiştiriyordum sanki?

Seytan adasındaküer boğulduğum sonucuna
vardılarsa bir dert çıkmıyacak demekti. Ama bir
orman kampı

Arap gardiyanlarla dolu olmalı, aralarında da yığınla
insan avcısı vardır herhalde. Elllerine düsmemeye
dikkat et Kelebek! Yanılmaya gelmez! Aralarında
kalıp kapana kısılmamaya bak. Herifler seni
görmeden

sen onları seçebilmelisin. Sonuç: Yoldan gitmemeli,
yolun yakınından ilerlemeliyim. Elinde palayla bütün
gün patikayı arsinlamak yeterince büyük bir hata.
Düşüncesizlik de değil, çılgınlık. Yarın, ormanın
içinden

yürüyeceğim.

Günesin doğusunu selâmlayan hayvanlarla kusların
sesi beni erkenden uyandırdı. Orman yaratıklarıyla
birlikte silkinip toparlanmaya çalışıyorum. Benim için
de yeni bir gün başlıyor. Bir avuç hindistan-cevizini
iyice çiğneyip yutuyorum. Birazıyla yüzümü
sıvazlayıp yola koyuluyorum. Yolun yakınından
yürümek epey

güç, dallarla sarmasıklar çok sık olmasa da ilerlemek
için elimle itmek zorundayım. Yolu bırakmakla iyi
ettim, ıslık sesleri duyuyorum çünkü. Elli metre kadar
ötemde patika uzanıyor. ıslık çalan ortada yok.

Görüyorum sonunda. Bu bir zenci. Sirtında yük, sağ
elinde bir tüfek var. Haki bir gömlek ve sort giymis

kolları ve bacakları çıplak. Bası önünde, gözlerini yerden ayırmıyor. Ağır yükün altında kamburu çıkmış. Yolun hemen kıyısında kalın gövdeli bir ağacın ardına gizlenip, elde bıçak yanıma varmasını bekliyorum.

Tam ağacın önünden geçerken üstüne çullandırıyorum. Sağ elim, tüfeği tutan kolunu havada yakaladı, kolunu kıvrıp tüfeği düşürüyorum. «öldürme beni! Acı bana!» Zenci ayakta, bıçağı gırtlığına dayalı. Yere eğilip tüfeği alıyorum, tek namlu-
484

lu eski bir silâh bu. Ama gırtlığına kadar barut ve saçma dolu herhalde. Horozu kaldırıp iki metre aeriliyor ve:

— Dpi çöz, indir yükünü, diyorum. Kosarak kaçmaya kalkma, gebertiveririm.

Zavallı zenci, dehset içinde dediklerimi yapıyor.

Sonra bana bakıyor:

— Kaçak mısınız?

— Evet.

— Ne istiyorsunuz? Bütün malımı alın. Yalvarırım öldürmeyin beni, bes çocuğum var. Acıyın, bırakın da

yasıyayım.

— Kes sesini. Adın ne?

— Jean.

- Nereye gidiyorsun?
- Ormanda odun kesen iki kardese yiyecek ve ilâç görütüyorum.
- Nereden geliyorsun?
- Kourou'dan.
- Köy halkından mısın?
- Orada doğdum.
- inini'yi bilir misin?

— Evet, ara sıra kamptaki Çinlilerden kaçak o-dun alır satarım.

— Sunu görüyor musun? — Nedir o?

— Bes yüzlük. Bir seçim yap: Ya dediğimi yerine getirir, bes yüzlüğü cebe indirir, tüfeğini de geri alırsın,

ya da sözümü dinlemez beni uyutmaya çalışır ve geberir gidersin.

— Benden ne istiyorsunuz? Para vermeseniz de, dediğinizi yapmaya hazırım.

— Beni tehlikesizce, inini kampı yakınına götürmeni istiyorum. Aradığım Çinliyi bulunca seni bırakırım. Tamam mı?

— Tamam.

— Beni aldatmaya kalkma, öldürürüm.

— Hayır, size yardım edeceğime söz veriyorum Zencinin yanında biraz süt var. Çıkarıp bana altı kutu süt, koca bir somun ekmek ve domuz vaâı veriyor. ' y

— Yükünü ağaçların altına gizle, sonra döner

485

alırsın. Bak, palamla ağacın üstünü isaretliyorum.

Bir kutu süt içiyorum. Bana yepyeni bir de pan-talon veriyor, makinistlerin kullandığı cinsten bir bez pantolon. Tüfeği bırakmadan giyiyorum.

— Yürü bakalım Jean. Dikkat et de kimse bizi görmesin, yakalanırsak suç sende demektir. Kendini yok bil o zaman.

Jean, ormanda yürümeyi benden iyi biliyor. Dallarla sarmasıkları öyle ustaca itiyor ki, onu izlemekte güçlük çekiyorum. Bu herif, sık ormanda, gerçekten büyük rahatlıkla yol alıyor.

— Adalardan iki mahkûm kaçtığını bize bildirdiler. Sizinle açık konuşayım: Kourou'daki kampın yakınından geçerken büyük tehlikelerle karşılaşabiliriz.

— iyi ve açık yürekli bir insana benziyorsun Jean. Yanılmadığımı umarım, inini'ye gitmek için bana ne salık

verirsin? Düşün ki benim güvenliğim senin de sağlığın demek. Aynasızlara ya da insan avcılarına raslarsak

seni öldürmek zorunda kalacağım.

— Adınız nedir?

— Kelebek.

— Peki Bay Kelebek. Dyice ormanın içine girmemiz ve Kourou'nun epey uzağından geçmemiz gerekiyor. Ormandan geçerek kimseye yakalanmadan sizi Dnini'ye götürebilirim.

— Sana güveniyorum. Dilediğin yolu seç.

Ormanın içinde daha ağır ilerliyoruz ama, yoldan ayrıldığımızdan beri zencinin çok rahatladığını

hissediyorum. Eskisi kadar ter dökmüyor, yüz hatları pek gergin değil, rahatlamış gibi.

— Jean, eskisi kadar korkmuyorsun sanırım?

— Evet, Bay Kelebek. Yolun kıyısında durmak hem sizin, hem de benim için çok tehlikeliydi.

Hızla ilerliyoruz. Bu zencinin kafası isliyor, benden üç-dört metreden fazla uzaklaşmıyor.

— Dur, bir sigara içmek istiyorum.

— Buyurun size bir paket Gauloises.

— Sağol Jean, sen iyi bir insansın.

— Evet, gerçekten çok iyiyimdir. Ben katoliğim, mubassırların kürek mahkûmlarına yaptıklarını gördükçe

çok üzülürüm.

— Çok mahkûm gördün mü? Nerede.

486

— Kourou orman kampında. Odun kesmek gibi ağır bir isin yanı sıra dizanteri ve sarı hummadan kırılarak yavas yavas öldüklerini görmek insanın yüreğini paralıyor. Adaiardakilerin durumu çok daha iyi. Sizin gibi,

sağlık durumu mükemmel bir kürek mahkûmunu ilk kez görüyorum.

— Evet, adaiarda hayat çok daha rahattır. Kalın bir ağaç dalı üstüne oturup soluk aldık.

Bana verdiği süt kutularından birini ona uzattım.

Dstemedi, hindistancevizi yemek ona yetiyordu.

— Karın genç mi?

— Evet, otuz iki yasında. Ben de kırk. Üç kızımız, iki de oğlumuz var.

— Hayatını iyi kazanıyor musun?

— Gül ağacı ekmeğimizi çıkarmamıza yetiyor, karım mubassırların çamasırlarını yıkayıp ütölüyor.

Böylece onun da biraz yardımı dokunuyor. Yoksuluz ama karnımız doyuyor, çocuklarımızın hepsi de okula

gidebiliyor. Her zaman, ayaklarına giyecek pabuç buluyorlar.

Çocukları pabuç bulduğuna göre islerin yolunda gittiğini sanan zavallı zenci! Boyu benimki kadar var, yüzü

de hiç sevimsiz değil. Tam tersine, gözleri duygudan yoksun olmayan, namuslu, sağlıklı bir adam, iyi bir asle babası, iyi bir koca, iyi bir hırıs-tiyan olduğunu ortaya koyuyor.

— Ya siz Kelebek?

— Jean, ben yeniden hayata kavusmak için çırpıyorum. On yıldan beri diri diri gömülmüs yasıyor ve

durmadan kaçmaya çalışıyorum. Niyetim de düşünce de bile kimseye kötülük etmeksizin seninki gibi bir

karı ve çocuklara sahip olmak. Söylediğin gibi, bu kürek cehennemi iliklerine kadar çürümüs. Kendine saygısı olan bir adamın bu bataktan kurtulması gerekir.

— Kurtulmanız için size bütün gücümle yardım edeceğim. Artık yola çıkalım.

O essiz içgüdüleriyle yönünü bulan Jean, hiç duraklamadan beni Çinlilerin kampının yakınlarına getiriyor.

Kampa vardığımızda hava kararalı iki saat olmus bile. Uzaktan balta sesleri geliyor ama ısık görmüyoruz.

Jean, kampa iyice yaklasabilmek için, bir

487

im nooeiçi KuiuDesi allatmamız gerektiğini söylüyor.

Orada mola verip geceyi geçirmeye karar veriyoruz.

Yorgunluktan bitik haldeyim, uyumaya da korkuyorum. Ya bu zenci konusunda yanıldıysam? Ya usta bir

oyuncu olup uyurken silâhı kapar da beni öldürürse?

Beni öldürmekle kazancı iki kat olur: Hem basındaki belâdan kurtulur, hem de bir kaçağı öldürdüğü için paraya konar.

Evet, Jean gerçekten kafalı. Konusmadan, fazla beklemeden uyumak üzere uzanıyor. Zincir yanımda. Onu

bağlamayı düşünüyorum ama, sonra zinciri benim gibi kolayca çözebileceği aklıma geliyor. Dikkatli olduğu

takdirde, derin bir uykuya dalarsam ne yaptığını farkedemem. önce, uyumamaya çalışmalıyım. Elimin altında dolu bir Gauloises paketi var. Uyumamak için elimden geleni yapacağım, namuslu olan ve beni bir haydut sayan bu adama asla güve-nemem.

Ortalık iyice karardı. Dki metre ötemde yatıyor, yalnız çıplak ayaklarının beyaz tabanını seçebiliyorum.

Ormanda gecenin kendine özgü gürültüleri var: Sis boyunlu maymun durmadan haykırıyor, boğuk çiğliğini

kilometrelerce öteden duyabilmek mümkün. Bu sesin önemi büyük, çünkü düzenli çıkıyorsa sürüsü rahatça karnını doyurup uyuyabilir demektir. Bu seste bir dehset ya da tehlike belirtisine raslanmıyor, demek ki yakında insan ya da yırtıcı bir hayvan yok.

Sinirlerim iyice gergin ama, fazla güçlük çekmeden uyanık kalabiliyorum. Dalar gibi olduğumda derime sigaranın ucunu basıyorum, bütün kanımı bosaltmaya niyetli sivrisineklerin de yardımını görmüyor değilim.

Salyamla ıslattığım tütünü üstüme sürersem sevrisineklere kurtulabilirim. Nikotin suyu beni sivrisineklere koruyabilir ama onlar olmayınca da uyuyabilirim. Yalnız bu sivrisineklerin sıtma ya da sarı

humma taşıyıcısı olmamalarını dileyelim.

Geçici de olsa, çürümüslük, kokusmusluk yolundan çıkmış bozulmaktan kurtulmuş gibiyim. Bu yola girdiğimde yirmi bes yasındaydım, 1931 yılıydı.

Simdi 1941 yılındayız. On yıl oluyor. 1932 de ruhsuz savcı

Pradel, insanlık dışı ve acımasız bir iddianame ile beni en genç ve güçlü çağımda cezaevleri yönetmen-

488

ligi denen kuyuya attı. Bu kuyu beni ağır ağır eritecek ve sonunda yok edecek vıcık vıcık bir sıvıyla doluydu. Sonunda, firarımın ilk bölümünü tamamladım. Kuyunun dibinden yukarı çıktım, simdi kenarındayım.

Dkinci bölümü de başarıyla sonuçlandırmak için bütün gücümü ve zekâmı kullanmalıyım.

Gece ağır geçiyor ama yine de geçiyor, hiç gözümü kırpmıyorum. Tüfeği de elden bırakmıyorum.

Sivrisinek

ısırıklarının da yardımıyla uyanık kalabildim, tüfek elimden bir kere olsun düşmedi. Kendimle öğünebijirim. yorgunluğa yenik düşüp özgürlüğümü tehlikeye atmadım. Ruh maddeden güçlü çıktı, güneşin

yakında doğacağını belirten kus çığlıklarını duyduğumda kendi kendimi kutluyorum. Bu çığlıklar, aslında

öncülerden geliyor, erken uyananlardan. A-ma bu «başlangıcın ardından diğerleri de gecikmi-yecek. Zenci uzun uzun gerindikten sonra oturdu, ayak parmaklarını ovalamakla mesgul.

— Günaydın, hiç uyumadınız mı?

— Hayır.

— Çok saçma, çünkü benden size bir tehlike gelmiyeceğini söylemistim. Kurtulmanızda size yardımcı

olmaya kararlıyım.

— Sağol Jean, güneşin ormanı aydınlatmasına çok var mı?

— Bir saatten fazla, Yalnız, hayvanlar, herkesten önce sezerler güneşin doğacağını. Bir saat kadar sonra

önümüzü görebiliriz. Bana bıçağınızı verin Kelebek. Hiç düşünmeden bıçağı ona uzatıyorum. Dki, üç adım atıyor ve bir bitkinin dalını kesiyor. Koca bir parçayı

bana uzatıyor, öbürünü kendine ayırıyor.

— içindeki suyu için, birazını da yüzünüze sürün.

Bu garip yalaktan hem su içiyor, hem de yüzümü yıkıyorum, iste gün doğuyor, Jean bıçağımı geri verdi. Bir

sigara yakıyorum. Jean da tütürüyor. Yola çıkıyoruz. Günün ortasına doğru, asılması güç su birikintilerinin içinde epey uğrasıp iyi ya da kötü kimseye raslamadan inini kampı yakınına varıyoruz.

Kampa giden yolun yakınındayız. Bu açıklığın
489

bir yanında, daracık bir demiryolu var. «Bu demiryolundan, Çinlilerin ittiği vagonlar geçer, diyor Jean.

Vagonlar o kadar gürültü yapar ki, çok uzaktan seslerini duymak mümkündür.» içinde iki sıra bulunan bir

vagonun geçisine tanık oluyoruz. Sıraların üstünde iki aynasız oturuyor. Arkada iki Çinli, uzun tahta çubuklarla vagonun hızını kesiyorlar. Tekerleklerden kıvılcımlar saçılıyor. Jean, çubukların ucunun demir olduğunu, vagonları itmeye ya da durdurmaya yaradığını anlatıyor.

Yoldan epey geçen var. Sırtlarında kangal kangal sarmasık, bir yabandomuzu, deste deste hindistancevizi

yaprağı taşıyan Çinliler görüyoruz. Herkes de kampa gidiyor. Jean, ormana dağılmalarının birkaç nedeni bulunduğunu söylüyor: «Yabandomuzu avlamak, esya yapmak için sarmasık kesmek, bahçelerdeki sebzeleri güneşten korumak için hasır yapmakta kullanılan hindistancevizi yaprağı toplamak, kelebek, sinek, yılan avlamak, v.s. gibi. Bazı Çinlilerin, yönetmenlik hizmetindeki görevleri bitince birkaç saat

ormanda çalışma hakları verilmiş. Yalnız hepsi, aksam beşe kadar kampa dönmek zorunda.

— Al Jean, iste beş yüz frankla tüfeğin, içini bosalttım tabii. Bıçağımla palam yanımda. Gidebilirsin. Sağol.

Bir zavallının yasamasına yardım ettiğin için Tanrı, sana benden çok yardım eder umarım. Açık yüreklilik gösterdin, tekrar tesekkür ederim. Basına geleni çocuklarına anlattığında: «Bu kürek mahkûmu mert bir

Çocuğa benziyordu, ona yardım ettiğime pisman değilim» diyeceğini umarım.

— Bay Kelebek. Vakit oldukça geç, hava kararana kadar pek fazla yürüyemem. Tüfek sizde kalsın, sabah

olana dek yanınızda kalayım izin verirsiniz, sizi Cık-Cık'e götürecek Çinliyi ben bulmak istiyorum. Kaçak bir beyazdan korkar ama benden pek o kadar ürkmez. Bırakın çıkayım yolun üstüne. Bir aynasızla karsılassam bile benim varlığımı garipsemez.

Cayenne'deki «Symphorien» müessesesi adına gül ağacı

bulmaya geldiğimi söylerim. Bana güvenin.

— Al öyleyse tüfeğini, ormanda tüfeksiz bir a-damla karsılaşmayı yadırgayabilirler çünkü.

— Sağolun.

490

Jean yolun üstüne dikiliyor. Görünen Çinliden hoslanırsam hafif bir ıslık çalacağım. Sirtında bir muz ağacı

gövdesi taşıyan ufak tefek yaşlı Çinli: «Günaydın beyim» diyor. Jean'ı selâmlayan ihtiyardan hoslanıp hemen ıslık çalıyorum.

— Günaydın Çinli. Dur, seninle konuşacaklarım var.

— Siz ne istiyor bey?

Çinli duruyor. Bes dakikaya yakın, konuşuyorlar. Ne konustuklarını pek duyamıyorum, iki Çinli daha geçiyor, sırtlarında sopaya geçirilmiş bir karaca taşıyorlar. Ayaklarından asılan hayvanın bası yere sürtünüyor. Zenciyi selâmlamadan hızlanıyor, yalnız Çinliyle birkaç sey konuşup tüyüyorlar.

Jean ihtiyarı ormana sokuyor. Yanıma geliyorlar.

Yaklasırken elini uzatıyor.

- Sen tyd?
  - Evet.
  - Nereden?
  - Seytan adasından.
  - Ya iyi. «Gülüyor, çekik gözleriyle yüzüme bakıyor.» Ya iyi. Senin ad ne.
  - Kelebek.
  - Ben seni tanımıyor.
  - Ben ang'ın arkadaşı, ang Vauquie'in Cik-Cik'in kardesi.
  - Ha! Ya iyi. «Yeniden elimi sıkıyor.» Sen ne istemek?
  - Cik-Cik'e haber salıp burada beklediğimi bildirmeni istiyorum.
  - imkânsız.
  - Neden?
  - Cik-Cik, kamp komutanının altmıs rdeğini çalmak. Komutan Cik-Cik'i var öldürmek istemek. Cik-Cik tüymek.
  - Ne zamandan beri?
  - iki ay.
  - Denize mi açıldı?
  - Bilmiyor. Ben kampa gitmek, Cik-Cik'in en yakın dostuyla konuşmak ,0 karar vermek. Sen burada durmak. Ben gece geri dönüp anlatmak durumu.
- 491
- Saat kaçta?

— Ben bilmiyor. Ama ben var sana getirmek yemek de, sigara da, sen burada yok ates yakmak. Bek ıslıkla alacak «Madelon». Sen ne zaman duymak, yola çıkmak. Oldu?.

— Oldu. «Çinli gidiyor.» Ne dersin Jean?

— Bir sey kaybetmis değiliz, isterseniz Kourou'-ya doneriz. Size bir yerli kayığıyla yiyecek bulurum, denize aılırsınız.

— Jean, çok uzağa gidiyorum. Tek basıma yola ıkamam. Teklifine tesekkür ederim. Belki bunu, baska

arem kalmazsa kabul ederim.

Çinli, sırtında tasıdığından bir parça kesip bize verdi, çok lezzetli. Taze, stelik cevizi andıran bir tadı var.

Jean nöbet tutacak, ona güveniyorum artık.

Sivrisinekler saldırıya basladığından, yüzümü ve ellerimi

nikotin suyuya sıvıyorum.

— Kelebek, biri «Madelon» u çalıyor. Jean beni uyandırdı.

— Saat kaç?

— Pek geç değil, en fazla dokuz.

Yola çıkıyoruz. Ortalık zifiri karanlık. ıslık çalan yaklaşıyor, karsılık veriyorum. Yakınımıza geliyor, onu

hissediyor fakat göremiyorum. Devamlı ıslık çalarak buluşuyoruz sonunda. Gelenler üç kişi. Her biri elime dokunuyor. Ay neredeyse doğacak.

içlerinden biri, mükemmel bir fransızcayla:

— Yolun kıyısına oturalım, diyor. Gölgede bizi kimse göremez.» Jean da bizlere katılıyor.

Grubun en iyi konusanı:

— önce yemek ye, diyor, sonra konusursun.» Jean'la birlikte, sıcak bir sebze çorbasını içiyoruz. Dçimiz iyice ısınıyor, yiyeceğın geri kalan bölümünü sonraya saklamaya karar veriyoruz. Nane kokulu sekerli çay içiyoruz, nefis.

— Çang'ın yakın arkadaşı mısınız?

— Evet, kardesi Cik-Cik'i bulup onunla kaçmamı söyledi. Ben, birkere daha kaçtım ve ta Kolombiya'ya gidebildim. Dyi denizciyim, onun için Çang kardesini de yanıma almamı istiyordu. Bana güvenir.

— Çok iyi. Çang'ın düğmelerini söyle bakalım?

— Göğsünde bir dragon var, sol elinde de üç

492

nokta, Poulo-Condor ayaklanmasının elebaslarından olduğunu gösterirmis. En yakın dostu ve ayaklanmanın

bir diğ er elebasısı da Van Heu adını taşıyor. Bir kolu kesik.

— O benim, diyor düzgün konusan. Sen mutlaka  ang'ın dostusun, dolayısıyla da bizim dostumuz sayılırsın.

Bizi iyi dinle: Cik-Cik yelken kullanmayı bilmediğinden denize açılmadı. Tek basına ormanın içinde

yasıyor, buradan on kilometre kadar uzakta. Odun kömürü yapıyor. Arkadaşlarımızdan bazıları yaptığı kömürü satıyor ve parasını ona getiriyorlar.

Yetecek kadar para biriktirdiğ nde bir tekne satın alacak ve kendisiyle denize açılacak birini bulmaya çalışacak. Bulunduğ  yerde basının derde girmesi imkânsız. Ada gibi bir yerde, çevresi hep bataklık, kimse oraya gidemez. Yolu bilmeden yanına varmak isteyen bataklığ  gömülür. Sabah seni alacak ve Cik-Cik'e g t receğ m. Bizimle gelin.

Yolun kıyısını tutturuyoruz, çünkü ay iyice yükseldi, elli metre  teyi seçebilmek mümkün. Bir tahta köprüye vardığımızda:

— Köprünün altına in, diyor. Orada uyursun. Sabah ben gelir seni alırım.

Tokalasıyoruz, uzaklaşıyorlar. Gizlenmeden yürüyorlar  stelik. Yakalanırlarsa, gündüz ormana kurulan

tuzaklara bakmaya çıktıklarını söyleyecekler Jean:

— Kelebek, diyor sen burada uyuyamazsın. Sen ormanda yat, ben burada. Çinli geldiğinde sana seslenirim.

— «Tamam.» Ormana dalıyor ve birkaç sigara tüttürdükten sonra karnım sıcak çorbayla tıka basa dolu,

rahat bir uykuya dalıyorum.

Van Hue, gün doğmadan göründü. Vakit kazanmak için, gün doğana dek yoldan gideceğiz. Kırk dakika kadar hızla ilerliyoruz. Birden gün doğuyor ve uzaktan, raylar üstünde ilerleyen vagonun sesi geliyor.

Hemen ağaçların arasına dalıyoruz.

— Elveda Jean, sağol, talihin açık olsun. Tanrı sana ve ailene y-rdım etsin.» Bes yüz frangı kabul etmesi için üsteliyorum. Cik-Cik'le anlasamazsam köye nasıl yaklasacağımı, çevresinde nasıl dolanacağımı ve kendisiyle karsılastığım patikayı nasıl bulacağı-

493

mı anlatıyor. Haftada iki kere o yoldan geçmesi gerekliymis. Bu soylu zencinin elini sıkıyorum, yürüyüp gidiyor.

Ormana dalan Van Hue:

— Hadi bakalım, diyor yolcu yolunda gerek. Hiç duraklamadan buluyor yönünü, ağaçlar pek sık olmadığından kolay ilerliyoruz. Yolumuzu kesen dalları ve sarmasıkları kesmiyor, eliyle itiyor.

Cik-Cik

Üç saat kadar sonra bir bataklığın önüne varıyoruz. Çiçek açmış nilüfer ve koca koca yeşil yapraklar çamura yapışmış.

— Dikkat et, sakın kayma, diyor Van Hue tökezlendiğimi görünce.

Yüz elli metre kadar ilerimizde bir adacık var. Bu adacığın ortasından duman yükseliyor. Herhalde kömür

yapılan yerden çıkıyor bu duman. Yalnız gözleri belli olan «kayman»ı (bir çeşit timsah) çamurlar arasında seçebiliyorum. Bu timsah, çamurda neyle beslenir acaba?

Bu çamur birikintisinin kıyısında bir kilometre kadar yol aldıktan sonra, Van Hue duruyor ve bağıra çağıra cince bir sarkı söylemeye koyuluyor. Bir adam adanın kıyısına yaklaşıyor. Ufak tefek, üstünde bir sort var

yalnız, iki Çinli aralarında konuşuyorlar. U-zun bir konuşma bu, sabırsızlanmaya başladığım sıra bitiyor konuşmaları.

— Suradan gel, diyor Van Hue.

Pesinden gidiyorum, geldiğimiz yere dönüyoruz,

— Dsler yolunda, gördüğün Cık-Cık'ın bir arkadaşı.

Cık-Cık avda, neredeyse gelir, surada bekliye-ceğiz.

Oturuyoruz, bir saat geçmeden Cik-ik görünüyor.
Ufacık, sırim gibi, Annamlılara özgü sapsarı yüzlü,
pırıl

pırıl parlayan ve siyaha çalan disli, zeki ve dost
bakıslı bir adam.

— Kardesim Çan'ın dostu musun?

— Evet.

— Çok iyi. Van Hue, sen gidebilirsin.

— Sağol, diyor Van Hue.

— Su kekliği de götür.

— Hayır, istemem. Van Hue elimi sıkıp uzaklaşıyor.

Cik-Cik, önü sıra giden domuzun ardından bana yol
gösteriyor. Domuzun bastığı yerden baskasına a-
yağını

bile değdirmiyor.

— Dikkat et Kelebek. Yanlıs yere basıp tökezlendin
mi gömülürsün. Kazaya uğrayanı kurtarmak da

mümkün değildir, o zaman bir değil iki kisi boğulur.

Geçilecek yol da hiç bir zaman aynı olamaz, çünkü
çamur devamlı hareket eder. Ama domuz, bu

çamurun arasında kendine her zaman bir yol bulur.

Yalnız

bir kere yolu bulması için iki gün dolasmamız gerekti.

Gerçekten de kara domuz önünü kokluyor ve

çamurda yolunu kolayca buluyor. Çinli, hayvanla

kendi

dilinde konuşuyor hep. Bir köpek gibi adamın sözünü dinleyen bu hayvana pek sasıyorum. Cik-Cik domuza

lâf atıyor, ben saskın saskın gözlerimi açıp bakıyorum. Domuz, birkaç santimden fazla batmadan karşıya

geçiyor. Yeni dostum da hemen pesine ta-kılıp:

— Benim izlerime basarak gel, diyor, Çok çabuk hareket etmek gerekir, çünkü domuzun bıraktığı izler hemen kaybolur.» Güçlük çekmeden karşıya varıyoruz. Çamur, ayak bileklerimden yukarı hiç çıkmadı. O

da, ancak yolun sonuna doğru.

Domuz, yolu iki kere uzattı, biz de iki yüz metre kadar bu kabuk üstünde yürümek zorunda kaldık.

Her

yanımdan ter akıyordu. Sadece korktuğumu söyleyemem, dehsetten donmustum.

Yolun ilk bölümünde, kaderimin Sylvain gibi ölmek mi olduğunu düşünüyordum. Zavallı dostumun son anı gözümün önüne geliyordu. Gövdesini seçebiliyordum ama, basının yerinde sanki benim basım vardı. Bu yol

bende büyük bir etki yaptı! Kolay kolay unutamam.

—« Elini ver.» Cik-Cik denen bu bir deri bir kemik adam kıyıya tırmanmama yardım ediyor.

— Eeee dostum, insan avcıları artık burada bizi bulamazlar mı?.

— O yönden hiç korkun olmasın.

494

495

Adada ilerliyoruz. Bir karbon dioksit kokusu doluyor içime, öksürüyorum. Yanmakta olan iki odun kömürü ocağının dumanı bu. Sivrisinek tehlikesi yok hiç olmazsa. Rüzgârın etkisiyle döne döne yükselen dumanların altında damı yapraklarla, hasır gibi örülmüş dallarla kaplı küçük bir ev görünüyor. Evin kapısının önünde, Cık-Cık'ten önce gördüğüm Hindicini'M var.

— Günaydın bey.

— Onunla fransızca konuş, kardesimin arkadasıdır. Ufacık tefecik cinli beni tepeden tırnağa süzüyor. Memnun kalmıs olmalı ki, dissiz ağzıyla gülüm-siyerek elini uzatıyor.

— Gir içeri, otur.

Mutfak tertemiz. Atesin üstündeki büyük tencerede bir şey kaynıyor. Yerden en az bir metre yükseklikte, dallardan yapılma tek bir yatak var içerde.

— Bu gece uyuyabilmesi için bir yer hazırlamama yardım et.

— Olur Cık-Cık.

Yarım saatten kısa sürede yatak hazır oluveriyor. Dki Çinli sofrayı kuruyorlar, nefis bir çorba içiyoruz. Ardından da pilâvla soğanlı yahni geliyor.

Cik-Cik'in arkadaşı odun kömürünü satan adam.
Adada oturmadığından, hava karardığında Cik-Cik'le
basbasa kalıyoruz.

— Evet, komutanın bütün ördeklerini arakladığım için
firardayım.

Yüzlerimiz, ocaktaki alevlerle ara sıra aydınlanıyor,
karsılıklı oturmuş konuşuyoruz. Birbirimizi inceliyor,
konusurken birbirimizi anlamaya çalışıyoruz.

Cik-Cik'in yüzü pek sarı da değil. Güneste
yanmaktan bu sarılık bakır rengine dönüşmüs. Pırıl
pırıl kara ve

çekik gözleri, konuşurken insanın yüzünden hiç
ayrılmıyor. Siyah tütün yapraklarından eliyle yaptığı
uzun

uzun purolar içiyor.

Bense, kolsuzun getirdiği pirinç kâğıtlarına sardığım
sigaraları tüttürüyorum.

— Üç ay kadar oluyor iste, kamp komutanı beni
öldürmeye karar verince tüydüm, isin kötü yanı da,
kumarda yalnız ördek paralarını değil kömür ocak-
496

(arının parasını da kaybetmiş olmam.

— Nerede kumar oynuyorsun?

— Ormanda Her gece inini kampındaki Çinlilerle Caccade kampından bırakılan eski mahkûmlar kumar oynarlar.

— Denize açılmaya kararlı mısın?

— Baska bir sey istediğim yok. Odun kömürü satarken bir gemi almak, gemiyi kullanacak ve benimle yola çıkmayı kabul edecek birini bulmaktan baska sey düşünmüyorum. Neyse, üç hafta sonra, kömür satışıyla

bir tekne alırsın. Kullanmayı bildiğine göre de açılırsın denize.

— Benim param var Cik-Cik. Tekneyi almak için oöun kömürü sapısını beklemek gerekmez.

— Daha iyi. Bin bes yüz franga satılan, iyi bir salupa var. Satan da, bir zenci oduncu.

— Tekneyi gördün mü?

— Tabii.

— iyi ama benim de görmem gerekir.

— Yarın teknenin sahibi Çukulata'ya giderim. Anlat bakalım Kelebek, nasıl kaçtın? Seytan adasından kaçmak imkânsız sanırdım. Neden kardesim Çang da seninle gelmedi?

Kaçışımızı, Lisette adını verdiğimiz dalgayı, Sylvain'in ölümünü anlatıyorum ona.

— Çang neden seninle gelmedi, şimdi anlıyorum.
Gerçekten de yaptığın, çok tehlikeli bir isti. Talihin
koruduğu bir adamsın, bunun için sağ salim vardın
buralara. Tabî çok memnun oldum.

Üç saati askın bir süredir Cik-Cik'le gevezelik e-
diyoruz. Sonra fazla gecikmeden yatıyoruz, çünkü
Cik-Cik

günes doğarken Çukulata'yı bulmak istiyor. Bütün
gece yanması için atesin üstüne kalın bir dal
koymadan

da uyumuyoruz. Duman boğazıma kaçıyor ve beni
öksürtüyor ama faydası yok değil: Sivrisinekleri
ortadan
kaldırıyor.

Yatağıma uzanmış ve battaniyeyi üstüme çekmiş,
ilıklarime kadar yayılan tatlı sıcaklıkla gözlerimi
kapatıyorum. Uyumam mümkün değil. Çok
heyecanlıyım. Evet firar simdilik bir aksilik çıkmadan
yolunda

gidiyor. Tekne iyiye, sekiz güne varmadan yola
çıkabiliriz. Cik-Cik ufak tefek, kara kuru ama
olağanüstü
kelebek

497/32

:I

bir dayanıklılığı ve üstün bir gücü olmalı. Dostlarına
karsı mert ve açık yürekli, buna karşılık
düşmanlarına

aman vermeyen takımından herhalde. Asyalının yüzünden bir sey okumak mümkün değil, anlamı yok çünkü. Ama gözleri, Cik-Cik hakkında iyi seyler söylüyor.

Uyuyor ve günesin altında parıldayan bir deniz görüyorum. Gemim dalgaları kazasız belâsız asarak özgürlüğe kosuyor.

— Kahve mi istersin, çay mı?

— Sen ne içiyorsun?

— Çay.

— Bana da çay ver.

Günes yeni yeni görünüyor, ates dünden beri yanmakta, üstündeki küçük tencerede su kaynıyor.

Bir horoz

sen sakrak ötüyor. Çevremizde kus sesi yok, kömür ocaklarının dumanı herhalde kus yasadtmıyor. Kara domuz Çik-Cik'in yatağında. Epey tembel olmalı, hâlâ uyuyor çünkü. Pirinç unundan yapılma peksimetler

atesin üstünde kızarıyor. Arkadasım bana sekerli bir çay verdikten sonra peksimetini ikiye bölüp üstüne margarin sürüyor ve uzatıyor. Ganice bir kahvaltı ediyoruz. Dyice kızarmıs üç peksimet yiyorum.

— Gidiyorum, beni yola kadar geçir. Bağırıp ıslık çalan olursa cevap verme. Hiç tehlike yok, kimse buraya

gelemez. Ama bir yerini gösterirsen, seni tüfekte vurabilirler.

Efendisinin haykırıslarına domuz uyanıyor. Yiyip içtikten sonra dışarı çıkıyor, pesinden gidiyoruz.

Doğru

çamura yöneliyor. Dün çıktığımız yerin epey uzağından iniyor. On metre gidip dönüyor. Geçitten hoslanmamış anlaşılan, üç kere denedikten sonra buradan geçebiliyor, Cik-Cik de, hiç düşünmeden pesine

takılıp kuru toprağa ayak basıyor.

Aksama doğru dönecek Cik-Cik, Atesin üstüne yerleştirdiğim çorbayı tek basıma içiyorum. Kümeste bulduğum sekiz yumurtanın üçüyle de kendime bir omlet pisiriyorum. Rüzgârın yönü değişti, kulübenin karsısındaki kömür ocaklarının dumanı artık yana doğru uçuyor, öğleden sonra yağan yağmurdan ko-498

runmak için içeri girip yatağıma uzanıyorum. Karbon dioksit beni pek rahatsız etmiyor.

Sabah adayı dolastım Merkezinde oldukça büyük bir açıklık var. Kesik ağaçlar ve odunlar, Cik-Cik in ocağı

için gerekli odunu nereden bulunduğunu gösteriyor. Bir de kocaman beyaz kil çukuru görüyorum, herhalde odunun için için yanmasını sağlamak amacıyla üstüne sıvadığı toprağı da oradan çıkarıyor. Tavuklar bu

açıklıkta dolanıp yem buluyorlar. Koca bir fare
ayağımın altından sekip gidiyor, birkaç metre ötede
ise

uzunluğu iki metreyi geçen bir yılan ölüsüne
raslıyorum. Herhalde az önce kaçan fare öldürdü bu
yılanı.

Adada tek basıma geçirdiğim bu gün, birbirini izleyen
kesiflerle dolu. örneğin, bir karınca kusu yuvası
buldum. Yuvada anayla üç yavrusu yasıyordu.

Çevrelerinde de, birbirine girmis koca bir karınca
yuvası. Bir

düzüne kadar küçücük maymun, ağaçtan a-ğaca atlıyorlar. Beni görünce sebekler çığlık atmaya koyuldular.

Cik-Cik aksama doğru göründü.

— Ne Çukulata'yı görebildim, ne tekneyi, Herhalde evinin bulunduğu küçük Caccade köyüne, yiyecek almağa gitti. Karnını iyi doyurdun mu?

— Evet.

— Biraz daha yemek ister misin.

— Hayır.

— Sana iki paket asker tütünü getirdim, ne yapalım, baskası yoktu.

— Sağol farketmez. Çukulata gittiğinde, geri dönmesi ne kadar sürer?

— Dki üç gün ama, ben yarın yine gideceğim. Bulamazsam öbür gün tekrar uğrayacağım. Çünkü ne gün gittiğini bilmiyorum.

Ertesi sabah ortalığı seller götürüyor. Yine de Cik-Cik, çırılçıplak yola çıkıyor. Giysileri koltuğunun altında, musambaya sarılı. «Bosuna ıslanma sende», diyor onu geçirmiyorum bu kez.

Yağmur diniyor. Günes saatin onla, onbir arasında olduğunu gösteriyor. Kömür ocaklarından biri, sel gibi

yağmurun altında yıkılmış. Yanına yaklaşıyorum.

Seller yine de atesi söndürememis. Karmakarı-

499

sık yığından dumanlar yükseliyor. Birden gözlerime inanamıyor, oğusturduktan sonra yeniden bakıyorum: Kömür ocağının içinden tam bes çift pabuç çıkıyor. Dik duran bu pabuçların içinde birer ayak bulunduğu hemen farkediliyor. Demek ki kömür ocağında yanan bes kisi var. ilk tepkimi uzun uzun anlatmak gereksiz. Böyle bir şeyi keşfetmek, insanın sırtından aşağı soğuk terlerin bosanmasına yol açıyor gerçekten.

Eğiliyor

ve pabucumun burnuyla odun kömürlerini biraz itince altıncı ayağı da buluveriyorum.

Bu Cık-Cık hiç bos durmuyor, temizlediği herifleri seri halinde yakıp kül ediyor anlaşılan. O kadar etkileniyorum ki önce kömür ocağından uzaklaşıp, güneşlenmek için açıklığa yürüyorum. Sıcağa ihtiyacım

var. Evet, bu boğucu havada birden buz kesiver-dim, tropikler güneşinin söyle üstüme iyice vurmasını istiyorum doğrusu.

Bunları okurken anlattıklarım mantıksız bulunacak, böyle bir kesitten sonra terlemem gerektiği söylenecek. Tam tersi, ben maddî ve manevî yönden geçince ter damlaları alnımdan aşağı akmaya baslıdonup

kalıyorum. Çok daha sonra, belki bir saat geçince ter damlaları alnımdan aşağı akmaya başlıyor.

Tüpümün içinde çok param bulunduğunu ona anlattığımı düşündükçe, şimdiye kadar hayatta kalmamı

mucize sayıyorum. Tabii, beni üçüncü bir kömür ocağı hazırlayıp onun içine atmayı tasarlamıyorsa. Kardesi Çang'ın gemilerde korsanlık yapıp cinayet islediği için mahkûm edildiğini hatırlıyorum.

Yağmalamak üzere bir tekneye saldırdıklarında, tabii siyasî nedenlerle, içinde ne kadar canlı varsa hepsini yok ediyormus. Demek bunlar, seri halinde cinayet işlemeye alışkın herifler. Üstelik burada tutsak sayılırım. Doğrusu, epey garip bir duruma düştüm. Dur yahu, bir toparlıyalım kendimizi. Adada Cik-Cik'i öldürüp ocağa atarsam kimse bir şey farketmez. Ama domuz benim sözümü dinlemez. Bu evcilleştirilmiş domuz keratası Fransızca bilmiyor ki.

Demek

adadan kurtulmanın imkânı kalmıyor. Çinliyi silahla tehdit edersem boyun eğer, ama beni adadan çıkarmaya mecbur ettikten sonra toprağa ayak basar basmaz onu öldürmem gerek. Çamura atarsam kay-500

bolur. Halbuki herif isin kolayını bir yana bırakmış, temizlediklerini çamura atacak yerde yakıyor.

Aynasızlara aldırdığım yok, ama Çinli dostları onu öldürdüğümü anlayınca insan avına çıkacaklar, ormanı

da iyi bildiklerinden ellerinden kurtulmam mümkün olmayacak.

Cik-Cik'in namludan doldurulan eski bir tüfeği var. Çorba pisirirken bile tüfeği yanından ayırmıyor.

Tüfekte

uyuyor, evden çıkıp kenefe gittiğinde yanına alıyor.

Bıçağımı hep açık tutmalı, ama uyumalı-yım da.

Kaçmak için kendimize ne ortak bulmusuz yani!.

Bütün gün ağzıma tek lokma koymadım. Sarkı seslerini duyduğumda henüz karar da vermiş değilim.

Gelen

Cik-Cik. Dalların ardına gizlenmiş onu gözlüyorum.

Tepesinde bir paket taşıyor, kıyıya iyice

yaklaştığında

ortaya çıkıyorum. Gülümsüyerek, un torbasına sarılı paketi bana geçiriyor, yanıma tırmanıp hızla eve yöneliyor. Pesinden gidiyorum.

— iyi haberlerim var Kelebek. Çukolata döndü.

Teknesini satmamıs. Suya batmadan bes yüz kiloyu askın

yük tasır, diyor. Getirdiğim pakette, ana yelkenle flok yapmak için kullanacağımız un torbaları var. Yarın benimle tekneyi görmeye geleceğine göre, daha un torbası alırsız.

Cik-Cik, bütün bunları hiç basını çevirmeden anlatıyor. Pespese dizilmiş yürüyoruz, önde domuz gidiyor,

ardında Cik-Cik, en arkada da ben. Beni yarın tekneyi görmeye götüreceğine göre öldürmeye niyetlenmediğini düşünüyorum, öyle ya, kaçmak için hazırlık yapıyor. Un torbalarını almış bile.

— Hay Allah ocaklardan biri yıkılmış. Herhalde yağmur yıkmıştır. (O kadar yağmur yağdı ki, yıkılmasına sasmıyorum.

Ocağa bakmıyor bile, doğru eve giriyor. Ne diyeceğimi, ne karara varacağımı hiç bilmiyorum. Bir şey görmemiş gibi yapmak, pek olacak iş değil. Bütün gün, evin yirmi bes metre uzağındaki kömür o-cağına yaklaştırmamış numarası yapmamı da kimse yemez.

— Atesi söndürdün mü?

— Evet, dikkat etmemişim.

501

i

— uyleyse Dir şey aye yemeain.

— Hayır, karnım hiç aç değildi.

— Hasta mısın?

— YOOOO.

— öyleyse neden çorba içmedin yahu!.

— Cık-Cık, seninle konuşacaklarım var.

— Bırak da su atesi yakayım.

— Hayır, seninle hemen konuşmak istiyorum, henüz hava kararmadan.

— Ne var?

— Ne olacak, ocak yıkıldığında içinde yakmakta olduğun üç adam ortaya çıktı. Nedir bu iş, anlat bakalım.

— Hay Allah! Ben de bunun nesi var diyordum!» Cık-Cık, hiç heyecanlanmadan yüzüme bakıyor. «Demek ölüleri görünce rahatın kaçtı ha? Anlıyorum seni, haklısın. Arkadan beni bıçaklamadığın için de talihim

varmıs doğrusu. Dinle Kelebek, bu üç kisi insan avcılarıydı. Bir hafta, on gün kadar önce bizim Çukulata'ya

epey kömür satmıstım. Gördüğün Çinli, kömür çuvallarını adadan çıkarmama yardım etti.

Kömürlerin

tasınması da epey karışık bir hikâye: Dki yüz metreden uzun, kalın bir iple birbirine bağlanan kömür

çuvalları, çamurun üstünde kaydırılarak çekilir. Her neyse. Buradan, Çukulata'nın kayığının bulunduğu akarsuya varıncaya kadar epey iz bırakmıstız. Yırtık çuvallardan da birkaç parça kömür düsmüs, iste o sıra, ilk insan avcısı çevremde dolanmaya başladı. Hayvanların çığlıklarından, ormanda birinin bulunduğunu anladım. Kendimi göstermeden herifi de gördüm. Bulunduğu yere arkadan dolanarak varmak,

herifi arkadan vurup gebertmek hiç güç olmadı.

Kimin öldürdüğünü bile farketmeden can verdi.

Bataklığın ölüleri gizlemediğini görmüstüm, önce gömülüyor, birkaç gün geçince çamurun yüzeyine çıkıyorlar. Adamı buraya getirdim ve ocağa attım...

— Ya diğer ikisi?

— Sen gelmeden üç gün önceydi. Ormanda esine az raslanan çok karanlık ve sessiz bir geceydi. Bu iki herif, hava karardığından beri su birikintisinin çevresinde pusuya yatmışlardı. Duman onlardan ya-

502 •

„<a vuuuuyunuan, iierinden biri hafif hafif tıksırıyor-
du. Bu ksrk sesi, onların varlığından beni
haberdar etti. Gün doğmadan, cesaretimi toplayıp,
bulundukları yerin tam ters yönünde bataklığı geçtim.
U-zatmayalım, insan avcılarının ilkinini boğazladım.
Herif gık diyemedi, öbürüne gelince, elinde bir av
tüfeğiyle adayı gözlediği için ortaya çıkmak
enayiliğini gösterdi. Bir kursunda yere serdim,
lmediğini
anlayınca da bıçağımı kalbine sokuverdim. iste
Kelebek, kömür ocağında bulduğun adamlar bunlar,
ikisi

Arap-tı, biri Fransız. Sırtımda ikisiyle birden bataklığı
geçmek hiç kolay olmadı doğrusu. Çok ağır
olduklarından, aynı yolculuğu iki kere yapmam
gerekti. Neyse, sonunda ikisini de ocağa atabildim.

— Demek böyle oldu?

— Evet Kelebek, yemin ederim ki böyle oldu.

— Neden ölüleri bataklığa atmadın?

— Söylediğim gibi, bataklık, içine attığın ölüleri geri
verir. Ara sıra koca kova geyikler bataklıkta boğulur,
bir hafta geçmeden yüzeye ıkıverirler. Les kargaları
yok edene kadar ortalık çok pis kokar. Üstelik ölünün
bu kuslar tarafından parçalanması uzun sürer,
ığlıkları ve uusmaları merak uyandırır. Kelebek,
benim

yanımda bir seyden çekinme. Emin olmak istiyorsan al tüfeğimi.

Tüfeği almak istiyor canım, ama kendime hakim olup büyük bir soğukkanlılıkla:

— Hayır Cik-Cik, diyorum. Burada kaldığıma göre dost yanımdayım, içim rahat, demektir. Yarın insan avcılarını yeniden yakmalısın, biz buradan ayrılınca neler olur bilinmez. Gıyabımda da olsa üç cinayetle suçlanmak istemem.

— Olur yarın sabah yakarım ölüleri. Ama hiç merak etmek. Bu adaya kimse ayak basamaz. Bataklığa gömülmeden geçmek imkânsızdır.

— Ya kauçuk bir tekneyle?

— Bak bunu düşünmemistim.

— Biri jandarmaları buraya getirir, adayı basmayı da kafalarına korlarsa, inan bana, salla geçiverirler. Bu yüzden, bir an öce yolu tutmalıyız.

— Kabul. Ocak nasılsa, sönmedi, yarın iyice tutustururuz, iki baca açarız, daha çabuk yanar.

— iyi yatsueiler

— Dyi geceler Kelebek. Tekrar ediyorum, rahat uyu, bana güvenebilirsin.

Battaniyeyi çeneme kadar çekmiş, verdiği sıcaklığı içime sindiriyorum. Bir sigara yakıyorum. On dakika geçmeden Cik-Cik'in horultuları geliyor. Yanında uyuyan domuzu da horulduyor. Ocakta alev kalmadı ama,

meltem kulübeden içeri girdiğinde kızaran kor halindeki ağaç gövdesi insana bir huzur ve iç rahatlığı

veriyor. Bu rahatın keyfini çıkarıyor, bir art düşünceyle uykuya dalıyorum: Yarın uyanırım, Cik-Cik'le

dostluğumuz devam eder. Ya da Çinli, bizim Sacha Guitry'den de büyük bir oyuncudur, niyetini gizleyip beni uyutmustur. O zaman da bir daha güneşi görmem imkansızlaşır. Hakkında çok şey bildiğime göre,

fazladan bir adam öldürmenin ona vız-geleceği muhakkak.

Elinde bir teneke dolusu kahve, bizim seri cinayetler uzmanı beni uyandırıyor. Hiç bir şey olmamış gibi, dostça bir gülümsemeyle iyi günler diliyor. Günes iyiden iyiye yükselmiş.

— Dç su kahveyi, bir de peksimet al, üzerine margarin sürülmüştür.

Yiyip içtikten sonra, her zaman dolu duran dı-sardaki fıçıdan su alıp yıkanıyorum. Nedenini sormuyor ve:

— Bana yardım eder misin Kelebek? diyor.

— Ederim, diyorum.

Yarı yarıya kömürleşmiş ölüleri ayaklarından çekiyoruz. Bir şey söylemiyorum ama üçünün de karnının

yarık olduğunu farkediyorum. Bizim sevimli Çinli, heriflerin barsaklarında tüp saklayıp saklamadıklarını merak etmiş anlaşılan. Bunlar gerçekten insan avcısı mı? Sakın kelebek ya da kus avlamaya çıkan mahkûmlar olmasın? Kendini korumak için mi öldürdü acaba onları, yoksa soymak için mi? Neyse, bu kadar

tasa yeter de artar bile. Ölüleri, odun ve kille iyice örtülen kömür ocağına yerleştiriyor bile. Dki baca açıyor bizimki: Ocağın da iki görevi birden yükleniyor. Hem odun kömürü yapacak, hem de insan ölülerini kömüre çevirecek.

504

— Kelebek, gidiyoruz.

Domuzcuk, kısa sürede yolunu buluyor. Arka arkaya bataklığı geçiyoruz. Bu yolda giderken önüne geçilmesi imkânsız bir dehset duyuyorum. Sylvain'in bataklıkta boğulması beni o kadar etkilemiş ki, adımımı soğukkanlılıkla atamıyorum hiç. Neyse, soğuk terler dökerek Cik-Cik'in ardından yürüyorum.

Ayaklarımdan her biri, onun izlerinde. O geçti mi ben de geçeceğim demektir nasılsa.

iki saatten fazla yürüdükten sonra, Çukulata'nın odun kestiği yere varıyoruz. .Ormanda kimseye raslamadık,

dolayısıyla da gizlenmemiz gerekmedi.

— Günaydın bey.

— Günaydın Cık Cık.

— iyi misin?

— iyiyim.

— Tekneni dostuma göster bakalım.

Tekne oldukça sağlam, yük tasılamakta kullanılan bir salupa. Ağır ama dayanıklı. Her yanına bıçağımı sokuyorum. Hiç bir yerine, yarım santimden fazla gömülmüyor. Zemini de sağlam. Teknenin yapılmasında

kullanılan tahta da en iyisinden.

— Kaç para istiyorsunuz?

— iki bin bes yüz frank. Oracıkta anlaşıyoruz.

— Yalnız bu teknenin salması yok. Size bes yüz frank daha vereceğim ama, bir salma, bir dümen, bir de

direk takmanız gerekecek. Direk, üç metre uzunluğunda hafif ve esnek tahtadan olmalı, isi ne zaman

bitirirsiniz?

— Sekiz gün sonra.

— iste size iki tane binlik, bir de bes yüzlük. Paraları ortadan ikiye böleceğim, öbür yarısını, malı teslimde alırsınız. Verdiklerimi iyi saklayın. Tamam mı?

— Tamam.

— Ayrıca permanganat, bir fıçı su, sigara ve kibrit, dört kisiyi bir ay yasatacak kadar yiyecek, un, zeytinyağı, kahve ve seker istiyorum. Yiyeceklerin parasını size ayrıca ödeyeceğim. Hepsini Kourou nehri üstünde bana teslim edeceksiniz.

— Ama sizi nehrin ağzına kadar götüremem.

505

uuuu iwk^j vii imiii _/otv«b'v/Wj it* rvı tüy i k/u
ı\uyua

değil nehrin üstünde teslim etmenizi istiyorum.

— iste un torbaları, bir ip, dikis iğneleri ve yelken dikmekte kullanılan sicim.

Cik-Cik'le birlikte adaya dönüyoruz. Gece olmadan epey önce de, kazasız belâsız eve varıyoruz. Dönüş yolunda Cik-Cik, iyice güçten düşen domuzu sırtında taşıyor.

Bugün yine yalnızım, yelken dikerken sesler isitiyorum. Ağaçların ardına gizlenip bataklığın kıyısına

yaklaşıyor ve karşı kıyıya bakıyorum: Cik-Cik «entel-
lektüel» Çinliyle tartışıyor, arada el kol sallıyor. Sanki adam adaya geçmek istiyor da Cik-Cik karşı çıkıyor gibi. ikisinin de elinde birer pala var. ikisinin daha

sinirlisi tek kollu. Allah vere de Cik-Cik'i öldür-mese, Kendimi göstermeye karar veriyor, ılık çalıyorum. Bana dönüyorlar.

— Ne oluyor Cik-Cik?

— Kelebek, seninle konuşmak istiyorum, diye sesleniyor diğeri. Cik-Cik beni adaya geçirmiyor. Çince, on dakika daha tartıstıktan sonra, domuz önde ikisi arkada adaya varıyorlar. Evde, çay masrapaları

elimizde, konuşmaya karar vermelerini bekliyorum.

— Mesele su, diyor Cik-Cik. Bizimle gelmek istiyor. Ben bu işle ilgim bulunmadığını, parayı senin verdiğini,

dolayısıyla da karar hakkının sende olduğunu söylüyorum. Bir türlü inanmak istemiyor.

— Kelebek, diyor beriki, Cik-Cik beni yanına almak zorunda.

— Neden?

— iki yıl önce, kumar yüzünden benim kolumu kesen o. Sonra da, kendisini öldürmiyeceğime yemin ettirdi. Yemin ettim ama bir tek şartla: Hayatı boyunca, istediğim zaman karnımı doyuracaktı.

Halbuki

buradan giderse, onu hayat boyu görmeyeceğim. Bu nedenle, ya seni yalnız bıraksın, ya beni de yanına alsın.

— Hayatta görmediğim nelere raslıyacağım daha bakalım! Dinle, ben seni yanıma alırım. Tekne sağlam ve geniş, istersek daha kalabalık da olabiliriz. Cik-Cik karşı çıkmazsa gel.

506

— Sağol, diyor tek kollu.

— Ne dersin Cik-Cik?

— Sen kabul ettikten sonra, benim de kabulüm.

— Yalnız, önemli bir nokta var. Kayıplar listesine geçmeden, firar suçundan aranmadan kamptan çıkabilir ve gece bastırmadan nehre varabilir misin?

— Hiç bir güçlüğü yok. öğlenden sonra üçte kamptan çıkabilirim, iki saate varmadan da nehrin kıyısında olurum.

— Cik-Cik, arkadaşını vakit kaybetmeden tekneye almamız gerekiyor. Bizi beklediği yeri gece bulabilecek misin?

— Rahatlıkla.

— Hareket gününü öğrenmek için bir hafta sonra gel. Tek kollu, elimi sıktıktan sonra sevinç içinde uzaklaşıyor. Karşı kıyıda ayrıldıklarını görüyorum. Ayrılmadan

önce de ellerini birbirine dokunduruyorlar, isler yolunda. Cik-Cik kulübeye döndüğünde:

— Düşmanınla çok garip bir anlasma yapmışsın, diyorum. Bir adamı hayat boyu beslemeyi kabullenmek

pek hoş olmasa gerek. Neden kolunu kestin?

— Kumar yüzünden kapıstık.

— öldürsen daha iyi ederdin.

— Hayır, çünkü benim çok iyi dostumdur. Bu suçtan çıktığım askerî mahkemede beni sonuna kadar savundu, ilk saldıranın kendisi olduğunu ve benim mesru müdafaa halindeyken kolunu kestiğimi söyledi. Anlasma şartlarını ben, hiç bir baskı görmeden kabul ettim. Yalnız işi sana bir türlü söyleyemiyordum, çünkü kaçış masraflarının tümünü sen çekiyordun.

— Peki Cik-Cik, bir daha bundan bahsetmiye-lim.

Tanrı'nın izniyle özgürlüğüne kavustuğunda ne istersen yaparsın.

— Sözümü tutacağım.

— Bir gün kurtulursan ne yapmayı düşünüyorsun?

— Lokanta açmayı. Ben çok iyi ahçıyım, dostum da.

Çinlilerin yaptığı bir çeşit makarna yemeği olan «Chow mein» ustası.

Bu olay keyfimi yerine getirdi. Hikâye o kadar

507

|

gırgır ki, ara sıra Cik-Cik'e takılmadan kendimi alamıyorum.

Çukulata sözünü tutuyor: Bes gün sonra her sey hazır. Bardaktan bosanırcasına yağan yağmur altında

tekneye gittik. Diyecek sey yok. Direk, dümen ve salma birinci sınıf malzemeyle tekneye bağdastırılmış.

Nehrin dirsek yaptığı bir yerde, içinde istediğim fıçı ve yiyeceklerle bizi bekliyor, is tek kolluya haber vermeye kalıyor. Kampa gidip onunla konuşma görevini Çukulata üstüne alıyor. Kıyıya yanasıp tehlikeye

girmememiz için, tek kolluyu teknenin bulunduğu yere Çukulata götürecekt.

Kourou ırmağının ağzında iki isaret feneri var.

Yağmur yağarsa, nehrin ortasını tutup tehlikesizce dışarı

çıkabileceğiz. Tabiî, bulunduğumuz yerin anlaşılmaması için yelken açmak yok. Çukulata, siyah boya ile

fırça da buluyor bize. Yelkenin üstüne büyük bir K ile 21 numara yazacağız. K 21 avlanmak üzere geceleri nehre açılan bir balıkçı teknesinin numarası. Nehrin ağzından denize açılırken görülürsek bile, bizi öteki tekne sanacaklar.

Ertesi aksam yedide, hava karardıktan bir saat sonra hareket ediyoruz. Cik-Cik, tekneyi bıraktığımız yeri elimizle koymus gibi bulacağımızı söylüyor. Hava kararmadan önce bir saat kadar yol alabilmek için, adadan saat beste ayrılacağız.

Kulübeye dönüş nese içinde oluyor. Cik-Cik ardına bile bakmadan, sırtında domuz yürüyor ve durmadan da

konusuyor:

— Nihayet kürekten kurtuluyorum. Özgürlüğümü sana ve kardesim Çang'a borçluyum. Belki bir gün, Fransızlar Hindiçini'den gittiklerinde, anavatanıma dönebilirim.

Kısacası, bana büyük güveni var. Hele tekneden hoslandığımı görmek, onu pek sevindiriyor. A-dada son

geceyi geçiriyorum, umarım ki bu Güyan'-daki son gecem olur.

Nehirden çıkıp denize açılırsam, özgürlüğe kavustum demektir. Savas başladığından beri, hiç bir ülke kaçakları iade etmediğinden, tek tehlike geminin fırtınada batması. Savas hiç olmazsa burada bir isimize

yarıyor. Enselenirsek ölüm cezası mutlak, tek-

508

rar ediyorum, yakalamak şartıyla bizi ölüme mahkûm edebilirler. Sylvain'i düşünüyorum: O düşüncesizliği

yapmasaydı şimdi benimle birlikte, yanıbasımda olacaktı. Kafamda bir telgraf metni hazırlayarak dalıyorum:

«Sayın Bassavcı Pradel — Sonunda, bir daha dönmek üzere, beni içine attığınız kokusmusluk yolunu

yendim ve kurtuldum. Bunun için dokuz yıl geçmesi gerekti.»

Cik-Cik beni uyandırdığında güneş epey yükseklerde.

Çay ve peksimet atıştırıyoruz. Her yer kutu dolu.

Sazdan iki kafes gözüme çarpıyor.

— Bu kafesleri ne yapacaksın?

— Yolda yemek üzere, içine tavuk dolduracağım.

— Çıldırmissin Cik-Cik! Hiç tavuk götürülür mü?

— Götürülür, ben yanıma almak istiyorum.

— Hasta mısın yahu? Sular alçalmaya baslar da gecikir ve nehirde sabah çıkmak zorunda kalırsak tavuklarla horozlar baslarlar ötüsmeye. Ne büyük tehlikelerle karşılaşacağımızı düşünebiliyor musun o zaman?

— Ben tavukları bırakmam.

— Pisir hepsini, yağa koy. Hem saklanabilir, hem de yolculuğun ilk üç günü yenebilir.

Sonunda akli yatan Cik-Cik tavukları aramaya çıkıyor.

Ama yakaladığı ilk dört tavuğun çığlıkları

diğerlerinin aklını basına getirmiş olmalı ki, hepsi

ormana dağılıp gizleniveriyorlar. Cik-Cik bir besinci

tavuk bulamıyor. Tehlikeyi nasıl sezdiği

anlasılamayan hayvanların esrarı bu.

Katır gibi yüklenip, domuzun ardından bataklığı geçiyoruz. Cik-Cik domuzu da yanımıza almamız için yalvardı.

— Hayvanın bağırmiyacağına söz veriyor mu sun?

— Yemin ederim ki gıkı çıkmıyacak. Ben emir verdiğimde dilini tutar. Bizi temizlemek için pesimize birkaç

kaplan düsmüstü, o zaman bile bağirtmadı. Oysa, gövdesindeki bütün kıllar dimdik havadaydı.

Cik-Cik'in iyi niyetinden emin, sevgili domuzunu da birlikte götürmeyi kabul ediyorum. Teknenin bu-

509

lunduğu yere vardığımızda hava karanlık. Çukolata, Kolsuz'la birlikte bizi bekliyor, iki elektrik lâmbası her şeyi denetlememizi sağlıyor. Eksiğimiz yok: Yelken halkaları direğe takılmış, flok çekilmeye hazır. Cik-Cik,

Kendisine anlattığım manevrayı iki üç kere tekrarlıyor.

Kendisinden ne beklediğimi hemen kavıyor. Bize dürüst davranan zencinin parasını da veriyorum. O

kadar saf bir adam ki, yanına, yarım paralarla

yapıştırıcı kâğıt almıs. Paraları yapıştırmamı rica

ediyor. Bir an bile, elindeki paraları geri alabileceğim

aklına gelmemis. Dnsan baskaları hakkında kötü

seyler düşünmüyorsa iyi ve dürüst demektir.

Çukolata da

mert ve namuslu bir adam. Kürek mahkûmlarına nasıl davranıldığını görünce üç kürek mahkûmunun kaçmasına yardım etmekte en ufak bir sakınca görmüyor.

— Eyvallah Çukulata, ailenin ve senin talihiniz açık olsun.

— Sağolun.

510

(ON BDRDNCD DEFTER

KÜREĞE VEDA

ÇDNLDLERLE BDRLDKTE KAÇIS

TEKNEYE en son ben biniyorum. Çukulata arkamızdan itiyor, nehre açılıyor. Biri önde diğeri arkada iki

küreğimiz var. öndekini Cik-Cik, arkadakini ben çekiyoruz.

Yağmur baslayalı bir saat oluyor. Boyalı bir un torbasını kendime yağmurluk yaptım. Cik-Cik'le tek kollunun

da yağmurluk niyetine giydikleri torbaları var.

Nehir oldukça akıntılı, suları yer yer anafor yapıyor.

Akıntının siddetine rağmen, bir saate varmadan

nehirin ortasını buluyoruz. Çekilen suların da

yardımla üç saat sonra nehrin ağzındaki fenerlerin

arasından geçiyoruz. Denizin çok yakınlaştığını

biliyorum, çünkü fenerler ağzın iki ucunda. Yelkeni

ve floku

açıp Kourou'dan kazasız belâsız çıkıyoruz. Rüzgâr yandan öyle bir güçle yakalıyor ki, yelkenin üstünden kaydırmam gerekiyor. Ok gibi, epey zorlanarak denize varıyor, nehrin çıkısını geçip hızla kıyı-dan uzaklaşıyoruz. Kırk kilometre kadar ötemizde, Royale adasının feneri yolumuzu aydınlatıyor. On üç gün önce, bu fenerin ardında kalan Seytan adasındaydım. Gecenin karanlığında denize çıkış, karadan kopuş yol arkadaşım iki Çinli tarafından büyük sevinç patlamalarıyla karşılanmıyor. Bu insanlar, duygularını bizim gibi dışa vurmuyorlar pek.

511

Yalnız, denize açıldığımız sıra, Cik-Cik her zamanki sesiyle:

— Rahat geldik, diyor. Tek kollu da ekliyor.
— Evet, hiç güçlük çekmeden denize açıldık.
— Cik-Cik, ben susadım, su. içkiden biraz versene.
Benden sonra onlar da romdan esaslı bir yudum çekiyorlar.

Puslasız yola çıktım, ama ilk kaçışımda, aya, yıldızlara ve rüzgâra göre yolumu bulmayı öğrenmistem.

Dolayısıyla da hiç düşünmeden, teknenin burnu Kutup Yıldızına dönük, ilerliyorum. Tekne denize çok iyi

dayanıyor: Dalgaları büyük bir çeviklikle asıyor ve sallanmıyor bile. Rüzgâr epey şiddetli estiğinden sabah

kıydan ve Salut adalarından iyice uzaktayız. Çok tehlikeli olmasa, Seytan adasına yaklaşırsınız ve çevresinde

dolanarak bir kerecik olsun doya doya seyrederdim. Altı gün epey sallantı geçirdik ama, ne yağmur yağdı ne de büyük bir fırtına patladı. Tek tatsızlık şu: iki Çinli de dümene el sürmek ve birkaç saat teknenin yönetimini ele alıp benim uyumama fırsat vermek istemiyor. Günde üç, dört kere de yemek pi-siriyorlar. Bütün horozlarla tavukları tikindik. Dün, saka olsun diye Cik-Cik'e sordum:

— Domuzu ne zaman mideye indiriyoruz?

Üzüntüsünden ne yapacağını bilemedi:

— Bu hayvan benim dostum, onu yemek üzere kesmeden önce beni kesmek gerekir.

Yol arkadaşlarım yakınımnda is görüyorlar. Benim sigaram bitmesin diye, ağızlarına sigara da sürmüyorlar.

Sıcak çay hep atesin üstünde. Kendilerine bir şey söylemeden, ne yapmaları gerektiğini biliyorlar.

Yola çıkalı yedi gün oldu. Artık dayanamıyorum

Günes öylesine yakıcı ki, bizim Çinliler bile ıstakoza döndüler. Uyuyacağım. Dümeni bağlıyor, pek az yelken bırakıyorum. Tekne, rüzgârın önüne katılmış gidiyor. Dört saate yakın, kalıp gibi uyuyorum.

Oldukça sert bir sarsıntıyla, sıçrayarak uyanıyorum.
Yüzümü yıkadığımda, uyurken Cik-Cik'in beni tras
ettiğini görüyor ve seviniyorum. Hiç bir sey his-
512

setmedim. Yine onun sayesinde, yüzüm iyice yağlı.
Fazla kuzeye yöneldiğimizden, dünden beri rotayı
biraz

güney batıya kaydardım. Bu ağır teknenin, denize iyi
dayanmaktan baska kolay kolay sürüklenmemek gibi
bir üstünlüğü de var. Sürükleneneğimizi
hesapladığım için hep kuzeyi tutmustum, oysa tekne
yolundan hiç
sasmadı bile. Tepemizde bir balon! Hayatımda ilk
kez, insan taşıyan bir balon görüyorum. Bize doğru
gelmiyor pek, boyutları seçilmiyecek kadar da uzakta.
Alüminyumdan yansıyan günes balona öylesine
parlak ve plâtinimsi bir parıltı veriyor ki, bakmaK
mümkün

değil. Yolunu değistirdi, bize doğru geliyor gibi.
Gerçekten de hızla büyüyor, yirdi dakikadan kısa bir
sürede tepemizde. Cik-Cik'le tek kollu bu havada
uçan seyi görünce o kadar sasırıyorlar ki, durmadan
Çince bir seyler konusuyorlar aralarında.

— Tanrı askına fransızca konusun da anlıyalım sizi
be yahu!

— ingiliz sosisi, diyor Cik-Cik.

— Hayır sosis değil, insan taşıyan bir balon, iyice
alçalıp üzerimizde daireler çizdiğinden, bu

koca seyi ayrıntılarıyla görebiliyoruz. Bayraklar çıkıyor, isaretler yağıyor. Bir sey anlamadığımızdan cevap

da veremiyoruz. Balon, tepemizden ayrılmamakta direnerek daha da yakınımızdan geçiyor, öyle ki, içindeki yolcuları seçebiliyoruz. Sonra burnunu karaya çevirip yoluna gidiyor. Bir saat geçmeden bir uçak

görünüyor ve tepemizde dolanıp duruyor.

Deniz kabardı, rüzgâr birden siddetlendi. Ufuk aydınlık, hiç bir yağmur tehlikesi yok.

— Bak, diyor tek kollu.

— Nereye?

— Suraya, karanın bulunması gereken yerde seçilen su noktaya. Bir gemi olmalı.

— Nereden biliyorsun?

— Tahmin ediyorum, hattâ çok hızlı giden bir hücum botu da diyebilirim.

— Neden?

— Dumanı çıkmıyor da ondan.

Gerçekten de, bir saat sonra, üstümüze gelen kursunî savas gemisini seçebiliyoruz. Gitgide büyükelebek

513/33

duğune göre çok hızlı gidiyor, tturnu Dize aonuK, oyle ki teknemize sürtünüp geçmesinden korkuyorum.

Deniz epey azgın, hücum botunun ters dalgalan bizi batırabilir.

Bu bir cep muhribi, yarım daire çizip yan
döndüğünde adının Tarpon olduğunu görebiliyoruz.

Kıçında İngiliz

bayrağı dalgalanan hücum botu, yarım daire
çizdikten sonra ağır ağır arkamızdan yaklaşıyor.

Hızını

bizimkine uydurup yanımız sıra yol alıyor.

Mürettebatın çoğunluğu güvertede, sırtlarında İngiliz
deniz

kuvvetlerinin mavi üniforması. Yukardan, elinde
megafonla bir subay sesleniyor:

— Stop. You stop!

— Cik-Cik, indir yelkenleri !

iki dakika geçmeden ana yelken, trinketa ve flok
bağlanıyor. Yelkensiz yerimizde sayıyor gibiyiz,
yalnız

dalgalar hafifçe sürüklüyor tekneyi. Uzun süre böyle
durmamız da tehlikeli. Motor ya da yelkenden
faydalanmayan bir tekne, uzun süre dümene boyun
eğmez. Hele dalgalar yüksekse, bu durum oldukça
da

tehlikelidir. Ben de iki elimi ağzıma götürüp hay-
kırıyorum:

— Kaptan, Fransızca biliyor musun?

Baska bir subay, arkadaşının elindeki megofonu
alıyor:

— Evet kaptan, ben biliyorum.

- Ne istiyorsunuz?
- Teknenizi bizimkine çekmek.
- Çok tehMkeli olur. Teknemi parçalamanızı istemem.
- Biz bu çevrede görevliyiz, söylediklerimizi yapmanız gerekiyor.
- Vız gelir, bizim savaşıla bir ilgimiz yok.
- Torpille batırılmış bir gemiden kurtulan kazazedeler değil misiniz?
- Hayır, biz kürekten kaçan fransız mahkûmlarız.
- Ne küreği, ne anlama geliyor bu söz?
- Cezaevi, hapisane. İngilizcesi convict. Hard labour.
- Anladım, anladım. Cayenne mi?
- Evet Cayenne.

514

- Nereye gidiyorsunuz?
- İngiliz Hondurası'na.
- Dmkânsız, önce Georgetown'a uğramanız gerekiyor. Dediğimizi yapın, bu bir emirdir.
- Peki.» Cik-Cik'e yelken açma emrini veriyorum, muhribin yolunu izliyorum.

Ardımızdan motor sesi geliyor. Muhripten indirilen bir tekne bu, kısa sürede bizi yakalıyor. Burnunda tüfekli bir asker. Motor sağdan yanıyor, bizi sıyrıyor sanki, ama ne duruyor, ne de durmamızı emrediyor. Bir sıçrayışta, denizci bizim tekneye atlıyor. Motor yoluna devam edip muhribe dönüyor.

— Goor afternoon, diyor denizci.

Bana doğru yürüyüp yanıma oturuyor, sonra elini dümene koyup, tekneyi biraz daha güneye çeviriyor. Gemiye nasıl yönettiğine bakarak dümenin sorumluluğunu ona bırakıyorum. Hiç kuskusuz iyi denizci. Yine

de yerimden kalkmıyorum. Ne olur ne olmaz. !

— Sigara ister misiniz?

Üç paket ingiliz sigarası çıkarıp üçümüze dağıtıyor.

— Valla, diyor Cik-Cik, motöre binerken verdi ler herifler sigaraları. Herhalde üstünde üç paket birden taşıması yasak.

Cik-Cik'in sözlerine gülüyorum, sonra tekneyi benden iyi kullanan ingiliz denizcisiyle ilgileniyorum. Artık

dilediğim kadar düşünecek zamanım var. Bu kez kaçmayı basardık, özgür bir adamım. Gırtlığımı bir şeyler

düğümleniyor, gözlerimde yaslar belirliyor gibi.

Gerçekten kurtuldum artık, çünkü savaşın basından beri

hiç bir ülke kaçakları iade etmiyor.

Savaş bitmeden de, yerleşeceğim ülkede kendimi sevdirebilir, tanıtmaya yolunu bulurum. Savaşın tek kötü yanı

yerleşmek istediğim ülkeyi seçemeyişim. Bunun da önemi yok, nerede yasarsam yasayayım, kimsenin en

ufak öir söz söylemesini gerektirmeyecek,
yasayısıyla gerek halkın, gerekse yöneticilerin saygı
ve

sevgilerini kısa sürede kazanacağım.

Kokusmusluk yolundan kurtulmanın verdiği gC-ven
duygusu öyle büyük ki, baska sey düşünemiyorum.
Sonunda kazandın Kelebek! Dokuz yılın sonun-

""*!" 515

da, bu isten kesinlikle galip çıktın. Sana sükürler
olsun Tanrım, belki bu isi daha önce de yapabilirdin
Ama

seçtiğin yollar esrarlı ve bizim meçhulümüzdür.

Senden yakındığım yok, çünkü senin yardımın
sayesinde

genç, sağlıklı ve özgürüm.

Kürekte geçirdiğim dokuz yılla Fransa'da yattığım iki
yılı düşünürken yanımdaki denizcinin koluyla isaret
ettiği yere bakıyorum: Kara.

Saat dörtte, sönük bir fenerin yanından geçip koca
bir nehre giriyoruz, denizci dümeni bana bırakıp
buruna yürüyor. Motörden atılan halatı havada kapıp
ön sıraya sıkı sıkı bağlıyor. Yelkenleri eliyle indiriyor,
motorun arkasına bağlı olarak bu sarı ırmakta yirmi
kilometre gidiyoruz. Muhrip de iki yüz metre

gerimizden geliyor. Bir dirseği dönünce koca şehir karsımıza çıkıyor: «Georgetown», diye dağılıyor denizci.

Gerçekten, motorun ardına bağlı, İngiliz Güyan'ı-nın baskentine giriyoruz. Limanda bir sürü silep, hücum botu ve savaş gemisi var. Nehrin kıyısına topar yerleştirilmiş. Gerek savaş gemileri, gerekse kara cephane

yuvası halinde.

Savaşın göbeğindeyiz. Aslında savaş iki yıldır sürüp gidiyor ama biz hissetmemistik. Demerera River üzerinde önemli bir liman olan, İngiliz Güyan'ı-nın baskenti Georgetown yüzde yüz savaşa hazır. Silâhlı bir

şehirle karşılaşmak bende garip bir etki yapıyor. Bir askerî rıhtıma yanıyoruz, küçük muhrip de arkamızdan gelip yanıyor. Cık-Cık domuzuy-la, Hue küçük bir çıkınla, ben elimi kolumu sallayarak karaya

ayak basıyoruz. Deniz kuvvetlerine ayrılan bu rıhtımda tek sivil yok. Yalnız denizcilerle askerler göze

çarıyor. Bir subay yanımıza yaklaşıyor, onu tanıyorum. Muhripten bana seslenen adam bu.

Dostça elini

uzatıp:

— iyisiniz ya? diyor.

— iyiyiz kaptan.

— Mükemmel. Simdi revire çıkmanız gerekiyor,
orada size ve iki arkadaşınıza bir sürü iğne yapılacak
516

ON DKDNCD DEFTER

GEORGETOWN

GEORGETOWN'DA HAYAT

ÖĞLEDEN sonra, birkaç iğne yiyip sehrin polis
merkezine götürülüyoruz. Burası koca bir karakol,
yüzlerce

polis hiç durmadan kapısından girip çıkıyor. Bu
önemli limanın güvenliğinden sorumlu olan

Georgetown

emniyet müdürü bizi hemen kabul ediyor.

Çevresinde haki sortlu ve beyaz çoraplarıyla tertemiz
giyimli

ingiliz subayları. Albay oturmamızı isaret ediyor ve
mükemmel bir fransızcayla:

— Denizde size rastladıkları sıra nereden geli-
yordunuz? diye soruyor.

— Fransız Güyanı'ndan.

— Kaçtığınız yeri tam olarak söyleyebilir misiniz?

— Ben Seytan adasından kaçtım. Diğerleri de,
Fransız Güyanı sınırları içindeki Kourou köyü
yakınında yarı

siyasî Dnini kampından.

— Cezanız nedir?

— Müebbet.

- Neden?
- Adam öldürmekten.
- Çinlilerin suçu.
- Onları de adam öldürmek.
- Cezaları?
- Müebbet.
- Mesleğiniz?
- Elektrikçi.
- .Onları?
- Ahçı.

517

— De Gaulle'den yana mısınız, Petain'den yana mı?

— Bu işlerden hiç haberimiz yok. Biz namuslu bir hayat kurmaya çalışan mahkûmlarız.

— Size, kapısı bütün gün ve gece açık bir hücre vereceğiz. Anlattıklarınızın doğru olduğunu anladıktan

sonra bırakabiliriz ancak. Gerçeği söylediniz-se korkacak şey yok. Savaş içindeyiz, her zamankinden çok

daha dikkatli olmamız gerektiğini anlarsınız.

Neyse, sekiz gün sonra salıveriliyoruz. Emniyet Müdürlüğünde geçirdiğimiz bu sekiz günden yararlanıp

sırtımıza giyecek bir şeyler alıyoruz. Sabahın dokuzunda, ellerimizde fotoğraflı birer kimlik cüzdanıyla

sokağa çıktığımızda üçümüz de adam gibi giyimliyiz. 250.000 nüfuslu sehrin tümü, Dngiliz mimarisine uygun olarak, tepeden tırnağa ahsap yapılmıs.

Evlerin ilk

katı beton, gerisi tahta. Sokaklar ve caddelerde beyazdan çukulata ve sütlü kahverengine, hintli-den ingiliz, amerikalı ve kuzeyliye varıncaya dek her çeşit adam kaynasıyor. Bu rengârenk kalabalığa karısmak bizi epey sarhos ediyor. Dısa tasan bir sevinç içinde olmalıyız. Yüreklerimizdeki bu sevinç herhalde o kadar

büyük ki pek çok kisi bize bakıyor ve dostça gülümsüyor.

— Nereye gidiyoruz? diye soruyor Cik-Cik.

— Elimde bir adres var. Bir zenci polisin verdiği, Penitence-Rivers'te oturan iki Fransız'ın adresi bu. Aldığımız bilgiye göre burası, özellikle Hintlilerin yasadığı mahalle. Beyaz, pırıl pırıl giysili polise doğru yürüyorum. Adresi gösteriyorum. Cevap vermeden önce hüviyetlerimizi soruyor. Sisinerek gösteriyorum: «iste!» — «Tessekkür ederim, tamam.» Ys-rinden ayrılıyor ve vatmanla konustuktan sonra bizi bir tramvaya

bindiriyor. Sehrin merkezinden ayrılıyor, yirmi dakika sonra da biletçi bizi indiriyor. Burası olmalı. Sokakta önümüze gelene soruyoruz: «Frenchmen?» Bir delikanlı, isaretle pesinden gitmemizi belirtiyor. Bizi alçak bir eve götürüyor. Yaklaştığımızda, evden üç kişi çıkıyor ve büyük yakınlık göstererek üçümüzü de karsılıyorlar.

518

— Hayrola, buraya mı geldin Kelebek? Bembeyaz saçlı, en yaşlı olanları:

— Kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi, diyor. Gir içeri, burası benim evim. Çinliler de seninle beraber mi?

— Evet.

— Girin içeri, hosgeldiniz.

Bu eski kürek mahkûmunun adı Auguste Guit-tou. Guittou derdik ona, saf kan Marsilyalıdır. Dokuz yıl önce,

1933 de, La Martiniere gemisiyle Gü-yan'a giden kafilede beraberdik. Bosa giden bir firar tessebbüsünden

sonra çarptırıldığı ceza bağışlanmıştı. Anlattığına göre, kaçıp buraya geleli üç yıl oluyormus. Diğer ikisi, Arles'lı Bücür Louis ile To-ulon'lu Jülot. Onlar da cezalarını tamamladıktan sonra kaçmışlar. Oysa çektikleri

ceza kadar, yani on ve on iki yıl, sürgün olarak aynı yerde kalmak zorundaydılar.

Evin dört bölmesi var: Dkisi oda, biri mutfak yemek odası, dördüncüsü de atölye diye kullanılıyor.

Ormandan topladıkları bir çeşit ham kauçuk olan balatadan pabuç yapıyorlar. Balata, çok kolay islenebilen

bir madde. Tek sakıncası, fazla güneşte kalınca erimesi. Çünkü balata, soğuk ve sıcaktan zarar görmez

hale getirilmemiş. Bunu önleme yolunu da bulmuşlar, balata tabakaları arasına bez koyuyorlar.

Acı çeken her insanın yüreği soylulasır, bu eski mahkûmlar da bizi kırk yıllık dost gibi karsılıyorlar. Guittou

bir odasını bizim için düzenliyor ve hiç düşünmeden üçümüze evini açıyor. Tek dert Cik-Cik'in domuzu, ama Cik-Cik domuzunun evi kirlet-miyeceğinden emin. «ihtiyaçlarını dışarda görür o», diyor.

«Simdilik dursun yanında, diyor Guittou da. Sonra bakarız icabına.»

Geçici olarak, eski asker battaniyeleriyle kendimize birer yer yatağı yaptık.

Birlikte kapının önüne oturup sigaralarımızı tütürürken, dokuz yıldan beri basımdan geçenleri Guittou'ya anlatıyorum, iki arkadaşıyla birlikte sözlerimi can kulağıyla dinliyor, serüvenlerimi

benimle birlikte yasıyorlar. Aynı deneylerden
geçtikle-

519

ri için, benim hissettiklerimi kolayca duyabiliyorlar.
Dkisi Sylvain'i tanımıs, ölümüne çok üzölüyorlar. Her
ıktan bir sürü insan, önümüzden gelip geçiyor.
Zaman zaman biri pabuç ya da süpürge alıyor.

Çünkü

Guittou ve dostları, hayatlarını kazanmak için
süpürge de yapıyorlar. Georgetown'da yasıyan otuz
kadar

kaçak bulunduğunu onlardan öğreniyorum. Geceleri
sehrin merkezindeki bir barda toplanır, rom ya da
bira

içerlermis, Julot, hepsinin ekmek parası çıkarmak
için çalıştığını söylüyor, büyük çoğunluk da
namusuyla

yasıyormus.

Biz kapı önünde gölgelenirken yoldan bir Çinli
geçiyor, Cik-Cik sesleniyor ardından. Sonra bana bir
sey

söylemeden, yanına tek kolluyu alıp çıkıyor. Pek
uzağa gitmiyorlar herhalde, çünkü domuz da
peslerinde,

iki saat sonra da, Cik-Cik bir eseğin çektiği arabayla
geri dönüyor. Koltukları kabarak, cince konustuğu
eseği evin önünde durduruyor. Esek Cik-Cik'in dilini
anlıyor gibi. Arabada üç yatak, üç silte, yastıklar, üç

de bavul var. Bana verdiği bavul, i amasırları, gömlek, yün fanila, iki çift pabuç, kravat, v.s. dolu.

— Bunları nereden buldun Cik-Cik?

— Yurttaslarım verdi. Yarın onları görmeye gideceğiz, gelir misin?

— Olur.

Cik-Cik'in arabaya atlayıp geri döneceğini sanıyoruz. Halbuki o eseği çözüp avluya bağlıyor.

— Esekle arabayı da bana armağan ettiler. Bununla hayatımı kolayca kazanabileceğimi söylüyorlar.

Yarın sabah bir hemserim gelecek, nasıl para kazanacağımı öğretecek.

— Bu Çinliler amma çabuk yol alıyor. Guittou, esekle arabanın geçici olarak avluda durmasını kabul ediyor, özgürlüğümüzün ilk gününde, islerimiz yolunda. Aksam masa başında Julot'-nun pisirdiği sebze çorbasıyla makarnayı yiyoruz.

— Herkes sırayla bulasık yıkayacak ve evi silip süpürecek, diyor Guittou.

Birlikte yenen bu yemek, sıcaklık dolu küçücük bir topluluğun simgesi, özgürlük yolunda atılan ilk adımlarda yardım gördüğünü bilmek, insanın içini ra-
520

hatlatıyor. Cik-Cik, tek kollu ve ben gerçekten çok mutluyuz. Bir evimiz, yatağımız, yoksullukları içinde bize yardım etme soyluluğunu gösteren cümert dostlarımız var. Daha iyisi cansağlığı.

— Bu gece ne yapmak istersin? diye'soruyor Guittou.

- İlk gecemi evde geçirmek en iyisi, diyorum. Sen istersen sehre in, benim için rahatsız olma.
- Evet, birini görmem gerektiğinden sehre ineceğim.
- Cik-Cik, tek kollu ve ben evde kalırız. Bücür Louis ve Guittou, giyinip kusanıp kravat

takıyor ve sehrin yolunu tutuyorlar. Julot, birkaç çift pabucu bitirmek için evde kalıyor. Dostlarımla birlikte mahalleyi tanımak üzere evin çevresinde doluyoruz. Buraya Hintliler hakim. Pek az zenci var, beyaz yok gibi, birkaç tane de Çin lokantası göze çarpıyor.

Penitence Rivers adındaki mahalle Hindistan ya da Java'dan bir köse. Genç kadınlar çok güzel, yaşlı adamlar uzun beyaz entarilerle geziyor. Çoğu çıplak ayaklı. Penitence Rivers yoksul bir mahalle ama herkes temiz giyimli. Yollar iyi aydınlatılmamış, yemek yenip içki içilen barlar tıklım tıklım dolu, her yerde hint müziği çalıyor.

Beyaz elbiseli ve kravatlı bir zenci yolumu kesiyor.

— Fransız mısınız bayım?

— Evet.

— Bir yurttasa rastladığıma sevindim. Benimle iki kadeh atar mısınız?

— Olur ama yanımda iki arkadaş var.

— Onlar da gelsin. Fransızca bilirler mi?

— Bilirler.

Bir barın önündeki kaldırıma konan masaya dördümüz yerlesiyoruz. Martinique'li zencinin fransızcası

bizimkinden çok daha kibar. Zenci İngilizlere dikkat etmemizi öğütlüyor: «Hepsi de yalancıdır, diyor. Biz

fransızlar baska oluruz, verdiğimiz sözü tutarız.»
«Biz Fransızlar» diyen zencinin sözlerine bıyık
altından gülüyorum, hem sonra gerçekten içimde
521

garip duygular var. Evet, bu adam bir Fransız,
benden çok daha saf Fransız hem. Çünkü büyük bir
inanç ve

hararetle yurttaşlığı kabulleniyor. O kendini Fransa
uğruna öldürtebilir, ben asla. Dolayısıyla benden
daha

Fransız.

— Bir yurttaşla raslayıp fransızca konuşabildiğime
pek sevindim, ingilizceyi beceremiyorum da.

— Ben ingilizce de bilirim, fena da konuşmam. Size
bir faydam dokunursa emrinizdeyim. George-town'a
geleli çok oluyor mu?

— Sekiz gün, fazla değil.

— Nereden geldiniz?

— Fransız Güyanı'ndan.

— Yok canım, herhalde De Gaulle'ün safına geçmek
isteyen bir kaçak ya da bir gardiyansınız?

— Gardiyan değilim, kaçağım.

— Dostlarınız?

— (Onlar da.

— Bay Henri, geçmisinizi öğrenmek istemiyorum
ama Fransa'ya yardım edip suçunuzu bağışlatmanın
sırasıdır. Ben De Gaule'den yanayım ve İngit tere'ye
gitmeyi bekliyorum. Yarın Mariner Club'de beni

görmeye gelin, iste adresi. Bize katılırsanız çok sevinirim.

— Adınız nedir?

— Homere.

— Bay Homere, hemen karar verebilmem imkânsız, önce ailem hakkında bilgi toplamalıyım. Sonra böylesine önemii bir karar vermeden iyice düşünüp tasınmalıyım. Açık söylemek gerekirse, Fransa bana çok acı çektirdi, insanlık dışı davrandı.

Martinique'li zenci, büyük bir inanç ve atesle yürekten beni ikna etmeye çalışıyor. Savasta iyice hırpalanan

Fransamızı savunan bu adamın sözleri gerçekten çok duygulandırın.

Geç saatte eve dönüp yattığımızda, bu büyük Fransızın söylediklerini düşünüyorum. Teklifini ciddî olarak

düşünmeliyim. Doğrusu aynasızlar, cezaevi yönetmenliği ve yargıçlarla savcılar Fransa demek değil.

Dçimden, Fransa'yı sevmekten vazgeçemediğimi duyuyorum! Ulu Tanrım, yakınlarım kimbilir ne acı

522

çekiyor, bütün Fransızlar için ne utanç verici bir durum!...

Uyandığımda esek, araba, domuz, Cik-Cik ve tek kollu gitmiş.

Guittou ile arkadaşları:

- Nasıl, iyi uyudun mu? diye soruyorlar.
  - Uyudum, sağolun.
  - Sütli kahve mi istersin, çay mı? Yoksa yalnız kahveyle tereyağlı ekmek mi?
  - Tesekkür ederim.» Onların çalışmasını izleyerek kahvaltı ediyorum.
- Julot, ihtiyaca göre balataları hazırlıyor, yumusak toprağa kattığı kaynar suya sert parçalar da atıyor. Bücür Louis bez parçalarını hazırlıyor. Guittou da pabuçları yapıyor.
- Çok pabuç yapıyor musunuz?
  - Hayır. Günde yirmi dolar getirecek kadar pabuç yetiyor. Besiyle ev kirasını ödüyor ve yiyecek alıyor, beser doları da paylaşıp cep harçlığı yapıyoruz, bu parayla giyinip kusanıp, hamama gidiyoruz.
  - Yaptıklarınızın hepsini satabiliyor musunuz?

— Hayır, ara sıra birimizin Georgetown sokaklarında pabuç ve süpürge satması gerekiyor. Güneşin altında

yürüyerek satış yapmak çok güç.

— isterseniz satış isini üstüme alabilirim. Burada asalak gibi yaşamak istemiyorum. Yiyecek parasına ben

de katkıda bulunmalıyım.

— Olur Kelebek.

Bütün günümü, Georgetown'un Hint mahallesinde dolasarak geçirdim. Koca bir sinema afisi dikkatimi çekiyor, hayatımda ilk kez, canım renkli ve sesli bir film görmek istiyor. Bu akşam Guittou'dan beni sinemaya götürmesini rica edeceğim. Bütün gün Penitence Rivers sokaklarında gezindim. Bu insanların

terbiyesi çok hoşuma gidiyor, iki büyük üstünlükleri var: Hepsi çok temiz ve çok terbiyeli. Georgetown' un bu mahallesinin sokaklarında geçirdiğim ilk gün, dokuz yıl önce Trinidad'a varışımdan da önemli.

Trinidad'da, kalabalığa karışmaktan doğan o essiz duygular arasında kafamı kurcalayan bir sorun vardı; iki,

en fazla üç hafta sonra denize açılmak zorun-

daydım. Hangi  lke beni kabul edecekti? Bana kapısını açacak bir ulus var mıydı? Geleceğim nasıl olacaktı?

Burada durum değisik- özgürüm artık, istersem İngiltere'ye gidip h r Fransız kuvvetlerine bile katılabilirim. Ne yapmalıyım? De Gaulle'e katılırsam, ne yapacağımı bilmediğimden bu çareye başvurduğumu söylemezler mi acaba? Ya sağlıklı kisiler, baska sığınacak yer bulamadığından aralarına

giren bir kürek mahkûmu gibi davranırsa bana? Söylentiye göre, Fransa, Petain ile De Gaulle arasında ikiye

b l nm s. Bir Fransa Maresali, ülkesinin seref ve çıkan-nın nerede olduğunu nasıl bilmez? Bir gün h r Fransız birliklerine katılırsam, daha sonra kendi yurttaşlarımla üstüne ates açmak zorunda kalmaz mıyım?

Burada iyi bir is kurmak g  , çok g   olacak. Guittou, Julot ve Bücür Louis cin gibi adamlar ve günde bes dolara çalışıyorlar. Her seyden önce,  zg r yaşamayı öğrenmeliyim. 1931 yılından beri — 1942'deyiz—

tutukluyum. Bütün bu bilinmeyenleri özgürlüğümün ilk günü   z mlileyemem. Hayatta kendine yol açmak isteyen bir adamın karsısına çıkacak sorunları bilemem. Ellerimle hiç is yapmadım. Pek az elektrik iliğim

var. Sıradan bir elektrikçi çırağı ben-aen çok sey bilir. Kendi kendime bir tek söz vermeli, tertemiz yasamalıyım, hiç olmazsa kendi ahlâk anlayışımın sınırları dışına çıkmadan.

Eve döndüğümde saat dört.

— Eee Kelebek, özgürlüğün ilk soluklarını içine çekmek iyi mi? Epey dolastın mı?

— Evet Guittou, bu koca mahallenin sokaklarında dolanıp durdum.

— Çinli dostlarını gördün mü?

— Avludalar. Senin arkadaşların gerçekten isini bilen adamlar. Kırk dolar kazandılar bile, ille de yirmisini bana vermek istiyorlar. Tabî reddettim. Git de gör sunları.

Cik-Cik domuzu için lahana kesmekle mesgul Tek kollu, büyük bir mutlulukla kendini bırakan eseğı yıkıyor.

— iyi misin Kelebek?

— Dyyim, ya siz?

— Biz çok memnunuz, ktrk dolar kazandık.

524

— Ne yaptınız?

— Yanımızda hemserilerimizden biriyle, sabahın üçünde köylere açıldık. Hemserimiz yanına iki yüz dolar

almıştı. Bu parayla domates, salata, patlıcan, her çesit sebze, birkaç tavuk, yumurta ve keçi sütü aldık.

Limanın yanındaki pazara gittik, önce buralılara satış yaptık, sonra da Amerikan denizcilerine.

Denizciler fiyatlardan çok memnun kaldılar, yarın pazara girmeyip liman kapısında Kendilerini beklememizi istediler. Ne getirirsek satın alacaklar. Para sende dursun. Sef sensin, para da sende kalmalı.

— Cik-Cik param olduğunu ve buna ihtiyaç duymadığımı biliyorsun.

— Ya paranı kendine saklarsın, ya da isi bırakırız.

— Dinle, Fransızlar aşağı yukarı günde bes dolarla geçinip gidiyorlar. Biz bu paranın beser dolarını alır, besini de yiyecek ve ev kirası olarak arkadaşlara veririz. Geri kalanı biriktirir, hemserinden aldığın iki yüz

dolar borcu öderiz.

— Tamam.

— Yarın, sen uyu. istersen, saat yedide liman kapısında buluşuruz.

— Oldu.

Herkes mutlu, önce biz, hayatımızı kazanıp dostlarımıza yük olmayacağımızı anladığımız için seviniyoruz.

Sonra iyi yürekli ve cömert olmalarına karşılık ne kadar zamanda hayatımızı kazanabileceğimizi düşünen

Guittou ve arkadaşları.

— Kelebek, dostlarının bu büyük basarısını kutlamak için, iki litre likör yapacağız.

Julot çıkıyor, beyaz seker kamısı alkolü ve diğer maddelerle dönüyor. Bir saat sonra da Marsilya-daymısız

gibi, çekiyoruz kafayı. Alkolün de etkisiyle sesler yükseliyor, kahkahalar her zamankinden sakrak çıkıyor.

Fransızlarda eğlenti olduğunu duyan Hintli komsular, selâmsız sabahsız damlıyorlar, iki adamla üç genç kız

bunlar, hemen kendilerini davet ettiriyorlar.

Yanlarında da, siste kızarmıs tavuk ve domuz eti getiriyorlar.

Yalnız etler çok biberli, iki genç kız alıslmamıs
güzellikle. Bembeyaz giyimli, çıplak ayaklı, sol
bileklerinde birer gümüs bilezik. Guittou:

525

— tsarıyı iasa vurma, aıyor. ttunlar genç kız-dır.
Dnce kumasların altında göğüslerini görür görmez,
ileri

geri konusmaya kalkma. Onlar için göğüslerin
görülmesi doğal bir sey. Benim için pek değil. Ne de
olsa

eski kusaktanız. Bücür'le Julot, geldiğimiz günlerde
asıldılar, ama hava aldılar. Kızlar epeydir bize
uğramıyordu.

Hintli kızlar gerçekten az raslanır güzellikle. A-
lınlarının ortasında düğmeyle yapılan nokta onlara
garip bir

hava veriyor. Bizimle dostça konuşuyorlar, kırık
dökük ingilizcemle, «Georgetown'a hos geldiniz,»
demek

istediklerini anlıyorum.

Bu gece, Guittou ile birlikte sehre indik. Yasadığımız
uygarlığın çok dışında sanki Georgetown. Dnsanlar
kıvıl kıvıl kaynıyor. Beyazlar, zenciler, hint-liler,
cinliler, üniformalı denizci ve karacılar, yığınla da sivil
denizci. Sürüyle bar, lokanta, gece kulübü ve
meyhane çiğ ısıklarıyla sokağı gün gibi aydınlatıyor.

Hayatımda ilk kez, renkli ve sesli bir film seyrediyorum, bu yeni deneyin etkisinden kurtulamadan Guittou beni koca bir bara sürüklüyor. Salonun bir kösesinde yirmiden fazla Fransız var. Dđtikleri de, alkol ve kokakola.

Bu adamların hepsi kürek kaçkını, azılı. Kimi cezasını çektikten sonra sürgünü beklemeden kaçmış, Dssiz, açlık çekerek, Güyan'daki resmî ve sivil halk tarafından horlanarak yasayacaklarına, daha iyi bir hayat

süreceklerini sandıkları ülkelerin yolunu tutmuşlar. Ama ekmek parası çıkarmak çok güç diyor hepsi. — Ben, John Fernandes hesabına, gündeliği iki buçuk dolara ormanda odun kesiyorum. Her ayın sekiz

gününü de Georgetown'da geçiriyorum. Büyük umutsuzluklar içindeyim.

— Ya sen?

— Ben kelebek topluyorum. Ormanda kelebek avlıyor, çeşitli kelebekler toplayınca bunları camlayıp satıyorum.

Ötekiler rıhtımda hamallık yapıyor. Hepsi de bir iş tutmuş ama, ekmeklerini güç çıkarıyorlar. «Zor olmasına zor ya, hiç olmazsa özgürlüğümüz var, diyorlar, özgürlük o kadar iyi şey ki.»

Bu aksam, sürgünden kaçanlardan, Faussard adlı biri bizi görmeye geldi. Herkes içki ısmarlıyor.

Demerara ırmağının ağzında torpillenerek batan, boksit dolu bir Kanada gemisindeymis. Deniz kazasına uğrayıp kurtulduğu için tazminat almıs.

Mürettebatın büyük çoğunluğu kazada boğulmuş.

Faussard, her nasılsa bir filikaya çıkacak sırayı bulmuş. Gemiye torpilleyen Alman denizaltısının su yüzüne

çıkıp kendileriyle konuştuğunu anlatıyor. Boksit dolu kaç geminin limanda beklediğini sormuşlar. Bunlar da: «Bilmiyoruz» cevabını vermişler. Soruyu soran adam basmış kahkahayı: «Daha dün, Georgetown'un...

sinema-sındaydım, demis. Dste biletimin yarısı da burada.» Sonra ceketinin iç cebini göstermiş. «Nah, bu

elbise de Georgetown'dan.» Aramızdakilerden, bu olaya «palavra» diyenler var. Faussard yemin billah ediyor. Denizaltı, kendilerini hangi geminin bile kurtaracağını söylemiş. Gerçekten de Almanların adını verdiği gemi kurtarmıs onları.

Herkes hikâyesini anlatıyor. Yıllar boyu Haller'-de yaşamıs bir Parisli'nin yanına düstüm. «Lombard sokağından küçük Louis», diye tanıtıyor kendini.

— Azizim Kelebek, anafordan geçinmenin yolunu bulmustum. Gazetelerde, «ingiliz kral ya da kraliçesi

uğruna» ölen bir Fransızın adı çıktı mı hemen bir
mezarcıya kosuyordum. Sonra torpillenen geminin
adını,
nerede torpillendiğini ve ölenin adını boyayla
yazdığım bir mezar taşı önünde resim çektiriyordum.
Ardından zengin İngiliz villalarını dolasıyor, İngiltere
uğruna şehit düşen Fransızın mezarını yaptırmak
için
para yardımı istiyordum. Geçen haftaya kadar isim
tıkırında gitti. Derken ölenler arasında adına
raslanan bir Brötanyalı deyyus, sağ salım çı-kageldi!
Her yerde sapasağlam olduğunu ve benim hayatta
mezarcıya bir kurus ödemediğimi bağıra bağıra
söyleyerek beser dolarını kestiğim bir kaç zengin
kariya da
uğradı mı sana! Yasamak için artık başka bir dümen
bulmam gerekiyor, bu yasta da çalışmam ya!
Dçkinin yardımıyla, bizden başka kimsenin fran--
sızca bilmediğini sanan dostlar, en akıl almaz
hikâyeleri
sıralıyorlar:

527

— oen, uijui ı/n i, uaicuaucui utJUtkier Ve DISIKlet
elcikieri yapıyorum. Ama küçük kızlar bebekleri
günese bıraktı mı, hepsi eriyor ve biçimsizlesiyor. Bir
sokağa içinci kez girdim mi kıyamet kopuyor. Bir
yıldan beri, gündüzleri, Georgetown'un yarısından
uzak

duruyorum. Bisikletçiler için de durum aynı. Bisikletini güneşe bırakan tekrar üstüne atladı mı, sattığım balata elcikler ellerine yapısıveriyor.

— Ben, diyor bir baskası, ucunda zenci kafaları bulunan balata kamçılar yapıyorum. Denizcilere de Mers

el-Kebir'den kurtulduğumu ve benden bir şey satın almak zorunda olduklarını söylüyorum. Onda sekizi de alıyor.

Bu çağdas mucizeler panayırı beni eğlendiriyor, aynı zamanda da ekmeğin aslan ağzında olduğunu gösteriyor.

Biri tezgâhtaki radyoyu açıyor. De Gaulle'ün çağrısı duyuluyor. Londra'dan, sömürgelerde ve deniz asırı ülkelerde yasayan Fransızları yüreklendiren bu Fransızın sesini herkes dinliyor. De Gaulle'ün çağrısı çok

duygulandırıcı, kimse ağzını açmıyor. Derken, kafayı iyice tutsüleyen azıllılardan biri yerinden fırlayıveriyor: — Vay anasını be! diyor. Amma da is! ingilizce-yi bir çırpıda öğrendim, Çörçil'in her söylediğini anlıyorum! Kimse, sarhosluktan ötürü düstüğü hatayı düzeltmeye kalkmıyor. Millet basıyor kahkahayı. Evet, hayatımı kazanmak için ilk denemeleri yapmalıyım, diğerlerinden gördüğüm kadarıyla da bu is kolay

olmayacak. Pek endiseli de değilim aslında. 1930 - 1942 yılları arasında, kimseye ihtiyaç duymadan yaşamak için gerekli sorumluluk ve becerikliliği yitirdim. Yemek, giyim, kira derdi olmadan, uzun süre tutuklu kalmıs; evirip çevrilmiş, itilip kakılmış, kendiliğinden bir sey yapmamıs ve çeşitli emirleri düşünmeden uygulamak zorunda bırakılmış; birkaç hafta içinde kendini kocaman bir sehrin sokaklarında bulmus, kaldırımlarda kimseye çarpmadan yürümeyi, bir sözüyle önüne yemek ve içki getirilmesine alısmayı yeniden öğrenmesi gerekmiş kisinin yasamağa da yeniden alısması zorunludur, örneğin, hiç

528

beklenmedik tepkilerle karsılaşmak mümkün. Bu azıllıların, sürgünlerin, cezaevi kaçkınlarının, konustukları

fransızcaya yığınla ingilizce ve ispanyolca sözcük katan adamların arasında oturmuş hikâyelerini can kulağıyla dinlerken, birden kenefe gitme ihtiyacı duydum. Pek inanılır gibi değil ama, bir an, izin almak

için gözlerimle gardiyanı aradım. Çok kısa sürdü bu, kendime geldiğimde tuhaf oldum: Kelebek, iseyecek ya da baska sey yapacaksan artık kimseye sormak zorunda değilsin.

Sinemada da, yer gösteren kadın bize iki koltuk ararken, birden: «Yalvarırım benim için rahatsız olmayın,

en ufak ilgiyi hak etmeyen zavallı bir mahkûmum ben,» diyesim geldi. Sinema ile bar arasında yürürken,

sık sık dönüp arkama bakıyordum. Bu eğilimi çok iyi bilen Guittou:

— Ne dönüp bakıyorsun arkana? diye sordu.

Aynasızın pesinden gelip gelmediğini mi anlamak istiyorsun.

Burada aynasız maynasız yok dostum, hepsini kürekte bıraktın.

Azıllıların renkli dilinde, kürek mahkûmu kazağını çıkartmak gerektiği söylenir. Mahkûm elbisesi bir

simgedir ancak. Yalnız kazağı değil daha da öte, insana kara çalan o izi ruh ve beyinden de söküp atmak zorunludur.

Tertemiz giyimli, zenci- ingiliz polislerinden kurulu bir devriye bara giriyor. Masa masa dolasıp kimlik kartlarını soruyorlar. Bizim masamıza vardıklarında, sefleri dikkatle yüzüme bakıyor. Tanımadığı bir tek kisi buluyor, o da benim.

— Lütfen kartınızı verir misiniz bayım? Uzatıyorum kartımı, bir göz atıp geri veriyor:

— Sizi tanımıyorum, özür dilerim. Georgetown'a hoşgeldiniz.» Sonra da çekip gidiyor.

Polis gittikten sonra, Savoie'lı Paul ekliyor:

— Valla, bu rozbifler nefis herifler. Yüzde yüz güvendikleri yabancılar, biz kürek kaçkını Fransızlar, ingiliz yetkililerine kürekten tüydüğünü ispatladın mı, hemen özgürlüğüne kavusursun.

Eve geç döndüğümüz halde, sabahın yedisinde liman kapısındaım. Yarım saate varmadan, Cik-Cik' le tek

kollu sabah toplanan taze sebzeler, yumurtakelebek
529/34

lar ve tavuklarla dolu arabayı sürerek çıktılar ortaya. Kendilerine isi gösteren hemserilerinin neredede olduğunu sordum. Cik-Cik:

— Dün öğretti öğreteceğini, dedi. Artık kimseye ihtiyaç yok.

— Malları uzaktan mı getiriyorsunuz?

— Evet, yol iki buçuk saatten fazla sürüyor. Cık-Cık, sanki kırk yıldır Georgetown'da yaşıyor.

Sıcak çay ve peksimet bulup getiriyor. Arabanın yanında kaldırıma ilisip, müsterileri beklerken kahvaltı

ediyoruz.

— Dünkü Amerikalılar gelir mi sence?

— Geleceklerini sanıyorum. Gelmezlerse malı baskalarına satarız.

— Fiyatlarını nasıl koyuyorsunuz?

— Ben fiyat söylemiyorum ki. Alıcı çıktı mı: Sen ne verirsin? diye soruyorum.

— Dngilizce bilmiyorsun ama.

— Dngilizce bilmiyorsam, ellerimi ve parmaklarımı oynatabiliyorum ya. Yetip artıyor bile.

— Hem, diyor Cık-Cık, sen mal alıp satacak kadar Dngilizce biliyorsun.

— Evet ama, önce senin bu isi nasıl becerdiğini görmeliyim.

Amerikalı denizci burnundan konusan bir herif.

Beklememiz uzun sürmüyor, koca bir cip duruyor yanımızda. Dçinden bir soför, bir çavus, iki de deniz eri

iniyor. Çavus arabalara çıkıp salataları, patlıcanları ve diğer sebzeleri inceliyor. Hepsine baktıktan sonra tavukları elliyor.

— Kaç para istiyorsun?» Ve pazarlık başlıyor.
Söylediklerinin tek kelimesini anlamıyorum, Cik -Cik de
Çince - Fransızca karışımı bir dille derdini anlatmaya
çalıyor. Anlasamadıklarını görünce Cik - Cik'i
kenara çekiyorum.

— Kaç para harcadın?

Ceplerini karıştırıp on yedi dolar buluyor.

— Yüz seksen üç dolar, diyor sonra.

— O kaç para veriyor?

— Yanılmıyorsam iki yüz on, yetmez. Çavusa doğru
yürüyorum. Dngilizce bilip bilmediğimi soruyor. Biraz
biliyorum iste.

530

— Ağır ağır konusun lütfen, diyorum.

— Okey.

— Kaç para veriyorsunuz? Hayır, iki yüz ona olmaz,
iki yüz kırk dolar.

istediğimiz parayı kabul etmiyor.

Gitme numarası yapıyor, geri dönüyor, tekrar
yanımızdan ayrılıp cipe biniyor ama numara yaptığını
hissediyorum. Tekrar arabadan indiğinde, ince
kumasların altında göğüsleri görünen güzel Hintli
komsularımız yaklaşıyor. Herhalde uzaktan bizi
gözetlemis olacaklar ki, tanımazlıktan geliyorlar. Biri
arabaya çıkıp mallara baktıktan sonra:

— Hepsine ne istiyorsunuz? diye soruyor.

— iki yüz kırk dolar.

Amerikalı hemen cebinden iki yüz kırk doları çıkarıp Cik-Cik'e uzatıyor ve kızlara, malı kendilerinden önce kapattığını söylüyor. Güzel komsularımız gitmeyip Amerikalıların malları arabadan indirerek cipe yüklemelerini seyrediyorlar. Son anda, denizcilerden biri, domuzu da pazarlığa dahil sanıp kucaklayıveriyor.

Tabîî Cik-Cik, domuzun götürülmesine razı değil.

Tartışma uzuyor, domuzun pazarlığa dahil olmadığını bir türlü anlatamıyoruz.

Hintli kızlarla konuşmak istiyorum, çok güç. Onlar da bir şey anlamıyorlar. Amerikalılar domuzu bırakmıyor. Cik-Cik parayı geri vermiyor, is çığırından çıkıp kavgaya dönüşecek. Tek kollu, arabadan bir

odun kapıp hazırlığa başlamış bile. Tam o sıra, bir Amerikan polisi-Amerikalılara hak veriyor, hem ortalık

çalıyor, araba yaklaşıyor. Cik-Cik'e parayı iade etmesini söylüyorum, razı gelmiyor. Denizciler domuzu

kapmış, geri vermiyorlar. Cik-Cik cipin önünde durmuş, gitmelerine engel oluyor. Gürültülü olay yerinin

çevresinde büyük bir meraklı kalabalığı oluşuveriyor. Amerikan polisi Amerikalılara hak veriyor, hem

onların da söylediklerimizden bir şey anladığı yok.
Polis de, denizcileri kazıklamaya kalktığımıza
gerçekten
inanmış.

Ne yapacağımı bilmez halde düşünürken, Marti-
nique'linin verdiği «Mariner Club» ün telefon
numarasını

hatırlıyorum. Hemen polise uzatıp: «Tercüman»
diyorum. Birlikte telefona yürüyoruz. Numarayı çevi-
531

riyorum, talihim varmış ki bizim De Gaulle'cü dostu
buluyorum. Kendisinden, domuzun pazarlığa dahil
edilmediğini, evcilleştirilmiş olduğunu, Cik-Cik için bir
köpekten farkı bulunmadığını, pazarlığa girmediğini
Amerikalılara söylemeyi unuttuğumuzu polise
anlatmasını rica ediyorum. Sonra telefonu polise
veriyorum.

Üç dakika, polisin her şeyi anlamasına yetiyor.
Domuzu kendisi Amerikalılardan alıyor ve Cik -Cik'e
uzatıyor. Bizimki de, büyük bir mutlulukla sevgili
domuzunu kucaklayıp hemen arabaya götürüyor.

Olay

tatlıya bağlandı, Amerikalılar çocuk gibi gülüyorlar.
Herkes isine gidiyor, neyse ki tatsızlık olmadı.
Aksam, bu hikâyeyle pek eğlenen Hintli kızlara
tesekkür ediyoruz.

Üç aydır Georgetown'dayız. Bugün, Hintli dostlarımızın evinin yarısını tuttuk ve yerleştik, iki geniş ve aydınlık oda, bir yemek odası, küçük bir mutfak, ucunda ahır diye kullanılabilecek bir sundurmanın da bulunduğu koca avlu. Arabayla esek sundurmanın altında. Ucuza aldığım koca bir yatakta, tek basıma yatacağım. Siltem de pek güzel. Yan odada bizim Çinli dostlar iki ayrı yatakta yatıyorlar. Ayrıca bir masa, altı iskemle, dört tane de arkalıksız sandalyemiz var. Mutfakta, gerekli bütün mutfak araçları mevcut. Guittou ve dostlarına, konukseverliklerinden ötürü tesekkür edip, Cik-Cik'in ifadesiyle kendi evimize yerlesiyoruz. Sokağa bakan yemek odası penceresi önünde, Hintli kızların armağanı bir kamıs koltuk duruyor. Yemek masasının üstündeki cam vazonun içinde de, Cik-Cik'in getirdiği çiçekler. Basit fakat temiz, aydınlık, üç aylık ortak bir çalışma sonucu elde edilmiş bu ilk evim kendime ve geleceğe duyduğum güveni arttırıyor. Yarın pazar, satış yok. Bütün gün bosuz. Evimizde Guittou ve arkadaşlarıyla Hintli kızlar ve erkek kardeşlerine bir yemek vermeyi kararlştırıyoruz. Bas komsumuz, Cik-Cik'e ve tek kolluya yardım eden,

onlara esekle arabayı armağan eden, ilk isimizi
baslatmak için iki yüz dolar borç veren Çinli.
Cik-Cik çok sevdiği domuzundan sonra bana bağlı.
Bana özenle bakıyor. Üçümüzün içinde en iyi
532

giyinen benim, sık sık eve, benim için aldığı bir gömlek, bir kırıvat, bir pantolonla dönüyor. Bütün bunları

da, kendi payına düşen paradan alıyor. Cik-Cik'in sigarası yok, içkiyi pek az içiyor, tek tutkusu kumar.

Tek

düşüncesi de, yeterince para toplayıp Çinlilerin kulübünde oyuna girmek.

Sabah aldığımız malları satmakta en ufak güçlük çekmiyoruz. Alım - satım isini görece kadar ingilizce öğrendim. Her gün, yirmi bes ilâ otuz bes frank kazanıyoruz. Bu para az ama, kısa sürede hayatımızı

kazanmanın yolunu bulduk, üçümüzü de pek sevindiriyor. Pazarlığı daha iyi becerdiğim, daha ucuz

fiyatlarla mal aldığım halde, çoğu kere sabahları onlarla gitmiyorum. Ama satış isisi hep benim üzerimde.

Gemileri için mal almak üzere karaya inen pek çok Amerikalı ve ingiliz denizci beni tanıyor. Akıllı uslu, isisi pek gürültüye boğmadan pazarlık ediyoruz.

Amerikalıların subay kantininde görevli, iri yarı italyan asıllı

bir levazımcı var ki benimle durmadan italyanca konuşuyor. Kendisine hep anadilinde cevap verdiğim,

pazarlığı da uzatmadığım için pek mutlu. Dönüp dolasıyor, baslangıçta istediğim parayı verip, malları alıyor.

Sabahın sekiz buçuğunda eve dönüyoruz. Hafif bir yemek yedikten sonra, Cik-Cikle tek kollu yatıyorlar. Ben Guittou'yu görmeye gidiyorum, ya da güzel Hintli komsularımız konuk geliyorlar. Ev isi pek yüklü değil: Ortalığı süpürmek, çamasır yıkamak, yatak yapmak, evi temiz tutmak güzel Hintli komsularımızın elinden çok iyi geliyor. Karsılığında da onlara, günde iki dolar ödüyoruz. Gelecek kuskusu duymadan, özgür

yasamanın değerini artık çok iyi biliyorum.

Hintli Ailem

Bu şehirde en çok kullanılan taşıt bisiklet. Rahatça her yere gidebilmek için ben de bir bisiklet aldım.

Şehir ve çevresi dümdüz olduğundan, güçlük çekmeden uzun yolculuklara çıkabiliyor. Bisikletin önünde ve

arkasında iki arkalık var. Kırk yıllık George-town'lular gibi, önümde ve arkamda iki kisiyi rahat- . İikla taşıyabiliyorum.

533

Haftada en az iki kere, güzel Hintli komsularımla birer ikiser saatlik gezilere çıkıyoruz. Sevinçten çılgına

dönüyorlar, gencinin yavas yavas bana tutulduğunu da hissediyorum.

Simdiye kadar hiç görmediğim babası, dün geldi.
Epey yakınımızda oturduğu halde bize hiç
uğramamıstı,
sadece kızların erkek kardeşlerini tanıyordum.
Upuzun, kar gibi beyaz sakallı bir ihtiyar bu. Saçları
da
platin renginde, zeki ve soylu bir alını var. Hintçeden
baska dil konuşmuyor, kızı tercümanlık yapıyor. Beni
evine davet ediyor. Küçük prenses adını verdiği
kızının aracılığıyla, evin bisikletle pek fazla
sürmediğini
anlatıyor. Yakında kendisini görmeye geleceğime
söz veriyorum.
Çay içip pasta yedikten sonra, evi ayrıntılarıyla
inceleyip gidiyor. Küçük prenses babasının ziyaretine
ve
bizden memnun ayrıldığına pek seviniyor.
Otuz altı yasındayım, sağlık durumum da oldukça iyi.
Kendimi çols genç hissediyorum, neyse ki her-Kes
de
beni genç buluyor. Dostlarım, otuzdan fazla
göstermediğimi söylüyorlar. Oysa on dokuz
yasındaki bu küçük
kız ırkının güzelliğine sahip, düşüncelerinde de çok
sakin ve kaderci. Bu essiz kızı sevmek, onun
tarafından
sevilmek benim için Tanrı'nın en büyük armağanı
olacak.

Kızkardesini de alıp çıktığımızda hep, öndeki
arkalığa yerlesiyor. Dimdik oturduğunda, pedallara
iyice

basmak için öne eğilince yüzüne çok yaklaştığımı
biliyor. Basını arkaya atınca incecik kumasın
altındaki

çıplak göğüslerini, bütün güzelliğiyle seçebiliyorum.
Bu yakınlasmalar sırasında, iri kara gözleri alev alev
yanıyor, çay rengi teninin üstünde koyu kırmızı
dudakları öpülmek istercesine aralanıyor. Nefis, pırıl
pırıl

disleri bu essiz ağzı süslüyor. Bazı sözleri öyle bir
söyleyisi, yarı aralık ağzından minicik pembe dilinin
ucunu bir çıkarısı var ki, bizlere kato-lik mezhebini
asılayan azizlerin önde gelenlerini bile bastan çıkarır.
Bu aksam birlikte sinemaya gidiyoruz, kızkarde-si
basının ağrısını bahane ederek gelmiyor. Bu bas
ağrısı

bizi basbasa bırakmak için bir numara, farkındayım.
Ayak bileklerine kadar inen beyaz muslin

534

bir elbiseyle çıkageliyor, yürürken üç gümüş bilezikle
çevrili ayak bilekleri ortaya çıkıyor. Yıldızlı atkısı
bas parmağını kavrayan sandallar var ayağında. Bu
sandallarla ayakları pek zayıf görünüyor. Sağ burun
deliğine, minicik bir altın deniz kabuğu yerleştirmiş.
Basına sardığı muslin atkı kısa, omuzlarından biraz

asağı iniyor. Sırmalı bir kurdele, bu atkıyı basına sarıyor. Kurdeleden alnının ortasına rengârenk taslarla

süslü üç ince iplik sarkıyor. Güzel bir süs bu, biraz sallandı mı alnındaki masmavi düğmeyi ortaya çıkarıveriyor.

Bütün Hintliler, Cık-Cık ve tek kollu, mutluluğumuzu ortaya koyduğumuz için sevinçli yüzlerle sinemaya gidisimizi izliyorlar. Hepsi sinemadan nisanlı döneceğimizi biliyor sanki.

Güzel Hintlimi, yastıklı arkalığa iyice yerleştirdikten sonra sehrin göbeğinin yolunu tutuyoruz. Caddenin iyi

aydınlatılmamış bir kösesinde, bisiklet kendiliğinden giderken bu essiz kız, dudaklarıma hafif ve kaçamak bir öpücük konduruyor. Kızın benden önce harekete geçmesine o kadar sasırıyorum ki, bisikletten düşecek

gibiyim.

Elele, salonun en arka sırasına oturmuşuz. Ona ellerimle hitap ediyorum, o da bana cevap veriyor.

Hiç

dikkat etmediğimiz bir filmin gösterildiği bu sinema salonundaki ilk ask düomuz bastan sona sessiz.

Parmakları, bakımlı ve cilâlı tırnakları, avucunun içini avucuma bastırması bir sarkı, bana duyduğu sevgiyi

ve benim olmak isteğini sözlerinden çok daha iyi anlatıyor. Basını omuzuma koydu, saf yüzüne öpücükler

kondurma fırsatını buluyorum.

Utangaç, açılmak için uzun zaman gerektiren ask kısa sürede büyük bir ihtiras halini alıyor. Benim olmadan önce, Fransa'da bir kadınla evli bulunduğumu ve kendisiyle evlenemiyeceğimi anlattım. Bu, en

fazla bir gün keyfini kaçırıyor. Bir gece, bende kalıyor. Gerek kardeşleri, gerekse Hintli komsularımıza göre en iyisi birlikte babasının evinde oturmamızdır. Kabul ediyor ve genç bir Hintli kızla yaşayan babasının evine yerlesiyorum. Bu kız, yaşlı adamın uzak bir akrabası, hem ona hizmet ediyor, hem de ev işlerini görüyor. Ev, Cik-Cik'in oturduğu yerden pek uzak değil,

535

bes yüz metre kadar ötede. Dolayısıyla iki Çinli dost her akşam bize uğruyor, birlikte bir saat gevezelik ediyoruz. Çoğu kere yemeği de bizle yiyorlar.

Limanda sebze satışına devam ediyoruz. Saat altı buçukta evden çıkıyorum, küçük Hintlim de çoğu kere

benimle geliyor. Sıcak çay dolu termos, bir kavanoz reçel ve kızarmış ekmek deri çanta içinde Cik-Cik'le

tek kolluyu bekliyor. Bu kahvaltıyı elceğiziyle hazırlıyor, gözünde bir çesit dinsel tören halini alan bu

hazırlığı kimseye bırakmak istemiyor". Dördümüz, günün ilk yemeğini mutlaka birlikte yiyoruz.

Çantasında

gereken her şey var: Kenarı dantelli küçük sofraya örtüsünü çıkarıp bir fırçayla süpürüp temizlediği kaldırıma

yayıyor, örtünün üstüne çay fincanlarını yerleştiriyor. Sonra da kaldırıma oturup, ciddî ciddî kahvaltı ediyoruz.

Salonda oturur gibi kaldırıma çöküp kahvaltı etmek pek matrak, ama sevgilimle Cik-Cik bu işi hiç yadırgamıyorlar. Gelip geçenlere de aldırıs etmeyip, böyle kahvaltı etmeyi doğal sayıyorlar. Onu üzme* istemiyorum. Bize hizmet edip ekmeklerin üstüne marmelât sürmek kızı öyle sevindiriyor ki, kahvaltıdan

vazgeçsem çok kırılacak.

Geçen cumartesi basımdan geçen bir olay, esrarı aydınlatan anahtar oldu. Gerçekten, iki aydan beri birlikte yaşıyoruz ve sevgilim, bana sık sık altın veriyor. Bu altınlar da hep, kırık mücevher parçaları: Bir

altın halkanın yarısı, tek bir küpe, bir zincir parçası, bir madalya ya da altın paranın yarısı. Yasamak için

bu altınlara ihtiyaç duymadığımdan, satmamı
söylediği halde, bir kutuda saklıyorum. Asağı yukarı
dört yüz
gram altınım birikiyor. Bu altınların nereden geldiğini
sorduğumda koluma giriyor, beni öpüyor ama en
ufak bir açıklamada bulunmuyor.

Ama cumartesi sabahı saat onda, sevgilim,
bisikletimle babasını bir yere götürmemi istiyor:

«Babam,
diyor, sana yolu gösterecek. Ben evde kalıp ütü
yapacağım.» Bu is beni huylandırıyor ama, ihtiyarın
uzakta

oturan birini görmeye gideceğini sanarak hemen
kabul ediyorum.

Önüme oturuyor, hintçeden baska dil bilmediğinden
konusmuyor, koluyla geçeceğimiz yerleri isaret

536

ediyor yalnız. Deniz kıyısında zengin bir mahalleye
varıyoruz. Her yan güzel villâlarla dolu.

«Kayınpeder»

in bir isaretiyle duruyor ve çevreme göz atıyorum. U-
zun ceketinin altından yuvarlak bir beyaz tas
çıkarıyor, bir evin ilk basamağına eğiliyor. Tası
basamağın üzerine yuvarlayarak sarkı söylüyor.

Birkaç

dakika sonra, Hintliler gibi giyinmiş bir kadın evden
çıkıyor, bizimkine yaklaşıyor, hiç konuşmadan bir sey
veriyor.

Evden eve, aynı sey, aksamın dördüne kadar tekrarlanıyor. Epey uzun hikâye, bir sey anladığım da yok.

Son evde, beyaz giysili bir adam geliyor yanına. Koluna girip kaldırıyor, evine götürüyor. Dçerde bir çeyrek

saat kadar kalıyorlar, sonra yine aynı adamla birlikte görünüyorlar. Ayrılmadan adam «kayınpederin" alnını, daha doğrusu beyaz saçlarını öpüyor. Eve dönüyoruz, bütün gücümle pedallara basıp bir an önce

varmak istiyorum, saat dört buçuğu buldu.

Neyse, hava kararmadan evdeyiz. Güzel sevgilim indara önce babasını odasına götürüyor, sonra boynuma

atılıp beni öpücüklere boğuyor ve yıkanmam için dusa sürüklüyor. Tertemiz çamasırlar beni bekliyor, yıkanıp tıras olduktan ve üstümü değiştirdikten sonra yemeğe oturuyorum. Her zamanki gibi, bana eliyle hizmet ediyor. Onu sorguya çekmek istiyorum ama, ortalıkta dolanıp duruyor, mesgul görünüyor, soruları cevaplandırmakta mümkün olduğu kadar ağırdan alıyor. Meraktan yanıp, tutusuyorum. Yalnız, bir Hintli ya

da Çinliyi fazla sıkıstırmamak gerektiğini de biliyorum. Sorguya başlamadan önce, mutlaka belirli bir

sürenin geçmesini sabırla beklemek zorunlu. Bu sürenin sonunda kendiliklerinden konuşuyorlar; çünkü sırlarını öğrenmek için sabırsızlandığınızı biliyor ve güvenilir biri olduğunuza inanırlarsa bir şey gizlemiyorlar. Dndara ile de durum aynı. Yatıp, uzun uzun sevistikten sonra, alev alev yanan yanağını koltuğuma yerleştirdiğinde yüzüme bakmadan anlatıyor:

— Biliyor musun sevgilim, babam altın aramaya çıktığında kimseye kötülük etmez, tam tersini yapar, önünde tasını gezdirdiği evi korumaları için bütün ruhları çağırır. Tesekkür etmek isteyen ev sahiple-537

ri de ona altın verirler. Bizim doğduğumuz yer olan Java'nın çok eski bir geleneğidir bu.

Küçük prensesimin anlatacakları bu kadar. Ama bir gün, pazarda, kız arkadaşlarından biri benimle konuşuyor. O sabah ne indara, ne de Çinli dostlar var henüz ortada. Sevgilim gibi Javalı olan genç kız bana

bambaska seyler anlatıyor:

— Sihirbazın kızıyla yasadığına göre neden çalışıyorsun? Yağmur yağdığı günler bile seni erken kaldırmaya utanmıyor mu? Babasının kazandığı altınla, hiç çalışmadan yasayabilirsin. Seni sevmeyi bilmiyor, sevse bu kadar erken kaldırmazdı.

— Babası ne yapar? Anlat, bir sey bilmiyorum.

— Babası Java'nın büyük sihirbazlarından. isterse ölümü senin ve ailenin üstüne çeker. Tılsımlı taşıyla yaptığı büyüden kurtulmanın tek yolu, ona istediği kadar altın vermektir. O zaman taşı, ölümü çağırmak için yaptığının ters yönünde yuvarlar. Bütün büyüleri bozar, evde yaşayanlar için sağlık ve uzun

ömür çağırısında bulunur.

— Doğrusu, Indara'nın bana anlattıklarına pek benzemiyor.

Dkisinden hangisinin haklı olduğunu anlamaya karar veriyorum. Birkaç gün sonra, uzun sakallı «kayınpederimle» birlikte, Penitence Rivers'ten geçip De-merara'ya dökülen bir akarsuyun kıyısındayım.

Hintli balıkçıların yüzü beni yeterince aydınlatıyor.
Her biri ona bir balık verip mümkün olduğu kadar
hızla

kıyıdan uzaklaşıyor. Anladım. Yalancı birini sorguya
çekmenin artık gereği yok.

Sihirbaz kayınpederim, aslında beni hiç rahatsız
etmiyor. Benimle hintçe konuşuyor, söylediklerinin bir
parçasını da anladığımı sanıyor. Oysa ne dediğini bir
t türlü kavrayamıyorum. Bunun da iyi bir yanı var: Fikir
birliğine varmamak mümkün değil. Her seye rağmen
bana is de buldu: On üç ile on bes yas arasındaki
bütün kızların alına döğme yapıyorum. Ara sıra bu
kızlar bana göğüslerini açıyor, bu göğüslere yeşil,
Dembe, mavi çiçek ya da yapraklar yapıyor, uçlarını
da çiçeğin tam ortasında bırakıyorum. Acıya
dayanıklı

olanlar göğüs uçlarına kanarya sarısı bir daire
yaptırıyorlar (bu gerçekten çok can acıtan bir
538

sey). Pek azı da, tam ucunu sarıya boyatıyor.

Evin önüne astığı Hintçe tabelâda, söylentiye göre
sunlar yazılı: «Döğme sanatkârı - Ehven fiyatlar -
garantili is.» Döğmecilik iyi para getiriyor, dolayısıyla
bu isin bana iki büyük faydası var. Hem Javalı
kızların güzel göğüslerini bol bol seyrediyorum, hem
de neseli mangır alıyorum.

Cik-Cik limanın yakınında satılık bir lokanta buldu.
Haberini öğrenerek veriyor, lokantayı satın almamızı

teklif ediyor. Fiyat pek yüksek değil, sekiz yüz dolar. Sihirbazın altınını satıp üstüne de biriktirdiğimiz paraları koyarsak lokantayı satın alabiliriz. Gidip bir göz atıyorum. Lokanta dar bir sokakta, ama limana çok yakın. Günün her saatinde dolup tasıyor. Siyah-beyaz çinilerle döseli, oldukça genis bir salonu var. Sağında ve solunda sekizer masa. Ortadaki yuvarlak masaya da mezeler ve meyvalar konabilir. Mutfak büyük, rahat ve aydınlık, iki büyük fırınıyla iki de kocaman ocağı var.

Lokanta ve Kelebekler

Lokantayı satın aldık. Elimizdeki altını indara sattı. Babası, ikimiz için kızına verdiği altınları simdiye kadar

okutmayışımıza pek hayret etti.

— Altınları, hayrını göresiniz diye sizlere verdim, dedi. ikinizindir, ne yapacağınızı bana sormayın. Ne isterseniz onu yapın.

«Büyücü kayınpeder» o kadar da Kötü değil. Kızı ise gerek sevgili, gerek es ve gerek arkadaş olarak üstün

sınıftan. Kavga etmemiz söz konusu değil, ne dersem evet cevabını alıyorum çünkü. Yalnız ırkdaşlarının göğüslerini kurcaladığımda biraz suratı asılıyor.

Artık, Georgetown'un göbeğindeki Water Street'-te, Victory lokantasının patronuyum. Cik-Cik yemek yapacak, hem mesleği, hem bu isi çok seviyor. Tek kollu da alıs-verisi üzerine alıyor, ayrıca da bir çesit

Çin makarnası olan «Chow Mein» pisirecek. Tek kollunun yemeği söyle hazırlanıyor: Un, bir sürü yumurta sarısıyla karıştırılıp yoğruluyor. Damla su katılmadan, uzun uzun isleniyor. Bu hamuru yoğurmak çok 539

zor; öyle ki, tek kollu masanın ortasına çaktığı bir oklavaya bacağıyla basıp adeta üzerinde tepiniyor. Ama

bu sert hamur, böylesine büyük bir güçle yoğrulduğunda hafif ve nefis bir sey oluyor. Sonunda katılan bir

parça tereyağ, nefis tadının tamamlayıcısı.

Bizden önce topu atan bu lokanta, kısa sürede büyük üne erisiyor. Daya adında genç ve çok güzel bir Hintli

kızın yardımıyla, indara, Çin mutfağını tatmaya gelen sayısız müsteriye hizmet ediyor. Azıllılardan kaç kişi varsa, hepsi uğruyor lokantaya. Parası olan ödüyor, olmayan bedavadan karnını doyuruyor. «Açlık çekenlerin karnını doyurmak insana uğur getirir», diyor Cik-Cik.

Bu isin tek sakıncası var: indara ile öbür kızın müsterilerde uyandırdığı ilgi. Elbiselerinin incecik kuması

altında çıplak göğüsleri olduğu gibi görünüyor.

Üstelik elbiselerinin eteğini de kalçalarına kadar yırtmaçlı

yaptırıyorlar. Bazı hareketleri yaparken, etek
neredeyse bellerine çıkıyor, Amerikalı, İngiliz,
Kanadalı,
Norveçli denizciler, görüntüyü kaçırmamak için,
bazan günde iki kere lokantada yemek yiyorlar.
Dostlarım
bizim lokantaya «röntgenciler lokantası» adını
taktılar. Ben patronum, herkes de «patron» diyor.
Para
kasamız filân yok, garsonlar parayı bana getiriyorlar,
ben de cebime atıyor, gerektiğinde üstünü
veriyorum.

Lokanta aksamın sekizinden sabahın besine, altısına kadar açık. Tabiî sabahın üçünde, neseli bir gece geçiren mahallenin bütün orospularının, dostları ya da müsterileriyle piliç ve fasulye filizi salatası yemek için lokantaya dolduğunu söylemek gereksiz.

Lokantada özellikle ingiliz birası, viski, mahallî bir içki olan

seker kamısından yapılma rom da içilebiliyor.

özellikle bu rom, soda ya da koka-kola ile çok iyi gidiyor.

Bütün kaçak Fransızların buluşma yeri bizim lokanta olduğundan bütün azılı ve kaçak kolonisinin sığınağı, akıl hocası, ihtilâfları halleden kisisi ve sırdası haline geldim.

Bu is, ara sıra basıma dert açıyordu aslında. Bir kelebek koleksiyoncusu, bana, ormanda kelebek avlama

yöntemlerini anlatmıştı. Kelebek biçiminde bi" karton kesiyor, üstüne de yakalamak istediği kelebe-

540

ğin kanatlarını yapıştırıyordu. Bu karton, bir metre uzunluğundaki bir sopanın ucuna çakılır, ormanda ava

çıktığında sopayı hep sağ eline alarak oynatır ve sahte kelebeğin uçtuğu izlenimini uyandırır.

Genellikle

de, günesin nüfuz edebildiği açıklıklarda dolasırdı. Her türün açılıp kovalanacağı saatleri biliyordu, öyle kelebek türleri vardı ki, kırk sekiz saat yasardı, yeni havalanan kelebekler bu aydınlığa doğru atılır, mümkün olduğu kadar kısa zamanda kendilerine bir sevgili bulup sevismenin yollarını ararlardı. Sahte kelebeği de görünce, epey uzaktan üstüne atılıverirlerdi. Sahte kelebek erkekse, kozunu paylaşmak için

gelen bir erkek kelebek çıkardı. Avcı ise sol elinde küçük bir ağla bekler, kelebeği yakalayiverir-di.

Filenin ağzı kendiliğinden kapandığı için, avcı diğerlerinin kaçmasından korkmadan avlanmaya devam

ederdi.

Sahte kelebek, disi bir kelebeğin kanatlarından meydana gelmisse, erkekler, bu kez de sevismek için

stne atılırlar ve sonuç değismezi.

En güzel kelebekler gece kelebekleriydi. Ama çoğu kere sağa sola arptıklarından, kanadı sağlam bir gece

kelebeğine raslamak gt. Büyük çoğunluğunun kanatları paralanmıs olurdu. Bu gece kelebekleri için,

avcı, bir ağacın tepesine çıkar ve ervelediği beyaz kumasın ardına karpit lâmbası tutardı, iki kanat

ucunun arası on bes - yirmi santimi bulan büyük gece kelekleri gelir beyaz kumasa yapısı verir-lerdi. Yapılacak iş, onları ezmeden üstlerine basıp çabucak boğmaktır. Boğulurken debelenmelerine de engel

olmak gerekiyordu, çünkü debelenince kanatları zedelenir ve değerleri düşerdi.

Bir vitrin içinde, küçük kelek, sinek, yılan /e yarası koleksiyonları bulunduruyordum. Maldan çok alıcısı vardı. Tabii fiyatlar da epey yüksekti.

Amerikalının biri, arka kanatları çelik mavisi, üst kanatları da açık mavi bir kelek istemisti. Bu türden

bir hüsnâ kelek bulursam, bana bes yüz dolar vereceğini de söylemistti.

Kelek avcısı dostumla konuşurken bir keresinde bu tür keleklerden yakaladığını anlattı. Ger-541

çekten güzeldi yakaladığı, tam elli dolara satmış ve ciddi bir koleksiyoncudan, bu keleğin iki bin dolar ettiğini epey sonra öğrenmistti.

— Amerikalı seni kazıklamak istiyor Kelek, dedi avcı, seni keriz sanıyor. Bu az raslanan kelek iki bin değil de bin bes yüz dolar bile etse avantajı büyük olacak.

— Haklısın, iten önde geleniymis herif. Biz onu kazıklarsak ne dersin?

— Nasıl olacak bu iş?

— Bir disi kelebek üstüne iki erkek kanadı takmak, ya da tam tersini yapmakla, isin güç yanı, kanatları hiç

çaktırmadan üstüste yapıştırabilmekte.

Basarisızlıkla sonuçlanan epey deneyden sonra hiç çaktırmadan, bir çift erkek kelebek kanadını nefis bir disiye yapıştırabildik: Kelebeğin gövdesinde açtığımız incecik bir yarığa kanatları soktuk ve balata sütüyle

birleştirdik. Kanatlar birbirine, o kadar iyi yapışmıstı ki, yapıştırdığımız kanatlardan tutup kelebeği rahatça kaldırmak mümkün oluyordu. Hiç farketmemis gibi, yirmi dolarlık bir kelebek kolleksiyonunun

arasına bunu da yerleştirdik. Gerçekten de, tam düşündüğümüz gibi oldu. Amerikalı isin farkına varır varmaz, elinde yirmi dolarla karsımıza çıkmak küstahlığını gös-teriverdi. Kutuyu baskasına söz verdiğimizizi,

bir Dsveçlinin kendisinden önce kapattığını söyledim. Dki gün içinde, Amerikalı, en azından on kere kutuyu eline aldı. Sonunda dayanamıyarak beni yanına çağırdı:

— Ortadaki kelebeğe yirmi dolar vereyim, gerisi senin olsun.

— Bu kelebeğin ne özelliği var?» Başladım incelemeye. Sonra birden bağırıverdim: «Yahu, bu kelebek

hünsa!»

— Ne diyorsunuz? Gerçekten öyle. Siz farket-medem önce pek emin değildim, dedi Amerikalı. Camdan pek

iyi seçilmiyordu. Verir misiniz?» Kelebeği inceden inceye gözden geçirdikten sonra sordu: «Kaç para istiyorsunuz buna?»

— Günün birinde, az raslanan bu kelebeklerin bes yüz dolar ettiğini bana söylememis miydiniz?

— Bir çok kelebek avcısına aynı şeyi tekrarla-
542

dim, bunu yakalayanın bilgisizliğini istismar etmek istemem.

— Öyleyse bunun da fiyatı bes yüz dolar.

— Alıyorum, benim için saklayın. Üstümdeki altmış doları kaparo olarak vereyim. Bana bir makbuz imzalayın, yarın üstünü getiririm. Yalnız kelebeği kutudan çıkarın lütfen.

— Peki, kelebeğinizi baska yerde sağlayacağım. iste makbuzunuz.

Lokantanın açılıs saatinde, Lincoln'un torunu bizi bekliyordu. Kelebeği, bu kez lupla inceledi. Arkasını çevirdiğinde yüreğim ağzıma geliverdi. Sonunda iyice memnun kalıp parayı ödedi, kelebeği getirdiği bir

kutuya koydu, benden ikinci bir makbuz alıp, çıktı gitti.

iki ay sonra, aynasızlar tarafından yaka paça karakola götürüldüm. Oraya vardığımda, emniyet müdürü, bir

Amerikalı tarafından dolandırıcılıkla suçlandığım için tutuklandığımı bildirdi.

— Üstüne kanat yapıştırdığınız bir kelebeği kendisine satmışsınız. Bu sahtekârlık sonucu da, adamın bes yüz dolarını almışsınız.

iki saat sonra, Cik-Cik'le indara, yanlarında bir avukatla göründüler. Avukat çok iyi fransızca konuşuyordu.

Kelebeklerden anlamadığımı, ne kelebek avcılığı, ne de koleksiyonculuk yaptığımı kendisine anlattım.

Müsterim olan kelebek meraklılarına hizmet olsun diye ara sıra kutu içinde kelebek sattığım oluyordu.

Bes

yüz doları isteyen de ben değilim, Amerikalı teklif etmisti, üstelik kelebek sahte olmasa dolandırıcılıkla suçlanması gerekecekti. Çünkü o zaman, değeri iki bin doları buluyordu.

iki gün sonra mahkeme karsısına çıktım. Avukat, aynı zamanda tercümanlığımı yapıyordu. Görüşümü tekrarladım. Avukatım, kelebek fiyatlarını gösteren bir katalogu da yanına almıstı. Kataloga bakılırsa, bu tür bir kelebeğin fiyatı iki bin bes yüz doların üstündeydi. Amerikalı dâvayı kaybettiği gibi mahkeme

ücretini de ödemek zorunda kaldı. Avukatımın, iki yüz doları geçen vekâlet ücretini de ayrıca çekmesi gerekti.

Bütün eski mahkûmlar ve Hintliler toplandı, kur-
543

tulusum evde yaptığımız likörü içerek kutlandı, indara'nın bütün ailesi mahkemeye gelmişti, beraatten sonra hepsi, ailede olağanüstü birinin bulunmasıyla ö-ğünüyorlardı. Onlar numarayı yutmamışlardı aslında,

kanatları yapıştırmanın benden baskası olmayacağını çok iyi biliyorlardı.

Sonunda olan oldu, lokantayı satmak zorunda kaldık, indara ile Daya çok güzeldiler, fakat ileri gitmeyen

soyunma numaraları atesli denizcileri, gerçek bir «strip-tiz» numarasından fazla costuruyordu. Belirgin göğüslerini denizcilerin burnuna dayadıka daha fazla bahsis kopardıklarını anlayan bizimkiler, masanın

üstüne eğiliyor ve bir türlü hesabı doğru yapamıyorlardı. iyi hesaplanmış bu teshir numarasından sonra,

daha iyi görebilmek isteyen denizcinin gözleri yuvalarından fırladığı sıra, doğruluyor ve «Bahsis!» diyorlardı. — «Ha! Tabiî» Cömertti zavallılar, bir türlü atesi sönmeyen bu âsıklar, kafalarını nereye vuracaklarını bilemez oluyorlardı.

Bir gün, korktuğum basıma geldi. Yüzü çilli, iri yarı bir tayfa açık baldıra bakmakla yetinmedi; kenardan külotun ucu görününce elini uzattı. Çelikten parmakları, Javalı sevgilimi mengeneye sokmustu sanki.

Sevgilimin elinde, su dolu bir kâse bulunduğundan, herifin kafasına indirmesi pek uzun sürmedi. Diğeride

kâseyi kafasına yiyince külotu paralayıp yere yuvarlandı. Elindekini almak için atıldım, dostları dövmek

üzere üstüne saldırdığımı sandılar, aman zaman diyemeden gözümün üstüne müthis bir yumruk yedim.

Boksör olan denizci ya arkadaşını korumak, ya da bütün bu olaylara yol açan, erisilmez güzel Hintlinin kocasına esaslı bir kötek atmak niyetindeydi. Bilene askolsun. Hersey bir yana, yumruk tam gözümün üstüne oturmustu artık. Ama bizimki, zafer düsleri görmekte pek acele ediyordu anlaşılan, hemen boksörler gibi karsıma geçerek durdu ve: «Boxe, boxe man», diye bağırmaya başladı. Bacak arasına savurduğum bir tekme, ardında «a la Kelebek» bir kafayla boksörü iki seksen seriverdim.

Ortalık birbirine girdi. Tek kollu, mutfaktan yardımına kostu, özel makarnasını yapmakta kullandığı merdanesini sağa sola indirmeye koyuldu. Cik-Cik de, 544

iki disli koca bir çatalla gelip kalabalığa çatalı daldı-nverdi. Lappe sokağındaki eğlence yerlerinin müdavimlerinden bir Parisli bıçkın eskisi, kaptığı iskemleyi balyoz gibi kullanıyordu. Donunu kaybettiğinden rahat hareket etme olanağını yitiren indara kavgadan çok çabuk çekildi.

Sonuç: Bes Amerikalı baslarından ağır yaralandılar, bir çoğu da gövdelerinin çeşitli yerlerinde, Cik-Cik'in çatalının açtığı çifte deliğLkapattırmak zorun da kaldılar. Her yan kan içinde kalmıstı. Bir zenci polis, kimse çıkmasın diye kapıyı tutmus bekliyordu. A-merikan askerî polis cipinin görünmesi, zenci polisin orada bulunmasının sağladığı faydayı ortaya koydu. Beyaz getrleri ve havaya kaldırdıkları sopalarıyla

polisler, zorla içeri girmeye kalkıştılar. Kan içindeki denizcileri de görünce, öc almaya niyetlendiler herhalde. Zenci polis onları itti, sonra sopasıyla kapıyı tuttu: «Majesty Police (Majestelerinin polisi)» dedi.

Ancak ingiliz polisi yetistiğinde lokantadan çıkarılıp polis arabasına doldurulduk. Doğru merkeze götürüldük. Benim sis gözümünden baska, bizimkilerin hiç birinde yara bere yoktu. Bu yüzden de bizim mesru müdafaa halinde bulunduğumuza pek inanan çıkmadı.

Sekiz gün sonra, mahkemede, yargıç görüşümüzü kabul etti de, adam dövüp yaralama suçundan üç ay yiyen Cik-Cik'in dışında hepimizi salıverdi. Cik-Cik'in bol keseden dağıttığı çifte deliklere, inandırıcı bir izah yolu bulmak çok zordu.

Ardından on bes gün içinde çıkan altı kavga burada fazla tutunamıyacağımızı ortaya koydu. Denizciler bu meseleyi kapanmış saymıyor, gelenler de hep yeni yeni yüzler olduğundan, düşmanlarımızın dostu olup olmadıkları önceden pek kestirilemiyordu.

Lokantayı sonunda, ödediğimiz paradan da ucuza sattık. Eristiği ünle, alıcıların kapıda kuyruğa girmesini

beklemek gerçekten hayal olurdu.

— Simdi ne halt edeceğiz tek kollu?

— Cik-Cik çıkana kadar dinleniriz. Esekle arabaya yeniden dönemeyiz, müsterilerle birlikte ikisini de okuttuk çünkü. En iyisi bir sey yapmadan basımızı dinlemek. Sonra bir çare buluruz nasılsa.'

kelebek

545/35

Cik-Cik cezaevinden çıktı. Dyi bakıldığını söylüyor:

«Yalnız, diyordu, isin en kötü yanı iki idam mahkûmuyla

aynı hücrede kalmam oldu.» ingilizlerin kötü bir alışkanlıkları vardır, idam mahkûmuna, kırk bes gün önceden, kraliçenin af talebini geri çevirdiğini ve hangi gün asılacağını bildirirler, «iste, diyordu Cik-Cik, her sabah bizim iki mahkûmdan biri öbürüne bağırıyordu. «Su kadar günün kaldı Johnny, bir gün daha

eksildi!» öbürü de, öğlene kadar suç ortağına ana avrat sövüyordu.» Bunun dışında bizim Cık-Cık rahat etmiş, iyi bakılmıştı.

Bambu Kulübe

Paskal Fosco, boksit madenlerinden döndü. Elde silâh Marsilya postanesine saldıranlardan biriydi bu Fosco.

Suç ortağının kellesi giyotinle kesildi, içimizde durumu en iyi olan Pascal, iyi bir makinist olduğu halde

günde dört dolar kazanabiliyor, bu parayla da sıkıntı çeken bir-iki kürek mahkûmuna bakmanın yolunu her nasılsa buluyor.

Sözünü ettiğim maden, ormanın epey içinde.

Dşçilerle mühendislerin yasadığı kampın çevresinde küçük bir

köy olusmus. Limanda, durmadan sileplere maden yüklüyorlar. Aklıma bir sey geliyor. Neden ormanın içinde yitip giden bu yerde bir gece kulübü açmayalım? Geceleri, orada yaşayanların canı yüzde yüz

sıkılıyordur.

— Doğru, diyor Fosco, madende geceleri hiç de eğlenceli geçmiyor. Yapacak bir sey yok.

Indara, Cık-Cık, tek kollu ve ben birkaç gün sonra eski bir tekneye atladığımız gibi nehir üzerinden, iki günlük bir yolculuk sonunda «Mackenzie» madenine varıyoruz.

Mühendislerin, ustabasaların ve kıdemli işçilerin kaldığı yerler minik minik rahat; evcikler, içleri tertemiz, hepsinde de, sivrisineklerden korunmak için tel var. Köy ise iğrenç. Tuğla, tas ya da beton ev yok. Bütün evler kerpiç ve bambu, damlar yabanî palmiye yapraklarından. Biraz daha modern olanları ise çinko. Mide

kaldırarak kadar pis dört lokanta-bar müsteriyle dolup taşıyor. Denizciler, sıcak bir bira için 546

birbirlerinin gırtlaklarını sıkıyorlar. Hiçbirinde buzdolabı denilen şey yok.

Pascal haklı, bu yerde çok is var. Nasılsa firar halindeyim, bu serüven demek, diğer arkadaşlar gibi yasayamam. Karnımı doyuracak kadar para kazanmak için çalışmak beni hiç ilgilendirmiyor. Yağmur yağdığında sokaklar balçık deryası halini aldığından, köyün ortasına doğru veya yüksekçe bir yer

seçiyorum. Yağmur bile yağsa, yapmayı düşündüğüm binayı ne dıstan ne de içten su basabilir.

On günde, madende çalışan zenci dülgerlerin yardımıyla yirmi metre uzunluk ve sekiz metre genişlikte bir

salon meydana getiriyoruz. Dörder kisilik otuz masa, içerde yüz yirmi kisinin rahatça oturabilmesini

sağlayacak. Artistlerin gösteri yapacakları bir sahne, salon boyunca uzanan bir bar, önünde de bir düzüne kadar yüksek ve aralıksız iskemle olacak. Hemen yanında da on altı kişinin rahatça oturabileceği sekiz odalı ikinci bir bina yapıyoruz.

Masa, iskemle gibi seyleri almak üzere Georgetown'a indiğimde, müşterilere hizmet etmek üzere çok

güzel dört zenci kızla anlaşıyorum. Lokantada bizimle çalışan güzel Hintli kız Daya da, gelmeyi kabul

ediyor. Kiraladığım eski piyanoyu çalacak bir de zenci buldum. Geriye kalıyor sahnedeki gösteriler. Epey uğrasıp dil döktükten sonra, iki Javalı bir Portekizli, bir Çinli ve iki Zenciyi orospuluktan vazgeçirip

«strip-tizci» olmaya razı ediyorum. Bir eskiciden aldığımız kırmızı perde de, sahnenin önünü açıp kapamakta kullanılacak.

Anlastıklarım ve satın aldıklarımla, bir Çinli balıkçının teknesine atlayıp geri dönüyorum. Toptan içki satan bir yer, bana kredi açmayı kabul etti. Bana güveniyor, otuz günde bir, teslim makbuzu üzerinde yazılı olanlardan sattıklarımı ödeyeceğim, ihtiyaç duydukça da, istediğim içkiyi oradan alabiliyorum. Eski bir gramofonla asınmış plâklar, zengi piyanist piyanoyu pataklamaktan vazgeçtiğinde ortalığı senlendirecek.

Çesit çeşit elbise, etek, siyah ve renkli çorap, jartiyer, sutyen de var getirdiklerim arasında. Bunlar hem çok az kullanılmış, hem de rengârenk. Topu atan bir «gezici tiyatro»nun kalıntısı olan, bir

547

Hintliden aldığım bu mallar, yakında, çalıştıracağım «sanatçı» lan giydirmekte kullanılacak.

Cik-Cik tahta olarak gerekeni ve yatakları, in-dara bardakları ve bir barın ihtiyaç duyduğu cam esyayı aldı.

Ben hem içkileri sağlıyor, hem de isin sanat yönüyle ilgileniyorum. Bütün bu işleri bir haftada toparlamak için epey uğrasmak gerekiyor. Neyse, hersey tamam, adamlarım ve mallarım tekneye doluyor.

Dki gün sonra madene varıyoruz. .Ormanın ortasındaki bu yitik kasabada, bizim on kız gerçek bir ihtilâl

yaratıyor. Herkes, elinde bir seyle «Bambu Kulübe» adını verdiğimiz gece kulübüne yürüyor. Provalar başladı. «Sanatçılarıma» soyunmayı öğretmek kolay değil. Bir kere ingilizcem kötü, ne dediğimi pek anlamıyorlar; sonra hayatları boyunca, müsteriyi bir an önce savmak için çabucak soyunmaya alısmışlar. Oysa şimdi yapmaları gereken tam tersi: Ne kadar ağırdan alırlarsa isin çekiciliği o kadar artacak. Her kızda, ayrı taktik kullanmak gerek. Tabiî, yaptıkları numarayla giysilerinin de birbirine uyması zorunlu. Pembe korsesi ve balinalı kabarık etekliği, altında uzun dentel külotuyla «Markiz» ağır ağır soyunuyor. Bir

paravananın ardında, büyük bir aynanın önünde duruyor. Seyirci de bu aynadan, yavas yavas ortaya çıkan

pembe etekleri hayranlıkla seyrediyor.

Bir de «Hızlı» var, dümdüz karınlı, esmer, çok açık sütlü kahve tenli, herhalde açık renk bir zenciyle bir beyazın karısını netis bir melez örneği. Hafifçe kızaran kahve tanesi rengindeki ten uyumlu yuvarlaklıklarını daha da güzel gösteriyor. Uzun siyah saçlar, dalga dalga, yusuvarlak omuzlara dökülüyor.

Dik ve iri olmasına rağmen yüksek göğüsler, tenden koyu baslarını sanki karsılarından uzatıyor. Hızlı, bu

iste. Elbisesinin her parçası bir fermuarla açılıyor.

Kovboy pantolonu, basında geniş bir sapka, bilekleri deriden beyaz bir bluzla sahneye çıkıyor. Bir savas sarkısına ayak uydurarak görünüp iki pabucunu bir

yana fırlatarak önce ayaklarını çıkarıyor. Pantolon, bacaklarının iki yanında açılıp birden

548

ayaklarına iniveriyor. iki kolundaki fermuarlarla da, bluzu, iki parça haline düşürüyor.

Seyirciler için büyük bir darbe, çünkü göğüsler uzun süre kapalı kalmanın hırsını alırcasına birden firiayiveriyorlar.

Üstünde bir külotla bacaklarını açan Hızlı, iki eli kalçalarında seyircilere bakıyor, sonra da sapkasını çıkarıp sahnenin yanındaki masalardan birine fırlatıyor.

Hızlı, külotunu çıkarmak için pek de nazlanmıyor. Bu avuç içi kadar bezi iki yanından çözüp koparıyor sanki. Havva anamız kılığında ortaya çıktığı an, baska bir kız, beyaz tüylerden koca bir yelpazeyi önüne

getiriyor. Hızlı hemen bu yelpazenin ardına geçiveriyor.

Bambu kulübe açılış günü tıklım tıklım dolu. Maden yöneticileri, tam kadro halinde hazır. Gece danslarla bitiyor, son müsteriler ayrılırken gün isiyor. Elde ettiğimiz büyük bir başarı, bundan iyisi umulmazdı.

Çok

masraf ettik ama fiyatlar yüksek, dolayısıyla da ettiğimiz masrafı karşılayacak gibi. Hem öyle geceler olacak ki, bizim gece kulübü, müsteriden çok yersizlikten yakınacak.

Dört zenci garsonum ise yetişemiyorlar. Kısacık etekleri, iyice açık göğüsleri ve kırmızı atkılarıyla onlar da

müsterileri çok etkiliyorlar. Indara ile Daya da, salonun iki ayrı bölümünün denetimini, yüklendiler.

Barda

tek kolluyla Cik-Cik, siparislerin yerine getirilmesine bakıyorlar. Ben ise her yana yetisiyor, aksayanı düzeltiyor, isin üstesinden gelemiyenin yardımına kosuyorum.

Garsonlar, sanatçılar ve patronlardan baska salonda kimse kalmayınca, bizim Cik-Cik:

«— iste kazanç yoluna girdik,» diyor. Patron ve işçiler, yorgun argın ama elde ettiğimiz sonuçtan memnun,

büyük bir aile gibi birlikte yemek yiyoruz.

Sonra herkes yatmaya gidiyor.

— Hey Kelebek kalkmıyor musun?

— Saat kaç?

— Altı, diyor Cik-Cik. Prensese bize yardımcı oldu. Saat ikiden beri ayakta. Hersey düzenli, ise baslamaya hazırız.

indara elinde bir güğüm dolusu sıcak suyla gö-
549

rünüyor. Tras olup yıkandıktan sonra, keyifli ve zinde beline sarılıyorum. Birlikte Bambu kulübeye giriyor ve bir sürü soruyla karsılasıyoruz:

— iyi miydi patron?

— Nasıldı numaram? Sizce neresi aksıyordu?

— Fena söylemedim değil mi? Neyse ki seyirci, o kadar anlamıyor.

Bu yeni takım gerçekten sevimli. Sanatçı olan orospular islerini gerçekten ciddiye alıyor ve esas islerini

bırakmaktan memnun görünüyorlar, isin tek güç yanı, bunca yalnız adama çok az kadın düsmesi.

Müşterilerin tümü bütün gece olmasa bile hiç olmazsa uzunca bir süre kızlarla oturmak istiyor.

Kıskananlar

oluyor, iki kadın aynı masaya düserse, itiraz edenler çıkıyor, sesler yükseliyor.

Zenci kızların da meraklısı pek çok. Bir kere hepsi güzel, sonra bu ormanda kadın o kadar az ki. Ara sıra

Daya da barın arkasına geçip müşterilerle sohbet ediyor. Yirmiye yakın adam, gerçekten az raslanır güzellikteki bu Hintli kadını zevkle izliyor.

Kıskançlıkları ve masalarında kadın isteyen müsterilerin itirazlarını önlemek için bir piyango usulü çıkardım. Her sarkı ya da soyunma numarasından sonra, 1 den 32 ye kadar numaralı bir yuvarlak dönüyor ve kızın hangi masaya gitmesi gerektiğini belli ediyor. Her masanın bir, barın ise iki numarası var. Piyangoya katılmak için, fiyatı bir sise viski ya da sampanya kadar tutan bileti almak gerek. Bu bulusun bir faydası olduğunu sanıyorum, (sanıyordum daha doğrusu). Bir kere itirazları önlüyor. Kazanan masasında bir saat kızla birlikte oturuyor, piyango da su şekilde düzenleniyor: Sahnede gösterisini

bitiren kızı yelpaze ardına gizlenirken numaralı yuvarlak dönüyor. Kazanan numara belli olunca, kız soyunuk olarak gümüş rengine boyanmış tahta bir tepsiye çıkıyor, iri yarı dört kisi tepsiyi sırtlayıp piyangoda kazanan mutlu masaya götürüyor. Kız eliyle sampanyayı açıyor, çırılçıplak kadeh tokusturduktan sonra özür diliyor ve bes dakika sonra giyinik olarak dönüp masaya oturuyor. Altı ay boyunca isler yolunda gitti ama, yağmur mevsimiyle birlikte, yeni müşteriler ortaya çıkıverdi.
550

euniar, verimii aıuvyonu zopraKiaraa atın ya da eı-mas arayan adamlar. Dıkel yöntemlerle altın ya da değerli tas aramak dünyanın en güç isidir. Bu madenciler sık sık birbirlerini öldürür ya da soyarlar. Dolayısıyla da hepsi silâhlı, bir kese altın ya da bir avuç elmas edindiler mi bunu delice harcamak eğiliminden kendilerini kurtaramazlar. Tabiî, müşteriyi öperken, bir an önce bitmesi için viski ya da

sampanya kadehini kovaya bosaltmak çocuk oyuncağı. Kimi zilzurna sarhos olmasına rağmen bu numarayı

farkediyor ve öylesine yaman tepki gösteriyor ki, masalarla iskemleleri yere çaktırmam gerekti. Bu yeni müşterilerle korktuğum basıma geliyor. Kıza «Tarçın çiçeği» deniyordu. Gerçekten de derisi tarçın

rengindeydi. Georgetown batakhanelerinden bulup
çıkardığım bu yeni kız, soyunusuyla müsterileri
çılıgına
çeviriyordu.

Sıra ona geldiğinde sahneye beyaz saten örtülü bir
kanepe getiriliyor ve kız esine az raslanan bir
ustalıkla

soyunması yetmiyormuş gibi kanapeye uzanıp
baslıyordu kendi kendini oksamaya, ince uzun
parmakları

çıplak etinde geziniyor, saç tellerinin ucundan ayak
parmaklarına varıncaya dek gövdesinin her yanıyla
oynuyordu. Dokunmalarından kurtulan yeri yoktu.

Tabiî gırtlığına kadar alkolle dolu, ormanda yasayan
bu

kadından yoksun adamların tepkisini söylemek
gereksiz.

Para canlısı da olduğundan, kendisiyle ilgili
piyangoya katılacak müsterilerin, bir değil iki sise
sampanya

parası ödemelerini sart kosmustu. Tarçın Çi-çeği'ni
elde etmek için kaç kere talihini deneyen iri yarı, gür
kara sakallı bir madenci başarı kazanamayınca,
baska çare bulamadı, indara ortaya çıkıp, Tarçın
Çiçeği'nin

numarası için piyango biletleri satmaya başlayınca
masalara ayrılan otuz bileti de alıverdi. Kala kala,
bara

ayrılan iki bilet kalıyordu.

Altmıs sise sampanya parası ödedikten sonra
kazanacağından emin olan sakallı, güvenle Tarçın
Çiçeği'nin

numarasını ve piyangoyu bekliyordu. Tarçın
Çiçeği'nin bası da, o gece içtiklerinden epey
dönmüstü. Saat

sabahın dördünü bulduğunda en son numaraya
başladı. Alkolün de etkisiyle, her zaman-

551

Kinaen azgın Dır gösteri yaptı. Hareketleri her
zamankinden daha pervasızdı. Rırrrn! Küçücük
boynuzdan

okuyla kazananı belli edecek yuvarlak isletildi.

Tarçın Çiçeği'nin numarasından sonra kendinden
geçen sakallının salyaları akıyordu. Bekliyor, gümüs
rengi

tepside üstü tüylü yelpazeyle örtülü, bacakları
arasında iki sise sampanyayla kızın gelmesini
bekliyordu.

Felâket! Otuz numarayı birden satın alan herif
kaybetti. Bara ayrılan iki numaradan biri, 31
kazanıverdi.

Sakallı önce neye uğradığını pek anlayamadı, tepsi
üstünde Tarçın Çiçeği bara götürü-lünce ayıldı.

Hayvan,

bunun üzerine deliye döndü. Önündeki masayı devirip üç sıçrayışta bara ulaştı. Tabancasını çıkarıp kızın

üzerine üç el ates etmesi üç saniye bile almadı.

Tarçın Çiçeği kollarımda öldü. Her zaman üstümde taşıdığım Amerikan polisinin kullandığı copla herifi bayılttıktan sonra yetisebilmiş zavallı kızın yanına.

Ortalıkta gezinen bir garson kıza toslamam araya girmemi geciktirmiş, hayvan herif de bu arada, silâhını çekecek fırsatı bulmuştu. Sonuç: Polis

Bambu

Kulübeyi kapattı ve Georgetown'a dönmek zorunda kaldık.

Yeniden evimizdeyiz. Gerçek bir kaderci Hintli kadın gibi, Indara'da en ufak değişiklik oimuyor. O-nun için bu yeni felâketin hiç önemi yok. Baska şey yaparız, olur biter. Çinlilerin görüşü de aynı. Anlaşmış takımımızda değişen bir şey yok. Felâketimize sebep olan kızları piyangoyla seçmek fikrine değinen, tek serzeniste bulunan çıkmıyor. Elimizde kalanla bütün borçlarımızı ödedik. Tarçın Çiçeği'nin annesine de bir

miktar para verdik. Kendimizi pek üzmüyor, her gece azılların toplandığı bara gidiyoruz. Tatlı geceler geçiriyoruz ama, Georgetown, savaş yüzünden gitgide arttırılan kısıtlamalarıyla artık beni sıkmaya

baslıyor, üstelik, o zamana kadar benim küçük prensesim kıskançlık belirtisi göstermiyordu. Her zaman

özgürlüğüme sahiptim. Oysa şimdi yanımdan bir adım bile ayrılmıyor, nerde olursam olayım, saatlerce yanımda oturuyor.

Georgetown'da ticaret yapma olanakları aza!^ maya başladı. Derken günün birinde, İngiliz Güyanı'ndan baska bir ülkeye gitmeyi canım çekiverdi. Savaşın içindeydik nasılsa, bir tehlikesi de yoktu. Hiç bir ülke bizi iade etmezdi; daha doğrusu ben öyle sanıyordum.

Georgetown'dan Kaçıs

Guittou razı. O da, ingiliz Güyanı'ndan daha iyi ve yasaması daha kolay ülkeler bulunduğuna inanıyor.

Kaçıs

hazırlıklarına baslıyoruz. Gerçekten de, ingiliz Güyanı'ndan kaçmak ağır bir suç. Savaşın içindeyiz, hiç

birimizin pasaportu yok. Cezasını bitirdikten sonra, sürgünü çekmeden Cayenne'den kaçan Chapar, üç aydır burada. Bir Çin pastanesinde dondurma yapıyor ve günde bir buçuk dolar alıyor. O da

Georgetown'dan ayrılmak niyetinde. Deplanque adında Dijon'lu bir azlıyla bir Bordeaux'lu da firara aday,

Cik-Cik le tek kollu burada kalıyorlar. Onların Georgetown'dan sikâyeti yok.

Demerara nehrinin çıkışı çok sıkı denetlendiği, makineli ve torpil yuvalarıyla toplar tarafından korunduğundan, Georgetown limanına bağlı bir balıkçı teknesinin esini yaptıracak ve onun adını kullanarak

çıkacağız, indara'ya duyduğum minneti unuttuğum ve sınırsız sevgisine karşılık vermediğim için kendi kendime kızıyorum. Ama elimden bir şey gelmiyor, bana o kadar yapıyor ki sinirleniyorum. Basit, açık yürekli, isteklerine gem tanımayan yaratıklar, sevmek için sevdikleri kisiden isaret gelmesini beklemezler. Bu Hintli kız da, tıpkı Guajiro'lu kızilderili kızkardes-lerin gösterdiği tepkiyi gösteriyor. Duyuları gelisme arzusu gösterdiğinde kendilerini teslim ediyorlar, sevdiklerine sahip olmazlarsa acıları büyük oluyor. Gerçek ve inatçı bir keder benliklerinin en derin kösesinde yeseriveriyor. Bütün bunlar da beni sinirlendiriyor, çünkü kızilderili kardeşler gibi indara'yı da üzme istemiyorum. Kollarımda zevklerin en büyüğünü tatması için kendimi zorluyorum.

Dün, hissedilenleri yüz hareketleriyle anlatma
yönünden çok başarılı bir örnekle karsılaştım, İngiliz
Güyan'ında, bir çeşit çağdas kölelik yürürlükte.
Javalılar, sekerkamısı, pamuk ya da kakao üretilen
552

553

ij.iiiiiMele ues ya ua uii yiiiiiv cuuasiuicuaia
uayanacak

çalışırlar. Hasta olmadıkları sürece, karı koca her
gün ise çıkmak zorundadır. Doktor gerçekten hasta
olmadıklarını söylerse, ceza olarak, anlaşımlarının
sonunda bir ay daha çalışırlar. Tabii diğer küçük
suçlar

için yeni yeni «aylar» eklenir. Hepsi de kumarı
sevdiğinden çiftliğe borçlanırlar, biraz daha para alıp
alacaklılarının hesabını ödemek için, anlaşımlarını
birkaç yıl uzatırlar.

Çalışmak üzere, girdikleri bu çiftliklerden hayatlarının
sonuna dek kurtulamazlar. Karılarını bile kumarda
kaybedip sözlerini her ne pahasına olursa olsun
tutan bu adamlar için tek kutsal yaratık çocuklarıdır.
Onların özgürlüğünü korumak için herseyi yaparlar.
En büyük güçlülere ve yoksulluklara katlanırlar,
çocuklarının da çiftlikte çalışmak üzere anlaştığı pek
seyrek görülür.

Bugün, bir Hintli kızın düğünü yapılıyor. Herkes uzun
elbiseler giymis. Kadınları beyaz tül,
erkeklerinkiyse

ayaklarına kadar inen beyaz ceket. Pek çok kisi portakal çiçeği lilitirmis bir yerine. Bir sürü dinsel törenden sonra sıra, damadın gelini kaçırmasına geliyor. Davetliler, ev kapısının sağında ve solundalar.

Bir yanda erkekler, öte yanda kadınlar. Açık kapının önündeki esiğe de, anneyle baba oturmus.

Gelinle damat yakınlarını öpüyor ve metrelerce uzayan iki sıranın arasından geçiyorlar. Birden gelin damadın elinden kurtulup annesine doğru kosuyor. Anne bir eliyle yüzünü kapayıp öbürüyle kızı kocasına

gönderiyor. »

Damat kollarını uzatıp karısını çağırıyor, gelin de ne yapacağını bilmediğini gösteren hareketler yapıyor. Annesi ona hayat verdi, karnından çıkan minicik seyi gösteriyor. Sonra annesi onu emzirdi. Bütün bunları unutup sevdiği adamın ardından mı gidecek? Beiki, diyor isaretlerle, ama acele etmez biraz daha bekle. Sana rasladığım güne kadar yasama nedenim olan annemle babamı biraz daha seyredelim.

Bu kez damat bir takım yüz hareketleriyle, hayatın kendisinden iyi bir es ve anne olarak da görev beklediğini anlatıyor. Bütün bu hareketler arasında genç kız ve oğlanlar, sarkılariyle ikisine karşılık veri-

554

yorlar. Sonunda, bir kere daha kocasından kaçıp ve annesiyle babasını kucaklayan gelin, kendiliğinden

dönüp kocasının kollarına atılıyor. Damat da onu, kendilerini bekleyen çelenklerle bezenmiş arabaya götürüyor.

Kaçma hazırlığı, büyük bir dikkatle devam ediyor. Sağlam bir yelkeni, bir floku ve birinci sınıf bir dümeni

bulunan geniş ve uzun tekne, polise farket-tirmemek için harcanan büyük çabalarla hazırlanıyor.

Demerara nehrine dökülen küçük Penitence River ırmağında, oturduğumuz mahallenin biraz yukarısına tekneyi gizliyoruz. Georgetown limanına bağlı, bir Çinli balıkçı teknesi gibi boyuyor ve numaralıyoruz, üzerine ısın tutulduğunda, asıl tekneden ayrılan tek yanı mürettebatı. Liman görevlilerini atlatmak için teknenin içine oturmaya karar veriyoruz. Çünkü kopye ettiğimiz teknede çalışan Çinliler ufak tefek ve kuru. Oysa biz, iri yarı ve geniş yapılarız.

Hersey kazasız belâsız atlatılıyor ve Demera-ra'dan denize açılıyor. Nehirden çıkmamıza ve yakalanma

teklikesini atlatmamıza rağmen, bir tek sey bu başarıyı gölgeliyor: Sevgili prensesime haber vermeden, bir

hırsız gibi kaçıp gitmiş olmak. Kendimden hiç memnun değilim. O, babası ve ırkı bana iyilikten baska sey

yapmadı. Ben bunun karşılığını çok kötü ödedim.
Davranışımı doğrulamak için bir takım nedenler
bulmaya

da çalışmıyorum. Yaptığım hoş bir şey değil,
kendimden de memnun değilim, iste o kadar.

Masanın

üstünde altı yüz dolar bıraktım. Ama para, verilen
seylerin hiç birini ödeyemez.

Kırk sekiz saat hep kuzeye doğru gidecektik. Aklım
fikrim Dngiliz Hondurası'ndaydı. Bunun için de, iki
günden fazla, açık denizde yol almamız gerekiyordu.
Benimle birlikte gelenlerin sayısı bes: Guittou,
Chapar, Bordeaux'lu Barriere, Dijon'lu Deplanque ve
ben,

Kelebek, teknenin yönetilmesinden sorumlu kaptan.

Denize açılalı otuz saat olmadan müthi bir fırtınaya tutuluyoruz, ardından bir çeşit tayfun, bir siklon geliyor. Simsekler, gök gürültüleri, yağmurlar, koca koca ve düzensiz dalgalar, döne döne savrulan ve 555

denizin üstünde bizi dayanılmaz şekilde sürükleyen bir rüzgâr patlayıveriyor. Bu delice ve korkunç gidisi ne görmüş ne de aklıma getirebilmişim, ilk kez, rüzgârların birden yön değiştirdiklerini görüyorum... öyle

ki alize diye bir şey kalmıyor, silinip gidiveriyor. Kasırga bizi, istediğimiz yönün tam tersine atıyor. Bu fırtına sekiz gün sürseydi, küreğe dönmeye razı gelecektik.

Tayfunun her tarafta büyük zarara yol açtığını sonradan Trinidad'daki Fransız konsolosu Bay Agostini'den

öğreniyorum. Çiftliğindeki hindistan cevizlerinin en az altı binini söküp götürmüş. Burgu gibi yük selen bu tayfun, ağaçları bir adam boyu yükseklikten testereyle kesmiş sanki. Evler sökülüp uzaklara sürüklenmiş,

karaya ya da denize düşmüş. Bu fırtınada biz de herşeyimizi yitiriyoruz: Ne yiyecek kalıyor, ne bavul, ne

de içme suyu. Direk iki metreden kırılıyor, yelkenler uçup gidiyor, daha kötüsü dümen parçalanıyor. Bir

mucize sonucu Chapar, küreklerden birini
kurtarabilmiş. Bu küçücük kürekle tekneye yol
vermeye
çalışıyorum. Bir de üstelik, yelken yapabilmek için
hepimiz çırılçıplak soyunuyoruz. Ceketler,
pantolonlar,
gömlükler hep yelken için çıkarılıyor. Besimiz de
donla kalıyoruz. Giysilerimizden yapılan ve teknede
bulunan demir telle dikilen bu yelken, yarım
direğimizle yol almamıza yardım ediyor.
Alize rüzgârları yeniden esmeye başladı, bundan
faydalanarak iyice güneyi, karayı, hattâ İngiliz Gü-
yanı'nı
tutmaya çalışıyorum. Orada bizi bekleyen
mahkûmiyeti bile kollarımızı açıp karşılayacağız. Bu
fırtına,
daha doğrusu bu kasırga, bu tufan, bu siklon
sırasında ve daha sonra, arkadaşlarım hep erkekçe
davranıyorlar.
ikisi çarsaf gibi bir denizde geçen altı günün sonunda,
karayı görüyoruz. Deliklerine rağmen rüzgârın
gerebildiği bu yelken parçasıyla, dilediğimiz gibi
gidemiyoruz. Küçük kürek de, tekneyi sağlam ve
düzgün
bir şekilde yönetmeye yetmiyor. Hepimiz soyunup
oturduğumuzdan gövdelerimiz yara içinde, tabii bu
da

mücadele gücümüzü çok azaltıyor. Hiç birimizin burnunda deri kalmadı, burunlarımız cılk yara.

Dudaklar,

ayaklar, bacak araları ve uylukların

556

da derisi yüzüldü. Müthis bir susuzluk hepimizi kasıp kavuruyor, öyle ki, Chapar'la Deplanque, sonunda deniz suyu içiyorlar. Bu olaydan sonra, susuzlukları daha da artıyor tabii, içimizi buran açlık ve susuzluğa karşılık tek iyi sey, kimsenin yakınmayısı. Hiç birimiz de, diğerlerine öğütte bulunmuyoruz. Deniz suyu içmek isteyen, serinlettiği gerekçesile üstüne su serpen, deniz suyunun yararları daha da derinleştirdiği

ve buharlaşmayla daha çok can yaktığını kendi kendine görüyor.

Gözleri açık ve iyi olan yalnız benim. Bütün arkadaşlarımın gözleri iltihaplı, durmadan yapıyor.

Gözlerin

kapanması, acıya rağmen deniz suyuyla yıkanmak gerektiğini doğruluyor. Çünkü gözleri açıp çevreyi iyi görmek gerek. Yakıcı bir güneş yaralarımızı öylesine kızıştırıyor ki, duyduğumuz acılara katlanmak imkânsız. Yarı deli hale gelen Deplanque kendini suya atmaktan söz ediyor.

Ufukta karayı görelî bir saat oluyor sanki. Tabii, arkadaşlarıma bir sey söylemeden karaya doğru yöneliyorum.

Söylemeyişimin nedeni de, emin olmayışım. Kuslar gelip çevremizde uçusmaya koyulunca, yanılmadığımı anlıyorum. Çıgıllıkları, güneşten ve yorgunluktan serseme dönerek tekneye uzanan, kollarıyla da yüzlerini güneşten koruyan arkadaşlarımı uyarıyor. Konusabilmek için ağzını çalkalayan Guittou.
— Karayı görüyor musun Kelebek? diyor.
— Evet.
— Ne kadar zamanda oraya varabileceğimizi sanıyorsun?
— Bes ilâ yedi saat içinde. Bakın, dostlar, ben daha fazla dayanarnıyacağım. Sizin gibi vücudumun her yanını kaplayan yaralardan başka oturduğum tahta sıraya sürtünmek ve deniz suyuyla ıslanmaktan kışımın da derisi yüzüldü. Rüzgâr pek şiddetli değil, çok ağır ilerliyoruz, kollarıma kramp giriyor, uzun süre küreği sıkı sıkı tutmaktan ellerimde güç kalmadı. Bir teklifim var: Yelkeni indirip tente gibi teknenin üstüne çekelim, bu ateş gibi yakan güneşten, hava ka-rarıncaya kadar korunalım. Tekne kendi basına karaya doğru sürüklenir. Biriniz kürekte benim yerimi almazsanız bunu yapmamız zorunlu.

557

— Hayır, hayır Kelebek. Dediğini yapalım ve hiç olmazsa yelkenin altında uyuyalım.

öğle üstü saat birde, güneşin iyiden iyiye yaktığı bir sıra bu kararı aldırıyorum. Hayvansı bir tatminle sonunda teknenin içine gölgelik bir yere uzanıyorum. Hava alabileyim diye, dostlarım, en iyi yeri bana ayırırlar. Bir kisi yelkenin gölgesinde oturarak nöbet tutuyor. Ama herkes, nöbet bekleyen, bile kendinden geçiyor. Yorgunluktan bitkin, bizi dayanılmaz güneşten koruyan bu tentenin tatlı gölgesinde dalıp gidiyoruz.

Bir vapur düdüğü, hepimizi birden uyandırır-iyor. Yelkeni açıyorum, hava karanlık. Saat kaç acaba? Dümen başına oturduğumda serin bir meltem derisi yüzülmüş zavallı gövdeyi oksuyor, hemen üsüyüveriyorum.

Ama güneşin altında alev alev yanmamak ne büyük bir rahatlık.

Yelken açıyoruz. Gözlerimi deniz suyu ile yıkadıktan sonra —neyse ki yanan ve yapışan gözüm bir tane— sağımda ve solumda karayı açık seçik görebiliyorum. Neredeyiz? Bu topraklardan acaba hangisine yönelmeliyiz? Vapur düdüğü bir kere daha duyuluyor. Düdüğün sağdaki topraklardan öttürüldüğü-nü anlıyorum. Bize ne demek istiyor acaba? — Neredeyiz Kelebek? diye soruyor Chapar. — Gerçekten bilmiyorum dostum. Eğer bu toprak bos ya da bir körfez değilse, belki İngiliz Güya-nı'nın ucunda, Orenoque ırmağına kadar giden bölümündeyiz. (Orenoque, Venezüella ile sınırı yapan büyük nehirdir.) Eğer sağdaki kara büyük bir boslukla soldakinden ayrılıyorsa, bu yarımada sandığımız kara parçası bir adadır ve Trinidad'dır. Sol tarafı da Venezüella'dır ve Parya körfezine girdik demektir. inceleme fırsatını bulduğum deniz haritalarından aklımda kalanlar, bana bunları söyleme cesaretini veriyor. Sağdaki Trinidad, soldaki Venezüella ise hangisini seçmeli? Hepimizin kaderi vereceğim karara bağlı. Bu serin rüzgârla karaya yönelmek pek de güç olmayacak. Simdilik ne birine gidiyoruz, ne öbürüne. Trinidad'da «rozbif» ler var, İngiliz Güyam'n-daki yönetimin aynı.

558

— Bize iyi davranacaklarından emin misin? diye soruyor Guittou.

— Evet ama, savaş içinde ingiliz topraklarını izinsiz ve gizlice terkettiğimiz için ne diyecekler acaba?

— Ya Venezüella?

— Orada durum nedir, bilen yok, diyor Deplan-, que. Baskan Gomez yönetiminde mahkûmlar, çok güç koşullarla yol yapımında çalıştırılır sonra da Fransa'ya iade edilirlerdi. Orada kaçaklara Cayenneli denirdi.

— Evet ama şimdi durum değişti, savaşın içindeyiz.

— Georgetown'da söylediklerine göre, onlar savaşa girmemis, tarafsız kalmışlar.

— Emin misin?

— Asağı yukarı

— Öyleyse Venezüella bizim için tehlikeli. Gerek sağ ve gerekse soldaki topraklarda ısık görüyoruz. Düdük üç kere ötüyor. Sağdaki kıyıda ısıkla isaretler geliyor. Ay doğdu, bizden epey uzakta ama yolumuzun üstünde. Epey ilerimizde iki tane sivri ve kapkara kaya denizden yükseklerle fısırlıyor gibi.

Düdük bu nedenle öttürülüyor herhalde: Bizi, tehlikeye karşı uyarıyor.

— Bak, dubalar var! Dizi dizi hem de. Neden tekneyi bunlardan birine bağlayıp sabahı beklemeyelim?

Yelkeni indir Chapar.

Utanmadan yelken adını verdiğim bu pantolon ve gömlek karısını indiriyor. Küreğimle fren yaparak teknenin burnunu da dubalara veriyorum. Neyse ki, halkasına sıkı sıkıya bağlı bir ipimiz kalmıs.

Tayfunun

koparamadığı bir ip. Tamam, tekneyi dubalardan birine bağlıyoruz. Aslında dubanın üstünde ip bağlayacak

bir çıkıntı yok, ipi dubaları birlestiren kabloya düğümlüyoruz. Dar bir kanalın sınırını belirten bu duba

dizisine iyice yanasıyor, sağımızdaki kıyıdan gelen düdük seslerine aldırmadan teknenin içine uzanıyoruz,

üstümüze gerdiğimiz tente bizi rüzgârdan koruyor. Rüzgâr ve gecenin serinliğiyle buz kesen vücudumu tatlı bir sıcaklık kaplıyor. Horul horul uyuyanların basında gelenlerden biri de benim herhalde.

559

tu

uyandığımda hava açık, bulutsuz. Günes, yatağından çıkmakta, deniz biraz çalkantılı, yesile çalan mavi

renkteki dibinin mercan döseli olduğunu gösteriyor.

— Ne yapıyoruz? Karaya çıkıyor muyuz artık? Açlık ve susuzluktan gebereceğim.

Tam yedi gün süren zorunlu oruçtan sonra, ilk kez bugün, biri yakınıyor.

— Karaya o kadar yakınız ki, herhalde yanassak hata olmaz.» Konusan Chapar.

Oturduğum yerden epey ilerisini görebiliyorum. Denizden fıskıran iki büyük kayadan sonra, yeni bir deniz

başlıyor. Sağımız Trinidad, solumuz Venezüella. Hiç kuskusuz Parya körfezindeyiz, deniz Orene-que ırmağının sularıyla sararmışsa, herhalde iki ülke arasından geçen ve açık denize karışan akıntı üzerinde

bulunduğumuzdandır.

— Ne diyorsunuz? Seçimi siz yapın, insanın tek basına karar vermesi çok güç. Sağda, ingiliz adası Trinidad;

solda Venezüella. Nereye gitmek istiyorsunuz? Gemimizin durumu ve kendi düskünlüğümüz göz önüne

alınırsa, bir an önce karaya çıkmak, gerektiği anlasılır. Aramızda, kürek cezası bitmiş iki kisi var: Guittou ile Barriere. Chapar, Deplanque ve ben tehlikedeyiz. Karar vermek bize düşer. Ne diyorsunuz?

— En akıllıca is Trinidad'a gitmek. Venezeulla bizim için bir meçhul.

— Karar almamızın gereği kalmadı, diyor Dep-Janque. Gelen hücum botu, kararı bizim adımıza verecek nasılsa.

Gerçekten de, bir hücum botu hızla bize doğru geliyor. Elli metre kadar ötemizde duruyor. Adamın biri

megafonu ağzına götürüyor, ingiliz bayrağı olmayan bir bayrak görüyorum. Yıldızlarla kaplı bu güzel bayrağı hayatımda görmedim. Venezüella bayrağı herhalde. Bu bayrak sonradan «benim bayrağım» olacak,

ülkemin bayrağı. Benim için en costurucu simge. Büyük bir uisun, benim ulusumun en soylu niteliklerini

bir kumas parçasında toplayarak her normal adam gibi benim de cosmamı sağlayan bir simge.

— Quien son vosotros (Kimsiniz?)

560

— Biz Fransız.

— Estan Lucas (Delirdiniz mi?) •

— Neden?

— Porque son amados a minas (çünkü mayınlara bağlısınız,)

— Bunun için mi yaklaşıyorsunuz?

— Evet, Çabuk çözün ipinizi.

— Peki.

Üç saniye içinde Chaper ipi çözüveriyor. Meğer bir dizi mayına bağlıymısız. Arkasına bağlandığımız hücum

botunun mürettebı bize güverteden kahve, sekerli ve sıcak süt, sigara veriyor.

— Gidin Venezüella'ya, iyi davranacaklarını göreceksiniz. Sizi karaya çekmemiz imkânsız, çünkü acele,

Braimas fenerindeki yaralı bir adamı almaya gidiyoruz. Hele Trinidad'a gitmeye sakın kalkmayın yüzde

doksan mayına çarparsınız.

— «Adios, buena suerte» (Hosça kalın, talihiniz açık olsun) sözlerinden sonra hücum botu uzaklaşıyor.

Bize

iki litre süt bıraktı. Yelkeni düzeltiyoruz. Sabahın onunda, kahve ve çay sayesinde midelerimiz biraz

hareket ederek her ağızda birer sigara hiç
aldırmadan tekneyi bir kumsalın incecik kumlarına
oturtuyorum. Kıyıda biriken elliye yakın insan, kırık
direğine gömlek, pantolon ve ceketten bir yelkenin
çekildiği bu garip tekneyle kimlerin geldiğini merak
ediyor herhalde.

kelebek

561/36

ON ÜÇÜNCÜ PEP I bH

VENEZÜELLA

DRAPA'NIN BALIKÇILARI

BENDM için harpten yabancı bir dünya, insanlar bir
uygarlık keşfediyorum. Venezüella topraklarındaki ilk
dakikalar öylesine duygulandırmı, bu cömert
kalabalığın bizi karşılayışı o kadar sıcak ki o havayı
anlatabilmek için üstün bir yetenek gerekiyor. Zenci
ya da beyaz ama büyük çoğunluğu açık renkli, birkaç
gün üst üste güneşte yanmış beyazlardan farksız bu
adamların aşağı yukarı tümünün pantolonları
paçalarına kadar sıvalı.

— Zavallı adamlar, ne hale girmissiniz! diyor bu
adamlar bize.

Vardığımız balıkçı köyünün adı irapa, Sucre adı
verilen bir eyalete bağlı. Ufak tefek fakat genellikle
çok

güzel ve zarif genç kadınların, orta yaşlıların, yası
iyice ilerleyenlerin tümü hemşire, iyiliksever rahibe ya
da koruyucu ana oluveriyorlar.

içine bes y n hamak asıp bir masa ve iskemle
yerleştirdikleri hangarda toplanıp besimizi de
tepeden

tırnağı kakao yağına buluyorlar. Derisi y z lm s bir
santimetre yerimiz bile unutulmuyor. Açlık ve
yorgunluktan yarı  l y z, uzun süren orucumuz
v cutlarımızdaki suyun da azalmasına yol amıs
olmalı. Bu

kıyı insanları uyumamız, aynı zamanda da azar azar
yemek yememiz gerektiğini biliyorlar.

Her birimiz hamaklarımıza iyice uzanmış, hem
uyuyor hem de gönüllü hemsirelerimizin kasıkla ağı-
562

verağı yiyecekleri yutuyoruz. O kadar bitiktim, beni
hamağı uzattıklarında bütün gücüm öylesine
ekilmisti ki, yaralarım kakao yağı sürülünce sanki
eriyiverdim. Ne olup bittiğini anlıyamadan uyuyor,
yiyor, içiyordum.

Küçük kasıklarla ağızımıza verilen bir çesit man-
yokayı midem almadı. Yalnız ben böyle değılim.

Asağı

yukarı hepimiz, bu kadınların ağızımıza soktukları
yiyeceklerin yarısını ya da tümünü kaç kere kustuk.

Bu

köyün insanları müthis yoksul. Ama istisnasız hepsi,
bize yardım etmekten kaçmıyor,   gün sonra, gerek
köylülerin bakımı ve gerekse gençliğimiz sayesinde
ayaklanıyoruz. Saatler boyu, serin bir gölge yapan

hindistancevizi yapraklarıyla kaplı hangarın
sundurması altına oturuyor ve köylülerle
konuşuyoruz.

Hepimizi toptan giydirecek kadar zengin değiller.
Küçük gruplar olusuveriyor. Su grup Guittou ile ilgili
bir

baskası Deplanque'la, v.s. Asağı yukarı on kisi de
benimle uğrasıyor.

ilk günler, ellerine ne geçtiyse, eski fakat tertemiz
elbiseler giydirdiler. Simdi, imkân buldukça yeni bir
gömlek, bir pantolon, bir kemer, bir çift terlik alıyorlar.
Benimle uğrasan kadınlar arasında kızılde-rili
tipli, ama Dspanyol ve Portekiz kanıyla karışmış çok
genç iki kız da var. Birinin adı Tibusay, ötekinin
Nenita.

Bana bir gömlek, bir pantolon, bir de «aspar-gat»
adını verdikleri bir çift terlik alıyorlar. Topuğu
olmayan

köseleden bir taban bu, üstünü de örülmüş bir kumas
kaplıyor. Yalnız topuk kapalı, ayak parmakları
açıkta, kumas topuğu iyice kavıyor.

— Nereden geldiğinizi sormanın gereği yok.

Düğmelerinizden, kürekten kaçan Fransız
mahkûmları
olduğunuz belli.

Bu sözler beni daha da çok duygulandırıyor. Nasıl
olur! Ağır suçlardan mahkûm edilmiş adamlar olup

sertliğini kitaplardan öğrendikleri bir cezaevinden
kaçtığımız halde, bu basit adamlar bizi kurtarmayı,
bize
yardım etmeyi nasıl da doğal bulabiliyorlardı? Zengin
ya da hali vakti yerinde olup birini giydirmek, evde

ailenin eksiği yokken açlık çeken bir yabancıya
yemek vermek insanın iyiliğini ispatlar. Ama bir çeşit
turta

olan, kendi ocaklarında pisirdikleri mısır

563

ya aa manyoKa çöreğini, evierinae yasayan
insanlara yetmezken ikiye bölen ev halkını
beslemekten çok az

gelismis bırakan yoksul yiyeceğini bir yabancıyla ve
üstelik bir kanun kaçağıyla paylasan adam essiz
biridir.

Bu sabah, kadın erkek herkes sessiz. Hepsinin
canları sıkkın, kuskulu gibi. Ne oluyor? Tibisay ile
Nenita

yakınımda. On bes günden beri, ilk kez tıras
olabildim. Bu iyi yürekli insanların arasına gireü sekiz
günü

buluyor. Yanıklarımın üstünde çok ince bir deri
oluştuğundan, tıras olmaya cesaret edebildim.

Sakalım

yüzünden, kadınlar yasımı pek kestiremiyorlar. Beni
genç görmek çok hoslarına gidiyor, tüm saf-lıklarıyla
söylemekten de çekinmiyorlar. Oysa yasım otuz bes,
ama yirmi sekiz ya da en fazla otuz gösteriyorum.

Evet, bütün bu konuksever kadınlarla adamlar bizim
için üzülüyorlar, hissediyorum.

— Ne olabilir? Konus Tibisay, ne oluyor?

— İrapa yakınında bir köy olan Guira'dan gelecek yetkilileri bekliyorlar. Burada komiser yok, nasıl oldu bilmiyoruz ama sizin burada bulunduğunuzu duymuslar. Neredeyse gelecekler.

Uzun boylu ve çok güzel bir zenci kadın, yanında belden yukarısı çıplak, beyaz pantolonu dizlerine kadar

sıvanmış genç bir adamla birlikte yanıma geliyor. Negrita (Zenci kadın) —hiç bir ırk ayrımının bulunmadığı

Venezüella'da zenci kadınlar pek tutulur, bu onlara takılan bir çeşit tatlı addır— bana sesleniyor.

— Senor Enriquez (Henri), polis gelecek. Size iyilik mi edecek, yoksa kötülük mü bilmiyorum. Bir süre ormanda gizlenmek ister misiniz? Kardesim sizi, kimsenin gelip bulamıyacağı bir kulübeye götürür.

Ben,

Tibisay ve Nenita, size her gün sırayla yiyecek getirir, olup bitenleri anlatırız.

Baska türlü duygulanıyor ve bu soylu kızın elini öpmek istiyorum. Tatlılıkla çekiyor elini ve yanağıma safça

bir öpücük konduruyor.

Dörtnala atlılar yaklaşıyor. Hepsinde de, seker kamısı kesmeye yarayan palalar var, kılıç gibi sol yanlarında sarkıyor. Mermi dolu kalın bir kemer bellerinde, sağ yanlarından da kılıfının içinde koca bir

564

tabanca sarkıyor. Yere iniyorlar. Moğol yüzlü, Hintli-lerinkini andıran çekik gözlü, bakır tenli, uzun boylu ve kara kuru, hasır sapkalı, kırk yaşlarında bir adam bize doğru yürüyor.

— Günaydın. Ben emniyet müdürüyüm.

— Günaydın efendim.

— Hey sizlere söylüyorum. Köyünüzde, kürekten kaçan bes Cayenne'ii olduğunu neden haber vermediniz? Söylentiye göre sekiz gündür buradalarmıs. Cevap versenize...

— Yaraları iyilesip yürüyecek hale gelsinler diye bekliyorduk.

— Onları Güiria'ya götürmeye geldik. Az sonra bir kamyon besini de alacak.

— Kahve içer misiniz?

— Sağolun, içerim.

Çepeçevre oturup herkes kahve içiyor. Emniyet müdürüyle polislere bakıyorum. Hiç de kötü bir görünüşleri

yok. Pek onaylamadıkları, yukardan gelen bir takım emirleri uygular gibi hepsi.

— Seytan adasından mı kaçtınız?

— Hayır, biz Georgetown'dan, ingiliz Güyanı'n-dan geliyoruz.

— Neden orada kalmadınız?

— Yasamak, ekmek parası kazanmak çok güçtü.

Adam gülümsüyor. «Burada daha mı rahat edeceğinizi sanıyorsunuz?»

— Evet, çünkü biz de sizin gibi lâtiniz. Yedi-sekiz kişilik bir grup bizim topluluğa doğru geliyor. Baslarında, elli yaşlarında, ak saçlı, boyu bir yetmiş besin üstünde, çok açık çukulata renginde bir adam var. Koskoca kara gözlerinden zekâ ve az raslanan bir ruh yüceliği fısırlıyor. Sağ eli, belinden sarkan bir palanın kabzasında.

— Müdür bey, bu adamları ne yapacaksınız?

— Onları Güiria cezaevine götüreceğim.

— Neden bırakmıyorsunuz, burada, ailelerimizle birlikte yasasınlar? Herkes birini yanına alır.

— Dmkânsız emir validen çıktı.

— Dyi ama, bu adamlar Venezüella toprakları üzerinde hiç bir suç islemediler.

565

— Kabul ediyorum. Her seye rağmen, bunlar çok tehlikeli kişiler. Küreğe mahkûm edilmeleri için çok ağır suçlar işlemeleri gerekiyor, üstelik kimlik kartları olmadan kaçmışlar, ülkeleri Venezüella'da bulunduklarını öğrenirse herhalde geri isteyecek.

— Biz onları yanımıza almak istiyoruz.

— Dmkânsız. Vali emir verdi diyorum.

— Her sey mümkündür. Vali, ayağı sürçen zavallı kişiler hakkında ne bilebilir? Bir insan asla yitip gitmez.

Ne yaparsa yapsın, hayatının belirli bir anında onu yeniden kazanma, iyi ve topluluğa yararlı biri yapma fırsatı beliriverir. öyle değil mi dostlar?

Kadın, erkek bütün köylüler bir ağızdan :

— Evet, diyorlar, onları bize bırakın. Hayatlarını yeniden kurmalarına yardım ederiz. Sekiz günde yeterince tanıdık, hepsi mert adamlar.

— Bizden daha uygar kisiler, fazla kötölük etmemeleri için onları zindana kapamıslar, diyor müdür

— Sizce uygarlık nedir müdür bey? diye soruyorum. Asansörümüz, uçağımız, yer altında giden trenimiz var

diye, bizi yanlarına alıp bakan kisilerden daha mı uygarız sanıyorsunuz? Evet, mekanik uygarlığın nimetlerinden yoksun yasıyor buradaki adamlar. Ama bana kalırsa, doğa ile hasır nesir yasayan bu köy

insanlarının her birinde çok daha büyük bir insanlık, ruh inceliğı ve anlayıs var. Gelisimin nimetlerinden yararlanmıyorlarsa da, sözde uygar geçinenlerin hepsinden üstün bir hristiyan yardımseverliğine sahiptirler. Günün birinde beni mahkûm ettiren savcının ruhuna sahip olacaksa Paris'in Sorbonne'-unu

bitirmis birinden, bu küçük köyün okuma yazma bilmeyen cahil insanını her zaman üstün tutarım. Biri her

zaman insandır, öbürü insanlığı çoktan unutmustur.

— Sizi anlıyorum ama ben bir aracıyım. Dste
kamyon geliyor. Sizden rica ediyorum, tutumunuzla
bu

isin olaysız bitmesini sağlayın.

Her kadın grubu, ilgilendiği adamı öpüyor. Ti-bisay,
Nenita ve Negrita beni öperken gözyaşları
döküyorlar.

Her köylü erkeği elimizi sıkıyor, cezaevine
566

doğru yola çıktığımızdan ötürü duyduğu acıyı
belirtiyor.

— Hosçakalın irapalılar, daha dün tanıdığınız birkaç
zavallı için kendi ülkeniz yetkililerine karşı
çıktığınız ve onları ayıplama yürekliliğini gösterdiğiniz
için yeryüzünün en soylu ırklarından birisiniz.

Evinizde yediğim, bana vermek için kendi ağzınızdan
koparma gücünü bulduğunuz, insan kardeşliğinin
simgesi olan bu ekmek benim için geçmiş çağların
en yüce örneğidir: «Adam öldürmeyeceksin, kendin
aç

kalsan da acı çekenlere yardım edeceksin. Senden
daha mutsuzlara her zaman yardım et.» Bir gün
özgür

olursam, elimden geldikçe, Venezüella'da rasla-
dığım bu köylülerin bana öğrettiği gibi, insanların
yardımına kosacağım. Bu ilk Venezuellalıların nice
benzerlerine raslıyacağım daha.

El Dorado Cezaevi

iki saat sonra, büyük bir köye varıyoruz, şehir olduğu iddia edilen «Güiria» adında bir liman. Emniyet müdürü bizi eliyle bölge jandarma komutanına teslim ediyor. Merkezde bize pek kötü davranmıyorlar ama esaslı bir sorgudan geçiyoruz. Sorusturmayı yapan da kafasız biri, özgür yasadığımız Dngiliz Gü-
yanrndan

geldiğimize bir türlü inanmıyor, üstelik Georgetown ile Parya körfezi arasındaki kısacık yolu büyük bir düskünlük ve bitkin halde bitirisimizin nedenlerini sorup cevabımızı dinlediğinde, kendisiyle dalga geçtiğimizi sanıyor.

— Bu korkunç kasırgada, muz yüklü iki koca tekne battı, boksit madeniyle dolu bir silep mürettebatıyla denizin dibini boyladı ve siz bes metrelik bir tekneyle paçanızı kurtardınız ha? Bu hikâyeye kim inanır?

Çarsıda dilenen ihtiyar karı bile inanmaz. Yalan söylüyorsunuz, anlattıklarınızda süpheli bir yan var.

— Georgetown'a sorun.

— ingilizlerin beni alaya almalarını istemem. Bu inatçı ve ahlâksız, kafası işlemeyen, kendini beğenmiş sorusturmacı, kimbilir hangi makama nasıl bir rapor yolluyor. Hiç bilmiyoruz tabii, ama bir sa-

567

bah beste uyandırılıp zincire vurularak bilinmeyen bir yere doğru, kamyonla yola çıkarılıyor.

. Guira limanı, daha önce de belirttiğim gibi Parya körfezinde ve Trinidad'ın tam karsısında. Amazon kadar büyük bir nehir olan Orenoque'un ağzında yer almak ona büyük faydalar sağlıyor. On polisle birlikte, kamyonunda, zincire vurulmuş halde Bolivar eyaletinin baskenti Ciudad Bolivar'a yol alıyoruz. Toprak yollar üzerindeki yolculuk çok yorucu. Gerek polisler gerekse biz, her an sarsılan ve deniz üstündeki bir saldan beter olan bu kamyonun kasasında un çuvalları gibi itilip kakılıyoruz, yolculuk tam bes gün sürüyor. Her gece kamyonunda uyuyor ve sabah, bilinmeyen bir yöne doğru delice yol alıyoruz. Bu yorucu yolculuk, Ciudad Bolivar'dan El Dorado'ya giden ve balta girmemiş ormanlardan geçen bir toprak yolun bin kilometre ötesinde son buluyor. El Dorado köyüne vardığımızda, gerek görevliler ve gerekse biz bitik haldeyiz. Peki ama neresi bu El Dorado? El Dorado, her şeyden önce yüzyıllar önce yasıyan Dspanyol kâsiflerinin büyük umududur. <Oradan gelen kızıl derililer-de altın bulan bu adamlar, yörede altından bir dağ bulunduğunu ya da hiç olmazsa toprağın yüzde ellisinin altın olduğunu sanmışlardı. Oysa El Dorado,

sıradan, nehir kıyısına yapılmıs küçük bir köy. Bu nehir, «caribes» ve «pirajes» adı verilen, bir insanı ya da hayvanı birkaç dakika içinde iskelet haline getirecek balıklarla dolu. Ayrıca, «trembiadores» denen elektrikli balıklar, avlarının çevresinde dolanıp çarptıkları an onu hareketsiz bırakıyor, çürümeye başlayınca da emiyorlar. Nehrin ortasında bir ada, bu adanın üstünde de gerçek bir toplama kampı var. Dste burası, Venezüella'nın kürek cehennemi. Bu kürek cehennemi, tutuklulara atılan dayak yönünden, hayatta gördüğüm en vahsi, en insanlık dışı yer, kamp, yüz elli metre kenarı olan, dikenli tellerle çevrili bir dörtgen. Asağı yukarı dört yüz kişi, hava şartları ne kadar kötü olursa olsun, açıkta yatıyor. Kampta, aitına sığınabilecek saç bir sundurma bile yok.

Bize en ufak bir açıklama yapma, kararın gerekçesini bildirme zorunluğunu duymadan, kamyona zincirlenmiş halde, yorgunluktan yarı ölü, öğleden sonra saat üçte vardığımız El Dorado cehennemine tıkıveriyorlar.

Saat üç buçukta, adımızı sormak ya da bir kenara kaydetmek gibi herhangi bir işleme basvurmadan çağırıyorlar, içimizden ikisine bir kürek, üçüne de kazma veriyorlar. Elllerinde tüfek ve sığır sinirinden kırbaçlar, bir hayvanın komutasındaki bes askerle çevrili, dayak tehdidiyle çalışma yerine götürü-lüyoruz. Kamp muhafızlarının, bir çeşit gözdağı vermek istediklerini hemen anlıyoruz.

Simdilik

söylenenlere boyun eğmemek, çok tehlikeli bir şey" olur. Sonra düşüneneğimiz çaresini.

Mahkûmların çalıştığı yere vardığımızda, balta girmemiş ormanın göbeğinde yapılan yolun kenarına hendek

açmamızı emrediyorlar. Ses çıkarmadan boyun eğiyor ve gücümüz yettiğinde, basımızı kaldırmadan çalışıyoruz. Yine de, öteki mahkûmların durmadan yedikleri dayakları ve isittikleri küfürleri görüyoruz. Bizden kimseye kırbaçla vurmuyorlar. Gelir gelmez ise çıkarılışımız, her seyden önce, tutukluların nasıl çalıştırıldıklarını gösterme amacını güdüyor.

Kampa vardığımız gün bir cumartesi, isten sonra,
kan ter içinde, yine hiç bir işlem yapmadan bizi
kampa
tıkıveriyorlar.

— Bes Cayenne'li, buraya.» Konusan, muhafızların
bası.

Herif, bir doksanı bulan bir melez. Elinde sığır
sinirinden bir kırbaç. Bu iğrenç hayvanın görevi,
kampın

içinde disiplini sağlamak.

Hamaklarımızı yerlestirebileceğimiz yer gösteriliyor,
kampın giriş kapısının hemen yanında ve açık
havada.

Yalnız orada, saçtan bir sundurma var, hiç olmazsa
yağmur ve güneşten korunacağız demektir.

Mahkûmların büyük çoğunluğu Kolombiyalı, geri
kalanı da Venezüella'n. Kürek diye adlandırılan hiç
bir

çalışma kampı, bu dehşet verici yerle kıyaslanamaz.

Burada tutulan insanlara yapılanlar bir eseğe yapılsa
fazla yaşamaz ölür. Oysa buradakilerin çoğunun
sağlık durumu iyi, çünkü bol ve lezzetli yemek
yiyorlar.

568

569

Aramızda, küçük bir toplantı yapıyoruz. Askerler
birimize vururlarsa, yapılacak en iyi şey is bırakmak,

yere yatmak ve iskence de etseler hiç kımıldamamak olacak. Nasılsa sonunda biri gelecek, biz de Venezüella topraklarında suç islemeden neden bu kampa atıldığımızı sorabileceğiz. Cezasını tamamlayan

iki arkadaşımız Guitto ve Barriere Fransa'ya iade edilme talebinde bulunmaktan söz ediyorlar.

Sonunda,

muhafızların basını çağırmaya karar veriyoruz.

Kendisiyle konuşmak bana düşüyor. Herife Negro Blanco

(Beyaz Zenci) adı takılmış. Çağırma görevini de Guittou'ya veriyoruz. Cellât, elinde hiç bırakmadığı kırbacıyla

görünüyor. Besimiz, çevresine toplanıyoruz.

— Benden ne istiyorsunuz? Konusan yalnız benim :

— Sana tek sey söyleyeceğiz : Yönetmeliğe karşı en ufak bir suç işlemek niyetinde değiliz, bizim hiç birimize vurmak için sebep bulamıyacaksın. Ama ara sıra, sebepsiz yere adam dövdüğünü

gördüğümüzden, bize vurduğun gün kendini ölü bilmen gerektiğini belirtmek istiyoruz. Anladın mı?

— Evet, diyor Negro Blanco.

— Bir sey daha var!

— Nedir? diye soruyor boğuk sesle.

— Bu söylediklerim askerlere değil, üstlerinden birine tekrarlınsın.

— Olur.» Herif çekip gidiyor.

Bu olay, mahkûmların ise çıkmadıkları pazar günü geçiyor. Derken bir subay görünüyor.

— Senin adın ne?

— Kelebek.

— Cayenne'lilerin bası sen misin?

— Bes kisiyiz, aramızda bas mas yok.

— Neden arkadaşların adına muhafızların sefiy-le sen konustun?

— Çünkü içimizde ispanyolcayı en iyi bilen benim. Benimle konuşan bir jandarma yüzbasısı. Nöbetçi komutanı olmadığını anlatıyor. Kendisinden üst rütbeli

iki kisi daha var ama, o sıra, onlar yok. Biz geldiğimizden beri kampa kendisi komuta ediyor. Dki binbası

salı günü gelecek.

570

— Arkadaşların ve kendi adına, kırbaçlandığınız takdirde muhafızların basını öldüreceğinizi söylemissiniz.

Doğru mu?

— Evet, niyetimiz çok ciddî. Ona söylediğim sözlerde, dayak yememizi gerektiren en ufak şey yapmıyacağımızı

da eklemistim. Biliyorsunuz yüzbasım, Venezüella'da islediğimiz herhangi bir suç ve bu yüzden çarptırıldığımız ceza yok.

— Ben hiç bir şey bilmiyorum. Elinizde en ufak bir kâğıt olmadan çıkageldiniz, yalnız aldığımız mektupta :
«Gelir gelmez ise kosulmaları», deniyordu.

— Yüzbasım, siz askersiniz, hakkımızı yemeyin ve hiç olmazsa üstleriniz gelene kadar adamlarınıza emir

verin de, bize diğer tutuklular gibi davranmasın-lar. Tekrar ediyorum ki, bizi herhangi bir suçtan mahkûm edemezler, çünkü Venezüella'da en ufak bir suç islemedik.

— Peki, bu yönde emir vereceğim. Beni aldatmadığınızı umarım.

Bu ilk pazar günü, öğleden sonra, diğer mahkûmları inceleyecek bol bol zaman bulabiliyorum, ilk dikkatimi

çeken şey, hepsinin güçlü kuvvetli olması. Dkinci nokta da, dayağın gündelik ve artık alısılmış bir şey olması.

Hepsi buna böylesine alışkın ki, iyi davranarak dayaktan kolayca kaçınabilecekleri dinlenme gününde bile,

atesle oynamaktan sapık bir zevk alıyorlar. Hiç durmadan yasaklanan işleri yapıyor, barbut oynuyor, kenefte genç bir mahkûmun ırzına geçiyor, arkadaşlarını soyuyor, köyde mahkûmlara sigara ve seker

getiren kadınlara ana avrat sövüyorlar, öyle mahkûmlar var ki ,bir yolunu bulup dikenli tellerin arasından

kadınların getirdiklerini kapı-veriyor ve ardından, anlastıkları parayı ödemededen kaçıyor, arkadaşlarının arasına karışıyorlar. Sonuç su : Ağır cezalar öylesine esitsiz uygulanıyor ve o kadar önemsiz şeylerden

ötürü veriliyor ki, kırbaç yemekten derileri köseleye dönen bu adamlara en ufak bir fayda sağlamıyor.

Kampta hüküm süren dehset havası ne topluma, ne de düzene yararlı olabiliyor.

Saint-Joseph'deki hücrelerin sessizliği, buradan bin beter. Burada korku bir anlık, hele is saatleri dışında ve pazar günleri konuşabilmek, bol bol yemek

571

yiyecek, bes seneyi pek geçmeyen cezaların aşağı yukarı herkes tarafından tamamlanabilmesini sağlıyor.

Pazar gününü, aramızda konuşup sigara ve kahve içmekle geçiriyoruz. Yakınımıza gelen birkaç Kolombiyalıyı tatlılıkla ama kesin bir şekilde uzaklaştırdık. Bizleri herkesten ayrı tutmaları gerek, aksi

halde hapi yuttuk demektir.

Pazartesi günü saat altıda, ganice bir kahvaltıdan sonra diğer mahkûmlarla birlikte ise çıkıyoruz.

Çalışan

herkesin karşısında bir asker var, elliser kişilik birer sıra asker ve mahkûm karşı karşıya, iki sıra birbirini

kolluyor. Mahkûmların sırası kuskulu, askerlerinki sinirli ve acı çektirmekten zevk alıyor.

Çavus : «Bilmem kim! diye bağılıyor. «Kazma!» Adı okunan zavallı kosuyor, kazmayı kapıp omuzuna atıyor, kosarak is bası yapmaya hazırlanırken çavus :

«Numara!» diye bağılıyor bu kez. Bu da «Ha-zırol, uygun adım mars, bir kii...» anlamında. Bir asker, zavallının ardından fırlayıveriyor ve elindeki kırbacı çalıyor. Bu korkunç sahne, günde iki kere tekrarlanıyor. Kamptan is yerine giden yol üstünde, eseklerinin pesinden kosup onları harekete getiren esekçiler kol geziyor sanılır.

Sıranın bize gelmesini bekleyerek, dehset içinde duruyoruz. Neyse ki, bize daha iyi davranılıyor.

— Bes Cayenne'li, buraya. Genç olanlar kazmaları alsın, yaşlılar da su kürekleri.

Kosmadan, ama hızlı yürüyerek, dört asker ve bir onbasının denetiminde santiyeye varıyoruz. Bu gün ilkinden daha uzun ve umut kırıcı, özellikle hedef alınan bir takım bitkin adamlar deliler gibi böğü-rüyor ve daha fazla dayak yememek için diz çöküp yalvarıyorlar, öğleden sonra, iyi yanmayan bir sürü odunu

yığın haline getirmeleri gerekiyordu. Diğerleri de, arkalarında bıraktıkları pisliği temizliyeceklerdi. Yarı yarıya yanan seksen ilâ yüz çalı demetinden, kampın ortasında, bir kor yığını kalacaktı yalnız. Askerler her

mahkûma kırbacı basıyor ve yerde ne varsa kosarak kampın ortasına götürmesini istiyordu. Bu akıl almaz yarı bazılarında gerçek bir delilik nöbeti yaratıyor ve aceleyle, bir yanı kor halindeki dal-

572

ıarı Kaptıkları da oluyordu. tıerını yaKip vansıce Kırbaçlanarak, yerde yanan ya da dumanı tüten bir dal

üstünde yürüyerek gidip gelen mahkûmların bu akıl almaz görüntüsü tam üç saat sürüyor. Dçimizden kimse

kamp temizliğine yardımcı olmaya davet edilmiyor.

Allahtan böyle, çünkü basımızı kaldırmadan çalışırken,

kısacık cümlelerle konuşmuş, bes askerin üstüne saldırıp silâhlarını kaparak muhafızlara ates açmaya karar

vermistik.

Bugün salı, ise çıkmadık. Jandarma binbasıları tarafından çağırılıyor. Bu iki subay, mahkûm edildiğimizi

gösteren bir kâğıt olmadan buraya gönderilmemizi hayretle karşılıyorlar, ertesi sabah da, cezaevleri yönetmenliğinden hakkımızda bilgi isteyeceklerine söz veriyorlar.

Sorusturmaları pek uzun da sürmüyor, iki binbası için çok sert, hatta amansız denebilir. Ama kimsenin

hakkını yemiyorlar, bu nedenle de El Dorado kamp müdürünün gelip açıklama yapmasını istiyorlar. Herif, yanında kayınbiraderi ve iki jandarma subayıyla karsımızda.

— Fransızlar, ben El Dorado'daki hükümet temsilcisiyim. Benimle konuşmak istemissiniz. Nedir istediğiniz?

— Bir kere, bizi dinlemeden, hangi mahkeme küreğe mahkûm etti? Hangi suçtan kaç yıl ceza giydik? Deniz yoluyla irapa'ya geldik. En ufak bir suç islemedik. Burada isimiz ne? Bizi çalışmak zorunda bırakmalarını neyle doğrularsınız?

— Her şeyden önce savasın içindeyiz. Dolayısıyla da kimliklerinizi anlamamız gerekiyor.

— Peki ama bu, kampa atılmamızı gerektirmez ki.

— Siz, Fransız adaletinin elinden kaçan kürek mahkûmlarısınız sizleri geri almak isteyip istemediklerini de öğrenmek zorunlu.

— Bunu da kabul ediyor ama diretiyorum : Neden bize, mahkûm edilmiş ve bir ceza çekmek zorunda bulunan kisiler gibi davranılıyor?

— Su sıra yürürlükte bulunan bir kanun gereğince kampa getirildiniz.

573

Subaylardan biri lâfa karısıp görüsünü açKiama-sa tartışma çok daha uzun süre devam edecek :

— Beyefendi, bu adamlara diğer tutuklular gibi davranmamız namusluca bir sey olmaz. Bu özel durum

Caracas'a bildirilsin, bir karar gelene kadar da, yol inşaatından baska bir is bulunsun kendilerine.

— Bu adamlar çok tehlikeli, muhafızların basını ölümle tehdit etmişler. Doğru mu?

— Yalnız onu değil, bize vuracak herhangi birini öldüreceğimizi söyledik.

— Bu bir askerse?

— Durum değişmez. Dayak yememizi gerektirecek hiç bir sey yapmadık. Bizim yasalarımız ve cezaevi yönetmeliğimiz belki sizinkinden korkunç ve insanlık dışı. Ama hayvanlar gibi dövülmeyi kabul etmiyoruz. Görevli subaylara dönüyor: «Bu adamlar tehlikelidir diye tekrarlayıp duruyorum, ne haber!» der gibi. Subayların en yaslısı, birkaç saniye düşündükten sonra, herkesi sasırtan kararını veriyor:

— Fransızların hakkı var. Venezüella'da bir şey yapmamışlar ki, bu çalışma kampında ceza çekip yönetmeliğe boyun eğsinler. Onlara hak veriyorum. Yapılacak iki şey kalıyor. Ya onlara, mahkûmlarınkinden

baska bir iş verirsiniz, ya da çalışmaya çıkmazlar. Herkesle bir arada olurlarsa, bir gün askerlerden dayak yemek tehlikesiyle karsılaşabilirler.

— Bakalım Bugünlük kampta kalsınlar da, yarın ne yapmak gerektiğini size söylerim.» Müdür, bu sözlerden sonra, kayınbiraderiyle birlikte çıkıp gidiyor. Subaylara tesekkür ediyorum. Bize sigara veriyor ve aksamki toplantıda, hiç bir sebeple dövülme-memiz için askerlere emir verilmesini isteyeceklerini söylüyorlar.

Sekiz gündür buradayız. Artık çalışmıyoruz. Dün pazardı, korkunç bir şey oldu. Kolombiyalılar, Negro Blanco'yu kimin öldüreceğini anlamak için aralarında kura çektiler. Kurayı otuz yaşlarında bir adam kazandı. Sapı betona sürtülerek bıçak gibi sivriltilmiş, iki yüzü de keskin bir kasık eline verildi. Adam,

574

dostlarıyla yaptığı anlaşmayı DuyuK Dir yureKiiiiKie gerçekleştireverdi. Negro Blanco'nun kalbine tam üç kere sapladı bıçağı. Herifi acele hastaneye götürdüler, suçlu kampın ortasına bağlandı. Askerler deli gibi,

mahkûmların üstünde silâh arıyorlar. Yağmur gibi tekme, yumruk, kırbaç yağıyor. ,0 kızgınlık içinde, bir asker, pantolonumu hızlı giymediğimden kırbacıyla baldırıma vurdu. Barriere sırayı kapıldığı gibi herifin üstüne yürüyüverdi. Baska bir asker, süngüsünün ucunu dostumun koluna saplarken ben, kırbacı vurani,

apis arasına savurduğum tekmeyle yere seriverdim. Yerdeki tüfeği kapmıstım ki, yüksek sesle verilen bir emir bize kadar geldi.

— Durun! Fransızlara dokunmayın! Fransız tüfeği bırak!» Haykırarak bu emri veren, ilk gün bizlerle konusan Yüzbası Flores.

Kalabalığa ates açmak üzere olduğum bir sıra yetisti. O olmasa, belki bir ikisini gebertecek ama hepimiz de Venezüella'nın ve dünyanın bir ucundaki, bos yere atıldığımız bu kampta boku bokuna ölüp gidecektik.

Yüzbasının araya girmesiyle, askerler yanımızdan uzaklastılar ve dayak atma isteklerini baskaları üzerinde

söndürmeye koyuldular, iste o ara, yeryüzünde görülebilecek en iğrenç olayı tanık olduk.

Kampın ortasındaki kütüğe bağlanan mahkûm üç kisi tarafından hiç durmadan kırbaçlanıyordu. Bu is, öğleden sonra saat besten ertesi sabah altıya kadar sürdü. Kırbaçla döverek bir adamı öldürmek gerçekten

uzun sürüyormus. Arada durup suç ortaklarının adı, kasığı kimin verdiği, kimin sivrilttiği soruluyordu, iskence edilen adam. konusursa iskencenin duracağına söz verildiği halde kimsenin adını söylemedi. Kaç

kere kendinden geçti. Basından aşağı dökülen kova kova suyla yeniden ayılıyordu. En kor-kuncuyla, sabahın saat dördünde karsılastık. Derinin kırbaça tepki göstermediğini anlayınca:

— Öldü mü? diye sordu bir subay.

— Bilmiyoruz.

— Çözün de bırakın yere.

Dört kisinin tuttuğu adam emekliyordu. Bunun üzerine, cellâtlardan biri tam kaba etlerinin arasına

575

r

F c

D!

c

r s

y y

n s

P r< r k n

kırbacı vurdu. Kırbacın ucu, cinsel organlarının epey ötesine değmişti herhalde, iskence uzmanının bu vurusu, mahkûmun ağzından bir «hınk» sesinin çıkmasına yol açtı.

— Devam edin, dedi subay, ölmemis.

Adam, sabaha dek kırbaçlandı. .Ortaçağdan kalma, bir atın bile canına kıyabilecek bu dayak, Kolombiyalıyı öldürmemisti. Bir saat kadar yerde bırakıldı, üstüne kova kova su döküldükten sonra, askerlerin yardımıyla ayağa kaldırıldı. Bir an, tek basına ayakta bile durabildi. Hastabakıcı, elinde bir bardak suyla göründü derken :

— Bunu iç, dedi subay, kendini toplayacaksın.

Mahkûm bir an durakladı, sonra bardağı dikiverdi. Bir dakika sonra da, kalkmamak üzere yere yığıldı. Can çekisirken ağzından : «Enayi, seni zehirlediler», sözü çıkıverdi.

Biz dahil, hiç bir mahkûmun küçük parmağını kımıldatmaya niyetlenmediğini söylemenin herhalde gereği

yoktur, istisnasız herkes büyük dehset içindeydi.

Hayatımda ikinci kez ölümü özledim. Uzunca bir süre, yakınımıdaki askerin gevsekçe tuttuğu tüfeği canım çekti. Beni durduran, tüfeği asker kalabalığına çevirip ates edene kadar öldürüleceğim korkusuydu.

Bir ay sonra, Negro Blanco, yeniden ve eskisinden beter sekilde kampın basına getirildi. Ama El Doradoda

gebermek bir kere alınına yazılmıştı. Nöbetçilerden biri, gece yanından geçerken onu tüfeğiyle durdurdu :

— Diz çök, dedi asker. Negro Blanco boyun eğdi.

— Dua et, öleceksin.

Kısacık bir dua etmesini bekledikten sonra üç kursunla isini bitiriverdi. Mahkûmlar, bu canavarın acımadan

herkesi dövmesi karşısında isyan eden askerin dayanamayıp Negro Blanco'yu öldürdüğünü söylüyorlardı.

Kimine göre de. Negro Blanco bu askeri üslerine sikâyet etmiş, kendisi Caracas'tan tanıdığını ve hırsızlıktan

hüküm giydiğini söylemişti. Kırbaçtan ölen adamın pek uzağına gömülmemisti herhalde Negro Blanco.

O

adam da belki bir hırsızdı ama, az raslanır değerinde ve yüreklilikte biriydi.

576

sini engelledi. oteKi manr.umıaı ua un u^9 yUıı yılismadılar. Berriere'in kolundaki yara, köy doktoru tarafından sarıldı..

Simdilik saygı görüyoruz. Chapar, köyde oturan cezaevi müdürüne ahçı oldu ve dün kamptan ayrıldı.

Fransa'dan hepimizle ilgili bilgi geldiğinden, Gu-ittou ve Berriere bırakıldı. Cezalarını bitirdikleri anlaşılmıştı. Ben bir italyan adı vermistim; parmak izlerim ve müebbettik haberimle birlikte gerçek adım da bildirildi; Deplanque'm yirmi yılı, Chapar'ın cezası ortaya çıktı tabî. Müdür, Fransa'dan aldığı haberi, sisinerek bize aktarıyordu : «Yine de, dedi, Venezu-ellada suç islemediğinizden bir süre tutulacak, sonra bırakılacaksınız; simdilik müshahede altındasınız.»

Benimle konuşurken, subaylardan çoğu köyde taze sebze

bulamamaktan yakınıyorlardı. Kamp çevresinde islenen tarlalar vardı ama sebze yoktu iste. Köyde yaşayanlar mısır, piriç ve kara fasulye yetistiriyorlardı, o kadar. Bana tohumluk bulurlarsa kendilerine bir

sebze bahçesi yapabileceğimi söyledim. Kabul ettiler. Bunun ilk faydası, kamptan çıkarılmamız oldu.

Deplanque'la birlikte cehennemden kurtulduk.

Ciudad

Bolivar'da tutuklanan iki Fransız daha buraya getirilip yanımıza verildi. Bunlardan Toto Paris'liydi, öteki Korsikalı. Dördümüz elele verip, tahtalardan ve oalmiye dallarından iki ev yaptık. Birine

Deplanque'la

Den, diğerine iki yeni arkadaşımız yerleşt.

Toto ile birlikte, yüksek masalar yapıyor ve bu masaların ayaklarını gaz dolu kutulara koyuyorduk.

Amaç,

karıncaların tohumları yemesini önlemektir. Kısa sürede, verimli domates, patlıcan, kavun ve taze fasulye

fidanları yetistirdik. Artık bunları tahta kasalarda çoğaltabiliyorduk, karıncalara dayanacak kadar güçlenmişlerdi. Yeni domatesler yetistirmek için de, çevrelerinde hendekler kazıp suyla doldurduk.

Böylece hem toprak devamlı nemli kalacak, hem de bu topraklarda sayıları pek çok olan böceklerin bitkilerimize varması engellenecekti.

— Bu da nesi? diye sordu Toto. Su tasa bak. Ama da parlıyor.

— Ver bakayım sunu.» Toto tası bana verdi. Bu, kelebek

577/37

y n

R

r

r

k

rr

5

bezelye büyüklüğünde küçük bir kristaldi; çok sert bir tabakayla çevrili olan tasın kırık yüzü, yıkanınca daha da iyi parlardı.

— Pırlanta olmasın?

— Kapa çeneni Toto. Pırlanta da olsa, gevezeliğin sırası değil. Bir pırlanta yatağı bulduk mu, yasadık. Tası

sakla da akşamı bekleyelim.

Aksamaları, subaylık sınavlarına hazırlanan bir onbasiya (simdi albay) matematik dersleri veriyordum.

Büyük bir soyluluk ve dürüstlüğün örneği olan bu adam (yirmi bes yılı asan dostluğumuz süresince, bu üstün yanlarını defalarca göstermiştir) simdi Albay Francisco Bolagno Utrera adını tasıtmaktadır.

— Francisco, bu ne? Kayalardan kopma bir kristal mi?

— Hayır, diyor Francisco taşı iyice inceledikten sonra. Bir elmas. Dyi sakla ve kimseye gösterme. Nerede buldun?

— Domateslerin altında.

— Çok garip. Nehirden su getirirken almıs olmayasın? Kovanı suya daldırdığında dibi kazıyor mu?

— Evet.

— Herhalde ondandır. Elması ırmaktan. Rio Caroni'den çıkardın dostum. Arama yapabilirsin ama dikkat

et bakalım, baska elmas getirmis misin? Çünkü insan çoğu kere tek tas bulur. Ama tek tasın bulunduğu

yerde diğerleri de var demektir.

Toto ise koyuldu. Hayatı boyunca hiç böyle çalışmamıstı. ,0 kadar ki, bir sey söylemediğimiz diğler iki arkadaş:

— Yeter be Toto! diyorlardı. Nehirden kova kova su tasırmaktan geberip gideceksin, üstelik suyla birlikte kum da taşıyorsun.

— Toprağı hafifletiyorum a inek, diyordu Toto. Kumla karıştırınca suyu daha iyi süzüyor.

Toto, hepimizin devamlı alaylarına rağmen, kova kova kum tasırmaya devam etti. Bir gün, elinde kovayla

tam önümüzde kapaklandı. Bosalan kumdan, iki bezelye tanesi büyüklüğünde bir elmas fırladı, üstündeki

tabaka kırılmıstı yine, yoksa elması görmemiz imkânsızdı. Bizimki, tası hemen kapmak enayiliğini gösterdi.

— Sakın, dedi p

Bazı askerler, nehirde altın ve elmas bulunduğunu söylediler.

Neden bu kadar çalıştığını açıklama fırsatı bulan Toto da, dayanamayarak atıldı :

— Simdi bunca suyu tasırmamın sebebini anladınız mı? Görüyorsunuz ki, sandığınız kadar hıyar değilmişim.

Toto, altı ayda, yedi sekiz kıratlık elmas sahibi oldu. Benim de on iki iri, otuz kadar da küçük tasım var.

Madencilerin dilinde bunlar «ticarî» olabilirmis.
Günün birinde bulduğum tas ise altı kırat geliyor,
sonradan Caracas'ta yontulunca dört kıratı tutacak.
Bu elmas bugün de yanımda, gece gündüz
parmağımda

tasırım. Deplanque ile Antartaglia da birkaç değerli
tas bulabildiler. Kürekte taşıdığım tüm yanımda,
tasları tüpün içine koydum. Onlar da, sığır
boynuzundan tüpler yaptılar ve bu küçük hazineleri
içine
yerleştirdiler.

Geleceğin albayı, Onbası Francisco Bolagno'nun
dışında kimse bir şey bilmiyor. Domatesler ve diğer
bitkiler

gelisti. Subaylar, her gün kantine taşıdığımız
sebzelerin parasını mutlaka veriyorlar.

Rahat sayılırız. Çalışırken basımızda duran yok,
evlerimizde yatıp kalkıyoruz. Kampa uğradığımız
olmuyor.

Saygı görüyoruz, bize herkes iyi davranıyor. Tabii
fırsat buldukça, bırakılmamız için müdüre asılıyoruz.

Her

keresinde de : «Kurtulmanız yakındır», diyor ama
sekiz aydır buradayız, bir şey olduğu yok. Yine
baslıyorum kaçmaktan söz etmeye. Ne Toto, ne
diğerleri buna kulak asıyorlar. Nehri ölçmek için,
kendime

bir misina ile olta iğnesi buldum. Artık balık da satıyorum, özellikle bir kola gelen ve köpekbalıklarla rınkiler

kadar keskin dislere sahip, insan eti yiyen ünlü «caribe» leri.

Bugün ortaiık birbirine girdi. Çarpık diye anılan Gaston Duranton, müdürün kafasındaki yetmiş bin bolivarı

da yürüterek kaçtı. Duranton'un ilginç bir hayat hikâyesi var.

Çocukluğu, Oleron adasındaki ıslahanede geçmişti, atölyede ayakkabıcılık yapıyordu. Günün birinde, yaptığı ters bir hareket sonucu kalçası kırıldı, iyi

578

579

wummiauiyi iyin ilal\^a yci me idin Kayriictmaai, uuran-ton çocukluğuyla gençliğinin büyük bir bölümünü

sakat geçirdi. Onu yürürken görmek iç paralayıcı bir seydi: Bu cılız ve topal çocuk, bir türlü kendisine boyun eğmeyen bacağını ancak sürüyerek ilerleyebiliyordu. Yirmi bes yasında küreğe mahkûm oldu. Islâhanede

uzun bi: eğitim devresi geçirip hırsız yetismesine sasmamak gerekirdi.

Herkes ona Çarpık diyordu. Gaston Duranton adını bilen azdı. Çarpıktı iste, herkes de ona Çarpık diyordu.

Ama o haliyle kürekten kaçtı, Venezüella'ya
ulasabildi. Gomez diktatörlüğünün Venezüella'ya
hâkim olduğu

yıllarda, pek az kaçak paçayı kurtarabiliyordu. Bunlar
arasında, inci avcılarının yasadığı «Margarita» adası
halkını, bir sarı humma salgınından kurtardığı için
rahat bırakılan doktor Bougrat da vardı.

Çarpık, «Sagrada» (kutsal) adı verilen Gomez'in gizli
polisi tarafından yakalanıp yol inşaatında çalışmaya
gönderildi Fransız ve Venezüella'n mahkûmlar
zincirle koca güllelere bağlanıyordu. Bu güllelerin
üstüne

Toulon kürek cehenneminden kalma zambaklar
oyulmuştu. Yakınan çıkar da : «Bu zincirler, ve güller
senin

ülkenden geliyor yahu!» diyorlardı. «Bak su çiçeğe.»
Her neyse, Çarpık atıldığı kamptan da tüydü. Birkaç
gün sonra yakalanıp bu gezici kampa getirildi. Bütün
mahkûmların önünde çıırılçıplak yere yatırıldı ve yüz
kırbaç yemesi kararlaştırıldı.

Bir adamın, seksen kırbaçtan fazlasına dayanabildiği ender görülmüştür. Ama Çarpık çok zayıftı, dolayısıyla da kırbaç beline iyi oturmadı ve karaciğeri patlamadığından hayatı kurtuldu. Dayaktan sonra mahkûmun kaba etlerinde açılan yaralara tuz serpmek ve yaralıyı güneşe bırakmak yaygın bir gelenektir.

Yalnız bası, kalın yapraklarla örtülüdür. Mahkûmun dayaktan ölmesi kabul edilmistir ama, günes çarpması sonucu ölmesini kimse istemez.

Çarpık, bu Ortaçağ iskencesinden de sağ çıktı. Dsin garibi, iyilesip ayağa kalktığında artık çarpık olmadığını

farketti. Kırbaç darbeleri, yanlıs kaynayan kalçasını kırmıs tam yerine oturtuvermisti. Askerlerle mahkûmlar mucize lâfı ediyor, kimse bu isten bir 580

sey anlamıyordu. Kör inançlara çok bağlı olan bu ülke insanları, iskenceye gık demeden dayandığı için Tann'nın kendisine bu armağanı verdiğine inanıyorlardı. O günden sonra prangası ve güllesi çözüldü.

Herkes tarafından korundu, kampta çalışan mahkûmlara su tasımakla görevlendirildi. Kısa sürede gelisen

Çarpık, bol yemek yiyerek iri yarı ve sporcu görünüşlü bir genç oluverdi.

Fransız hükümeti, bazı kürek mahkûmlarının, Venezüella'da yol yapımında çalıştırıldığını duymustu. Bu

insan gücünün Fransız Güyan'ında daha iyi değerlendirileceğini: düşünen yöneticiler Maresal Fran-chet

d'Esperay'i görevlendirdiler. Maresal Venezüella'ya geldi, diktatör Gomezle görüştü ve bu adamların Fransa'ya iadesini istedi.

Gomez, Fransızların isteğini kabul etti, bir gemi Puerto Cabello limanından mahkûmları alıp götürmeye

geldi, iste o limanda geçen olaylar insanı gülmekten kırıp geçirecek nitelikte. Çünkü iade edilenler arasında, Venezüella'nın çeşitli yerlerinde çalışan ve iyi tanıdıkları Çarpık'ın yeni görünüsünü bilmeyen vardı.

— Hey Marcel, nasılsın?

— Kimsin sen yahu?

— Çarpık be Çarpık.

— S... lan, benimle dalga mı geçiyorsun! diyordu herkes bacaklarının üstünde djmdik duran bu yakısıklı ve

iri yarı genci görünce.

Genç ve sakacı bir oğlan olan Çarpık, yol boyu bütün tanıdıklarına seslenmekten geri durmadı. Kimse,

Çarpık'm düzelebileceğini kabul etmiyordu. Geri döndüğünde, hikâyesini kendisinden ve Royale'-deki diğer mahkûmlardan dinlemistim.

1943'te yine kaçan Çarpık, döne dolasa El Dorado'ya vardı. Hep tutuklu da olsa, Venezüella'da yasadığından, hemen, bahçıvanlık görevine atanan Cha-par'ın yerine ahçılığa getirildi. Köyde müdürün yanında çalışıyordu, yani nehrin öbür kıyısmdaydı. Müdürün odasında bir kasa, kasanın içinde de cezaevinin parası dururdu. Bizimki de günün birinde, bugünün parasıyla yirmi bin dolar değerindeki yet-
:^ bin bolivarı götürüverdi. Bahçemizin birbirine gi-
581

risi bu nedenleydi: Müdür, kayınbiraderi ve görevli iki binbası ortalığı birbirine katıyorlardı. Müdür bizi hemen kampa atmaya kalktı. Subaylar reddettiler. Gerek bizi, gerekse çok memnun kaldıkları sebzeleri korudular. Sonunda, hiç bir seyden haberimiz olmadığına müdürü inandırdık bir sey bilseydik, biz de

Çarpıkla birlikte tüyerdik. Ama bizim hedefimiz onun gidebileceği tek ülke olan ingiliz Güyanı'nda değil Venezüella'da yaşamaktı.

Çarpık, ingiliz sınırının çok yakınında, les kargaları tarafından parçalanmış bir halde bulundu.

Akla en yakın gelen ilk görüs, kızilderililer tarafından öldürüldüğüydü. Çok sonra. Ciudad Bolivar'-da bir

adam yakalandı. Yepyeni bes yüzlükler bozduruyordu... El Dorado kampı müdürüne paraları veren ve numaraları da kaydeden banka, bu paranın çalınanlardan olduğunu hemen anladı. Adam suçunu itiraf etti ve iki suç ortağının da adını verdi ama onlar yakalanamadı, iste, Çarpık diye anılan yakın dostum Gaston

Duranton'un hayatı ve sonu.

Bazı subaylar, gizlice mahkûmlara Rio Caroni'-de altın ve elmas aratmaya başladılar. Büyük mallar bulunmadı ama sonuç olumluydu. Bu sonuçlar her madenciyi yüreklendirebilirdi. Bahçemin aşağısında, bütün gün çalışan iki adam vardı. Bir Çinli sapkasını tersine çevirip içine toprak dolduruyor ve toprağı yıkıyorlardı. Elmas her seyden ağır olduğu için, sapkanın dibinde kalıyordu. Kısa süre içinde bir kisi öldü

bile. Patronunun malını çalışıyordu. Rezalet koptu ve gizli maden kapatıldı.

Kampta, belden yukarısı döğme içinde bir adam var. Boynunda da : «Berberin Allah belâsını versin» yazılı. Sağ kolu felçli. Çarpık ağzı, sarkık dili ve akan salyalarıyla bir inme geçirdiği anlaşıyor. Ama bu hastalığı

nerede geçirdiğini bilen yok. Bizden önce buraya geldiğinden bir şeyden haberimiz yok. Nereden geliyor?

Tek bildiğimiz kaçak bir kürek mahkûmu olduğu.

Göğsünde «Bat d'Af» yazılı. Bu ve boynundaki «Berberin

Allah belâsını versin» yazısı, azıllardan olduğunu açıkça ortaya koyuyor. Gerek aynasızlar ve gerekse mahkûmlar ona Pi-

582

colino adını takmıs, iyi bakım görüyor, günde üç kere yemek yiyor, sigarası ihmal edilmiyor. Mavi gözleri capcanlı, bakışları da her zaman hüzünlü değil. Birine baktığında, göz bebekleri nesçyle parıldıyor. Bütün

söylenenleri anlıyor ama ne konuşabiliyor, ne de yazabiliyor: Çünkü sağ kolu felçli, sol elinin de basparmağıyla diğer iki parmağı kopuk. Bu insan kalıntısı saatlerce dikenli tellere yapışık duruyor, benim taze sebzelerle geçisimi bekliyor. Çünkü subay kantinine giderken genellikle bu yolu tutuyorum.

Her sabah oradan geçerken de durup Picolino ile konuşuyorum. Dikenli tellere yaslanarak ölü sayılabilecek

gövdesindeki hayat dolu güzel mavi gözleriyle bana bakıyor. Ona dostça seyler söylüyorum, bası ve göz kapaklarıyla anladığını belirtiyor. Zavallı felçli yüzü bir an aydınlanıyor, gözleri, kimbilir neler anlatmak için parlıyor. Ona hep yiyecek seyler getiriyorum : Bu ya domates salatası oluyor, ya hıyar tursusu, ya küçük bir kavun ya da ızgara balık. Picolino aç değil, çünkü Venezüella kamplarında yemek bol, ama insan

yine de değişiklik istiyor. Birkaç sigara, bu küçük armağanlarımı hep tamamlıyor. Picolino'ya yaptığım kısa

ziyaret bir alışkanlık halini aldığından, askerler ve diğer mahkûmlar ona «Kelebeğin oğlu» diyorlar.

Kurtulus

Olağanüstü bir sey, Venezuallılar o kadar etkileyici, o kadar büyüleyici insanlar ki onlara inanmaya karar verdim. Kaçmıyacağım. Bir gün onların ulusu arasına kabul edilmeyi bekleyerek, tutukluluk haline boyun eğeceğim. Çoğu kişiye ters gelebilir. Mahkûmlara gösterdikleri insanlık dışı davranışlar, aralarında yasama cesareti vermiyor insana. Ama gerek askerler ve gerekse mahkûmlar, dayak gibi maddî cezaları

olağan karşılıyorlar. Asker hata yaptı mı, o da sığır sinirinden kırbaçla dayak yiyor. Bir kaç gün sonra, aynı

asker, bir sey olmamış gibi kendisini döven subay, çavus ya da görevliyle konuşuyor.

Bu insanlık dışı yöntem, Venezüella'yı yıllar boyu yöneten diktatör Gomez'den kalma. Hem öyle bir alışkanlık halini almış ki, örneğin bir ilçenin kayma-
583

kamı bile halkı, sırasında, bilmem kaç kırbaç vurdurarak cezalandırabiliyor.

Bir ihtilâl yüzünden, kurtulmak üzereyim. Yarı askerî yarı sivil bir hükümet darbesi, Venezüella tarihinin gördüğü en liberal baskanlardan biri olan General Angarita Medina'yı alasağı etti. «O kadar iyi,

demokrasiye öylesine inanmış bir adamdı ki hükümet darbesine karşı, hiç direnmedi. Yerinde kalmak için, Venezuellalılar'ın kanını akıtmaya yanasmadı. Bu büyük ve demokrasi âsığı asker herhalde El Dorado'da

olup bitenlerden habersizdi.

Her neyse, ihtilâlden bir ay sonra kamptaki bütün subaylar değişti. Dayaktan ölen Kolombiyalı için soruşturma açıldı. Müdürle kayınbiraderi kayboldu, yerlerini eski bir avukat-diplomat aldı.

— Evet Kelebek, yarın sizi buradan çıkarıyor ama çok ilgilendiğiniz zavallı Picolino'yu da yanınıza almanızı

istiyorum. Kimlik kartı yok, ona bir kimlik kartı hazırlatacağım. Size gelince, iste cedula (kimlik kartı) nız.

Gerçek adınıza çıkarılmış ve kaya gibi sağlam. Uymanız gereken koşullar bunlar: Bir yıl süreyle küçük bir

kasabada yasadıktan sonra büyük şehre yerleşebileceksiniz. Bu, aslında göz hapsi bile değil, yalnız, küçük

bir yerde sizi görmek ve hayatla nasıl mücadele ettiğinizi anlamak daha kolay. Bir yılın sonunda, bulunduğunuz şehir yöneticisinden iyi hal kâğıdı alırsanız, belirli bir yerde oturmak zorunlu

kendiliğinden kalkacak. Sizin için. Caracas ideal
sehirdir sanıyorum. Her neyse, bu ülkede
yasamanıza izin
verildi. Geçmişinizin bizim için hiç önemi yok.
Yeniden saygıdeğer bir adam olma fırsatını hak
ettiğinizi
göstermek size düşüyor. Bes yıl geçmeden de, size
yeni bir vatan kazandıracak olan uyruk değiştirme
işleminin tamamlanacağını ve vatandaşım
olacağınızı umuyorum. Tanrı yardımcınız olsun.
Picolino ile
uğrasmayı kabul ettiğiniz için de size tesekkür
ederim. Biri onunla uğrasmayı üstüne almadan
kendisini
salıveremezdim. Bir hastanede iyileseceğini
umuyorum.
Yarın sabah yedide, Picolino ile birlikte gerçek
özgürlüğüme kavusuyorum. Yüreğime bir sıcaklık
doluyor,
sonunda «kokusmusluk ve bozulma yolunu»

584

hepten yendim. 1944 yılı ağustos ayındayız. On üç
yıldır bu günü bekliyordum.
Bahçedeki küçük evime çekildim. Dostlardan da özür
diledim, tek basıma kalmak gereğini duyuyorum.
Heyecanım, başkalarına gösterilemeyecek kadar
büyük ve güzeldi. Müdürün verdiği kimlik kartını
evirip

çeviriyordum elimde : Sol kösesinde fotoğrafım
yukarıda 1728629 numara, verilme tarihi 3 temmuz
1944.

Ortada adım, altında soyadım. Arkada doğum
tarihim : 16 Kasım 1906, kimlik kartı resmî, nüfus
müdürünün imza ve damgasını bile taşıyor,
ikametgâhım Venezüella'da gösteriliyor. Müthis bir
sey bu,

ülkelerinde yasamama izin veriyorlar. Yüreğim
gümbür gümbür çarpıyor. Diz çöküp Tanrı'ya
yakarmak,
tesekkür etmek istiyorum. Ne dua bilirsin, ne de vaf-
tizlisin. Hiç bir dinden olmadığına göre, hangi
Tanrı'ya tesekkür edeceksin? Katoliklerin Tanrı'sına
mı? Protestanlarınkine mi? Yahudilerin ya da
Müslümanların Allahına mı? Kafamda hazırlamak
zorunda olduğum duam hangisinin Tanrı'sına
yönelecek?

Hiç bir dua bilmediğim için, kendim bir sey
bulmalıyım. Dyi ama, bas vuracağım Tanrı'yı neden
arayıp

duruyorum? Yardıma çağırdığım ya da lanetlediğim
sıralar bas vurduğum, çevresinde esek ve öküz
besiğinde yatan Bebek isa'nın Tanrısı değil miydi?
Yoksa bilinç altımda, Kolombiyalı rahibelere kin mi
besliyordum hâlâ! O zaman neden Curaçao'daki
essiz piskopos Irenee de Bruyne'ü ya da
Conciergerie'nin iyi

yürekli papazını hatırlamamalı?

Yarın özgürlüğüme kavusuyorum, mutlak bir özgürlüğe. Bes yıl içinde Venezüella uyuğuna geçeceğim, bana kucak açan ve güvenen bu ülkede hiç bir suç işlemeyeceğ'mden eminim çünkü. Artık, herkesten iki kat namuslu olmam gerekiyor.

Savcı, polisler ve on iki jüri üyesi, islemediğim bir cinayetden ötürü beni mahkûm ettilerse bunun baslıca

nedeni bir haydut olusumdu. Bir serüvenciden baska sey olmadığım için, kisiliğimin çevresinde kolayca bir yalan örgüsü kurulabildi. Kasa açmak pek hırslı bir meslek olmasa gerek, toplum kendini korumak ve savunmak hakkına sahiptir. Kokusmusluk yoluna itilmissen bir gün bu yola girmeye adam olu-

585

sum bunun nedenidir, açıkça söylemeliyim. Bu cezanın Fransız ulusuna yarasmadığı, toplumun alçakça öc

almak değil, yalnız kendimi korumak hakkına sahip olduğu baska bir sey. Geçmişim bir çırpıda silinip atılamaz önce kendi gözümde temize çıkmalı, sonra diğerlerince benimsenmeliyim, öyleyse Kelebek, katoliklerin Tanrısına tesekkür et ve ona söz ver:

— Ulu Tanrım, dua etmeyi bilmiyorsam beni bağışla. Ama dikkatli bak, beni buraya getirdiğin için

duyduğum minneti dile getirecek sözcükleri
bulamadığımı göreceksin. Mücadele yaman oldu,
insanların
bana çektiği iskencelerden kurtulmak kolay değil.
Bütün engelleri asıp su mutlu güne sağ salim
erismissem

yardım elini bir gün bile üzerimden ayırmadığın
içindir. Yaptığın iyiliklerden ötürü gerçekten
minnet duygularıyla dolu olduğumu göstermek için
ne yapabilirim?

— intikamından vazgeçebilirsin.

Bu cümleyi duydum mu, yoksa duyduğumu mu
sandım? Bilmiyorum ama yanağıma öyle büyük bir
siddetle

çarptı Ki, duyduğumu iddia edeceğim nere- .
deyse.

— Hayır olmaz! Benden bunu isteme! O insanlar
bana çok acı çekti diler. Ahlâksız polisleri, sahte
tanık

Polein'ı nasıl bağışlarım? insanlıktan nasibini
almamıs savcının dilini sökmeden nasıl yasayabilirim?
imkânsız. Benden çok şey istiyorsun. Hayır, hayır,
hayır! Sana karşı gelmek istemezdim ama öcümü,
ne

pahasına olursa olsun alacağım.

Dı sarı çıkıyorum, gevsemekten, boyun eğmekten
korkuyorum. Bahçemde birkaç adım atıyorum. Toto,

sırıkların çevresine dolanmaları için fasulyeleri düzeltiyor. Lappe sokağı batakhanelerinin umut verici

delikanlısı Paris'li Toto, Korsika'da doğan ama uzun yıllar Parjislilerin cüzdanını yürüten azılı hırsız Antartaglia ve kendisi gibi bir pezevengin kaatili Dijon'lu Delaplanque yanıma geliyorlar. Bana bakıyorlar,

sonunda özgürlüğe kavustuğumu gördükleri için yüzleri sevinç içinde. Hiç kuskusuz, yakında sıra onlara da gelecek.

586

— Ayrılısını kutlamak için, köyden bir sise sarap ya da rom getirmedin mi?

— özür dilerim, o kadar heyecanlıydım ki aklıma bile gelmedi. Bağışlayın unutkanlığın^.

— Yok be canım, bağışlanacak ne var ki, herkese okkalı bir kahve pisiririm olur biter.

— Yıllarca mücadeleden sonra özgürlüğüne kavustun. Kelebek, memnunsun herhalde. Biz de senin adına seviniyoruz.

— Sizin de yakında kurtulacağınızı umuyorum.

— Muhakkak, diyor Toto, yüzbası on bes günde bir, içimizden birinin çıkacağını söyledi. Dışarda ne yapacaksın?

Bir iki saniye duraklıyorum. Sonra cesaretle, bu üç azılının karsısında gülünç olmaktan çekinmeden cevap veriyorum :

— Ne mi yapacağım? Pek o kadar karışık isler değil : Çalışmaya başlayacak ve hep namuslu kalacağım. Bana güvenen bu ülkede, suç işlemeye utanırım. Alaycı bir cevap beklerken, üçünün de itirafları beni sasırtıyor:

— Ben de namusumla yaşamaya karar verdim. Haklısın Kelebek güç olacak belki ama zahmete değer .Bu

Venezuoila'lılar gerçekten saygıdeğer kisiler.

Kulaklarıma inanamıyorum. Bastille batakhanelerinin iti Toto mu düşünüyor böyle seyleri? En sasırtıcı olan bu iste! Hayat boyu, baskalarının cebini karıştırarak geçinen Antartaglia mı gösteriyor bu tepkiyi? Akıl alır gibi değil. Çekirdekten pezevenk Deplan-que'm bir kadın bulup çalıştırmayı aklına bile getirmemesine ne

demeli? Bu, hepsinden sasırtıcı. Birlikte basıyoruz kahkahayı.

— Valla bu hikâye ağırlığınca altın eder, yarın Montmartre'a, Blanche alanına döner de anlatırsan kimse sana inanmaz!

— «Çevre»mizin insanları inanırlar, inanırlar arkadas. Bunu kabul etmek istemeyen, bes para etmeyen

sabıkalılardır. Fransızların büyük çoğunluğu, bizimki gibi geçmisi olan bir adamın her yönden iyi bir insan olabileceğini kabul etmiyor. Venezüella ulusu ile bizimki arasındaki fark bu. Size irapa'h yoksul

587

balıkçının görüşünü anlattım. Bir insanın asla yitirilmiş sayılmaması gerektiğini, yardım elini uzatıp namuslu bir adam olması için ona fırsat tanımak gerektiğini söylüyordu. Dünyanın öbür ucunda, Parya

körfezinde, koca Orenoque nehrinin ağzında
yasayan bu okuma-yazma bilmeyen balıkçılarda, pek
çok

vatandasımızın yoksun olduğu bir insanlık felsefesi
var. Sayısı gitgide artan mekanik buluslar, diken
üstünde bir hayat, tek hedefi yeni mekanik buluslar
ve daha kolay, daha iyi hayat olan bir toplum. Bilimin
yeni buluslarını tatmak daha büyük bir rahatlık ve
buna varmak için devamlı bir mücadeleyi
beraberinde

sürüklüyor. Bütün bunlar da ruhu, acıma duygularını,
anlayısı ve soyluluğu öldürüyor. Baskalarıyla
uğrasacak zaman yok, hele sabıkalılarla hiç. Buranın
yetkilileri de bizim ülkemizdekilerden farklı, çünkü
kamu düzeninden onlar sorumlu. Büyük bir tehlikeyi
göze alıyorlar, ama bir insanı kurtarmanın biraz
tehlikeye değdiğini düşünüyorlar herhalde. En güzel
olan da bu.

Bugün albay olan öğrencimin armağan ettiğı mavi
elbise sırtımda. Sınavı ilk üç arasına girerek kazanıp
subay okuluna gideli bir ay oluyor. Kendisine
verdiğim derslerle basarisına biraz katkıda
bulunduğum için

mutluyum. Gitmeden önce de üzerime tıpatıp uyan
yeni giysiler verdi bana. Evli ve aile babası bir

jandarma onbasısı olan Francisco Bolagno sayesinde, adam gibi giyinmiş olarak dışarı çıkıyorum.

Su sıra jandarma albayı olan bu üstün subay, yirmi altı yıl boyunca, soylu olduğu kadar da eksilmeyen dostluğuyla bana şeref verdi. Gerçekten dürüstlüğü, soyluluğu, bir insanın sahip olabileceği en yüksek duyguların temsilcisi. Orduda önemli bir yeri olduğu halde sadık dostluğunu her zaman gösterip benim yardımına kosmaktan asla geri durmadı. Albay Franasco Bolagno Utrera'ya çok şey borçluyum. Evet namuslu olmak ve namuslu kalmak için elimden geleni yapacağım. Bunun tek sakıncası hayatta hiç çalışmamış olmam. Gerçekten de elimden bir şey gelmiyor. Hayatımı kazanmak için bir yol bulmalıyım. Kolay olmayacak ama basaracağımdan emi-

588

un. ı aim ueiiv^s yiuı un insan uıauayım. rariıyı ay bettin savcı efendi : Kokusmusluk yolundan, geri iönmemek üzere kurtuldum.

Mahkûmluk serüvenimin son gecesinin siniriyle /hamağımda dönüp duruyorum. Yerimden kalkıyor, son '

aylarda çok iyi baktığım bahçemde geziniyorum. Ay ısığı ortalığı gün gibi aydınlatıyor. Nehrin suyu, gürültü

etmeden denize doğru akıyor. Kus sesi duyulmuyor, hepsi uykuda. Gökyüzü yıldızlarla kaplı, ama ay

öylesine parlak ki, yıldızları görebilmek için ona sırt çevirmek gerek. Tam karsımda sık orman, tek açıklık El Dorado köyünün yapıldığı yer. Doğanın bu derin sessizliği beni dinlendiriyor, içimdeki telâs yavas yavas

diniyor, bu anın durgunluğu ihtiyaç duyduğum huzuru sağlıyor bana.

Yarın bir mavnadan inip Simon Bolivar'ın ülkesinin topraklarında ayak basacağım yeri gözümün önüne getirebiliyorum. Simon Bolivar bu ülkeyi ıspanyol boyunduruğundan kurtaran, oğullarına insanlık ve anlayış

duygularını miras bırakan adam. Onun miras bıraktığı bu duygular sayesinde, yeniden hayata başlayabiliyorum.

Otuz yedi yasındayım, gencim daha. Gücüm kuvvetim yerinde. Ciddî bir rahatsızlık geçirmedi, aklımın

basında olduğunu söyleyebilirim. Kokusmusluk yolu, bend© alçaîtıcı izler bırakmadı. Özellikle hiç bir zaman o yolun yolcusu olmadığımından bu izler bende yer etmedi sanıyorum.

özgürlüğümün ilk haftalarında yalmz hayatımı kazanma yolunu bulmak değil, zavallı Picolino'ya bakıp onu

yasatma çarelerini aramak zorundayım. Üzerime aldığım sorumluluk büyük, bana ağır bir yük olacağı halde

müdüre verdiğim sözü tutacak ve ancak bir hastanede yetkili ellere teslim edebildiğimde bırakacağım Picolino'yu.

Kurtulduğumu babacığma bildirmeli miyim? Yıllardır benden haber alamıyor. Kimbilir nerede? Benimle ilgili bilgileri, yalnız, kaçtığım sıralar eve uğrayan jandarmalardan edinmiştir. Hayır, acele etmenin gereği

yok. Geçmiş yılların kabuk bağlamasını sağladığı yarayı yeniden açamam. iyice kendimi topladığım, ufak

fakat düzenli, dertsiz bir hayata kavus-
589

tuğum zaman ona: «Sevgili babacığım, diyebiliri, oğlun özgür, iyi ve namuslu bir adam oldu. Söyle y* sıyor, sunu yapıyor, bunu yapıyor. Onun sözü edii diğinde artık basını önüne eğmen gerekmeyecek. Bt nedenle seni her zaman sevdiğimi ve saygıyla andığımı yazıyorum.»

Savaşın içindeyiz. Kimbilir, belki Almanlar bizim köyü de isgal etmişlerdir? Ardeche Fransa'nın önemli bir bölgesi sayılmaz. Herhalde önemli bir kuvvet yollanmamıştır oraya. Kestaneden baska ne bulabilirler

orada? Evet, ancak toparlanıp mektup yazmaya hak kazandığımda kalemi elime alacak, daha doğrusu evime mektup göndermenin yollarını arayacağım.

Simdi nereye gitmeli? Callao denen köydeki altın madenlerine yerlesecek, küçük bir yerde geçirmemi istedikleri bir yılı orada tamamlayacağım. Ne yapabilirim acaba? Kimbilir. Simdiden soru sormaya baslama.

Ekmeğimi kazanmak için kazma sallamam gerekse yapacaksın, o kadar, önce özgür yaşamayı öğrenmeliyim. Kolay olmayacak. ,On üç yıldır, Georgetown'da geçirdiğim bir kaç ayın dışında, ekmeğimi

kazanmakla uğrasmadım. Serüven devam ediyor, yaşamak için yeni şeyler bulmak bana düşüyor.

Kimseye

zarar vermeden tabî. Bakacağız. Demek ki yarın, El Callao'nun yolunu tutuyorum.

Sabahın yedisî. Pırıl pırıl bir tropik güneşi, bulutsuz masmavi bir gök, yasama sevincini haykıran kuslar, bahçemizin kapısına biriken dostlar, tertemiz, sivil giyimli ve traslı Picolino. Her şey : Doğa insanlar ve

hayvanlar neyle dolup taşıyor, benim kurtuluşumu kutluyor. Dostlarım arasında bir de teğmen var, El Dorado köyüne kadar bizimle gelecek.

— öpüselim de hemen git, diyor Toto. Böylesi hepimiz için daha iyi.

— Elveda sevgili dostlar. Callao'dan geçerseniz bana uğrayın. Orada bir evim varsa sizin eviniz demektir.

— Elveda Kelebek, başarılar!

Çabucak rıhtıma inip mavnaya biniyoruz. Picolino çok rahat yürüdü. Yalnız belden yukarısı felçli, bacakları

sapasağlam. On bes dakika içinde ırmağı geçiyoruz.
590

' — Dste Ficolino nun Kaguları. laıımmz. açm uı-jn Fransızlar. Artık özgürlüğünüze kavustunuz. Adisi On üç yıldır pesinden sürüklediğin zincirlerden ayrılmak hiç de güç değilmiş. «Artık özgürlüğünüze kavustunuz», diyerek arkalarını dönüyor ve seni bırakıp gidiyorlar. Bu kadar. Irmaktan yukarı çıkan çakıllı

yolu çabucak tırmanıyoruz. Elimizde küçücük bir çıkın var, içinde de üç gömlekle bir yedek pantolon. Sırtımda mavi elbisem, beyaz gömleğim ve elbiseme uyan mavi kırıvatım.

Hiç kuskusuz, kopuk bir düğme dikercesine yep>
yeni bir hayat kurulmuyor. Yirmi bes yıl sonra, evli ve
bir

kız babası, Caracas'da Venezüella vatandası olarak
mutlu yasıyorsam, bu is, daha pek çok serüvenden
basarı ve yıkıntılardan atlayarak gerçekleşti. Ama
hep, namuslu bir vatandas ve özgür bir insan olarak
yasadım. Belki bir gün, o serüvenlerle burada yer
veremediğim ilginç hikâyeleri de anlatırım.

Caracas — 1968 - 1969

591

